

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONG KRISTIAN DEN FJERDE

OG

HANS MÆND

PAA

BREMERHOLM.

AF

H. D. LIND.

MED UNDERSTØTTELSE AF MARINEMINISTERIET OG DEN
HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1889.

*O*mendskønt det danske Søværns Historie, netop hvad Kristian den fjerdes Tidsalder angaar, i vore Dage har fundet flere fortjenstlige Dyrkere, er der dog endnu levnet Plads for Undersøgelser, der fortrinsvis have Marinens indre Historie i nævnte Tidsrum til Genstand. Nærværende Arbejde er et Forsøg i denne Retning og har stillet sig den Opgave at give en Fremstilling af Sætatens Administrationssystem paa hin Tid og af de enkelte Embeders Hverv og Grænser, og derhos at yde Bidrag til Skildringen af samtlige bekendte Embedsmænds Levnetsløb, især af deres Virksomhed i Marinens Tjeneste under denne Konge. Hvad Løsningen af den saaledes stillede Opgave angaar, da er Forf. langt fra at mene, at der intet skulde være at rette eller fuldstændiggøre i den Mængde af Enkeltheder, som her er fremdraget; men det vilde være ham en Tilfredsstillelse, om Bogen kunde søge sin Styrke i, at den gengav disse Enkeltheder, — der hidtil have været spredte over afsides, ja ubetraadte Egne, — sammenføjede og indsatte hver paa sit Sted, i ét samlet Billede. I et saadant Mosaikarbejde kunne da enkelte Stene enten helt mangle eller ikke have faaet den rette Farve, uden at dette har synderlig Betydning for Totalindtrykket. Og det Indtryk vil sikkert være det blivende, naar vi lade hele Rækken af Bremerholms-Embederne glide forbi vort Blik, at Holmen paa Kristian den fjerdes Tid har ejet en Organisation, som, ledet af den kyndige Konge personlig, trods alle Mangler ikke var usikket

til sin Virksomhed i Fædrelandets Tjeneste, men tværtimod saa frugtbar paa gode Begyndelser, at senere Tiders mere modne Forhold uden Spring i Udviklingen have kunnet udvikle sig af den daværende Ordning.

Den fornødne Redegørelse for de Kilder, der ere anvendte i nærværende Værk, er henvist til Noter under Teksten; Kildeangivelserne ere kortfattede, men derfor vel ikke uforstaaelige eller vildledende (om Kristian den fjerdes egenhændige Breve se dog Rettelser). De utrykte Kilder ere alle søgte paa det danske Rigsarkiv (det kgl. Gehejmearkiv), hos hvis ærede Embedsmænd den søgende al Tid finder den velvilligste Modtagelse og kyndigste Bistand.

Det er Forf. en Glæde med dybt følt Tak at kunne tilføje, at saa vel Udarbejdelsen som Udgivelsen er blevet muliggjort ved virksom Understøttelse fra det kgl. Marineministerium og fra den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse.

Rynkeby Præstegaard, 20. September 1889.

H. D. Lind.

Indhold.

	Side
I. Kongen som Sømand	1— 24
II. Bremerholms øverste Styrelse	25—117
A. Rigens Admiraler	32
B. Holmens Admiraler (Befalingsmænd paa Bremerholm)	56
C. Skrivere under Bremerholms øverste Styrelse	82
1. Klædekammerskrivere	82
2. Provianskrivere	95
III. Kongelig Majestæts Skibsofficerer, nærmest under Rigens	
Admiral	118—324
A. tagne i Tjeneste før Aaret 1588	134
B. tagne i Tjeneste i Aarene 1588—1609	149
C. tagne i Tjeneste i Aarene 1610—12	174
D. tagne i Tjeneste i Aarene 1613—24	206
E. tagne i Tjeneste i Aarene 1625—30	236
F. tagne i Tjeneste i Aarene 1631—43	274
G. tagne i Tjeneste i Aarene 1644—48	311
IV. Kongelig Majestæts Holm-Tjenere, nærmest under Holmens	
Befalingsmand	325—439
A. Overskipper og Skippere	326
B. Portnere	331
C. Retstjenere	334
D. Skrivere paa Bremerholm	343
1. Skrivere i den store Smedje	343
2. Materialskrivere	346
3. Vejere	351
4. Deleskrivere	353

	Side
5. Vindskrivere	355
6. Skibsskrivere	356
E. Mestres paa Bremerholm	357
1. Mestersmøde i den store Smedje	357
2. Skibbygmestre	361
Tillæg: Skibsleverandører	376
3. Snedkere	380
4. Drejere	381
5. Rebslagere	382
6. Sejllæggere og Kompassmagere	387
7. Malere	391
F. Medicus, Bartske, Sygehusforstandere	393
G. Prædikanter	400
1. Præster ved Bremerholms Kirke	400
2. Skibspræster	412
H. Læremestre	427
1. Danske Skolemestre	427
2. Lærere i Navigation	431

Tilføjelser og Rettelser	440
Navneliste.	443

I.

Kongen som Sømand.

Det er Daggry; et Menneskelivs Sol skal hæve sig op over Havet. Men over Havet hvile Taagerne, de skilles og de flokkes, de antage forskellige Skikkelser; alt ses i usikkert Lys, Omridsene flyde sammen i det ubestemmelige graa for hver, som vil spejde ud i Fremtidens Taagemasse. Og der bliver spejdet, spejdet af mange; thi paa det Menneskelivs Fremtid beror manges Lykke, beror Rigers Velfærd; det er jo en Kongesøn, som fødes inden Rigets Grænser; tre Slægter have ikke oplevet en saadan Begivenhed, og Samtiden maa derfor være i stor Forventning¹⁾. Kunne Stjærnerne ikke røbe os, hvad Taagerne skjule? hvad har Venus, hvad har Mars, hvad Merkur at varsle? Den kyndigste af de paa Stjernehimlen kyndige gav vel Svar og mældte om „Krigsvæsen“, „ridderlige Øvelser“ og „lange Rejser“, som Fremtiden havde i Gæm for dette Menneskebarn; men den lærde forkyndte dog ikke mere, end hvad enhver Astrolog uden Fare kunde sige om ethvert Menneskeliv, der fødtes i Højhed²⁾; og de tykke Taager hvilede, som det syntes, lige uigennemtrængelige over Havet. Og dog havde man ikke noksom

¹⁾ Hist. Tidsskrift III, 47. Slange, Krist. IVs Hist. ved Schlegel I, 59. ²⁾ Friis, Tyge Brahe 75.

givet Agt paa Tidens Tegn. Op af Havets Bølger stiger en Kvindeskikkelse, dejlig over al Maade; hendes Mund er fuld af Spaadomme, men hun varsler ikke Død, hun volder ikke Død¹⁾; hun forkynder, at han, som fødes, „skal vorde en Herre, ypperlig iblandt alle Konger og Fyrster udi denne norder Verden, Danmarks og Norges Rige til stor Ære og Gavn“²⁾. Men hvorfor lød Spaadommen fra Havet? hvorfor havde Bølgerne at fortælle om Kongesønnen? Maatte det ikke ogsaa være af særegen Betydning, at han fødtes just „udi Vandmandens Tegn“? at der noget senere, da Barnet faa Aar efter fik Kongenavn, saas „underligt Syn i Maanen og i Himlen i Skibs Lignelse“? at paa samme Tid et mægtigt Skib paa overnaturlig Vis stævnedes for fulde Sejl over Mjøsens Vande?³⁾ Trods alle Taager maatte alle disse Tegn kunne tydes saa, at det var paa Havet, denne Herre skulde vise sig ypperligst, at det var om Bord paa Havets Gangere, han skulde være disse Riger til størst Ære og Gavn. Den Tid tydede dog ikke Tegnene saaledes, men da hint Menneskelivs Sol steg højere, og da Taagerne spredtes mere og mere, blev det klart for alles Øjne, at Tegnene havde talt Sandhed. Og vel er Kongesønnens Livssol atter sunket i Havet, og vel have mange Forglemmelsens og Ukyndighedens forvirrende Taager lagt sig over hans Livs Gærninger, saa at mange af dem skjule sig i det dunkle, men Historiens Lys tillader os dog, trods Halvmørket, at skue denne Konges Liv i dets Hovedtræk; ogsaa Historien maa give Varselstegnene Ret: paa Havet skulde denne Herre vise sig ypperligst, vorde disse Riger til stor Ære og Gavn.

¹⁾ Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkeviser II, 89. 92. ²⁾ Resen, Frederik IIs Krønike 302; Rørdam, Monumenta II, 608. 687. ³⁾ Fyn. Saml. VI, 329. Jydsk. Saml. V, 71. Daa, Trondhjems Stifts gejstl. Hist. 90.

Kongesønnen voksede op og blev en god Sømand; men hvorledes opnaaede han dette Resultat? hvilken Udvikling eller Uddannelse blev ham til Del i denne Retning? At der har været medfødte Anlæg til Stede, som kun krævede liden Pleje for at udvikle sig, kan ikke være tvivlsomt, skønt de knap kunne betragtes som nedarvede fra Faderen, hvis Forhold til Søværnet i det hele ikke synes at grunde sig paa nogen særegen Tilbøjelighed eller Indsigt¹⁾. Datidens Opdragelseskunst tilsigtede at bringe den Elev, som hørte til de højere Stænder, visse humanistiske Kundskaber, forenede med ridderlige Legemsøvelser, — og i alt dette stod den unge Konge sikkerlig ikke tilbage; — men Studierne maatte levne kun liden Tid til en speciel Sømandsuddannelse; maritime Forhold omtales saa godt som ikke i Kongens Stilebøger. Men at hans Interesse herfor var vakt, og at hans Tanker have dvælet ved disse Sager, selv om han sad paa den latinske Skolebænk, viser hans Skrivebog fra Aarene 1583—91. I en Fold af denne Bogs Pergamentomslag har Eleven gæmt to Stykker Papir, begge med Tegninger, den ene forestillende en Del Orlogsskibe i Kamp med hverandre; de danske Skibe iblandt dem kendes paa Danebrogsstanderen paa Stortoppen. Denne rask henkastede, med Farver udstyrede Tegning viser os det Fremtidsbillede, som havde dannet sig for den unge Kunstners Anskuelse; i Tanken var han selv om Bord²⁾. Hvad hans maritime Uddannelse angaar, fortælles det, at han paa Skanderborg Slotssø havde et mindre Skib, „med Master, Takkel, Sejl og andet Redskab i alle Maader som et stort Orlogsskib monteret og udrustet“, hvorpaa Søfolk

¹⁾ Serejser af Frederik II omtales kun Resen 344, Bruun etc. Danske Samlinger 2 R. VI, 88 foruden Resen, 296. Besøg paa Holmen Nielsen, Kbh. Hist. o. Beskr. II, 204. ²⁾ Nyt hist. Tids. III, 265.

„fittig underviste ham udi alt det, som hører til Søfarten“¹⁾. Man har tvivlet om denne Beretnings Paalidelighed, idet man har henvist til, at Steds- og Tidsangivelserne i Prinsens Stilebog for Aarene 1584—91 ikke bekræfte Antagelsen af noget længere, sammenhængende Sommerophold paa Skanderborg, der kunde tillade Søvelser i videre Udstrækning. Snarere kunde det ogsaa antages, at de hyppige Ophold paa Haderslevhus, hvor der ved denne Tid var Skibsværft²⁾, paa Koldinghus, hvor der i det mindste senere byggedes Orlogsskibe³⁾, paa Kronborg, hvor den livlige Trafik maatte vække enhvers Opmærksomhed⁴⁾, og paa Københavns Slot, som havde Orlogsfaadens Hovedstation til Nabo, have frembudt al ønskelig Lejlighed til disse Øvelser. Raadspørge vi Skanderborg-Aakær Lensregnskaber for de paagældende Aar⁵⁾ om dette Anliggende, give de kun den lidet sigende Oplysning, at der 1581—82 er givet Søfren Skibbygger 6 Mark for at færdiggøre Baade og Pramme der for Slottet. Det er da de til Fiskeri paa Slotssøen fornødne Fartøjer, her omtales; et større, særligt udrigget Skib omtales hverken det nævnte Aar eller de nærmest følgende. Vist er det imidlertid, at et saadant Skib fandtes 1616. Dette Aars 19. Nov. skrev Kongen fra Haderslev til Bremerholms Befalingsmand, Sten Villumsen: „Efterdi vi have ladet opsætte et lidet Skib ved vort Slot Skanderborg, hvortil vil behøves adskilligt Redskab, da (skal du lade) nærværende Brevviser Henrik, vores Bøsseskytte, følge, hvis Redskab, Takkel o. a., der kan behøves, og eftersom han

¹⁾ Smst. 260 efter Lavr Jakobsens Ligp. Holberg Danmhist. II, 364 (Levin). Karl Hansen, Beskr. over Skanderborg 61 lader „Skibet“ kun være „en stor Chaluppe“. ²⁾ Sj. Tegn. XIX, 5. ³⁾ Kongens egh. Breve ved Bricka og Fridericia II, 452. III, 6. 354. D. Saml. V, 77. ⁴⁾ Fridericia, Danm. y. p. Hist. I, 180. 202. II, 196. 204. 208. ⁵⁾ De endnu bevarede Regnskaber for 1581, 89—90, 94, 98—99; samlg. Schlegel, Saml. z. d. Gesch. I, 1, 66.

dig forberettendes vorder“¹⁾). Dette „lidet Skib“ fra 1616 kunde i og for sig gerne antages at være en Fornylse af Kongens Øvelsesskib fra Ungdomstiden; Udtrykkene i Skrivelsen tyde dog snarere paa, at et „lidet Skib“ for første Gang er blevet baaret af Slotssøens Bølger Aar 1616; men Traditionen har dog, som ovenfor bemærket, ment, at Skibet var fra Kongens første Dage. — Andre og sikre Vidnesbyrd om Kongens Uddannelse for Søen have vi i det Kompas i sølvforgylt Kasse²⁾), som han fik 1595, og i de to astronomiske Glober, som han endnu tidligere, 1589, ved Tyge Brahes Medvirken fik forfærdiget hos Hollænderen Jakob Floressen for 100 Dlr.³⁾); Prinsen maa 1592 have haft tilstrækkelige navtiske Kundskaber til at skønne paa den Gave, som han modtog af Tyge Brahe selv under sit Besøg paa Hven, og som bestod i en forgyldt mekanisk Messingglobe⁴⁾); og den døende Niels Kaas maatte derfor ogsaa være vis paa at vinde Indgang hos Fyrsten ved indtrængende at lægge denne Orlogsflaadens Udvikling paa Hjærte⁵⁾).

Saa begyndte Kongen da sit Sømandsliv; saa godt som aarlig pløjede han Søen og vedblev troligt dermed til sin høje Alder. Da Søværnet saaledes havde en Ven i ham, var det kun tilbørligt, at Flaaden hilste den kongelige Sømands Kroning med højroestet Glæde, især, da Skibene selv vare Værter for ham og hans høje Gæster⁶⁾). Mange Gange senere betraadte han Orlogsskibenes Dæk; de bedst kendte af hans Sørejser ville vi derfor lade træde frem for vort Øje, idet de bedre end mange Lovtaler vise, hvor husvant denne Konge var til Søs.

1) Sj. Tegn. XXI, 192. 2) Brock, oldenb. Kongesl. Rosenb. 17.
3) Friis 362. 4) smst. 202. 5) Slinge v. Schl. I, 171. Rørdam, Univ. Hist. II, 394. 6) Nielsen II, 224. Fyn. Saml. VI, 419. — En Gang for alle henvises her og i det følgende til: Garde, Sømagtens Historie 1535—1700.

1591. Rejse til Hylding i Norge. Med Gideon, Josafat, Rafael, Duen, Gabriel, Falk von Bergen, Sallemand Galej, David Galej, Jakob Galej ankom Prinsen 25. Maj til Oslo, afsejlede 16. Jun. og var allerede hjemme 19. Jun. Paa denne Rejse førte han dog ikke nogen Kommando, idet Peter Munk var Admiral ¹⁾).

1597 besøgte Kongen Bornholm 19. Apr.; 25. sejlede han til Gulland, hvorfra han 28. Apr. skal være taget til Øsel ²⁾).

1597, 17. Maj sejlede Kongen med Rafael, St. Mikael og Muslen fra København til Baahus, hvor han var 22. Maj, og derfra til Agershus, hvor han opholdt sig 25. og 26. Maj. 1. Jun. vendtes tilbage til København ³⁾).

1598, 12. Jul. sejledes med 2 Skibe til Baahus og til Agershus ⁴⁾).

1599, 18. Apr. afsejlede Kongen under Salut fra Kronborg paa Nordlandsrejsen med Viktor, hvorpaa han var Kaptejn; ingen maatte anderledes navngive K. Maj. paa H. Majs. foretagne Rejse end en Kaptejn, da han sit kgl. Navn og Dignitet ikke hos nogen fremmed vilde have aabenbaret. Overtræderen straffedes med Livsstraf og paa sin Hals. Med Viktor forenede sig under Børge Trolle: Gideon, Josafat, Rafael, St. Mikael, Duen, Hektor og Papegøjen. Hvert Skibs Besætning havde Klædninger af forskellig Farve. 30. Maj udnævntes Kaptejner paa de Skibe, som toges under Rusland: Karitas, Lillium pertit, Neptunus, Angelika og Raabukken. Hjemkomsten var 13. Jul. ⁵⁾).

1600, 14. Apr. afsejle Viktor, hvorpaa Kongen er Chef, og Herkules til Agershus, men 3. Maj kommer man til Kronborg uden at have fuldført Rejsen ⁶⁾).

1600, 11. Jun. sejlede Viktor fra København; 15. Jun. var Kongen ved Baahus og 19. Jun. tilbage ved Hornbæk ⁷⁾).

¹⁾ Norske Rigsreg. III. Erslev, Aktstykker til Rigsraadets Hist. I, 44. Sj. Reg. 13, 190. Nyt hist. Tids. III, 299. ²⁾ Slange v. Schl. I, 258. Da Duen 29. Apr. fik Pas at følge vore tilforordnede Raad til Øsel, synes dette at modsige Efterretningen om Kongens Rejse til denne Ø. (Sj. Reg. 14, 103). ³⁾ Dansk. Mag. 4 R. II, 385. N. Rigsr. III. ⁴⁾ D. Mag. smst. 388. ⁵⁾ Hist. Tids. 5. R. IV, 640. D. Mag. 4 R. II, 389. Schlegel, Saml. I, 4, 46. Sj. Reg. 14, 210. 213. Breve I, 9. Sj. Reg. 14, 214. Nor. Mag. II, 170 har Hjorten i Stedet for Raabukken. N. Rigsr. III. ⁶⁾ D. Mag. 4 R. IV, 6. ⁷⁾ smst. 7.

1600, 11. Avg. sejlede Kongen til Kalsund, hvorfra han over Land drog til Baahus; 17. Avg. ankrede Viktor op under Kronborg ¹⁾).

1600, 9. Sept. rejste Kongen med Viktor, Argo og Rafael til Varnemynde, hvor han ankom 15. Sept.; 23. s. M. forlod han Flaaden en Mil fra Gedsør ²⁾).

1601, i Apr. sejledes til Agershus, hvor Kongen var 23. og 24. Apr.; i Slutningen af Maaneden faldt Hjemreisen ³⁾).

1602, 9. Marts lettedes Anker med Viktor og Fortunen; 16. og 18. Marts var Kongen paa Agershus, 20. Marts paa Søm; 26. Marts forlod han Skibet 2 Mil fra Kronborg ⁴⁾).

1602 fra Avg. var Kongen atter i Norge, sammen med Dronningen. Kongebreve ere udgaaede 29. Avg. — 17. Sept. fra Agershus, 17. Sept.—4. Nov. fra Søm, og 8. Nov. fra Thom. I Slutningen af Nov. atter i København. ⁵⁾).

1604, 29. Maj forlod Kristian IV paa Viktor København at sejle til Bergen, hvor Herredagen aabnedes 24. Jun. og Kongebreve udstedtes 8.—25. Jul. Sidstnævnte Dag var Kongen gaaet om Bord paa Viktor ⁶⁾).

1606, 2. Jun. fik Peter Munk paa De tre Kroner og: Argo, Gideon, Viktor, Rafael, Pønitens og Markat Bestilling paa den engelske Rejse. Kongen var om Bord paa De tre Kroner. 22. Jun. var han i Flækkerø. Sinket af Modvind hjemkom Flaaden 20. Avg. ⁷⁾).

1607 gik Rejsen fra Kronborg med Gideon til Stavanger 25. Jul.; 31. Jul. ankom Kongen til Stavanger; efter 3 Dages Modbør afsejlede han 14. Avg. og kom 19. s. M. tilbage til Kronborg ⁸⁾).

1608 rejste Kristian IV med en Fregat til Bornholm ⁹⁾).

1610 var Kongen til Prinsens Hylding i Norge. Et Brev af 11. Jun. er endnu dateret Kronborg, men 15. Jun. er Kongen

¹⁾ Smst. 8. ²⁾ smst. 8. ³⁾ Slange v. Schl. I, 300. N Rigsr. III. ⁴⁾ D. Mag. 4 R. IV, 11. N. Rigsr. III. ⁵⁾ Slange v. Schl. I, 317. N Rigsr. III. Baade Nansens Kompendium 402 og Volfs Diarium 578 (jvfr. Schlegel, Saml. I, 3,52) lade Kongen d. A. omsejle hele Norge til Rusland. ⁶⁾ Breve I, 13. D. Mag. 4 R. IV, 18. N. Rigsr. IV. Slange v. Schl. I, 355. ⁷⁾ Sj. Reg. 15, 117. Rørdam, Univ. IV, 563. Volf, Diar. 579. N. Rigsr. IV. ⁸⁾ Erslev Aktst. I, 144. Klædekammer Regn. 1607. N. Rigsr. IV. Schlegel, Saml. II, 3, 46. ⁹⁾ Slange v. Schl. I, 426.

i Oslo og 3. Jul. i København. Han var om Bord paa Argo, som var ledsaget af 7 Orlogsskibe ¹⁾).

1610, 17. Apr. sejlede med St. Anna, Rafael og en Hurtig-sejler til Rostok ²⁾).

1613 rejser Kristian IV til Skien, hvor Herredag var indvarslet til 2. Avg. ³⁾).

1614, 3. Jul. lettede Kongen Anker med 4 (eller 6) Skibe i al Hemmelighed; Rejsen galdt England, hvor han ankom 20. Jul., 6. Avg. afsejledes, og 10. Avg. steg han i Land ved Varberg ⁴⁾).

1616, 16. Jul. rejste Kongen, efter at have holdt Taffel paa Argo, med dette Skib, Spes, 2 andre Orlogsskibe, en Galej og 2 Pinker og kom 22. Jul. til Agershus; efter endt Herredag afsejlede han 4. Avg. og var 8. Avg. ankommen til Kronborg ⁵⁾).

1617, 7. Maj fra Kronborg, 9. Maj i Flækkerø, næste Dag derfra og 14. Maj i Land ved Varberg ⁶⁾).

1622, 18. Jul. afsejledes fra Kronborg; 22. Jul. kom Kongen til Bergen og holdt Herredag; lettede 1. Avg. og var tilbage i Sundet 5. Avg. De ham ledsagende Skibe vare: Justitia, Patientia, Den sorte Rytter, St. Anna, hvortil endnu nævnes enten Rafael eller de 4 Skibe: Fides, Nældeblad, Lindormen og Dragen ⁷⁾).

1624 rejste Kongen 24. Apr. fra Kronborg til Bragnæs, Kongsberg og Agershus; 4. Maj var han i Drøbak, sejlede s. D. hjemad og satte 7. Maj udi Land ved Dronningens Mølle ⁸⁾).

1624, 2. Sept. fra København, 6.—11. Sept. paa Gulland, hvorefter Bornholm besøges. Hjemme 15. Sept.; Gabriel Kruse var Admiral paa Togtet ⁹⁾).

¹⁾ Erslev, Aktst. I, 187. Breve I, 33. N. Rigsr. IV. ²⁾ D. Mag. 4 R. IV, 32. 1612 dateres Kongebreve fra Baahus 14. Febr. og 6. Jun., men Kongen er kommen derhen til Lands i Krigens Medfør (N. Rigsr. IV). ³⁾ Slange v. Schl. II, 8. ⁴⁾ (Suhm) nye Saml. II, 3, 98. D. Mag 4 R. IV. 41. ⁵⁾ I Jan. 1616 havde Kongen over Sundets Is begivet sig til Lands til Baahus, hvorfra Kongebreve 26—31. Jan. (Slange v. Schl. II, 45. N. Rigsr. IV). (Suhm) nye Saml. II, 3, 109. Nyt hist. Tids. IV, 294. D. Mag. 4 R. IV, 45. ⁶⁾ D. Saml. V, 52. ⁷⁾ D. Saml. 2 R. III, 371. N. Mag II, 187. N. Rigsr. V. ⁸⁾ D. Saml. 2 R. III, 373. Slange v. Schl. II, 228. ⁹⁾ D. Saml. 2 R. III, 374. Volf, Diar. 595. Slange v. Schl. II. 228. Erslev, Aktst. I. 426.

1624, 17. Sept. fra Kronborg til Norge, hvor han mønstrede Skyttebaade og afstak 27.—28. Sept. Kristianias Grænser; i Sæm var han 3.—7. Okt., i Strøm 7. Okt., i Ous 10 Okt., og 13. Okt. sejlede han til Baahus, hvorfra han 19. Okt. kom til København ¹⁾).

1632 „var K. Maj. i stor Livsfare mellem Lolland og Holsten, og blev en Skude, hvorpaa var Herremændenes Tjenere, Vibekes Piger og deres Gods; 5 Mandspersoner bleve salverede, 11 druknede“ ²⁾). Denne Overfart skete dog sandsynligvis ikke paa Orlogsskibe.

1633, 25. (eller 27.) Apr. drog H. Maj. til Vands til Holsten; 22. Jul. atter til Vands til Holsten. Den første Rejse skete med Kristians Ark, den anden med 11 Orlogsskibe ³⁾).

1635, 22. Maj afsejles, efter et Par Ugers Modvind, fra Kronborg til Flækkerø, hvortil Kongen ankom 30. Maj og dvælede til 9. Juni; Rejsen gik dernæst til Agershus og tilbage, hvorpaa der 6. Jul. returneres og „sættes“ 8. Jul. ved Københavns Toldbod. „Archa Christiani“ blev atter denne Gang benyttet ⁴⁾).

1635, 15. Jul. afsejler Arken atter; ankrer 18.—19. Jul. under Femern, kommer 20. Jul. til Kristianspris, afsejler igen 13. Avg. og kommer 16. Avg. til Helsingør ⁵⁾).

1636, 10. Jun., „gik H. Maj. til Skibs for Kronborg ad Norge, men blev syg og kvitterede Rejsen“. Dette maa være sket efter 22. Jun., thi endnu denne Dag var Kongen om Bord paa Patientia ⁶⁾).

1637, 29. Maj gik H. Maj. til Skibs paa Snarensvend ad Flækkerø, hvor han ankom 1. Jun.; 7. Jun. var han i Glykstad ⁷⁾).

1639, 24. Jun. drog Kongen paa Den norske Løve fra Nordsjælland; næste Dag holdt han „Munstring“ over hollandske

¹⁾ D. Saml. 2 R. III, 374. N. Rigsr. V. Slange v. Schl. II, 228.

²⁾ Vedel Simonsen, J. Brahe 62. 14. Avg. 1632 skrev Kongen fra Glykstad: Vi forhindres i at sejle op til Norge (Sj. Tegn. XXV, 82). 1630 havde Kongen paa Vejen til Hamborg været i Flækkerø (s. n.)

³⁾ D. Saml. 2 R. III, 388. Breve II, 115. 119. Slange, Kristian IV.s Hist. 768. ⁴⁾ Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 561. Rørdam, Monum. II, 737. Volf, Diar. 605. N. Rigsr. VII. Breve II, 377. 392. 398. ⁵⁾ Nyt hist Tids. IV, 300. Breve II, 400. ⁶⁾ D. Saml. 2 R. III, 385. Breve III, 46. ⁷⁾ D. Saml. 2 R. III. 387 smlg. N. Rigsr. VII. Breve III, 142. Anderledes Slange 811. Et Besøg, som Kongen havde lovet at aflægge paa Baahus 1637, kom ikke i Stand (Y. Nielsen J. Bjelke 323).

Handelsskibe ved Middeltønden ved København; 28. Jun. satte han ved Neustadt, besaa de der byggede Skibe og drog videre over Land til Glykstad ¹⁾).

1641, 17. Jun. gik H. Maj. til Skibs fra Toldboden ved Helsingør, kom 27. Jun. til Bergen, afsejlede efter endt Herredag 9. Jul. og naaede Kronborg 13. Jul. Paa Henreisen var Kongen om Bord paa Store Sofia, paa Hjemreisen maaske paa Livskibet Patientia; ellers nævnes Den norske Løve foruden „en velmonteret Beyloffer“ eller 2 Galejer. Vibeke Kruse fulgte Kongen ²⁾).

1646 var Kongen for sidste Gang i Norge. 30. Jun. afsejlede han med 4 Skibe, og var 4. Avg. atter om Bord paa Trefoldighed hjemefter ³⁾).

Uagtet ovenstaaende Fortegnelse kun kan give os Minimumstallet paa Kristian IV's Søfarer, tegner den dog for os Billedet af et meget virksomt Sømandsliv. Ved disse mange Togter holdt Kongen, der vel i Reglen selv var Skibschef, sig selv saa vel som Søofficererne og Mandskaberne i Øvelse; det blev ved disse Søfarer muligt at vise Flaget og hævde Højhedsretten paa udstrakte og fjærne Have, hvilket Datiden ansaa for meget vigtigt; Kongen selv blev ogsaa derved i Stand til at besøge afsidesliggende Egne i Rigerne, som i Aarhundreder ikke havde set deres Overherre (f. Eks. Gulland); og hvor stor Betydning havde især Kongens Norgesrejser ikke for Samtid og Fremtid: Kristian IV knyttede derved Broderriget fastere til Danmark og indlagde sig en Fortjeneste „af næsten uberegnelig Vigtighed“ ⁴⁾). Man har fra ældre Tid antaget, at Kong Kristian har gjort et halvt Hundrede Rejser til Norge; men selv om man maa

¹⁾ D. Saml. V, 80. Breve III, 255. ²⁾ D. Saml. 2 R. III, 389. Breve IV, 98. Personalthist. Tids. 2 R. I, 22. N. Mag. II, 206. N. Rigsr. VIII. 1644 var Kongen, hidført af Krigsbegivenhederne, gentagne Gange i Flækkerø (s. n.) ³⁾ Breve V, 175. Kongebreve ere daterede Agershus 7.—19. Jul. og Arendal 25. Jul.—3. Avg.; N. Rigsr. VIII. Slange 1420. ⁴⁾ E. Holm, Danm. Nor. indre Hist. 1660—1720 II, 41. 51.

reducere dette Tal betydeligt, kan det ikke være til mindste Forringelse af Kongens Fortjenester paa dette Omraade.

Det var Fredens Gærning, som Kongen vilde røgte paa alle disse Farter. Men ogsaa i Fejdetid viser han sig til Søs; først da kan han siges at optræde som Admiral. Ogsaa hans Færd som saadan ville vi betragte, idet vi fremhæve de Affærer, hvori han selv personlig har taget Del.

1612, 11. (eller 19.) Avg. udsejlede en Flaade paa 36 Orlogsskibe fra København under Admiral Mogens Ulfeldt, og „K. Maj. fulgte selv med udi egen Person“ paa Viktor, vistnok som øverstbefalende. Hovedøjemedet var at søge den svenske Flaade. Efter at have forstærket Skibsbesætningerne med Soldater fra Kalmar, traf Flaaden ikke, — som man havde ventet, — paa nogen Fjende ved Danzig, hvorimod han fandtes indløbet i Stokholms Skærgaard. Kongen ankrede op i denne og begyndte 31. Avg. en Blokade, som Fjenden forgæves søgte at bryde ved udsendte Brandere, medens udlagte Bomme o. a. hindrede de danske i at komme Svenskeflaaden nærmere ind paa Livet. Da Kongen havde bemærket en travl Bevægelse af fjendtlige Baade, udkommanderede han 36 armerede Baade og en liden Jagt; denne Flotille angreb de svenske Baade, som straks tog Flugten, og Kongen besatte en Ø i Nærheden med sine Tropper. Der indlededes vel i 2 Dage et Angreb paa Fæstningen Vaxholm, men da den svenske Flaade vedblivende holdt sig indelukket, oprejste Kongen paa en af Smaaøerne en Vare „til Tegn og Ihukommelse, at H. Maj. af Danmark der havde været med hans Flaade,“ og befalede, at man skulde gaa under Sejl igen (10. Sept.). Efter at have forordnet 9 Skibe at holde Søen saa længe som muligt, sejlede han, da hele Flaaden var kommen til kort med Fetalje, tilbage med de øvrige Skibe henad København. 13. Sept. var han allerede i Ystad. Men „dersom Gud vilde have undet vores Flaade en Times Medbør, da havde de naaet den svenske Flaade, saa at den enten skulde have faaet at følge eller og slaget sig derfra“¹⁾.

¹⁾ Ny d. Mag. II, 53. D. Mag. 4 R. V, 280. IV, 37. Rørdam, Monum. 2 R. II, 758.

1628 træffe vi Kong Kristian i Slutningen af Feb. paa Lolland for at sætte forskellige Ekspeditioner i Værk. Admiralen for Østersøseskadren Henrik Vind fik saaledes 5. Marts Ordinaans om et Skinangreb paa Femern¹⁾. At denne Befaling er kommen til Udførelse, kan ikke paavises, men kort efter er der sket en Forandring i Dispositionerne, idet Henrik Vind 16. Marts fik Ordre til at begive sig til Elb. Kongen tog H. Vinds hidtilværende Flagskib Hummeren som Admiralskib og overtog 17. Marts til egen Fornødenhed den Proviant, som H. Vind tilforn havde indkøbt til sit Behov paa dette Skib²⁾. 18. Marts udstedte Kristian IV om Bord paa Hummeren en egenhændig Ordre om, hvorledes de Skibe, som sejlede i Hummerens Køl vand, havde sig at forholde³⁾. Det maa altsaa have været i Dagene efter 18. Marts, at Ekspeditionerne udførtes baade mod Femern, som erobredes, mod Ekernfærde, hvor Lykken ogsaa var gunstig⁴⁾, mod Kiel, hvor Landgangen mislykkedes, og endelig til Grotenbrod (i Vagrien), hvor en Skanse blev opkastet og holdt besat i nogen Tid. Ved sidstnævnte Lejlighed skal Kongen have været i Livsfare, men ogsaa Kampen ved Kiel var hed; Kongen beskød Slottet med flere Orlogsskibe, men Fjendens Kugleregn var saa stærk, at to Bøsseskytter dræbtes paa Hummeren tæt ved Kongen, og Skibet selv fik flere Grundskud. Kong Kristian var i det hele en Maanedstid om Bord paa Hummeren, som havde Station i Farvandene omkring Femern; fra 30. Marts til 9. Apr. ere flere kgl. Ordre udgaaede fra Admiralskibet⁵⁾. Men 7. Apr. forbereder Kongen sig paa at forlade disse Farvande, idet han denne Dag befaler Henrik Hess paa Nassov med 4 andre Skibe at krydse ved Femern, „indtil vi skikke

¹⁾ Sj. Reg. 18, 291. Sj. Tegn. XXIV, 54. ²⁾ Sj. Reg. 18, 292. Klæd. 1627. Sj. Tegn. XXIV, 56. ³⁾ Sj. Reg. 18, 294. ⁴⁾ 2. Apr. sendes Henrik Hess og Ernst Pricker (med Nassov og Sælhunden?) til Ekernfærde at hente Korn og Palissader (Sj. Reg. 18, 295). Da denne Ordre maa være udført kort efter Ekernfærdetoget, er dette altsaa tidfæstet ved denne Befaling. ⁵⁾ 30. Marts sendes 2 Skibe til Rostok at forsænke Indløbet; 2. Apr.: 2 til Ekernfærde (s. o.); 4. Apr.: 1 Skib til København og derpaa til Elben; 5. Apr.: 2 Skibe til Vismar at hindre fjendtlig Hvervning af Baadsfolk; 1 Skib til Rostok og Varnemynde at visitere Handelsskibe; 1 Krejer samme Steds hen efter prisgjorte hollandske Oste. 7. Apr.: 5 Skibe under Henrik Hess skulle krydse ved Femern; 9. Apr.: 3 Skibe skulle operere

en Admiral“¹⁾). Dog kom Kongen ikke straks af Sted, thi endnu 9. Apr. sender han Skibe paa Togt fra Femernsund²⁾); men dernæst har han ladet Hummerens Skibspræst træde over paa Nassov³⁾ og er saa afsejlet med Admiralskibet, som maa antages at have kastet Anker ved København 16. Apr.⁴⁾). Kongen dvælede nu i Resten af Apr. og det meste af Maj paa Sjælland⁵⁾). Men under 27. Maj læses i Sigvard Grubbes Dagbog: „Sejlede K. Maj. fra København med to Skibe, Hummeren og den store Pram, uvist hvorhen“⁶⁾). Denne Optegnelse er overensstemmende med Kongens egenhændige Breve, hvoraf et netop er dateret Skildpadden 29. Maj; Rejsen maa derpaa foreløbig være gaaet nordpaa, thi allerede næste Dag er Kongen paa Kronborg⁷⁾), og paa dette Slot, paa Frederiksborg og i København findes han nu vistnok hele Jun. Maaned. Hvis Kongens 27. Maj paabegyndte Rejse skulde have indledet et Krigsforetagende, er dette altsaa opgivet. I Jul. foretog de danske en Ekspedition mod Rygen; har Kongen været Anfører for dette Tog, hvad der maa betvivles meget, maa Begivenheden være forefaldet mellem 5. Jul., da han var paa Frederiksborg og i København, og 21. Jul., paa hvilken Dag han kunde afsende et egenhændigt Brev fra København. Derimod er det sikkert, at Kongen var om Bord paa den danske Flaade, som i Avg. kastede Anker ud for Øen Usedom og

mod Grejfsvalde (Sj. Tegn. XXIV, 60 Sj. Reg. 18, 295. 296. 298. Ordren til H. Hess er — vistnok fejlagtig — dateret 7. Feb.). ¹⁾ Som Admiral i Østersøen nævnes 24. Apr.: Gabriel Kruse (?), 16. Jun.: Niels Hammer, 15. Sept.: Gabriel Kruse og efter 17. Nov.: Gabriel Kruse og Henrik Vind (som afvekslende skulde føre Kommandoen). (Sj. Reg. 18, 300. 302. 329. 335. 354. 355.) ²⁾ Slange v. Schl. II, 356. ³⁾ Sj. Reg. 18, 296. ⁴⁾ til denne Dag beregnedes nemlig Kostpengene for Jens Munk, som, vistnok syg, vendte hjem med Hummeren (Klæd. 1627). 20. Apr. findes Befalinger daterede fra København, (Slange v. Schl. II, 356). 24. Apr. udsendes Hummeren igen under Sikst Jakobsen. (Sj. Reg. 18, 302). ⁵⁾ I Følge de egenh. Breve var han 21. Apr. p. Frederiksborg, 22. p. Rosenborg, 28. 29. i København, 7. Maj smsts., 17. p. Frederiksborg, 19. p. Kronborg. 25. 26. Frederiksborg. (Velvillig Meddelelse af Dr. phil. I. A. Fridericia). I Apr. eller Maj synes der da ikke at være levnet Kongen Tid til et Tog til Elb. ⁶⁾ D. Mag. 4 R. IV, 77. ⁷⁾ Klæd. 1630 viser, at Scheltutz's Togt begyndte netop 27. Maj (—23. Avg.). Paa Kronborg var Kongen 30. Maj, 3. 5. 9. Jun., i København 11. og 21. Jun. og paa Frederiksborg 15. Jun. og 5. Jul. (I. A. Fridericia og N. Rigsr. VI.)

gjorde Landgang paa denne Ø og ved Volgast og Penemynde, der en kort Stund var i de danskes Besiddelse, hvorefter Kongen trak sig tilbage med noget erobret Bytte. Fra Volgast sendte Kristian IV 10. Avg. et egenhændigt Brev hjem til Rigsraadet med en af de Pinasser, han havde med sig¹⁾. Sigvard Grubbe fortæller videre: „22. Avg. kom Kongen til København med den udvalgte Prins o. fl. Paa denne Søtur mistede Mogens Sehested [sin ene Arm].“ Medens den sidste Efterretning beror paa en Fejltagelse, maa det øvrige anses for paalideligt; det vides nemlig fra andre Kilder, at den udvalgte Prins Kristian saa vel som Hertug Frederik deltog i Ekspeditionen mod Volgast²⁾.

1629 beredte Kongen sig til nye Togter. Spes, Prammen og Hummeren udrustedes, vistnok til Kongens egen Brug³⁾. 24. Marts skriver han fra Rosenborg, at han er i Begreb med at tiltræde en Rejse; men først 31. Marts sejler han med Flaaden ud fra København og kommer om Aftenen under Møen. Toget galdt Vismar, hvorhen Henrik Vind (efter 9. Marts) var sendt som Admiral i Østersøen med 5 (eller 9) Skibe og nogle Galejer for at blokere Havnen, da kejserlige og polske Orlogsskibe havde samlet sig der⁴⁾. Da Kongen stødte til Admirals Flaade med sine Skibe, blev han straks indviklet i blodig Kamp, thi, som han selv skriver, 2. Apr. kom han „ind udi Vismars Havn, og blev Mogens Sehesteds Arm skudt af for Skansen tvært over fra det Hus Pøll.“ Sehested, Hertug Ulriks Kammerjunker, stod nemlig i Nærheden af Kongen og Hertugerne Frederik o. Ulrik paa Skibets Skanse, da en fjendtlig Kugle slog ned og borttog det halve af Kammerjunkerens højre Arm⁵⁾. Kongen synes dernæst at have opholdt sig endnu 5 Dage foran Vismar, hvorpaa han 8. Apr. afsejlede til Travemynde, gik om Bord i det mindre dybtstikkende Skib Mynden, der hørte til H. Vinds Eskadre, og sendte Bud til Lybek efter de danske Fredsunderhandlere dér, med hvem han traadte over paa Spes, og paa dette Skib blev „en Form af

¹⁾ Egh. Breve ved Molbech I, 322. ²⁾ Slange v. Schl. II, 364.

³⁾ Breve (Molbech) I, 339. Hummeren hørte dog i Følge Sj. Reg. 18, 395 og Mads Jensen Medelfars Ligprædiken over H. Vind til Admiral Vinds Eskadre

⁴⁾ Slange v. Schl. II, 380. 383. Sj. Reg. 18, 395. ⁵⁾ D. Saml. V. 61. Grundtvig, Medd. fra Rentek. Ark. 1872 1 32. 147. Hofman, Danske Adelsmænd III, 76.

Traktationen mellem Kongen og Kejseren udkastet“ 11. Apr. Samme Dag havde han sendt „Prammen“ til Ruden; den skulde forblive der, indtil den mærkede, at Kongen havde begivet sig til Danmark¹⁾). Denne sidste Eventualitet indtraf straks efter; Kongen sejlede endnu samme Dag til Rødby, hvortil han ankom 12. Apr., medens vi finde H. Vind for Lybek 23. Apr.; han skulde lade lybske, fra Danzig kommende, Handelsskibe frit passere, medens Rigens Raad var i Lybek²⁾). — I Maj be- myndiges Klavs Daa og Frans Ranzov til at underskrive de kongelige Ordre til Marinen, thi Kongen er fraværende fra sin Hovedstad. 17. og 19. Maj er han om Bord paa Skibsprammen Scheltutz, som ligger i Svendborgsund; sidstnævnte Dag under- skriver han „Kommissariernes Memorial“ eller et betinget Løfte om Fredens Ratifikation, hvorpaa han afsejler med Arméen, indskibet paa halvandet Hundrede større og mindre Fartøjer, „henad det Fyrstendom Slesvig“ og kommer i Land Kl. 2 om Natten ved Slimundingen. 28. Maj drager han mod Slesvig men samtidig kommer Kejserens Kommissariers Konfirmation af Freden, og Fjendtlighederne standse. 5.—6. Jun. sejler Kongen tilbage til Torseng og 17.—18. Jun. atter til Lejren i Sønder- jylland, men derfra drager han videre syd paa til Lands. 30. Maj hjemkaldes H. Vinds Flaade³⁾).

1630 havde Kristian IV begyndt at kræve Told paa Elben ved Glykstad. Hamburgerne belejrede derfor denne Stad, og 28. Apr. sejlede de, medens Kongen opholdt sig i Glykstad, „med ringe Fordel Byen forbi og satte dér, som H. Maj.s Skibe plejede at ligge“, efter at have taget 3 danske Orlogs- skibe, deriblandt den store Pram og en Galej. Nogle faa Baadsmænd undkom fra de erobrede Skibe til Glykstad og maatte afgive Vidnesbyrd om, hvorledes „al Ting med Okkupa- tionen af Skibene var tilgangen“⁴⁾). Nederlaget og den skete Forhaanelse af det danske Flag maatte hævnes. Gabriel Kruse blev 4. Maj skyndsomst sendt til Elb med en Eskadre; han skulde afvente nærmere Ordre, som ogsaa kom 13. Maj og paalagde ham at skyde alle forbisejlende hamborgske Skibe i Sænk eller tage dem. 5. Jun. loves der ham Undsætning, da

¹⁾ Sj. Reg. 18, 403. ²⁾ Sj. Tegn. XXIV, 268. ³⁾ Sj. Reg. 18. Slange v. Schl. II, 383. Breve (Molbech) I, 352. Sj. Tegn. XXIV, 285. Fridericia I, 59. ⁴⁾ Sj. Tegn. XXIV, 404. Nansen, Komp. 422. V. Simonsen, J. Brahe 59.

Fjenden var ham for mægtig; det synes, som om Overnagten (eller Modvind?) indtil da har holdt ham tilbage ved Listerdyb, hvorfra det saa paalagdes ham at begive sig til sin Station ved Glykstad¹⁾. Større Kræfter maatte dog sættes i Bevægelse; trods Rigsraadets gentagne Formaninger om ikke at hasardere Danmarks eneste Værn, lod Kongen Hovedflaaden udruste; den var ved Udsejlingen delt i 4 Eskadrer, men paa Elben fordeltes Skibene i 3 Delinger²⁾. 6. Avg. sejlede H. Maj. ud med Flaaden paa Sofia, (hvorpaa Generaladmiralen, Rigsadmiral Klavs Daa var om Bord) men allerede næste Dag led Skibet Havari paa to af sine Master, saa at det maatte løbe i Sundet igen, og H. Maj. 10. Avg. maatte gaa til Skibs paa Hummeren. 15.—18. Avg. dvælede han ved Flækkerø, som var Samlingsstation for Flaaden, og 28. Avg. var han ved Elbmundingen, hvor der næste Dag var samlet i alt 26 Skibe; Spes er nu Kongeskib. Men en Storm rejste sig om Aftenen 31. Avg., og for at undgaa Ødelæggelsen maatte Spes kappe Ankertov og søge rum Sø; Kongen daterede i øvrigt denne Dag sine Breve: Reden ved Helgoland. Han besaa personlig og „med Flid“ den hamborgske Flaade og opdagede, at Avantgarden bestod af 6 Raasejl og 12 Bøjerter, medens Hovedflaaden talte 19 Raasejl og 3 Bøjerter, hvorfor det var nødvendigt især at rette et Stød imod sidstnævnte Afdeling. Angrebet paa Hamborgerne begyndte 4. Sept. og synes ikke at have været heldigt for de danske, thi der paakom Rigsadmiralen en stor Alteration, hvorfor Kongen ogsaa fik sine underordnedes („Knechtes“) Betænkeligheder at kæmpe med. Men 5. Sept. var han atter i Tag med Fjenden og drev ham foran sig indtil Krickshafen lige over for Brunshyttel; 6. Sept. kæmpedes med de Hamborger, saa længe som Floden varede, og i en stærk Skærmydsel. 7. Sept. jagedes Hamborgerne bag Krautsand og satte saa ved Bilenburg, og 8. Sept. kom K. Maj. som Sejrherr til Glykstad. Samme Dag befalede han Rigsadmiralen at begive sig i Land og sørge for Proviant; en Del af Skibene hjemsendtes, medens 18 blev paa Elben, uagtet Rigsraadet fremsatte Ønsket om deres Hjemsendelse³⁾. Men Ham-

¹⁾ Sj. Reg. 18, 491. Sj. Tegn. XXIV, 405. 407. ²⁾ Sj. Reg. 18, 498. Breve (Molbech) I, 403. 411. 428. Bruun, Slaget paa Kolberghejde, 32. ³⁾ Fridericia I, 147. 172. D. Saml. 2 R. III, 382. Breve (Molbech) I, 433. N. Rigsr. VI.

borgerne havde ved deres krigerske Foretagende „ikke andet udrettet end nogle Tønder Gulds Omkomst og forhvervet sig en unaadig Herre og Konge“¹⁾.

1644, 31. Marts gik Kongen om Bord paa Flaaden og lod, da det var Søndag, holde Prædiken paa Skibet Trefoldighed, hvorefter han afsejlede 1. Apr. nordpaa for at operere imod Gøteborg. 5. Apr. er han paa Stedet, blokerer Indløbet, hindrer Tilførsel, anlægger Batterier og forbereder et Synkeværk til Indløbets fuldstændige Afspærring. Medens Kongen inspicerede Baahus, brød et hollandsk Skib Blokaden og bragte, skønt haardt medtaget, de belejrede Efterretningen om, at Hjælpen fra Holland var nær²⁾. 23. Apr. tænkte Kongen at kunne lade sig afløse af Ove Gedde og selv forlægge Krigsskuepladsen til Østersøen, men Natten mellem 30. Apr. og 1. Maj maatte han, uden at oppebie Geddens Ankomst, forlade Stationen for at gaa imod „de svenske Hollændere“. Efter at have ligget nogle Dage ved Vingø, kom han 8. Maj ved Flækkerø. Medens han havde ligget for Elfsborg med 11 Skibe foruden Kongeskibet, sejler han nu med 8 Skibe foruden Trefoldighed ud mod Hollænderne, der ere 28 Skibe stærke³⁾. Natten før 16. Maj havde Kongen en mærkelig Drøm: det forekom ham, at han faldt i Træfningen, hvorpaa han modtoges i Himlen af lovsyngende Engle, medens Jehovas Herlighed straaledede ham i Møde⁴⁾. Kongen havde gjort sig fortrolig med Døden, thi Angrebet skulde efter hans Ordre ske paa saa nært Hold, „at de doblede om, hvem der skulde spille Mester“. 16. Maj stod Slaget i Listerdyb, fra Kl. 10 til 4; det var uafgørende, men Fjenden, hvis Tab var saa stort, at „Blodet flød ud af Spygatterne“, trak sig tilbage over Grunden, og en anden fjendtlig Afdeling blev jaget til Søs 17. Maj om Morgenen. Det fjendtlige Admiralskibs Gallionsfigur, som danske Kugler havde skudt løs, og som efter Slaget saas flyde om i Havet, er endnu bevaret⁵⁾. Efter forgæves ved en Trompeter at have udfordret Fjenden til Kamp paa et for de dybt gaaende danske Skibe

¹⁾ Nansen, Kompend. 422. ²⁾ Breve IV, 440. 446. 470. 475. Volf, Diar. 625. D. Saml. VI, 264, se dog Breve IV, 466. Om Føniks og et Defensionsskib, der skulde slutte sig til Kongen: N. Rigsr. VIII, 316. 320. ³⁾ Breve IV, 475. 477. N. Rigsr. VIII, 327. ⁴⁾ Brock, Old. Kongesl. 38. ⁵⁾ Sj. Reg. 21, 293. Volf, Diar. 626. Jyds. Saml. V, 242.

gunstigere Farvand, vendte Kongen 18. Maj tilbage med sin Eskadre og afløstes af Ove Geddes og Pros Munds Eskadre. 22. Maj var Kongen kommen til Flækkerø, glad over at have fuldendt denne Rejse¹.) Men 26. Maj udsendte han Samsons Galej for at kalde Pros Munds (og vel ogsaa Ove Geddes) Eskadre tilbage til Flækkerø; de kom til Stede 3. Jun., og da de 25. Maj havde leveret Fjenden et Slag, blev der holdt Krigsforhør over de ved denne Lejlighed forsømmelige Skibschefer, og der lagdes Planer til et nyt, tredje Angreb. De 17 Skibe deltes i 3 Eskadrer, hvoraf den ene (Kongens) holdtes i Reserve, medens en anden „til Undersked“ skulde føre én Bolsan under det store Flag og én paa Mesansprødet. Med denne Flaade mødte Kongen 12.—14. Jun. paa Kampladsen, hvor han dvælede endnu 16. Jun., — da han af Johannes Mejer modtog en Del Kort, formodentlig over de der værende Farvande; — men os ubekendte Aarsager hindrede Kampen, og Kongen opsøgte andre Fjender paa andre Farvande²). 22. Jun. er han i København og bereder baade Flaaden og sig selv til at gaa nye farefulde Foretagender i Møde; han vidste, at „Danmarks Frelse eller Undergang beroede paa det forestaaende Søslags Udfald“. Flaaden bestod nu af 40 Sejlere, fordelte i 4 Eskadrer under Rigsadmiralen, Grabov, Kongen og Pros Mund. 26. Jun. gik Kong Kristian om Bord paa Trefoldighed, frisk og vel til Mode, og 1. Jul. stod Fægtningen paa Kolbergerhejde. Kampen varede 10 Timer og var især hæftig om Patientia, der havde 42 døde og kvæstede, og Trefoldighed, der afskød 315 Skud og havde 9 døde og saarede. Blandt de kvæstede var Kongen selv; det var de første Saar, han fik til Søs. Mørket skilte de kæmpende, men Følgerne af Kampen saas nogle Dage efter: medens Kristian IV kunde foretage Reparationen af alle Skibene undtagen Patientia i det aabne Hav, maatte Fjenden til Kongens Glæde søge Kielertjord for at reparere og derpaa næsten i en hel Maaned lade sig indespærre af den danske Flaade, der beredte sig paa at give Svensken en varm Modtagelse, naar han kom ud³). For at

¹) N. Rigsr. VIII, 327. ²) Sj. Tegn. XXVIII, 185. Sj. Reg. 21, 294. Breve IV, 480. Hist. Tids. 6 R. I, 263. Se D. Saml. VI.

³) Medens Flaaden laa udenfor Kielertjord, afsendtes derfra mindre Ekspeditioner andet Steds hen; saaledes 22. Jul Markatten og Postillion til Neustadt og Ørnen til Femernsund. (Sj. Tegn. XXVIII, 190).

„ruinere“ den svenske Flaade, blev der opført et Batteri i Land og givet Peter Galt, der nu førte Avantgarden (29. Jul.) Befaling om at beskyde Fjenden med glatte Lag; men da Batteriet erobredes af de svenske, og Peter Galt ikke adlød Befalingen, kunde (Natten mellem 1. og 2. Avg.) det Resultat af den langvarige Blokade ikke hindres, som Kongen allerede 30. Jul. om Aftenen havde forudset: „Vi ere nu til Værks med den svenske Flaade, at konvøjere den henad Bornholm“. Medens Erik Ottesen sendes efter den bortflygtende Fjende, bliver Kongen liggende nogle Dage ved Femern med Trefoldighed og 11 Skibe; men 8. og 9. Avg. er han under Møen og sejler derfra op i Sundet, hvor han syd for Dragør støder sammen med sine Modstandere fra Listerdyb, de svenske Holændere, hvis Gennemfart i Sundet det dog ikke lykkes ham at hindre, uagtet han med de 9 Skibe, hvoraf hans Eskadre nu bestaar, forfølger dem til Bornholm. 13. Avg. ankommer Kongen tilbage til sin Hovedstad, hvor han modtages af Borgerne med stor Jubel¹⁾).

„16. Avgusti (1644), straks Prædiken var endt, ere alle Stykker rundt om Byen (København), saa vel som paa Bulværkene ved Sankt Anne Bro, tre Gange affyrede og lige saa mange Gange given Salve af Musketter for de trende priselige Viktorier, Gud allermægtigste naadeligen haver forlent H. Maj. til Søs imod sine og Rigens ubillige, hovmodige Fjender, de svenske. (16. Maj, 1. Jul., 10. Avg.). Herren vor Gud stande fremdeles sin Konge bi.“ Ved denne, af en samtidig „Relation“ saaledes omtalte Salut sættes Slutstenen for Kong Kristians Orlogsfærd, thi han førte ikke mere nogen Flaade i Føjde²⁾. Men hvorledes skal Dommen lyde om hans personlige Deltagelse i disse Søslag og om hans øvrige Dispositioner til Søs i Krigstider? Alle Efterretningerne om Slagenes

¹⁾ Bruun, Kolbergh. ²⁾ Stolpe, Dagspressen I, 88. Et Togt til Norge med Kongen som Admiral var ventet 1645, men kom ikke i Stand. (Norske Saml. 4to III, 108.)

Gang, om de forud truffne Forholdsregler, om de Begivenhederne ledsagende Biomstændigheder, — der jo ofte kunne have stor Betydning, — ere komne til os i en saa ufuldstændig og tarvelig Skikkelse, at en paa dem i det enkelte begrundet Dom om Førerens Dygtighed vistnok ikke vil kunne fældes. Langt sikrere ere Beretningerne om de endelige Resultater af Kongens Krigsforetagender; det er jo lettere at afgøre, om det var Nederlag eller Sejr, han bragte hjem; men Slagenes Udfald afgiver jo ingenlunde nogen paalidelig Maalestok for Førerens Dygtighed. Det maa staa fast, at alle Kong Kristians Bedrifter til Søs bære Vidnesbyrd om et Mod, der ikke fornægtede sig i Farens Stund og maatte indgyde andre Tillid; om en Daadskraft og en Utrættelighed, der ikke skaanede sig selv, naar Sager af Vigtighed skulde udrettes; om en Indsigt i maritime Sager, erhvervet ved mangeaarig praktisk Udøvelse af Sømandens Gærning¹⁾. I alt dette var der næppe nogen af Kongens Mænd, som overgik deres Konge. Det maa da ikke kaldes en Overvurdering af egne Kræfter og Evner, som Kongen viste, naar han stillede sig i Spidsen for disse Foretagender²⁾. Det traf sig jo her saa heldigt, at den højest staaende ogsaa var den relativt mest indsigtfulde. „Mangt et kronet Hoved har baaret Admiralsuniform, men ingen med større Ret end Kong Kristian“³⁾. Han fulgte den Grundsætning: „Jeg vil tro Gud og gøre, hvad jeg kan, og befale hannem Resten.“ Ramte saa Ulykken ham, kunde han være den med en god Samvittigheds Ro⁴⁾.

Til Kristian IV's Arbejde for Søetaten i det hele hørte ogsaa hans Tilsyn med Værftet paa „Bremerholmen

¹⁾ Kongens egenhændige Udkast til Instruktioner for Søoffice-rerne paa deres Togter (Breve I, 138. IV, 105) bevise ogsaa, hvor kyndig Kongen var paa dette Omraade. ²⁾ Mejdell, Fra Enevældens Dæmr. 44. ³⁾ Tuxen, Den d. og n. Sømagt, 189. ⁴⁾ Breve IV, 478. 527.

her for vort Slot København“. Historien har ikke bevaret direkte Vidnesbyrd derom, men Grunden til dens Tavshed er ikke, at disse Besøg ikke have fundet Sted, men derimod, at de hørte til de daglige Begivenheder. „Han lod sig under Tiden indfinde Kl. 4 om Morgenens paa de Steder, hvor publiqve Arbejder dreves, og han kunde ikke lide, at Haandværksfolk holdte op med deres Arbejde for at hilse ham“¹⁾. Hvor hyppigt dette Tilsyn er sket, erfare vi først efter Kongens Død. 1649 skrev den svenske Resident om Frederik III, at denne aldrig kom paa Holmen eller andre Steder, som hans Hr. Fader plejede. Man saa denne Konge saa sjældent paa Værftet, at et Besøg, som han 1661 aflagde paa Flaaden, straks gav Anledning til Krigsrygter²⁾. Men hvad der nu var blevet Særsyn, havde under Kristian IV været Sædvane.

Ogsaa denne Konges Interesse for Skibsbygning bør fremhæves. I sin Ungdom var han bleven undervist i Matematik, Tegning og „Arkitektur“. Med Tyge Brahe samtalede Fyrsten under sit Besøg paa Hven mest om Skibsbygning, Fortifikation og andre praktiske Ting. Han havde ogsaa „Skibsarkitektur saaledes af Fundamentet forstanden, at han til de allerskønneste og største Skibe Modellen med egen Haand haver gjort og forfærdiget og Skibbyggerne den tilstillet, et stort Arbejde derefter at bygge“³⁾. Disse Ord bekræftes endmere ved Kongens egne Udtalelser om et Skib, der 1643 byggedes i Neustadt, „efter den Skabelon, jeg derpaa gjort havde“⁴⁾. Der forefindes ogsaa en Tegning af en Pram, som Kongen selv har udkastet, og hvorpaa han har skrevet: „Denne Skalun er gjort til tvende Pramme, som i Vinter paa

¹⁾ 1622 besøgte han Tugthuset Kl. 5 Morgen, Breve I, 275. Holberg, Danmhist. II, 459. ²⁾ Becker, Saml. til Frederik III's Historie I, 16. 263. ³⁾ Nyt hist. Tidssk. III, 264. Friis 202. Nyerup, Kristian IV's Karakteristik (Lavr. Jakobsens Ligpræd.). ⁴⁾ Bruun, Kurt Adelaer 226.

Bremerholmen skal opsættes; og er Afdelingen derpaa gjort efter Tommer. Københavns Slot, 23. Okt. 1640¹⁾. En særdeles vidtløftig „Fortegnelse“, en saakaldet „Zert“, med udførlig Angivelse af alle et Skibs Dimensioner m. m. er ogsaa bevaret; da den helt er skrevet med Kongens egen Haand, tjener den tillige med hans Angivelse af Forandringerne, han (1644) ønskede foretagne paa Aptereringen i Trefoldighed, som Vidnesbyrd om hans specielle Viden om disse Sager¹⁾. At Ordet „Skablun“ i Kongens Mund betyder Tegning, er sikkert nok; det kan vist heller ikke være tvivlsomt, at Udtrykket „Model“ i de først anførte Ord har samme Betydning.

Mange af de Genstande, hvormed Kongen omgav sig, naar han var i Land, minde om Sømanden. Paa Frederiksborg havde saaledes et Rum Navnet: Skibsgemakket eller Skibssalen efter de mange prægtige forgyldte og ud-skaarne Skibe under Loftet; paa Væggen hang et Tapet, 50 Kvadratalen stort, „med Bemærkelse, hvorledes et Skib udi Søen fanger Skade og Juppiter med en Ørn siddende udi Luften“. Ligeledes fandtes paa Slottet blandt Malerierne mange Marinestykker, saaledes: „et lidet Stykke med et Orlogsskib, hvorpaa er skrevet Admiral“; og: „et Stykke med trende Orlogsskibe, hvorpaa Folkene munstres og blæses Allarm“²⁾. Af de paa Rosenborg opbevarede Minder om Kong Kristians Søliv skal der fremhæves: en Sølv-Skibslygte; Kongens Admiralskaarde (1617), i hvis Skede der findes flere navtiske Instrumenter; den Dragt, Kongen var iført i Slaget paa Kolbergerhejde, og som bærer Mærker af hans Blod og Saar; et Brystbillede af Kongen i Admiralsdragt; i en Guldkæde om Halsen

¹⁾ Breve III, 416. I, 77. IV, 434. N. M. Petersen, Bidrag til Litt. Hist. III, 9. Andre Tømmerværks-Tegninger „plejede“ Kongen at gøre efter hele eller halve Tommer. Breve III, 293. ²⁾ D. Saml. II, 171. 175. 2 R. II, 159.

hænger Signalpiben (Søfløjten)¹⁾. Ligesom der 1588 til Prinsesse Annas Bryllup forfærdigedes Bordopsatser af forgyldt Sølv i Skikkelse af Skibe med fuld Takkelage, saaledes har Kongen selv været i Besiddelse af 2 Lamper, i Form af Skibe, hvis Skrog af Sølv blev baaret af en Bjærgkrystals-Køl²⁾. Endnu skulle vi tilføje, at det ovenfor S. 5 omtalte Kompas senere fik Sidestykker i Kongens Eje. 1607 anskaffede han sig et Søkort; dette og næste Aar købte han Instrumenter — sikkert navtiske — for henholdsvis 14 og 32 Dlr. hos „Krispinus udi København boendes“; 1640 bestilte han ligeledes i København en Sekstant med graveret Sølvskala. medens han 1643 lod Kaspar Herbach forfærdige matematiske Instrumenter. Herhen høre ogsaa de astronomiske Glober, som tilforn ere omtalte³⁾.

Ogsaa Kongens Sprog i Tale og Skrift maatte bære Mærker af hans Sømandsliv. Det er bekendt, at hans Breve ere prægede saa vel af mandig Djærvhed som af en vis sarkastisk Humor, — og begge Dele opelskes paa Søen. Men ogsaa ligefremme Sømandsudtryk findes af og til og tjene til at oplive og krydre Talen. Saaledes: Staa et Glas til Rors; jeg kænder Krudtet; være En om Borde; naa Bund i et Menneske med en lang Spies; hugge sin Kaas; Baadsmændene faa Penge i Bukserne; blæse i Bøssen; lægge alle Aarer fra Borde; være langsom i Vendingen o. s. v.

Det tør vel ikke forbigaa, at Marinen har haft den tvivlsomme Ære, at en af dens Embedsmænds Døtre har vundet Kongens flygtige Sømandshjærte i et af dets svage Øjeblikke, uden at det lykkedes hende at knytte nogen

¹⁾ Brock, Old. Kongesl. 17. 35. Carl Andersen, D. d. Kong. kron. Saml. p. Rosenb. 1870. 21. Hans Leje paa Rosenborg har ikke været en Hængekoje, men en Seng, hvis Omhæng solgtes 1786 (Brock, Efterr. om Rosenb. II, 96). ²⁾ Troels Lund, Danm. indre Hist. V, 313. Carl Andersen, anf. Skr. 12. ³⁾ Schlegel, Saml. II. 3, 35. 57. 62. Sj. Tegn. XXVII, 100. Breve IV, 364.

varig Forbindelse og endnu mindre at blive æret for dette Forhold. „1618 gik et Fyrværk af paa Slottet; Karen Andersdatter kom ind; dog foraarsaget af Fruernes Spot vigte hun fra samme Plads og gav dennem Rum“¹⁾).

Kong Kristian lægger ned sit Sværd. Han var træt af Kampen, hans sidste Dage varslede intet godt, og hvad syntes Fremtiden at love? Da Kongen i Flensborg frembar Sønesønnen, den senere Kong Kristian V, i Kirken for Præsten, trykkede Barnet de gamle Arme, hvorfor Kongen ønskede, at Barnet en Gang maatte kunne trykke Svenskerne ligervis. Det skete ogsaa. Vel ikke Sønesønnen personlig, men en Søhelt under Sønesønnens Regering skulde lade dette Kristian IV's Ønske gaa i Opfyldelse, og med Held og Glans optage denne Kristian IV's Gærning; og denne Søhelt var da alt i Færd med at dygtiggøre sig til sin Livsopgave. Derfor maatte vor Sømandskonge have Ret til at søge Hvilen. Og fra Søetaten fik han „det sidste, et Menneske faar i denne Verden“, — sin Kiste. 3. Marts forfærdigede Holmens Snedkermester Søren Ibsen til K. Maj. en Ligkiste af Eg, som indvendig beklædtes af Søren Ibsen selv med grønt Atlas; og desuden en Ligkiste af Fyr „til at forme den Tinkiste over“, hvilket alt kostede 32 Daler i Arbejds løn²⁾). Egetræskisten — den inderste -- fandtes endnu 1866 nogenlunde vel bevaret, kun dens Laag var nedfaldet over Liget, der laa indsvøbt i et gult figureret Silkeklæde³⁾). I den Kiste hviler endnu, „efter næsten to og halvtredsindstyve Aars Møde og Regering“, den Konge, der

„stod ved højen Mast
i Røg og Damp“.

1) D. Mag. 4 R. V, 44. 2) Slange 1389. Afregninger S, 5. Geh. Ark. 3) Sten Friis, Kristian IV's Gravkapel 29.

II.

Bremerholms øverste Styrelse.

„Ligervis som paa et Skib foruden Styremand, hvilken dog er den fornemste, ere andre flere, som tilhjelpe Skibet eller Menigheden og Sejladsen, det er Regeringen, og rette Kaas at styre, — en sidder ved Styret, andre lette Anker op, andre fire og hale Skød“, saaledes skal ogsaa en forstandig Herre bruge fleres Raad og Hjælp. Det var den Lærdom, som Arild Hvitfeldt gav den unge Prins 1595 i en Fortale til Krønikerne. Men lagde Kongen sig denne sin Mentors Raad paa Hjærte?

De Hjælpere, Kongen i Følge Hvitfeldts Ord som en forstandig Herre skulde tage med paa Raad, var for Marinens Vedkommende ordentligvis: Rigshofmesteren, Rentemestrene og Admiralerne. Forretningerne maatte vel nærmest være at fordele saaledes mellem disse Embedsmænd, at det overordnede Tilsyn med Flaade og Værft blev overdraget Rigshofmesteren; at Marinens Økonomi betroedes Rentemestrene, medens Rigsadmiralen havde at føre Flaaden i aktiv Tjeneste og Holmens Befalingsmand at styre Bremerholms indre Anliggender. Naar Rigshofmesterembedet stod ledigt, overtoges hans Pligters Udførelse af Statholderen og i dennes Forfald af

Slotsherren paa Københavns Slot. Som Marinens øverste Embedsmænd fungerede da i vort Tidsrum: Kristoffer Valkendorf, Rentemester (og Aksel Gyldenstjerne) til 1589; Ditlev Holk 1590—92 og maaske Karl Bryske 1592—95, begge Slotsbefalingsmænd; Kristoffer Valkendorf, Statholder 1595, Rigshofmester 1596—1601; Brejde Ranzov, Statholder 1601—1618; Frans Ranzov 1627—32, Rigshofmester 1632; Korfits Ulfeldt, Statholder 1637—42, Rigshofmester 1642—51¹⁾. Da Rigshofmesteren og hans Substituter ogsaa havde andre Embedsomraader end netop Flaaden og derfor ikke kunne betegnes som Marinens specielle Embedsmænd, maa det være tilstrækkeligt kun at opregne de Mænds Navne, som have beklædt dette vigtige Embede. Af samme Grund ville vi her indskrænke os til i Forbigaaende at minde om de fungerende Rentemestres Navne: Enevold Kruse (1582—1608); Holger Gagge (1585—96); Sivert Beck (1596—1622); Jens Juel (1609—17); Kristoffer Urne (1617—27); Aksel Arnfeldt (1623—27); Ove Høg (1626—27); Jørgen Vind (1627—43); Sten Beck (fra 1628); Melkior Oldeland (1640—48)²⁾. Om Rigens- og Holmens Admiral vil der derimod blive talt udførligt i det følgende.

Vel have vi ovenfor antydnet de særlige Pligter, som hver af Marinens øverste Embedsmænd havde at udføre; men „det er karakteristisk for de danske Statsembeder i denne Periode, at deres gensidige Begrænsning var ikkun slet faststillet eller overholdt“³⁾, og der maa altsaa tages et Forbehold ved de anførte Grænsebestemmelser. Meget flydende maa nemlig Grænserne mellem Hofmesterembedet og Rigsadmiralembudet og ligeledes mellem sidstnævnte Embede og Holmens Admirals især siges at være,

¹⁾ Birket Smith, Grevinde E. K. Ulfeldt I, 86. Rentek. 1872, 133. Nielsen III, 88. Slange 692. ²⁾ Rentek. 1872, 167. ³⁾ Fridericia I, 75.

da der ikke kan paavises nøjere Bestemmelser, der kunne fikse disse Grænser. Kaste vi et Blik paa Statholderens (eller Hofmesterens) Embede, da findes der vel en kgl. Anordning af 1579, som henlægger under hans Ressort: Holmen og Befalingsmanden paa Holmen tillige med Skibskaptejner, Skippere, Styrmand, Baadsmænd, Bøsseskytter, Tømmermænd og alle andre Skibsfolk; endvidere Myndigheden til at straffe u lydige og antage og forløve Skibsfolk¹⁾; men det er tvivlsomt, om man kan forudsætte, at Forholdene fra Frederik II's Tid bevaredes uforandrede af hans Efterfølger. „Holmens og Arsenalets Artikler“ af 1625 have nogle faa Paragrafer om Statholderens Stilling. Naar Forseelser fandtes hos Proviantskriveren, Klædeskriveren o. a., eller der var Mangler ved Fetaljen og Klædet, eller naar Leverandører paa ubillig Vis nægtedes behørig Beviser for det leverede, da skulde Admiralen (paa Holmen) straks give Statholderen det til Kænde. Endvidere, naar Fejl var sket eller Tvist opstaaet angaaende Ordenen, hvori Officererne skulde „vaage“, da skulde forordnes derom af Statholderen eller Holmens Admiral. Disse Bestemmelser ere dog medførte af Statholderens almindelige Forhold til Leveranser, Beholdninger og Vagttjeneste, men ere for faa til, at man deraf skulde kunne drage videregaaende Slutninger, og de oplyse allermindst Forholdet mellem Statholder og Admiral. Alle rede for Samtiden var dette Forhold nemlig særdeles dunkelt. Da Skotlandsfærdten 1589 havde været saa uheldbringende for den danske Marine, skulde det undersøges, hvem der egentlig bar Ansvar for Flaadens slette Tilstand, som hin Rejse havde lagt for Dagen. Rigens Admiral Peter Munk paastod da, at „efter at han til Admirals Bestilling for nogle Aar forleden var bleven betroet, som til Orlogs-

¹⁾ Rothe, Brave Mænds Eftermæle II, 38.

skibene kunde og burde at have Opseende, havde Kristoffer Valkendorf dog imod samme Admirals tilbetroede Amt og Bestilling forhvervet kgl. Brev og Befaling (af 1579 s. o.), at han med altingest baade paa Holmen og med Orlogsskibene skulde have et flittigt og tilbørligt Opseende, at altingest derudinden, af hvis Admiralen tilforn var tilbetroet, hannem (Kr. V.) igen var blevet befalet“, hvorfor Peter Munk mente med Rette at have Tiltale til Rentemesteren. Denne førte derimod Holmens Admiral til Vidne paa, at baade Skippere og Tømmermænd havde faaet alt, hvad til Flaaden at udruste gjordes fornøden, og at det ikke var hans Skyld, om Skipperne¹⁾ ikke havde tættet og drevet Skibene saa, som dennem burde, der de vare blevne „styrthte“ (o: køhalede). Rigsadmiralen ansaa altsaa Statholderens Tilsyn med Holmen for et Indgreb i Admiralembedet; han følte Embedsgrænsen overskredet; men Sagens Udfald for Herredagen, hvorved ingen af Parterne fandtes at have Skyld i Skibenes elendige Tilstand, viser tydeligt nok, at Dommerne selv ingen bestemt Grænse turde drage²⁾.

Det maa imidlertid ikke overses. at i Praksis kunde gammel Sædvane vise Datiden Vej, hvor vi nu ingen kunne opdage. Men hertil kommer, at man i Kongen havde den Person, som i ethvert enkelt Tilfælde kunde afgøre, hvorledes Forretningerne vare at fordele imellem de respektive Embedsmænd paa den mest formaalstjenlige Maade. Hertil blev Kongen sat i Stand ikke alene ved den høje Stilling, han indtog i Samfundet, men ogsaa ved den Sagkundskab, han havde opnaaet paa alle Omraader,

1) Skipperne betragtedes vel af Valkendorf som sorterende under Rigsadmiralen; thi har han kastet Skylden paa sine egne underordnedes Uduelighed, da er dette mere uforstaaeligt, eftersom det netop maatte være hans Pligt at sørge for dueelige Holmtjenere. 2) T. Lund, *Mog. Heinesen* 210. *Rosenvinge*, Gl. danske Domme IV, 226. *Rothe* II, 54. *Holberg*, *Danmhist.* II, 374.

— og ikke mindst om Marinens Anliggender, — og over Hoved ved den ham egne Overlegenhed, som blev frembaaret af en Personlighed, fuld af Dygtighed og Virkelyst.

Men netop denne storartede Lyst til Selvvirksomhed havde noget misvisende. Allerede Holberg¹⁾ har lagt Mærke til, at Kongen i Medfør af sin Virkelyst bemængede sig ofte med altfor smaa og ringe Sager. Skal Fjendens Flaade, dennes numeriske Styrke og Tilstand udspejdes; skulle Bøsseskytter, bestemte til den ostindiske Sejlation, mønstres; skulle Baadsmænd hidkaldes fra Holmen for at slukke Ildløs i Hovedstaden²⁾; gælder det om med Fare for eget Liv at redde en Person fra at drukne; om at gennemgaa Beholdningerne paa Proviantgaarden; om at revidere og dechargere Smederegnskaberne³⁾; skal der rettes Kanoner mod en fremmed Sejler, som paa Rigens Strømme ikke vil lade sin Top falde for Kongeskibet; skal en Mand til Vejrs i et Orlogsskib for ved en „Kikker“s Hjælp at holde Udkig⁴⁾, — saa synes der ikke at være nogen paalidelig Mand til Stede, til hvem denne Gærnings Udførelse kunde betros; Kongen maa personlig paatage sig Hvervet, hvis det skal udføres efter Ønske. Kongen udtalte det selv ved given Lejlighed: „Haves nogen Underretning fornøden, da er jeg intet langt borte.“ Men idet han gjorde sig selv til Midtpunktet for endog den mindste Bevægelse, kunde det ikke undgaas, at han selv ofte maatte føle Ulemperne derved. „Han havde den største Umag aarle og silde, ja kunde mangen Gang intet faa Ro til at faa Mad“, bekænder han. Men Følgerne saas ogsaa ad en anden Kant. „Jeg er næsten af den Mening“, skrev en Udlænding,

¹⁾ Danmh. II, 623. ²⁾ Breve (Molbech) I, 429; Schlegel, Saml. II, 4, 178; Nielsen II, 225. ³⁾ Fridericia I, 82; O. Sperlings Selvbiografi 120; Smederegn. 1618—22. 1625. ⁴⁾ D. Mag. 4 R. IV, 6; V, 284.

„at uden H. Maj.s personlige Nærværelse vilde slet intet blive foretaget“. Heri ligger ganske vist en Ros for Kongen, men ogsaa den Dadel, at han ikke forstod at meddele andre sin Energi. Og naar det, som paa „Trefoldighed“, lød: „Kongen er falden!“ maatte en almindelig Forvirring og Modløshed derfor gribe alle, og den svandt først, naar man atter hørte Kongens kændte Røst; da var Drivkraften atter til Stede, som kunde sætte det hele i Bevægelse ¹⁾).

Krævede det vage ved de højere Embeders Begrænsning med Nødvendighed Kongens Indgriben, da kan det paa den anden Side ikke nægtes, at denne hans umiddelbare Indgriben paa ethvert af Sagernes Stadier maatte gøre de flydende Grænser endnu mere flydende. Der findes Ordre til Righofmester og til Rigsadmiral, men der findes ogsaa Befalinger om ganske lignende Ting til Rentemester og til Kansler ²⁾) uden nogen Overholdelse af den sædvanlige Forretningsgang. Ved Siden af Breve til Rigsadmiralen finde vi ogsaa Breve til de enkelte Skibschefer, uden at de kgl. Befalinger synes at være gaaede gennem Rigsadmiralens Hænder; ved Siden af Breve til Holmens Befalingsmand træffe vi ogsaa direkte kgl. Befalinger til de ham underlagte Embedsmænd paa Bremerholm ³⁾). Ihvorvel denne vilkaarlige, direkte Henvendelse kan have bidraget til vedkommende Ordres hurtige Udførelse, maa disse Uregelmæssigheder ogsaa have afstedkommet Usikkerhed i Regeringsmaskineriets Gang; de Embeder, hvis Medvirkning saaledes ikke krævedes, vare derved beviste at være halvt overflødige. Virkelig stod de højere Embeder temmelig ofte ledige: Hofmesterembedet 1601—32 og dernæst til 1637; der var hverken Hofmester eller Statholder 1618—27 og 1632—37; Rigs-

¹⁾ Breve V, 217. III, 137. Bruun, Kolbergh. 195. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 85. 91. ³⁾ Breve II, 85. 273.

admiralembedet var ubesat 1596—1610 og 1623—30, og en Holmens Befalingsmand fandtes egentlig ikke 1593—1610.

I den sidste halve Snes Aar af Kongens Regeringstid steg Rigshofmesterembedets Betydning for Marinen, fordi Kongens umiddelbare Tilsyn saa hyppigt manglede; det var dog ikke Alderen, som gjorde sig gældende og svækkede Interessen hos Kongen, men snarere Forkærligheden for det nyanlagte Glykstad, der drog Kongens Tanker andet Steds hen. Heri laa en Fare for Danskhedens Sag, en Fare, som Rigsraadet havde Øje for, da det 1642 forebragte Kongen sit Ønske om, at han til Stadighed vilde forblive i sin Hovedstad¹⁾. Men Fare kunde ogsaa øjnes for Flaadestationen ved Bremerholm. Thi ved Glykstad bleve større Afdelinger af Orlogsskibene ikke alene stationerede om Sommeren, men endogsaa oplagte om Vinteren; Besætningerne om Bord bleve holdte i Tjenesten ofte flere Aar i Træk; deres Lønning blev dem udbetalt af en i dette Øjemed fra Klædekamret udsendt Skriver o. s. v. Glykstad kunde synes at skulle vorde et andet Bremerholm. Naar Kappelstriden dog ikke blev saa farlig for sidstnævnte, maa det tilskrives Glykstads mindre heldige Egenskaber som Flaadestation og Værft betragtet. Men under Kongens hyppige Fraværelser fra København tiltog Rigshofmesteren i Selvstændighed og derved i Magt, og der var da ogsaa lettere Lejlighed til at misbruge denne Magt.

Efter disse indledende Bemærkninger ville vi dernæst noget nærmere betragte de to højere Embedsmænd, som særlig havde viet Søetaten deres Kræfter.

¹⁾ Fridericia I, 73.

A.

Rigens Admiraler.

Ordet Admiral anvendes i vor Periode som Navn paa enhver øverstbefalende over hvilken som helst Flaadeafdeling, hvor lille denne end er, og hvilken Stilling den kommanderende end ellers indtager i Officerkorpset; men naar Togtet er endt, mister „Admiralen“ Myndigheden saa vel som Navnet og er „Kaptejn“ eller „Løjtnant“ ligesom før Udkommandoen. Dette Forhold kan følges temmelig langt tilbage i Tiden. Noget anderledes stillede vare derimod de „øverste Admiraler“ eller „Kgl. Maj.s Admiraler“, som i tidligere Tid i Kongens Sted kommanderede hele Flaaden eller større Flaadeafdelinger; disse Admiraler have sikkert haft en vis Overkommando i de maritime Anliggender, selv om de ikke vare ude paa Togt, og for denne deres stadige Admiraltjeneste ydedes dem en aarlig Løn i Skikkelse af et Lens Indtægt. Saaledes fik Jakob Brokkenhus 1563 Stege Len kvit og fri mod at være „øverste Admiral“; samme Len tildeltes paa samme Betingelser 1567 Evert Bild som „øverste Admiral“ og 1568 „Admiral“ Peter Munk ¹⁾. Ud af dette Embede udviklede Rigsadmiralembetet sig saa umærkeligt, at Aarstallet for sidstnævntes Oprettelse endnu ikke er blevet paapeget med Bestemthed. Før 1571 kan det vel ikke være sket, thi først da indtraadte Peter Munk i Rigens Raad; men heller ikke senere end 1576, da han som Rigsadmiral fik Sæde i Raadet næst efter Marsken, hvilken Rangfølge stedse senere iagttoges ²⁾.

¹⁾ Erslev, Len og Lensmænd I, 26. ²⁾ Endnu i 1570 kalder Peter Munk sig „K. Maj. til Danmarks Amyral“ (D. Mag. III, 367). Hist. Tids. V, 413. En lignende Uklarhed findes i Sverigs Marinehistorie. Klas Fleming benævnedes 1588 Rigsadmiral, uagtet han ikke var udnævnt dertil; 1594 forekommer Navnet Rigsadmiral første Gang i den maritime Lovgivning, men først 1602 udnævnes den

Denne første Rigsadmiral fik i vort Tidsrum en Del Efterfølgere, om end ikke i tætsluttet Række. Naar det fortælles, at Peter Reetz til Tygestrup allerede 1589 blev Rigsadmiral¹⁾, maa det hele bero paa en Fejltagelse, thi Peter Munk ombyttede først i 1596 Admiralens Embede med Marskens, hvorpaa hans tidligere Plads i længere Tid stod ubesat, medens Kongen dog, naar det gjordes behov, senere tyede til sin forhenværende Rigsadmiral, f. Eks. 1606, da Peter Munk, „Rigens Raad og Marsk“, førte Flaaden til England²⁾. Men dernæst se vi Mogens Ulfeldt som Rigsadmiral fra 1610 til 1616 og Albert Skel fra 1616 til 1623. Kongen gjorde egenhændig Udkastet til den Embedsed, den sidstnævnte skulde aflægge¹⁾. Da Embedet efter 1623 stod ledigt, har Kongen efter faa Aars Forløb atter følt Savnet af en Rigsadmiral, hvorfor han i Nov. 1627 skrev til Rigsraadet: „Der vil tænkes paa en Admiral og med hannem trakteres, hvad hans Traktement skal være, naar han sejler, eftersom Riget det kan taale“. Raadet fattede ikke straks, om Kongen mente en Rigsadmiral eller en Eskadreadmiral, men det foreslog dog enten Jens Sparre eller Mogens Gyldenstjerne; snart efter resolverede Kongen: „Rigens Admiral at være, vil vi bruge Klavs Daa“⁴⁾, men han maa vist have faaet Afslag hos Klavs Daa, siden han dernæst saa sig om efter en anden Mand. Det blev Jens Juel, Statholder i Norge og Embedsmand paa Agershus. Da Kongen „havde for godt anset at tilforordne ham til Rigens Admiral“, modtog Juel i Slutningen af Marts 1629 Befaling til straks at begive sig til København. Kongens Underhaudlinger med dette Admiralsæmne synes i Begyndelsen at have været heldige, thi 20. Apr. udnævntes en anden Lensmand paa

første virkelige Rigsadmiral Aksel Rying (Bäckström, Svenska flottans historia). ¹⁾ Hofman II, 143 ²⁾ Sj. Reg. 15, 117. ³⁾ Breve I, 108. ⁴⁾ Breve (Molbech) I, 292, 295.

Agershus ¹⁾). Og dog rejste der sig Vanskeligheder. Kongen skrev derom til Rigsraadet: „J. Juel haver sig for faa Dage siden hos os indstillet og sig undskyldt for mange Aarsagers Skyld“. Men Rigsraadet burde nu efter Kongens Mening demonstrere J. Juel, at han var obligeret at tjene i, hvad ham muligt var. „Om han skønt er noget tung og stakaandet, saa kan han dog være Admiral og intet klyve i Takkelet eller andet Steds hen“ ²⁾. Uagtet Kongen nødigt vilde tage imod nogen Undskyldning, maatte han dog til sidst opgive sit Forehavende, hvorefter J. Juel 30. Jul. blev Lensmand paa Aalborghus, men ikke Admiral ³⁾. Kongens Opmærksomhed henleddes atter paa Klavs Daa, og fra 1630 til 1641 finde vi da denne som Rigsadmiral. Dernæst (1641) tænkte Kongen paa at tage sin Søn Hans Ulrik Gyldenløve til Rigsadmiral, men da denne „havde intet Hoved eller ingenium dertil“, blev Klavs Daa efterfulgt af Jørgen Vind 1643—1644 og Ove Gedde 1645—1660. Som dennes Medhjælp udnævntes Niels Trolle til Rigs-Viceadmiral 1645, hvilken Post han beklædte til 1656. Uagtet Rigsadmiralembedet saaledes blev doubleret, plejede Kongen Underhandlinger med en hollandsk Admiral for at sikre sig hans Dygtighed. Det var Witte Corneliszoon de With, der i 1644 var bleven de danske bekendt som Anfører for en hollandsk Orlogsflaade, der havde konvøjeret Handelsskibe gennem Sundet og dernæst krydset i Kattegat. Underhandlingerne ledede ikke til noget Resultat, og 1645 saa de danske de With atter i Spidsen for en hollandsk Flaade, der optraadte endnu fjendtligere paa de danske Farvande end forrige Aar ⁴⁾. Men selv om hin Udlænding havde taget imod Kong Kristians Tilbud, kunde han dog

¹⁾ N. Rigsr. VI, 131. 142. ²⁾ Breve (Molbech) I, 385. ³⁾ Erslev, Len II, 29. ⁴⁾ Sperling, Selvbiogr. 103. Fridericia II, 427. 482. 500. 513.

ikke tænkes at skulle fortrænge de indfødte fra selve Rigsadmiralembedet. — Det skal endnu omtales, at der 1646 hørtes et Rygte, som gik ud paa, at Holger Rosenkrans Børgesen, der 1610–1632 havde været Skibskapteju og nu havde faaet Stavanger Len, ogsaa skulde være Norges Riges Admiral¹). Et sligt Embede har vist aldrig eksisteret, skønt man ganske vist ved Aar 1648 fra en vis Side ønskede, at en Viceadmiral al Tid skulde residere i Agershus Len²).

De særlige Kvalifikationer, der maa være komne i Betragtning ved Admiralembedets Besættelse, have sikkert været: Sømandsdygtighed og Administrationstalent. Højest i første Henseende synes Peter Munk og Mogens Ulfeldt at have staaet; lavest Jens Juel, Klavs Daa og Niels Trolle; de andre vare dog alle mer eller mindre forsøgte Mænd til Søs. Som den, der maatte forudsættes at have speciel Fortrolighed med hele Statens Administration, maa Jørgen Vind nævnes. Men desuden krævedes der hos Admiralen saadanne Egenskaber, som muliggjorde et virksomt Samarbejde med Kongen.

Spørges om Rigsadmiralens Embedspligter, da giver den ovenfor omtalte Edsformular af 1616 os Oplysning. Efter den hører det til Admiralens Dont: 1. at føre Flaaden i Fred og Fejde efter Kongens Befaling og forholde sig lige over for Fjenden til Kongens Behag; 2. at holde god Orden og Regiment (Mandstugt); 3. aarlig med al Flid at bese Kongens Skibsflaade og gøre Kongen Relation om, hvorledes den er ved Magt, saa at den al Tid kan være færdig, naar behov gøres; 4. at holde Register over Søfolket, som er i Tjeneste; ligeledes 5. over det Antal Søfolk, som kan udskrives i Kongerigerne; 6. at tage Kongens Søfolk i sit Værn, saa at ingen forulemper dem; men ogsaa at holde retfærdig Dom efter Kongens Artikler; 7. at tilholde sine undergivne, navnlig Kaptejnerne, Skipperne og andre, at omgaaes tilbørligt med Søfolket; og

¹) Volf, Diar. 642. ²) Tyra Sehested, Hann. Sehested I, 120.

endelig 8. at tilholde Søfolket til Guds frygt ved Kor og Guds-tjeneste.

Disse korte Bestemmelser kunne suppleres og illustreres ved den Række Befalinger til Rigsadmiralen, som findes i Kongens Breve og Kancelliprotokollerne (Sjælandske Registre og Tegnelser). I Følge disse paalaa det Admiralen: at føre Flaaden, forordne Krigsskibe og kgl. Koffardiskibe til diverse Steder, besørge dem oplagte paa de forskællige Stationer, besjle nye Skibe, vurdere Nybygninger, leje private Skibe til at forstærke Kongens Flaade med, udleje kgl. Skibe til Privatmænd, paabyde Skibenes Reparation; — at antage og eksaminere Officerer, midlertidig forløve dem, meddele dem Seddel paa Lønningsforhøjelse, forordne Officerer til diverse Hverv paa Skibene og til Lands f. Eks. Hvervning, undersøge deres Forhold i Tjenesten, sætte de kgl. Tjenere i Skat, aftakke overflødige Officerer; — at lade udskrive, hverve og presse Baadsmænd; atter aftakke dem, gøre Afregning med Søfolket; tilsé Baadsmandsbodernes Opførelse; — at forhøre og dømme Retssager, især Prise- og Admiralitetssager, forhøre Regnskaber f. Eks. Proviantgaardens, frigive Priser; — at modtage Tømmerleveranser, undersøge Palmningens Rigtighed, meddele Bevis for Antallet af Skibsbygmestrenes Elever; — at tilholde Søetaten at anse Holmens Kirke for dens Sognekirke, bedømme Skibspræsters Gaver o. s. v.

Rigsadmiralen var altsaa, efter det foreliggende, Chef for Flaaden, — baade hvad dens Tilvejebringelse og dens Førelse angaar, — for Søofficer-, Underofficer- og Matroskorpserne og førte Overtilsyn med Holmens Retsvæsen og med Kirkevæset. Paa mange af disse Omraader synes det imidlertid, som om han har maattet dele sin Magt med Holmens Admiral, hvilket det følgende vil vise.

Ogsaa i vor Periode var der tillagt det hidtil omtalte Admiralembede et Len, der vekslede for de forskællige Admiraler, da der under denne Konge ikke var et bestemt Admiralslen. Naar disse Embedsmænd opholdt sig i København, boede de paa deres egne Gaarde; nogen særegen Embedsbolig har Rigens Admiral i Reglen ikke haft.

I. (1571)—1596. Peter Munk til Estvadgaard etc. var Søn af Ludvig Munk og Kirsten Lykke, fødtes 13. Marts 1534 og var ved Hove 1559—62¹⁾. I 1563 tjente han først nogen Tid til Lands som K. Maj.s Livopvakter og dernæst til Søs. 1564 var han i Østersøen som Herluf Trolles Løjtnant paa Fortuna; efter Træfningen ved Øland sender hans Admiral ham til Kongen at bringe og modtage Besked. 1565 førte P. M. Akilles; han var blandt de Skibschefer, der ydede H. Trolle bedst Hjælp; da Erik Rud i Efteraaret blev Admiral efter H. Trolle og Otto Rud, blev P. M. hans Løjtnant²⁾. 1566 førte han Den svenske Jomfru og undgik Skibbrudet ved Gulland, men 1567 fik P. M. Overanførslen over den danske Flaade som Admiral efter Evert Bildts Død, (Ligprædiken paastaar, at han endog blev Rigsadmiral d. A.); forud havde han været E. Bildts Løjtnant paa Den ny Fortun; Flaaden stødte dog ikke paa Fjenden³⁾. 1568 var P. M. atter Overanfører, eller, som nogle Kilder mene: Rigens Admiral; løb under Øland, lagde Vejen gennem Kalmarsund, men traf ikke paa de svenske. Hans officielle Navn d. A. var „Admiral over de Orlogsskibe og Krigsfolk, som skulle gaa til Øster- og Vestersøen“; Sygdom hindrede Operationerne meget. 1569 gør P. M. paa Fortunen et heldigt Togt til Reval, vender hjem med et rigt Bytte og afrider lykkeligt en hæftig Storm paa Hjemvejen⁴⁾. 1570 ere de danske Herrer i Østersøen; de føres ikke af P. M., men af Sylvester Franke, hvis Løjtnant P. M. er paa Løven. 1571 blev derimod P. M. Medlem af Rigsraadet og fik senere som Admiral ofte Skibenes Udrustning overdraget⁵⁾. 1574 var han i Søen med 8 Skibe, der skulde iagttage fremmede Krigsskibe i Østersøen. Efter 1576 anførte P. M. Flaaden til Søs som Rigsadmiral, og har Gang og Sæde næst efter Marsken; paa den Plads viser han sig 1577 ved Kristian IV's Daab. 1584 sendtes han til Øsel og Holland⁶⁾. 1588 bar han som Rigsadmiral Spiret

¹⁾ Genealog. biograf. Arkiv 1—8. Rentek. 1873, 153, ²⁾ Jens Gødesens Ligpræd. Tegn over alle Lande 1562—64. D. Mag. III, 218. Resen 147. Rørdam, Monum. II, 333. ³⁾ Garde, Efterretninger I, 58. Resen 162. Rørdam, Monum. II, 175. 360. ⁴⁾ Resen 212. N. Rigsr I, 587. Rørdam, Monum. II, 360. 531. ⁵⁾ Tegn. o. a. Lande XI, 63. Hübertz, Bornholm 319, 1570 kalder P. M. sig dog „H. Maj.s Admiral“. D. Mag III, 367. ⁶⁾ Hist. Tids. V. 413. Resen 306. Rentek. 1873, 167. Kincl, Ribe Hist. o. Beskr. II, 850.

ved Kongens Jordefærd og indtraadte i Formynderregeringen, hvilken Stilling han opgav 1593, maaske paavirket af en Efterdønning fra hans uheldige Skotlandsrejse 1589. D. A. i Marts fik han Besked om, at han i den tilkommende Sommer skulde forskikkes til Skibs udi K. Majs Bestilling; og 25. Avg. modtog han Pasbord og Skibsartikler paa Rejsen til Skotland med Frøken Anna; Eskadren bestod af Gideon, Josafat, Samson, Josva, Dragen, Rafael, St. Mikael, Lille Fortuna, Hvide Due, Blaa Due og Gabriel ¹). Afrejsen fandt Sted 1. eller 5. Sept. Efter at være staaet ud af Sundet, fik P. M. vedvarende Modvind, som nødte ham til at søge Flækkerø Havn, hvor han anstillede et kosteligt „Panket“ for sin høje Gæst. Et nyt Forsøg paa at finde Vejen til Skotland hindredes af en ny kontrari Vind i 3 Dage, hvorfor man atter søgte Havn, denne Gang i Rækefjord; ufortrøden gik P. M. under Sejl igen, men maatte efter 4 Døgns Forløb lægge ind ved Mærdø ved Arendal, idet Admiralskibet var blevet lækt i Stormen og Flaaden adspjlettet. 2 Døgn anvendtes til at tætte Skibet, og atter var man under Sejl i 2 Dage og 1 Nat, men forgæves, man maatte atter være glad for Tilflugtsstedet ved Flækkerø. Her tages da den Bestemmelse, at Gideon, Gabriel og Duen skulle føre Prinsessen til Oslo og af den Grund modtage Proviant af de andre Skibe, som skulle hjemad. Efter at de 3 Skibe nu havde bragt Frøkenen til Jomfruland, begav de sig ogsaa paa Hjemrejsen, og P. M. naaede 12. Okt. til København ²). Næste Aar 1590 gennemførtes Skotlandsfarten heldigt. 9. og 14. Apr. fik P. M. Artikler og Pasbord til Gideon, Josafat, Rafael, Gabriel, Den blaa Løve, Falk von Bergen, Den hvide Due, Musen, Rosen, Lille Fortun. Den graa Falk, Unge Hjort. Ligesom f. A. befaledes det ogsaa nu P. M. at angribe Sørøvere og føre dem til København. 18. Apr. besøgte Hertug Henrik af Brunsvig Eskadren og beværtedes af P. M., som til Gengæld fik 100 Rosenobel til Foræring; 21. Apr. afsejlede han og ankom 1. Maj til Skotland. Ved Kroningen og Indtoget i Edinburgh gik P. M. ved Dronningens venstre Side og vendte hjemad 27. Maj efter at være bleven „foræret“ med Guldkæder m. m. af den skotske Konge; han var

¹) Sj. Tegn. XVII, 49. 133. Resen 390. Sj. Reg 13, 99 ²) Fyn. Saml. VI, 376. Holberg, Danmhist. II, 369. Norske Saml. 8vo, I, 462. Nyt hist. Tids. III, 294. Breve I, 2.

hjemme 5. Jun. 9. Jul. udgik Befaling om at holde Takkebøn i Kirkerne for Flaadens lykkelige Hjemkomst¹⁾. Men i næste Maaned foretoges Sagen for Herredagen i Kolding angaaende Flaadens slette Forfatning paa Skotlandsfærden (s. o. S. 27); Retten „tog denne Tale overtvært og vilde have begge Parter, P. M. og Kr. Valkendorf, ellers undskyldt paa baade Sider i alle Maader“. Man havde nemlig saa vel i Skotland som i Danmark opdaget, at Stormen skyldtes Troldkvinder, der havde villet forgøre og omkomme Kongens Skibsflaade; 6 Hekse paa Fejø og nogle, deriblandt en Borgmesters Hustru, i København vare de skyldige, og P. M. fik travlt med at anklage dem, hvorpaa de led deres velfortjente Straf paa Baalet²⁾. 1591 14. Maj befaledes P. M. at ledsage Kongen med 9 Skibe (S. 6) til Hyldingen i Norge; paa Vejen skulde Fribyttere efterstræbes. 1592 besøgte P. M. ligesom 1587 Tyge Brahe paa Hven, denne Gang i Prinsens Følge³⁾. I Jun. 1593 udtraadte han af Formynderregeringen og i Jun. 1596 blev han Marsk, hvorfor Kongen gjorde selv Brug af den Gaard paa Holmen, som P. M. til des haft havde. Desuagtet brugtes Marsken som Admiral paa Englandsrejsen 1606 (S. 7)⁴⁾. P. M. nedlagde 1608 eller 1609 sit Marskembede, udtraadte af Rigsraadet og synes paa denne Tid at have været „i stor Unaade“. Han døde 31. Marts 1623 og var gift med Karen Skel og med Sofie Brahe. 1568—96 havde han Stege som Admiralslen. Han ejede 1574 en Gaard i København paa Hjørnet af Fortun- og Admiralstræde og havde 1606 en Ejendom i St. Nikolaj Sogn ved Kongensgade⁵⁾. P. M. havde den højeste Anciennitet af alle Kristian IV's Skibs-officerer.

2. 1610—16. Mogens Ulfeldt til Selsø er født 22. Apr. 1569⁶⁾; Søn af Jakob Ulfeldt og Anna Flemming.

1) Sj. Reg. 13, 138. 145. Fyn. Saml. VI, 380. N. Saml. Svo, I, 479. Rørdam, Univ. III, 516. 2) Rosenvinge IV, 226. Rothe II, 54. D. Mag 3 R. I, 52. Tr. Lund, M. Hejnesen 209 Sammes Danm. indre Hist. VI, 42. Nyt hist. Tids. III, 296. Nielsen II, 221. III, 189. Kbh.s Diplomatarium ved O. Nielsen IV, 697. 700. 3) Sj. Reg. 13, 182 Friis 162. 202. 4) Erslev, Aktst. I, 3. Sj. Tegn. XVIII, 265. XIX, 15. 5) Erslev, Aktst. I, 78. 147. Sammes Len 1, 26. Kbh.s Dipl. III, 30. II, 526. Nielsen IV, 91. 6) Saaledes Universitetsprogrammet, der ogsaa er benyttet i det følgende. Anderledes Hofman II, 221.

Paa sin Udenlandsrejse studerede han i Vittenberg, Leipzig, Jena og Padua og var paa Malta aktiv Deltager i de Kampe, som Ridderne her førte med Tyrkerne, der endog gjorde Landgang paa Øen; ved sin Tapperhed vandt „Magnus Magister“ et godt Navn blandt Ridderne. 1590—94 var han dernæst Hofjunker hjemme, og 1597 stod hans Bryllup i Roskilde med Anna Munk. Ved Kongens Kroning bar M. U. Mad udi Administratorens Gemak¹⁾. 1599 i Apr. var han Vicekaptejn paa Viktor under den kgl. „Kaptejns“ egen Kommando paa Nordlandsfarten. 1602 ledsagede han, som Admiral over Argo, Gideon og Trost, Herluf Daas Eskadre, der havde Hertug Johan om Bord, til Narva; da Reval var i Sigte, vendte M. U. med sine Skibe tilbage efter at have skudt dansk Løsen²⁾. 1606 var han Admiral P. Munks Underadmiral paa Argo paa den engelske Rejse og fik af den engelske Konge en kostbar Guldkæde³⁾. 1608, 18. Jul. fik han Instruktion om med en Flaade at operere i Østersøen og 1609, 23. Apr. ligeledes Instruktion som „tilforordnet Admiral i Østersøen“ over Gideon, St. Anna, Viktor, Rafael, Markatten, Den røde Løve, Trost, Angelibrandt, Markrelen, Kerzen. Han skulde holde Skibene til Hobe og have Øje med svenske Udliggere, men i øvrigt forholde sig fredeligen og tilbørligen „det meste hannem menneskeligt og muligt være kunde“. Han skal med det gode have faaet de svenske til at frigive 2 hollandske Skibe, de havde opbragt; men da han i Nov. drog hjem, begyndte de svenskes Kaprerier af Riga- og Danzigfarere igen⁴⁾. I Marts 1610 udnævntes M. U. „paa Grund af sin Troskab og Vindskibelighed“ til Rigsraad og Rigsadmiral; bar som saadan Sværdet ved Prins Kristians Hyldingstog 14. Marts og benævnedes Rigsadmiral i Søpasset, han 26. Maj fik som øverstbefalende i Østersøen over Gideon, St. Anna, Viktor, Jonas, Enhjørningen, Justitia, Pønitens, Rafael, Krokodil, Leo-

¹⁾ Rentek. 1873, 173. Fyn. Saml. VI, 423. Kbh. Dipl. IV, 742.

²⁾ D. Mag. 4 R. II, 389. N. Mag. II, 173. Sj. Reg. 14, 384. Büsching, Mag. f. Hist. u. Geogr. VII, 258. 1604 blev han Broder i D. Komp. (Kbh. Dipl. VI, 51). ³⁾ Sj. Reg. 15, 117. Hofman I, 39. 1606 var M. U. til Tage Tots Bryllup; 1607 var han Forlover for Fru Anne Venstermand for 1000 Dlr; 1608 maatte han udføre Staldøksne og fik Kapitelsgoods (Sj. Tegn. XX, 108. 157. 202. ⁴⁾ Dansk Saml. 724. (Reg.) Geh. Ark. Sj. Reg. 15, 234. Garde, Efterr. I, 85. Slange v. Schl. I, 437.

pard, Trost, Markatten, Den røde Løve, Den forlorne Søn, Juppiter, Makrelen, Kerzen. Flaaden, der afsejlede 30. Maj i al Hemmelighed, skulde gelejde alle Rigafarere o. a. og hindre al Plyndreri i Østersøen, men ellers forholde sig fredsommeligt mod de svenske; disse vare ikke heller krigerske, men da de forstærkede sig, maatte de danske sende endnu en Flaade i Søen under Godske Lindenov. Freden bevaredes dog; 13. Avg. var den svenske Admiral efter Indbydelse Gæst hos M. U. og blev „synderlig vel trakteret udi alle Maade baade med Trommeter, Instrumentister og med Skyden, saa der bevistes ham stor Ære“. Efter at have detacheret 12 Orlogsskibe til Riga efter Handelsskibe der, og efter at have udstaaet svære Storme, vendte M. U. hjem og var 6. Sept. i København ¹⁾. 1611 brød Krigen ud. 21. Marts paabødes Kirkebøn for Flaaden, „der med det første skal løbe ud for at hindre al Plyndreri paa vore og Kronens Strømme“. 11. Apr. fik M. U. Søpas paa Argo (og 23 andre Skibe) i Øster- (og Vester-) Søen. Skønt han fra Apr. havde Sæde i Regeringsraadet, der var dannet i Kongens Fraværelse, var han i Maj i Søen ved Kalmar, og 7. Jun. ved Gulland. 14. Jun. sendte det øvrige Regeringsraad ham en Forstærkning (under G. Lindenov?) til Kalmarsund bestaaende af: Josafat, Arkarosa, Krokodillen, Stjærnen, Viktor, Leoparden; 18. Jun. fik han Raadets Brev angaaende Kaptejnernes Uskikkelighed og om Feltalje til Skibene. 20. Jul. spærrede M. U. med 9 Skibe Kalmarsund, men n. D. sejlede Svensken ham i Nattens Mulm forbi; Mælkepigen erobredes, Stjærnen mistedes, og Argo var i Fare. Efter Kalmars Erobring (i Avg.) synes M. U.s Sætogter at være ophørte for dette Aar; Flaaden drog i Slutningen af Sept. tilbage til København ²⁾. 1612 fik M. U., — der i Apr. havde været kgl. Kommissær ved Anordningen af Vagtposter ved den svenske Grænse, — 6. Maj Befaling til med det allerførste at begive sig til København og rette sin Lejlighed efter straks at drage ud med Flaaden. Denne skulde i Følge Instruktion af 16. Maj hindre Tilførsel, hjælpe at erobre Gulland, krydse i Østersøen og skaffe Kund-

¹⁾ Erslev, Aktst. I, 183. Sj. Reg. 15, 296. D. Mag I, 114. Kirkehist. Saml. 3 R. I, 792. Breve I, 37. Fridericia I, 18. ²⁾ Ny kirk. Saml. VI, 666. Sj. Reg. 15, 387. Erslev, Aktst. I, 204. Sj. Tegn. XX, 376. 412. Ny d. Mag. II, 15. 19. 13. Okt. og 8. Nov. var M. U. i Kbh. (D. Mag. 4 R. V, 139. IV, 35). Da Flaaden 20. Okt. udsendtes, var den under G. Lindenovs Anførsel. Breve I. 65. 69.

skab om Fjendens Flaade; dem af dennes Folk, man kunde blive mægtig, skulde ikke bevilges Kvarter. 25. Maj sendes der M. U. forskellige Officerer til Flaaden, der var en Snes Skibe stærk og havde Overvægten i Østersøen, men led meget af Sygdom; Folket var mesten Del slet afdød, saa at der var næppe lig saa mange levendes og karske, at de kunde regere Skibene. 10. Jun. hjalp M. U. ved Erobringen af Øland, og efter Borgholms Overgivelse overførte han 13. Jun. de svenske Tropper der til Sverig; endnu 17. Jun. laa han ved Kalmar. Omtrent 30. Jul. kom M. U. tilbage med Flaaden til København, og straks bleve Portene lukkede og Bommen tilsluttet, og der udskreves (∴ pressesedes) Folk til Skibene. 11. Avg. vare disse saa nogenlunde forsynede, at Togtet til Stokholm kunde gaa for sig (s. S. 11) med 36 Skibe; paa Tilbagevejen fik Gabriel Kruse med en Flaadeafdeling af M. U. Anvisning om at opsøge lybske Skibe ved Travemynde, hvor M. U. ikke selv har været til Stede, da han allerede var hjemvendt 14. Sept. efter at have udstaaet en „overmodig“ Storm. Krigen endtes, og M. U. medunderskrev Fredsprotokollen¹⁾. 1613 holdtes en stor Flaade i Beredskab i Anledning af Lybakkernes Forbund med Holland; men M. U. nævnes ikke som Admiral over den²⁾; 1614 befaledes han at møde i Kolding 5. Marts; under Kongens Englandsrejse sad han vistnok i Regeringsraadet (Jul.); 14. Nov. befaledes han at rejse til København og der paa nogen Tid fortøve, men 17. Nov. fik han og Jørgen Lunge Besked om søndenfjelds i Norge at udtage 300 Baadsmænd, der skulde tjene 3 Aars Tid. — 8. Jun. 1616 blev han angreben af en ligesaa pludselig som hæftig Sygdom, der forsømtes af den hidkaldte tyske Læge, og 15. Jun. døde han, hvorefter Jordfæstelsen fandt Sted i Helligaandskirken i Kongens Nærværelse. Universitetsprogrammet siger, at „han havde forrettet sit vigtige Embede saaledes, at han vandt Kongens Naade og var bleven kær for alle velsindede, hvorfor man kunde have den sikre

¹⁾ D. Mag. 4 R. IV, 36 Sj. Tegn. XX. 457. 462. Ny d. Mag. II, 53. D. Mag. 4 R. V, 75. 137. 282. Slange v. Schl I, 574. D. Kong. Hist 82 bb (Reg.) Geh. Ark. ²⁾ Slange v. Schl. II, 13; derimod var M. U. i Jun. og Jul. i Berlin for at repræsentere Kongen ved et fyrsteligt Bryllup (D. Saml. IV, 4. 5. V. Simonsen, J. Brahe 16).

Formening, at alle villigt vilde yde ham Lov for Ustraffelighed, Troskab og Retfærdighed“. Den svenske Gesandt Johan Skytte ytrede 1615 til ham, medens de ved Kongens Taffel lyttede til Musikens Toner: „Jeg tror, I hører hellere den Musik, der lyder, naar de store Kartover gaa af!“ hvortil Admiralen svarede med et Smil: „Ja vist, jeg lider godt begge Dele, hver til sin Tid“. M. U. havde 1612—17 Tranekær Len som Admiralslen. Hans Gaard i København laa i Løvstræde og ud til Skindergade ¹⁾).

3. 1616—23. Albert Skel til Fusingø, Søn af Kristen Skel og Margrete Brahe, fødtes 23. Nov. 1572. Paa hans Udenlandsrejse har hans Ledsager Gellius Sascerides som en matematisk uddannet Mand vistnok kunnet give den vordende Admiral Sans for Astronomi og navtiske Beregninger. 7. Marts 1591 befales A. S. at følge med Kongen til Norge, 1596 at lade sig bruge i Ridderspil og bære Mad paa Kongens Bord; ved Hove var han ansat 1594—1601. 30. Maj 1599 blev han, der som Hofsinde var fulgt med Kongen paa Nordlandstogtet, udnævnt til Skibshøvedsmand paa den engelske Prise Karitas, i hvis Erobring han havde deltaget. Paa Apotekerens Ruder i Bergen lod A. S. indsætte som Valgsprog: Virtute decet non sanguine niti. 1600, 14. Apr. var A. S. Kongens næstkommanderende paa Viktor, paa dette Skibs ikke fuldførte Rejse til Agershus. 1606 fulgte han Kongen til England, ikke som Skibsofficer, men som Marskalk ²⁾); blev 1609 Ritmester for den gule Ribberfane i Jylland og gjorde senere Kalmarkrigen med til Lands. For sin Mandhaftigheds Skyld blev han 1616 slagen til Ridder og samtidig (1. Dec.) udnævnt til Rigsadmiral og Rigsraad,

¹⁾ Sj. Tegn. XXI, 48. Erslev, Aktst. I, 216. Sj. Tegn. XXI, 90. N. Rigsr. IV, 541. 546. Han skulde ogsaa have udskrevet Soldater, hvilket vist ikke blev udført; Y. Nielsen, J. Bjelke 45. Rørdam, Univ. III. 355. (Suhm) nye Saml. II, 3, 108. Nyerup, Kristian IV's Karakt. 1620 takseredes M. U. Ejendomme. 1622 og 24 opsagde Kongen Restanser hos Boet (Sj. Tegn. XXI, 489. XXII, 37. 413). Hans Hustru havde „for en Bedrifts Skyld“ Stuearrest i længere Tid. Breve (Molbeck) I, 139. Erslev, Len II, 28. Nielsen IV, 419. ²⁾ Sj. Tegn. XVIII, 16. 494. 562. (Om hans Rejse 1598 som Hertug Ulriks Hovmester Sj. Reg. 14, 193. Sj. Tegn. XIX, 169). Sj. Reg. 14, 214. D. Mag. 4 R. II, 389. 394. N. Mag. II, 170. At han skulde have været Erik Urnes Underadmiral, omtale Kilderne ikke. D. Mag. 4 R. IV. 6. Hofman I, 39.

hvorefter han aflagde Embedsed. I det ostindiske Kompagni indskød A. S. til den første Udredning 3630 Dlr.; til Gængæld paabød Kompagniets Love, at Rigsadmiralen skulde have en Tiendedel af alle Priser, Kompagniet gjorde. 1617, 3. Okt. befaledes A. S. at begive sig straks til København, men 7. Dec. var han ikke til Stede der, thi Sten Villumsen bemyndigedes til i hans Fraværelse at opbryde Brevet, hvori Kongen befalede A. S. at tilholde Officererne og Søfolket at anse Holmens Kirke for deres Sognekirke ¹⁾. 1620, 2. Apr. beordredes han at holde sig færdig til at begive sig i Søen med nogle af Kongens Skibe, og 1. Apr. udfærdigedes Bestilling for ham til som Admiral paa Patientia og med Gabriel, Fides og Spes at begive sig til Vestersøen for at holde Strømmene rene. Foruden de nævnte 4 Skibe vare endnu Nældebladet, Markatten, Juppiter, Rafael, Havhesten, Hektor og Heringnæs i Vestersøen og vistnok underlagte A. S.'s Overkommando; Flaaden krydsede i Nordsøen, men skulde ogsaa være til Værn for mulige Angreb paa de nylig begyndte Arbejder paa Glykstads Befæstning ²⁾. 1621, 11. Avg. skulde A. S. sententiere i en Prisesag, vistnok som Rigsadmiral; det var vel ogsaa som saadan, at han ledsagede Kongen (13. Jul. 1622) fra Helsingør til Bergen. Endnu 10. Dec. s. A. beklædte han denne Stilling, men lige i Begyndelsen af Jan. 1623 er han fjærnet fra den; paa Rigsraadmødet i Horsens 31. Dec. maa der være forefaldet et Oprin, som har bevirket hans Afskedigelse eller Tilbagetræden; der fortæltes, at han havde ladet falde haarde Ord mod Kongen, ja endog draget Sværd imod ham; og denne Tradition er trolig nok. Ligprædikenen over A. S. derimod lader ham „efter 8 Aars Forløb anholde om Forlov fra Admiralbestillingen, formedelst stor Svaghed i Benene, hvilket hannem omsider efter lang Ansøgning naadigst blev samtykt.“ Han havde siden 1601 været Lensmand paa Riberhus og styrede ogsaa som Rigsadmiral dette Len, der altsaa i disse Aar var Admiralslen, men hans Lensmandsbestilling maa dog have draget ham bort fra Admiralgæringens stadige Udøvelse. Hans Gaard i København laa ved Kejsergade. Han var gift med Birte Fris og døde 9. Apr. 1639,

¹⁾ D. Saml. 2 R. II, 287. Sj. Tegn. XX, 378. XXI, 257. 270. Breve I, 106 Schlegel, Saml I, 3, 147. Kbh. Dipl. V, 28. Holmens Kirkebog. ²⁾ Skeel, Optegn. om Fam. Skeel 141. Sj. Reg. 17. 40.

hvorefter han jordedes i Ribe Domkirke 1. Maj. Han var Ejer af ikke mindre end 2--3000 Tønder Hartkorn¹⁾.

4. (1627). 1630—41. Klavs Daa til Ravnstrup, Søn af Oluf Daa og Dorte Fris, er født (6. eller) 10. Avg. 1579. Efter at have tjent ved Hove 1600—1603, blev han 1609 Løjtnant ved Aalborg-Fane og tjente i Kalmarkrigen som Ritmester over gevorbent Rytteri, hvilket aftakkedes 14. Jan. 1613, hvorefter han blev Lensmand paa Trondhjemsgaard indtil 1620. Naar han 1616 var om Bord paa Fides, der skulde føre den døende Kansler Kristian Fris (til Borreby) fra Norge til Danmark, var det vel kun i Egenskab af Kanslerens Søstersøn²⁾. Da han altsaa, med Undtagelse af Rejserne til Trondhjems Len og til Herredagen i samme By 1625, ikke har været til Søs eller udøvet nogen Skibskommando, maa det undre os, at Kongen baade 1627 og 1630 lod Valget af en Rigsadmiral falde paa ham (s. S. 33); maaske har hans Udnævnelse til Rigsraad (1625) henledet Kongens Opmærksomhed paa ham³⁾. Efter at han første Gang (1627) var bleven bragt paa Omtale som Admiralsæmne, mærker man dog intet til, at han befattede sig med Marinens Sager; det skulde være, som da han i Jun. 1629 lod Tropper overføre til Skibs fra Sønderjylland til Holland og sendte Skibet Den danziger Pris til Norge, eller da han (med Frans Ranzov) fra 8. til 30. Maj undertegnede en Række Søpasser og Instruktioner til Søofficerer⁴⁾; men de sidstnævnte Sager har han vel haft under Hænder som Regeringsraad i Kongens Fraværelse. 25. Jul. 1630 faar han endelig Udnævnelse som Rigsadmiral og 27. Jul. sættes han til Generaladmiral over den store Flaade, „som nu udsejle skal“ mod Hamborg. Han er om Bord paa Store Sofia og, efter dette Skibs Havari, paa Hummeren. 28. Avg. er Flaaden ved Elben, og 4. Sept. begynder Angrebet; men da paakommer der K. D. en stor Alteration, fremkaldt ved Betragtningen af den ringe Fremgang,

¹⁾ Erslev, Aktst. I, 340. Stedet for Brudet med Kongen sættes forskælligt: Odense, Viborg, København (Holberg, Danmh. II, 514); ligeledes Tiden: til 1623 eller 1627. Rothe I, 11. Erslev, Len II, 39. 107. Nielsen IV, 420. Om A. S.s politiske Stæde, Fridericia I, 84. — D. Mag. 5 R. I, 172. 182. ²⁾ Fyns Saml VI, 332. Rentek. 1872, 138. D. Saml 2 R. II, 287. Sj. Tegn. XXI, 1. Bricka og Giellerup, D. danske Adel I, 160. Rørdam, Univ. III, 474. ³⁾ Erslev, Aktst. I, 439. ⁴⁾ Breve (Molbech) I, 356. Sj. Reg. 18, 409—417.

man har haft, og han sender Kongen en Skrivelse, hvori han sikkert har gentaget Rigsraadets Formaning til Kongen om at holde inde med Toget og tillige henledet Opmærksomheden paa, at Forholdene med Ebbe og Flod lagde Flaaden Hindringer i Vejen, at Skibene vare for dybtgaaende, at Proviant og Øl snart vilde slippe op o. s. v. Kongen var af en anden Mening, og Begivenhederne gav Kongen Ret. 8. Sept. fik Rigsadmiralen Ordre om at gaa i Land, sørge for Fetalje, Bryggen og Bagen, fordele Soldaterne i Omegnen, afskedige Baadsfolk og afsende 6 Skibe hjemad, medens de bedste Kaptejner og de øvrige Skibe skulde beholdes paa Elben. 18. Sept. træffe vi K. D. endnu ved Elb, i den ny begyndte Skanse tvært for Friborre; han ønskede Flaadens fuldstændige Hjemsendelse¹⁾. — 1634 forordnede K. D., der 1633 var bleven Ridder, 14 Skibe at ligge paa Strømmen, i Anledning af Kristian V's Bryllup. Paa Grund af Hollændernes „Furie“ udrustedes i Maj 1640 en Flaade paa 35 Skibe; K. D. var om Bord paa Sofia med Erik Ottesen som Underadmiral: men 6. Jun. befalede Kongen: „Rigens Admiral skal indtil videre Beskeden holde sig op i København og intet paa Flaaden“; dog skulde Officererne blive om Bord. Det blev K. D.s sidste Togt; 30. Marts 1641 døde han²⁾. Dragsholm havde han som Admiralslen. Han havde anlagt en Lønvej fra Gammelmønt ved Baadsmændenes Sygehus, for at han fra sin Gaard paa Købmagergade kunde age eller ride ad Volden hen til Bremerholm. Han kom altsaa ofte dér; vi kunne ogsaa paavise en hel Række Befalinger angaaende Marinen til ham for alle Aarene 1631—41. Han ejede 1638 omtr. 3600 Tdr. Hartkorn og havde været gift med Dorte Belov og med Ingeborg Parsberg³⁾.

5. 1643—44. Jørgen Vind til Gundestrup var Søn af Jakob Vind og Else Høg og født 7. Jul. 1593. Efter sin Udenlandsrejse, — bl. a. til Holland, men 1612 afbrudt ved hans Deltagelse i Kalmarkrigen (til Lands), — fik han Plads i Danske Kancelli (1616—20). I denne Stilling foretog han en Sørejse til Island for som Kommissær at undersøge Herluf Daas Embedsførelse. Han maa herved have faaet Smag for

¹⁾ Sj. Reg. 18, 498. Breve (Molbech) I, 432. Fridericia I, 181. 172. ²⁾ Klæd. 1634. Breve III, 333. 347. Pers. Tids. 2 R. I, 219. ³⁾ Kbh Dipl. III, 272. Nielsen IV, 430. 443. D. Mag. 5 R. I, 167. 179. Erslev, Len II, 13. Om hans politiske Stade Fridericia I, 85.

Søen, thi 15. Jun. 1620 fik J. V. „til Grundet“ Bestilling at lade sig bruge som Kaptejn til Lands og Vands med 200 Dlr. Løn og sædvanlig Hofklæde¹⁾). Han forekommer nu i Klædekammerregnskaberne for 1621, 22 og 23. 1621 i Jun. var han i Kildin i Rusland, da hans Søn Jakob fødtes ham hjemme, og 1623 fødtes ham Sønnen Holger, medens han var fraværende som Skibschef paa Vesper. 7. Apr. 1623 befaledes han nemlig som Skibshøvedsmand paa Markatten at begive sig paa Vesperstrømmen og der blive liggende Sommeren over, „vore Lande“ til Forsikring og Defension. J. V. kom paa sin Station 21. Maj, men traf hollandske Krigsskibe der og maatte 4. Jul. forlade Floden af Mangel paa Proviant og aflagde Relation om sin Færd 28. Jul., men han blev ikke udsendt igen som Skibschef²⁾). 1626 foretog han en Rejse til Holland i offentligt Ærinde og overtog 1627 Rentemesterbestillingen, som han først opgav 1. Avg. 1643³⁾). Fra 1641 have de ham paabudte Forretninger atter ført ham i nærmere Forbindelse med Marinen. Saaledes skulde han 10. Jan. d. A. paakænde en forhenværende Proviantskrivers Regnskaber, og 21. Feb. skulde han (og Statholderen) eksaminere en Sag mod en Søofficer. Efter Klavs Daas Død fik J. V. endvidere 18. Jun. Befaling til at have Indseende med Arbejdet paa Bremerholm, at det, som var befalet at skulle forfærdiges, gik for sig; „herhos ville vi, at I skal have Opsigt med Flaaden, som for København ligger“. Han var da allerede de facto baade Rigens og Holmens Admiral, nagtet han vedblivende kaldes Rentemester. Han skulde lade to af de snarest Skibe, som laa færdige for København, sejle til Kronborg og forrette, hvad Lensmanden der maatte befale; til de Skibe, der holdtes i Beredskab, skulde han (21. Jul.) tage de fornødne Soldater af det sjælandske

¹⁾ Rentek. 1872, 161. Sj. Reg. 16, 342. 17, 65. N. Rigsr. IV, 692. ²⁾ D. Mag. III, 223. Sj. Reg. 17, 349. Breve I, 314. 320. Slange v. Schl. II, 209. 302. ³⁾ Sj. Reg. 18, 137. Rentek. 1872, 168. 20. Dec. 1627 fik han Sæde i en Ret, der skulde dømme de af danske Kapere under Krigen tagne Priser, men allerede 6. Jan. 1628 er han ikke nævnet blandt de Mænd, som da skulde dømme i disse Admiralitets-sager (Sj. Reg. 18, 244. 255). 1639 sad J. V. i den almindelige, af Svensken saa forhadte Admiralitetsret (Fridericia II. 221, se dog Nielsen III, 125). 1640 skulde J. V. med Rigens Admiral drive en Toldsag mod nogle Hollændere til Doms (Breve III. 381).

Landfolk; 3 eller 4 svenske Orlogsskibe skulde han (20. Avg.) lade frit passere gennem Sundet; til to Skibe, der førte Tømmer fra Gulland til Torseng, skulde han (21. Avg.) skaffe Fetalje; ligeledes befaledes det ham at træde i Klavs Daas Sted ved Forhøringen af det ostindiske Kompagnis Regnskaber (22. Okt.)¹⁾. Alt dette dannede ligesom en Forskole for hans fremtidige Stilling, thi næste Aar udnævntes han til Rigsadmiral, og 10. Apr. 1643 aflagde han Eden paa Frederiksborg. Det var atter en Ekspedition mod Hamborg, som nu paaskyndede Udnævnelsen af en Rigsadmiral. Medens Kongen til Lands drog mod Hamborg, sendtes J. V. med Flaaden til Vesterhavet og ventedes 10.—14. Maj til Glykstad, men da han opholdtes paa Vejen af Vindstille, troede Hamburgerne, vildledede af Kongen, at Flaaden var destineret til England, — indtil „de“, skriver Kongen 21. Maj, „saa den ligge paa Elben her for Fæstningen, hvorudover deres consilia mægtig blev altereret“, saa at de indgik Forlig. Flaaden skal have bestaaet af 26 Skibe; de største vare blevne liggende ved Glykstad, medens de mindre havde søgt lige op til Harburg²⁾. 1644 oprandt. 5. Jan. fik han og Righofmesteren den højeste Inspektion paa Sjælland i Kongens Fraværelse; i samme Maaned maatte han sende Kongen Fortegnelse over alle de Orlogsskibe, man kunde udruste; saa snart Vandet blev aabent, skulde alle de Slupper, der stod i Hvælvingen ved Provianthuset, sendes til Middelfart; endvidere skulde J. V. lade visitere ved Sønderborg, Flensborg o. a. St. og borttage alle derværende Skuder og Skibe, for at de ikke skulde falde i Fjendehaand, — i den Anledning udsendte J. V. og Korfits Ulfeldt Pros Mund med 5 Skibe, men 29. Feb. David Danel i hans Sted —; 25. Feb. skulde J. V. undersøge Vogn Vognsens mistænkelige Forhold og 24. Marts sende Markatten til København paa nærmere Ordre og St. Peter til Kristianopol³⁾. 1. Apr. afsejlede J. V. paa De tre Løver med den Eskadre, som under Kongens Befaling skulde blokere Gøteborg. Hvor megen Del J. V. har haft i Ledelsen af Blokaden, der ikke al Tid var effektiv, vides ikke. Men 1. Maj brød de danske op fra Gøte-

¹⁾ Breve IV, 22. Sj. Tegn. XXVII, 135. 193. 196. 202. 229.

²⁾ Breve IV, 337. 343. Fridericia II, 323. I Sept. 1643 var J. V. sat til at dømme i Admiralitetssager. I Okt. var han i Odense. Breve IV, 371. 384. 408. Sj. Tegn. XXVIII, 100. ³⁾ Sj. Tegn. XXVIII, 124. 177. Breve IV, 432. 444. 453. Sj. Reg. 21, 280.

borg og kom 8. Maj til Flækkerø; paa Efterretningen om, at de svenske Hollændere vare udsejlede af Elben, sendtes J. V. paa Galejen Højenhald til København for at paaskynde Hovedflaadens Udredning. Efter sin Ankomst 12. Maj satte han dette Hverv saa godt i Gang, at Flaaden, 40 Skibe stærk, kunde lette Anker 29. Jun. 1. Jul. stod Slaget paa Kolbergerhejde. J. V. var Generaladmiral over 1ste Eskadre paa Patientia. „Den danske Flaade fik de svenske udi Sigte, hvilke Rigens Admiral med stor Ivrighed imod sejled, men der ham fornåm, at de andre H. Maj.s Skibe, som ikke vare saa vel besejlede, kunde ikke alle saa snart følge, ervagted han dennem noget; dog, der han formærkte, de svenske at avancere, da gjorde han Sejl igen; saa begyndtes for Alvor den haarde og skarpe Søfægten paa Kolberg Hejde (saa) vædeligen, at de svenske maatte rømme.“ J. V. blev haardt saaret i Knæet og maatte bæres ned i Kahytten, hvor han, skønt hans Lidelse var stor, holdt Krigsråd med Cheferne. Patientia, der havde faaet 5 Grundskud, sendtes med sin Admiral til København. Her døde J. V. 17. Jul., „ikke af den Skade, han fik udi Slaget, men af anden Skrøbelighed, som paa den hede Aarstid sig tilslog“¹⁾. Kongen gav ham det hædrende Eftermæle: „Rigens Admiral salig satte sit Liv til som en ærlig Mand“; og der blev sagt om ham, at han ved forefaldende Lejlighed havde irettesat sine Officerer paa en saadan Maade, „at de ej følte sig fornærmede, men derimod opvakte til indbyrdes Emulation“; hans Valgsprog var: *Pro patria dulce periculum*. Hans Jordefærd fandt Sted i Helligaandskirken, og hans Gravsted indrettedes i Frue Kirkors østre Afsætning med et Jærngitter udenom. Hans Gaard i København laa paa Amagertov. Hans Admiralslen var Dragsholm (1641—45). Ingeborg Ulfstand hed hans Hustru²⁾.

6. 1645—60 Ove Gedde til Tommerup, Søn af Brostrup Gedde og Dorte Ulfeldt, fødtes 17. Dec. 1594. Paa sin Udenlandsrejse var han i Holland og kan muligvis her have gjort noget Bekændtskab med Søværnet. 1616—30. Okt. 1618 tjente han i Danske Kancelli, men allerede 24. Okt. fik han Instruktion til med Elefanten og David (foruden Kristian og

¹⁾ D. Saml. VI, 264. Volf, Diar. 628. Bruun, Kolbergh. ²⁾ Breve IV, 488. Kbh. Dipl. III, 267. Nielsen IV, 421. Erslev, Len. II, 13. Hofman II, 28. Sv. Grundtvig, Folkeviser III, 688. Hjort-Lorenzen og Thiset: Adelsaarbog.

København) at sejle til Ostindien. Toget er bekendt nok: Feb. 1619 erobredes Lion d'or, 28 Kanoner, tilhørende Baron de Chapellaine, og en Jagt under Kap Verde; 8. Jul. kom man til Taffelbay og først 18. Maj 1620 ved Cejlon, hvorfra Elefantent afsejlede 9. Sept. til Trankebar, som atter forlodes 13. Feb. 1621; 1. Jun. afsejlede fra Cejlon, og i Feb. 1622 kom Elefantent til Norge, hvorefter O. G. indtraf i Begyndelsen af Marts til København. 24. Marts betaltes der ham af Rentekammeret en Fordring paa 1633 Dlr.¹⁾ 7. Jun. 1624 fik han Befaling om straks at forfølge sig til København og siden rette sig efter, uden al Forsømmelse ved Dag og Nat at holde Vagt paa de Skibe, som ham tilforordnede vare. I Klædekammerregnskabet 1624 staar han ogsaa opført med 2 Maaneders Kostpenge for sig selv og en Løjtnant. Fra Norge, hvor han var bleven Lensmand, befaledes han 4. Jan. 1628 at følge med den ene Halvdel af de norske Galejer ned til Danmark, tagendes ingen Forsømmelse herudinden, anseendes, største Magt derpaa liggendes var²⁾. 1. Okt. 1629 fik han Inspektion over Galejerne i Stavanger Len og i Landene nord derfor; han skal d. A. have været til Søs med Spes; 13. Okt. 1642 skulde han straks forfølge sig til København „for at erfare Kongens Vilje“. — Under Svenskekrigen beskikkedes O. G. 17. Jan. 1644 til Admiral for en Flaade, der mest bestod af de i Norge udrustede Defensionsskibe, — „og det saaledes, som han agtede imod Kongen og det fædrene Land at forsvare“. 7. Marts udfærdigedes Instruksen: han skulde saa snart som muligt samle Flaaden paa et vist Sted i Norge og derfra krydse i Vestersøen mellem Holland og Norge og mellem Jylland og Sverig, renholde Havet for svenske Skibe og især have i Agt, at intet Skib udkom af Gøteborg Havn. 8. Marts blev Udrustningen fremskyndet, og end mere 24. Marts, da Kongen

¹⁾ Schlegel, Saml. I, 2, 40. Hofman I, 2. Rentek. 1872, 161. Medd. fr. Geh. Ark. 1883—85, 192. David, som var udrustet for „Gusandten“ M. de Boshouwer for 94449 Dlr, fik partikulær Instruktion. Breve I, 271. Afregninger. D. 26. O. G. havde ogsaa laant Penge af Kongen. Breve I, 224. Om hjembragte indiske Mønter Breve I, 240. Stolpe, Dagspressen I, XXXIX. ²⁾ (1624 var O. G. 16. Juni Kapt. over et Komp. hvervede Landtropper). Sj. Tegn. XXII, 377. Senere i 1628 lod man dog 10 af Galejerne blive tilbage i Norge, hvorfor det ikke er sikkert, at O. G. kom paa det omtalte Togt d. A. N. Rigsr. VI, 2, 8.

havde erfaret, at Fjenden havde tilvejebragt et Antal Skibe Holland; der skulde anvendes største Flid for at faa saa mange Skibe som muligt og med det første, at man desbedre kunde, næst Guds naadige Hjælp, alt fjendtligt afværge¹⁾. Imidlertid var Kongen selv kommen i Søen og havde begyndt Gøteborgs Blokade, hvorfor Kongen ønskede at have O. G. hos sig (5. Apr.). O. G. var da om Bord paa Fønix og blev vistnok derefter sendt til København, hvorfra han atter af Righshofmesteren skulde sendes til Kattegat for at afløse Flaaden for Gøteborg, hvor Kongen ventede ham 23. Apr. Men 1. Maj var han endnu ikke kommen der, hvorfor Kongen uden Afløser maatte ophæve Blokaden²⁾, og først 5. Maj kunde O. G. forlade København (paa Store Sofia?) og 10. Maj støde til Flaaden i Flækkerø. Her forenede han sig med Pros Munds Flaadeafdeling, hvorpaa de i Fællig afsejlede og leverede 25. Maj de svenske Hollændere en uafgørende Træfning ved Listerdyb, som et Uvejr synes at have afbrudt, hvorpaa Admiralerne atter, hjemkaldte af Kongen, søgte Flækkerø, hvor der (3. Jun.) holdtes Krigsforhør over nogle forsømmelige Søofficerer og udtænkte et nyt Angreb, hvis Ledelse skulde tilfalde en af de to Admiraler efter Lodtrækning; O. G. skulde endvidere gøre sin største Flid for at faa de endnu manglende Defensionskibe udrustede. Men det ventede Søslag udeblev, og det kunde ogsaa synes, at O. G. maatte være hindret i at deltage i Kampen af det særlige Hverv, han 3. Jun. havde faaet: at forsvare Passen mellem Norge og Jylland og hindre, at fremmede Skibe indkom til Gøteborg, og til den Ende lade alle ham i Nordsøen mødende Skibe stryge og fremvise deres Besked og visitere dem samt indbringe de tvivlsomme til Kristiania. Fønix blev givet O. G. som Admiralskib³⁾. Da Kongen 16. Jun. forlod disse Farvande, var O. G. altsaa alene om at hævde Kongens Magt i Nordsøen og Kattegat, og da de svenske Hollændere i Begyndelsen af Avg. passerede sidstnævnte Hav, nødtes O. G. til foreløbig at ophæve Gøteborgs Blokade; 19. Avg. maa han atter have været paa Station, siden det da befales ham at passe paa 3 af Louis de Geers Munitionsskibe, som søgte at slippe ind til Gøteborg. Her laa O. G. ogsaa, da den

¹⁾ N. Rigsr. VI, 161. VIII, 228. 307. 309. 312. Sj. Reg. 21, 282.

²⁾ N. Rigsr. VIII, 316. 327. Breve IV, 477. Sj. Teg. XXVIII, 184.

³⁾ D. Saml. VI. N. Rigsr. VIII, 329.

hollandske Hjælpeflaade atter vendte hjem, og han maatte da søge Ly i Marstrand. 22. Nov., efter endt Togt, fik han Ordre om straks at begive sig til København¹⁾. — I Begyndelsen af 1645 træffe vi O. G. i Norge; 19. Marts udnævntes han til Rigsadmiral, men var da endnu fraværende, thi netop 16. eller 18. Marts sejlede han med en Del af den norske Flaade og Den graa Ulv til København, hvor han ankom 24. Marts; naar O. G. i Følge anden Beretning blev Rigsadmiral 28. Marts, kan dette være Datum for den personlige Edsaflæggelse i Kongens Nærværelse. Efter at han 27. Apr. var befalet at presse 1 eller 2 søfarende Mænd af hvert Handelsfartøj i Københavns Havn til Kongens Tjeneste, fik han 5. Maj Instruks om at sejle med Flaaden, „25 Sejl stærk“, til Norge. Han skulde i Sundet indtage det Folk, som til Flaaden forordnet var, og dernæst begive sig i Søen til de Steder, hvor han størst Tjeneste kunde gøre, enten ved Krydsen eller i Havnene. Med de af Marselis lejede Skibe skulde han søge Forbindelse, dog ikke vente for længe efter dem. Naar alt var forrettet, skulde han begive sig hjem gennem Bæltet. Den hollandske Flaade skulde trakteres med al Beskedenhed, men dog ikke søges af O. G.²⁾. 16. Maj om Aftenen udsejlede han af Sundet. De mange Betæneligheder, man havde næret ved at sende Flaaden til Norge, bleve tildels retfærdiggjorte. O. G. lagde sig udenfor Gøteborg, men 25. Maj løb ikke alene Rosen Galej i Hænderne paa Svenskerne, men ogsaa Generalskibet Store Sofia tabtes, idet Skibet under „et Guds mægtige Vejrligt og en forfløjen Storm“ drev for tre Ankere, stødte paa Grund og sank med Top og Tavl og sine 54 Metalstykker; Mandskabet reddedes, men O. G. brækkede Benet ved at springe ned i en Baad. 28. Maj kom Flaaden igen for København, uden Lavrbær, men havde dog ved dette Togt muliggjort en højst fornøden Tilførsel af Proviant til Norge. Kongen ønskede en nærmere Undersøgelse om, „hvem der haver raadet at løbe derind (ved Vingø)“, og O. G. slap ikke for senere (1651) at blive krævet for 70000 Dlr. i Erstatning. Fra Jun. til Sept. 1645 udgik adskillige maritime Ordre til ham, men hans Benbrud maa

¹⁾ N. Rigsr. VIII, 332. Sj. Tegn XXVIII, 233. ²⁾ N. Saml. 4to II, 529. III, 146. Endnu 11. Febr. havde Kongen bestemt, at Graa Ulv skulde blive i Norge (Sj. Tegn. XXVIII, 285). Volf, Diar. 636. Sj. Tegn. XXVIII, 339. Sj. Reg. 21, 360.

have hindret ham i personlig at sætte dem i Værk. Til Søs kom han da ikke mere d. A., men han medvirkede ved overflødige Søofficerers Aftakkelse og ved Afregningen med Baadsfolket¹). 1646 førte han derimod Kongen med 4 Skibe til Norge; der afsejledes 30. Jun. 1647 i Foraaret skulde han overveje Midlernes Tilvejebringelse til Flaadens Underhold, give Designation paa den daværende Flaades Størrelse og Betænkning om, hvor mange Skibe man fremtidigt burde holde. 1648 havde O. G. haft Sæde i Regeringsraadet fra Kongens Død til 7. Maj; i Avg. førte han som Rigsadmiral paa Trefoldighed og med 5 andre Skibe Kong Frederik til Hylding i Kristiania; i Nov. sloges han til Ridder. 1649 talte man om, at O. G., fordi han var gammel og sygelig, selv ønskede at nedlægge sit Embede, men det skete dog ikke; og 1655 fik han en Hjælp til sin Embedsførelse i det da oprettede Admiralitet. 1657 ved Krigens Udbrud mentes han at skulle være øverstkommanderende paa Flaaden, men 1658 ved Fjendtlighedernes Genoptagelse toges han til Fange af de svenske, udveksledes i Efteraaret 1660 og døde 19. Dec. i København. Rygtet troede at se hans Eftermand i Reuter eller Niels Trolle, men Henrik Bjelke blev den heldige — og den sidste Rigsadmiral. O. G. var gift med Dorte Urne. Hans Gaard i København laa i Grønnegade. Som hans Embedslen kunne betragtes: Jungshoved (1646—49), Herrisvad (1649—50), Helsingborg (1650—58) og Hald (1658—62). Til Søkvæsthuset havde han skænket en større Sum. 1647 udtaltes følgende Dom om ham: „Rigsadmiralen har været i Indien, men har intet godt Navn, ej heller holdes han for at være en god Sømand“²).

7. 1645—56. Niels Trolle til Troldholm var Søn af Søofficeren Børge Trolle og Anna Munk og fødtes 19. (20.) Dec. 1599. Efter Faderens Død havde N. T. (den senere) Rigsadmiral Albert Skel til Væрге; Hofjunker var han 1623—25³).

¹) Kbh. Dipl. V, 788. Breve V, 38. 72. N. Saml. 4to IV, 160. 443. Tyra Sehested, I, 169. ²) Garde, Efterr. I, 144; Breve V, 273. 284. 295. 299. Sj. Tegn. XXIX, 137. Hammerich, Danm. u. Adelsvæld. IV, 121. D. Saml. IV, 11. Becker, Frederik III. I, 30. 36. 155. 217. Nielsen IV, 415. 430. Erslev, Len. II, 56. 48. 3. 35. Bruun, Kort Adelaer 422. (Suhm) Saml. II, 3, 63. ³) Sj. Reg. 16, 90. Rentek. 1872, 146. — Han deltog i den nordtyske Krig, blev 1628 Ritmester over det sjællandske Kompagni. forlagdes 1629 til Fyn og blev Ritmester i Skaane 1633. (D. Mag. 4 R. V, 4. Sj. Tegn. XXI V, 3. 280. XXX V, 159).

1639 blev han Medlem af den fornyede Admiralitetsret og kom vel herved for første Gang i Berøring med Søværnet. Hans Stilling som Lensmand paa Københavns Slot (1634—41) kunde ogsaa bringe ham i nærmere Forhold til Marinen; det befaledes ham saaledes at besørge Bremerholms (?) Kaalhaves Lugning (1634) og at paakænde en Sag mellem Holmens Skibsbygmester og en Englænder (1635)¹⁾. 9. Marts 1644 var han bleven General-Proviant-Kommissarius med 180 Dlr. maanedlig Løn, og 2. Marts 1645 fik han Pas til at rejse i Landet som General-Krigskommissarius, men 19. Marts udnævntes han til Rigs-Viceadmiral; naar det andet Steds fortælles, at han først fik sin Udnævnelse 1. Jun., kan det maaske forstaas saaledes, at han denne Dag tiltraadte Embedet; 3. Jun. træffe vi nemlig den første Ordre til ham angaaende Marinen, da han skal forhøre nogle grove Sager paa Flaaden og forfare, hvor megen Proviant Skibene have inde²⁾. 13. Jun. fik han Ordre om at begive sig til København og 22. Jun. Instruktion om et Foretagende til Søs; han skulde med al Flaaden og alle de Skibe, der udi en Il kunde tilvejebringes, begive sig til Bornholm, angribe den svenske Flaade dér, om han var den bastant, og undsætte Slottet Hammershus. Men først skulde der re-kognosceres, thi intet maatte hasarderes; hvis hele den fjendtlige Flaade var dér, eller Slottet var ovre, skulde han straks tilbage. I modsat Fald skulde Slottet forsynes med Folk og Proviant saa hurtigt, at den ganske svenske Flaade ikke derover kom ham paa Halsen. Hvo der havde forholdet sig forræderlig paa Øen, skulde han føre med sig, at de eksemplarer kunde straffes; den hollandske Flaade havde han at forsikre, at denne Rejse ej var dem til ringeste Præjudice. Inden han gik til Sejls, skulde han tilholde Folkene at forholde sig, som de det kunde forsvare³⁾. Hvis N. T. virkelig har begyndt denne Ordres Udførelse, er han kommen for silde til Bornholms Undsætning; nogen Søkamp fandt da ikke Sted. Men i Resten af Jun. og i Jul. er N. T. om Bord paa Trefoldighed som fungerende Rigs-

¹⁾ Fridericia II, 221. Nielsen III, 125. Erslev, Len II, 17. Sj. Tegn. XXV, 280. 466. ²⁾ Sj. Reg. 21, 283. 343. Volf, Diar. 636. Sj. Tegn. XXVIII, 366. Af tidligere Befalinger fremhæves: 17. Apr. at begive sig til Kbhn.; 20. Apr. at rejse om at besigtige Landsens Lejlighed og Posterne (Sj. Tegn. XXVIII, 331, 334), vistnok endnu som Krigskommissar. ³⁾ Sj. Reg. 21, 373.

admiral i den til Skade komne Ove Geddes Sted. Han klager i øvrigt over den danske Flaades slette Forfatning og over den hollandske Flaades Troløshed¹). Faren var stor. Fra Kattegat truede de svenske Hollændere under Martin Tyssen (Ankarhjælm); fra Østersøen Vrangels og Rynings forenede Flaader; og ved København cernerede den hollandske Flaade den danske, som laa paa Reden. 11. Jul. erobrede de svenske Samsons Galej ved Dragør, og 25. Jul. lagde Svenskeflaaden sig udenfor Amager. Derfor forespurgte N. T. sig hos Kongen, hvorledes han skulde forholde sig, om saa var, at Martin Tyssen af Vestersøen med den anden svenske Flaade skulde hidkomme og her møde den (første) svenske Flaade, som var kommen af Østersøen. Svaret af 27. Jul. lød paa, at N. T. ved den første visse Kundskab herom skulde bringe Skibe og Folk i Sikkerhed indenfor Blokhuset. Retræten maa være sket snart efter, thi fra 29. Jul. er N. T. i Færd med at befæste og styrke Stillingen ved Havneindløbet, idet han besætter Batterierne og Prammene med Stykker og Folk fra Skibene, som have søgt Ly her. 5. Avg. udsendtes et dansk Orlogsskib for at bemægtige sig en svensk Skude, som havde taget to danske Skuder, „efterdi det dog skammeligt er, at de med saadanne Skibe skal gøre Bravade“. 8. Avg. toges det danske Krigsfartøj St. Peter med Nøglen, men 21. Avg. var Mandskabet allerede løsgivet, thi 13. Avg. afsluttedes Freden; 6. Sept. befaledes N. T. at rejse til Markerød til Fredsratifikationen. Dermed var altsaa hans Orlogsfærd endt. Ogsaa han aftakkede Officerer, afregnede med Mandskabet, gav Designation paa Flaaden, og hvad der vilde medgaa til den o. s. v.²). N. T. var til Stede 27. Feb. 1648 ved Kong Kristians Sotteseng, fulgte Kong Frederik til Norge i Avg. og modtog Ridderslaget af ham i Nov. 1655 fik han Sæde i det nyoprettede Admiralitet, men 1656 blev han Statholder i Norge; efter Retssagen med Løvenklau resignerede han 1661 og levede nu i København. Rigsadmirals-Værdigheden opnaaede han dog ikke 1660. Han døde 20. Sept. 1667; kort i Forvejen var han kommen til Skade ved at vælte med en Vogn, hvorpaa han selv var Kusk for Kongen. Hans Gaard paa Østergade Nr. 52 afbrændte 1666; senere

¹) Fridericia II, 506. D. Kong. Hist. Nr. 83 Reg. Geh. Ark.

²) Kbh. Dipl. V. 789. 285. Sj. Tegn. XXVIII, 405. 409. 417. 424. 428. 439. Breve V, 274. 284.

ejede han en Gaard paa Kongens Nytorv (Hôtel d'Angleterre). Lensmand var han 1641—56 paa Roskildegaard. Om ham dømtes 1647: „Viceadmiralen har et godt Navn, men er uerfaren, og var hans første exploit i den seneste Fejde.“ Han var gift med Mette Rud og med Helle Rosenkrans og ejede 1638 over 2000 Tdr. Hartkorn. Som Valgsprog havde han: „Hellere vil jeg mit Liv ombære, hellere vil jeg al Verden undvære, end lide Skade paa Hæder og Ære“¹⁾.

B.

Holmens Admiraler.

(Befalingsmænd paa Bremerholm).

Omendskønt det al Tid har været en almindelig Antagelse, at Embedet som Holmens Admiral er blevet oprettet i Aaret 1578²⁾, tyde adskillige Omstændigheder paa, at vi kunne gaa en Del længere tilbage i Tiden, naar vi skulle finde de første Spor til Embedet som „Bremerholms Befalingsmand“. 10. Jun. 1578 var Lavrits Kruse bleven Holmens Admiral og fungerede som saadan til omtrent 1585³⁾. Foruden en høj Pengeløn, fri Bolig og Hofklæde havde han en betydelig Genant, og desuden tillagdes der ham noget Gods som Len. Denne betydelige Lønning kunde allerede vække Mistanke om, at vi her ikke befinde os lige over for et nyoprettet Embede. Men 26. Feb. 1578 var Arild Olsen død som Befalings-

¹⁾ D. Mag. I, 156. Becker, Fred. III I, 3. 30. II, 195. 173. D. Saml. IV, 11. Nielsen IV, 428. V, 47. Erslev, Len II, 20. Bruun, Kort Adelaer, 422. (Suhm) Saml. II, 3, 63. D. Mag. 4 R. V, 4. 5 R. I, 182. ²⁾ Garde, Sømagtens Hist. I, 92. Nielsen III, 104. ³⁾ Trap, Danmarks Beskr. V, 540. Rentek. 1873, 213. Kbh. Dipl. IV, 649. D. Saml. 2 R. II, 203. Nyt hist. Tids. I, 180. Resen 337. Pontoppidan, Marmora Danic. II, 158. Hofman I, 57. Erslev, Len I, 124. 136. Kbh. Dipl. II, 392.

mand paa Holmen; 5. Maj 1576 bevilgedes ham herefter 100 Dlr. mere til Besolding, end Kongen tilforn havde undt ham, en Lønningsforhøjelse, som ogsaa skulde gælde det sidst forløbne Aar. I Rentemesterregnskaberne findes han første Gang 3. Apr. 1575 og har maaske da faaet sin Bestalling fornyet; han kaldes ogsaa „Befalingsmand paa Holmen“ i et Ejendomsbrev, han opnaaede 18. Jan. 1574¹⁾; med denne Titel undertegner han sig paa et „Orfejdebrev“ for Erik Munk 2. Jun. 1570, og som Admiral paa Holmen fik han 19. Okt. s. A. Frølands Skibrede til Len. Endelig forekommer han i Frue Kirkes Regnskaber 1569—70 med Navnet „Underadmiral“, da han havde leveret Vognskud (Egeplanker) til en ny Altertavle²⁾. I Aarene 1564—68 vides han vel at have været til Søs, men ikke i Virksomhed som Holmens Admiral³⁾, skønt han allerede 1566, da han var ude paa Togt, kaldes Admiral. — Før ham har Kristoffer Mogensen Handlingmand været Befalingsmand; han havde indtil 13. Dec. 1564 haft Raade, Rygge, Aabygge og Ide Skibreder mod at tjene selvsjette til Lands og Vands, men d. D. anordnedes, at han maatte beholde dette Len frit og uden Afgift, „medens og saalænge han er udi vor Bestilling paa Bremerholm, som ham nu befalet er“. Da Kristen Munk paa Agershus s. A. ønskede Admiralen hos sig i Norge, fik han til Svar, at Kongen ikke kunde „ombære“ ham⁴⁾. Han var kun halvandet Aar Holmens Admiral, thi 26. Jul. 1566 fik han Banesaar under Øland og var efter sin Død ufrivillig Aarsag til den danske Flaades delvise Undergang ved

1) Rentek. 1873, 212. Proviantgaardens Regn. 1576—77 viser, at han havde en Pinke, der brugtes i Holmens Tjeneste. Sj. Reg. 11, 220. Kbh. Dipl. II, 341. 2) D. Mag. III, 367. N. Rigsr. I, 669. Rørdam, Univ. IV, 155. 3) N. Rigsr. I, 499. 505. 540. 543. 578. Rørdam, Monum. II, 346. 526. 2 R. I, 719. Resen 154. 4) Nielsen IV, 462. N. Rigsr. I. især 440. Rørdam, Monum. II, 510. Fyn. Saml. VI, 320. Resen 160. Kbh. Dipl. I, 449. N. Saml. 4to I, 433.

Gulland. — Som hans Formand kunne vi vel nævne den berømte Herluf Trolle¹⁾, i det mindste for Aarene 1563 og 64. Sidstnævnte Aars 27. Avg. udøver han netop en Holmens Admirals Gerning ved at forskrive en „Skibbyggere, som har stor Forstand at bygge gode og velbesejlede Skibe og skal være en ung Mand.“ — I Begyndelsen af 1563 kan paavises en anden Holmens Chef, som dog var ikkun kort Tid i dette Embede. 1556 var der tildelt Otto Stigsen (Hvide) Nordfjord Len uden Afgift, imod at han skulde tjene selvtredje til Lands og Vands; men 9. Jan. 1563 fik han Livsbrev paa samme Len, dog skulde han blive boende i København „og troiligen lade sig bruge i Kongens Tjeneste hos dennes Skibe og paa Bremerholm hos Kongens Baadsmænd der samme Steds“, alt uden Omkostning for Kongen. Men 30. Maj s. A. toges han til Fange af de svenske i Syvaarskrigens første Søslag ved Bornholm²⁾. — Endnu skulle vi anføre Kristoffer Trundsen Rustung som Værftets Chef³⁾. Efter at han 1555 havde fungeret som en Art teknisk Konsulent for Marinen, fik han i Marts 1556 for sin tro Tjeneste noget Gods i Hardanger og Sundhordland til arvelig Ejendom, „dog at han i sin Livstid skulde være forpligtet til at bo i Danmark og ikke anden Steds.“ Dette tyder paa, at han skulde have en fast Bestilling her nede. 1558 fik Helsingørs Orlogsskib Til-ladelse til at ligge i Krabbeløkke (Flaadens Leje); herfor

1) N. Rigsr. I, 282. 285. 305. 309. Grundtvig, Frederik II's Statshush. LXXVIII. D. Mag. III, 284. Hist. Tids. 5 R. V, 311. T. A. Becker, Herl. Trolle og Birg. Gøje. 2) Velvillig Meddelelse af Hr. Arkivsekretær C. F. Bricka. D. Mag. 4 R. V, 186. 190. Bricka, Kancelliets Brevbøger I. II. Rørdam, Monum. 2 R. I, 757. N. Rigsr. I, især 367. D. Saml. 2 R. II, 187. Resen, 84. 163. Kbh. Dipl. I, 456. II, 307. IV, 530. 3) N. Rigsr. I, især 194. Kbh. Dipl. IV, 530. Bricka, Kanc. Brevb. I. og især II, 142. Rørdam, Monum. 2 R. II, 44. 222. Kinch II, 41. D. Saml. III, 81. Nyt hist. Tids. I, 160. Erslev, Len, I, 16. N. Mag. I, 265.

gaves af Byen til (Kongens) Admiral 1 Dlr., medens 1 Tønde Pryssing og 1 Td. Rostok-Øl i samme Anledning skænkedes Kristoffer Trundsen rimeligvis i hans Egenskab af Holmens Chef. Dette bekræftes ved den Befaling, han i 1559 fik om, sammen med Herluf Trolle, at undersøge Orlogsskibenes Mangler og indgive Register derover, — og ved Kongebrevet, som han modtog 29. Jun. 1560 om Tryggevælde Len, og i Følge hvilket han fik dette Len kvit og fri imod at lade sig bruge til Søs „og i Havnen“. Lenet havde han indtil Begyndelsen af 1563, og næste Aar døde han. — Før Kristoffer Trundsen kan der vistnok ikke paapeges nogen Holmens Chef; Slotsherren Peter Godske, der var Lensmand netop til Aaret 1556, gjorde imidlertid god Fyldest som Værftets Befalingsmand. hvorfor en Mængde ofte detajllerede kgl. Ordre om Flaadens Bygning, Reparation o. s. v. ere udgaaede til ham¹⁾.

Rækken af Holmens Admiraler under Kristian IV aabnedes af Erik Vognsen (1585—91). Som hans Efterfølger nøjedes man med en mindre fornem, men mere erfaren Mand, Skipperen Kristen Petersen (1593—96). Dernæst fungerede atter en Adelsmand, Lensmanden paa Københavns Slot, Børge Trolle (1596—99), hvorefter Kongen, som netop i Styrelsen af Værftet udfoldede stor Selvvirksomhed, igen synes at have hjulpet sig med en subaltern Officer: Skipperen Niels Svendsen Malmø, som 1602 (ja endog 1621?) kaldes Befalingsmand paa Bremerholm. Først efter at Spændingen med Sverig var tiltaget stærkt, tog Kongen Adelsmanden Godske Lindenov til Admiral (1610—12) og dernæst, idet man nu vedblivende

¹⁾ Bricka, Kanc. Brev. I. II. D. Mag. 4 R. D. Saml. III, 72. Kbh Dipl. IV. Danmark-Norge har altsaa haft en Holmens Admiral fra 1556, en Del tidligere end Sverig. I dette Land fandtes der vel 1594 en under „Rigsadmiralen“ sorterende Underadmiral, som havde Opsigt med Skeppsgården, men en egentlig „Admiral ofver Skeppsholmen“ anføres først fra 1614. Bäckström 62, 63.

fastholdt den oprindelige Praksis, Sten Villumsen Rosenvinge (1613—30). 1618 var den sidste en kort Tid fjærnet fra Embedet, anklaget for nogle Uregelmæssigheder ved Ledelsen af dette, hvorfor Skibskaptejnerne Henrik Vind og Niels Hammer konstitueredes i hans Sted. 1630 fik Erik Ottesen Orning Bestilling paa Holmen; den Ed, han maatte aflægge, er bevaret. 1641 var han suspenderet fra Embedet, da han (allerede fra 1639) havde været saa uheldig at vække Kongens Misfornøjelse; ligesom det er sikkert, at Jørgen Vind i Jun. 1641 skulde tilse Holmens Arbejde (s. S. 47), saaledes maa det anses for sandsynligt, at Rentemesteren Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve, (som jo Kongen havde udset til Rigsadmiral), i Jul. 1641 have fungeret i Holmens Admirals Embede; men Erik Ottesen hævdede dog sin Stilling. Naar Køn Joakim Grabov i Avg. 1643 modtog en Befaling (angaaende Bremerholmsfangerne), som Holmens Befalingsmand ellers plejede at faa¹), skulde man tro, at enten Fraværelse eller nye Fortrædeligheder atter have fjærnet Erik Ottesen nogen Tid fra Embedsgærningen. Denne maatte han definitivt forlade 1644. Hans Efterfølger var Kristoffer Lindenov (1645—57).

Baade Sten Villumsen (i de to sidste Embedsaar), Erik Ottesen og Kristoffer Lindenov vare blevne aflagte med et Len. Herved modarbejdedes for disse Mænds Vedkommende Virkningen af den Lønningsnedsættelse, som Kongen især i tidligere Dage aabenbart havde lagt Vind paa at gennemføre for Bremerholms Befalingsmand.

I den Ed, som Holmens Admiraler aflagde²), lovede de:

1. at indprænte sig og overholde deres Embedsinstruktion,
2. at have Indseende med Skibskaptejner, Skippere, Haandværkere og Skibsfolk, at de alle holdt sig efter de dem givne

1) Sj. Tegn. XXVIII, 73. 2) Sj. Reg. 18, 517. 21, 333.

Instruktioner og Bestillinger, og 3. at indberette Underslæb til Kongen, Rigens Admiral og Statholderen.

Efterse vi Instruktionerne eller Bestillingerne for Holmens Admiral, hvortil der hentydedes i Edsformularen¹⁾, da vise Instrukserne af 1630 og 1645 sig vel at være noget vidtløftigere end de fra 1585, 1610 og 1613, men Forskællen er dog ikke større, end at de skete Tilføjelser kun ere at anse for en nøjere Udvikling af enkelte Punkter i de ældre Bestillingsbreve. I Følge Instruktionerne skulde altsaa Holmens Chef varetage følgende: føre Tilsyn med Skibene, og med hvad der udleveredes til deres Bygning, Tiltakling og Forsyning; lade for hvert Skibs Vedkommende føre Inventarium herover; holde god Alen- og Tøndemaal samt Vægt; — besørge de kgl. Koffardiskibes Udsendelse; paase, at der ikke kom flere Søfolk om Bord, end behov gjordes, at fremmed Gods ikke førtes, ejheller for megen Føring, og at Rejserne ikke forsømtes; tiltale de Skippere, som gjorde for lange Rejser, for Retten; efterforske og protokollere Styrmandenes Forhold, men ikke selv opholde dem med fremmede Sager; — føre Tilsyn med Skibsfolk, Skippere, Styrmand, Haandværkere o. a., som arbejdede paa Holmen, at de kom betimeligt og ikke i Utide gik bort fra Værftet; have personligt Tilsyn med Arbejdet og godt Regimente med Skibsfolket, holde fornødent Folk paa Holmen om Søndagen; ikke bruge Folkene i hans egen Bestilling; hver Lørdag mønstre Skibsfolk og Tømmermænd og lade disse sidstes Forsømmelser optegne; paase, at Mestre og Skrivere, som havde forseglede Bestillinger, rettede sig efter disse, og at Skipperne holdt sig efter deres Bestilling og Ed; -- have Opsigt med Udspisningen paa Holmen og paa Skibene; inspicere en Gang om Ugen Maaltidet paa Holmen; give Rentemesteren (eller Rigens Admiral og Statholderen) Mangler til Kænde; lade optegne, hvor mange der var til Bords; — holde Dom paa Holmen, dog ikkun i de Sager, der paa begge Sider galdt Kongens Folk; ikke lægge Beslag paa privat Skib eller Gods, (da det henhørte under Københavns Magistrat); dømme Mytteri, men ikke rette nogen paa Livet; — have hver Aften Tilsyn med Vagten paa Orlogsskibene; give Løsen i Rigsadmiralens (eller Viceadmiralens) Fraværelse; holde Holmens Porte

¹⁾ Sj. Reg. 12, 388. 15, 283. 16, 28. 18, 517. 21, 328.

lukkede efter besat Vagt; have Opsigt med Boderne ved Østerport, at al Disordre straffedes; — ikke tage nogen i Tjeneste eller forløve nogen, uden det var ham befalet; ikke bestille nogen til Skibsofficer, som var udygtig til Bestillingen; lade de antagne Skibsfolk eksaminere; lade dem faa Pasbord, medens han selv var nærværende, og holde Register over Afskedigelserne. Og i øvrigt rette sig efter Holmens og Arsenalets Artikler og Skipperartiklerne.

Det samme Billede af Admiralens Embede faa vi ved at gennemlæse de nævnte „Artikler“¹⁾. I Følge disse var det Admiralens Pligt: at føre Tilsyn med Flaaden og med dens Redskab, dens Fortøjning, Rengøring og Dikten; ligeledes med alle Leveranser til og Udleveringer fra Holmen; føre Kontrol med Kompasser og Natglas; — at bestemme, hvor mange Mænd der om Bord skulde være om en Kiste eller Laasetønde; efter Skibenes Hjemkomst at overse Skipperens Journal og Skibsskriverens Regnskab; — at holde godt Folk i Tjenesten og paase, at det fik sin Løn; at have „fuldkommen Kommando“ over Skibsbyggerne; at lade Holmens Artikler oplæse en Gang om Maaneden og Skipperartiklerne hver 8de eller 14de Dag; — at tilse Kælder og Køkken paa Holmen og høre Klager over Kosten, men modarbejde al Mutvillighed, at lade Provianten til Skibene beregne; — at tilholde Folket at møde for Holmens Værneting; at forlige mindre Sager; 2 Gange om Maaneden at sidde i Retten paa Holmen med Kaptejner og Skippere; at lægge Arrest paa Lønninger til Gælds Betaling; at hjælpe til de Dømmes Eksekution, som Byretten har afsagt; — at tillade Officererne at bytte Vagtdag; at straffe Forsømmelse af og afgøre Tvist om Vagten (sammen med Statholderen); — at befordre gode Baadsmænd til Underofficerer; — at tilholde Folkene at frygte Gud og sky Drukkenskab og Vold; at uddele Skibs-Fattigbøssernes Indhold, — alt, „som hans Ed udkræver“.

Endnu ville vi efter Kancelliprotokollerne²⁾ anføre nogle Forhold, hvorom der er udgaaet kgl. Befalinger til Holmens Chef. I Følge disse blev det paabudt ham endvidere: at tilvejebringe Defensionsskibe og udtage Koffardiskibe i Stæderne

¹⁾ Forord. af 20. Nov. 1587 (Garde Efterr. I, 65) og Holm. og Arsen. Art. af 8. Maj 1625. Skipper Art. af 29. Apr. 1625. Begge trykte hos Henrik Waldkirck 1625. ²⁾ Sj. Reg. og Tegn., sammenholdte med Kongens egh. Breve.

til Kongens Brug; udlægge Orlogsskibe paa Reden og udsende dem f. Eks. efter Fribyttere; meddele Kongen, hvor mange Skibe der var hjemme og paa Elben; — meddele Skippere, der skulde til Sø, en „aaben Fortegnelse“; lade Vindens Retning og Styrke registrere; udlægge Sætønder og undersøge Farvande; — udsende Tømmermænd til Norge og andre Steder for at udtage Tømmer; sætte Takst for udleveret Proviant; udstede Kostpenge-Sedler; skaffe Fetalje og lade brygge; — bringe Sager for Admiralitetsretten; paagribe Mordere; pardonere Desertører; modtage og frigive Fanger i Bremerholms Jærn; løsgive Priser; — antage Officerer, Skibspræster, Mestres, Vejere i Tjenesten; meddele Officerer Afregning og Restsedler; sætte Officerer i Skat; tilholde en saadan at overholde en privat Kontrakt; indberette, hvilke Kaptejner der havde overtraadt Ordinansen om Skyden; — forvalte Holmkirkens Midler; indsætte Kirkeværgere; taksere Stolestader og Gravsteder; modtage Bøder til Uddelelse blandt fattige og lemlæstede Baadsmænd; — aabne Ordre i Rigsadmiralens Fraværelse.

Holmens Befalingsmand maa efter det ovenfor anførte have ført Tilsyn med 1. Flaadens Materiel, 2. de kgl. Koffardiskibes Udrustning og hele Fart, 3. alle Holmens Embedsmænd og Arbejdere, og deres Arbejde, 4. Spisningen paa Holmen, 5. Retsvæsnet paa Holmen, 6. Vagten samme Steds, 7. Antagelsen og Afskedigelsen af Matroser, underordnede Embedsmænd, ja endog af Officerer, og med 8. Kirke- og Fattigvæsnet i Holmens Sogn Embedet sorterede 1585 under Rentemesteren og en Rigsraad, 1610 under Statholderen, 1630 under Statholder og Rigsadmiral, 1645 under Rigens Hofmester, Rigens Admiral og Viceadmiral. Saa længe Holmens Chef kun skulde være Statholderen (Rentemesteren, Hofmesteren) hørig, kunde hans Stilling, — som den, der førte det økonomiske ud i Livet og holdt det daglige Maskineri i Gang, — siges at være klar; men naar Rigsadmiralen, endog forstærket med Rigs-Viceadmiralen, tillige bliver Befalingsmandens overordnede, sideordnede med Statholderen, uden nærmere Forklaring af, hvad der

til hver af disse overordnedes Embedsomraade, da maa Holmens Chef i det mindste for vore Øjne have indtaget en vanskelig Stilling, især da Erfaring havde vist, at Rigsadmiral og Statholder kunde tørne sammen. Uagtet Rigsadmiralen altsaa kunde tilholde Holmens Admiral at udføre et ham givet Paalæg som hans overordnede¹⁾, var der ogsaa en Del Forretninger paa Holm og ved Flaade, som paahvilede Holmens Befalingsmand „i Rigsadmiralens Fraværelse eller Absens“²⁾, hvorved Holmens Admiral blev Rigens Admiral sideordnet. Det er derfor, at vi vel kunne paapege mangt og meget, som henhørte baade til Rigsadmiralens og til Holmadmiralens Embede, men ikke ere i Stand til med Sikkerhed at drage Grænsen mellem disse to Embeder indbyrdes.

Den første af vort Tidsrums Holmens Admiraler var der lovet fri Bolig; denne maa uden Tvivl søges i den saa kaldte Admiralgaard. Navnet træffes første Gang 1574, men skjuler sig vistnok ogsaa under den samtidige Benævnelse: „Arild Olsens Gaard, ud til Holmen“³⁾. 1579, da Lavrits Kruse var Holmens Chef, kaldes Admiralgaarden „den Kgl. Maj.s Gaard, som den udi bor, som haver Holmen i Befaling“⁴⁾. Ogsaa Erik Vognsen (1585—91) har sikkert haft denne Embedsbolig, som dernæst maa være overladt Rigsadmiralen til Afbenyttelse, thi da Peter Munk fratraadte Admiralembedet, fik han Brev om, at Kongen var til Sinds at lade forvare sit Turnærtøj og Rustning udi den Gaard paa Holmen, som Peter Munk til des haft havde, hvorfor Nøglen til fornævnte Gaard, og hvis Kammer derudi var, skulde overantvordes Platenslageren Mikkel⁵⁾. 1600 nævnes

1) Sj. Tegn. XXVI, 165. 2) Breve IV, 99 og Kirkebg. 3) Kbh. Dipl. I, 456. II, 341. Nielsen IV, 94. 4) Kbh. Dipl. IV, 635. II, 392. 5) Sj. Tegn. XIX, 15. Dette Rustkammer var forskælligt fra de af Nielsen IV, 422 nævnte. Hist. Tids. 6 R. I, 572. 582.

„den Gaard, vor Admiral plejer at besidde“; med dette Udtryk staar den Kændsgærning ikke i Strid, at Gaarden vedblivende (til 1604) var i Brug som Rustkammer¹⁾; Embedet som Holmens Chef stod jo ledigt til 1610. Ved dette Aar var Bygningen til endnu og ses paa Johannes van Wicks Prospekt af København som en anseelig Gaard, hvis runde Trappetaarn er forsynet med et lille Spir eller Kuppel; dens Beliggenhed var mellem Admiralgade, Dybensgade og Vingaardsstræde. 1610 loves der ikke Holmens Admiral nogen Embedsbolig, og Admiralgaarden maa i den nærmeste Fremtid være blevet udparcelleret²⁾. — Om Kristoffer Lindenov siges det derimod, at han al Tid residerede paa Skibsholmen. En ny Admiralgaard var da under Bygning. 1647 købes Sten til „den Gaard udi København, som skal bruges af Holmens Admiraler“; i Norge skaffes Tømmer og Kalk til Admirals Vaaning, „som her uden vor Østerport i København skal opsættes,“ og omtrent 1650 fortælles, at Ny Kongensgade kun bestaar af Haver og nogle smaa Huse „foruden Admiral K. Lindenovs Hus“. Admiralgaarden laa altsaa i Gotersgade tæt ved Kongens Nytorv³⁾.

Holmens Admiral fik snart efter vort Tidsrums Afslutning en Viceadmiral til Hjælp ved sin Gærning, og desuden fordeltes nogle Grene af hans Embedsvirksomhed (Ekvipagen, Udspisningen, Skibsbygningen) paa flere Personer. Da nu Rigsadmiralen tillige havde faaet en Vice-

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 510. ²⁾ Illustr. Tidende 1885, 24. Nielsen IV, 95. ³⁾ (Suhm) Saml. II, 3, 64. Kbh. Dipl. V, 317. N. Rigsr. VIII, 547. Nielsen IV, 390. — 1658 bevilges Niels Juel den Haveplads, der ligger ved den kgl. Gaard, som ham er forordnet og bevilget at bo udi (Kbh. Dipl. III, 475); det er vel samme Plads, som (1661) „til den Gaard, K. Lindenov tilforn iboede, er bleven indhøget“ (III, 536). 1661 befales det Niels Juel, at lade blive i den Gaard, han nu flytter ud af, de Kedler o. a. Redskab, som forefandtes, da han indflyttede (VI, 368). Ved denne Tid er altsaa Admiralgaarden atter nedlagt.

admiral ved sin Side, vare saaledes de første Elementer til Stede til den kollegiale Ordning, som fra 1655 under vekslende Former har været tillagt Marinens overordnede Styrelse. Admiralitetet kan da siges at have udviklet sig af Admiralembederne ligesom Generalkommissariatet af vor Periodes Statholder- (Rentemester-, Rigshofmester-) Institution, hvad dens Forhold til Marinen angaar. Allerede Hannibal Sehested skal have oprettet et Admiralitetskollegium i Norge, hvis Indretning dog ikke er nærmere bekendt; det havde ogsaa i ethvert Fald kun ringe Livskraft, da dets Tilværelse endte efter et Aars Forløb, fordi man, som rimeligt var, ønskede Ensartethed i den danske og norske Marinebestyrelse ¹⁾).

8. 1585—c. 91. Erik Vognsen til Søndervang og Kongensgaard fik 28. Feb. 1585 Bestilling at have Tilsyn og Befaling paa Holmen og lade sig bruge for en Tjener og Tilsynsmand samme Steds, med Løn af 600 gl. Dalere, 3 Hofklædninger, Foder og Maal til 3 Heste, fri Hus og Vaaning i København og en meget stor Genant. Han skulde være „Kristoffer Valkendorf, vor Rentemester, og Aksel Gyldenstjerne, vor Mand og Raad, paa vore Vegne hørig og lydig.“ I Begyndelsen af hans Embedstid fik Holmen sine første Artikler (20. Nov. 1587). 1589 befaledes han at lade et beslaglagt Skib vurdere og dernæst udlevere til fire københavnske Købere ²⁾). Efter den uheldige Skotlandsrejse blev E. V. 27. Maj 1590 tillige med 2 Skippere stævnet til Herredagen i Kolding 26. Jul. angaaende Kristoffer Valkendorfs Tiltale til ham; Rentemesteren krævede nemlig E. V. til Vidne paa, at alt fornødent var udleveret til Flaadens Istandsættelse og Udrustning, og paastod, at naar Skibene ikke vare, som de burde, saa maatte det være deres Skyld, som skulde have Opsigt ved Arbejdet paa Skibene. Da E. V.s Bestilling netop paalagde ham at føre „god Tilsyn med Skibene“, indeholdt Rentemesterens Ord egentlig en Anklage mod Holmens Admiral; men der blev dog ikke

¹⁾ Bruun, Kort Adelaer 388. 390. Tyra Sehested I, 107. 117.

²⁾ Sj. Reg. 12, 388. Garde, Efterr. I, 65. Sj. Tegn. XVII, 158. 171.

gjort Ansvar gældende mod ham, og Embedet fratoges ham ikke, i det mindste ikke straks¹⁾. I Jul. 1590 befales det ham at færdiggøre et nyt Skib og reparere andre; i Avg. at løsgive et arresteret Skib; i Sept. at deltage i Ledelsen af en Trolddomssag, der var en Følge af Skotlandsrejsen; i Dec. at affærdige Tømmermænd efter Tømmer, „eftersom du selv véd bedst, hvis vi behøve“; at affærdige Skib efter Deler og at udfly Prinsebarken og Dragen til straks paa Foraaret o. s. v.²⁾. Men i 1591 ophører fuldstændigt denne Strøm af Befalinger; endnu ved Pinse kaldes han Admiral, da han optages i Danske Kompagni, men hans Afskedigelse maa falde snart efter, og i Jul. 1593 udnævnes hans Efterfølger. — Han var gift med Maren Væbner Terkildsdatter³⁾.

9. 1593—c. 96. Kristen Petersen havde 10. Avg. 1577 lovet og tilsagt at ville lade sig bruge i Kongens Tjeneste (som Skipper) „udi hans Livstid“; han havde dog vist forud været i Kongens Tjeneste. 1587 var han Skipper paa K. Maj.s Livskib Gideon; Kongen opfordrede Patronerne for Herfølge Kirke at kalde K. P.s Søn, Peter Kristensen, til Præst der; „vi hannem for hans Faders lange Tjeneste, som han os tjent haver, gærne se befordret“. 1589 havde K. P. den Ubehagelighed, at hans Skib Gideon sprang læk i Søen paa Skotlandsrejsen, hvorfor Admiral Peter Munk tiltalte ham, og 3 andre Skippere maatte afgive Vidnesbyrd i Sagen (27. Maj 1590). Desuagtet betroedes der ham 19. Jul. 1593 en fremragende Post; d. D. antoges „os elskelig K. P., Skipper, til at være i Erik Vognsens Sted som Tilsynsmand paa Holmen, eftersom E. Vognsen tilforne efter sin Bestillings Lydelse var befalet og paalagt“. Herfor skulde han have 200 Dlr. i Løn, Hofklæde og betydelige Kvantiteter saa vel i Aars- som Maanedsfetalje⁴⁾. At han virkelig har haft en Admirals Myndighed, fremgaar af en Be-

¹⁾ D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark. Se S. 27. ²⁾ Sj. Tegn. XXVII, 284. 292. 327. 330. 331. Kbh. Dipl. IV. 697. ³⁾ Kbh. Dipl. VI, 49. Pers. Tids. III, 51. Det er vel ham, som 1548 var i Statstjeneste (D. Mag. 4 R. II, 80). ⁴⁾ Øksne 4, Svin 10, Lam 10, Gæs 12, Smør 2 Td., Sild 1 Td., Rug 8 Pund, Malt 8 Pund, Torsk 1 Td., Hvidling ½ Td., Laks ½ Td., Ærter 1 Td., Gryn 1 Td., Bergfisk 6 Lisp. i Aarsfetalje, — og i Maanedsfetalje: Flæsk 1 Side, Nødekød 1 Fjerding, Lamme kød 2 Kroppe, Smør 1 Otting, Sild 1 Otting, Kabliav 1½ Vog, Laks ¼ Otting, Flynder 1 Td., Gryn 1 Ott., Ærter 1 Ott., Lyneborg Salt 1 Ott.

faling til ham af 26. Avg. 1593, hvorved det paabydes ham at aftakke saa mange Baadsmænd, at kun det Antal, som Rigens Raad havde sat som Maksimum (608 Mand), blev beholdt i Tjenesten, hvilke skulde være de brugeligste og bedste. I Okt. 1596 omtales han som „afgangen“ ved Døden¹⁾.

10. 1596—99. Børge Trolle til Troldholm var 1586—87 Hof- og Jagtjunker, men var allerede 1587 til Søs i Marinens Tjeneste. 1588 sendtes han som Admiral over Gideon, Den forgyldte Løve og St. Mikael til Vestersøen imod spanske og nederlandske Fribyttere. 1589 vilde Kongen bruge B. T. paa Orlogsskibene og befalede ham derfor at være 1. Maj i København, men det er uvist, om han d. A. kom til Søs; derimod fornøjedes han 25. Jul. med 200 Dlr., som Kongen endnu var ham skyldig, fordi han „i de to næst tilforn forledne Aar“ havde ladet sig bruge til Søs²⁾. 1590 var han i Jan. paa Kronborg for at vare paa de fremmede (skotske) Herrer; skønt det først var bestemt, at han dernæst skulde drage med paa den anden Skotlandsfærd, forskaanedes han herfor, hvorimod det 30. Marts befalede ham at overføre fremmede Herrer og Fyrster fra Varnemynde til Gedsør paa St. Mikael. 1592 fik han Nedenæs (og 1596 Mandals) Len og var nu et Par Aar ikke til Søs³⁾; men 27. Nov. 1594 modtog han Ordre om at være 8. Apr. 1595 i København for med Kongens Sendebud at drage til Malmis, og at staffere sig og sit Folk saaledes, at „han kunde være K. Maj., sit fædrene Rige og sig selv til Ære.“ For at hævde denne Ære, forlangte han og de øvrige danske Udsendinge at faa medgivet et Bordservice af Sølv foruden det daglige af Tin, „da det skulde regnes H. Maj. til Spot og Forklejnelse, om de spiste paa andet end Sølv, naar fremmede vare til Stede“. 14. Maj udfærdigedes Skibsartikler for Josafat, Den blaa Due, Hektor og Papegøjen, hvormed han som Admiral skulde føre Gesandterne til Rusland. 25. Maj lettete han fra Kronborg, 2. Jul. naaede han Malmis, men da de russiske Gesandter ikke vare komne, da Vojvoden paa Stedet

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 375. 386. Rørdam, Lyskander 21. 124. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark. Sj. Reg. 13, 339. 14, 31. Sj. Tegn. XVIII, 286. Han ejede en Vaaning nær Østervold. ²⁾ Sj. Reg. 13, 5. Sj. Tegn. XVII, 130. 179. ³⁾ Sj. Tegn. XXVII, 230. 261. N. Rigsr. III, 271. 319. 363. 448. Erslev, Len II, 85. 1594 huggedes Tømmeret til et Hus paa Holmen i hans Len. Rentek. 1872, 170.

ikke vilde modtage Indbydelse til at give Møde paa de danske Skibe, og da Efteraaret nærmede sig, „i hvilket de store Skibe ikke kunde være ude“, afsejlede B. T. 25. Jul. og ankrede 18. Avg. ved Kronborg, hvorefter han personlig maatte aflægge Beretning om Rejsen for Kongen¹⁾. 1597 i Apr. skal han have været med Kongen paa dennes Rejse til Bornholm, Gulland o. s. v., men samme Maaned, 12. Apr. fik han Brev paa Københavns Slot; som Lensmand skulde han oppebære 500 Dlr. i Besolding, gement Hofklæde og fri Underholdning paa sig selvottende²⁾. Men han kaldes tillige „Befalingsmand paa Holmen“³⁾, og der findes virkelig en Del Befalinger, der vise ham i Virksomhed som Holmens Admiral og allerede fra 25. Sept. 1596: han skal lade bygge Skibe og Galejer, udlevere Skibet Musen som Foræring til Simon v. Salingen, sende Skib til Nyborg at fortøve K. Maj.s lykkelige Ankomst, skaffe Fetalje og lade brygge o. s. v. Den sidste Befaling til ham er af 5. Apr. 1599; da skulde han bestemt en af de to følgende Dage udligge med H. Maj.s Skib(e) paa Strømmen; dersom nogle hollandske Skibe laa i Vejen, skulde de give Plads⁴⁾. Disse kgl. Skibe skulde følge Kongen paa hans Nordlandsfart. B. T. var udset til Admiral over de 7 Skibe (Side 6), som fik Pas 12. Apr. Hjemkomsten faldt i Jul. Senest da maa B. T. have opgivet Københavns Len; han virkede ikke herefter i Marinens Tjeneste og heller ikke som Holmens Admiral, men døde 1610⁵⁾. Han skal have været en dygtig Sømand, en Mester i Ringrenden og Drikkekamp. Om hans lette Sind vidner Valgsproget: „Hvad agter jeg Maanen, mens Solen skinner“, uagtet han stundum tænkte: „Alle Zeit fröhlich ist unmöglich“⁶⁾. Han var Ejer af flere Skibe, hvortil han laante Stykker af Kongens Arkeli, nemlig: Den sorte Hund, Kløver Knægt og Juppiter, hvilket

¹⁾ N. Rigsr. III, 363. Sj. Reg. 13, 387. 392. Büsching, VII, „313“. Tr. Lund, Danm. indre Hist. V, 284. 15. Febr. 1596 var han til Bryllup i Kolding (Sj. Tegn. XVIII, 472). ²⁾ Slange v. Schl. I, 259. Sj. Reg. 14, 54. 98. Erslev, Len II, 16. ³⁾ Sj. Tegn. XIX, 103. Secher, Kongens Rættetingsdomme I, 161 kaldes han „Admiral og Embedsmand paa Kbh.s Slot.“ ⁴⁾ Sj. Tegn. XIX, 5. 91. 103. 115. 131. 145. 160. 208. ⁵⁾ Sj. Reg. 14, 210. D. Mag. 4 R. II. 1599—1602 havde han Lundenæs Len (Erslev, Len II, 37). ⁶⁾ D. Mag 4 R. V, 3. Sj. Tegn. XIX, 137. Brock, Oldenb. Kgl. 19. D. Mag 4 R. II, 387. IV, 22. N. Mag. II, 173. Molbech, Hist. biog. Saml. 27.

sidste overbevistes om at bruge Sørøveri. Hans Pengesager vare i Uorden ved hans Død¹⁾; han var Søn af Skibsofficeren Niels T. og Anna Fris og 1597 gift med Anna Munk.

11. (1602). (1621). Niels Svendsen Malmø skulde, i Følge Proviantskriverens Instruktion af 27. Jun. 1597, som Skipper hver Uge fra Mortensdag og til Fastelavn, (eller til hvilken Tid Kongen igen lod Folket spise paa Holmen), have Genant for 9 Skilling daglig, dog skulde han lige vel gaa paa Holmen og tilse Spisningen m. m. Han staar først i Rækken af de Skippere, som nævnes i Instruktionen. 1599 sættes Genanten til 9 Mark ugentlig; men ogsaa da nævnes N. S. M. først. Han maa altsaa have haft en vis fremragende Stilling, og 1602 benævnes han i et officielt Dokument udtrykkelig „Befalingsmand paa Bremerholm“, men en Bestalling for ham i denne Stilling er ikke forefundet²⁾. 1610 førte han Heringnæs i Godske Lindenovs Eskadre i Østersøen; Pas fik han 25. Jul. Endnu 1621 forekommer han i Klædekammerregnskabet blandt Skipperne med 200 Dlr. Pension, men Proviantskriverens Instruktion af 30. Jan. 1621 kalder ham „Tilsynsmand paa Bremerholm“. Det er dog rimeligst at se i ham ikke en Holmens Admiral, men hvad der kort Tid efter kaldtes „Overskipper“. Han døde 1622 og jordedes 22. Maj i St. Nikolaj Kirke. Hans Hustru Anne døde 1634³⁾.

12. 1610—12. Godske Lindenov til Lindesvold var Søn af Kristoffer Lindenov og Sofie Pletz. 14. Apr. 1605 „kom han først i Tjeneste“, og fra denne Dag at regne fik han (Maj 1606) sin Bestilling som Skibshøvedsmand „fornyet“, med 200 Dlr. Løn. 19. Apr. gaves ham Skibsartikler paa Den røde

¹⁾ Sj. Tegn. XVIII, 484. N. Rigsr. III, 281. 407. IV, 44. 323. 326. 13. Feb. 1611 fik Enken Bevilling til at afhænde saa meget af Sønnen Niels Trolles Gods, som der behøvedes til at betale den efter B. T. nedarvede store Gæld med (Sj. Reg. 15, 326; 16, 90. Se ogsaa Sj. Tegn. XIX, 55 og Rørdam, Univ. III, 704). Fyn Saml. VI, 422. ²⁾ Sj. Reg. 14, 115. 228. 388. Kbh. Dipl. II, 514. ³⁾ D. Mag. I, 116. Sj. Reg. 15, 301. 17, 196. Klæd. 1621. Pers. Tids. I. 216. Han var Ejendomsbesidder i Kbh. En Datter var gift med (Proviantskriver) Mads Davidsen. En Søn var Ove Geddes „egen Tjener“ paa dennes ostindiske Fart, men deserterede, da Flaaden laa ved Wight. Kbh. Dipl. II, 514. 527. I, 534. VI, 209. Schlegel, Saml. I, 2, 63.

Løve, som under Hans Kønings Overanførsel skulde til Grønland¹⁾. Der afsejledes 2. Maj; trods sit Løfte skilte G. L. 11. Jun. sig fra sin Admiral, fandt en Havn paa Sydvestkysten og laa efter 17 Dages Sejlads allerede 28. Jul. atter paa Københavns Red, hvor baade Kongen og Dronningen aflagde Besøg paa Skibet. Hans Held dette Aar bevirkede, at han 1606 udnævntes til Admiral for den nye grønlandske Ekspedition med Skibene Trost, Røde Løve, Ørnen, Gillebert og Katten, som 27. Maj fik Skibsartikler og afsejlede s. D. G. L. løb 27. Jul. ind i den af H. Kønning forrige Aar fundne Havn; 4. Okt. var han tilbage ved Bremerholm, men allerede 18. eller 21. Okt. beordredes han til Norge at vurdere et af Statholder Jørgen Fris bygget Skib, som Kongen havde købt²⁾. 1607 i Marts udsendtes han som Admiral med Rafael, Stjærnen, Markatten og Pønitens paa det spanske Farvand indtil Kalis Malis (St. Malo); nogle af Skibene synes at være komne til Italien. 1608 i Jul. var han i Østersøen med Viktor og Pønitens for at holde Øje med de meklenborgske, nærmest mod Sverig udrustede Skibe, at disse skulde „gøre os den Reverens og Ære, som os og Kronen paa de Steder bør“; de tyske Skibe skulde følges 5 eller 6 Vegsjøs under den blekingske Side, indtil de vare udenfor Kongens Strømme, hvorpaa de danske skulde vende hjemad og skyde Danmarks Løsen³⁾. 23. Feb. 1610 fik han Bestilling at være Tilsynsmand paa Holmen og vise Statholder Brejde Ranzov paa Kongens Vegne Lydighed. Herfor var ham bevilget 600 gl. Dlr., 3 Hofklædninger, Havre til 2 Heste samt 8 Dlr. aarlig til Hø og Strøelse; men Genant og fri Bolig omtales ikke i Bestillingen. Hans Embede som Holmens Chef bandt ham dog ikke mere til Holmen, end at han 25. Jul. 1610 kunde sættes til Admiral over Argo, Arkarosa, Stjærnen, Dragen, Heringnæs, Lindormen, Sorte Hund, Ørnen, Turtelduen, Bøssen og Katten, som 3. Avg. forenede sig under Bornholm med Hovedflaaden i Østersøen⁴⁾. Fjendtlighederne begyndte næste Aar. Da derfor G. L. 10. Marts 1611 holdt Bryllup i København med Karen Gyldenstjerne, maatte nogle af Bryllups-

¹⁾ Secher, Rettert. I, 323. Sj. Reg. 15, 113. 30. ²⁾ Grønl. hist. Mindm. III, 670. 690. Sj. Tegn. XX, 92. 117. N. Rigsr. IV, 166. ³⁾ Sj. Reg. 15, 146. 221. Fridericia I, 14. ⁴⁾ Sj. Reg. 15, 283. 301. D. Mag. I, 116.

gæsterne, der som Hofsinder vare ved Hæren i Helsingborg, først udbede sig Rejsetilladelse af Kongen og love, at de straks efter Brylluppet vilde forføje sig tilbage til deres Kwartér. I Maj sendes G. L. med 9 Skibe til Kalmarsund for at yde Erik Urne Hjælp mod den overlegne Fjende, men synes dernæst at være hjemvendt til København, hvorfra han da atter udsendes i Jun. med 6 store Skibe og mundtlig Besked til Mogens Ulfeldt¹⁾. Da den svenske Flaade var bleven indespærret i Kalmarsund, gjorde G. L., der nu skal have haft 11 Skibe under sig, et Anslag mod Grimskær (20. Jul.), og da det mislykkedes, næste Dag atter et nyt, men Fjenden tog ikke mod Slag; Mælkepiggen erobrede, men de svenske undveg om Natten. 22. Jul. indtoges derpaa Grimskær²⁾. Samme Dag befaledes G. L. med Viktor, St. Mikael og Krokodillen at afgaa til Vestersø for Elfsborg for tillige med de andre Kongens Skibe at gøre Fjenden Afbræk. Jørgen Daa, — som hidtil havde haft Overkommandoen dér, — og hans Kaptejner skulde nu være G. L. hørige og lydige. Men det er dog uvist, om G. L. kom af Sted til Elfsborg. I Okt. affærdigede Kongen G. L. med nogle Orlogsskibe, hvorpaa der var 700 Soldater, for at komplettere den af Sygdom medtagne danske Besætning i Kalmar, og der var ham adskillige Ærinder skriftlig befalede hos Kommandanten dér. 10. Nov. er han endnu ved Kalmar og yder Landhæren Hjælp med Baadsmænd o. s. v. Det var ham ogsaa befalet at deltage i et Forsøg mod Øland ved samme Lejlighed³⁾. — 1612, 16. Maj udsendes Flaaden under Mogens Ulfeldt med G. L. som Underadmiral at operere mod Gulland og i Østersøen; G. L. skal især have været virksom ved Overførelsen af Landgangshæren til Øland. Han har vel ogsaa medvirket i Ekspeditionen til Stokholm og er derpaa udsendt med Viktor til Travemynde, hvor Gabriel Kruse havde haft en Affære med lybske Skibe, og hvor G. L. nu bragte et Forlig i Stand, i Følge hvilket de lybske ikke det Aar vilde sejle paa Sverig.

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 373, 412. Regeringsraadet havde ogsaa 14. Jun. gjort den „Afsked“ med G. L., at der ikke maatte gives Skibene mere Proviant, end de havde med, da det kunde være K. Maj. til stor Eftertale, at man dennem for længe ud paa Høsten skulde bruge, om de kunde komme noget til Skade. ²⁾ Ny d. Mag. II, 15, 22. ³⁾ Sj. Tegn. XX, 419. Sj. Reg. 15, 394. Breve I, 65, 68.

Efter at være vendt tilbage til København, „blev G. L. hjemme og blev straks syg og døde“. Admiralen Kristoffer L. var hans Søn¹⁾.

13. 1613—30. Sten Villumsen Rosenvinge til Torshof, Søn af Villum Henriksen, Borgmester i Helsingør, og Karen Nielsdatter, blev Skibskaptejn med 200 Dlr. Løn fra 29. Sept. 1610 at regne. 1611 befaledes han at komme til København inden 1. Marts uden al Forsømmelse, for at tjene som Skibskaptejn; men hvad Tjeneste han derpaa har gjort, anføres ikke. 1612 i Jan. udtog han et stort Antal Baads- og Tømmermænd i Bratsberg Len og paa Agdesiden og førte derpaa fra Maj Mælkepiggen, der var Admiral for Lindormen, St. Anna og Justitia²⁾). Under 3. Sept. 1613 fik han Bestilling at være Tilsynsmand paa Holmen med 500 gl. Dalers Løn fra Paaske s. A. at regne; „og skulde han med fornævnte Pension og Besolding aldeles lade sig nøje“; ellers er Bestillingen som hans Formands. Der findes kgl. Befalinger til S. V. for alle hans Embedsaar. I et udateret Brev skriver Kongen: „Paa Mandag skal der holdes Ret paa Holmen, hvor den ældste af Kaptejnerne skal tiltale S. V. for efterfølgende Sager: 1) at han imod hans Bestilling haver brugt kgl. Savskærere, og tvivles, om samme Tømmer er købt (af ham); 2) at han ikke haver brugt de Tegn, som hannem faaet er til at erfare, hvor Folket om Dagen løber hen; 3) at han ser igennem Fingre med Rebslagerne, at Garnet ikke, eftersom befalet er, spindes. Kansleren skal samme Dag præsidere“. Dette Brev maa vistnok henføres til 1618, thi 3. Dec. s. A. bleve H. Vind og N. Hammer befalede at have Opsigt med Bremerholm indtil videre; imedens maa S. V. have været suspenderet, dog vist ikke længe³⁾. 1621 vilde nogle engelske, af Polen hvervede Tropper passere Sundet uden Kongens Tilladelse. 30. Avg. befaledes S. V.

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 458. D. Mag., 4 R. V, 287. Han havde laant 2000 Dlr. hos Kongen. Breve I, 227. Sj. Tegn. XXII, 306. XXIII, 142. Skiftet mellem Karen Gyldenstjerne og Kristoffer L. var 1623 endnu ikke bragt til Ende paa Grund af Irringer (Sj. Tegn. XXI, 442. 563. XXII, 85. 286). ²⁾ Nielsen III, 240. Sj. Reg. 15, 310. Sj. Tegn. XX, 367. N. Rigsr. IV, 456. Sj. Reg. 15, 446. ³⁾ Sj. Reg. 16, 28. Sj. Tegn. XXI, 352. Nyerup, Kr. IV's Karakt. XXXXVIII. I Danske Kongers Hist. N. 95 D. D. g. 18 Reg. Geh. Ark. er Begebenheden henført til o. 1625.

derfor med Rytteren, Nældeblad, Gabriel, Markatten og Jægeren at afvise disse fremmede fra Sundet; vilde de sætte Folkene i Land i det tyske eller vende tilbage til England, skulde de i begge Tilfælde konvøjeres af de danske. Magt skulde mødes med Magt, „at ikke vores Højhed og Reputation i nogen Maade skal blive forklejneret.“ 2. Sept. afsejlede nogle af de danske Skibe ned i Sundet; 4. Sept. lovedes der S. V. Undsætning, hvis han ikke følte sig stærk nok; 6. Sept. kom de ventede fremmede, og 8. Sept., — skriver Kongen, — „sejlede der tvende af mine Skibe ud, som skulde konvøjere et Skib, fuldt af engelske Soldater, tilbage til England“¹⁾. — 1625, 8. Maj fik Bremerholm nye Artikler. Samme Maaned havde Holmens Skibbygmestre indsendt en hemmelig Angivelse af „listige Praktiker, Flaaden til Skade“, hvorom Aksel Arnfeldt og Mogens Kaas anstillede Undersøgelser, men S. V. har vistnok følt sig ilde berørt ved Angivelsen, thi i Jul. udbrød der Tvistigheder mellem ham og Skibbygmestrene, saa at Regeringsraadet maatte formane begge Parter til at forholde sig i deres betroede Bestillinger, som det sig burde, og som de vilde ansvare, indtil videre Besked; men dersom de, naar K. Maj. hjemkom, havde noget med hinanden ved Retten at udføre, saa havde de derom K. Maj.s Ordinans at forfare²⁾. Dermed synes Sagen bortfaldet. — Mikkelsdag 1630 forløvedes S. V. som Tilsynsmand paa Holmen, med saadan Kondition, at han skulde have Indseende med Jærnværkerne i Norge. Som Lensmand i Norge over Rejnskloster (1628—40) og Tune og Vemb Skibrede (1640—47) gjorde han Søetaten væsentlige Tjenester ved at indgive Forslag til Skovenes Udhugning og ved at besigtige Skove, hvorfra Master og Egetømmer kunde faas til Flaaden, ved 1634 og 1638 at vurdere Skibe, der vare tilbudte Kongen o. s. v. 1643 fik han 30. Okt. Befaling om at komme til Danmark, men har vel næppe kunnet lyde den. 1645 omtales han som svagelig, men anmodedes dog af Hannibal Sehested om at gennemse Overslaget over „Hannibals“ Bygning, „da han i saa Maade havde god Videnskab“. 1647 døde han³⁾. Han var

¹⁾ Sj. Reg 17, 170. Sj. Tegn XXI, 590. Schlegel, Saml. II, 1, 64. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 54. 60. 76. ³⁾ Klæd. 1630 Sj. Tegn. XXVII, 65. Erslev, Len. II. 87. 90. N. Saml. 8vo I, 112. 592. N. Rigsr. VI, 273. 262. 372. 402. 453. 562. 613. 677. 688 VII, 618. 627. 426. 740. VIII, 298. 482. N. Saml. 4to III, 154. V. 456.

gift med Karen Mylting, havde haft Tved Præbende i Aarhus Kapitel og ejet Part i Skibet Karitas ¹⁾).

14. 1630—44. Erik Ottesen Orning til Vatnø var Søn af Otte Tomasen Orning og Anna Orm. Han antoges 8. Maj 1628 som Skibskaptejn med 200 Dlr. Løn, var samme Aar til Søs 9. Maj—12. Sept. som Kaptejnuløjtnant hos Holger Rosenkrans, der konvojerede Koffardiskibe til Island med 4 Orlogsskibe; medens Admiralen var i Land, skulde E. O. holde Søen med Skibene ²⁾. 1628 i Sept. bragte han paa Rafael „Reingraf Otto Ludovic“ fra København til Pillav, krydsede nogen Tid udenfor Danzig, hvorefter han førte Kongens Søn Hertug Ulrik tilbage til Danmark. 1629 sejlede han fra 20. Marts til 12. Jul.; 1630 fra 30. Jul. men kun til 28. Avg.; han var destineret til Generaladmiral Klavs Daas første Løjtnant paa St. Sofia, men maa ikke have deltaget i Krigsforetagenderne paa Elben ³⁾. 28. Okt. 1630 fik han Bestilling paa Holmen og skulde som Tilsynsmand være Rigens Admiral og Kongens Statholder lydige. Lønningen bestemtes til 500 gl. Dlr. fra Paaske 1630 at regne. Ordlyden af hans Embedsed er bevaret. 1631 var E. O. til Søs 31. Okt.—29. Nov.; da han samtidig var tilsagt til Dronning Sofies Jordefærd 7.—14. Nov., har han formodentlig assisteret med Skibe ved Overførelsen af Liget til Sjælland ⁴⁾. 1632 sejlede han 15. Sept.—21. Okt.; han var nemlig paa Begæring blevet forløvet at rejse mod St. Mikkel's Tider til Norge, der nogle Ærinder at forrette; dog maatte han være tilbage ved Fastelavnstid næste Aar, „førend nogen vores Flaade udkommer“. 2. Feb. 1633—1. Apr. fik han atter Kostpenge; det staar vel i Forbindelse med Tilbagerejsen. 1635 fo'r han 26. Jun.—12. Okt.; 25. Nov. skulde han advare Orlogsflaaden, som var ude, angaaende en spansk Fribytter, som

¹⁾ 1620 fik han Tilladelse til at sælge 2 af Karen Mylting's Gaarde paa Sjælland og Langeland og sætte Pengene paa Rente til bedste for hende (Sj. Reg. 17, 51). 1625 var han og Hustru indbudt 8. Maj til Barsel paa Kronborg (Sj. Tegn. XXIII). Kbh. Dipl. V, 105. 109. D. Mag. I, 220. N. Rigsr. VI, 621. Om Arven efter S. V. R. opkom der Irring, og Broderen Henrik lagde 1651 Arrest paa „Thosø“. (N. Rigsr. X, 267). ²⁾ Nor. Saml. 4to VI, 244. 250. Klæd. 1628. Sj. Reg. 18, 321. N. Rigsr. VI, 32. ³⁾ Sj. Reg. 18, 341. 498. Klæd. 1634. ⁴⁾ Sj. Reg. 18, 517. Klæd. 1634. Sj. Tegn. XXIV, 586.

krydsede ved Skagen¹). 26. Maj 1636 fik E. O. Instruktion om en Rejse i Vestersøen med Lindormen og Kronet Galej. Naar han kom under Bergen, maatte han begive sig i Land og forrette i sit Len (Halsnø Kloster), hvis han der havde at bestille; i øvrigt skulde Strømmene holdes rene. Dette Togt varede 25. Maj—8. Nov. 20. Nov. vilde Kristian IV vide, „hvorledes Holmens Admiral befandt Tilstanden paa Holmen og i den store Smedje“; men Kongen fik dog ikke nøjagtig Underretning derom. 9. og 12. Marts 1637 modtog E. O. Søpås og Instruktion, bestaaende af 9 Artikler, som Admiral over Sorte Rytter, Rosengalej, Markatten, Samsons Galej, Trekroner Galej, Marstrands Plage; han skulde krydse fra Stavanger til Vardøhus mod al ulovlig Handel, Fiskeri og Fribyggeri. Paa denne Rejse arresterede han 4 hollandske Skibe med Ladning, „da de havde urigtige russiske Mønter inde“. 6. Jul. befaledes han at vare paa de Hamborgere, som kom af Holland; „og dem, du intet kan befatte eller mægtig blive, dem skal du saaledes med Stykkerne tilrette, at de komme ikke vidt“²). 27. Marts 1638 fik han en Ordinans, hvorefter han skulde lægge ud ved Tønden og dernæst konvøjere en Handelsflaade til Danzig. Købmandsskibene maatte ikke besværes med Toldoprævning, og naar de alle vare blevne sejlferdige igen, skulde de konvøjeres tilbage, men Orlogsskibene skulde ende deres Rejse der, hvor den var begyndt. Under Tyskland maatte ingen Strygen Sejl forlanges eller gives, men der skulde hilses med Danmarks Løsen. 29. Jun. beordredes E. O. at træde fra Oldenburg, hvormed han hidtil havde sejlet, over paa den sorte Rytter, som havde medbragt Aarstjenere, der skulde afløse Maanedstjenere i Østersøflaaden; men i øvrigt havde E. O. at rette sig efter den forrige Instruks. 6. Sept. gaves ham gentagen Ordre om at blive paa Danzigs Red, indtil den sidste hollandske Flaade, som havde haft Konvøj med sig fra Øresund, sejlede bort derfra. Togtet varede 30. Marts—18. Dec.; til Assistanse havde E. O. haft 4 hollandske Skippere. Næste Aars 26. Feb. leverede E. O. Kongen 900 Dlr., som han havde oppebaaret af adskillige

¹) Sj. Tegn. XXV, 74. Klæd. 1634. 1633 var han indbudt til Frk. Anna Katrines Begravelse, 1634 til Prinsens Bilager. Sj. Tegn. XXV, 197. 286. 463. Klæd. 1636. ²) Sj. Reg. 19, 399. 487. Klæd. 1636. Breve III, 76. 90. 299. Sj. Tegn. XXVI, 222.

Skibe, „som havde forset sig“; men det er uvist, om disse Penge stamme fra 1637 eller 1638¹⁾). 1640 var han i Fart 1. Maj—18. Avg. Først var han 7. Maj bleven udnævnt til Rigsadmiralens Underadmiral paa St. Sofie i den mod Hol­lænderne udrustede Flaade; dernæst udsendtes han med Patientia og Markatten, der vare særlig godt forsynede med Sølvtøj, Øl, Vin etc., for, som det hed, at hente Kongens Søsterdatter Hertuginde Hedvig af Pommern, men i Virkeligheden for at hjælpe den svenske Enkedronning paa hendes Flugt fra Sverig til Tyskland. Ved Gulland tog E. O. hende om Bord paa Pa-tientia, men da der indtraadte Modvind, satte E. O. hende paa hendes Begæring, men mod Kongens Vilje, i Land ved Ny-købing paa Falster. Endelig paalagdes det E. O. 27. Dec. at hverve 500 Baadsfolk i Sjælland og Skaane og med første aabne Vand at indstille sig med dem i København²⁾). Imidlertid var et Uvejr begyndt at trække sammen over E. O.s Hoved. Allerede 20. Dec. 1639 omtaler Kongen en Befaling til Offi-cernerne, som ikke er efterkommet af disse, „uden Tvivl af Admiralens Naklæssighed, som nu vil korrigeres“; hvorfor E. O. befales 4. Jan. 1640 at angive, hvem af Officererne der har overtraadt Ordinansen. Naar Kongen 24. Dec. kalder E. O. for „Hans Magnificens“, tyder denne Spot paa en uvenlig Stemning hos Brevskriveren. Men 13. Jul. 1641 skrev Kristian IV: „Det er bekendt, at E. O. en rum Tid haver nydt Admiral paa Bremerholmens Traktement til den Ende, at han med Flaaden i Rigens Admirals Absens skulde have den i Agt, som det sig bør.“ Dette havde E. O. ikke gjort; Store Sofie var sprungen læk paa Kongens Rejse til Norge d. A., uagtet Skibets Svaghed havde været „dem paa Holmen“ længe bekendt; Pumperne vare ufærdige, Kabysen brandfarlig bygget, og der fandtes oven i Købet en uduelig Skipper og en fortrukken Arkeli-mester om Bord. Paa Grund af disse Misligheder skulde Bremerholm „forbydes“ E. O. og han selv „degraderes“, indtil han beviste, at han ikke var Skyld deri. De to Mænd, til hvilke dette Brev var stilet, Rentemesteren Sten Beck og Admirals-aspiranten Hans Ulrik Gyldenløve, skulde vistnok undersøge

¹⁾ Sj. Reg. 20, 7. Fridericia II, 54. Sj. Tegn. XXVI, 312. 333. D. Saml. V, 75. Klæd. 1639. ²⁾ Klæd. 1642. Breve III, 333. 348. 401. N. Rigsr. VII, 773. Fridericia II, 248.

Sagen og vare maaske konstituerede i Embedet efter Jørgen Vind, som allerede 18. Jun. havde faaet Ordre om at tilsé Holmens Arbejde (S. 47). Kongen tænkte virkelig paa at afskedige E. O.; thi 18. Jan. 1642 forlanger han Oplysning om Lønnens Størrelse for E. O. „eller den, som kommer i hans Sted“. E. O. blev i Embedet, men den næste Udtalelse af Kongen om ham (31. Okt.) er ham heller ikke gunstig: „Saa-fremt der sker intet mere Arbejde ved den Mængde Folk, som før Haanden er, end som indtil des sket er, da skal han intet forundre sig, om vi ikke forliges længe sammen“¹⁾. — 24. Jul. 1643 udsendes E. O. i Vestersø som Admiral over Delmenhorst „og de andre Skibe“ mod Fribyttere. 1644 var E. O. 1. Jul. om Bord paa Patientia som Jørgen Vinds Flagkaptejn; i Slaget kvæstedes han bag i Lænderne, dog ikke værre, end at han 2. Jul. kunde syne Skibene, mønstre Mandskaberne og føre Patientia til København; allerede 20. Jul. var han læget og i Søen med det reparerede Skib, hvorpaa han deltog i Blokaden af Kielerfjord. Efter Peter Galts Degradation blev E. O. udnævnt til Generaladmiral paa Patientia, at rette sig efter de forrige Ordre, men han udrettede ikke mere end Forgængeren. Da den svenske Flaade var brudt ud, sendtes E. O. efter den henad Femern til med 27 Skibe, som i 2 Eskadrer skulde krydse mellem Sverig, Bornholm og Gulland og samle sig, naar Fjenden nærmede sig. 6. Avg. er E. O. ved Stævns og afventer Proviant; 7. Avg. beordredes han med 6 Skibe at ødelægge de svenske Strudser og Skærbaade i Ystad, men 9. Avg. skulde han dele sin Flaade i 3 Eskadrer og efterlade 3 Skibe ved Lollands Albue for at passe paa den hollandske Hjelpeflaade; hvis denne kom igennem Bæltet, skulde hele E. O.s Flaade samles under Lolland og om muligt ruinere Hollænderne; men ellers skulde E. O. krydse henad Gulland til. Næste Dag forcerede Hollænderne Sundet, og uagtet E. O. skal have faaet Mælding derom i Forvejen, traf han ingen Foranstaltning for at hindre Fjendens Gennemfart²⁾. Dette skal have opvakt Kongens Vrede i den Grad, at E. O. fik sin Afsked; han er maaske blandt de 5 eller 6 Skibskaptejner, som i Sept. anklagedes for Skibsretten paa Holmen. Vist er det, at E. O.

¹⁾ Breve III, 272. 280. 437. IV, 98. 104. 166. 260. ²⁾ Sj. Reg. 21, 258. Bruun, Kolbergh. 118. 155.

døde 2. Feb. 1645; og at han forinden havde maattet opgive sin Post som Holmens Admiral, ses deraf, at Kongen 5. Jan. 1645 havde Underhandlinger i Gang for at sikre sig en ny Holmens Chef. Rigshofmesteren beskyldtes senere for at have begaaet Underslæb med Tømmerleveranserne til Holmen; men han erklærede, at han havde Admiralsens og Kaptejns Haand paa Holmen derfor. Det er E. O., der er ment hermed, og han kan vel saaledes ikke frikændes for at have taget Del i Ulfeldts Bedragerier, selv om han ikke har haft stor Pengefordel deraf. Han var gift med sit Søskendebarn Karen Muat¹⁾ og havde 1634—46 haft Halsnø Kloster og Hardanger Len. For alle hans Embedsaar findes kgl. Befalinger til ham, undtagen for 1638, da han laa for Danzig; for Aaret 1641, da han var i Unaade, findes kun en, af 16. Jun., angaaende Holmens Kirkes Midler.

15. 1645—57. Kristoffer Lindenov var Søn af Holmens Admiral Godske Lindenov og Karen Gyldenstjerne og født omtrent 1612. Han skrives til Lindesvold, Bækkeskov og Refstrup. Efter Faderens Død var Holger Lindenov hans Værge, men 1625 overgaves Værgemaalet for Besparelses Skyld til Moderen. 1629 optoges K. L. frit paa Sorø Akademi, hvorpaa der 1. Maj 1635 tilstodes ham 100 Dlr. in specie aarlig til at forsøge sig med paa fremmede Steder til Skibs; denne Pension oppebar han til 1. Maj 1643¹⁾. Efter E. Ottesens Afsked indlededes der ved Nyaar 1645 Underhandlinger med K. L. om at overtage Admiralembetet; K. L. ønskede samme Pension, som Faderen havde haft, nemlig 600 Dlr., 3 Hofklædninger og Foder til 2 Heste, hvilket Kongen dog først havde

¹⁾ Bruun, Kolbergh. 183. Klæd. 1645. Breve V, 2. 11. Feb. 1645 bevilges 1 stort Dyr og 1 Raadyr af de kgl. Skove mod Betaling til E. O.'s Begravelse; 1646 og 47 indkrævedes Kongens Tilgodehavende for Lenet; 1647 solgtes en Plads paa Kristianshavn, E. O. tilforn tilhørende; men i øvrigt „vedtog“ Sønnen Bærnt Orning sin Faders Gæld og blev sin Moders Værge. Sj. Tegn. XXVIII, 287. XXIX, 247. N. Rigsr. VIII, 375. 409. 448. 470. 580. IX, 126. Sj. Reg. 21, 739. Hist. Tids. V, 374. Det er mindre sandsynligt, at Ulfeldt skulde have sigtet til Kr. Lindenov. Om Ægtefællernes for nære Slægtskab og Anna Orms Mesalliance N. Rigsr. IV, 158. V, 637. VI, 565. VIII, 303. Blandt E. O.'s Børn nævnes Jørgen, Erik og Bærnt. Erslev, Len II, 82. ²⁾ Sj. Tegn. XXI, 442. XXII, 382. XXIII, 16. XXIV, 300. XXV, 413. Rentek. 1872, 176.

Betænkelig ved at love ham, skønt han maatte tilstaa: „paa hans Person og Skikkelighed fattes mig intet.“ Men da det „gjordes højlig fornuddet“, at der snart kom en Styre over Værftet, udfærdigedes Bestillingen 25. Jan., hvorefter K. L. aflagde Ed. Lønnen blev, som han havde ønsket, men Furagen indskrænkedes til en Hestes Nødtørft. Rigens Hofmester og Admiral saa vel som Rigens Viceadmiral skulde han være lydige¹⁾. S. A. fo'r han til Søs 2. Jun.—6. Okt.; til Underhold for sig og sine Folk, saalænge han sejlede, fik han 40 Dlr., 1 Fad Øl, 1 Ame Rinskvin etc. om Maaneden. 11. Jun. var han til Stede paa Trefoldighed at dømme nogle grove Sager; 18. Jun. undersøgte han Dybet mellem Malmø og Saltholm. 1646, da der tillagdes ham 872 Dlr. af et norsk Lens Indtægter, tillodes det (30. Jun.) K. L., bestalter Løjtnant-Admiral paa Bremerholm, at han med sin Jomfru (Dorte Fris) maatte lade sig vie „paa Salen“; og til Brylluppet fik han 2 store Dyr og 3 Raadyr som Gave af Kongen foruden 2 store Dyr for Betaling²⁾. Paaske 1647 bestilles han til Oberstløjtnant til Fods med aarlig Pension af 600 Dlr. in sp., som hannem af Generalkrigskommisario skal erlægges, og fra nu af staar han i Regnskaberne opført med 1400 Dlr. Løn foruden en Hofklædning, beregnet til 50 Dlr. 11. Sept. beordredes han at gaa under Sejl med flere Skibe til Heiligenhafen; naar Prins Kristian V's Lig ankom dertil, skulde han tage det om Bord og begive sig til København, hvor han ogsaa tilsagdes at deltage i Processionen³⁾. 1649 var han 3 Maaneder til Søs, og 1650 besejlede han Frederik. Da „det faldt ham umuligt at kunne saa ideligt, som behøvedes, have Indseende med, hvis paa Bremerholm passerede“, gaves ham 1652 en Viceadmiral til Bistand; samtidigt forlønede han med Udstejn Kloster⁴⁾. D. A. gjorde K. L. en Rejse til Flensborg, 1653 fik han selvottende

²⁾ Breve V, 2. 7. Sj. Reg. 21, 333. Bruun, Kort Adl. 397. Den originale Bestilling kasseredes 1720 (Rentek. 1871, XXXI).

³⁾ Klæd. 1645. Sj. Tegn. XXVIII, 366. 376. XXIX, 79. 83. D. Saml. 725. Reg. Geh. Ark. Sj. Reg. 21, 371. 531. Erslev, Len II, 82. Resen, Inscr. 147. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 667. Klæd. 1647—51. Sj. Tegn. XXIX, 252. Volf, Diar. 653. Han forstrakte Kongen til Flaadens Udrustning med 4000 Dlr., for hvilken han 1653 fik Jordegods i Vordingborg Len (Afregn. C. 84). ⁴⁾ Klæd. 1649. Bruun, Kort Adl. 225. 381. Erslev, Len II, 90.

Kostpenge for 2 Maaneder og dernæst for 6 Maaneder (à 150 Dlr.). 1655 oprettedes Admiralitetet paa Holmen, hvori K. L. havde Sæde; 1656 delte 3 Officerer hans Pligter mellem sig, medens han beholdt Generalinspektionen paa Holmen; han førte Kongen og Prins Kristian til Kristiania paa Trefoldighed, Løven, Hannibal og 4 andre Skibe; 27. Avg. afsejlede 10 Skibe under K. L. til Danzig, der skulde hindres at falde i de svenskes Hænder. Men da de allierede, Hollænderne, svigtede, vendte Flaaden tilbage til København 11. Okt., efter at have udstaaet slemme Storme¹⁾. Hidtil havde K. L. været i Hoffets Gunst, men Febr. 1657 faldt han i Unaade, thi Kongen taalte ingen Modsigelse, da Talen var om at begynde Krigen med Sverig, og K. L. „fik Stokken at smage“ og forvistes Hoffet. Han beskyldtes for at forholde Baadsmændene deres Betaling; men dette kunde snarere tilskrives den herskende Pengenød, der under Tiden var saa stor, at man næppe kunde opdrive blot 220 Dlr. til Flaadens Behov. K. L.'s Efterfølger Niels Juel udnævntes 14. Jun. og tiltraadte Embedet 7. Dec. K. L. gik ved samme Lejlighed glip af Stillingen som Rigs-Viceadmiral, hvortil han ellers havde haft Udsigt²⁾. Han medvirkede i Feb. 1658 ved Forsvaret af Kristianshavn, var 1660 Deltager i Stændermødet i København, og kommanderede 1661 12 Baade paa en Sælhundejagt, som Hoffet lod afholde. — Han døde 1679 og ligger begravet i Sønderholms Kirke i Jylland³⁾.

¹⁾ Klæd. 1651. Becker, Fr. III. I, 90. 107. 111. 118. 126. Bruun, Kort Adl. 388. 390. ²⁾ Becker I, 156. Hammerich, Danm. u. Adelsv. IV, 242. Bruun, Kort Adl. 404. 187. Secher, Danm. i æld. o. nyere Tid. I, 101. ³⁾ Kbh. Dipl. V, 428. VI, 366. Holberg, Danm. Hist. III, 296. Trap, Danm. V, 257. I Stedet for Udstejn Kloster fik han Nykøbing Len paa Falster 1657 (Erslev, Len II, 23). — 1654 havde K. L. solgt Fyrst Morits af Nassav et Spand Heste for 1200 Dlr., men endnu 1738 vare Pengene ikke betalte (Norsk hist. Tids. 2 R. VI, 46).

Skrivere

under Bremerholms øverste Styrelse.

1.

Klædekammerskrivere.

„Medens Kristoffer Valkendorf administrerede Finanserne, skete Anno 1592 en meget god Etablissement ved det saa kaldte Klædekammers Indrettelse, saaledes, at de kgl. Hofbetjente og adskillige andre Bestillingsmænd nøde aarligen Klæder af Rentekamret, hvorføre de maatte kvitte en Del af deres Gage. Derover var Rigets Hofmester Inspector eller Maitre de la Garderobbe, og var der en Betjent under ham, kaldet Klædekammerskriver. Dette Klædekammer varede fra 1592 til 1677, thi for saa lang Tid findes Klædekammerregnskabe aflagte.“ Saaledes fortæller Holberg i sin Dannemark Riges Historie ¹⁾, men nogle Rettelser turde vel vise sig fornødne.

Fra Midten af det 16. Aarhundrede fandtes paa Københavns Slot en Institution, som kaldtes „Skrædderkamret“ eller „Skrædderstuen“. Til dette Kammer indleveredes fra Lenene Ræve-, Maar- og Losseskind, færøisk Vadmel o. lign., og derfra udgik Hofklædninger til kongelige Tjenere ²⁾. Vi se altsaa Kamret i den af Holberg omtalte Virksomhed, men rigtignok et halvt Hundred Aar forud. Det maa forholde sig rigtigt, at man i det 18. Aarhundrede — ligesom vi i vore Dage — forefandt Klædekammerregnskaber fra 1592, men i Aaret 1648 fandtes „udi det øverste Registerkammer“ endog Regnskaber af Klæde-

¹⁾ Holberg II, 394. Slange v. Schl. I, 159. Rothe II, 731. Schlegel, Saml. II, 3, 131. ²⁾ N. Rigsr. I, 129. 148. Bricka, Kanc. Brevb. I, 172, 218. 396.

kamret „fra Anno 1577 til Anno 1621“¹⁾); og, maa vi altsaa gaa længere tilbage end til det af Holberg opgivne Aarstal, bestyrkes vi i denne Antagelse ved forskellige Befalinger, der ere udgaaede netop til Kristoffer Valkendorf; saaledes en Ordre fra 1578 om at betale Klæde, der var udtaget til Kongens Behov; og lignende fra 1582 og 1585 om at udlevere Klæde til Hoftjenerne og Herremændene²⁾). Endnu 1643 forefandtes et Skrædderkammer, men som en Underafdeling af Klædekamret. „Anno 1592“ er dog maaske blevet et Mærkeaar i Klædekamrets Historie, ved at Institutionen ved denne Tid er blevet flyttet fra Slottet til en særegen Bygning. Denne laa ved Højbro, i Flugt med Broens Porthus, og havde Renteriet (Raadstuen) og (senere) islandske Kompagnis Hus som nærmeste Naboer paa begge Sider. Klædekamret var, i Følge Prospektet af København fra Aar 1611, en længere, énetages Bygning, hvori Kontorerne, de forskellige Oplag af Klæde og Tøjer og Skrædderværkstederne maa have fundet Plads. I denne Ordning synes der 1640 at være sket nogen Forandring, da Kongen for at „forvidere Renteriet“ tænkte „at anbringe Klædekammerskriveren med hans Kram i Bundtmagerens Lossement“; og det synes at være sat i Værk, siden der 1641 tales om samme Skrivers „itzige Kvartér“. Men store Ændringer i Husets Ydre har Omordningen vist ikke voldt³⁾).

Ihvorvel Klædekammerskriveren udleverede Hofklæde ogsaa til Søetatens Befalingsmænd og underordnede, er det dog ikke dette Forhold, der gav dette Embede

¹⁾ Skanderborg-Aakær Lens Regn. 1581—99. Geh. A. ²⁾ Ny d. Mag. I, 21. 83. 101. 142. ³⁾ Breve III, 308. IV, 42. Kbh. Dipl. III, 328. Liste over, hvor meget hvert Stykke Tøj skulde indeholde paa Klædekamret, findes i Berntsen, Danm. frugt. Herlighed IV, 545. Tøjet, anslaaet i Penge, stds. 547. — Under Klædekamret sorterede endnu en „Farvekælder“, hvorfra Malefarve etc. udleveredes til Flaadens Behov.

særlig Betydning for Marinen. Men dets Indehaver var tillige „den Skriver, som paa Søfolkets Betaling er bestilt og forordnet“; og det er som „Søetatens Zahlmester“, at han her skal nævnes blandt Etatens Embedsmænd.

Slotsskriveren paa Københavns Slot fungerede i Midten af det 16. Aarhundrede som Marinens Kasserer, idet Udgifterne til Holmens Folk, der kaldtes Slotstjenere, opførtes blandt Slotsudgifterne. Knud Petersen var blevet „Skriver“ efter Lavrits Hansen ¹⁾ og beklædte derefter Embedet 1559—67. Fra 1563 anføres det udtrykkeligt, at Knud Skriver betalte Baadsmænd, Skippere, Styrmand og Skibsbyggere deres Lønning, derimod gik Besoldingen til Skibshovedsmænd, Bartsføre og Bøsseskytter endnu gennem andre Hænder ²⁾. Denne Virksomhed som Marinens Kassefører havde gjort Slotsskriverembedet saa omfangsrigt, at dette maatte deles, da Knud Skriver tog Afsked; Niels Petersen Renteskriver afløste Knud Skriver som Søetatens særlige Zahlmester, medens Niels Paaske overtog det saaledes reducerede Slotsejede. Fra 1567 til 1580 udbetalte Niels Persen Løn til Skippere, Styrmand, Baadsmænd, Bøsseskytter, Skibsbyggere, Tømmere, Savskærere og andre „Holmens Folk“. Han kaldes Renteskriver og sorterede følgelig under Rentemesteren ³⁾. Hans Gærning fortsattes af Hans Mikkelsen Renteskriver indtil 1583 eller 84, da det ogsaa overdroges Klædekammerskriveren at udbetale Lønningen til Skibshovedsmændene og Kaptejnerne foruden, hvad

¹⁾ Brücka, Kanc. Brevb. I, 238. 249. 396. II, 65. ²⁾ Grundtvig, Fred. II's Statshush. LXVIII. Rørdam, Univ. I, 654. Nielsen III, 186. K. P. blev 1567 Borgmester i København og døde 1569. Hans Regnskaber vare endnu ikke i Orden 1571. ³⁾ Niels Petersen Skriver var Renteskriver 1550—1580, uagtet han 1572 vare bleven Raadmand i Kbh.; men han afgik, da han 1580 blev Borgmester, og døde 1583. Nielsen III, 192. 231. Rentek. 1873, 189.

hidtil var sket, til Skibspræster, Skippere, Styrmand, Bøsseskytter, Baadsmænd, Aarsknægte o. s. v., saa at altsaa Embedet nu viser sig fuldt udviklet. Hans Mikkelsen efterfulgtes af Kristen Hammer 1598—1609. af Jørgen Busk, der var konstitueret i 2 Aar, af Anders Olufsen 1612—25, Knud Kristensen 1625—47 og Baltasar Sekmand 1647—63.

Regnskaberne over Søetatens Udgifter til Personellet ere førte med stor Nøjagtighed og afgive vigtige Bidrag til Personalhistorien; for Søofficerernes Vedkommende især efter at Kostpengene til disse Befalingsmænd opføres saaledes, at Officerernes Farter og Togter kunne iagttages. I Regnskabernes seneste Aar føres Officerernes Gager dog ikke enkeltvis, men den Officerkorpset tilkommende hele Sum udbetaltes til Holmens Chef efter hans Rulle eller Mandtal. En nogenlunde fuldstændig Rækkefølge af Regnskaber findes desværre nu først bevaret fra Aar 1621.

Forskællige Hindringer for en nøjagtig Regnskabsførelse forekom dog i vort Tidsrum. Saaledes var Anders Olsens Regnskaber ikke i Orden 11 Aar efter hans Afskedigelse; saa vel Anders Olsens som Knud Kristensens Bøger kom i Forvirring ved Tyverier, der bleve begaaede paa Klædekamret; ogsaa under Baltasar Sekmands Styrelse forefaldt der et lignende Tyveri. Uregelmæssighed maatte den stadigt voksende Pengeforlegenhed forvolde. Kejserkrigen havde affødt Trangen, og Kongens Ord fra 1636: „Aar efter andet blive vi mere skyldig til Søfolk og Officerer“ fik stedsevarende Gyldighed. Anvisninger paa Klædekamret kunde kun honoreres, „naar Middel var“, og man maatte til sidst efter Svenskekrigen ty til Udstedelsen af Restsedler, „da Pengene imod den tilkommende Frost vare bundne ind paa Foret“, hvorfor Kongen 1648 maatte ønske, at blot Smaapengene vare saa rigelige, „at Baads-

mændene kunde faa deres Bukser fulde deraf“. 1649 beløb Restanserne i Klædekamret sig til 366360 Dlr.¹⁾

Som Zahlmester havde Klædekammerskriveren at udbetale Aars- eller Maanedes-Besoldning til alle i Marinens og Tøjhusets Tjeneste staaende Personer, „fornøje“ Officererne for deres Kostpenge, forfatte Mandtal over Holmens Personale, oppebære Borglejpenge o. s. v.²⁾ Hans øvrige Embedspligter kendes ikke, da intet Bestallingsbrev er forefundet for denne Skriver. Han stod under Statholderens, Rigshofmesterens og Rentemesterens Befaling. Pengeudbetalinger skete ofte efter Rigsadmiralens eller Holmadmiraleus Ordre og Anvisning, men Klædeskriveren hørte dog „ejgentlig“ ikke under Holmens Admiral, og eventuelle Klager over ham skulde derfor fremføres for Statholderen. Klædekammerskriveren kaldes endnu, ligesom 1567, Renteskriver, og f. Eks. Indbetalinger til Klædekamret siges at foregaa „paa Rentekamret“.

Det var betydelige Summer, der gik igennem Zahlmesterens Hænder. Alene til Lønninger til Kaptejner, Skippere, Baadsmænd, Haandværkere udkrævedes 1584—86 omtrent 23000 Dlr. aarlig; 1592 omtr. 21000 Dlr.; 1602: 20000; 1608: 24000. Medens Løn, Klæde og Udspisning tilsammen beløb sig 1602 og 1608 til 43000 Dlr., beregnedes den 1642 for 2770 Personer til 133000 Dlr. in spec. og desuden for 906 overkomplette: 43000 Dlr. in sp., tilsammen 176000 Dlr. in sp. Heraf medgik Halvdelen til Udspisning, Halvdelen til Løn og Klæde³⁾.

¹⁾ Breve III, 33. V, 218. 360. Om Restsedler fra 1627—31, Medd. fra Geh. Ark. 1883,—85, 187. D. Saml. V, 72. Saa tidlig forekomme de ikke i Marinens Regnskaber. D. Mag. 3; R. IV, 26.

²⁾ Klæd. Sj. Reg. 18, 21. Hübertz, Aarhus II, 28 76. ³⁾ Grundtvig, Fred. II's Statshush. CXX. Klæd. 1592. Schlegel, Saml. I, 1, 98. Rentek. 1872, 95. D. Saml. VI, 345.

1602 „skulde aarlig bestilles og haves i Forraad udi K. Maj.'s Klædekammer: 253 Stykker Engelsk, 200 St. Gørløst, 200 St. Sardug, 300 St. Boltelærred, 4000 Alen islandsk Vadmel, 2000 Al. Hoser“ o. s. v. Oplagene skaffedes til Veje fra Lenene, fra Tugthuset, ved Køb hos private Leverandører og hos forbisejlende Skibe i Sundet.

Klædekamrets sidste Regnskab, der er bevaret, slutter 1. Jan. 1663; Udbetalingen af Gagerne til Marinens Embedsmænd er da vel overtaget af den „Betalskriver“ som (i det mindste ved 1670) fandtes paa Bremerholm, og som rimeligvis sorterede under et særligt Kammer, der 1660 var oprettet under Admiralitetskollegiet. De „Klædekammerregnskaber“, som i sin Tid fandtes for Aarene 1663—77, kunde da hidrøre fra dette Zahlkammer; netop 1677 genoprettedes Generalkommissariatet for Krigsmagten, som ogsaa besørgede Søetatens økonomiske Anliggender¹).

Klædekammerskrivøren havde til Medhjælp en (eller to) Underskrivere „i Klædekamret“ eller „i Skrædderkamret“ og desuden en Skriver „til at holde Hofbøgerne i Orden“ eller føre Regnskab over de til Hofembedsmændene uddelte Klædninger.

16. (1580—98.) Hans Mikkelsen var „Renteskriver“ (i Klædekamret) 1580, men omtales ellers ikke i Rentemesterregnskaberne fra denne Tid²). 1585 fik han Skøde paa Snares Gaard ved Gl. Strand. Han endte med at tage sig selv af Dage; hvorfor hans Gods tilfaldt Kongen, som 1598 overdrog en Ejendom i Malmø og en Gaard i Svendborg, der havde tilhørt H. M., til vor Frue Skole i København³). Der findes nu kun en Ekstrakt af H. M.'s Regnskab af Klædekamret 1. Maj 1592—1. Maj 1593. Det fremgaar heraf, at Klædekammerskrivøren

¹) Schlegel, Saml. I, 1, 110. Nielsen III, 367. Breve IV, 25. Bruun. Kort Adl. 412. ²) Grundtvig, Fr. II's Statshush. CXVII. Rentek. 1873. ³) Kbh. Dipl. I, 549. Rørdam, Univ. III, 713.

den Gang havde Rigens Krone, Spir, Æble, Sværd m. m. i Regnskab. Der forekommer Udgift til „Chappetiener“ og Skibshøvedsmænd (4600 Dlr.); Skibsprædikanter og Skoledegne; Bartskeere; Skippere og Styrmande; Aarstømmermænd og Daglønnere (4500 Dlr.); Skibsfolk (11000 Dlr.); Rebslagere til Spindeløen; til Hamp og Kabelgarn o. s. v.

17. (1598)—1609. Kristen Hammer var vistnok Søn af Raadmand Oluf Hammer og fødtes 1554 i København. 25. Avg. 1599, da han fik Skøde paa en Gaard ved Gl. Torv, østen for hans egen Gaard, kaldes han Renteskriver, men denne Stilling havde han allerede 23. Okt. 1598, da han fik to Præbender i Stavanger Kirke¹⁾. Hans Genant hos Provianskriveren anføres 1599 i dennes Instruktion; til Kostpenge og Klædning udgaves 1608 til Klædekamrets Personale ialt 406 Dlr. Af K. H. findes et Klædekammerregnskab, — det første udførlige, der er bevaret, — for Aaret 1607—08. Efter at have været Renteskriver i 10 Aar, døde han 1. Jan. 1609 og jordedes i Vor Frue Kirke. Men hans Efterfølger i Embedet modtog først Regnskab og Inventarium „efter afgangne K. H., fordm Renteskriver“, Nyaarsdag 1610²⁾. Han var gift (1598) med Anna Mortensdatter, som havde tjent ved Hove, hvorfor Kongen gjorde Brylluppet i Dansk Kompagni. 1603 fik han Ventebrev paa et Kannikedømme; 1608 havde han Magleby Sognetiende paa Møen. 1607 betalte Kongen 360 Dlr. for Mad og Drikke til de Piger, K. H. havde hos sig³⁾.

18. 1610—11. Jørgen Busk (Busch) var Renteskriver fra 1. Maj 1598 til 11. Jun. 1619, da han døde. Han var i nogen Tid konstitueret i Klædeskriverens Plads; fra hans Haand forefindes nemlig et Klædekammerregnskab i Udtog fra 1. Jan. 1610 til samme Dag 1611 og desuden et Regnskab fra Nyaar 1610 til Nyaar 1612 over Farvekamrets (Farvekælderens) Indtægt og Udgift. Sidstnævnte Dag afstod han igen denne Bestilling. 1620 ejede hans Arvinger en Gaard med 2 Boder i Kødmanderkvarter. Fra 1610 (22. Maj) og 1611 findes Kvitteringer fra J. B., Renteskriver paa Klædekamret⁴⁾.

¹⁾ Nielsen, III, 226. Resen, Inscr. 80. Kbh. Dipl. II, 500. N. Rigsr. III, 553. IV, 365. ²⁾ Sj. Reg. 14, 228. Rentek. 1872, 96. ³⁾ Nielsen III, 209. Sj. Reg. 14, 404. Rentek. 1872, 40. Schlegel, Saml. II, 3, 51. ⁴⁾ Rentek. 1872, 169. Kbh. Dipl. I, 610. Afregn. H. 92, 9.

19. 1612—25. Anders Olufsen var „Skriver“ ved Pinse 1606, da han indtraadte i Danske Kompagni; da Kongen kalder ham Anders Vinskænk, har A. O. maaske ført Regnskabet over Hoffets Vinbeholdning. 1608 blev han Renteskriver paa Rentekamret, men forflyttedes 1612 til Klædekamret. J. Buskes Regnskab af Farvekamret gaar nemlig til 1. Jan. 1612, „som nu fremdeles udaf A. O. K. Maj.s Renteskrivers Regnskab videre forklares skal.“ Af hans Regnskaber af Klædekamret findes enten Indtægts- eller Udgiftssiden for Aarene 1612—13, 1613—14, 1618—19, 1621—22, 1623—24 og 1624—25; af Farvekælderer for (15. Sept.) 1613—18; endelig to Regnskaber over Hofklædningerne 1612—13 og 1613—14. 1623, 4. Sept. fik han Befaling til at underskrive alle de Afkortninger, som skete i Proviantportionerne for de Maaltider, der forsømmedes paa Bremerholm; 27. Jan. 1624 skulde han gøre Afligning af al den Viktualie, som udspistes paa Kongens Skibe, paa hver Person om Bord, og 16. Apr. 1625 blev det paabudt, at intet maatte udleveres af Proviantskriveren uden et rigtigt Mandtal, underskrevet af A. O., „vores paa Sø- og Baadsfolket bestilter og forordnede Skriver“, over, hvor mange Personer der skulde „spises“¹⁾. Der findes ogsaa Kvitteringer fra ham for „Baadsmandshold“ fra Aarhus By. I Regnskabet 1624—25 fandtes adskilligt ført til Udgift som „bortstollet“ fra Klædekamret, beregnet i Penge til 6277 Dlr. 1634 decidedes herom, at hvad der med rigtige Beviser kunde godtgøres at være stjålet, maatte passere. Medens han var i dette Embede, brugte han Købmandskab, men vilde dog ingen Vagt eller Tyngde med Københavns Borgere udstaa. Paaske 1625 forløvedes han fra Klædekamret, blev Tolder paa Københavns Toldbod foran Slottet og senere Raadmand og forvaltede de fattiges Midler²⁾. Han var gift med Karen Nielsdatter, Admiral Sten Villumsens Moder, døde 26. Dec. 1633 og jordfæstedes i Helligaandskirke. 1634, 7. Jan. skrev Kongen: „Jeg fornemmer, at A. O. er død, hvorfor jeg formener, at Rentemestrene vel al Ting haver i Agt paa mine Vegne, saa at jeg nogenlunde kan komme til mit igen“. A. O. havde ikke

¹⁾ Kbh. Dipl. VI, 52. Breve I, 152. Rentek 1872, 169. Sj. Tegn. XXII, 278. 348. Sj. Reg. 18, 21. ²⁾ Hübertz, Aarh. II, 28. Sj. Tegn. XXV, 255. Klæd. 1624. Kbh. Dipl. IV, 772. III, 64. VI, 108. II, 797. Nielsen IV, 18. III, 236.

alene laant Penge af Kongen, men Regnskaberne saa vel paa Klædekamret som paa Tolderiet havde Underbalance, og denne skulde Byfogden ved Retten indfordre; Kongen ønskede sig betalt af de bedste Varer i Boet og fik da i Udlæg den tidligere Kristen Barnekovs Gaard med 27 Vaaninger, som A. O. havde ejet. Enken meddeltes der 1. Dec. 1636 af Melkior Oldeland og Jørgen Rosenkrans et Likvidationsbevis, i Følge hvilket hun havde at betale paa Rentekamret 4245 Dlr., som hendes Mand var bleven K. Maj. skyldig paa Klædekamret. — A. O. havde været en stor Ejendomsbesidder, havde spekuleret i Tømmerhandel og participeret i Reberbaner og i et Skib, der sendtes norden om Norge¹).

20. 1625—47. Knud Kristensen var født i Haverslund i „Holsten“ 8. Maj 1584, blev 1621 Underskriver paa Klædekamret og antoges ved Paaske 1625 som Renteskriver i samme Kammer i Anders Olsens Sted med 140 Dlr. Løn. 1639 anføres hans Løn til 284 Kur. Dlr., han havde da 2 Underskrivere med hver 100 Kur. Dlr. og 1 Dreng med 96 Kur. Dlr. i Løn og Kostpenge²). Klædekammerregnskaber forefindes for 1625—35, 1635—36 (kvitteret 5. Feb. 1639), 1636—37 (klargjort 13. Sept. 1642), 1637—38, 1639—40 (Kvittering af 5. Febr. 1649 for 1636—40), 1640—41 (kun „Antegnelserne“), 1642—43, 1643—44 (hertil desuden Antegnelser af Erik Krag og Gabriel Akeleje Knudsen af 4. Avg. 1648) og 1645—47. Desuden: Regnskab paa hvis Klæde, som er gjort til Prinsens Bilager Ao. 1634. — Der var begaaet Tyveri paa Klædekamret, hvorfor Rentemestrene 5. Nov. 1634 beordredes til at afgøre, hvad der burde passere og godtgøres K. K. i Anledning af Tyveriet, og „paa det han ikke med videre Indtægt eller Udgift, som ham sit Regnskab at forklare kunde forhindre, skulde graves“, blev en anden Mand midlertidig indsat i hans Sted, og 6. Nov. befaledes Erik Pors og Kristian Sinklær at gennemgaa K. K.s og hans Formands Regnskaber, men det blev dog Melkior Oldeland og Jørgen Rosenkrans, der 16. Jan. 1637 gav K. K. Kvittering for Regnskabet 1630—35, hvorpaa K. K. blev 11544

¹) Breve II, 215. I, 225. Nyerup, Rejseiagett. IV, 517. Sj. Tegn. XXIII, 147. XXV, 243 255. N. Rigsr. V, 495. IV, 363. Kbh Dipl. VI, 109. II, 628. 644. o. fl. Registerbog i Geh. Ark. ²) Nielsen IV, 123. Klæd. 1621—44. D. Mag. V, 212. Breve IV, 166. 179.

Dr. skyldig, men henvistes til at anholde hos K. Maj., hvad denne vilde „godtgøre ham for den henrettede Misdæder Jakob Andersen hans begangne Tyveri“¹⁾). Det angaar ogsaa det samme Tyveri, hvad Kongen skriver i Dec. 1637: „K. K. al Tid kverelerer for den Skade, den Tyv gjorde paa Klædekamret. Han er en gammel Mand; skal han dagligen være paa Klædekamret og forrette, hvad der er at gøre, da faar man (intet) Regnskab af hannem“. „Han tager dagligens ind paa ny og gør intet klart for det forrige, hvilket i Længden vil gaa ud over mig“. 2. Jan. 1638 fortsætter Kongen: „At Knud nu maa sige, at være stjaalen saa meget, som han vil, det kan jeg intet se, hvorledes det kan ske. Havde han villet gaa ret om med Sagen, da skulde han straks, efter at Tyven var hængt, begært, at Kamret havde maat bleven registreret“. 2. Feb. resolveredes da, at kun det, som Tyven havde bekendt at have stjaalet, eller det, der var fundet hos ham af Silke, Guld, Sølv, Fløjls o. s. v., maatte godtgøres K. K. i den anseelige Summa Penge, som han var bleven Kongen skyldig paa Regnskaberne²⁾). Ogsaa fra hans Haand findes Kvitteringer for Borgejpenge. 1641 opdagedes i et fra Børnehuset leveret Stykke Kaffa 2 brændte Huller, hvorfor Kongen formanede „Junker Knud“ til større Agtpaagivenhed. K. K. leverede ogsaa Stoffer til de kgl. Børns Fornødenhed; saaledes udgav han „underdanigst“ 21. Dec. 1627 forskælligt til Fru Kirstens Skrædder, Frøkenerne til Klæder, men da han ofte leverede Tøj til Kongens Børn og først Aar og Dag efter, vistnok af Underdanighed, fordrede Bevis for Sagerne, fik han en Irettesættelse derfor med Tilføjende: „Denne Gang ville vi det saaledes lade passere“ (16. Feb. 1638). I Jan. 1647 blev han saa syg, at Baltasar Sekmand i hans Forfald maatte forestaa Bestillingen; 25. Apr. døde K. K. og begravedes 29. Apr. i Nikolaj Kirke³⁾). 22. Apr. havde Admiralerne faaet Befaling til at tage for sig K. K.s Regnskabsbøger paa Søfolkene, for derefter at holde Mønstring over Mandskabet; 14. Jun. maatte Erik Krag og

¹⁾ Sj. Tegn. XXV, 352. Kbh. Dipl. V, 157. Registerbog.

²⁾ Breve III. 165. 170. Sj. Tegn. XXVI, 270. ³⁾ Hübertz, Aarh. II, 28. 76. Breve IV, 25. Holberg, Danmhist. II, 394. Sj. Tegn. XXVI, 279. Afregn. B, 33. Pers. Tids. I, 200. 1638 sendte han en af sine Folk til Glykstað for at gøre Rigtighed med Søfolkene der. Breve III, 170.

Gabriel Akeleje revidere K. K.s Regnskaber og ekstrahere alle Tilgodehavender. Han var gift med Katrine Vikmandsdatter fra Stade og med Elisabet Johansdatter fra København og ejede en stor Gaard (Nr. 12) paa Amagertorv¹⁾.

21. 1647—63. Baltasar Sekmand, født o. 1606, Søn af Jørgen S., Præst i „Milstede“ ved Husum, og Margrete Martinsdatter Pletz, kom i sin Ungdom til Flensborg, men blev forjaget derfra 1628 af Fjenden. I København blev han Medhjælper hos Materialskriver paa Bremerholm, Steffen Sørensen; her kom hans Kundskaber i Tysk ham til god Nytte ved den tyske Korrespondance, og da Materialskriveren døde af Pest, var han de efterlevende behjælpelig ved Regnskabets Aflæggelse. Dernæst kom han paa Klædekamret, hvor han 14. Dec. 1630 antoges til at holde Hofbøgerne rigtig og 1636—47 nævnes som Underskriver²⁾. 16. Jan. 1647 fik B. S. Kongens Brev paa at forestaa Knud Kristensens Bestilling, medens han var syg, og at træde i hans Sted, naar han var død, hvorfor B. S. 1. Maj blev Skriver paa K. Maj.s Klædekammer med 770 Dlr. aarlig Løn paa sig selv, 2 Underskrivere og 2 Dreng, 12 Dlr. kur. maa-nedlig til Kostpenge paa sig selv og 5½ til Underskriverne (i alt 276 Dlr.). Han har aflagt Regnskaber for: 1645—47; 1647—49; 1649—51, (kvitteret 25. Dec. 1656); 1651—55; 1655—57; 1. Maj 1657—1. Jan. 1663 (kvitteret 30. Marts 1666). — Feb. 1649 blev en Tyv hængt, som paa Klædekamret havde stjålet og Kirkeblokkene opbrudt. Samme Aar beløb Restanserne, Krigens Efterveer, sig til 366360 Dlr.; selv havde B. S. ikke smaa Restbeløb at kræve hos Kongen; for 1647—55: 4772 Dlr. og for 1655—67: 6563 Dlr., hvoraf kun 871 Dlr. var ham betalt. 1663 maa han have faaet sin Afsked, og 8. Dec. 1664 fik B. S., „forrige Skriver paa Klædekamret“, Udnævnelse som Raadmand og 1672 som Borgmester. 21. Sept. 1675 døde han og begravedes i S. Nikolaj Kirke; hans Hustru, med hvem han holdt Bryllup 16. Apr. 1640, hed Mektelle Torborg (død 1679). Der forfattedes 6. Okt. 1675 et Universitetsprogram over ham. Han havde været Ejendomsbesidder i København og havde bl. a. købt 4 Fag af Klædekamret³⁾.

1) Sj. Tegn. XXIX, 168. 210. Nielsen IV, 424. 2) Universitetsprogram. Klæd. 1630—46. 3) Afregn. B, 33. Klæd. 1647. (Suhm)

22. (1612). Jørgen Helt kaldes i Regnskabet for 1612 „forrige Skriver udi K. Maj.s Skrædderkammer“ og var vel altsaa Underskriver.

23. (1621)—25. Knud Kristensen var Underskriver i Klædekamret fra o. 1621 og indtil Paaske 1625 med 40 Dlr. Løn. Se Levnetsløb 20.

24. 1625—29. Anders Hansen kom ved Paaske 1625 i Knud Kristensens Sted som Underskriver med 40 Dlr. Løn. 29. Apr. 1629 jordedes han i S. Nikolaj Kirkes søndre Gang; hans Fader overlevede ham i 9 Aar¹⁾).

25. 1630. Søren Terkildsen var Renteskriver fra 1. Jan. 1628, men blev Paaske 1630 Underskriver i Klædekamret med 40 Dlr. Løn; allerede 14. Dec. 1630 opgav han denne Stilling for at blive K. Maj.s Kammertjener. 1633 udnævntes han til Tolder i Glykstad, var (i det mindste 1633—36) Bygningsskriver der, udførte mange Kommissioner for Kongen, og var i det hele en meget betroet Mand, skønt han ikke gik helt fri for Mistanke. Han opgav senere Toldervirksomheden, og 6. Maj 1647 fik S. T., „forrige Tolder i Glykstad“, Bevilling at være fri for borgerlig Bestilling og Indkvartering i enhver Købstad i Danmark. Han er bekendt som Digter og Oversætter; som Medlem af Præsten Johan Rist's Digtersamfund Elbsvaneordenen antog han Navnet Celadon²⁾). Ved Siden af denne Forfattervirksomhed drev han en temmelig storartet Omsætning, især med Staten. I Følge en Afregning for Tidsrummet 25. Jan. 1640 til 24. Jan. 1656 havde han en Fordring paa Kongen for Egetømmer, Fyrreplanker, Klæde, erhvervede Restsedler o. s. v. af ialt 23875 Dlr., hvoraf kun 5507 vare betalte, og endnu 31. Dec. 1671 tilkom der S. T.s samtlige Arvinger 2320 Dlr. som Restbeløb af oprindelig 30258 Dlr. 1641 havde han Part i Skibet Den forlorne Søn, som var lejet ud til Spanierne, men Ejerne kunde ikke faa Betaling for Lejemaalet, skønt Fordringen derom nøje kunde bevises ved Dokumenter m. m.; ja Guvernøren i Kadiks havde endda taget Skibet i Arrest. Den danske Afsending i

Saml. II, 3, 56. Kbh. Dipl. V, 324: VI, 115. 117. 500. 583. 671. D. Mag. 3 R. IV, 26. ¹⁾ Klæd. 1625—29. Pers. Tids. I, 212. ²⁾ Rentek. 1872, 171. 206. Breve III, 12. 25. V, 187. Sj. Reg. 21, 660. Stolpe II, 5. Registerbog.

Spanien, Ejler Ulfeldt, beordredes derfor til at anholde om Satisfaktion. S. T. ejede en Gaard i Slangerup og Lyngbygaard i Skaane. Hans Dødsaar kan ansættes til c. 1655, thi i den ovennævnte Afregning, der er dateret 24. Jan. 1656, kaldes han „afgangne S. T.“; altsaa maa hans Bog „Dafnes Natteklage“ være udkommen efter hans Død. Hans Hustru hed Elsebe ¹⁾).

26. 1630—41. Hans Mortensen blev 14. Dec. 1630 Underskriver i Søren Terkildsens Sted med 40 Dlr. Løn, 1631 med 50 Dlr. og 1639 med 100 Dlr. Paaske 1629 var han blevet antaget til at holde Hofbøgerne rigtig i Klædekamret. Han døde 1641 og begravedes 3. Nov. norden i Nikolaj Kirkes Kor. Hans Enke Sofie Sohl, maaske i Slægt med Materialskriver Klavs Soll, boede 1661 paa Amagertorv og døde 1665 ²⁾).

27. 1636—47. Baltasar Sekmand var 1636 — 16. Jan. 1647 Underskriver paa Klædekamret med 100 Dlr. Løn. Se Levnetsløb 21.

28. 1643—(49). Johan Madsen nævnes i Regnskaberne for 1643—47 som Underskriver i Skrædderkamret, men 1649 som Underskriver paa Klædekamret.

29. 1647—(49). Lorens Holmier. 16. Jan. 1647 skrev Kongen til Rentemestrene: Eftersom L. H. har anholdt om Baltasar Sekmands Underskrivers Bestilling, bevilges det ham, om han er dygtig dertil, paa samme Kondition. I Regnskaberne kaldes han 1647 og 1649 Underskriver i Skrædderkamret. 1659 ydede han Bidrag til Garnisonens Underhold. Senere træffe vi ham som Betalskriver paa Bremerholm ³⁾).

30. (1621)—26. Niels Nielsen holdt 1621—26 Hofbøgerne rigtig i Klædekamret med 40 Dlr. Løn. Siden nævnes han som Renteskriver 1637—46, men ved en Reduktion afskedigedes han. N. N. ejede Stedet „Fortunen“ ved Stranden, hvor han tog fornemme Gæster i Herberg. 1654 nævnes han endnu i Live. Hans Hustru, Nille Bærntsdatter, udmærkede sig ved stor Goddædighed ⁴⁾).

¹⁾ Afregn. S, 9, Sj. Tegn. XXVII, 209. Stolpe I, 172 har o. 1659 som Dødsaar; N. M. Petersen III, 464 har o. 1661. ²⁾ Klæd. 1629—39. Kbh. Dipl. I, 735. II, 813. Pers. Tids. I, 201. ³⁾ Afregn. B, 33. Kbh. Dipl. III, 500. Brüun, Kort Adl. 412. ⁴⁾ Klæd. 1621—26. Rentek. 1872, 173. Sj. Tegn. XXIX, 49. 89. Breve V, 182. 101. Kbh. Dipl. I, 652. 676. 732. 764. Nielsen IV, 75. 334.

31. (1627)—(28). Jens Olsen tog Vare paa Hofbøgerne mod 40 Dlr. Løn og forekommer i Regnskaberne for 1627 og 1628.

32. 1629—30. Hans Mortensen holdt Hofbøger rigtig Paaske 1629—14. Dec. 1630. Se Levnetsløb 26.

33. 1630—36. Baltasar Sekmand holdt Hofbøger rigtig 14. Dec. 1630—1636. Lønnen var 1630 40 Dlr. og 1631 50 Dlr. Se Levnetsløb 21.

2.

Proviantskrivere.

Ogsaa Proviantskriverembedet er en Aflægger af Embedet som Skriver paa Københavns Slot. Udviklingen skete, da Niels Paaske var Slotsskriver. Som saadan havde han at besørge Krigsskibenes og Holmens Fetaljer, men særligt Regnskab herfor synes han dog først at have aflagt fra c. 1576; for dette Aar findes et Regnskab endnu bevaret; Udgiften føres Uge for Uge i 2 særskilte Afdelinger: „Skibenes og Holmens Fetalje“ og „Slottets Fetalje“. Men 1597 fik Proviantskriverembedet en selvstændig Stilling ved Siden af Slotsskriverens, og Niels Paaske, „der nu haver sagt os Tjeneste for en Proviantskriver“, fik 27. Jun. 1597 Instruktion som Indehaver af det førstnævnte Embede¹⁾.

Proviantskriveren havde, som vi snart skulle se, et meget omfattende og derfor meget besværligt Embede, som det var vanskelig at styre med den tilbørlige Nøjagtighed, og som frembød mange Fristelser for en mindre

¹⁾ Rentek. 1871, LXXVI. Sj. Reg. 14, 115. Proviantregnskaber for 1576—1783 fandtes endnu 1805; nu findes kun for vor Periode forskellige Bilag til Regnskaberne 1632—49 (Rentek. 1878, 139). Før 1597 har Slotsskriveren haft en „Fetaljeskriver“ under sig; saaledes Iver Jensen Hegelund, (Broder til Bispen Peter J. H.), som 1569 var Fetaljeskriver paa Københavns Slot, men 1576 blev afsat og kom i Blaataarn for nogle „Vanskeligheders“ Skyld i Regnskaberne. Han døde i Ribe 1599. Kinch II, 151.

befæstet Embedsmand. De fleste af de nedenfor opregnede Proviantskrivere havde da ogsaa Besvær med at faa deres Regnskaber klargjorte og kunde ikke undgaa alvorlige Antegnelser, og en enkelt paadrog sig endog grundet Mistanke om Uredelighed. — Det overordnede Tilsyn med Proviantskriveren førtes af Rentemester, Statholder og Rigshofmester. Men da Holmens Admiral kunde „advare“ vor Skriver om at møde paa Proviantgaarden paa Helligdage, maa ogsaa denne Befalingsmand have haft en vis Myndighed over Skriveren, omend denne „ikke egentlig“ stod under hans Kommando¹⁾.

1597 havde Proviantskriveren følgende Mænd til Assistanse: 1 Underskriver, 1 Skriverdreng, 1 Kældersvend, 1 Bødker, 1 Bødkersvend, 2 Arbejdskarle, 3 Vognsvende, 1 Kornmaaler. 1625 nævnes: 1 Skriver, han daglig kan have hos sig og bruge, 1 Skriverdreng, 2 Kornmaalere, 1 Kældersvend, 1 anden Svend, 1 Bødker, 1 Bødkersvend, 2 Pligtskarle. 1635 øgedes hans Tjenere med to, hvoraf den ene skulde renskrive Regnskaberne, den anden „sidde i Skriverstuen“. — Til Proviantgaardens Brug blev der holdt 2 Heste²⁾.

Proviantskriver-Instruktionen af 16. Apr. 1625, — der er fra en Tid, paa hvilken Embedet var fuldt udviklet, — giver Embedsmanden følgende Pligter at varetage: 1. Proviantsens Annammelse fra Lensmænd og Leverandører og Redegørelse for Beholdningerne. 2. Fetaljens Udlevering. Endvidere Tilsyn med 3. Bagning, 4. Brygning og 5. Slagting. 6. Ligesom han selv skulde vise Troskab, paalaa det ham ogsaa at paatale Utroskab hos sine undergivne; det var ham forbudt at participere i Leveranser til Proviantgaarden og at befatte sig med Maalen og Vragen. 7. Foruden Ugeregnskaberne skulde ogsaa et aarligt

¹⁾ Sj. Tegn. XIX. 96. Sj. Reg. 18, 21. Holm. o. Arsen. Art. af 1625. ²⁾ Sj. Reg. 14, 115, 18, 21, 19, 375.

Regnskab aflægges 1. Maj. Om Sommeren var det hans Pligt at være til Stede paa Gaarden fra Kl. 5—10 og 12—5; om Vinteren en forholdsvis kortere Tid. Han maatte ikke uden Tilladelse rejse af Byen eller fra Embedet¹).

Proviantskriverens Virksomhed havde naturligt „Proviantgaarden“ til Midtpunkt. I sidste Halvdel af 16. Aarhundrede fandtes paa det nuværende kgl. Biblioteks Plads et „vesterste“ og et „østerste“ Provianthus, opførte af Bindingsværk, paa hver Endefløj og i Flugt med Kristian III's Tøjhus. De bleve nedbrudte henholdsvis 1599 og 1617, men havde faaet en Afløser i Kristian IV's Provianthus, der 1602—7 blev opført for 10000 Dlr. i Arbejdsløn af Bærnt Petersen; det var 520 Fod langt og 55 Fod bredt og fik et teglhængt Tag, et lille Trappe-taarn, to overhængede Stokværk (foruden 3 andre Etager) og en af Mure indhegnet Gaard. Bygningen afbrændte, i det mindste delvis, 11. Maj 1626, og store Forraad gik op i Luer, men Kongens Baadsmænd fik ved deres Anstrængelser Ilden indskrænket til selve Provianthuset, som snart igen istandsattes. Da Tøjhuset brændte 1647, laante det Husrum hos sin Nabo Proviantgaarden. Af Lokalteter her nævnes: Kornloftet, der til Tider ikke var frit for smaa Orme, Brødloftet, Grynmalers Loft o. s. v. En Vagt var posteret ved Gaarden i et Vagthus for at værne om Forraadene mod Tyvehaand; en Agevej førtes fra Provianthuset ad Løngangen til Møllerne ved Vesterport for at lette Kornets og Melets Transport. — Kornlofter fandtes tidligere i Kristian III's Tøjhus og senere foruden paa Provianthuset ogsaa paa Børsen og Vester Vandmølle²).

¹) Sj. Reg. 18, 21. ²) Nansen, Kompend. 403. 417. Nielsen IV, 200. II, 248. Volf, Diar. 596. Trap, Danm. II, 72. Blom, Kr. IV's Artilleri, 7. Breve II, 241. III, 80. 212. II, 433. Kbh. Dipl. V, 62. 177. Lassen, Børsen 46. Hist. Tids. 6 R. I, 565. 578. 588. 592. 602.

Provianten udleveredes 1. til Orlogsskibene og de kgl. Koffardiskibe; Fetaljen til disse beregnedes 1587 af Rentekamret, for at Madskatten derefter kunde fastsættes; men senere foretoges Beregningen efter Klædekammerskriverens Mandtals-Opgivelser af Proviantskriveren, saa at han blev draget til Ansvar, hvis Provianten om Bord slap op for tidlig; 2. til Udspisningen paa Holmen, hvorom mere nedenfor; 3. som Maanedskost til Skippere, Styrmand og Haandværkere paa Holmen; visse Tider vare „forafskedede til Uddelingen, paa det ingen, under det Skin, sig fra Holmen at absentere kunde have Aarsag og Prætekst“; 4. som Genant til visse Holmens Embedsmænd o. fl. efter deres Embedsbrevs Lydelse; uvedkommende, som „kun kom for at stjæle“, maatte ikke indfinde sig ved Genanternes Udlevering; i Stedet for Kost udbetaltes dog Kostpenge til visse Embedsmænd¹⁾; 5. som Gaver til private og andre; saaledes til Davidici, til husarme, til Helliggesthus Hospital i Vartov (til 2 Senge); derimod var Uddelingen af Julegaver til Kongens Skippere, Styrmand og Højbaadsmænd, som tidligere havde fundet Sted, for længe siden gaaet af Brug. Desuden udleveredes 6. Havre til Kongens Heste o. s. v.²⁾.

Disse Udleveringer nødvendiggjorde store Forraad, som stadigt fornyedes ved Tilførsler udefra. Viktualierne leveredes sædvanlig efter københavnsk Maal og Vægt; til Kødets og Flæskets Opbevaring brugtes i Reglen kun fransk Salt; hvad der forøvrede af Salt ved Fetaljen i de murede Cementkar, blev der kogt Lage af, hvori Proviant atter nedlagdes³⁾.

¹⁾ Rørdam, Univ. II, 218, se dog for Aaret 1578 Hübertz, Bornholm 477. Kbh. Dipl. V, 157. Efter 1623 udleveredes ikke Kosten in natura til Skibsofficerer, der vare til Skibs (Sj. Tegn. XXII, 288); alt fra Frederik IIs Tid havde Hofsinderne faaet Kostpenge (Hist. Tids. II, 47). ²⁾ Rørdam, And. Arrebo I, 99. Hist. Tids. 3 R. III, 98. Sj. Reg. 14, 228. 17, 192. Kbh. Dipl. II, 780. Nielsen III, 61. Troels Lund, Indr. Hist. VII, 38. Breve II, 345. ³⁾ Forraadene

Vedhaven laa ved Proviantgaardens ene Side ned mod Strømmen. Da „den gamle Vedhave“ omtales 1620, maa der altsaa i Tidernes Løb have været to forskellige. I Vedhaven samledes Forraad af Brænde og Tørv til offentlig Brug; de kgl. Koffardiskibe maatte hyppigt, især til Norge, efter Brænde fra de forskellige Len; desuden købtes ogsaa en Del. Som Opsynsmand fungerede, vistnok under Proviantskriveren, en Pligtsfoged, der skulde paase at private ikke havde Ærinde i Vedhaven; „de maa intet gøre dem Venner i Byen med min Ved“, skrev Kongen¹).

Slagtehuset laa nær ved Vedhaven, sammenbygget med Kongens Stalde; her havde en Slagter med nogle Aarsknægte sit Lokale. Proviantskriveren førte Overtilsynet med Slagtningen (og den derpaa følgende Saltning); den Talg, der blev indvundet ved Slagtningen, skulde han modtage for deraf at støbe Lys, hvorover han skulde føre Regnskab, men vel paase, at Lysene ikke kom til at bestaa af simpelt Køkkenfedt²).

Af Møller havde Provianthuset to i sin umiddelbare Nærhed. Vejrmøllen, som allerede var til i Frederik II's Tid og ombyggedes 1603, laa (indtil 1657) „ved Stalden“ eller „bag Slottet“ eller Tøjhuset. — Grynmøllen var derimod i Provianthuset og beskrives som „en meget behændig og kunstig Hestemølle“, der kunde male nogle Tusinde Tønder Korn om Aaret, hvilken Opgivelse maa anses for rigtig; thi da Jakob Bastian Lodt 1636 overtog

1602 anføres Schlegel, Saml. I, 1, 102. Sj. Tegn. XXII, 348. Breve II, 389. III, 85. Proviantgaarden har givet Ideen til Titelen paa en — Opbyggelsesbog, nemlig Nelavs Povelsen 'Nesteds: En ret Himmels og Guds Provianthus-Nøgle, saare fornøden i nærværendes dyre Tid (1624). (Rosenberg, Nordboernes Aandsliv. III, 383).¹) Nielsen IV, 200. Lassen, Børsen II. Breve II, 316. 337. IV, 181. Af de norske Len leveredes 1623: 1478½ Favn Ved. (Y. Nielsen, J. Bjelke 116).²) Lassen, Kbh. Befæst. Hist. 81. Breve IV, 181. Instruksen 1625. Af 1 Skaalpund Talg støbtes 4 Herrellys eller 6 Skriverlys eller 10 Mellemllys eller 14 Smaalys. Berntsen IV, 587.

Grynmøllen, forpligtede han sig til at male mindst 24 Tønder Gryn om Ugen. Der indrømmedes ham Lofterum Provianthuset, Ved til at tørre Byggen ved, 4 Heste, der var Møllens Bevægkraft, og 24 Læs Hø til Hestenes Fodring. Til hver Tønde Gryn skulde der leveres ham $13\frac{1}{2}$ Skæppe Byg, men der bestemtes ham fra først af ikke nogen Løn, hvilken han derimod fik 1642, og der medgik da til Møllens hele Drift 773 $\frac{1}{2}$ Dlr. ¹⁾.

„Gaar I til Bagerset, da erfarer den arbejdsfulde Steds Behændighed,“ siger en Stilist fra 1660. Bagerset var oprindeligt (fra 1607) indrettet i selve Provianthuset, men da der 1635 omtales ikke blot en Bagerovn, men et Bagers i Proviantgaarden, synes altsaa en selvstændig Bygning da at være taget i Brug. Det er „det sønderste Hus“, opført 1607—16 paa den ydre Side af Tøjhusets „den nye Skibshavn“, 197 Fod langt og 77 Fod bredt, i hvis nederste Hvælvinger der 1644 henstod Slupper, og i hvis øverste Etage Bagerset kunde finde Plads, da Huset, som Nutiden kalder Bageribygningen, var forsynet med 2 Skorstene. 1642 beløb Udgiften til 1 Bager, 8 Mestersvende, 24 Bagersvende og 5 Pligtskarle sig i alt til 2073 Dlr. kur. — Melet til Brødet opbevaredes i Binger af Egetræ i Provianthuset. 1602 skulde der af hver Tønde Rug leveres 2 Tønder Brød; 1625 leveredes 2 Fjerdingskar Rug mere til samme Kvantum Brød, der som blødt Brød skulde veje 8 Lispund eller som Kavring 12 Lispund. Kunde Kongens Bageri ikke overkomme de store Fordringer, som Flaaden ofte stillede til det, indkøbtes Brød i Udlandet, f. Eks. Danzig, eller ogsaa maatte Købstæder og Lensbønder bage for Kongen; nogle Bønder foretrak dog at betale en Afgift fremfor at levere Brød, „som derfor udi H. Maj.s Bagers herfor Provianthuset forrette-

¹⁾ Kbh. Dipl. IV, 765. III, 163. 473. Lassen, Befæstn. 190. Breve III, 80. 212. Volf, Encomium Regn. Dan. 152. D. Saml. VI, 347.

des“. Til Skotlandstogtet 1589 skulde Tvebakkerne være særligt vel flyede, „saa at de kunde være ustraffede hos fremmede Folk“. 1602 behøvedes til Flaade og Holm 250 Læster Brød (foruden 18 Læster Rug). Hvad der fordærvedes af Brød i Provianthusets Gæmme, „skulde fordærves for Provianskriveren og ikke for Kongen, efterdi Skriveren var bestilt til Kongens Gavn og Fordel.“ Brødet leveredes efter Vægt; men naar Kongens Bager ikke havde bagt Brødet vel igennem, eller og „Saaerne“ ikke vare vel „udseldede“, — og dermed skulde Skipperne ved Afleveringer til Holmens og Skibenes Brug have Indseende, — da skulde Bageren selv betale den mislykkede Vægt Brød med al dens Bekostning, og Brødet selv uddeles til de fattige¹).

Kongens ældre Bryggers, der maa have ligget i Nærheden af østerste Provianthus, afbrændte 8. Jan. 1603, hvorfor der 1606 opførtes et andet som en 64 Fod lang Tværføj til det nye Provianthus; 1607 indlagdes Vandrender til dette Bryggers, som snart derefter er kommet i Gang. For bedre at kunne tilfredsstille Tidernes stigende Krav, blev en Rundel (overhvælvet Kasemat), der stod paa et tidligere Svovlhouses Grund, forsynet med Skifertag og forordineret til Bryggers, hvis Skorstene, Kedler og Kar gjordes færdige 1620. Det følgende Aar og 1636 bryggedes der nu i begge Bryggers, baade „det gamle“ fra 1607 og „det nye“ eller „store“ fra 1620. Det sidstnævnte afbrændte i Nov. 1632 indtil den nederste Hvælvning, men Genopførelsen overtoges af Jakob Madsen i Maj 1635, og i Sept. 1636 rejses Spærene og Skifersten anskaffes til Taget. 1642 opsættes bl. a. i det store Bryggers en Ovn til at varme de Sten i, som skulde bruges

¹) Nielsen III, 358. Breve I, 247. II, 342. 347. 363. 382. Trap Danm. II, 72. D. Saml. 714 Reg. Geh. Ark. D. Saml. VI, 347. Schlegel, Saml. I, 1, 104. 102. Instruks 1625. Troels Lund, Indre Hist. V, 59. Skipperartikl. 1625. Hist. Tids. 6 R. I, 595.

til at brygge med; 1643 nævnes Mæskekarrene, en Blykedel o. s. v. Dette Bryggers er endnu bevaret i en kolossal Bygning, „gamle Bryghus“ kaldet, der har 2 Etager, (hvoraf den ene er hvælvet), og ikke mindre end 5 Loftsetager; Bygningen ligger paa det sydligste Hjørne af Tøjhusets Omraade. — Ved det store Bryggers ved Københavns Slot var der ansat en Skriver med en Dreng. Særlige Regnskaber for Bryggerset førtes i det mindste fra 1627. Bryggeren fik 80 Dlr. Løn, 3 Dlr. maanedlige Kostpenge og et Øldeputat til nødtørftig Drik. Hans Hjælpere vare: 6 Karle med 8 Dlr. Løn m. m. og 3 Pligtskarle. 1. Maj 1623 blev Anders Henriksen ansat som Brygger (død 1672). — 1642 beløb alle Bryggersudgifterne sig til 2259 Dlr. kur.¹⁾

1602 behøvedes aarlig 600 Læster Øl; af 4 Tdr. Malt og 4 Skæpper Humle fik man 9(?) Tdr. Øl; 1625 bestemtes, at der af ét Pund (24 Skæpper) Malt og 11 Skæpper Humle, — ikke af den allerbedste ældste Humle, men dog ret godt Købmandsgods, — skulde kunne brygges 12 Tdr. Skibsøl. Kongen omtaler to „Manerer“ at brygge paa, hvortil der udkrævedes forskelligt Redskab: den „gemene“ og den, „som da udi Provianthuset brugtes“, men det nærmere anfører han ikke, heller ikke bringer Bryggerens Instruktion af 1623 flere Oplysninger. Der bestemmes blot, at han skal lave god Malt, der ikke er spiret for meget; koge Øllet godt; forvare Gær, Bærme og Vedaske; naar „Loug“ eller Urt var kogt i Brygpanden og udløbet deraf, skulde han straks lade Vand flyde ind i Stedet, at Panden ikke skulde sprænges; o. s. v. — Maltet og Humlen opbevaredes i Provianthuset, tætpakkede i Kister²⁾.

¹⁾ Blom, Kr. IV. Artill. 11. Lassen, Befæstn. 31. Breve I, 170. 195. II, 103. 371. III, 21. 72. IV, 270. 303. Kbh. Dipl. V, 168. II, 732. Trap, Danm. II, 73. Rentek. 1871, LXXXVI. Hist. Tids. 6 R. I, 590. 600. ²⁾ Schlegel, Saml. I, 1, 104. 111. Instruks 1625. Breve I, 178. 310. 314. 391. Kbh. Dipl. II, 732.

Naar Øllet var færdigt, skulde det fyldes paa Tønder. Disse forarbejdedes af Bødkeren og hans Svende i Bødkerhuset og betaltes i Læstevis. 1621 fandtes Værkstedet i nye Bryggers, men flyttede, da det tog for megen Plads op, til det lange Hus mellem Tøjhuset og Bryggerset, indtil et nyt Bødkerhus, der var under Opførelse, kunde blive færdigt. 1647 brændte dette Hus sammen med Tøjhuset, og dets Opførelse overtoges af Jakob Madsen. Træet til Tønderne (Baandstaver til Siderne, Klapholt til Bundene) fik man især fra Norge, hvor man udskrev store Kvantiteter. Men Søetaten krævede ogsaa mange Tønder, — f. Eks. 1602 1000 Td. aarlig; — Bødkerhusets Virksomhed slog da heller ikke til, hvorfor man i sin Forlegenhed maatte lægge Beslag hos Borgere og Bønder paa tomme Tønder. For at modarbejde det store Forbrug indpræntede Kongen Officerer og Skibskokke at omgaas varligt med Tønderne om Bord. — Tønderne vare meget upaalidelige og lækkede svært; for hver Læst Øl regnedes 3 Fjerdinger Øl for Lækage. I Land lagredes Øllet paa Proviantgaarden eller i det lange Hus ved Tøjhuset, hvor der før havde været Styklader, og der byggedes en Kran til at sætte Ølfadene i Skibene med. Naar Øllet leveredes til Holmen eller Flaaden, vragedes det af Skippere, om det var lovligen fyldt, om det var vel sodden, af tilbørlig Malt og Humle o. s. v. ¹⁾).

¹⁾ Breve I, 195. III, 385. 422. Lassen, Børsen 55. Kbh. Dipl. V, 111. 185. Sj. Tegn. XXIV, 349. XXII, 278. XXIII, 186. Instruks 1625. Skipperart. 1625. Den tidligere Skik at befale Borgerne at brygge for Kongen, synes at fortage sig i vort Tidsrum (Troels Lund, Indr. Hist. V, 190). For at age Øl fra Københavns Bryggere til Holmen tog Vognmændene 1610 og 1615 12 Skilling pr. Læst (Kbh. Dipl. II, 570. 598). Af Bødkere nævnes 1595—99 Jørgen Andersen med 16 Dlr. Løn og Klæde og 1641 Niels Tordsen, som fik Tilladelse til at arbejde for private. (Sj. Reg. 14, 115. 228. Kbh. Dipl. III, 225). Det lange Hus er sikkert det bag Tøjhuset 1614 henflyttede Kristian IIIs Tøjhus, maaske en Del af det senere „Blikhus“. Hist. Tids. 6 R. I, 602. 632.

Ved Bryggerset fandtes et Hønseshus, hvis Beboere om Dagen søgte Møddingen dér; et Hundehus og endelig et Svinehus, som udvidedes 1639. Svinene, som havde en Svinemand til Overherre, fodredes med det fordærvede Brød fra Provianthuset, med Masken, som faldt i Bryggerset, og forsøgsvis med grovsigtet Rugklid. 1645 overlades dog Masken til Ladegaardens Forpagter til hans Kør¹⁾.

Udspisningen paa Bremerholm var ogsaa Proviantskriverens Tilsyn undergivet, hvorfor vor Embedsmand ogsaa kaldes „Proviantskriver paa Bremerholm“ eller „Spisemester“ samme Steds. Spisningen holdtes i et større Lokale paa Holmen, „Boden“ kaldet, hvor Kirketjenesten gentagne Gange i vor Periode har søgt Rum. Her var en Kælder og et Køkken, hvorved var ansat en Kældersvend og en Kok, som havde at aflevere til Proviantskriveren alt Affald f. Eks. Bærme og Køkkenfedt; af Fedt skulde Kokken paa Holmen saaledes yde en Fjerding ugentlig for hver 300 Personer, der spistes, hvorimod der da udbetaltes ham 1 Dlr. Til Udspisningen maatte Proviantskriveren intet udlevere uden Holmens Admirals og Klædekammerskriverens Mandtal, som afgaves efter de ugentlige Mønstringer; tillige skulde Skippere overvære Udleveringen. Der var nøje bestemt, hvilke Levnetsmidler der maatte anvendes til Spisningen; saaledes var al Faarekroppes, Svinerygges, „Rebenspars“, Lamme-hoveders, Kalluns og Hjerteslags Spisning afskaffet. Kokken paa Holmen foretrak grønsaltet Flæsk for røget, idet Flæsket indtørrede for stærkt ved Røgningen. Urter fik Holmen bl. a. fra Køkkenhaven ved Rosenborg. 1602 ansloges Udgiften til Spisningen til 23000 Dlr. og 1608

¹⁾ Breve IV, 311. 417. 181. II, 210. III, 212. Instruks 1625 Nielsen IV, 400. Kongen satte sig altsaa ud over det almindelige Forbud imod at holde Svin indenfor Københavns Volde (Kbh. Dipl. IV, 749). Svinehuset forvandlede under Stadens Relejring til et Batteri. (Lassen, Befæstn. 190. Nyt. hist. Tids. V, 277.)

til 18500. — Fra Militæretatens Side førtes Tilsynet ved Spisningen af Holmens Admiral, Overskipperen og 2 Skippere, og der vaagedes stærkt over, at ingen Mutvillighed eller Sammenrottelse kom til Orde blandt Mandskabet¹⁾).

34. 1566—97—98. Niels Paaske, født i Svendborg 1538, nævnes 1566 som Slotsskriver, da han afløste Knud Petersen Skriver. Han udredede forskællige Udgifter „til Slottens Behov,“ deriblandt ogsaa Løn til Smedesvendene paa Holmen, men for øvrigt var Holmens og Flaadens Fetaljering et af hans Hovedhverv. 1580 havde Slotsskriveren med sin Dreng 100 Dlr. i Besolding, Klæde, Aarsfetalje og Foder til 2 Heste; hans 2 Underskrivere fik henholdsvis 20 og 10 Dlr. i Løn foruden Klæde. Da der var Forskæl paa Lensmændenes og Proviantgaardens Vægt, bestemtes 1593, at N. P. al Tid skulde veje Flæsk, Smør og Fisk paa den lybske Vægt, som Lensmændene al Tid brugte; hvad han derimod annammede af Borgerne i København, Helsingør, Malmø og andre Steder, hvor den store Vægt gængs var, skulde vejes med denne Vægt²⁾. — Skønt det var blevet fastsat, at N. P. 1. Maj 1596 skulde opgive Slotsskriverbestillingen, og at Slotsherren skulde have sin egen Skriver, handledes der dog (4. Maj) med N. P. om, at han endnu et Aars Tid skulde antage sig Slottets Regnskab og saaledes forestaa det, som han til des havde gjort. Men 27. Jun. 1597 fik han Instruktion som Proviantskriver for Bremerholm med Udspisningen der samme Steds. Som Løn skulde N. P. have 100 Dlr. og desuden 10 Dlr. Kostpenge maanedlig og Klæde; men da han ikke alene kunde forestaa Embedet, antoges en Underskriver og 1 Skriversdreng. Ligesom Slotsskriveren skulde konferere sit Regnskab hver Maaned med

¹⁾ Brock, Efterr. Rosenborg I, 76. Nielsen IV, 103. Breve III, 179. IV, 26. Instruks 1625. Skipperart. 1625. Sj. Tegn. XXII, 348. XXIII, 155. Schlegel, Saml. I, 1, 98. Rentek. 1872, 95. Af Proviantregnskabet for 1576 ses, at der den Gang foruden Kokken paa Holmen ogsaa var en Kok i Krabbeløkke, som bespiste en meget vekslende Besætning (fra 6 til 230 Mand). „Bremerholms- eller Skibs-Spisingstaksten“ findes anført hos A. Berntsen IV, 577. ²⁾ Grundtvig, Fr. II. Statshush. LXXXV. Sj. Reg. 14, 318. Rentek. 1871, LXXVI. Kbh. Dipl. IV, 643. 647. 649. Sj. Tegn. XVIII, 286.

Slotsherren i Rentemesterens Nærværelse, saaledes skulde N. P. hver Lørdag komme for Rentemesteren med sin Indtægt og Udgift „og den igennem lægge“; og om der iblandt fandtes noget videre at være udgivet. end som til Nødtørft behov gjordes, skulde det gives Hofmesteren til Kænde, at denne i Tide kunde raade Bod derpaa¹⁾. Allerede 1598 fik N. P. sin Afsked. Paa sine Regnskaber var han blevet en mærkelig Summa Penge skyldig, idet der forefandtes store Mangler, en Del ved Undervægt og Undermaal, en Del, fordi Beholdningerne ikke svarede til Regnskabernes Opgivelse; adskilligt var vel indkøbt, men ikke ført til Indtægt; hvad der var udgivet til Embedsfolk (Haandværkere) og til Købmænd, vidde disse enten ikke bestændige, eller ogsaa fandtes derfor intet Bevis; for hvad der var udleveret til Orlogsskibene, manglede ofte Beviser fra dem, som havde annammet det; og Inventarium over det, han havde modtaget ved Embedstiltrædelsen, stemmede ikke overens med det, han leverede fra sig ved Afskedigelsen. Den skyldige Sum beløb sig til 68757 Dlr., foruden hvad der ikke kunde beregnes i Penge. Men da disse Mangler ikke vare skete for at besvige Kronen, men af Forseelse og Forsømmelse i den langsommelige Tid fra 1567 til 1598, og da N. P. ikke var af den Formue, at han kunde aflægge denne Gæld og Rest, eftergaves og kvitteredes den ham 22. Maj 1601. At han da ikke var i Unaade, ses af, at han 1602 i Apr. fik 5 Pund Korn af Loftet paa Slottet til Vederlag for Landgilden af den Gaard i Stevns herred, ham hidtil havde været bevilget, men var blevet givet en anden. N. P., der døde 1612, var Ejendomsbesidder i København og havde 1570 faaet Brev paa et Kanonikat i Viborg og 1575 og 76 paa et i Lund; Kapitlet her udsaa ham til Repræsentant ved Tronfølgervalget i København 1608; han kaldes af And. Sør. Vedel for Deo et musis carus²⁾.

35. 1598—1619. Klavs Mekkelborgs Instruktion, hvorefter han som Proviantskriver paa Holmen skal sig rette, er af 31. Okt. 1599, men forinden har han været i Funktion ved Proviantvæsnet, ikke blot som Underskriver (fra 1597), men ogsaa fra 1598 som selvstændig Proviantskriver; Niels Paaske

¹⁾ Sj. Tegn. XVIII, 506. XIX, 96. Sj. Reg. 14, 115. ²⁾ Sj. Reg. 14, 318. 363. Kbh. Dipl. I, 501. 510. 562. 613. II, 560. Secher, Rettert. I, 43. Wegener, A. S. Vedel 57. Rørdam, Monum. 2 R. II, 93.

fik jo sin Afsked d. A., og 25. Sept. nævnes K. M. i en kgl. Ordre som „vor Fetaljeskriver,“ ja 27. Avg., da han ophørte at udbetale Smedesvendene Lønning, som „K. Majs Proviantskriver her for Københavns Slot.“ Hans Løn som saadan var 100 Dlr. aarlig i Besolding, 10 Dlr. maanedlige Kostpenge paa sig selv anden (og Klæde). 1610 fik han Forleningsbrev paa 2 Kannikedømmer ved Stavanger Kirke, og 1618 havde han et Vikarie i Lund. 1619 døde K. M. og gav i Sjølegave 400 Dlr. til Helligaandskirken. At han var en Tysker, ses af en Underskrift fra 1604: „K. M. eigen Handt“. Han var gift med Renteskriver Peter Hansens Datter Ingeborg, som senere ægtede Borgmester Klavs tor Smede i Køge. K. M. var en formuende Borger i København¹⁾.

36. 1621—(24). Mads Davidsen nævnes 1609 som „Slotsskriver“, da han indtraadte i Danske Kompagni, men 30. Jan. 1621 fik han Proviantskriverens Bestilling; Lønnen var 200 Dlr., 10 Dlr. kur. Maanedspenge paa sig selv anden og Klæde; 11. Apr. udleverede M. D. som „Proviantskriver“ Genanter til Hans Ulrik Gyldenløve og hans Broder. 1622 eller 23 skrev Kongen: „Fetaljen forarges udi Tugthuset dagligens, saa snart jeg vender Ryggen, hvorom M. D. end en Gang skal advares, hvilket herefter ikke tiere ske skal“. I Slutningen af 1624 fik M. D., forrige Proviantskriver, Brev om, at han, — da han endnu ikke havde klargjort sit Regnskab for Proviantskriver-Bestillingen, som han paa nogen Tid havde forestaaet, — skulde gøre sit Regnskab færdigt inden Paaske næste Aar, for at Kongen ikke skulde tænke paa andre Midler. — Han var gift med Skipper Niels Svendsen Malmø's Datter Anne, der døde 1656²⁾.

37. (1624)—(25). Kurt (Konrad) von Busk (Busch) var en kort Tid Proviantskriver; i Nikolaj Kirkes Begravelsesprotokol kaldes han Slotsskriver. En Sag angaaende Leveringen af 181 Skippund Fisk til Provianthuset kunde maaske kaste nogen Skygge paa hans Redelighed (se Levnetsløb 38). 1624 var K. v. B. blevet Bevindthebber i Ostindisk Kompagni og

¹⁾ Sj. Reg. 14, 228. 115. Smederegnsk. 1598. Sj. Tegn. XIX, 160. N. Rigsr. IV, 365. V, 42. Rørdam, Univ. IV, 683. 493. Nielsen IV, 64. Afregn. H, 92, 9. Kbh. Dipl. I, 601. II, 800. ²⁾ Kbh. Dipl. VI, 53. 167. Sj. Reg. 17, 188. 121. Rørdam, A. Arrebo, I, 40. 70. Breve I, 276. Sj. Tegn. XXII, 420. Pers. Tids. I, 216.

10. Avg. 1625 døde han; Gravstedet fandtes i Nikolaj Kirke; i sin sidste Afsked gav han 200 Dlr. til de fattige. K. v. B. skyldte vel Kongen Penge, men var vistnok formuende; han havde forpagtet Ølaccisen af Bergen By, var Participant i Røberbaner i København, ejede Grunde paa Kristianshavn o. s. v. Han var gift med Margrete Henriksdatter. — Der er ikke forefundet nogen Bestalling for ham som Proviantskriver ¹⁾).

38. 1625—26. Bartolomæus Haagensen var 26. Okt. 1618 blevet Skriver paa Kobbermøllen ved Kronborg med Gæthuset i Helsingør og Hammermøllen; han skulde have flittig Indseende med Mesteren og levere Kobberet til en vis Pris. I Aarsløn fik han 45½ Dlr., til Kostpenge paa sig selv 5½ Dlr. og paa en Dreng 4 Dlr. maanedlig, og derforuden Hellebækgaard kvit og fri. 1620 klagede han over, at hans Formand Kristen Mortensen bevisligt havde forfalsket den der værende Vægt, saa at det af B. H. modtagne og i København afleverede Kobber ikke holdt rette Vægt. I Klædekammerregnskabet for 1623 staaer han opført med 1 Hofklædning som Skriver paa Kobbermøllen, men omtr. Maj 1624 forløvedes han fra dette Embede, hvis Regnskaber han endnu ikke havde bragt i Orden i Aaret 1634 ²⁾. — 16. Apr. 1625 fik han Proviantskrivers Bestilling paa Bremerholm med 200 Dlr. i Løn, 10 Dlr. Kostpenge maanedlig selvanden og Klæde, at regne „fra den Dag, han selv kom udi Tjenesten“. 6. Maj erklærede Kongen sig tilfreds med, at Proviantskriveren og andre Tjenere paa Proviangården „forbedredes“, saa at de sig selv underholde kunde. 7. Jan. 1626 bevilgedes, at B. H., naar han ikke længer var i Kongens Tjeneste, maatte residere, hvor ham lystede, og være forskaanet for al kgl., Bys og borgerlig Tyngde. I Febr. havde Holmens Chef ved Forsøg udfundet, at der paa Værftet kunde bringes mere ud af Viktualierne, end naar de uddeltes saaledes, som B. H.s Instruks gav Anvisning paa, hvorfor Admiralen

¹⁾ Pers. Tids. I, 196. Breve (Molbech) I, 177. Schlegel, Saml. I, 4, 154. Nielsen IV, 123. 272. 255. Breve I, 226. Nyerup, Rejse-
iagt. IV, 517. Sj. Tegn. XXIII, 147. Kbh. Dipl. II, 785. 628. 644.
735. VI, 54. 167. N. Rigsr. V, 115. 162. 172. 191. ²⁾ Sj. Reg. 17,
76. Topgr. Saml. Kronborg Nr. 85 og Helsingør Nr. 26. Reg. Geh.
Ark. Sj. Tegn. XXI, 441. 586. XXII, 124. 153. Breve I, 233. 241.
II, 65. 275.

foreslog Forandring i Instruksen; og i Marts beklagede B. H. sig over en Del Punkter i hans sidste og nye Bestilling, anseendes, de hannem umulige havde været alle at efterkomme; i den Anledning blev Kristian Fris, Anders Bilde og Kristoffer Ulfeldt befalede til i Prins Kristians Nærværelse at kalde B. H. for sig og gennemgaa Besværingen punktvis; ligeledes burde Admiralens Mening om Udspisningen høres¹⁾. Men efter at Proviantgaarden 11. Maj var gaaet op i Luer, modtog B. H. sin Afsked; 13. Sept. udnævnes hans Eftermand. Straks efter Branden blev B. H. forfulgt og tiltalt for adskillige Punkter, sin forrige Bestilling som Proviantskriver anrørende; 18. Avg. blev det dog betydet Borgmester og Raad i København, at de skulde lade Sagen bero indtil videre Besked; og da Beskyldningerne ikke synderligt havde paa sig, fik han 14. Sept. Brev paa, at han maatte være angerløs og fri for Tiltale, mod at give Kongen et Skylds brev paa 2000 slette Daler, for hvilke der skulde leveres Tømmer til Provianthusets Genopførelse. 23. Dec. 1628 fik han da ogsaa Kvittering for Tømmeret, „som han skulde udgive for den Ildebrand og Skade, paa Provianthuset skete“. Han havde altsaa faaet Skyld for Ildløsens Opkomst²⁾. 1636 havde han en Retssag med Kort v. Buskes Arvinger om 181 Skippund Fisk, som B. H., da han var Proviantskriver, havde kvitteret sin Formand (i Embedet?) Kort v. Busk paa begges Vegne mere, end der efter Regnskabsbøgernes Udvisende var leveret paa Provianthuset; B. H. havde fordret, at Korts Arvinger skulde bære Halvdelen af det derved forvoldte Tab, men Borgmester og Raad i København havde været af modsat Mening, og Herredagen havde stadfæstet deres Dom. Dog havde Byretten ikke villet decidere noget, om B. H. ikke var pligtig til at bevise, hvem der havde leveret de 181 Skippund, da han dog ikke paa en Gang kunde være Leverandør og Modtager; og Borgmester og Raad befaledes derfor 28. Avg. at kende i denne Sag. 4. Sept. tilkændegav han, at han ikke kunde komme til Rette med sit Proviantgaards-Regnskab, da Rentemestrene ikke vilde anerkende ham berettiget til at føre det Korn o. s. v., der brændte ved Ildløsen,

¹⁾ Sj. Reg. 18, 21. Kbh. Dipl. III, 50. V, 124. Denne Frihed mistede han atter 1631. Sj. Tegn. XXIII, 155, 173. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 228. Sj. Reg. 18, 135. 373.

til Udgift. Dette bevilgede Kongen ham dog. Men den Forseelse, han havde begaaet ved at annamme og kvittere for Proviant, som ikke var indført i hans Regnskaber, eftergaves ham, imod at det ansloges i Penge og betaltes af ham. 13. Marts 1639 sættes Kristian Fris, Jørgen Urne og Klavs Daa til at gennemse hans Regnskaber, men 1641 ere Regnskaberne endnu ikke paakendte, hvorfor Korfits Ulfeldt, Jørgen Vind og Sten Beck beordres til at decidere, hvad B. H. har at betale, og hvad der skal passere¹⁾. B. H. døde 1643 og begravedes 5. Jun. i Nikolaj Kirke. Han var gift med Bente Petersdatter og med Kort v. Buskes Enke Margrete Henriksdatter, som, efter at hun atter var blevet Enke efter Bartolomæus Mikkelsen, fik (1660) anvist en Portion Skipperkost af Provianthuset. B. H.s Forældre hed Haagen Hansen og Karen, hans Broder Hans Haagensen; Familien havde Jordegods i Norge. B. H., der ejede flere Grundejendomme i København, handlede med Tømmer og især med Kalk og Cement, som han havde Eneret paa at brænde. Mange Folk skyldte ham Penge; af flere fik han „ikke en Skilling“, naar han mindede dem om Betaling²⁾.

39. 1626—27. Hans Mandiksen begyndte 1. Maj 1620 sit Regnskab som Skriver for K. Maj.s Silkevarer eller „for K. Maj.s det fremmede Haandværksfolk her i Byen“, han var altsaa Regnskabsfører for Væveriet i Silkegade, som 1621—23 blev drevet for kgl. Regning; men alt 1. Avg. 1622 entledigedes H. M. fra denne Bestilling. 1634 befalede Rente-mestrene at efterse H. M.s Regnskab paa Silkeværket, som for nogle Aar siden var indlagt paa Rentekamret; 1635 bleve Melkior Oldeland og Jørgen Rosenkrans satte til at foretage Eftersynet, og endelig 2. Nov. 1636 bleve forskællige Mangler i dette Regnskab „godtgjorte“ H. M., da der var Beviser for de fleste af

¹⁾ Kbh. Dipl. V, 190. Sj. Tegn. XXVI, 85. 414. XXVII, 135.

²⁾ Pers. Tids. I, 196. Angaaende Værgemaalet for Bente kom han i Strid med Svigerfaderen(?) Raadmand Peter Sander i Malmø; tillige drejede Sagen sig om Hustruens Fædrearv (Sj. Tegn. XXIII, 192. XXIV, 119. D. Kong. Hist. 86. Reg. Geh. Ark.). Med Kort v. Buskes Arvinger havde han en indviklet Arvesag og maatte deponere i Retten 1380 Dlr., han var Kort skyldig. Sj. Reg. 19, 419. 18, 373. Kbh. Dipl. II, 786. III, 225. III, 50. 109. V, 713. VI, 211. N. Rigr. V, 495. VI, 29. VII. 591. VIII, 237. Sj. Tegn. XXVIII, 11. Han var Ven med Bispen i Odense Hans Mikkelsen (Fyn. Saml. VI, 112. VII, 37).

dem, hvorefter Kvittering udstedtes 10. Nov. ¹⁾. 13. Sept. 1626 beskikkedes H. M. til Proviantskriver for vort Slot København, efter den Instruktion, som ham var tilstillet, med 200 kur. Dalers Løn, 10 Dlr. i maanedlige Kostpenge paa sig selvanden, fra Dato at regne. Samme Dag fik Kristian Fris, Anders Bilde, Kristoffer Ulfeldt, Frederik Redtz, Ernst Normand og Kristoffer Urne Befaling til, — da den sidste Proviantskriver havde besværet sig over Punkter i hans Bestilling, — at gennemse og ændre Proviantskriverbestillingen; efter den Instruktion, som de, under Prins Kristians Haand, saaledes affattede, skulde H. M. rette sig. H. M. var dog kun i Embedet i det seneste til 4. Jun. 1627, da hans Eftermand bestilles. 1652 nævnes han som Materialskriver paa Bremerholm, men har vistnok haft denne Post Aaret forud. 11. Dec. 1656 overtager Sønnen Henrik M. Embedet, men dør allerede 1657, idet Faderen kvitterer (31. Okt.) paa hans Vegne. H. M.s egen Afregning lige fra Aaret 1628 (dat. 8. Nov. 1659), udviser et Tilgodehavende af 3933½ Dlr. ²⁾. H. M. døde 1663 og begravedes i Helligaandskirken. I Følge Gravskriften, som synes forfattet af en Spøgefugl, havde han 19 Børn. 9. Sept. 1621 havde han fejret sit Bryllup i Malmø med Borgmester Just Lejdeburs Datter Birgitte og var 1620 indtraadt i Danske Kompagni. 1645 boede han i sin Ejendom i Snaregade, men var desuden Ejer af flere Huse, Gaarde og Haver i København. 1641 forskaanedes de Mænd, der arbejdede paa H. M.s Skib, i den Tid for kgl. Arbejde og Udskrivning; 1639 var H. M. Medreder af „Kronborg“. — Det er et Spørgsmaal, om der ikke kendes to Personer af dette Navn; 1628 omtales der nemlig en af Fjenden fordreven Flensborger ved Navn H. M.; men den H. M., der var Silkevarerskriver og den, der var Holmens Skriver, identificeres dog i et Universitetsprogram over Datteren Katarina (Karen, gift med Sten Andersen Bilde). H. M. forveksledes under Tiden med Hans Nandiksen (Nansen); saaledes 1644; men Kongen skriver i den Anledning: „at jeg nogen Tid skulde have nævnt H. Mandiks at skulle være Borgmester, det tror

¹⁾ Klæd. 1623. Smederegnsk. 1622. Breve I, 234. 245. 248. Sj. Tegn. XXV, 268. 407. XXVI, 107. Registerbog. ²⁾ Sj. Reg. 18. 136. Sj. Tegn. XXIII, 232. D. Saml. 2. R. V. 281. Klæd. 1657. Afregn. B, 35.

jeg intet, thi han er mig altfor vel bekendt“. En tilsvarende Forveksling findes i Holmens Kirkebog, hvor „Borgmester“ H. M. nævnes som Fadder for David Danels Datter 5. Avg. 1646. — 1635 tiltaltes H. M. for Gadeuorden og Skældsord mod Magistraten ¹⁾).

40. 1627—(31). Jakob Thomsen (Thomesen) fik 4. Jun. 1627 Proviantskrivers Bestilling paa Bremerholm. 1648 fandtes J. T.s Regnskaber af Provianthuset af 1626, 1629 og 1630 i det øverste Registerkammer (paa Rentekamret). 1. Maj 1631 modtog hans Efterfølger sin Udnævnelse. 1634 befaledes Erik Pors og Kristian Sinklær at gennemgaa J. T.s Regnskaber; men 10. Dec. 1637 klagede Kongen over, at han endnu ikke havde faaet noget Regnskab af ham. Ved denne Tid maa han være død. 2. Jan. 1638 befales Borgmester og Raad i København at hjælpe Enken, Maren Johansdatter, med at inddrive, hvad en Del af Borgerskabet dér skyldte hende, anseendes, det Kongen ikke liden Magt var angelegen, eftersom hun ellers ikke kunde klarere hendes Husbonds Regnskaber paa Rentekamret. 18. Jan. 1639 beordredes Rentemestrene at udbetale Enken 200 Speciedaler af hendes Mands Løn; 5. Sept. begærede hun, at Renteskriverne maatte se hendes Mands Regnskaber igennem; men endnu 16. Jun. 1641 maatte Kongen fritage hende for Skat og anden borgerlig Tyngde i København, indtil hun havde klaret Regnskaberne paa Rentekamret. 1661 boede hun i Lille Kirkestræde ²⁾).

41. 1631—(40). Lavrits Eskildsen nævnes 1622 som Bygningsskriver ved Regensens Bygning, 1623 som Universitetets Foged og 1624 som Skriver paa Københavns Slot; maaske forenede han samtidigt alle tre Bestillinger. Omtrent 1626 fjærnedes han fra Embedet ved Regensen, da han undlod at aflægge Regnskab i rette Tid. 1628 var Regnskabet endnu ikke forhørt, hvorfor L. E. og flere, der havde forstrakt Penge

¹⁾ Resen, Inscr. 133. D. Mag. 4 R. IV, 63. Kbh. Dipl. VI, 55. 248. Nielsen III, 213. II, 254. Kbh. Dipl. III, 227. Sj. Tegn. XXVI, 486. XXIV, 199. Breve IV, 449. 454. Bricka, Biogr. Leks. II, 245.

²⁾ Sj. Reg. 18, 217. Klæd. 1627. Skanderborg Lensregnsk. 1581—99, som viser, at Regnskab af Børnehuset (1621—26 og 1634—35) ogsaa er ført af Jakob T., hvilken Breve II, 84. 129. 399 dog kalder Jens T.; denne fik 24. Sept. 1635 sin Afsked fra Børnehuset. Breve III, 165. Sj. Tegn. XXV, 354. XXVI, 268. 379. 489. Kbh. Dipl. III, 221. I, 731.

til det samme Arbejde, ikke kunde faa deres Betaling; Klavs Daa og Frans Ranzov beordredes da 18. Dec. at foretage Gennemsynet¹⁾. 1626 blev han Byfoged, og 1628 sad han første Gang i sit Raadmands Sæde. 1. Maj 1631 fik han dernæst Proviantskrivers Bestilling, lydendes som Jakob Thomsens, forrige Proviantskriver, hvorfor L. E. 12. Maj præsenterede sig i Raadstuen og „begærede venligen med Vilje og Venskab at forløves, Borgmester og Raad, samt(-lige) og særdeles, paa det højeste og venligste betakkendes“. 5. Nov. 1634 fik han det Paalæg at gøre sit Regnskab efter den Ordinanse, som blev befalet, da han kom i Bestillingen; saafremt han tergiverserede dermed over en Maaned, skulde en anden Mand midlertidig sættes i hans Sted; 6. Nov. blev det paalagt Erik Pors og Kristian Sinklær at gennemgaa L. E.s Regnskaber. Det næste Aar bragte ham derimod nogle Gunstbevisninger. Efter at han 28. Maj 1635 havde opnaaet Kvittering for Regnskaberne for 1631—33, fik han 24. Nov. Ventebrev paa det første Kannikedom over al Danmark, som blev ledigt, og 3. Dec., — da han ikke kunde forvalte Embedet med saa faa Tjenere som hidtil, — blev hans Skriverpersonale øget med to Tjenere, hvoraf den ene skulde renskrive hans Regnskaber og have 6 Dlr. i Løn, Klæde, 1 Dlr. til Sko og 1 Dlr. ugentlig i Kostpenge, medens den anden skulde sidde i Skriverstuen med 24 Dlr. Løn²⁾. 1637 trak et stærkt Uvejr op. L. E. vilde vælte Skylden for en Besvigelse ved en Kornleveranse over paa Skrивeren paa Kalundborg Slot, hvorom han skrev to „Sedler“, men det opdagedes snart, at L. E. var den skyldige. 18. Feb. erklærede Kongen dog, at han for denne Gang havde „anset“ denne Forseelse og tilladt, at L. E. maatte blive i Embedet mod paa ny at aflægge Embedsed og sammen med 2 Forlovere underskrive et Revers. Forlovere vare Borgmester Jakob Mikkelsen og Raadmand Mikkil Sørensen, begge i København; de lovede og tilsagde, at L. E. skulde forholde sig vel og efterkomme alt, og, saafremt han sig i nogen Utroskab lod sig befinde, vilde de indestaa for ham. 1639 maa L. E. have „tergiverseret“, thi 12. Feb. forhørte Kongen sig hos Rentemestrene om en Mand,

¹⁾ Hist. Tids. 3 R. III, 33, 35. Kirkeh. Saml. 3 R. I, 443. Klæd. 1624. Sj. Tegn. XXIV, 210. ²⁾ Kbh. Dipl. VI, 107. V, 157. Sj. Tegn. XXV, 354. Sj. Reg. 18, 581. 19, 372. 375. Registerbog.

som kunde bruges i L. E.s Sted, medens denne gjorde sit Regnskab klart. Men 1640 var Stillingen saa forværret, at L. E. havde maattet „resignere“ Bestillingen som Proviantskriver, hvorpaa han nogen Tid opholdt sig i Roskilde, fordi han ikke var agtet af det københavnske Borgerskab; men 15. Marts 1644 var han dog atter „kommen paa Raadstuen“ i København ¹⁾. — 1632 boede han i Studiestræde, 1645 i sin Gaard paa Gammeltorv; han var gift med Lisbet Mogensdatter. 1630 havde han Part i et Fribytterskib og 1652 en Fordring paa Rentekamret, stor 635 Dlr.; han klagede da over det daarlige Udfald af sin Spekulation med Salt. 1639 havde han hollandske Gesandter i Herberg ²⁾.

42. 1640—54. Morten Mikkelsen var født 12. Maj 1602; Proviantskriver var han 1640, men nogen Bestalling er ikke fundet. 29. Marts skrev Kongen: „Der vil endelig tænkes i Tide paa en Proviantskriver, som kan løse denne af, dog saa, at denne bliver i Tjenesten, dog for mindre Gage, indtil det kommer til hannem igen, hvilket saa skal gaa immer fort og fort; thi om det endskønt koster noget, da kan det dog intet gøre imod det, som nu sker“. Angaa disse Ord M. M. eller en — ukendt — Proviantskriver, som har været ansat mellem L. Eskildsen og M. M.? 22. Maj nævnes M. M. udtrykkelig som Proviantskriver. I hans 15aarige Embedstid forefaldt de ulfeldtske Besvigelser, som M. M. maa have vidst at holde sig udenfor, siden Ulfeldt ikke rev ham med sig i sit Fald; M. M. kaldes ogsaa — rigtignok af en af Ulfeldts Venner — for en vakker, ærlig Mand. En Morgen i Aaret 1644 før Prædiken bebrejdede Kongen Ulfeldt, at han lod Provianthuset staa tomt i denne Krigstid. Ulfeldt svarede, at det var vel forsynet,

¹⁾ Sj. Tegn. XXVI, 150. Sj. Reg. 19, 483. Breve III, 110. 212. 320. IV, 531. Hist. Tids. III, 453. Kbh. Dipl. VI, 112. ²⁾ Kirkeb. Kbh. Dipl. VI, 214. 287. IV, 784. 1632 (Invocavit) blev Barnet Maren døbt, 1633 (Cantate) Lisebet, 1635 (1. Trin.) Frans og 1637 (3. Paasked.) Hack. Sj. Tegn. XXIV, 379. Afregn. L, 26. Fride-ricia II, 228. 1628 var der Irring mellem L. E. og Niels Mikkelsen ang. en Arrest; men 1630 fik han „noget skriftligt“ under Rigens Segl, om hvis blev afsagt for Rette i denne Sag, som Kongen dernæst befalede ikke maatte repeteres, men være „optagen“ (Sj. Tegn. XXIV, 422. Kbh. Dipl. III, 72). 1647 skænkede han et stort Slag-Sejerværk til Raadstuen Taarn (D. Saml. VI, 108).

hvilket Kongen selv kunde overbevise sig om. Kongen erklærede da, at han vilde gøre det efter Prædiken. Det skete. Kongen kom bl. a. til en Dør, han ikke kunde faa helt op for den megen Rug, der laa indenfor; derpaa gik han til en anden, fulgt af Proviantskriveren, og besaa det hele Forraad, og da han havde bemærket, at alle Rum og Lofter vare fulde, gik hans Klagemaal nu ud paa, at Forraadene vare for store, saa at Landet maatte forarmes. Hertil svarede Ulfeldt, vistnok meget rigtigt, at Kronen endnu ikke havde betalt noget af det hele, og at det derfor godt kunde blive ført bort igen. Men onde Tunger fortalte, at Hofmesteren ved Hjælp af medskyldige Leverandører havde faaet Forraadene kompletterede i rette Tid, inden Kongens Besøg. Det skal dog tilføjes, at med Hensyn til Proviantgaarden anklagede Frederik III 1651 Ulfeldt kun for at have ladet give Genanter uden Kongens Konsens¹). — 24. Jul. 1654 udnævnes Hans Hansen Osten til Proviantskriver, og 29. Maj 1655 bliver M. M. Raadmand i København; som saadan forærede han en Lysekroner til Holmens Kirke. M. M. døde 13. Feb. 1665 og begravedes i Holmens Kirke; han var gift med Kirstine Jensdatter. 1645 boede han i Svaldergade, hvor han ejede en stor Gaard; 1642 fik han Tilladelse til fremdeles at beholde Lellingegaard i Forpagtning. 1657 gav han 600 Dlr. til de fattige²).

43. 1597—98. Klavs Mekkelborg var fra 27. Jun. 1597 til ind i 1598 Underskriver ved Proviantvæsnet med 100 Dlr. Løn, 6 Dlr. Maanedspenge og Klæde. Se Levnetsløb 35.

¹) Breve III, 320. Kirkeb. Sperling, Selvbiogr. 120. Birket Smith, El. Kr. Ulfeldt I, 127. D. Mag. 3 R. IV, 122. ²) Brock, Efterr. Rosenb. I, 76. Nielsen III, 244. 1640, 22. Maj døbtes Datteren Anne, 1641, 27. Avg. Morten, 1643, 1. Jan. Anne, 1645, 29. Jan. Tvillingerne Korfits og Jørgen; 1646 (2. Pinsed.) Kristian. (Kirkeb.) Kbh. Dipl. VI, 237. II, 792. Sj. Tegn. XXVII, 304. Resen, Inscrp. 190. M. M. ejede en Part i Ørritslevgaard (Fyn. Saml. X, 42).

44. (1605.) Jens Torbensen kaldes „kgl. Proviant-skriver“ 1605, da hans Datter Maren, en af Dronningens Piger, giftedes med Præsten Klavs Hansen Jæger i Taarnby. Men J. T. omtales ogsaa s. A. som afgangen; hans efterladte Døtre, Maren og Anne fik da Skøde paa en Andel af en Gaard paa Nørregade. J. T. har sikkert kun været Underskriver paa Provianthuset¹⁾.

45. (1638—41.) Hans Justsen, (Under-)Skriver paa Proviantgaarden, fik 1. S. i Advent 1638 Barnet Just døbt og 1. Jul. 1641 Lisbet Marie. Hans Hustru hed Kirsten²⁾.

46. (1640—42.) Kristen Andersen Mørk var 1640 Underskriver paa Proviantgaarden, da hans og Birgitte Niels(?)datters Barn Peter døbttes 20. Marts; ligeledes 1642, 18. Feb., da deres Johanne døbttes. I Følge Klædekammerregnskabet for 1647 blev K. A. 20. Avg. 1646 antaget som Underskriver i den store Smedje med 44 Dlr. aarlig Løn og 5½ Dlr. Maanedspenge. Det var vistnok ham, der 7. Avg. 1654 døde som Mønstreskriver paa Bremerholm, hvor han var antaget 1. Jan. s. A. med 248 Dlr. Løn³⁾.

47. (1648?) Hans Johansen nævnes i Feb. 1649 som Underskriver paa Kongens Provianthus⁴⁾.

48. 1620—23. Anders Lavritsen blev 11. Dec. 1620 ansat som Skriver udi det store Bryggers ved Københavns Slot med 50 Dlr. i Løn, 5½ Dlr. maanedlige Kostpenge og sædvanlig Hofklædning paa sig selv, og desuden 16 Dlr. Løn og 4 Dlr. Maanedspenge paa en Dreng. 1. Maj 1623 var A. L. Renteskriver og nævnes endnu som saadan 1635. Det er om ham, Kongen skriver 1622: „Skriveren i Bryggerset skal tilholdes, at han i Bryggerset er til Stede, saafremt hannem ikke skal skaffes et ubelejliger Logement“⁵⁾.

¹⁾ Rørdam, Univ. III, 617. Kbh. Dipl. II, 523. ²⁾ Kirkeb. ³⁾ Kirkeb. Klæd. 1655. ⁴⁾ Kbh. Dipl. III, 309. ⁵⁾ Sj. Reg. 17, 92 Klæd 1621. Rentek. 1872, 170. Kbh. Dipl. III, 154. Breve I, 275.

49. 1627—49. Niels Jørgensen var Renteskriver fra 1626 til 30. Apr. 1627, hvorefter han blev Skriver i det store nye Bryggers, i hvilket Embede Peter Petersen afløste ham o. 1649. 1643 skulde han have Opsigt med Hønsene og 1646 sende en god Brygger til Frederiksborg. Han boede 1645 i sin Gaard i Kongensgade og havde givet 100 Dlr. til de fattige, med Løfte om det udi Fremtiden at forbedre. Paa Regnskabet 1628—35 havde han 645 Dlr. til gode hos Kongen, 1635—36: 640 Dlr. og 1636—38: 953 Dlr. ¹⁾).

¹⁾ Rentek. 1872, 171. Nielsen III, 220. Brevs IV, 311. Sj. Tegn. XXIX, 111. Kbh. Dipl. II, 79v. III, 166. VI, 57. 233. Registerbog.

III.

Kongelig Majestæts Skibsofficerer,

nærmest under Rigens Admiral.

Kong Kristian den fjerdes Søofficerer udgøre en særegen Klasse af Kongens Tjenere paa Bremerholm, talrigere end alle de andre Embedsklasser tilsammen. De havde nærmest at være Rigsadmiralens Kommando hørige og lydige, medens Holmens Admiral, under hvem de øvrige Holmens Tjenere sorterede, kun undtagelsesvis, især i Rigsadmiralens Fraværelse og paa dennes Vegne, udstedte Befalinger til Officererne.

Skibsofficererne antoges i Almindelighed i Tjenesten af Kongen selv paa Forslag af Rigens eller Holmens Admiral. I Følge den sidstnævnte Admirals Instruks maatte ingen betros eller bestilles for Skibsofficer, med mindre han til den Bestilling, han tilforordnet og betroet blev, dygtig kunde være. 1636 tilbød en vidt berejst dansk Sømand og en fra Sverig flygtet Skibskaptejn Kongen deres Tjeneste, hvorfor Rigsadmiralen fik Befaling til at tage dem for sig, forhøre og eksaminere og, saa fremt de fandtes dygtige, antage dem i Tjenesten. Kongen opstillede naturligvis selv de Betingelser, paa hvilke vedkommende antoges i Marinen; det var dog ikke

Tilfældet med en Kaptejn, som 1640 præsenterede Kongen sin Tjeneste med det Forbehold, at han ikke vilde bruges henad Frankrig, Sverig eller Holland, men Kongen svarede, at vilde han intet slaa indifferenter paa dem, som vilde slaa paa Kongen, saa maatte Kaptejnen blive der, som han var; man vilde nok komme til Rette uden ham. — I Sverig havde det været Skik, at Admiralerne antog og befordrede de yngre Officerer, men henimod Slutningen af vor Periode hævdede Kongen sin Ret til at ansætte alle Officerer, afskedige dem, der vare for gamle til at tjene, og kassere dem, der fandtes efterladne ¹⁾.

Da det maaske kan være af nogen Interesse at se, hvorledes Tilgangen af nye Kræfter til Officerkorpset skete i vort Tidsrum, ville vi anføre nedenfor staaende Tal, der dog alle maa betragtes som Minimumstal og især for Tidsrummets første Halvdel kun kunne være tilnærmelsesvis nøjagtige.

1596	antoges	2	Officerer.	1628	antoges	38 (50)	Officerer.
1600	—	2	—	1629	—	8 (14)	—
1605	—	2 (3) ²⁾	—	1630	—	10 (17)	—
1610	—	3 (25)	—	1635	—	5 (7)	—
1611	—	14 (18)	—	1640	—	19 (22)	—
1612	—	1 (10)	—	1644	—	34 (46)	—
1620	—	5 (7)	—	1645	—	19 (40)	—
1624	—	9 (13)	—	1647	—	(1)	—
1627	—	8 (13)	—				

Den over Officersæmner afholdte Eksamen kunde ikke være særdeles skarp; der fordredes vel nogen praktisk Sømandsdygtighed og lange Søfarter af de borgerlige

¹⁾ Sj. Tegn. XXIII, 125. XXVI, 15. Sj. Reg. 18, 517. Kbh. Dipl. V, 88. Breve III, 301. Bäckström 85. ²⁾ Det første Tal angaar de Officerer, hvis Ansættelsesdag kendes; det andet (i Parentes) angiver Summen af de førstnævnte og af dem, som desuden maa formodes at være komne i Tjenesten det nævnte Aar.

Aspiranter og den sædvanlige ridderlige Færdighed hos de adelige; Eksaminator selv — Admiralen — manglede maaske ogsaa den fornødne Indsigt til at anstille en indtrængende Prøve. En ordnet Lærlingeinstitution for Søofficerer er heller ikke at paavise i vort Tidsrum; det modbevises ikke af den Omstændighed, at der saavel i Søkrigsartiklerne af 1625 som i Ove Geddes Beretning om den ostindiske Fart omtales Adelsburser om Bord paa Orlogsskibene, thi disse Personer vare sikkert en Art Underbefalingsmænd for Landtropperne, som ofte udgjorde en ikke ringe Del af Skibsbesætningen. Lige saalidt er der forefundet Bestemmelser, som paalagde Officererne efter deres Antagelse i Tjenesten at dygtiggøre sig i deres Fag. I Sverig var det i det mindste paatænkt, at Officererne skulde tilholdes at lære selv at forstaa alt, hvad der hører til Søvæsnet, og i Synderlighed, hvad Orden der bør holdes under Sejl, under Fægtning, og naar der kastes eller lettes Anker, paa det enhver kunde forstaa sit Kald og Embede og i Stedet for Skam og Skade indlægge sig Ære og Berømmelse; Admiralitetet skulde til den Ende indskrive alle Haande skønne Søkort og Sejlations-Bøger og Instrumenter, især saadanne Bøger, som vise andre Nationers fornemste Admiraliteters Tilstand, Vilkaar og mærkelige Bedrifter til Søs, hvilke Skrifter ikke alene Admiralerne og Viceadmiralerne flittig skulde læse, men ogsaa samtlige Officerer dertil holdes, at de det samme gjorde. Den danske Marinestyrelse har ikke fundet det nødvendigt at fremkomme med en Befaling af lignende Art, hvilket maatte synes at være særlig nødvendig paa en Tid, da det ikke var en given Sag, at ellers dygtige Søofficerer forstod sig paa saadanne „Subtiliteter“ som at læse og skrive —; Styrelsen kan snarere synes at have afskaaret Officererne den Lejlighed til Belærelse, som det indbyrdes Samkvem tilbyder. I en

Anordning, som udkom 1623, erklærede nemlig Kongen, at han havde erfaret, hvorledes en Del kgl. Skibsofficerer, naar de vare til Skibs eller i andre Forsamlinger, hvor Søfolket det kunde høre, tit og ofte understod sig „adskillig Diskurs at bringe paa Bane, hvorledes med Skibsunderholdning, Spising, Arbejde og andet saadant forholdes udi Holland og paa andre fremmede Steder, dermed deres egen Forfarenhed at give til Kænde, og ikke agte, at de derudinden Folket stor Uvillighed og Ulejlighed tit og ofte foraarsager, og at saadanne Ord snarere ere „Myttmaggerie“ at tilregne end noget andet“. Kongen befalede derfor Officererne under høj Straf at entholde sig saadan Snak, som Kongen til Skade og Utjeneste og dennem selv til føje Reputation geraadede. Det er øjensynligt, at et saadant Forbud, der aabenbart var dikteret af Hensynet til Subordinationens Fremme, kunde have en langt videre Rækkeevne end oprindeligt tilsigtet og hindre yngre Officerer i at drage Nytte af ældres og mere berejstes „Forfarenhed“. Men naar Styrelsen saaledes i det hele endnu manglede Blik for Betydningen af Officerernes Uddannelse, kunde de Fordringer, der stilledes til dem ved deres Antagelse, heller ikke være store¹⁾.

Vare Aspiranterne befundne dygtige nok, efter Tidernes Lejlighed, maatte de aflægge Troskabseden i Admiralens og de øvrige Officerers Nærværelse. Men selv om de ikke fik Lejlighed til straks at sværge, galdt den Regel for dem, at alle, som vilde opberge Penge i Kongens Tjeneste, vare at agte lige med dem, der havde „soret“. Endvidere udfærdigedes et Bestallingsbrev eller en „Bestilling“, der egenhændigt blev underskrevet af Kongen og derefter indførtes i Kancelliprotokollerne (og

¹⁾ Garde, Efterr. I, 119. Schlegel, Saml. I, 2, 63. 101. Bäckström 92. Sj. Reg. 17, 379. Breve III, 377.

under Tiden tillige i Rentekamrets Bestallingsprotokol), hvorfor disse Bøger, der ogsaa opbevare Afskrifter af de Ordre, Søofficererne have modtaget i Embeds Medfør, saaledes afgive vigtige og paalidelige Bidrag til Officerernes Personalialia.

Bestillingsbrevet indeholdt Bestemmelser om Ydelsen af Aarslønnen, af Hofklædningen og (under Tiden) af Kosten om Bord. Aarslønnen udbetaltes i Reglen af Klædekammerskriveren. Først fra 1620 skælnes der udtrykkelig mellem Løjtnanter og Kaptejner; før den Tid fandtes kun „Kaptejner“ med en Løn, der varierede fra 100 til 300 Dlr. aarlig; den almindelige Løn var dog 200 Dlr. Løjtnanter begyndte med 150 Dlr., som mod Slutningen af Tidsrummet øgedes til 200 Dlr.; de samtidige Kaptejner havde 200 Dlr. til Begyndelsesgage, som temmelig hurtig steg til 300 Dlr. og for enkelte udkaarne Personers Vedkommende endog til 400. Kongen skrev 1642: „Der er antagen tvende (Skibskaptejner), som er lovet, den ene 800 og den anden 600 Dlr. om Aaret. Og vil en Part af de andre ogsaa forbedres deres Besolding“. Den omtalte Forbedring fandt virkelig Sted, men hine to Kaptejner maa være lønnede af Kongens eget Kammer, thi i Klædekammerskriverens Regnskab forekomme de ikke. Imidlertid fandt noget lignende Sted 1647, thi da berettes det, at to hollandske Kaptejner havde 100 Dlr. større Løn end de øvrige Officerer. — Baade Kaptejner og Løjtnanter havde endvidere i Reglen normeret „Hofklæde“, der leveredes dem in natura eller i Penge af Klædekamret¹⁾. Medens Officererne maatte „koste“ sig selv, naar de vare i Land,

¹⁾ Der tildeltes Officererne enten „sædvanlig Hofklædning“ eller „Hofklædning selvanden“ eller „selvtredje“. Da Antallet af Klædningerne nogenlunde rettede sig efter Lønningernes Størrelse, er i alle nedenfor staaende Levnetsbeskrivelser Tallet derpaa ikke anført, men det maa erindres, at Hofklædningen, skønt ikke udtrykkelig nævnt, stedse udgjorde en Bestanddel af enhver Officers Lønning.

fik de under Udkommando Kosten om Bord in natura, men 11. Sept. 1623 befalede Kongen: „Vi ere til Sinds herefter ingen Fetalje paa Kajuten at medgive vores Kaptejner og Skibshovedsmænd, som blive kommanderet paa vore Skibe at sejle, men for hver Maaned, de paa vore Skibe sejlendes vorder, paa sig selv og sin egen medhavende Karl og Tjener 20 Kur. Dlr., og dersom nogen af dennem tilforordnes en Løjtnant, da paa samme Løjtnant og hans Dreng 16 Kur. Dlr.“ — Hvad Naturalforplejning de desuagtet begærede paa Provianthuset til Brug om Bord, skulde beregnes efter en vis Takst, og Beløbet afdrages i deres Kostpenge, saa at Kongen kunde være uden Skade og Kaptejnerne have god Fyldest af deres Penge. Snart efter forekomme Kostpengene opførte i Klædekammerregnskaberne, hvis Værd i personalhistorisk Henseende derved betydelig forøges. — Til Sammenligning skal anføres, at en Kaptejn i den svenske Marine havde ved denne Tid 400 å 475 Dlr. aarlig og en Løjtnant 270; noget senere vare Summerne henholdsvis 430 å 500 og 310. Det ses dog ikke, om de svenske Officerer ved Siden af Pengelønnen ogsaa have modtaget Klæde og Kost¹⁾.

Som kgl. Embedsmænd vare de danske Skibsofficerer fritagne for al borgerlig Skat og Tynge i den By, hvori de boede, naar de ikke brugte borgerlig Næring, hvilke dog nogle gjorde uden at ville betale Skat eller gøre Vagt. Fra Helsingør indløb der saaledes 1627 Klage over, at der boende Skibskaptejner ikke vilde kontribuere i Skat og Tynge, hvorfor Borgmester og Raad fik Anvisning paa at rette sig efter Forordningerne; men det viste sig nogle Aar efter, at de kgl. Tjenere samme

¹⁾ Breve IV, 186. Sj. Tegn. XXII, 288. XXIII, 20. Bäckström 390. 405. Bruun, Kurt Adl. 422.

Steds brugte stor Handel og Købmandskab med de fremmede paa Reden og i andre Maader, og der udgik derfor Ordre til at tiltale dem efter Lov og Ret, skønt der ogsaa lød Klage fra Officerernes Side. 1628 maatte Officererne deltage i Udredelsen af den almindelige Skat, men dens Størrelse blev fastsat for deres Vedkommende af Statholderen og Holmens Admiral efter enhvers Formue, da de havde beklaget sig over, hvorledes de med Skat at udgive overiledes og over deres Formue besværedes af Borgmester og Raad. 1638 handlede Statholderen med de kgl. Tjenere, som dependede af „vores Holm“, om, at de en anseelig Hjælp paa et Aars Tid vilde bevilge til Rigens Defension; 1639 maatte de give to af hvert hundrede, „de paa Rente ud staaende havde“ Lignende Fordring stilledes til de samme Tjenere 1642 og 1647. 1645 kunde de ikke undgaa at betale Mandtalspenge, men denne Kopskat opkrævedes hos dem ikke af Magistraten, men annammedes af Rentemestrene; og de, som ejede Vaaninger og Gaarde i København, bidrog til lige til Fortifikationen¹⁾).

Udkommanderedes Officererne til Søs som Chefer, medgaves dem en Instruktion, som — under Tiden meget omstændelig — angav dem den Opgave, de skulde løse; et Søpas, der, modsat Instruksen, ikke skulde hemmeligholdes, men havde en officiel Karakter og kunde forevises i paakommende Tilfælde; og endelig skrevne eller trykte Skibsartikler til Justitsens Overholdelse om Bord. De to førstnævnte Dokumenter indførtes al Tid i Kancelliets Registre og give os saaledes nøjagtig Besked om, hvad der har været Øjemedet med Officerernes Udsendelse, derimod ikke om, hvor vidt det befaled

¹⁾ Sj. Tegn. XXVIII, 245. 363. 398. 430. XXVI, 215. 330. 342. 407. XXIV, 203. XXIII, 405. XXVII, 278. 355. XXIX, 233. Kbh Dipl. V, 62. 110. 278. Rentek. 1877, 130.

virkelig er blevet udført. Instrukserne udfærdigedes paa Kongens eget Bud eller i hans Fraværelse af indsatte Regeringsraader eller andre paa hans Vegne; under Tiden sendte Kongen Instrukser med tomt Rum for Navnene, hvilke Rigsadmiralen, Statholderen eller Righshofmesteren da tilføjede efter deres Tykke og Kændskab til Personellet. — Havde Skibet modtaget de ovennævnte Dokumenter, maatte det ofte „paa Strømmen“ oppebie det rette Tidspunkt til Afsejlingen, og saa længe maatte Officererne modstaa Fristelsen til at ligge om Natten i Byen, „hvor de ellers gjerne pleje at lade sig finde“, — og over Hoved afholde sig fra at gaa fra Borde uden Admirals Tilladelse. — Var man endelig kommen under Sejl, havde Kaptejn og Løjtnant Overkommandoen og Hovedansvaret, medens den egentlige Navigering overlodes til Skipperen. Paa Togtet maatte Officererne iagttage flere Ordinansers Overholdelse. Saaledes var det befalet dem at holde en Journal over hele Rejsen og indføre deri, hvilke Steder de befandt sig, at man deraf kunde erfare, om de af Nød søgte Havn og forsøgte det, dem befalet var, eller ikke. Der medgaves dem ogsaa en „aaben Fortegnelse“ over, hvor mange Baadsmænd og hvor meget Proviant og Brændevad der medgaves (eller senere tilførtes) Skibet; herpaa havde Chefen at lade anføre Rejsens Længde, Mandskabets vekslende Størrelse og hvad der fortæredes paa Togtet. Naar man betænker, hvor tilbøjelig Datiden var til at lægge Glæde for Dagen ved højt larmende Salver af skarpladte Vaaben, Geværer og Kanoner, kan man forstaa, hvor vanskeligt det maatte være for vore Officerer at overholde Forbudet fra 1623 om overflødige Æresskud. Saadanne Skud, der fordum afgaves, naar danske Orlogsskibe mødte hverandre, passerede Kronborg eller en anden Fæstning eller sejlede fra og til Holmen og Flaadens Leje, og naar Gesandter,

Admiraler og Skibschefer gik til og fra Borde, vare fra nu af forbudte, undtagen, naar Kongen var om Bord eller udtrykkelig befalede Skydningen. Fremmedes Saluter skulde dog besvares. Hvad Ammunition Skibs-officererne imod denne Forordnings Bydende bortskød, maatte de selv betale; det kunde løbe op til forholdsvis betydelige Summer, som paa Klædekamret afkortedes i deres Lønning. For et Skud af et Stykke paa 1 Pund betaltes 1 enkende Daler, paa 2-4 Pund 2 Dlr., paa 5-7 Pund 3 Dlr., paa 8 Pund og derover: en Rosenobel. — Naar Togtet var endt, maatte Chefen ikke gaa fra Borde og „Køkkenet ikke slukkes“, førend Arkelimesteren, Skipperen og Skibsskriveren havde berigtiget deres Regnskaber, henholdsvis paa Tøjhuset, Holmen og Provianthuset. Men dermed var Officerens Hverv endt for dette Togts Vedkommende. Ved Skibets Aflevering handlede de danske Skibschefer ikke saa egennyttigt som deres samtidige svenske Kolleger, der, naar de kom i Vinterhavn med Skibene, borttog af disse alt, hvad de kunde „klå och få“, ikke blot den tiloversblevne Proviant, men ogsaa Musketter, „Grytor“ og hvad andet der hørte til Skibene, saa at alle disse Ting maatte anskaffes paa ny, naar Skibet atter skulde i Søen¹⁾.

Til Lands gjorde Officererne Tjeneste især ved at sidde i Retten og ved at holde Vagt paa Holmen og Orlogsskibene. Hvad Vagttjenesten angaar, skal her bemærkes, at en udenfor København boende Officer kunde med Admiralens Minde lade en anden Skibskaptejn „vaage“ for sig; ligesaa, naar vedkommende Officer var

¹⁾ Graah, Søkrigshist. 99. Breve III, 348. Garde, Efterr. I, 107. 114. Sj. Tegn. XXV, 227. XXVI, 165. XXII, 278. Holm. Art. 1625, se dog Sj. Tegn. XXII, 351. Bäckström 63. Om Skippernes Myndighed om Bord se Kap. IV, A. Om „den megen Skyden“ Tr. Lund, Indre Hist. VI, 186.

syg eller fraværende af højnødig Aarsag. Tvist angaaende Vagtens Fordeling afgjordes af Statholderen eller Holmens Admiral. Det paalaa Officererne at tilse „Skar- og Skiltuachterne“ og at hindre Tyverier fra Vagtmandskabets Side; blev noget stjaalet, skulde Baadsmændene, hvoraf den paagældende Vagt bestod, enten udlægge Tyven eller erstatte det bortstjaalne. Ingen uden Officererne maatte om Natten passere i Baad mellem Holmen og Flaaden, og det endda ikke uden at give „Ordet“. Paakom der Flaaden nogen Fare om Natten, affyredes der Skud af Flaadevagten for at avertere Holmens Vagt. Intet Skib maatte om Dagen „sætte“ for nær Flaaden eller ved Nattetid sejle Flaaden og Tønden forbi ¹⁾).

Hvor stor Dygtighed og Indsigt udviste nu Kristian IV's Skibsofficerer i den Tjeneste, som saaledes var dem betroet? De allerfleste af Datidens Vidnesbyrd, som ere bevarede for os, tyde nærmest paa, at Officerkorpset i sin Helhed har ladet det mangle paa Duelighed i sin Gærning. Flere saadanne ugunstige Domme fældes af de officielle Kongebreve. 1611 klages der over Officerernes uskaansomme Visitering af fremmede, især hollandske Skibe, hvorover der i Udlandet havde rejst sig et stort Skrig, hvilken Fremgangsmaade med Slag, Hug og Penges Fratagelse kun kunde forklares af Kaptejnernes Uerfarenhed og egen Nyttighed. 1628 forholdt Udliggerne sig ganske utilbørligt mod de erobrede Skuder, plyndrede dem, opbrød Lasten og gennemrodede Brevskaberne, som fandtes om Bord; det maatte forbydes dem under Trusel af Livsstraf. Da Fribyttere 1633 gjorde mange Røverier under Norge, fik Rigsadmiralen Befaling at udsende Skibe imod dem, men der tilføjedes udtrykkelig: „I de Officerer

¹⁾ Holm. Art. 1625. Om Vagten se endvidere S. 27 og Kap. IV, B; om Officerernes Retsidden Kap. IV, C.

derpaa anordner, som Lyst haver at holde Søen og saadan Gevalt at afværge og ikke at begive sig udi Havner og der søge deres Fordel“. — Ogsaa Rigsraadet delte den ugunstige Mening om Skibskaptejnerne. 1638 fandt Raadet det fornødent at besætte Flaaden med Officerer, der besad mere Kyndighed og Erfarenhed i Søværnet end de Mænd, som man havde i Tjenesten; og saadanne kunde man kun opnaa ved at forskrive dem fra Udlandet. — Og nu Kongens egenhændige Breve. 1628 blev en Galej erobret af Fjenden ved Assens: „Vi eragter, (det) at være sket af den store Flittighed, vore Kaptejner og Søfolk følger“. 1635 skriver Kongen efter en Rejse til Norge: „Jeg haver paa denne stakkede Tid erfaret alle Haande om vore ærlige Kaptejner. Naar en af dem erfarer, at en Dynkerker ligger udi en Havn, da er enten hans Styremand ikke saa vel derinde bekendt, som han begærer, eller og, at hans Skib stikker for dybt, saa at han intet kan forfølge Dynkerkeren; der findes ingen af de smaa Havner, som af Dynkerkere kan bruges, som der jo er 6 Alen Dyb udi; mens det er Meningen, at vores Kaptejner intet gærne vil daran. Vores Kaptejners Skikkelighed, den haver jeg erfaret paa disse tvende fine Mænd, som er med paa Delmenhorst og Rafael. De Dannemænd laa saa nær hos mig her i Havnen (Flækkerø), at man kunde tale til dem, og vilde endda intet om Bord at hente Ordet, mens lod smukt føre Vagten op den Tid, det kom dem til Pas, hvorfor jeg viste dem, at det var intet Maneren, og lod sætte dem den Nat i Bolten ved den store Mast“. Det var ogsaa Tegn paa Kongens ringe Tillid til Officererne, at han dette Aar ansatte en Mand i Norge til ved visse Tid og Dag at antegne, naar Skibscheferne ankom og afsejlede i nogle nærmere bestemte Havne, „paa det vi deraf kan erfare vore Kaptejner og Udligere deres Flittighed“. Samme Aar havde en

„Monsiør“ Skibschef ikke vist Kongens Skib den fornødne Ære, hvorfor Kongen inte kunde se, hvad slig en „Æsel“ kunde blive ham nyttig. 1638 ønsker Kongen sig vederhæftige Skibsofficerer; „at faa de lumpne Hunde, en Part, som i Tjenesten er, et ærligt Skib under Fødderne, det er ikke alene farligt, men schimpflich“. 1639 skulde atter Dynkerkerne forfølges af Søofficerer, men de maatte „have mere Courage end en Part af vores haver“. Da Smugleriet af Salpeter 1640 skulde hindres ved udsendte Orlogsskibe, siger Kongen: „Gud give, jeg havde tjenlige Folk dertil, da var det godt at corrigere“. Efter Slaget paa Kolbergerhede 1644 hedder det: „Jeg havde mine Admiraler og deres Under-Officerer om Borde og gjorde dem stor Fortrøstning paa Stejle og Hjul, om de ikke fægter bedre, end de gjorde sidst. Rigens Admirals Trup lod hannem fægte et godt Stund ganske alene. Mig brugte de til et Skærnbrædt mellem dem og Fjenden; en af mine skød mig igennem Fokken. Saa at jeg haver det rette Selskab at drages med. Hvorledes Rigens Admirals Skadron stod hos hannem, det bør de, som den kommanderede, forsvare. Pros Munds Skadron holdte sig ikke et Haar bedre“. 1645 udtaler Kongen: „Landsens Defension (bør) saaledes i Fredstid anstilles, at man med Gud i Himlens naadige Bistand til Lands og Vands kan have Ære, Tjeneste og Sikkerhed (der)af, hvortil vil ærlige og fornemme Officerer til Lands og Vands, som forstaar det, som de giver dem ud for“. Føje vi nu hertil, at mange af Søslagene i Krigen 1644—45 havde Retssager angaaende Officerernes „Komportement“ som Efterveer, da giver det hele et meget mørkt Billede af Datidens Søofficerstand. Man maa da undre sig højlig over, at der dog kunde udrettes saa meget til Søs, som der udrettedes, da man kun havde slige daarlige Kræfter til sin Raadighed; desto større bliver Kongen for vore Øjne i disse smaa Omgivelser.

Spørgsmaalet er dog, om dette mørke Billede er fuldt lignende. Indtrykket af den udtalte haarde Dom svækkes en Del, naar vi betænke, at der har været mere Anledning til at opbevare de dadlende Vidnesbyrd end de rosende; disse ere i langt mindre Grad iøjnefaldende end hine, og da de ikke helt mangle, — som naar Kongen ønsker en Plads besat med N. N. „eller en anden dygtig Skibskaptejn“, eller naar Kongen udbryder: „Rigsadmiralen satte sit Liv til som en ærlig Mand“, — maa det antages, at de rosende Udsagn, hvis de kændtes i samme Udstrækning som de nedsættende, vilde ændre vor Dom om Datidens Officerkorps betydelig. Dog kan det vel ikke nægtes, at Standen i sin Helhed ikke fyldestgjorde de Fordringer, man stillede til den; en anden Sag er det, om disse Fordringer ikke vare for strænge, blandt andet i Forhold til den Uddannelse, som det offentlige lod denne Stand blive til Del¹⁾).

Det var dog et mindre Antal af Officererne, som især gav Anledning til Forargelse og strænge Domme, nemlig de adelige Medlemmer af Korpset. At Adelsmænd, hos hvem den største Almendannelse, forenet med ridderlige Færdigheder, jo kunde forudsættes, maatte nyde mange Forrettigheder i Officerstanden fremfor de borgerlig fødte, ja være selvskrevne til de højeste Poster, kan under de daværende Forhold anses for en Selvfølge; i Sverig var det samme Tilfældet med Skibshovedsmændene, „hvilka konungen helst ville hafva af adeln“. Det kunde derfor ikke undgaa selv fremmedes Opmærksomhed, at borgerlige Officerer kun kunde vente at blive Kaptejner paa enkelte Skibe; Admiraler og Eskadrechefer bleve de altsaa ikkun

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 412. XXIV, 103. XXV, 227. Garde, Efterr. I, 138. Fridericia II, 98. Breve (Molbech) I, 322. Breve II, 393. III, 202. 261. 308. IV, 484. 488. V, 53. D. Saml. VI. Bruun, Kolbergh. N. Rigsr. VII, 60.

sjældent. Især efter den uheldige Krig 1644—45 brød Harmen over de adeliges formentlig uberettigede Overvægt ret løs. Saaledes udtaltes der: „Vores Herremænd, de duer hverken til Lands eller Vands. Hvad Invention eller Praktik er ved Adelen nu gjort, at den gemene Mand det jo langt bedre kunde forrette, om de maatte bruges dertil? de, som ere dygtige, kunde vel findes, og flere skulde (der) blive, om en god Karl, der udi fremmede Lande havde lært noget, sit Fædreland til gode, kunde blive befordret! Af Kaptejnerne monne vel den fjerde (Del) en Officie tilforn have betjent, men for Vild og Venskab ere en hel Del antagne. Aarsagen (er), at de, der antager saadanne, forstaar det ikke selver og ved ikke at eksaminere en Karl. En Admiral bør ikke at gaa efter sit eget Hoved eller at tage tvende eller trende Adelskaptejner alene med sig udi Raadet, som en føje Ting ved der af at sige, og lade den private Stand staa uden for Kajuten; der kan end ogsaa findes en god Belæg hos en privat. Maatte ikke en Kaptejn, som sagde Sandhed om en Part af Adelskaptejnerne, betjene Holmen paa en Maanedes Tid?“ Saadanne Udtalelser antyde en stærk Spænding mellem de adelige og borgerlige Elementer i Officerkorpset¹⁾.

Det Fortrin, som de adelige Officerer altsaa havde at glæde sig ved, kunde i hvert Fald ikke retfærdiggøres ved deres Overvægt i numerisk Henseende, thi de vare i afgjort Mindretal blandt deres Standsfæller. Ville vi kaste et Blik paa de os bekendte Officerers Oprindelse og Fødsel, da vil en Undersøgelse heraf ikkun give et meget upaalideligt Resultat, da vi jo som oftest kun have

¹⁾ Schlegel, Saml. II, 1, 135. Bäckström 28. D. Mag. 4 R. VI, 279. Selv en temmelig fremrykket Alder var ikke nogen Hindring for en Officers Antagelse, naar han blot var Herremand. Breve IV, 427. E. Holm I. 458.

selve Navnene til Vejledning. Men vove vi alligevel et Forsøg, da vil det vise sig, at af alle 440 her nævnte Officerer vare 300 eller 68 pCt. af dansk-norsk Nationalitet, 90 Mænd eller 20 pCt. af hollandsk, 30 Officerer eller 7 pCt. af tysk og 20 Mænd eller 4 pCt. af anden (spansk, engelsk, skotsk, fransk) Oprindelse. Langt over Halvdelen maa altsaa anses for at have været danske. Men af disse vare atter 180 borgerlig fødte, — 41 pCt. af hele Officerstanden, — og kun 120 af Adelsbyrd, altsaa 27 pCt. af alle Officerer tilsammen. Uagtet Adelsmændene saaledes vare de færreste i Antal, havde de dog de bedste Udsigter til Forfremmelse.

Undersøges Antallet af de Officerer, der til enhver given Tid vare i Kongens Tjeneste, vil der kunne anføres følgende omtrentlige Tal:

Aar.	Officerer i Tjeneste.	Aar.	Officerer i Tjeneste.
1588	21	1627	38
1595	21	1628	85
1600	21	1629	87
1605	18	1630	64
1610	42	1635	56
1611	44	1640	82
1612	42	1644	128
1620	31	1645	130
1624	35	1647	64

Officererne forløvedes eller afskedigedes vistnok af Kongen, men Resolutionen herom indførtes da ikke, saaledes som Bestallingen, i Kancelliets Bøger, og kun Regnskaberne give os Underretning om, naar Afskedigelsen har fundet Sted. Om nogen Forpligtelse for Staten til at underholde den forløvede med en Efterløn var der som Regel ikke Tale; det er Undtagelser, naar f. Eks. en afskediget Skibsløjtnant 1634 faar Tilladelse til at nedsætte sig i hvilken Købstad i Danmark og Norge, han selv lyster, og

dér være fri for al kgl. og borgerlig Tynge, saa længe han ingen borgerlig Næring bruger, eller naar en afskediget Søkaptejn 1647 fritages for borgerlig Tynge i København; — og end mere, naar en Skibskaptejn, der 1644 afskedigedes efter en lang og hæderlig Tjenestetid paa Grund af Alderdom, faar Bevilling paa at maatte nyde paa Livstid den Besolding, han har haft, medens han var i Tjenesten. Heller ikke synes der at være anvist Officerernes Enker nogen som helst Forsørgelse; naar derfor en Enke 1647 fik en Understøttelse, som endog senere forøgedes, da skete det vistnok, fordi hendes Mand — en Udlænding — i et Slag havde fundet Heltedøden, og der opfyldtes ved denne Gave kun det Løfte, som Krigsartiklerne af 1625 havde givet om „Rekompens for ekstraordinarie Tjeneste“, idet der bliver tilsagt: „Æventyrer nogen sig til vor Tjeneste højt og videre, end af hannem kan formodes, han og hans efterladte Hustru og Børn skulle og højere af os belønnes, hvad heller han mister Liv, Lem, saares eller ikke“¹⁾.

I den nedenfor staaende Samling af Levnetsbeskrivelser ville Officererne findes anførte efter deres Aldersorden. idet vi dog ofte maa nøjes med at betragte det Aar, en Officer nævnes første Gang, som Ansættelsesaaret. Da Klædekammerregnskaberne fattes for omtrent Halvdelen af Tidsrummets Aargange; da disse Regnskaber ingenlunde nævne alle tjenende Officerer, idet flere fik deres Gager udbetalt af andre Kasser eller havde Indtægten af Len i Stedet for Besolding; og da selv Kancelliprotokollerne især i Tidsrummets Begyndelse maa mistænkes for nogen Ufuldstændighed, — kan der ikke opstilles en nogenlunde fuldtallig Række af Officerer før fra Aaret

¹⁾ N. Rigsr. VI, 669. Sj. Reg. 21, 301. 604. 584. Klæd. 1649.

1621. — De Levnetsløb, som angaa Personer, om hvis Stilling som fast ansatte Officerer der kan næres Tvivl, ville findes trykte med mindre Skrift.

A.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste før Aaret 1588.

50. 1563—1606. Peter Munk. Se Levnetsløb 1.

51. (1564)—(89). Sylvester Franke. 18. Jan. 1564 udstedte Frederik II et tysk Pas for S. F., Skipper paa Kaperen Dragen i Tjeneste hos Morits Ranzov paa Gottorp, om at han var „keinen Seerauber zu halten“; det tillodes ham ogsaa at løbe toldfrit gennem Øresund. Efter sin Herres Ordre men mod Kongens Bud, sejlede han til Narven, hvorfor han og hans Skib blev anholdt af H. Trolle. Men da han havde Ord for at være en forsøgt Karl og tidligere havde været i Krigstjeneste til Søs, lod H. Trolle ham sværge paa, at han tro og huld vilde lade sig bruge i alle Maader. S. F. er da næppe, som paatænkt, blevet sendt vel forvaret til København og overantvordet Lensmanden der; snarere har H. Trolle beholdt ham hos sig paa Flaaden, „da han havde ham behov“. Vist er det, at S. F. 1565 førte Kommando over et mindre Skib i Slagene mellem Femern og Vismar og mellem Nydyb og Bornholm; i sidstnævnte Slag ilede han paa Otto Ruds Befaling til de andre danske Skibe og opfordrede dem — dog uden Virkning — til at komme Admiralen til Undsætning. Fra nu af finde vi ham ofte i Virksomhed til Søs. Avg. 1567 udsendtes han med 7 mindre Skibe og vendte tilbage i Okt.; senere paa Aaret traf han, vistnok som Chef for nogle Pinker, under den blekingske Side Dr. Jonas Justus om Bord paa et Skib, som satte sig til Modværge, men maatte stryge for ham, hvorefter Doktoren førtes til København og senere henrettedes for Stempling med Rigets Fjender. Apr. 1568 gjorde S. F. sig bemærket ved

under Varbergs Belejring med sine tre Orlogsskibe at opbrænde et engelsk Krigsskib, der havde sat sig til Modværge, og ødelægge alle Skibene, som laa i Havnen, undtagen 1 Pinke og 5 Handelsskibe, hvilke han bortførte som Bytte. Herved overtraf han de Forventninger, man nærede om ham, thi Frederik II havde kort forinden skrevet: „uden S. F. vil anderledes bevise sig, end han gjorde sidste Gange, han var udsikkert, haver det med denne Udredning og Omkosten føje paa sig“. 1570 fik han Skibsbestilling paa Løven som Admiral med 12 andre Skibe at gaa til Østersøen for at hindre Tilførsel til Sverig. En Storm røvede ham et Skib, men til Igæld erobrede han en svensk Orlogspinke og nogle Koffardiskibe. Da den svenske Flaade, dobbelt saa talrig som hans, derpaa viste sig i Farvandet, maatte han vige tilbage til Øresund efter at have mistet et Skib, men da Svenskerne atter fortrak, blev S. F. Herre over Østersøen Resten af Aaret og benyttede denne gunstige Lejlighed til — at drive Smughandel netop paa det Land, han skulde afspærre for Tilførsel; hans Misgreb opdagedes, og han maatte gøre Afbigt. 1579 var han atter i Østersøen, efter at det var blevet ham budet at indfinde sig i København ved Midfaste og opdrive 6 gode Styr mænd, der vare kendte paa det omtalte Farvand. 1589, 25. Avg. bestilles han til den skotske Rejse under Admiral P. Munk som Kaptejn paa Den blaa Due, men senere forefindes han ikke i Søjtenesten. Han ejede Vallensgaarden paa Bornholm, hvilken han mistede 1580, da han havde pantsat den for 1000 Dlr. til Kongen og ikke betalte Pengene til rette Tid. 1586 boede han endnu paa Øen, thi dette Aar anvises der ham af Hammershus Len hans Kaptejnspension, 300 Dlr., for hvilken han udstedte en Kvittering paa Dansk. 1587 blev han Medlem af Danske Kompagni i Hovedstaden ¹⁾.

52. (1565)—(92). Henrik Gyldenstjerne var Søn af Knud G. (Bisp i Odense) og Jytte Predbjørnsdatter Podesbusk og anføres som Hofjunker 1558—59. I Slaget mellem Femern og Vismar 1565 gænfundes han som Skibsbefalingsmand og fik ved den Lejlighed et Stykke af Hælen afskudt, saa at

¹⁾ Tegn. o. a. Lande XI, 63 Sj. Reg. 13, 100. D. Mag. III, 241. 250. Hübertz, Bornholm 298. 319. 366. 488. 502. Rørdam, Monum. II, 387. 2. R. I, 267. 647. Resen 146. 190. N. Rigsr. II, 361. Kbh. Dipl. VI, 48.

han ikke kunde gaa, men maatte ligge „slet ved Sengen“. 1566 udviste han stor Konduite under den fordærlige Orkan ved Gulland 28. Jul., idet han med Krabaten, hvis Chef han var, „tog sin Fordel med det første og søgte ad Søen om Dagen, uden Admiralens Befaling“. 1569 deltog han under P. Munk i Affæren ved Reval og udstod senere en svær Storm i „russisk Bodum“, hvorom han 29. Jul. tilskrev sin Farbroder Mogens G. 1571, 13. Apr. fik han Bestilling til som Admiral paa Leoparden og med 4 større Skibe og 3 Galejer at agere i Vestersøen mod Sørøvere og Fribyttere. I Jun. udbad han sig flere Galejer til Hjælp og fik til Svar, at der alt var afsendt én Galej til ham, hvorhos det blev paabudt ham at begive sig snarest med Flaaden under Norge og dér al Ting bestille. 1576 tjente han Kongen med 3 Heste paa en Rejse til Meklenborg. Naar der i Proviantskriverens Regnskab for 1576 findes den Post: „Givet H. G.s Tjener Fetalje paa 9 Personer“, staar dette maaske i Forbindelse med Rejsen til Baahus, hvilket Len han havde faaet s. A. 1588 var han besøgt med en synderlig Sygdom, som satte sig udi hans Knæ og Fødder og tvang ham til at holde Sengen, i hvilken Anledning Kongen maatte tilstaa ham Permission for at konsulere en hamborgsk Doktor, der havde givet ham god Fortrøstning om Hjælp. Sygdommen hindrede i ethvert Fald ikke H. G. i at tjene til Skibs den følgende Tid. 1589 i Marts tillodes det ham at forlade sit Len for at konferere med Rigens Raad; 29. Jun. blev han udset til at være blandt de Herremænd, der skulde til Skotland og derfor straks skulde møde i København, hvorefter han og hans Frue endvidere skulde være til Stede i Helsingør i Avg. for at erfare Fru Moders Vilje; og endelig fik han 25. Avg. Pasbord som Kaptejn paa Josafat paa den skotske Rejse¹⁾. Denne Rejse endte for Josafats Vedkommende i Flækkerø, (hvorfra Skibet vendte hjem), „men bragte H. G. den „Rigens Bestilling“²⁾ at modtage det skotske Kongepar som Gæster paa Baahus ved Nyaarstid 1590; H. G. udbragte forskellige Velkomstskaaler for dem med tilbørlig Lykønske og Salve af 6 Kartover; ved Ballet dansede Kongen velbyrdig H. G. Frøkenen (Dronningen)

¹⁾ Tegn. o. a. L. XI, 299. Sj. Tegn. XVII, 161. 188. Sj. Reg. 13, 100. ²⁾ En Retssag, han havde, maatte opstaa, til han af Bestillingen blev lediget (Sj. Tegn. XVII, 224).

til; og ved Afrejsen sparedes ikke Lod og Krudt til Æresskud af Muren og Rundelene. 1590 i Apr. fik H. G. atter Instruction og Pasbord paa Josafat som Eskadrens Underadmiral paa Rejsen til Skotland. Paaskeaften, 18. Apr. tog Hertug Henrik af Brunsvig de Skibe, der skulde til Skotland, i Øjesyn og forærede Underadmiralen 50 Rosenobel. Denne Gang kom man dog til Skotland, og H. G. red foran Dronningens Vogn ved Indtoget i Edinburgh. 2. Apr. 1592 døde H. G. paa Baahus og blev 14. Maj nedersæt i Kongell Kirke, men hviler nu i Kollerup Kirke i Jylland, hvor hans Herresæde Aagaard ogsaa laa. Han var gift med Elisabet Brahe, Søster til Astronomen, og med Mette Rud, der har gjort sig fortjent af Literaturen ved at fæste de gamle Folkeviser til Papiret, omend med en særdeles slet Haandskrift. Foruden Baahus havde H. G. haft Hanherred, Aastrup, Vitskølkloster o. fl. som Len; Lensafgifterne havde han Vanskelighed ved at udrede, hvorfor næsten hvert Aar efter 1576 bragte ham en mer eller mindre truende Paa-mindelse om at klare Regnskaberne. 1590 blev dog en særdeles stor Restans ham eftergivet, da han ikke havde kunnet inddrive Afgifter og Skatter hos Bønderne i Baahus Len, og da han havde haft store Omkostninger til Kost og Fortæring under Kong Jakobs Ophold paa Slottet. Uagtet denne Lettelse kunde Fru Mette Rud i 1593 kun klargøre sin afdøde Ægtefælles Regnskaber ved at give Kongen en Forskrivning paa 10000 Dlr. at betale til Kieleromslag og endvidere overlade Kongen to Skibe, som H. G. havde ladet opsætte, for 13000 Dlr.; „hvis hun ellers var skyldig, eftergaves“¹⁾. 1576, 1579 og 1581 havde H. G. maattet besørge Skibet Wolher in Gottes Namen repareret; 1582 fik han Befaling om en Galej. — I København havde han en Gaard paa Østergade og var 1585 blevet Broder i Danske Kompagni²⁾.

53. (1570)—(89). Johan de la Rue fik 1570 Skibsbestilling ad Vestersøen paa „Galejen“; 1571 midt i Maj var

¹⁾ Sj. Reg. 13, 145. Sj. Tegn. XVII, 296. XVIII, 246. ²⁾ N. Saml. 4to VI, 52. Rentek. 1873, 152. 162. Becker, H. Trolle 34. Rørdam, Monum. II, 358. 531. Resen 162. N. Rigsr. I, 684 o. fl. St III, 19. 93. 98. N. Saml. 8vo I, 476. 490. Fyn. Saml. VI, 380. 393. 416. Trap V, 115. Hist. Tids. 5. R. VI, 50. D. Saml. 2. R. III, 197. Rørdam, Lyskander 242. Mølbech, hist. biogr. Saml. 18. Erslev, Len I, 51. 125. 135. 157. Kbh. Dipl. I, 509. IV, 654. 674. VI, 47.

han atter i Vestersøen med Fransk Galej at besøge Admiralen H. Gyldenstjerne under Norge, eller hvor han kunde forfare, at Flaaden var. 1576 var J. d. l. R. atter Galejkaptejn, og 1577 i Feb. fik han Proviant til Galejen Jakob. Det vides ogsaa, at han 25. Avg. 1589 fulgte Admiral P. Munk med Lille Fortun paa den skotske Rejse. — Han havde erhvervet sig Ejendomsret til sin Bolig i Kongensgade tæt ved Volden ¹⁾).

54. (1570)—1620. Peter Asmussen Vejle eller Holst. 1570 i Marts var der i Østersøflaaden om Bord paa Bjørnen under Bartel von Bremens Kommando en Søofficer ved Navn Peter Ville, maaske P. A. V. Bjørnen erobrede i Jul. af Svensken. — Efter at være befalet at møde i København 1. Maj 1589 blev P. Vejle Løjtnant paa Samson (Kapt. K. Munk) i det mislykkede Tog til Skotland; 1590 kommanderede P. V. Unge Hjort som selvstændig Skibschef paa anden Skotlandsrejse og fik 30 Rosenobel som Gave af Hertugen af Brunsvig; og 1591 førte han Gabriel paa Kongens Norgesrejse ²⁾. — 25. Jan. 1593 fik „Brevviser“ P. Asmussen V. Bestilling at lade sig bruge til Lands og Vands med en Løn af 100 gl. Dalere. 1594 kommanderede P. V. Barken under Admiral K. Baad i Vestersøen, 1596 i Maj fik P. V. Søpas paa Duen at føre Sten Bille til Skotland, og i Jul. befalede P. V. paa Barken at overføre fremmede Fyrster fra Varnemynde til Gedsør. 1599, 12. Apr. fik P. V. Pas paa Papegøjen at følge B. Trolle paa Kongens Rejse norden om Norge. En anden, ikke-officiel Kilde kalder Papegøjens Chef P. Holst, medens Sigvard Grubbe i sin Dagbog fejlagtigt lader P. V. være Kaptejn paa Hektor. 1600 fik P. V. sammen med K. Baad Bestilling at følge H. Daa i Vestersøen mod Fribyttere; næste Aar var P. V. atter paa samme Farvand under samme Admiral. 29. Marts 1602 fornyedes P. V.s Bestilling med 200 Dlr.s Besolding fra 1. Maj at regne. — 1. Avg. 1602 sendtes P. Holst som Skibschef paa Duen under H. Daa til Narven; ogsaa næste Aar (Jun. 1603) var han med Duen til Narven. 1606 fik

¹⁾ Tegn. o. a. L. XI, 63. 299. (Garde, Efterr. I, 62). Prov. Regn. 1576—77. Sj. Reg. 13, 100. N. Rigsr. I, 684. Kbh. Dipl. II, 368. 384. ²⁾ Tegn. o. a. L. XI, 63 (Hübertz, Bornh. 319). Sj. Tegn. XVII, 130. Sj. Reg. 13, 100. 145. 191.

P. A. Vejle sin Bestilling fornyet, paa samme Vilkaar som før, fra Paaske at regne, hvorefter P. Holst fik Bestilling paa den engelske Rejse og skulde som Kaptejn paa Markatten tage Vare paa Argo, der førtes af M. Ulfeldt. 1610 kommanderede P. H. Trost i Østersøen under samme Admiral og 1611 Sorte Hund i J. Daas Eskadre (for Elfsborg), men 17. Avg. s. A. faar J. Daa Tilladelse til at sætte sin Løjtnant (J. Munk) udi P. H.s Sted¹⁾. „P. Asmussen Holst“ afgik i Følge Regnskaberne ved Døden 15. Nov. 1620. — 1618 døbttes en Søn Mattias og 1620 ved Sommertid en Datter for Kaptejn P. H., der 1602 boede i en Gaard ved Kongens Urtehave i Nærheden af Admiralgaarden og 1607 var indtraadt i Danske Kompagni²⁾.

55. (1573)—1600. Aleksander Durham (Duriam) var en Skotte af Fødsel. Som Hofsinde anføres „Kaptejn“ A. D. 1572—29. Maj 1573. 23. Avg. 1573 bestilles han til Skibshøvedsmand med 300 Dlr.s Pension og fik 28. Jan. 1575 ny Bestalling med samme Løn. 1576 var A. D. Kaptejn paa Strudsen i 3 Maaneder og derpaa i Avg. „Admiral“ paa Danske Hanen til Lifland. 1578 udtog han Baadsmænd paa Fyn og i Rudkøbing og overførte dernæst i Foraaret som Admiral Kongens Sendebud (Jakob Ulfeldt) til Øsel. Kongen tilskrev ham i Maj, at han straks efter sin lykkelige Ankomst til Øsel skulde vende hjem med alle Skibene undtagen Elefanten, (der skulde overvintre ved Gulland), „eftersom ingen Fribytter var ude“; men da dette dog viste sig at være Tilfældet, fik A. D. i Jun. et nyt Brev, der befalede ham med 3 Galejer at eftertrægte Sø-røverne. 1580, 8. Maj løb fra København til Østersø flere Orlogsskibe, deriblandt Dragen, ført af A. D.; 29. Jul. kom han tilbage og blev beliggendes paa Strømmen. 1581 sendtes 6 Galejer under A. D. til Østersøen, men hjemkaldtes allerede i Apr.; 1583 udsendte Kongen, for at hindre de engelskes Sej-lads ved Norges Kyster bl. a. A. D. som Kaptejn paa Prinse-barken; ligeledes i 1587 en Eskadre paa 8 Skibe for at for-mene Nederlændernes Nordenomsfarter til Rusland og især bemægtige sig Dynkerker-Fribyttere paa Kronens Strømme;

¹⁾ Sj. Reg. 13, 307. 361. 430. 451. 14, 210. 272. 321. 360. 384. 406. 15, 113. 117. 296. 328. Sj. Tegn. XX, 423. ²⁾ Klæd. 1621. N. Mag. II, 170. D. Mag. I, 115. 4 R. II, 389. Rothe II, 536. Kirkebg. Kbh. Dipl. II, 512. VI, 53. 167.

Eskadren hjemkaldtes i Avg. og havde A. D. til Admiral om Bord paa Gideon, der 7. Jun. lagde ud af Københavns Havn ved Nørre Tønde. 1588 fik A. D. Tilsigelse at møde 21. Maj i Slagelse i egen Person men uden Heste at følge Frederik II's Lig til Roskilde og bære Lys om Kisten. 1589 befaledes han at møde i København 1. Maj, hvorfor der skikkedes ham Pasbord til Befordring under Vejs; det var den skotske Rejse, det galdt, men A. D. var mærkelig nok kun Løjtnant paa Dragen, der havde K. Baad til Fører. Paa den næste skotske Rejse 1590 er A. D. derimod Kaptejn paa Rafael og faar som saadan Hertugen af Brunsvigs Gave (30 Rosenobel); og paa Hyldingsrejsen til Norge 1591 er han Underadmiral paa Josafat. 31. Apr. 1593 udfærdigedes Skibsartikler, medgivne A. D. paa Rafael i Vestersø, hvem Duen og Unge Hjort skulde følge; i den Anledning skulde A. D. være 8. Apr. i København og rette sin Lejlighed efter at blive i samme Bestilling nogen Tid lang ud paa Sommeren; et Kongebrev til ham befaler ham ogsaa at overmande de Skibe, som under Skin af Købmandsskibe spoliere den søfarende Mand; naar Admiralen førte Sejl, og naar de ham mødende vare modvillige til at stryge deres Sejl, „som billigt var“, skulde de tvinges til at betale det Krudt og Lod, som da anvendtes imod dem. Næste Aar skulde han i Følge et Kongebrev af 26. Feb. 1594 atter ud paa Togt, men da han i Apr. omtales som meget syg og opholdende sig i Norge, er det tvivlsomt, om han kom til Søs d. A. 27. Maj 1596 fik den norske Adel og deriblandt A. D. Ordre til at møde til Kongens Krøning, 14 Dage forinden. 1599 var A. D. paa sit sidste Togt. Han befaledes at være 5. Apr. i København og indtræde paa det Skib, Kongen bestemte; det blev Josafat, hvorpaa A. D. var Underadmiral under B. Trolle og udsejlede paa Kongens Nordlandsfart¹⁾. Eskadren laa til Ankers i Vardø Havn i Maj, og „Kaptejnen“ (Kongen) havde indbudt de „andre“ Kaptejner til sig. Medens de sad ved Bordet, fik A. D. et hæftigt Sygdomsanfald, som Lægen erklærede for Paralyse; han efterlodes foreløbig i Præstens Hytte; til hans Vederkvægelse skænkede Kongen ham senere $\frac{1}{2}$ Ame Rhinskvin og

¹⁾ Prov. Regn. 1576. Sj. Tegn. XVII, 13. 49. 130. XVIII, 247. 256. XIX, 199. Sj. Reg. 11, 56. 143 13, 100. 145. 190. 319. 14, 210. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark.

2 Tdr. tysk Øl „til Skibsbehov“; og i Okt. træffe vi ham i København, hvor der tilstaas ham en Understøttelse paa 100 Dlr. af Rentekamret, da der „dagligen her i Byen i hans Sygdom meget opgaar“; men 31. Jan. 1600 døde han og jordfæstedes 12. Marts i Haarby Kirke, i hvilket Sogn hans Ejendom Højsgaard laa. 1575 havde han ægtet Mette Urne, med hvem han 1588 gjorde reciprokt Testamente, men da det var sket uden A. D.s Arvingers Bevilling, kændtes det 1603 magtesløst af Herredagen, efter at Jakob D. af Skotland — formodentlig en Broder — havde anlagt Sag mod Enken derom. 1579 fik A. D. Salten Len mod at afstaa de 300 Dlr., han til des havde bekommet i Besolding; Lenet selv afstod han 1586 mod 200 Dlr. af Rentekamret, men fik 1593 Ide og Marker Skibrede mod aldeles at lade falde, hvad der var ham bevilget til Pension; — og endvidere var han forlenet med Vemb Skibrede og Derup paa Fyn. — A. D. var en myndig Herre. Da Haarby Degnekald 1589 var ledigt, skrev han til Fyns Bisp: „Saa forser jeg mig til eder, kære M. Jakob (Madsen), at I ikke indsætter nogen Pebling mod min Vilje. Men dersom I det gør, da skal han, som bliver indsat, lidet trives“¹⁾.

56. 1577—(93). Kristen Munk „den unge“ (af Vinranke-Munkerne) var 1559—67 Hofjunker og 1564—67 Køgemester. Han blev i Feb. 1567 opsendt at inspicere Elfsborg og Baahus, i Marts affærdiget med nogle kgl. Pinker til Marstrand sammen med Arild Olsens Skibe at afbrænde de af Svensken i Varberg udrustede Fartøjer, og havde i Apr. faaet yderlig Forstærkning hertil; i Maj var han Proviantmester paa Jonas paa Toget mod Agershus og skulde dernæst drage med Frans Brokkenhus ind i Sverig, hvorfor der blev overantvordet K. M. „til Gissinggaard og nogle af Hofsinderne, som skulde opdraget med ham i Sverig“, 800 Dlr. 1568 (12. Jun.) var K. M. vistnok bleven Lensmand i Trondhjem (Stenvigsholm),

¹⁾ Sj. Tegn. XIX, 233. Rentek. 1873, 157. Nyt hist. Tids. I, 173. D. Mag. III, 137. 4 R. II, 389. 393. V, 151. VI, 203. Ny d. Mag. I, 22. 24. D. Saml. 2 R. II, 203. V, 56. 64. Resen 337. 348. 391. N. Mag. II, 151, 170. Fyn. Saml. VI, 341. Secher, Røttert. I, 108. 452. N. Rigsr. II, især 340. 655. III, især 287. 571. Topogr. Saml. Derup Nr. 2. Reg. Geh. Ark.

hvorfra han forberedte et Indfald i Sverig (Jæmteland). 1571, 18. Jun. „kom K. M. fra Trondhjem til Bergen og vilde til Danmark,“ idet hans Lensmandstid var omme; hjemkommen blev K. M. den unge atter Hofsinde 4. Jul. 1572. Men 21. Apr. 1577 antoges han som Skibshøvedsmand, at tjene Kongen til Lands og Vands, og gjorde som saadan Tjeneste ved 1578 at udtage Baadsmænd i Jylland. 1579, 2. Marts fik han en ny Bestalling, som tillagde ham Krongods i Tørslev By, der rentede 333 Dlr. aarlig, imod at han opgav sin Pengeløn. Paa Josva, der løb fra København 8. Maj 1580, gjorde han et Togt i Østersøen, men vendte 29. Jul. tilbage og blev liggende nogen Tid paa Strømmen. 1583 var han destineret til Lavrits Kruses Underadmiral paa Josva til Nordsøen. 1586 var K. M. i England med 4 Skibe i Anledning af de protestantiske Fyrsters paatænkte Understøttelse af de reformerte i Frankrig; senere overførte han Hertug Ulrik af Meklenborg fra Gedsør til Fastlandet. Det næste Aar maa da K. M. have været A. Durhams Underadmiral paa de nordlige Farvande. — 1588 mødte han i Slagelse 21. Maj med Heste for at følge Frederik II's Lig til Hvilestedet i Roskilde; 9. Marts 1589 udgik der Breve til flere Skibshøvedsmænd om at indfinde sig 1. Maj i København, da Kongen var til Sinds at udsikke Orlogsskibe og vilde bruge dem derpaa; skønt K. M. staar øverst paa Listen, fik han dog ikke Overkommandoen, men blev kun Chef for Samson paa den skotske Rejse. 1593 skulde han følge Kongen med 4 Heste til Flensborg og derfor være 24. Avg. i Kolding; 1595 følge Kongen ind i Tyskland og derfor være 3. Sept. i Kolding og 1596 lade sig bruge i Ridderspil ved Kroningen; herom bærer Navnet Christian Mvnceke paa et Bæger, der opbevares paa Rosenborg, noksom Vidne; under de store Kroningsgilder tog K. M. Vare paa Administratoren af Saksen¹⁾. — Han døde 1612 og var (1580) gift med Anna Skram. Mindesmærke over dem findes i Tvede Kirke i Jylland. Af hans Len kan der foruden de anførte endnu nævnes: Rugaard og Skarpenbergs Gods. Han ejede en Gaard i København

¹⁾ Sj. Reg. 13, 100. Sj. Tegn XVII, 13, 130. XVIII, 262. 455. 494. 562.

paa Kødmangergade og var 1595 indkommen i Danske Kompagni¹).

57. (1580)—1606. Tomas Normand de la Navete (Navité) var vistnok af fransk Herkomst. 1580 kommanderede han Galejen Salomon, der 8. Maj afsejlede til Østersøen og forblev der efter 29. Jul. 1584, 10. Maj affærdigedes han og S. von Salingen til Malmis at forhandle med Russerne om de lappiske Anliggender; 1. Jul. kom de til Bestemmelsesstedet og havde Konferens med Vøjvoden der, som undskyldte sig med sin Uvidenhed om Sagen. 1586 blev T. N. d. l. N. atter sendt med S. v. Salingen o. fl. til Kola; deres Instruktion er af 1. Maj 1586. De danske vare i Kola til den fastsatte Tid, 1. Jul., ventede forgæves i 5 Uger paa Russernes Komme og rejste derpaa hjem, „da Høsten nærmede sig“; de russiske Afsendinge kom 5 Dage efter denne Afrejse. 1589 var T. N. med paa den skotske Rejse; tilsagdes at være i København 1. Maj, fik Pasbord til fri Befordring paa Vejen og blev Kaptejn paa Rafael. I Oslo var Kaptejn N. til Stede ved den skotske Konges Bryllup og gik sammen med de andre norske Adelsmænd foran Kongen, hver Gang denne vilde aflægge Besøg hos „Frøkenen“, som ogsaa paa selve Vielsesdagen (23. Nov.). 1591 anvistes der T. N. hans aarlige Besolding af Agershus Slots Indkomst, uden at det dog kan ses, hvor han forhen hævede sin Løn. 1592 fik han 8. Apr. Bud at begive sig til København og tage Besked hos K. Majs Regeringsraad, da han skulde gøre en Rejse norden om til Malmis. Som Kaptejn paa Strudsen drog han af Sted, uden at nogen Gesandt fulgte med, og traf vel sammen med russiske Afsendinge, men Mødet blev frugtesløst „for Aarsages Skyld“, da T. N. kun bragte en

¹) Velvillig Meddelelse af Hr. Arkivassistent Thiset. D. Saml. 2 R. II, 195. 203. Grundtvig, Fr. II's Statshush. XCV. N. Rigsr. I, 540. 596. 609. 619. 634. 677. Rentek. 1873, 147. 153. 158. 211. (Suhm) Saml. II, 2, 105. Schlegel, Saml. I, 1, 77. Nyt hist. Tids. I, 173. Resen 337. Brock, Den old. KgsL. 19. Fyn. Saml. VI, 307. 336. V. Simonsen, Eske Brok II, 27. Trap V, 561. Erslev, Len I, 34. 122. II, 73. 27. 70. Kbh. Dipl. I, 535. VI, 166. K. M. den unge forveksles let med K. M. den ældre til Toberup af de 3 Roser-Munkerne (Gen. og biogr. Arkiv Nr. 1—8), som var Lensmand paa Agershus; at „den unge“ havde Stenvigsholms Len, fremgaar dog af N. Rigsr. I, 602. 625. 658.

Undskyldning for de danskes Udeblivelse. Baade 1593 og 1594 i Nov. blev det ham befaleet at komme næste Foraar til Hovedstaden og følge K. Maj.s Mænd og Sendebud til Malmis og siden ind i Rusland, men det ses ikke, om disse paatænkte Foretagender kom i Stand. 1596 var han tilsagt til Kongens Kroning, at møde 14 Dage forinden ¹⁾). Endnu 1602 hævdede han sin Løn paa Agershus, men i Apr. 1606 omtales han som død. Han skrev sig til Skovsgaard paa Fyn og til Kalnæs i Norge, som han først var forlenet med og senere tilmageskiftede sig mod en Gaard i Skaarup paa Fyn. 1585 stod hans Bryllup paa Københavns Slot med Maren Lykke. S. A. forlenedes T. N. med Rakkestad kvit og fri ²⁾).

58. 1582—(1606). Kjeld Baad, Søn af Jens B. og Karen Kjeldsdatter, var Hofjunker fra 1573 og Skibshøvedsmand fra 1582. — 1589 fik han Pasbord til fri Befordring til København, hvor han mødte 1. Maj, da Kongen vilde bruge ham paa den skotske Rejse; K. B. blev Kaptejn paa Dragen. 1590 var han Kaptejn paa Den blaa Løve paa den anden Skotlandsfærd og modtog Hertugen af Brunsvigs Gave (30 Rosenobel); paa Hyldingsrejsen til Norge 1591 var han Befalingsmand paa Rafael; 1592 kommanderede han, under J. Bokholt som Admiral, Den blaa Løve i Vestersøen, hvor Strømmene skulde holdes rene. 1593 gav han efter Befaling Møde i København 8. Apr. for at indtræde paa et Skib for en længere Tid og blev da Skibshøvedsmand paa Duen at følge Admiral A. Durham i Vestersøen. Frederik II havde antaget ham med en Besolding af 200 Dlr., men da K. B. beklagede, at han med samme Besolding ikke kunde „tilkomme“, forhøjedes Penge-lønnen 25. Jun. til 300 Dlr. 1594 er han Admiral over en Eskadre bestaaende af Den hvide Due, hvorpaa han selv var, Barken og Papegøjen; han skulde krydse i Vestersøen ved Lindesnæs. 1599 kommanderer han St. Mikael under Admiral B. Trolle paa Kongens Nordlandsrejse; til den Ende var han 5. Apr. i København. Hans Navnetræk paa Apotekerens Ruder i Bergen vidner om, at K. B. ogsaa har taget Del i Lystig-

¹⁾ Sj. Tegn. XVII, 130. XVIII, 517. Sj. Reg. 13, 100. ²⁾ N. Saml. 4to I. 430. II, 549. D. Saml. 2 R. II, 203. V, 62. Büsching VII, 307. 310. N. Rigsr. II, 554. 646. III, 46. 190. 240. 271. 319. 359. IV, 78. 140. N. Saml. 8vo I, 469. Schlegel, Saml. I. 1, 82. 88. Fyn. Saml. VI, 347. N. Mag II, 151. Erslev, Len II, 86.

hederne i denne By. Ved Indsejlingen til Byen havde han nær faaet Kongens Kartover at smage, thi Kongeskibet antog St. Mikael, der ikke vilde stryge paa Sejlene for det, for et fremmed Skib og sendte det en Kugle af en halv Kartov, som heldigvis ikke naaede St. Mikael, men havde den tilsigtede Virkning og fik K. B. til at lægge bi. 1600 maatte K. B. ud paa de samme Farvande under H. Daa, og 1602, da H. Daa som Admiral over 5 Skibe skulde føre Hertug Johan til Rusland, var K. B. paa Rafael Underadmiral, indtil man kom til Narva; paa Hjemreisen skulde han indtræde paa Viktor og være Admiral over Flaaden. 1606 fik K. B. 2. Jun. Bestilling at være Chef paa Gideon paa den engelske Rejse¹⁾; det blev sandsynligvis K. B.s sidste Søfart. Han døde i Feb. 1608. 14. Apr. modtog Fru Berte Baad paa hendes afgangne Broder K. B.s Vegne hans Resttilgodehavende paa Klædekamret; 1607 var hans Løn 250 Dlr. Han skrives til Skovsbo og Tidselholt; var sidste Mand af sin Slægt og havde ægtet Regitse Grubbe Lavritsdatter²⁾).

59. 1583—(1608). Peter Brokkenhus var Søn af Ejler B. og Kirstine Eriksdatter Gyldenborn. Efter at have været Hofjunker 1572—73 fik han under 1. Jan. 1583 Kongebrev om, at han skulde møde inden Midfaste i København, da Kongen vilde bruge ham for Skibshøvedsmand. „Vi have befalet Kristoffer Valkendorf at handle med dig og at skulle gøre dig en tilbørlig Besolding, saa du med Billighed ikke skal have dig derover at beklage“. Disse Forhandlinger tilendbragtes 16. Feb. med det Resultat, at P. B. skulde have Skeberg Sogn i Len, „dog saa, at hannem aarligen skal kortes og afdrages udi hans Skibsbestillings Besolding, hvis Lenet aarlig kan inddrage og opløbe“. 1589, 26. Jun. blev Forleningsbrevet fornyet, og P. B. blev udtrykkelig forpligtet at lade sig bruge i K. Maj.s Tjeneste, enten til Skibs eller anden Steds, hvor og naar tilsiges. Men om hans Bedrifter tie Kilderne. P. B. til Hofvin døde 1608³⁾).

¹⁾ Sj. Tegn. XVII, 130. XVIII, 247. XIX, 199. Sj. Reg. 13, 100, 145, 191, 263, 319, 332, 360, 14, 210, 272, 384, 15, 117. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark. ²⁾ Klæd. 1607. Rentek. 1873, 159. Adelsaarbog. D. Mag. 4 R. II, 389. N. Mag. II, 170, 173. Schlegel, Saml. I, 4, 85. ³⁾ N. Saml. 4to I, 263. Rentek. 1873, 158. N. Rigsr. II, 499. III, 46. Erslev, Len II, 88.

60. (1583)—93. Torløf (Tolluf) Knudsen var 1583 udnævnt til Chef paa Den lille Fortun, der skulde til Nordsøen. 9. Marts 1589 fik T. K. Varselsbrev om at være i København 1. Maj, og begav sig derpaa om Bord paa Gabriel som Kaptejn for at deltage i Skotlandsrejsen. Men under 3. Marts 1593 modtog han følgende Brev: „Da vi have en daglig stor Udgift, og vi derfor ville aftakke og forløve nogle Skibshøvedsmænd o. a., have vi forløvet dig af vor Bestilling og Tjeneste“. Dog skulde han tjene Kongen til Lands med Hest og Harnisk af sit Adelsgods og lade sig munstre med de andre adelige¹⁾.

61. (1583)—(1610). Sten Madsen Laksmand skal have tjent i Spaniens og Frankrigs Hære og derved erhvervet sig stor Indsigt i Artilleri og Krigskunst. Hofsinde var han 1574—81; sendtes 1576 til Lifland og 1578(9) som Jakob Ulfeldts Marskalk til Rusland. 1583 var han destineret til Skibshøvedsmand paa Krabaten til Nordsøen. 1588 laa han i „Slotsloven“ paa Baahus i H. Gyldenstjærnes Fraværelse. 1589 beordredes han til København 1. Maj og blev da 25. Avg. Løjtnant paa Gideon paa den første skotske Rejse; 12. Avg. mødte han med sin Frue paa Kronborg at erfare Fru Moders Vilje. Paa den anden skotske Rejse 1590 var S. M. Løjtnant paa Gideon; ved Hertugen af Brunsvigs Besøg paa Flaaden foræredes han med 40 Rosenobel²⁾, og han red 19. Maj foran Dronning Annas Vogn paa hendes Indtog i Edinburgh. Ved Morten Venstermands Bryllup paa Kronborg mødte ogsaa S. M. Han var 13. Maj 1592 bleven udnævnt til Admiral over K. Maj.s Skibsflaade udi Vestersøen, men af os ukendte Grunde overtog J. Bokholt dette Hverv. Ved Kroningen 1596 skulde han lade sig bruge i Ridderspil, — hvorfor det alt omtalte Bæger paa Rosenborg ogsaa bærer hans Navn; — desuden tog han Vare paa „udi Kælderen“ under Festmaaltiderne³⁾. 1597 sendtes han til Rusland, men indtraf uheldigt nok ved Zar Feodor Ivanowitsch's Død, saa at Rejsen blev uden Frugt. 1610, 16. Jul. befaledes han at udtage 100 gode Baadsmænd af Baahus Len og forsende dem straks til København; denne Befaling (og flere andre) udførte han i Egenskab af Lensmand paa det

¹⁾ Resen 337. Sj. Reg. 13, 100. Sj. Tegn. XVII, 130. XVIII, 247. ²⁾ Sj. Tegn. XVII, 130. 188. Sj. Reg. 13, 100. 145. ³⁾ Sj. Tegn. XVIII, 61. 494. 562. Sj. Reg. 13, 263.

nævnte Sted, og det er derfor mindre sandsynligt, at han 30. Maj s. A. skulde være udsejlet til Østersøen under Admiral M. Ulfeldt, og det endda kun som Løjtnant paa Leoparden. — S. M. L., der skrev sig til Rønneholm, døde omtrent 1614; 14. Apr. 1616 ordnes Værgemaalet for hans Børn; han var 1585 blevet gift med Anna Baden. Hans Len vare henholdsvis Halmstad, Baahus og Øvids- og St. Peters Kloster i Lund. Som Lensmand i Baahus betalte han 1606 et af Norges Statholder Jørgen Fris bygget Skib, som Kongen havde købt; næste Aar tiltakledes det af Skipper Bagge i Aabygaards Fjord og sendtes til København med Ladning. 1609 havde han en kedelig Sag, idet kgl. Skibskaptejn H. Kønning attraperede Skibe, som mod Forbudet udførte Egetømmer fra Baahus Len; Bønderne, som havde solgt Tømmeret, straffedes, og S. M. L. fik en Irettesættelse. Ogsaa Korn havde Bønderne i Viglen udført, og de beklagede sig over den høje Straf, de bleve idømte derfor. 9. Jul. 1611 fik S. M. Brev om at gøre J. Daa Undsætning med de Mænd, han havde liggende i Lenet, dersom behov gjordes. I Jun. 1612 skulde han og Enevold Kruse skaffe saa mange Jagter og Baade som muligt fra Viglen og sende dem velbemandede til Baahus Slot. — S. M. L. havde været Broder i Danske Kompagni siden Pinse 1583¹⁾.

62. (1583)—93. Niels Skinkel til Gerskov var 1583 Kaptejn A. Durhams Løjtnant paa Prinsebarken paa dets Togt til Nordsøen. 1584 fik han Forleningsbrev paa Færø; han skulde med kgl. Skibe besejle disse Øer og have Tilsyn med Handelen der; som Besolding herfor bestemtes 200 Dlr.; og naar han kom til København og brugtes paa denne Rejse, skulde han paa Slottet der have Underholdning paa sig selv tredje. 1588 mødte han 21. Maj i Slagelse, dog uden Heste, for at bære Lys om Frederik II's Kiste paa Ligtoget til Roskilde. 1589 beordredes han til at give Møde inden 1. Maj i Hovedstaden for at overtage Kommandoen paa Josva, som skulde paa Skotlandsrejsen. Aaret derpaa var han Chef paa Gabriel til

¹⁾ Topogr. Saml. Baahus, Nr. 9, a. b. Reg. Geh. Ark. Sj. Tegn. XX, 417. XXI, 156. Slange v. Schl. I, 484. Rentek. 1873, 160. Resen 315. 337. 399. N. Saml. 8vo I, 490. Brock, Old. KgsI. 19. Büsching VII, 316. N. Rigsr. IV, 386. 166. 341. 468. D. Mag. I, 115. Fyn. Saml. VI, 352. 380. Erslev, Len II, 7. 78. 52. Kbh. Dipl. VI, 47.

Skotland og foræredes af Hertugen af Brunsvig med 30 Rose-nobel. 1592 fo'r N. S. som Kaptejn paa Den hvide Due under Admiral J. Bokholt i Vestersøen, modtog dernæst Indbydelse til Predbjørn Billes Bryllup i København 25. Feb. 1593 og endelig 3. Marts et Brev om sin Afskedigelse af Marinens Tjeneste (som i Levnetsløb 60). Til Kroningen 1596 var han udskreven, men uden Heste, og udset til at bære Mad paa Kongens eget Bord. 1600 stod N. S.s Bryllup med Mette Bille. N. S. havde 1575—78 været Hofsinde, sendtes 1576 til Lifland og „kom paa Kronborg“ i Maj 1578¹⁾.

63. (1583)—93. Klavs Bille, Søn af Jens B. og Karen Rønno, er født paa Gulland 28. Dec. 1560, men over hans Fødsel synes der at have hvilet en Skygge. Fra 1581 til 82 arbejdede han i Danske Kancelli, men kom det følgende Aar til Orlogs, idet han blev udskrevet blandt de Adelsmænd, der kom paa den Flaade, som udrustedes mod de engelskes Fart norden om, og han blev adjungeret A. Durham paa Prinsebarken. 1587 udkommanderedes han til at tjene under samme Admiral paa Gideon og paa de samme Færvande. 1589 tilsagdes han at møde 1. Maj i København, og 20. Jun. antoges han som Skibshøvedsmand med 300 Dlr., hvorpaa han tiltraadte den skotske Rejse paa Josva som Niels Skinkels Løjtnant. Paa den anden Skotlandsrejse 1590 om Bord paa Rafael havde han sin gamle Chef A. Durham. Men 3. Marts 1593 fik han sit Afskedigelsesbrev (som i Levnetsløb 60). 1596 var han i Feb. til Bryllup i Kolding og senere til Kroningen i København at tage Vare paa, dog uden Heste, og at bære Mad for Kongen af Skotlands Gesandter. K. B. til Lyngsgaard i Skaane døde 1. Dec. 1600 i Odense, blev 10. Jan. 1601 nedersæt i St. Knuds Kirke, men førtes senere til Egense Kirke. 1595 ægtede han (13. Jul.) Elisabet Spejgel, og „Prinsen“ var til Stede ved Gildet, der stod paa Danske Kompagni²⁾.

¹⁾ Sj. Tegn. XVII, 13. 49. 130. XVIII, 209. 246. 505. 562. Sj. Reg. 13, 100. 145. 263. Resen 337. Rentek. 1873, 160. N. Rigsr. II, 556. 560. Fyn. Saml. VI, 440. ²⁾ Sj. Reg. 13, 85. 100. 145. Sj. Tegn. XVII, 130. XVIII, 247. 472. 505. 562. 7. Okt. 1596 fik en kgl. Skipper Søpås med det kgl. Skib Rosen, „som os elsker Klavs Bille paa er Købmand“, at skulle begive sig til Danzig med Vin, dér at forhandle, og tilbage igen (Sj. Reg. 14, 21). D. Saml. 2 R. V, 56. Resen 337. Fyn. Saml. VI, 316. 414. 444. Rentek. 1873. 185.

64. (1585)—(96). Hans Holst. I Dec. 1585 var K. Majs Skibskaptejn og Udligger i Bælt H. H. Fadder hos Sognepræsten i Nyborg. Næste Aar skrev Kongen: „Efterdi mange engelske o. a. imod vor Vilje besejle Vespensø, og mange Sørøvere gøre vore Undersaatter dér Overlast, have vi skikket os elsk. H. H. vor Skibskaptejn og medhavende Folk, Skøt og Arkelitøj at skulle ved Havnen dér lade gøre et Blokhuse og derudi al Tid være til Stede og tage Besked af Skibene, dér komme, om de have Pas; have de intet, kan han skyde dem i Sænk eller sende dem til København“. Dette Kongebrev af 18. Apr. 1586 angaar vist den samme Person som et andet af 21. Maj 1596, hvorved H. H. bliver antaget for Kaptejn med 100 gl. Dlr. — Allerede 1559 fandtes en H. H. i kgl. Skibstjeneste¹).

65. (1586)—(90). Hans Roschi (Rostke) var Hofjunker 1584—86. 1587 skulde 2 Galejer og 1 Pinke under H. Reskie(?) i Følge kgl. Befaling af 14. Dec. 1586 krydse under Flækkerø mod Fribyttere. 1589, 9. Marts befales H. Roschj at komme 1. Maj til København, da Kongen vilde bruge ham paa Orlogsskibene; 25. Avg. er H. Rostke Kaptejn paa Den hvide Due, ligesom han 9. Apr. 1590 sættes over samme Skib, begge Gange til Skotland; sidste Aar fik han som de øvrige Kaptejner 30 Rosenobel i Gave ved Hertugen af Brunsvigs Besøg om Bord²).

66. (1587)—99. Børge Trolle. Se Levnetsløb 10.

B.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1588—1609.

67. (1588)—(90). Hans Simonsen de Lange var af Bergensk Herkomst. 1588 sendtes S. v. Salingen, Iver Gagge

¹) Fyn. Saml. VII, 286. N. Rigsr. I, 265. II, 665. Sj. Reg. 13, 432. I København fandtes en rig Borger H. H., der døde 1623 (Nielsen IV, 75). ²) Garde, Efterr. I, 64. Sj. Tegn, XVII, 130. Sj. Reg. 13, 100. 145. Rentek. 1873, 169.

og „Kaptejn“ H. S. d. L. til Kola, hvor de ankom 11. Jul.; de afsejlede atter 25. Jul. og vare hjemkomne 24. Sept. 1589 kommanderede H. S. St. Mikael paa den første og 1590 Musen paa den anden skotske Rejse, begge Gange som Kaptejn, hvorfor de 30 Rosenobel som Gave ogsaa faldt i hans Lod. Derefter maa han være bortrejst fra Landet som afskediget, thi 28. Avg. 1592 skrives til Rentemesteren: „Eftersom H. S., Skibskaptejn, er blevet aftakket, da antages han paa ny, og der bevilges ham hans forrige Pension“, og 1. Avg. 1594 tilstaas der ham 100 Dlr. udover de 200, han hidtil havde haft til Besolding; den større Pension skulde regnes „fra den Dag, der han sidste Gang kom herind i Riget igen, der han var aftakket“. 1594 var han under Admiral K. Baad i Vestersø som Kaptejn paa Papegøjen. Næste Aar pløjede han de samme Vande paa Barken, medens Skipper „Jep N.“ paa Jonas var ham underlagt og skulde med ham holde Øje med Sørøverne. 20. Apr. 1596 udkommanderedes han samme Steds hen med Barken, men fulgtes af Papegøjen; han modtog i Søen (25 Maj) Ordre om at begive sig til Bergenhus for at hjemføre Skatten, hvoraf han skulde forvare den ene Halvdel paa sit Skib, medens Papegøjen skulde have den anden om Bord. Fra Nordsøen begav H. S. sig paa kgl. Befaling af 22. Jul. til Østersøen, for paa Rafael at overføre fremmede Kroningsgæster til Gedsør¹⁾). 1597 fik han en ny Bestalling, i Følge hvilken H. S., der for nogen Tid siden var antaget i Kongens Tjeneste, skulde have 300 gl. Dlr. fra 1. Maj at regne. S. A. gjorde han et Togt til Spanien, hvilket kan ses af et Kongebrev af Jun. 1597 til H. S., hvori det bevilges, at K. Maj.s Skrædders Søn maa indtages paa et Skib, som skal løbe med ad Spanien. 1599 deltog han i Kongens Rejse norden om Norge som Kaptejn paa Duen; paa Hjemrejsen synes han at have overtaget Kommandoen over Josafat i Stedet for den syge A. Durham; 27. Jun. fik H. S. Brev paa 130 Dlr. aarlig af Rentekamret til Husleje. 1600, 14. Apr. rejste Kongen til Agershus; om Bord paa Viktor finde vi H. S. 1602 gelejdede H. S. i Avg. paa Gideon (under Admiral M. Ulfeldt) Hertug Johan til Narven. Dernæst befaledes han at føre Viktor til

¹⁾ Sj. Reg. 13. 100. 145. 361. 395. 421. 451. Sj. Tegn. XVIII, 192. 355. 516. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark.

Spanien. Dette Skib, der just var hjemkommen fra Narven, udtakledes paa Koffardivis og baglastedes med Kugler og Bly; foruden H. S. forordnedes paa Viktor den Skipper fra Embden, som paa samme Rejse var bestillet. Det var først paatænkt at sælge baade Skib og Ladning i Spanien, men senere bestemtes dog, at Skibet skulde føre Ladning (af Salt?) tilbage til Langesund. Der udstedtes et Brev til Kongen af Spanien, et latinsk og et tysk Pas. Da alt var i Stand, sendtes Viktor til Drammen efter Tømmerlast, men da det ikke kunde indkomme til denne By, blev det liggende i Langesund og indtog Lasten dér. H. S. fik under 8. Nov. 1602 den Begunstigelse, at han maatte indføre 10 Læster Rostokkerøl sise frit; de Kvantiteter, han indførte, blev afskrevne paa Bevillingsbrevet ¹⁾. 1606 fik H. S. Bestilling som Viktors Kaptejn paa den engelske Rejse under P. Munk. 1607 anføres han endnu med 300 Dlr.s Løn. 1610 fik H. S. Skibsartikler og Pas paa Markatten, der under M. Ulfeldt opererede i Østersøen. H. S. var bosiddende i København, hvor han ejede Huse og Haver, og hvor han 1595 var indtraadt i Danske Kompagni ²⁾.

68. (1588)—93. Hartvig Brun (Moritsen) beordres 2. Jul. 1588 til paa Den forgyldte Løve at følge B. Trolle i Vestersøen; 1589 faar H. Moritsen Ordre til at møde 1. Maj i København, men synes ikke at være bleven brugt; derimod følger H. B. (9. Apr. 1590) P. Munk paa den anden skotske Rejse som Chef for Lille Fortun og faar ved denne Lejlighed den brunsvigske Gave (30 Rosenobel); — ligesom H. B. 1592 (13. Maj) paa Salomons Galej følger J. Bokholt i Vestersøen. Men 3. Marts 1593 modtager han Brev om sin Afskedigelse af Søetatens Tjeneste (som Levnetsløb 60) ³⁾.

69. (1588). Steffen (Staffen) Prytz faar 2. Jul. 1588 Ordre til paa St. Mikael at følge B. Trolle i Vestersøen mod Fribyttere ⁴⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 14. 106. 210. 214. 384. 390. Sj. Tegn. XIX, 85. 376.

²⁾ Sj. Reg. 15, 117. 296. Büsching VII, 308. Garde, Efterr. I, 74. N. Rigsr. III, 417. 700. N. Mag. II, 170. D. Mag. I, 115. 4 R. IV, 6. Kbh. Dipl. I, 566. 621. II, 557. VI, 50. 226. ³⁾ Sj. Reg. 13. 5. 145. 263. Sj. Tegn. XVII, 130. XVIII, 247. ⁴⁾ Sj. Reg. 13, 5. En Kristoffer Preuss omtales Resen 337. Rentek. 1873, 168.

70. (1588)—(1601). Simon von Salingen omtales vel en enkelt Gang (med Urette) som „Skibskaptejn“, men benævnes ellers al Tid „vor Købmand“. I Tjeneste hos et Handelshus i Antwerpen gjorde han fra 1566 mange Handelsrejser i de nordlige Egne af Norge og Rusland, til hvilke han erhvervede nøje Kændskab. Han paastaar, at han med en Baad har sejlet langs Landet fra den Carcliske Side rundt om Lapland og loddet alle Have, afpejlet og maalt Landstrækningerne paa deres Longitudo, Latitudo og Poli Højde og maalt og loddet alle Have og Strømme indtil Kildin og derfra indtil Malmis. Paa Grund af denne sin Lokalkundskab blev han oftere sendt til hine Egne i den danske Konges Ærinde. Saaledes 1584 sammen med Kaptejn T. Normand. S. v. S. „holdt Retterting udi Malmes udi sit eget Logement og mange Partier, en Del ved Forligelse, en Del ved Dom, adskillede“. 1. Jul. 1586 var han atter i Kola, men uden Resultat; 25. Sept. befaledes Kristoffer Valkendorf at tage ham med til Antvorskov, „derefter ydermere Kongens Vilje at forfare“. 1587 handlede han for egen Regning med Egetømmer og laante til sit Skib 2 Dusin lange Spejser hos Kongen. 1588 sendtes „Kaptejn“ S. v. S. med 2 Skibe til Kola at hindre ulovlig Handel; men H. S. de Lange har dog vel snarere været Eskadrens Chef, medens S. v. S. er at betragte som Kongens Gesandt, der ogsaa denne Gang holder „offentlig Ret“. 1590 laante S. v. S. 2 smeddede Stenstykker og 60 Jærnkugler hos Kongen, sikkert til nye private Handelsforetagender; 1591 forfattede han sin Bericht wegen der Landschaft Lappia. 1595 var han atter i Malmis sammen med Admiral B. Trolle. S. A. fordrede han af Kongen Godtgørelse for leverede Sild og Sukker og „for den Skade, han paa den narviske Rejse i K. Maj.s Kommission lidt havde“, og fik da ogsaa i Jan. 1596 en Erstatning paa ialt 1000 Dlr. „og dermed klargjort“; men 1597 klager han over at have lidt stor Skade til Søs og at være kommen til agters med sin Næring og i stor Gæld. Kongen forærede ham da andre 1000 Dlr. og desligeste det kgl. Skib Musen. Paa Grund af vedvarende Irringer om Laplands Grænser befaledes S. v. S. med Vardøhus-Lensmand at forfare den Lejlighed, dragendes fra Sted til Sted i Vinteren 1597—98 og dernæst i Marts aflægge Beretning for Kongen derom. Da S. v. S. skulde ledsage Eske Brok 1601 til Zaren i Rusland, foræredes der ham en Æresklædning, og han „fornøjedes“ paa Haanden med Halvdelen af hans tilstaaendes Aarsløn og Pension (som Skibskaptejn?) forud til at forbruge paa denne ryske Rejse. — S. v. S. var Borger i Køben-

havn, hvor han en kort Tid ejede en Gaard paa Gammeltorv og i Julen 1594 indtraadte i Danske Kompagni¹⁾.

71. (1589). Niels Bro. I Kancelliprotokollen staar en Befaling af Marts 1589 til N. B. om at møde i København 1. Maj for at lade sig bruge paa Orlogsskibene, men Navnet er atter overstreget. Da N. B. ellers ikke nævnes som Skibskaptejn, er han maaske kun Skipper²⁾.

72. (1589). Jørgen Gagge til Søndergaard, Søn af Peter G., befaledes 9. Marts 1589 at indfinde sig i København 1. Maj. 28. Avg. blev J. G. Kaptejn T. Normands Løjtnant paa Rafael paa den skotske Rejse. Han omtales 1606 som død og var gift med Margrete eller Mette, Datter af Landsdommer Peter Hansen til Simlegaard³⁾.

73. (1589)—(91). Jørgen Høg modtog 9. Marts 1589 sædvanlig Befaling om at indfinde sig i København 1. Maj, hvorefter han 25. Avg. 1589 blev Løjtnant paa Den blaa Due under Kaptejn S. Franke paa Skotlandsfarten, medens han paa den anden skotske Rejse 1590 førte selvstændig Kommando over Den graa Falk, hvorfor de brunsvigske 30 Rosenobel bleve ham til Del; paa Hyldingsrejsen til Norge 1591 førte han (14. Maj) David Galej. Men da han skændeligen og uden given Aarsag ihjelskød en Borgmester i Skive, dømtes han 1592 paa Herredagen til at miste Livet; dog, „for mange og adskillige vore Undersaatter, gode Mænd af Adel saa og Fruer og Jomfruer, deres underdanigste flittige Forbøns Skyld“ benaadedes han mod at tjene 4 Aar mod Tyrken og siden aldrig komme tilbage. Trods dette sit Løfte opholdt han sig dog først nogen Tid i Riget og skulde derpaa have giftet og bosat sig i Sverig⁴⁾.

74. (1589). Torkild Petersen (Skipper?) befales 9. Marts 1589 at møde 1. Maj i København for at bruges paa Orlogsskibene; men hans Navn er overstreget i Befalingen⁵⁾.

75. (1589)—(90). Jon Tejst. Som kgl. Enspænder anføres en Johan Thies fra 1574—78 og Feb.—Jul. 1580. —

¹⁾ Sj. Tegn. XVIII, 481. XIX, 103. 323. 324. Büsching VII, 346. 307. Ny d. Mag. II, 362. I, 145. N. Rigsr. II, 705. III, 109. 501. Kbh. Dipl. IV, 735. VI, 50. Rørdam, Univ. III, 694. Slange v. Schl. I, 86. ²⁾ Sj. Tegn. XVII, 130. ³⁾ Sj. Tegn. XVII, 130. Sj. Reg. 13, 100. Hist. Tids. 5 R. VI, 822. Secher, Rettert. II, 64.

⁴⁾ Sj. Reg. 13, 100. 145. 191. Rosenvinge IV, 322. N. Rigsr. III, 338.

⁵⁾ Sj. Tegn. XVII, 130.

1589 skulde Jon Tejst møde 1. Maj i København og blev 25. Avg. udnævnt til Løjtnant paa Lille Fortuna, Kapt. J. d. l. Rue, paa den første Skotlandsrejse; paa den anden 1590 fungerer J. T. (fra 9. Apr.) som Høvedsmand paa Rosen og høstede 30 Rosenobel som Gave. 1604 indkom i Danske Kompagni velbyrdig Hans (Olufsen) T. af Norge; han var Kongens Foged i Lister Len, skrev sig til Bjelland i Kvindherred og var gift med Brynhilda Bænkestok Trondsatter. Trond T. var hans Søn¹⁾.

76. (1589)—(99). Jakob Trægaard nævnes 25. Avg. 1589 som Løjtnant paa Gabriel, Kaptejn T. Knudsen, paa den første skotske Rejse; paa anden Skotlandsfærd var J. T. Løjtnant paa samme Skib, men Niels Skinkel Kaptejn. 1591 er han K. Baads Løjtnant paa Rafael paa den norske Hyldingsrejse. 14. Avg. 1592 udstedtes Brev om, at J. T. skulde være Kaptejn paa det Skib, der skulde til Skotland, men i Maj var han bleven Høvedsmand paa Den hvide Rose under Admiral J. Bokholt i Vestersøen. 16. Maj 1595 blev J. T. udset til som Høvedsmand paa Hektor at følge B. Trolle norden om til Rusland. 1596 løb han med Herkules udi Bælt, og 29. Apr. 1597 fik Skibshøvedsmand J. T. Søpas paa Duen for at følge Kongens tilforordnede Raad til Øsel. Ved denne Tid (1597, 99) havde J. T. en Genant, bestaaende af 1 Nødekrop, 1 Pund Rug og 2 Pund Byg. Paa Kongens Nordlandsfart blev han 30. Maj forordnet til Skibshøvedsmand paa Raabukken²⁾; denne hollandske Prise var imidlertid en daarlig Sejler, der sakkede langt agter ud for de andre Skibe. — J. T. boede i København paa Kød-mangergade og var 1580 indtraadt i Danske Kompagni, hvis Skraa han 1582 reviderede. Han har sikkert været 2 Gange gift; Børnene af første Ægteskab havde da deres Faders Navn, men af andet Ægteskab Morfaderens (Fyren). J. T. havde Gravsted i Nikolaj Kirke³⁾.

77. (1589)—(93). Hans Kansler. 1589 (25. Avg.) og 1590 (9. Apr.) beordres H. K. som H. Gyldenstjernes Løjtnant paa Josafat baade paa første og anden Skotlandsfart; 1591 paa

¹⁾ Rentek. 1873, 178. Sj. Reg. 13, 100. 145. Sj. Tegn. XVII, 130. Kbh. Dipl. VI, 51. N. Saml. 4to III, 375. ²⁾ Sj. Reg. 13, 100. 145. 191. 263. 395. 451. 14, 103. 115. 214. 228. D. Saml. 666. Reg. Geh. Ark ³⁾ N. Mag. II, 170. Kbh. Dipl. I, 510. VI, 46. 155. Pers. Tids. V, 26. I, 215.

Hyldingsrejsen til Norge fører Jens K. Sallemand Galej og i Maj 1592 David Galej under J. Bokholt i Vestersøen. 24. Nov. befales Rentemesteren at betale H. K.s Hustru den Pension og Hofklædning, som hans Bestalling lød paa, men som først var forfalden til Udredelse Paaskedag 1593¹⁾. — Endnu skal bemærkes, at 1616 fik Johan K. fra Hull Pas norden om, og 1640 døde det kgl. Postbud Jens Nielsen K.²⁾.

78. 1590—(92). Jørgen Mus, „Borger i København“, fik 20. Marts 1590 Pas for et Skib til Nordlandene, men samme Dag modtog han Bestilling som Skibshøvedsmand med 120 gl. Dlr.s Løn. Han blev s. A. brugt paa den anden skotske Rejse som Kaptejn paa Falk von Bergen; dernæst befaledes det ham 9. Jun. med samme Skib at visitere Fartøjer mellem Vardøhus, Malmis og St. Niklas; han skulde forfare, om de svenske havde gjort nogen Skade blandt de danske Finner ved Brand, Plyndring eller Dodtslag. Paa Hyldingsrejsen 1591 førte han ogsaa samme Skib, men blev saa fra Agershus, under Prinsens Ophold der, affærdiget med Brevskaber til Grotfyrsten i Rusland; J. M. begyndte Tilbagerejsen i Feb. 1592; endnu i Marts havde man herhjemme ikke hørt noget fra ham, og først 20. Jun. kunde J. M. overrække den danske Regering Zarens Svar³⁾.

79. (1591)—(97). Mads Gellesen fik 11. Apr. 1591 Bestilling at ligge i Bælt med Galej Sallemandt om Sommeren, at have Opsigt med, at „ingen forløb vor og Kronens Told og Rettighed“. 1594 laa han samme Steds og i samme Ærinde med Livskibet Rafael og 1597 med Livskibet Mikael. Han kaldes „Brevviser“, men ikke Skibshøvedsmand⁴⁾

80. 1591. Ove Vognsen. 1591, 14. Maj blev O. V. antaget som Skibshøvedsmand (200 Dlr. Pension), og samme Dag beordredes han til at ledsage Kongen paa Hyldingsrejsen til Norge som Kaptejn paa Duen⁵⁾.

81. (1591)—(95). Klavs Urne til Hindema i Fyn befaledes 14. Maj 1591 at være Kaptejn A. Durhams Løjtnant paa Josafat (paa Hyldingsrejsen); 14. Sept. 1593 bestilles han for

¹⁾ Sj. Reg. 13, 100. 145. 191. 263. Sj. Tegn. XVIII, 208. ²⁾ N. Rigsr. IV, 604. Breve II, 360. III, 328. ³⁾ Sj. Reg. 13, 136. 145. 191. N. Rigsr. III, 119. 123. 233. Büsching VII, 310. ⁴⁾ Sj. Reg. 13, 178. 358. 14, 100. ⁵⁾ Sj. Reg. 13, 203. 191.

en Skibshøvedsmand (150 Dlr.) og udnævnes 16. Maj 1595 til Kaptejn paa Den blaa Due at følge B. Trolle norden om til Rusland. Han var imidlertid blevet Hofsinde (fra 22. Apr.); 1597 nævnes han som Deltager paa den Rejse, Kongen gjorde til Bornholm og Gulland. 1598, 1. Avg. fik han Brev paa Nordlandenes Len, som han havde til omtrent 1604. Han fik her Brug for sit Sømandskab, naar han hvert Aar udi egen Person skulde visiterer Lenets Fjorde i Marts og Apr. Maaned ¹⁾).

82. 1592. Mads Appelrodt. 22. Jan. 1592 blev „Brevviser“ M. A., „af synderlig Gunst og Naade“ antaget i kgl. Tjeneste at lade sig bruge til Lands og Vands. Til aarlig Pension fik han 44 Dlr. og 13 Mark i maanedlige Kostpenge. Var han mere end Skipper? Han kendes allerede 1580, da han førte Danske Vildmand i Østersøen ²⁾).

83. 1592. Anders Rytter, „os elskel., vor Mand og Tjener“, fik 28. Jun. 1592 Bestilling for en Skibshøvedsmand (200 Dlr.). A. R. til Kabbel var gift med Anna Gøje; da hun døde barnløs, fik A. R. Retssager med Arvingerne, der endte 1602, men ikke til hans Fordel ³⁾).

84. 1592—(1610). Hans Simonsen de Lange. Se Levnetløb 67.

85. (1592)—(95). Johan Bokholt til Klingstrup var født i Lifland 3. Avg. 1537, deltog i Syvaarskrigen, hvori han toges til Fange af de svenske; blev 1570 Hofjunker og s. A. forlenet med Island; fra dette Land forpligtedes han til at sende Kongen Enhjørning, „eller hvis andet underligt og sælsomt der paa Landet kunde findes“. Til Islandsrejserne fik han Fetalje af den kgl. Slotsskriver, i 1577 saaledes for 6 Maaneder. 30. Jan. 1580 observerede han i Bessestad paa Island, samtidig med Tyge Brahe i Danmark, en fuldstændig Maaneformørkelse, der viste sig tydeligere for ham end for Astronomen. 1582 fik han Brev paa 200 Dlr s aarlig Besolding, men det anføres ikke, for hvilken Tjeneste han derved skulde lønnes. 1587 blev han Island kvit. 1592 i Maj fornøjedes han af Rentemesteren med 100 Dlr. for den Umage og Be-

¹⁾ Sj. Reg. 13, 191. 352. 395. Rentek 1872, 137. Slange v. Schl. I, 258. N. Rigsr. III, 542. Erslev, Len II, 85 ²⁾ Sj. Reg. 13, 238. D. Saml. 2 R. II, 203. ³⁾ Sj. Reg. 13, 287. Secher. Rettert. I, 469. II, 288.

sværing, han havde, da han laa i Slotsloven paa Visborg i Niels Bildts Fravær. Samme Aar blev han — i Stedet for S. M. Laksmand — forordnet til Admiral paa Josafat over Den hvide Due, Den blaa Løve, David Galej, Salomon Galej og Den hvide Rose, hvilken Eskadre skulde holde Strømmene i Vestersø rene for Fribyttere; de sædvanlige Skibsartikler bleve ham medgivne. Men han løb for tidlig og uden Ordre i Havn med Flaaden, hvilket 25. Jul. paadrog ham en Irettesættelse. 1594, 25. Jun. fik han Søpas til med Josafat, der fulgtes af Engelske Jonas, at overføre Kristen Barnekov og Sten Bille til Skotland; 16. Sept. lagde Josafat efter endt Togt ind for København. For Rejsen 1592 med K. Maj.s Flaade og for Skotlandsrejsen fornøjedes han 1594 af Rentemesteren med 200 Dlr. 3. Feb. 1595 befaledes han at afgøre sine Restanser paa de islandske Regnskaber; sit eget Tilgodehavende kunde han indkræve, naar han til Foraaret gik derop med K. Maj.s Skibe; han har altsaa dette Aar igen været paa Togt. Efter med Møje at have klaret Restanserne blev han 1597 atter forlenet med Island og beholdt Lenet til sin Død. Denne indtraf 1. Okt. 1601 hastelig paa Volderslevgaard: „og de fandt hannem om Morgenen død i Sengen“. I Dec. udleveredes paa kgl. Befaling det Skrin med Penge og Haandskrifter, som han havde efterladt sig. En Hans von B. til Unterhelfenberg mældte sig som Arving. I København havde J. B. 1581 en Gaard i Kød-mangerkvarteret. Han var gift med Lisbet Urne¹⁾).

86. (1595). Oluf Petersen Maaneskjold, Søn af Peter Knudsen M. og Bodil Gren, anføres som kgl. Skibshovedsmand, men sikkert med Urette. 1595 var han ganske vist med de danske Udsendinge i Malmis, men ikke som Skibsofficer. 1601 opskrev han Mandtallet paa alle Finner i Nordland, blev dernæst Lensmand paa Vardøhus, var 1606 „skrøbelig“ og døde 1608. Han skrev sig til Refsland og Restenæs²⁾).

¹⁾ Prov. Regn. 1576. Sj. Reg. 13, 263. 369 Sj. Tegn. XVIII, 340. Topog Saml. Klingstrup Nr. 1. Reg. Geh. Ark. Fyn. Saml. VI, 305. 409. 451. IX, 19. 387. Rentek. 1873, 155. N. Rigsr. I, 654. II, 337. 465. 706. IV, 34. D. Mag. II, 209. 4 R. V, 152. Erslev, Len II, 83. Kbh. Dipl. IV, 655. Rørdam, Monum. 2 R I, 757. ²⁾ N. Saml. 4to I, 379. N. Saml. 8vo II, 495. N. Rigsr. III, 642. IV, 137. V, 202. Büsching VII, „313“.

87. (1595). Aksel Aagesen Rosengedde, Søn af Aage Lavritsen R. og Kirsten Jørgensdatter Ulfeldt, kan med ikke større Ret end O. P. Maaneskjold kaldes Skibshovedsmand, skønt han var med paa Ekspeditionen til Malmis 1595. Hofjunker var han 1598--1605 og deltog 1600 i Gadeslagsmaal med Studenter. 1611 i Maj var A. A. Løjtnant hos Lavrens von Hadelen, der med 800 Bønder skulde ligge paa den norske Grænse og have med al Tingest Opseende under Krigen; næste Aar havde A. A. ikke længere denne Post. 1614 blev han Lagmand i Skien, men fjærnedes 1615 fra Bestillingen for sin store Uskikkelighed og anden Modvillighed. A. A. skrev sig til Hornegaard, var gift med Margrete Gyldensø, men døde i Fattigdom¹⁾.

88. 1596. Jørgen Jensen. 1596, 13. Feb. blev „Brevviser“ J. J. antaget som Skibskaptejn (100 gl. Dlr.). S. A. i Apr. var J. J. paa Papegøjen, sammen med Barken, i Vestersøen at holde Strømme rene. 1591 i Sept. skulde en J. J. føre Østers til Kongen fra Nedenæs Len, og 1595 havde en „os elskelig J. J. vor Mand og Tjener“, en Del Retstrætter²⁾. — En anden J. J. var Skibsofficer under Kristian III og Frederik II.

89. 1596—(1602). Jens Haderslev blev 21. Maj 1596 antaget som Kaptejn (100 gl. Dlr.). 29. Marts 1602 forbedredes Besoldingen til 200 Dlr. fra 1. Maj at regne³⁾.

90. 1597—(1611). Herluf Daa til Snedinge og Valdbygaard, Søn af Jørgen D. og Kirsten Beck, fødtes i Bergen 1565, døbttes 18. Avg. i Domkirken og opkaldtes „efter den loflige Mand, Ridder Herluf Trolle“. Paa sin Udenlandsrejse 1584—86 indgik han Trolovelse (Giftermaal) i Holland med en ung smuk borgerlig Pige, Vejnike Villums, som han siden, især tilskyndet dertil af Faderen, ved en Række Processer søgte at blive kvit. Under alt dette førte han et omflakkende Liv. 1586 er han i England; 1590, efter at have været hjemme, er han i Spanien

¹⁾ N. Saml. 4to I, 396. Büsching VII, „313“. Rentek. 1872, 138. Rørdam, Univ. IV, 482. N. Saml. 8vo II, 47. N. Rigsr. IV, 517. 563. 230. 411. A. A. Rosengedde kan let forveksles med A. A. Gere, der henrettedes i København 13. Feb. 1611 for Drabet af en Bonde. D. Mag. 4 R V, 127. Secher, Rettert. II, 375. 595. ²⁾ Sj. Reg. 13, 418. 421. D. Saml. 667. 723. Reg. Geh. Ark. Garde, Efterr. I, 74. Secher, Rettert. I, 604. 695. Hist. Tids. 5 R. IV 708. ³⁾ Sj. Reg. 13, 432. 14, 360.

og, efter et nyt Ophold i Hjemmet, 1594 uden Lands „mod Tyrken“; han havde endog været i Gældsfængsel i et fremmed Land. 1595 kommer H. D. endelig hjem og vinder 1597 afgørende Sejr over sin trolovede Hustru. Kort i Forvejen havde han tilsagt Kongen at ville lade sig bruge paa Orlogsskibene, hvorfor han 28. Apr. 1597 modtog Bestilling som Skibshøvedsmand (200 Dlr.). Da Kongen 12. Jul. 1598 begav sig paa en Rejse til Baahus, var H. D. om Bord paa Rafael, vel som Sø-officer. Samme Skib førte han 1599 paa Kongens Nordlandsrejse; han var indvarslet at møde i København 5. Apr. I Bergen havde han Gilde og Dans om Bord paa sit Skib, og hans Navn prangede senere paa Apotekerens Ruder. I Apr. 1600 drog han ud som Admiral over 3 Skibe imod Fribytterne i Vestersøen. 1601 blev H. D. Lensmand over Nonnekloster i Oslo mod 200 Dlr. Afgift og mod, naar han tilsagdes, at lade sig bruge for en Skibshøvedsmand. Med Hektor, St. Mikael og Neptunus begav han sig i Jun. til Vestersøen, lige til Vardøhus, for at hindre fremmede at bruge Fiskeri dér uden Pas; det er vel angaaende denne H. D.s Sørejse, at Lensmanden over Nedenæs, Peter Grubbe, skriver: „Jeg haver talt med H. D. om de Fribytteres Handel, som jeg lod rette; da haver han for mig forsvoret, at han det aldrig havde tænkt eller mig noget ondt eftertalt; dog jeg véd vel, hans Ed haver ingen Grund“. 1602 i Marts førte H. D. Fortunen til Spanien for at hente Salt, dernæst udnævntes han til Admiral over Viktor, Rafael, Duen, Hektor og Karitas for at ledsage Hertug Johan paa den ryske Rejse: paa svenske Strømme skulde H. D. fælde Toppen og skyde dansk Løsen for mødende svenske Orlogsmænd og iagttage en venskabelig og fredelig Holdning; angreb de svenske derimod, burde de mødes med Magt¹⁾. Paa Hjemrejsen skulde K. Baad være Admiral. 1603 overførte H. D. en russisk Gesandt til København paa et kgl. Skib. Efter at H. D. i Maj 1603 havde mistet sit norske Len, tilstodes der ham 31. Marts 1604 at bekomme det forgangne Aars Pension og Besolding efter den Bestillings Lydelse, han nogen Tid forleden haft havde, som sig beløb med Hofklædning og alt: 220 Dlr. Men fra 1606 var han Lensmand paa Island og tillod sig her forskellige Uordner i Bestyrelsen; Kommissærer opsendtes 1618, og H. D.

¹⁾ Sj. Reg. 14, 103. 210. 271. 321. 383. Sj. Tegn. XIX, 199. 312.

mistede Lenet. Under 16. Maj 1619 skrev Kongen: „Jeg an-
 nammede et Brev af H. D. paa 3000 Dlr., hvilke han gav til
 Straf for hans Administration paa Island“. Det er sagtens
 disse 3000 Dlr., som der 1621 ydedes Renter af, og som i
 1623 endnu ikke vare betalte. Island synes i Førstningen
 ganske at have lagt Beslag paa H. D., og først 1610 gen-
 optager han sin Virksomhed i Marinen. 26. Maj fik han Skibs-
 artikler som Underadmiral paa St. Anna at agere i Østersøen
 under Admiral M. Ulfeldt. 1611 begyndte han med at udtage
 Baadsmænd i Sjælland, saa mange, som han kunde bekomme;
 dernæst befaledes han at møde 1. Marts i København, uden al
 Forsømmelse, hvorpaa han sendtes til Østersøen, hvor han 14.
 Maj fik Regeringsraadets Brev om, at han ikke maatte „uforrette“
 de Stralsunder, der vilde gøre Tilførsel til K. Maj.s Lejr for
 Kalmar, men lade dem frit passere ¹⁾). Senere høre vi intet
 om ham som Søkriger. Han døde omtrent 1630; 28. Feb.
 hedder det i et Kongebrev: „Vi erfare, at H. D. ved Døden er
 afgangen, og at hans Hustru har forsoret Arv og Gæld efter
 ham, men begærer, at Gods og Løsøre maa registreres til
 Gældens Betaling, paa det hun kan komme til Gaarden igen
 at holde Hus“. 1632 begærede Enken at maatte flytte H. D.s
 Lig fra den Kirke, han da stod nedersæt udi, og til det Sted,
 hans Begravelse var gjort; og Kongen „var dermed tilfreds“.
 — Foruden med Vejnikke Villums var H. D. gift med Hilleborg
 Skinkel og med Karen Grubbe; dennes Fædrearv solgte han
 uden i lang Tid at ville give hende Vederlag derfor. En Datter
 af første Ægteskab var gift med Johan Skult, Borger i Køben-
 havn. 1625 besad han 288 Td. Hartkorn. 1605 ejede han et
 Skib, som grundstødte i Østersøen og opbrændte ved Vaadeild ²⁾).

91. (1599)—(1603). Jens Jørgensen fik 12. Apr. 1599
 Pas til som Skibschef paa Hektor at følge B. Trolle paa Kongens
 Nordlandsrejse; 8. Maj 1601 beordres „os elsk. J. J.“ til paa
 Neptunus at holde Strømmene i Vestersø rene for Dynkerkere

¹⁾ Sj. Tegn. XIX, 413. 467. XX, 367. 402. XXII, 241. Sj. Reg.
 15, 296, 325. ²⁾ Sj. Tegn. XXIV, 380. XXV, 33. XXII, 349.
 XXI, 195. 219. Hist. Tids. 6 R. I, 79. N. Mag. I, 288. II, 170. 173.
 D. Mag. I, 114. 4 R. II, 388. 405. IV, 11. 5 R. I, 168. Fyn. Saml.
 VI, 435. N. Rigsr. III, 628. IV, 146. 690. Giessing, Jubellære
 I, 192. Nyt hist. Tids IV, 321. Schlegel, Saml. II, 1, 53. Pers. Tids.
 2 R. II, 287. Secher, Rettert. II, 58.

o. a.; 1602 konvøjerer han i Avg. Hertug Johan til Narven med Hektor og er 1603 i Jun. atter beordret til Narven med samme Skib¹⁾.

92. (1599)—(1606). Henning Valstrup, af holstensk Æt, var 1596—97 og 1598—1603 Hofsinde og endvidere Deltager i Kongens Nordlandsfart (1599); han forordnes 30. Maj til Skibshøvedsmand paa det erobrede Angelika (Angelibrandt), for hvilket han endnu i Jun. er Skibschef, men allerede i Apr. anføres han som A. Durhams „Vicekaptejn“ paa Josafat. Paa Apotekerens Rude i Bergen blev indsat: „H. V. Betænk, evig er uendelig; jeg lader Gud raade“. Paa Kongens Rejser 1600 til Agershus i Apr. og til Baahus i Avg. samt til Oslo Marts 1602 var H. V. om Bord paa Viktor. 13. Feb. 1606 befales han at forføje sig ned til K. Maj. og rette sin Lejlighed efter her nede at fortøve en Maanedes Tid eller to; det var den engelske Rejse, der udkrævede hans Nærværelse, idet Kongen satte ham til Kaptejn paa Rafael. Han døde omtr. 1610. Han var gift med Bodil Galde Olufsdatter og skrev sig til Skartebøllegaard og til Kambo paa Moss. 1605 bød han Kongen til Fadder, hvorfor Jørgen Fris mødte paa Kongens Vegne med behørig Faddergave. H. V. havde Mariæ Kirkes Provsti i Oslo som Len, og desuden var ham bevilget Tolderiet i Sogn; men hans Formuesomstændigheder vare ikke gode, hvorfor han efterlod en saa stor Gæld, at Børnenes og Enkens Gods maatte sælges til dens Betaling²⁾.

93. (1599)—1616. Mogens Ulfeldt, se Levnetsløb 2.

94. (1599)—(1602). Joakim Bylov indtraadte 1579 i Hoftjenesten og, efter en Fraværelse, atter 1594, blev 1598 Jægermester og 1602 tillige Køgemester. Nærmest som Hofsinde var han om Bord paa Rafael i Jun. 1598 paa Kongens Rejse til Baahus; men paa Kristian IV's Nordlandsrejse blev J. B. 30. Maj 1599 forordnet til Skibshøvedsmand paa det erobrede Neptunus, der var en ret god Sejler. 1602 var han med Kongen paa Viktor til Oslo, men dermed synes hans Sømandsvirksomhed at være endt. Senere deltog han i Kalmar-

¹⁾ Sj. Reg. 14, 210. 314. 384. 406. ²⁾ Sj. Reg. 14, 214. 15, 117. Rentek. 1872, 137. D Mag. 4 R. II, 389. 397. IV, 6. 8. 11. N. Mag. II, 170. 173. N. Rigsr. IV, 31. 33. 78. 95. 135. 633. Pers. Tids. IV, 108. N. Saml. 4to I, 391. 397.

krigen til Lands. J. B. til Wedendorf havde efter Haanden som Len: Ide og Marker Skibreder, Frederiksborg og Kronborg, og Vordingborg; i sidste Len huggede han 1612 ved en kgl. Tømmermand Skibstømmer til nogle Orlogspramme og ligeledes 1613 i Maribo Klosters Skove. Med Kongens Samtykke, der klang som en Befaling, ægtede han 1605 Else Grubbe¹⁾.

95. (1599)—(1620). Erik Urne til Søgaard, Søn af Aksel Urne og Birte Rud, var Hofjunker 1594—1600 og deltog i Turneringerne 1596, eftersom det omtalte Bæger paa Rosenborg fremviser Navnet Erich Vhrn. 12. Jul. 1598, da Kongen sejlede til Baahus, var E. U. om Bord paa Rafael; til Skibshøvedsmand udnævntes han først 30. Maj 1599 paa Nordlandsfarten, da han blev sat til Chef for Lilium Pertit (Lilleperten), en af de engelske Priser, som skal være forulykket paa dette Togt(?). Admiral har E. U. sikkert ikke været paa Rejsen; men paa Apotekerens Rude kom der til at staa: „E. U. Alle, de mich kennen, hengebe Gott, wat sie mich gunnen“; i øvrigt var E. U. saa optaget af dette Togt, at han glemte at betale sin Apotekerregning af 1599, som endnu ikke var helt berigtiget 1610. D. A. kom han igen til Søs, da han 26. Maj fik Artikler og Søpas som Kaptejn paa Viktor, der skulde sejle til Østersøen under Admiral M. Ulfeldt. 1611 udtog han de flest mulige Baadsmænd paa Fyn og skal dernæst som Admiral over 7 Skibe, deriblandt Markatten og Pøniten, have understøttet Kalmars Belejring, men maatte 17. Jul. trække sig tilbage for den overlegne svenske Flaade. 1612, 5. Jul. fik han det særegne Ærinde at løbe med Spes i Vestersø og Østersø og siden tilbage igen, naar han sit betroede Hverv (der ikke nævnes) havde forrettet; samme Aar maa han have været ved Bergen, siden han og J. Daa kunde give Magistraten der „gode Raad“ angaaende Opførelsen af nogle Blokhuse. 1620, 1. Apr. og 16. Maj fik E. U. Instruktion til med Rafael og Nældebladet at ligge paa Størort ved Glykstad og fordre tilbørlig Reverens af de forbisejlende. 30. Jun. sendtes ham Befaling om at vende hjem med Rafael og det ved Itzeho nybyggede Skib, medens Nældebladet skulde blive liggende indtil

¹⁾ Rentek. 1873, 165. 174. 1872, 127. D. Mag. 4 R. II, 388. IV, 19. 100. Erslev, Len II, 82. 14. 18. 22. Sj. Reg. 14, 214. Sj. Tegn. XX, 443. XXI, 41.

videre; men 19. Jul. kom ny Ordre: alle tre Skibe skulde blive indtil videre Besked, og 27. Jul. sendtes G. Kruse paa Spes til Elben at være Admiral over Skibene dér og rette sig efter den E. U. givne Instruktion. — 1621 ligger han i Slotsloven paa Bergenhus, og 1624 indbydes han til Kongens Barsel og Jørgen Urnes Bryllup paa Kronborg 15. Feb.; 1631 i Feb. gik der Rygter om hans Død, men han døde først 25. Marts morte repentina og jordedes 9. Apr. 1600 var han blevet gift med Agnete Tot. Som Len havde han Udstejn Kloster; han skyldte Kongen 4600 Dlr., som han (1612) enten skulde betale eller og inddrage i Kongens Herberg for ¹⁾).

96. (1599)—(1600). 1616—23. Albert Skel. Se Levnetssløb 3.

97. 1599—(1600). Mattias (Mads) Knudsen fik 16. Nov. 1599 Bestilling som Skibshovedsmand (200 Dlr.). 1600, Jun.—Avg. var han Kaptejn paa St. Mikael og gav Kongen Budskab, da denne mødte ham paa Viktor. Det er vistnok ham, der 1601—1608 kaldes Borger i Odense, født i Kærteminde og gift med en Enke af Slægten Mule; han havde i disse Aar nogle mindre hæderlige Retstrætter. 1584 var M. K. Broder i Danske Kompagni og levede endnu 1620 ²⁾).

98. 1600—(1601). Rodgier Siffuersen, „os elsk.“, bestilles 1. Dec. 1600 for en Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.). 1601 støbte Rotger Sivertsen, en Tid lang K. Maj.s Kaptejn, et Kobberstykke (Kanon) med en ny Invention paa Metal, eftersom han underdanigst havde angivet for K. Maj. 1603 omtales en engelsk Mand, der havde støbt en meget let nipunds engelsk Halvslange ³⁾).

99. 1600. Søren Mule blev 9. Dec. 1600 Kaptejn til Lands og Vands (150 Dlr.) ⁴⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 15, 296. 325. 448. 17, 43. 59. 69. Sj. Tegn. XXI, 519. 521. XX, 450. Hofman III, 271, Rentek. 1872, 136. Slange v. Schl. I, 280, D. Mag. I, 115. 4 R. II, 394. 397. N. Mag. II, 170. 173. III, 513. Breve I, 61. N. Rigsr. V, 160. VI, 295. 576. IV, 123. Fyn. Saml. VI, 156. 443. Secher, Rettert. II, 361. Erslev, Len II, 90. ²⁾ Sj. Reg. 14, 245. D. Mag. 4 R. IV, 7. Secher, Rettert. I, 334. 415. 490. II, 111. 241. Kbh. Dipl. VI, 47. 168. ³⁾ Sj. Reg. 14, 295. Hist. Tids. 5 R. IV, 382. ⁴⁾ Sj. Reg. 14, 297.

100. 1601—(11). Hans Brun havde 1577—80 været Enspænder og var som saadan sendt til Lifland 1579, men fra 8. Jun. 1601 lod han sig bruge til Lands og Vands (200 Dlr.). 19. Apr. 1605 befaledes han som Kaptejn paa Pønitens at begive sig til Vestersø og holde Strømmene rene, især for Dynkerkere, hvoraf en endog havde anfaldet et Skib under Anholt. 7. Maj 1606 fik H. B. sin Bestilling fornyet fra Paaske at regne og udsejlede 27. Maj (under Admiral G. Lindenov) med Ørnen til Grønland, over hvilken Rejse han „med en meget uøvet Haand“ har ført en Dagbog, som udviser, at han 4. Okt. var tilbage i København. 12. Maj 1607 fik han Søpas paa St. Mikael at følge Admiral M. Bagge udi Vestersø paa hin Side Vardøhus, og 17. Avg. 1609 Befaling til i en 14 Dages Tid at krydse i Østersøen mellem Rostok og Lybek og paase, at ingen paa ulovlig Vis udførte Brændeved. 1610 kommanderede han Enhjørningen under Admiral M. Ulfeldt. Efter en svær Storm, ved hvilken mange af Flaadens Skibe mistede deres Ankere, opfiskede H. B. 7 af disse i Stumper og Stykker. 6. Sept. var han tilbage i København. 1611 skulde han uden al Forsømmelse være i Hovedstaden 1. Marts, men det vides ikke, om man fik Brug for ham ved denne Lejlighed. H. B. til Vese og Tømmerse døde 1616, og Enken Margrete Petersdatter Bagge forsvor Arv og Gæld efter ham. 1595 var han indtraadt i Danske Kompagni; en H. B.s Gaard fandtes ved denne Tid paa Gl. Torv i København¹⁾.

101. 1601—(10). Karsten Rikardsen var en Holstener, der skal have udmærket sig i fremmed Krigstjeneste i Polen og Ungarn. 26. Avg. 1601 antoges han som Skibshøvedsmand med 150 Dlr.s Løn, som 1606 blev øget til 200 Dlr. fra Paaske at regne. 27. Maj affærdigedes han paa „det skotske Skib Gillebert“ under Admiral G. Lindenov til Grønland, hvor han synes at have opnaaet Forbindelse med Land. Næste Aar fik han selvstændig Kommando paa Trost for tillige med Barken at finde Østerbygden i Grønland; 6. og 8. Maj fik han Instruktioen og Skibsartikler og afsejlede 13. Maj, men Ekspeditionen var

¹⁾ Sj. Reg. 14, 322 15, 29. 112. 156. 259. 296. Sj. Tegn. XX, 92 367. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark. Rentek. 1873, 179. Grønland. hist. M. III, 690. D. Mag. I, 115. N. Saml. 4to III, 395. Kbh. Dipl. VI, 50. I, 607.

forgæves, og i Jul. kom han tilbage. 1610 kommanderede K. R. Den forlorne Søn under Admiral M. Ulfeldt. — Han var (1609) Broder i Danske Kompagni¹⁾.

102. 1601—(11). Mads Bagge til Holmegaard og Borregaard var Søn af Peter B. og Karine Petersdatter og 1599 Slotsfoged paa Agershus, men antoges 23. Okt. 1601 som Skibshøvedsmand (150 Dlr.s Løn). 19. Feb. 1602 tilsagdes han at være til Stede i Drammen Midfaste Søndag, Kongens Vilje og Befaling dér videre at forfare. 14. Feb. 1606 befaledes han med tilforordnede K. Maj.s Skippere at udtage Baadsmænd søndenfjelds inden medio Marts, og fra Paaske fik han derpaa sin Løn forhøjet til 200 Dlr. I Maj 1607 modtog han Instruktion til som Admiral over Leopard, St. Mikael og Løven at krydse i Vestersøen hinsides Vardøhus; han skulde blive alle de Skibe mægtig, som intet Pas havde, men ikke antaste noget af det Londonske „russiske Kompagnis“ Skibe. Rejsen varede fra 9. Maj til 5. Sept. Naar der meddeles, at „Mads Gagge“ 1608 krydsede ved Vardøhus med 4 Skibe, maa i det mindste Navneangivelsen bero paa en Fejltagelse. 1609 i Marts fik M. B. Brev om at komme til Hovedstaden at lide Dom for Borgmester og Raad dér, i en Sag, han havde med en Amsterdammer, hvis Skib han havde ladet arrestere; og han skulde saaledes al Ting anslaa, at han kunde iligen, saa snart han var ankommen, være færdig at træde ind paa hvad Skib, K. Maj. naadigst vilde ham tilforordne. Nærmere Underretning herom savnes dog. 1610 krydsede M. B. som Kaptejn paa Jonas under Admiral M. Ulfeldt i Østersøen; 1611 skulde han være i København 1. Marts og opererede senere med Krokodillen i J. Daas Eskadre for Elfsborg; herfra skrev J. Daa og han 20. Maj hjem til Regeringsraadet bl. a. om en svensk Bøsseskytte, som var rømt til M. B. „for Hunger“; men Raadet advarede Skibscheferne mod Svenskeren, der maaske var en Spion. Krokodillen sendtes i Jun. til Farvandene ved Kalmar, men fik 22. Jul. atter Sjøpas til Vestersø, og 5. Nov. skikkes M. B. paa Viktor til J. Daa, der havde bedet om Undsætning; naar M. B. kom, skulde de samtlige søge at blive den svenske

¹⁾ Sj. Reg. 14, 334. 15, 113. 153. 156. 296. Sj. Tegn. XX, 92. Grøn. hist. M. III, 690. 696. D. Mag I, 115. Kbh. Dipl. VI, 53.

Flaade mægtig; 6. Dec. befaledes Viktor straks at løbe hjem. — M. B. var gift med Birgitte Knudsdatter og døde 1638 eller 39¹⁾.

103. (1602). Rejnholdt Simonsen, — der maaske kun var Skipper, — befales 1. Avg. 1602 at være „Skibshøvedsmand“ paa Karitas, der skulde følge H. Daa til Narven²⁾.

104. (1602). Anders Lavritsen, „K. Maj.s Kaptejn“ paa Trost, skulde følge Admiral M. Ulfeldt, der (1. Avg. 1602) gelejdede Hertug Johan til Narven. Men baade 1590, 1607, 1617 og 1633 forekommer en A. L., som kun var Skipper. En A. L. var (1612) ogsaa Kaptejn paa H. Lindenovs Kaper „Snap op“³⁾.

105. 1603—(18). Hans Kønning (John Cunningham), en vidt berejst skotsk Adelsmand, var 1581—82 vistnok Enspænder hos Frederik II. 20. Jan. 1603 bestilles H. K. „af Skotland“ at lade sig bruge til Lands og Vands (300 Dr.) og fik 19. Apr. 1605 Skibsartikler til en Rejse til Grønland, paa hvilken han var Admiral og desuden Chef paa Trost, der ledsagedes af Løven og Katten; han afsejlede 2. Maj og kom i Jun. til Grønland i Kong Kristians Fjord; men bl. a. Mytteri om Bord nødte ham til at vende hjem, og 10. Avg. ankom han til København. 27. Maj 1606 affærdigedes H. K. atter til Grønland, men denne Gang kun som Skibschef paa Den røde Løve under Admiral G. Lindenov. 9. Maj 1607, skrev Kongen i sin Dagbog, „drog jeg fra Frederiksborg til Kronborg og var samme Dag til H. K.s Bryllup“. Samme Aar anføres H. K. i Regnskaberne med 250 Dr. Løn. 1609, 22. Sept. fik han som Skibshøvedsmand paa Makrelen Pas ad Vestersøen og tilbage igen; vistnok paa dette Togt lykkedes det ham ved Baahus Lens Kyst at anholde flere Hollænderskibe, som ulovligt udførte Egetømmer ved Nattetid. 1610 kommanderede han Leopard i Østersøen (under Admiral M. Ulfeldt); 1611 sendes han 13. Jan. til Bratsberg Len og Agdesiden at udtage Baadsmænd og bestilles derpaa til København uden al Forsømmelse til 1. Marts. 1612 sendtes han 1. Apr. med Juppiter til Østersøen og deltog

¹⁾ Sj. Reg. 14, 338. 15, 113. 156. 296. Sj. Tegn. XX, 367. 419. 433. 438. Klæd. 1607. N. Saml. 4to IV, 163 Adelsaarbog. N. Rigsr. III, 652. IV, 136. 303. VII, 397. 541. D. Mag. I, 115. Slange v. Schl. I, 427. Rothe II, 536. ²⁾ Sj. Reg. 14, 384. ³⁾ Sj. Reg. 14, 384. 15, 399. Klæd. 1607. Kbh. Dipl. VI, 55, 224. N. Rigsr. III, 107.

bl. a. som Kaptejn paa David under Admiral G. Kruse i Affæren ved Travemynde. I et følgende Aar (1614) udtog han Skibsfolk paa Lolland og Falster, blev 1616, 8. Apr. udnævnt til Chef paa Gabriel, som under Admiral J. Daa krydsede i Vestersøen mod Fribyttere; blev ligeledes 1618 i Jul. udsendt, med Makrelen alene, til Kronens Strømme ved Norge at rense Farvandene der. 1619 forlenedes han med Vardøhus Len, hvilket han havde til 1651, og som Lensmand udskrev han 1627 Baadsmænd der i Lenet. H. K. til Gerdrup døde omtr. 1651 i en høj Alder; 18. Feb. befaledes det ham straks at udlevere Lenet til Jørgen Fris; H. K. maa vel altsaa endnu den Gang have været i Live. Han var (4. Sept. 1625) paa Bodøgaard bleven gift med Ellen Hundermark Klavsdatter, men udenfor Ægteskab havde han en Søn Jakob Hansen Cunningham, der 1644 fik Tilladelse at kaldes til Kald, uagtet han ikke var ægte født, og senere blev Præst i Horslunde, og en Datter, som var gift med Foged Hans Jensen Ørbek, senere Raadmand i Bergen, som efter Svigerfaderens Død havde Stridigheder med nogle Skotter om Arven efter ham. — 1632 fik H. K. Kronens Korntiende af Egtslev Sogn i Antvorskov Len¹⁾.

106. (1604). Jakob Rejnholdtsen fik 4. Maj 1604 Befaling at begive sig udi Østersøen med Den norske Jagt efter dem, der mod Mandatet udførte Brændved. Var han mere end Skipper?²⁾

107. 1605—12. Godske Lindenov. Se Levnetsløb 12.

108. (1605)—(11). Karsten Manteufel (Mandyvel, Mandiuffel) var af saksisk Oprindelse og tjente 1592—96 som Hofsinde. 1605 blev han G. Lindenovs Løjtnant paa Røde Løve; man afsejlede 2. Maj til Grønland, hvor K. M., der med Skibsbaaden var gaaet fra Borde, forvildede sig gentagne Gange og døjede meget ondt, men omsider fandt en god Havn, hvor Skibet kom til Ankers; Røde Løve var 28. Jul. i København. 1606—11 nævnes K. M. som Høvedsmand over en Fane Krigsknægte og Soldater, men var desuagtet 1607 G. Lindenovs

¹⁾ Sj. Reg. 14, 405. 15, 263. 296. 425. 16, 23. 177. 354. 19, 4, 21 312. Sj. Tegn. XX, 367. Klæd. 1607. Rentek. 1873, 180. Grønl. hist. M. III, 671. 690. Nyt hist. Tids. IV, 268. N. Rigsr. IV, 341. 346. 401. X, 158. D. Mag. I, 115. 4 R. V, 286. Wiberg, Præstehistorie I, 686. N. Saml. Svo I, 122. II. 501. 514. ²⁾ Sj. Reg. 14, 448.

Underadmiral (paa Stjærnen) i Eskadren til det spanske Farvand indtil Calis Malis. 1608, 18. Jul. sendtes G. Lindenov paa Viktor og K. M. paa Pøniten i Østersøen at iagttage den „meklenborgske Flaade“. 1609 fik K. M. Søpas til Vestersøen med Skibet Dynkerken, førte 1610 Justitia i M. Ulfeldts Eskadre i Østersøen og udtog 1611 Baadsmænd i Stavanger og Bergenhus Len. — I Danske Kompagni var han indkommen 1604¹⁾.

109. 1605—(10). Arnt (Adrian) Kornelissen blev 4. Okt. 1605 antaget til Skibskaptejn med 150 enkende Dlr., men fik snart efter Pensionen forhøjet til 200 Dlr. fra Paaske 1606 at regne. 1607 (20. Marts) var han paa Pøniten under Admiral G. Lindenov paa det spanske Farvand. Om Togtet findes følgende Bemærkning: „Disse Skibsfolk paa Pøniten igengivet og betalt for hvis Skade, de led paa deres Klæder og andet medhavende Gods, som den Spanier for „Juppiter“ udi Italien dennem plyndred og fratog, da Skibet af dennem(?) blev indtaget og erøvret; kommer overens med Register af Kaptejn A. K. den sorte underskrevet.“ 1610 kommanderede A. K. Den røde Løve i M. Ulfeldts Eskadre. Samme Aar i Dec. beklagede A. K., „Borger i København“, at hans Søn Johan Adriansen skelmisk og morderig var dræbt af Jakob Klavsen, som derpaa var rømt; det befaledes derfor alle at hjælpe A. K. at gribe Morderen. — 1621 anføres en Adrian K. som kgl. Styrmand. Baade 1599 og 1614 havde Skipper Adrian K. haft Handelsskib at føre paa Nordland. Vor A. K. ejede en Have uden Østerport; han benævnes ofte Svarte Arnt; skulde der have rullet Negerblod i hans Aarer? ²⁾.

110. 1606. Filippus de Foss kaldes endnu i Okt. 1605 „en Dynkerker Kaptejn, som Kongen paa Københavns Slot havde ladet anholde for at have spolieret paa Norges Strømme under Finmarken, hvorover der var ført Klage af Undersaatterne.“ Men 7. Maj 1606 fik F. d. F. sin Bestilling som Skibskaptejn (200 Dlr.) „fornyet“ fra Paaske at regne. Og da Ørnen 27. Maj

¹⁾ Rentek. 1872, 136. 199. Grønl. hist. M. III, 674. Sj. Reg. 15, 146. 221. 255. 296. Garde, Efterr. I, 84. D. Mag. I, 115. N. Rigsr. IV, 401. Kbh. Dipl. VI, 51. ²⁾ Sj. Reg. 15, 61. 113. 146. 296. 17, 196. Klæd. 1607. Sj. Tegn. XX, 358. D. Mag. I, 115. Kbh. Dipl. VI, 220. I, 613. N. Rigsr. III, 558. IV, 516.

afsejlede til Grønland under H. Brun, havde det F. d. F. om Bord som Lutenant eller Pilot¹⁾.

111. (1606)—(10). Mogens Godske, der 1602 havde været Kammerjunker med Prins Hans i Rusland, fik 2. Jun. 1606 Bestilling paa den engelske Rejse at føre Pønitenz, som var Admiralskibet De tre Kroners Pinke. 1610 førte han samme Skib i Admiral M. Ulfeldts Flaadeafdeling i Østersøen. M. G. til Lidemark var Søn af Godske Mogensen og Margrete Hvitfeldt, boede senere i Viborg, hvor han havde et Kannikedømme, men Enken Dorte Fris Lavritsdatter gik ved hans Død 1631 fra Arv og Gæld²⁾.

112. (1606). Niels Petersen, — vistnok kun Skipper, — fik 3. Jul. 1606 Bestilling at anholde dem, der udførte Ved af Riget til Tyskland³⁾.

113. (1606). Kaspar Milnitz (Mildenitz) berettes at have været „Kaptejn“ paa Kongens Skib paa dennes Englandsrejse, men da han ellers kun omtales som Landmilitær (Hopmand paa Kronborg), har han vel ført Kommandoen over Tropperne om Bord. Han faldt 27. Maj 1611 ved Kalmars Belejring⁴⁾.

114. 1607—(19). Jørgen Daa fik 8. Marts 1607 Bestilling for en Skibshovedsmand (200 Dlr.) og udsendtes samme Maaned med Markatten under Admiral G. Lindenov paa det spanske Farvand. 1610 var han Kaptejn paa Rafael i Østersøen; 12 Skibe med Rafael som Admiral sendtes til Riga at konvojere den hollandske Handelsflaade derfra. Næste Aar 1611 se vi ham som Admiral over den Flaadeafdeling, der skulde agere udenfor Elfsborg; han var nemlig stævnet til København uden al Forsømmelse 1. Marts og fik 6. Marts Pas til Vestersøen som Admiral over Heringnæs, Sorte Hund, Makrelen, Røde Løve, Turtelduen, Forlorne Søn, Katten (og Stjernen)⁵⁾; han skulde gøre Fjenden al Afbræk, overfalde de der værende fjendtlige Krigsskibe „forsigteligen med første tilfaldende Lejlighed“ og ikke tilstede fremmede Skibe at løbe

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 49. N. Rigsr. IV, 131. Sj. Reg. 15, 113. Grønl. hist. M. III, 694. ²⁾ Sj. Reg. 15, 117. 296. D. Mag. I, 115. Adelsaarbog. ³⁾ Kbh. Dipl. III, 69 (?). Sj. Reg. 15, 121. ⁴⁾ Hofman I, 39. Rørdam, Monum. 2 R. II, 682. Rentek. 1873, 172. ⁵⁾ D. Mag. II, 367. I. 115. Sj. Reg. 15, 144. 146. 296. 328.

ind for Elfsborg med Proviant; Marstrands Borgere skulde undsætte ham med Skibe, Skærbaade og hvad han ellers havde behov; 23. Maj tilbageslog han et natligt Anfald af fjendtlige Skærbaade. 2. Jun. skrev Regeringsraadet til J. D. og M. Bagge angaaende en svensk Overløber, for hvilken der advaredes, og som befaledes sendt til København. Da K. Maj.s ganske Lejr (i Jun.) var rykket op fra Elfsborg til Kalmar, frygtede J. D. for, at Flaaden for Elfsborg vilde staa en stor Æventyr, efterdi de svenske havde mange Skærbaade der udi Egnen beliggende; og han begærede derfor Undsætning. Hertil svaredes, at kunde et Skib fra Østersøen ombæres, skulde han faa det, „ellers faa I at hjælpe eder med de Skibe, I haver, bede Gud om Naade og staa eders Fjender imod, det bedste eder muligt er“; Munition, Proviant og Undsætning af Mænd fra Baahus skulde han derimod faa. Den ønskede Undsætning af Skibe var bleven desto nødvendiggere, da Stjernen og Krokodillen vare sejlede hjem. Fra Kalmar udsteder derfor Kongen selv 22. Jul. Befaling til G. Lindenov om at forføje sig med Viktor, St. Mikael og Krokodillen til Vestersø at gøre Fjenden Afbræk med de andre Skibe dér, og samtidigt befaledes det J. D., at han med de ham undergivne Kaptejner skulde være G. Lindenov hørig og lydlig. Men G. Lindenov er enten slet ikke kommet af Sted, eller har snart efter maattet bortfjærne sig igen, thi 17. og 26. Avg. sender Regeringsraadet Breve til J. D. om forskellige Kommandoforhold, blandt andet om Forstærkning, som atter nægttes ham, „thi faa I at behjælpe eder, det bedste I kan, med hvis Skibe I haver“; hverken G. Lindenov som Admiral eller hans tre Skibe omtales mere. Det blev ogsaa J. D., som atter, da Aaret hældede, maatte gentage sin Begæring om Forstærkning, „da den svenske Flaade, som nu ligger for Elfsborg, med ganske Magt udrustes“, hvorfor Kongen 5. Nov. skikker Viktor til ham med Befaling om, at J. D. skulde blive samme Flaade mægtig eller stikke den i Brand, — og hermed skulde Lensmanden paa Baahus være ham behjælpelig, — og da begive sig til København; men hvis det ikke kunde ske, skulde han blive liggende, saa længe Isen vilde tillade det. J. D. lod da 27. Nov. 16 Baade besætte og entrede den svenske Flaade, hvoraf 6 Skibe erobrede og hjemsendtes. 6. Dec. havde Kongen derpaa ladet Viktor hjemkalde og budt, at J. D. med al Flaaden skulde begive sig til København, dersom Vinteren

blev varendes. Men kort efter udstedte Kongen en ny Befaling om, at de 6 Skibe skulde tøve dér, saa længe de kunde; Eske Brok sendtes 11. Dec. til Flaaden med den sidstnævnte Ordre, men erfor 12. Dec., at Flaaden samme Dag havde rippet Anker; han lod sig ro ud til Skibene, som desuagtet blev ved deres Sejlads paa Hjemrejsen, benyttende sig af den gode Vind. Snart efter blev det dog bistert Frostvejr, og J. D. maatte, tvunget af Is og Vind, løbe ind til Kalundborg med Skibene og overvintre der¹⁾. — 1612 fik J. D. 13. Feb. Brev om straks at udsejle med Flaaden; 10. Marts var han da ogsaa ankommen foran Elfsborg med Rafael og Leoparden, (Søpasset til disse Skibe er dog først udstedt 19. Marts), og kort efter kom J. Munk med de 5 i Kalundborg overvintrede Skibe. J. D. havde Befaling til at blokere og angribe den svenske Elfsborgflaade, hvor som helst den var at finde, i svenske eller i nevtrale Havne; han var da ogsaa heldig nok til at tvinge de svenske Orlogsskibe i Elfsborg til fuldstændig Uvirksomhed. Efter at have bidraget til Elfsborgs Erobring (i Maj), hvorved 6 svenske Orlogsskibe faldt i de danskes Hænder, fik J. D. 3. Jun. Befaling til straks at løbe med Turtelduen, Heringnæs og Løven under Norge og jyske Kyst mod Sørøvere; Proviant kunde han nu faa i Elfsborg. Og da man fra Embden havde faaet Tidende om, at „Münnichhaufen“ laa færdig med en Del Skibe, fik J. D. sidst i Jun. Brev om enten at gøre et Anslag paa Münnichhaufens Person eller og, hvis han var udløben i Søen, gribe ham an dér. „Hvad der vorder udrettet, giver Tiden“. Tiden viste, at J. D. ikke havde Held med sig, thi 9. Jul. kom Skotten til Trondhjem. Det gode Raad, som J. D. samme Aar havde givet Bergen om denne Bys Befæstelse ved Blokhuse, havde Skotternes dristige Tog vistnok givet Anledning til. 1. Maj 1615 fik J. D. som Admiral Instruktion paa Sejlationen med Viktor og Juppiter i Vestersøen til Nordland; baade Hvalfangere uden Pas og Fribyttere skulde anholdes. Med Kaperen Mandose havde han en haard Fægtning, som dog endte med, at Sørøveren løb sit Skib i Strand, idet han lod alle Flag flyve „til Bravade“. Prisepengene for det herved vundne Bytte fordeltes saaledes, at J. D. og hans Folk fik to Tredjedel, „Kongens

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 367. 399. 408. 416. 419. 423. 433. 438. N. Rigsr. IV, 432. 453. Rothe II, 536.

Part forbeholden“, medens Holmens Folk intet skulde have. 1616 var J. D. i Vestersø med en endnu større Eskadre i samme Øjemed: Viktor, hvorpaa han var Admiral, Lybske David, Gabriel, Leoparden, Enhjørningen og Juppiter. 1617 skal han i Maj have ført Kongen til Norge med 6 Skibe og krydsede dernæst i Vestersøen; efter endt Togt blev han selv personlig kaldet til København 28. Sept.¹⁾. J. D. til Sørslev døde i Begyndelsen af 1619; J. Munk, hans mangeaarige Medarbejder, besørgede hans Jordefærd og udlagde Pengene dertil, hvilke senere refunderedes ham; J. D. efterlod sig en Del Guld og Sølv, som solgtes og blev sat paa Rente til Fordel for Børnene; en Søn indtoges 16. Apr. straks i Sor Skole. Som Lensmand paa Holbækgaard (1614—19) maatte J. D. bl. a. opsanke Asperges, som skulde saltes, „dog ej for meget“, og lade Bønderne dér age Skibstømmer, hugget i Sorø Skove. 1614 blev J. D. Broder i Danske Kompagni²⁾.

115. 1608. Klavs Bagge (Gagge?) fik 1. Marts 1608 Skibskaptejns Bestilling (200 Dlr.) fra Paaske at regne. 28. Marts 1627 antages en K. B. med 150 Dlr.s Løn og forekommer indtil 1629³⁾.

116. (1608). Mads Gagge skal 1608 have krydset under Vardøhus med 4 Skibe; men der maa vistnok være ment M. Bagge. Se Levnetsløb 192.

117. 1609—(11). Isak Petersen Maaneskjold, Søn af Peter Knudsen M. og Bodil Gren, fik 22. Apr. 1609 Bestilling for en Skibshøvedsmand (200 Dlr.). 1610 afsejlede Admiral M. Ulfeldt til Østersøen paa Gideon og havde I. P. M. som Løjtnant om Bord. Da den danske og den svenske Flaade mødtes paa Søen, blev Løjtnant I. P. og H. Rosenkrans 12. Avg. om Aftenen sendte til den svenske Admiral for at byde hannem at komme til K. Maj.s Admiral til Gæst om Morgen. 13. Jan. 1611 sendtes I. P. til Baahus, Agershus og Tunsberg Len at udtage Baadsmænd, men man sagde senere, at han tog imod Gave ved Udskrivningen, noget, som i øvrigt de fleste Søofficerer

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 442. Sj. Reg. 15, 422. 447. 16, 115. 174. 177. D. Mag. 4 R. V, 75. 143. N. Mag. III, 513. Rørdam, Monum. 2 R. II, 711. 733. Slange v. Schl. II, 70. Secher, Rettert. II, 489. ²⁾ Sj. Tegn, XXI, 257. 371. 373. 376. 389. 158. 284. Kbh. Dipl. VI, 54. ³⁾ Sj. Reg. 15, 204 Klæd. 1607. 27. 29. Hist. Tids. 5 R. VI, 892.

gjorde sig skyldige i ved saadan Lejlighed. 13. Føb. befaledes han at komme 1. Marts til København uden al Forsømmelse. Mere høre vi ikke om hans Tjeneste i Marinen, men dernæst viser han sig fra en ny Side. I Anledning af nogle Bønders Anklage ved Lagtinget i Baahus Len mod I. P. over, at han højlig i adskillige Maader imod Loven havde forurettet dem, bemærkes det i et Kongebrev af 31. Jan. 1616: „Naar det befindes, at I. P. har forgrebet sig noget imod vores kgl. Højhed, skal han indstævnes for Herredagen“¹⁾. Han var ogsaa beskyldt for mislig Omgang med betroede Penge. 1620 benaader Kongen ham dog med Gaarden Grohede i Baahus Len; men da begynder han sit Spil igen, saa at baade Grohede og — Friheden gaa tabte for ham. 1622 var der nemlig nogen Tumult der i Lenet, og I. P. sigtedes for at have instigeret Bønderne dertil. Disse havde indgivet Ansøgning til Kongen om Forlindring i Skatten. I Stedet for paa Tinget at høre Kongens Svar derpaa, overfaldt de Lagretten og fremlagde en ny Ansøgning, som I. P. havde tvunget sin Skriver Mogens Kromand at koncipere. I. P. skældte og truede Fogden, ja holdt Tingsmøder mod almindelig Brug og andre ulovlige Sammenkomster. Han blev 1624 anholdt paa Kronborg, et Skrin med (kompromitterende) Dokumenter fandtes hos ham, og han stævnedes til Herredagen 21. Jun. 28. Maj 1626 fik da Lensmanden paa Dragsholm følgende Brev: „Nærværende I. P. lader I forvare med de andre Fanger, som der paa Slottet plejer at anholdes“. I Jun. blev han hensat i det Kammer, hvor „Friherren“ (von Reinschat) havde siddet. Men 1630 havde I. P. fundet Lejlighed til at flygte; der udsendtes da „Stævning over I. P., formedelst han sit Fængsel havde undviget“. Efter en kortvarig Frihed sad han der igen, men synes da helt at have

¹⁾ Det er muligvis herom, Kongen skrev i sin Almanak under 30. Maj: „Førend jeg drog fra København (til Køge), gik der Dom paa „Peter Isak“, at han for hans begangne Forseelsers Skyld skulde drage paa 3 Aars Tid i Krigen i Nederland, paa hvilken Side hannem lyster, og derfra med sig føre Pas og Beskedning, hvorledes han sig samme Steds haver forholdet.“ Peter Isaks var ganske vist Navnet paa en Kunstmaler paa den Tid, men dette Moment passer godt ind i vor I. P.s Liv.

tabt Sindets Ligevægt: han anstillede sig mutvillig, brød sit Fængsels Mure, oplukkede sit Fængsels Døre inden til, vilde ikke tilstede nogen at komme ind til ham, heller ej, at samme Mur igen repareredes; han skrev Skandskrifter, „hvilke han kaldte Supplikatser“, og angreb derudi baade Godtfolk paa Ære og Lempe og den Dom, som over ham var gangen, idet han ikke ansaa, at han var forskaanet tilforn baade paa Ære og Liv. Han blev derfor Nov. 1631 indsat i det saakaldte Brokkenhuses Fængsel. Her døde han ogsaa. — Han havde været gift med Karen Hansdatter Urne¹⁾.

118. (1609). Mogens Gyldenstjerne var Søn af Mogens G. og Helle Ulfeldt og gift med Sofie Ranzov, tjente 1603—10 som Hofjunker, drak sig, sammen med Kongen, en Rus ved et Besøg hos Eske Brok 1609 i Feb. og udkommanderedes i Apr. i Østersøen under Admiral M. Ulfeldt som Chef paa Viktor, men forekommer ikke senere i Marinens Historie²⁾.

C.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1610—12.

119. (1610)—(12). Jakob Klavsen (Mytting) havde været Kong Kristian IV's Livdreng, men Kongen gjorde ham i 1610 værgagtig og forærede ham for hans forrige Tjeneste 100 Dlr. 30. Maj udsejlede J. K. som Løjtnant paa Enhjørningen og fik 29. Sept. Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). I Dec. beskyldes en J. K. for skelmisk og morderig at have dræbt

¹⁾ Topogr. Saml. Baahus Nr. 17 abd. Reg. Geh. Ark. Sj. Reg. 15, 229. Sj. Tegn. XX. 367. 450. XXIII, 201. 207. XXIV, 371. 608. N. Saml. 4to I, 379 har 1629 som Dødsaar. D. Mag. I, 114. 117. N. Rigsr. IV, 401. 569. 731. V, 122. 199. 362. 388. 395. Nyt hist. Tids. IV, 356. Budstikken (norsk) IV, 759. 1612 skyldte han Kongen 300 Dlr. ²⁾ D. Saml. 2 R. II, 281. Rentek. 1872, 140. Sj. Reg. 15, 236.

Johan Adriansen og maa rømme for at undgaa Paagribelse. Det er tvivlsomt, om dette angaar vor J. K., men hvis saa er, maa Sagen snart efter være blevet klaret, siden J. K. allerede i Feb. 1611 befales at komme inden 1. Marts til København uden al Forsømmelse, for at gøre Tjeneste paa Flaaden. I Begyndelsen af 1612 udtog han Baadsfolk paa Fyn og Langeland og fik 19. Marts Søpas paa Rafael for under J. Daa at operere mod Elfsborg ¹⁾).

120. (1610). Gert Villemssen, der maaske kun var Skipper, nævnes som J. Daas Løjtnant paa Rafael, der 30. Maj 1610 udsejlede under M. Ulfeldt til Østersøen ²⁾).

121. (1610). Niels Valler var 30. Maj 1610 M. Galdes Løjtnant paa Krokodil i Østersøen, men ellers vel kun Skipper ²⁾).

122. (1610)—(14). Enevold Kruse til Tulsted udsejlede 30. Maj 1610 til Østersøen som P. Kjeldsens Løjtnant paa Juppiter, hvorefter han 29. Sept. fik Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). 9. Sept. 1614 var han Jørgen Lunges Løjtnant paa Elfsborg og fik derpaa Tilladelse til at forsøge sig i Landet Jülich; i Apr. 1615 forordnes hans Afløser. 1619, 6. Marts fik E. K. paa ny Bestilling for Skibskaptein med samme Løn som tidligere, og 7. Maj udstedtes Søpas for ham paa Gabriel til at krydse under Admiral H. Vind i Vestersøen; næste Aar var han atter i samme Fart som Admiral over Hektor og Heringnæs. Efter at han i Jan. 1622 havde udtaget 40 Skibsfolk i Jylland, udskikkedes han 1. Maj atter med Hektor paa det islandske og færøiske Farvand at holde Strømmene rene. I Okt. 1623 instrueredes han til paa Rafael og med Nældebladet og Fides at gaa som Admiral paa en spansk Rejse. Han skulde konvojere Handelsskibe fra Flækkerø til Højden af Spanien og omgaas de spanske Officerer, han traf paa, med Diskretion; lade en af sine medhavende Skibskaptejner indløbe til Lissabon og overlevere en kgl. Skrivelse til „vice-re“ og ved sin bedst muligste Flid det derhen forarbejde, at de af Kongens Undersaatters Folk og Skibe, som kunde være blevne anholdte i Arrest i Portugal, maatte løslades; og ellers være Kongens der handlende Undersaatter udi alle Maader behjælpelig. 7. Jun. 1624 be-

¹⁾ Breve I, 33 D. Mag. I, 115. Sj. Reg. 15, 310. 414. 422. Sj. Tegn. XX, 358. 367. Se Levnetsløb 130. ²⁾ D. Mag. I, 115.

fales det ham at komme straks til København og ved Dag og Nat holde Vagt paa det Skib, ham var tilforordnet. Efter 1624 forekommer han ikke i Røgnskaberne. 23. Okt. d. A. lægges han i Slotsloven paa Visborg og var der til næste Foraar. 6. Marts 1625 fik han Gods i Jærestad Herred til Len som Øverste over det skaanske Regiment. 6. Apr. 1626 blev han Oberstløjtnant over 10 Kompagnier dansk Musketteri og Løjtnant over „vort Artolorie“, men i den tyske Krig fandt han sin Bane 1626; en tysk Ritmester og en Trompeter sendtes til Fjendens Lejr at høre, om E. K. var i Live¹⁾.

123. (1610)—(12). Peter Jakobsen var Kaptejn paa Makrelen (Maj 1610) i M. Ulfeldts Østersøeskadre og opnaaede 29. Sept. Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). Dernæst træffe vi ham 1611 paa Turtelduen i J. Daas Eskadre for Elfsborg. 1612 fik han 1. Apr. Søpas paa St. Peter, et lidet svensk Skib, under Admiral J. Beck i Østersøen og deltog senere i Affæren ved Travemynde under G. Kruse, som sendte ham imod de der liggende lybske Skibe for at rekognoscere. Han steg i en Baad, men Fjenden skød et Stykke af efter ham, saa at Kuglen tog straks ved Baaden. Dermed lod den modige Mand sig intet mærke, men drog alt bedre frem, og først, da en ny Kugle kom saa nær, at Vandet slog ind i Baaden til ham, vendte han tilbage²⁾.

124. (1610). Peter Hundredmark afsejlede 30. Maj 1610 til Østersøen som Viceadmiral H. Daas Løjtnant paa St. Anna. 1611 deltog han i Kalmarkrigen til Lands som Fører af et Kompagni i Kongens eget Regiment og døde 16. Avg. af „den nye Syge“. P. H. til Gerdrup, Søn af Klavs H. og Dorte Daa, havde 1607—11 været Kancelliherremand³⁾.

125. (1610). Kornelius Hansen var 30. Maj 1610 M. Bagges Løjtnant paa Jonas og afgik da til Østersøen. Har han været Sø-officer?⁴⁾

¹⁾ Sj. Reg. 15, 310. 16, 383. 430. 17, 42. 213. 279. 391. 18, 90. Sj. Tegn. XXII, 314. 377. 405. Klæd. Slange v. Schl. II, 229. D. Mag. I, 115. 3 R. IV, 257. Erslev, Len II, 46. D. Kong. Hist. Nr. 95 DDg 23 Reg. Geh. Ark. N. Saml. 4to I, 387. N. Rigsr. IV, 557. ²⁾ D. Mag. I, 115. 4 R. V, 285. Rothe II, 536. Sj. Reg. 15, 296. 310. 425. ³⁾ D. Mag. I, 114. Ny d. Mag. II, 34. 124. Sj. Tegn XX, 380. Rentek. 1872, 160. Breve I, 66. Rørdam, Monum. 2 R. II, 707. ⁴⁾ D. Mag. I, 115.

126. (1610). Morits Galde fik 26. Maj 1610 Pas som Kaptejn paa Krokodillen og afsejlede 30. Maj til Østersøen under M. Ulfeldt. Han var Søn af Oluf Galde til Tomb og Egebjerg og Dorte Moritsdatter Skovgaard, havde studeret 1594 i Leyden, været 1608—11 Hofjunker og var 1611 Kaptejn over 309 Mand Fodfolk¹⁾.

127. (1610)—(30). Gabriel Kruse til Tulsted og Hjulebjerg optræder første Gang i Marinens Tjeneste i Maj 1610, da han var H. S. de Langes Løjtnant paa Markatten i Østersøen under Admiral M. Ulfeldt; senere paa Aaret synes han at have haft selvstændig Kommando og 29. Sept. fik han Kaptejns Bestilling. 1611 befaledes han at være uden al Forsømmelse i København 1. Marts og fik 10. Marts en Memorial, hvorefter han havde sig at rette som Chef paa Markatten, der tilligemed Pønitens skulde konvøjere 2 Munitiønsskuder til Kristianopol og dernæst krydse mellem Tyskland og Sverig for at hindre Tilførsel. Senere deltog han i Krigsoperationerne i Kalmar Sund og forflyttedes dernæst til J. Daas Flaadeafdeling og skal som næstkommanderende have deltaget i dette Aars Hovedangreb paa den svenske Flaade i Elfsborg Havn. 1612 udtog han Baadsmænd i Nørrejylland ved Vestersøen og fik 14. Maj Pas paa Argorosa og med Gabriel og Trost at operere i Østersøen, men hvad han indtil Avg. har udrettet, er ubekendt. Fra dette Tidspunkt at regne haves derimod en Beretning af ham selv om Krigsbegivenhederne Aaret ud. Efter at han med Kongen og Rigsadmiralen havde været i Stokholms Skærgaard at indeslutte den svenske Flaade, forordineredes han at træde fra Argorosa over paa Rafael for med 8 andre, mindre Skibe at holde Søen indtil Vinteren og hindre Tilførsel til Sverig. Et Brev fra Rigsadmiralen gav Anvisning paa 24 lybske Skibe, der vilde løbe fra Travemynde til Sverig. Efter afholdt Krigsraad gjorde G. K. Sejl til Travemynde og rekognoscerede Fjenden, der hilste ham med adskillige Kugler. G. K. vilde vise Modstanderne, at „Genslag var ikke aflagt“, men de lybske oppebiede ikke Angrebet, kappede Anker og satte Skibene paa Grund, hvor de danske, selv med de mindste Skibe, ikke kunde

¹⁾ Sj. Reg. 15, 296. D. Mag. I, 115. N. Saml. 4to I, 391. Pers. Tids. III, 62. II, 107. Rentek. 1872, 141. Ny d. Mag. II, 22. 124. Rørdam, Monum. 2 R. II, 679. 700. 713.

naa dem. Derfor bortfjernede G. K. sig fra Reden for at observere Fjenden i Afstand, hvis han vilde løbe ud. Men da indtraf G. Lindenov paa Viktor, overtog Overanførselen og bragte et Forlig i Stand. Efter at være vendt nogen Tid tilbage til Hovedstaden, krydsede G. K. omtrent 3 Uger mellem Øland og Gulland og oplagde derpaa Skibene. Affæren ved Travemynde 6. Okt. 1612 fandtes afbildet paa Tapeterne paa Kronborg af Karl van Mandern¹⁾. 1614 i Maj skulde G. K. med Mandskab begive sig til Stør, hjælpe et dér nybygget Skib ud af Dæmningen og tiltakle det; var det for rankt, skulde noget af dets Skyts lægges i Lasten; de fornødne Styrmand maatte han antage i Hamborg. 1615, 21. Maj udsendtes han med Leoparden, Enhjørningen, Juppiter og 2 smaa Pinker at begive sig til det grønlandske Farvand mellem 78. eller 79. og 82. Grad; de, som dér fiskede uden Pas, skulde tvinges til at betale en klækkelig Told. Han skal have anholdt 3 Skibe og efter Hjemkomsten aflagt Beretning; af det ved J. Daa og G. K. i disse Farvande vundne Bytte fik G. K. og hans Mandskab en Tredjedel. 1617 i Foraaret laa G. K. som Admiral i Sundet for at iagttage nogle svenske Orlogsskibe, som havde faaet Tilladelse til at passere Øresund. 1620 laa Rafael og Nældebladet paa Elben; men 27. Jul. blev G. K. med Spes sendt dertil, at rette sig efter den forrige Admiral E. Urnes Instruktion (Levnetsløb 95). 1622 i Jul. og Avg. var G. K. som Chef paa St. Anna med Kongen paa Rejsen til Bergen. 1624 træffe vi ham 16. Maj i København til Hertug Ulriks Jordefærd, 7. Jun. kommanderedes han til straks Dag og Nat at holde Vagt paa det ham tilforordnede Skib, og førte (i Sept.) som Admiral Kongen til Gulland og Bornholm. 29. Apr. 1625 fik han Barselbrev, at møde paa Kronborg til Kongens Søns Daab, at gøre sig lystig med flere Kongens gode Mænd²⁾. — 8. Maj 1627 modtog G. K. Instruktion som Admiral for Kongens Flaade paa Elben, hvor han kommanderede 4 Skibe og 24. Maj besøgte Jørgen Brahe, som da var i Glykstad; 4. Jun. skulde han krydse mellem Elben og Norge for at holde Strømmene rene (vistnok sammen med H. Vind og engelske og hollandske

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 367. Sj. Reg. 15, 310. 328. 414. 446. Topogr. Saml. Kronborg Nr. 26. Reg. Geh. Ark. ²⁾ Sj. Reg. 16, 56. 118. 174. 17. 69. Sj. Tegn. XXII, 368. 377. XXIII, 44. 1625—26 synes G. K. ikke at have været til Søs.

Krigsskibe). Men „K. Maj. skrev selv siden at begive sig paa Elben igen“, og 28. Jun. fik G. K. da Instruktion om at gaa til Østersøen, hvor Udliggeren for Travemynde aviseredes om hans Ankomst; G. K. skulde til Østersøen medtage de to Skibe, der laa paa Ejderen; 29. Jun. fik han yderlig Instruktion. I Begyndelsen af Jul. er han da ved de pommerske Kyster for at hindre Tilførsel, og 7. Avg. faar han en Memorial om sin Opgave dér; det galdt at hindre Troppetransporter uden at skade den fredelige Søhandel. 23. Avg. skulde han samle sine til Blokade under Pommern spredte Skibe, forene med dem H. Vinds Eskadre og derpaa holde det gaaende udenfor Rostok, Lybek og Vismar for at hindre alt fjendtligt Indfald i Holsten og skaffe Kundskab om al Fjendens Krigsudrustning. Nogle Geværer, som G. K. havde interciperet, blev først bestemte til Hærens Fornødenhed i Tyskland, men dernæst sendte til København. 25. Sept. fik G. K. Løfte af Regeringsraadet om at blive forstærket med Justitia og senere med Viktor og Postillionen; 28. Sept. transporterede han Fodfolk til Aarhus og Aalborg og forsynede dem med Proviant. 2.--3. Okt. kaldes han Admiral paa Flaaden paa Reden for Lybek, hvor han bemyndiges til at frigive nogle dér anholdte lybske Skibe, — da Lybek nu havde sluttet sig til Protestanterne, — men advares mod at lade indsmuglede Kanoner passere. Endelig faar han 12. Okt. Besked om, at der bliver tildelt ham Soldater af Oberst Markvard Ranzovs Afdeling, til at bruge paa Orlogsskibene. De mange kgl. Skrivelser til G. K. dette Aar antyde, hvor vigtigt det af ham i Østersøen overtagne Hverv var ¹⁾. — 1628, 24. Apr. beordres G. K., — der oprindeligt synes bestemt til at føre Argo, — til Admiral for den Flaade, der skulde til Lybek, nemlig Viktor, Flensborg, Havhesten og Hummeren. Nogle fjendtlige Skibe, som ved Travemynde tog Stykker ind, skulde han erobre. Efter under Kongens Anførsel at have taget Del i Ekspeditionen mod Volgast etc., udnævnes han 15. Sept. til Admiral over Skibene i Østersøen; han skulde tage et Kompagni Soldater om Bord og holde Kurs udenfor Vismar, Rostok, Nydyb osv.; henad Vinteren skulde en Del af Skibene indlægges i Nakskov. Men 28. Okt. fik han Befaling

¹⁾ Sj. Teg. XXIII, 322. 330. 371. 380. 390. 391. 392. Sj. Reg. 18, 196. 200. 210.

til at sejle til Stralsund med Havhesten, (hvorpaa han var Kaptejn 27. Sept.—3. Nov.), et andet Orlogsskib og en Galej, saa snart han erfor, at Henrik Holk begav sig samme Steds hen; G. K. skulde hjælpe at erobre denne Plads, men fik udtrykkelig Paalæg om at holde Sagen hemmelig, og han kom maaske slet ikke af Sted. Thi eftersom Kongen fornam, Fjenden adskillige præparatoria med Skibsudrustning at have under Hænderne, befaledes G. K. allerede 17. Nov. at begive sig med Rafael, Flensborg og Mynden (og tillige 4 Skibe under H. Vind) i Østersøen, efter at have samlet sig ved Nakskov Albue som Rendez-vous. Begge Admiraler skulde skiftes hver anden Dag til at føre Lanternen og anføre hele Flaaden, der skulde holdes sammen og iagttage Fjenden ved Rostok, Vismar og Neustadt; Skibe fra disse Steder uden Pas skulde anholdes. 11. Dec. befaledes Hummeren og flere Skibe at støde til G. K. og underlægge sig hans Kommando. Paa dette G. K.s Vintertog, der varede til 22. Dec. havde Mandskabet faaet en Ekstraration af spansk Vin¹⁾. — 1629 var G. K. i Søen 21. Marts—2. Maj paa Viktor og havde Lindormen og i det mindste et Skib til under sig, men det var H. Vind, der havde Overkommandoen (under Kongen selv) i Østersøen, og det var H. Vind, der (i Maj) skulde paatale, at to Officerer ikke havde efterkommet G. K.s Ordre. Freden afsluttedes i Maj, og G. K. blev ikke udkommanderet mere i dette Aar. 4. Maj 1630 udnævnes G. K. til Admiral over Skibene paa Elben (maaske Spes og Lindormen); han havde nærmere Ordre at afvente. Hamburgerne, der vare fjendtligsindede (Side 15), havde optaget eller forlagt Søtønderne paa Floden, saa at G. K. 10. Maj maatte befales at tage Fiskere med sig, som kunde vise ham den rette Kaas; og 13. Maj beordres han at lægge sig med sin Flaade ud for Glykstad og attackere forbisejlende Hamborgere, blive dem mægtig eller skyde dem i Grund. 5. Jun. finde vi ham i Listerdyb, som allerede 4. Maj var udset til Samlingssted for de Skibe, der skulde komme ham til Undsætning; herfra skulde hele Flaaden begive sig tilbage paa Station. Derom skrev Kongen egenhændigt: „Du skal med Flaaden sætte her under Fæstningen, saa nær som det til Gavns ske kan; naar Flaaden sætter, da skal af

¹⁾ Sj. Reg. 18, 302. 335. 354. 371. Sj. Tegn. XXIV, 168. 186. Klæd. 1628.

Oldenburg og Lindormen fyres 6 Stykker og paa de andre Skibe hver trej Stykker“. 27. Jul. blev G. K. Viceadmiral-General i 2den Eskadre paa Oldenburg i den store Flaade, som samledes mod Hamburgerne. Efter det heldige Angreb beordredes Oldenburg hjem 8. Sept.; en Del Stykker fra Skibet bleve afgivne til Glykstads Fæstningsværker. Dette Aar var G. K. til Søes 3. Maj—9. Okt., og dermed ender hans Virksomhed til Orlogs¹⁾. — 1631 var han til Dronning Sofias Bisættelse, 1632 mødte han i egen Person nogle russiske Gesandter med Folk og Heste; 1634 var han indbudt til Prinsens Bilager. Han var gift med Agnete Tot og med Karen Lykke og døde 1647; 20. Nov. fik hans Søn Erik K. 3 store Dyr og 2 Raadyr af de kgl. Vildtbaner for Betaling til Faderens Begravelse. Lensmand var han efter Haanden over Stavanger, Gladsakse, Landskrone, Roskildeggaard og Mariager Len; han har da „flyttet saa tit i faa Aar“. Som Lensmand i Norge huggede han 1616 Skibstømmer til en Galej, der skulde bygges i hans Len, og hvortil Skabelun og Mester opsendtes; de hans Len paabudte Skyttebaade vare efter faa Aars Forløb saa fordærvede af Orme og Maddiker, at nye maatte bygges. 1630 udlagde han 1000 Dlr. i Ostindisk Kompagni, som da skulde afsende 2 Skibe; 1625 ejede han 247 Tdr. Hartkorn²⁾.

128. (1610). Henning Bille var Søn af Jens B. og Karen Rønno og fødtes 7. Apr. 1575; han opdroges sammen med den unge Konge, som f. Eks. 1584 tilskriver ham angaaende deres fælles Studier af Terents. Efter at H. B. havde været udenlands, gjordes han 29. Jul. 1595 værgagtig af Kongen paa Københavns Slot; 1596 i Feb. var han indbudt til Bryllup i Kolding, og næste Aar stod hans eget med Sofie Munk. 1610 var han K. Mandyvels Løjtnant paa Justitia i Østersøen. 1619 havde Abelone Ibsdatter i Aalborg tiltænkt en vis Ejler Simonsen en Ulykke, som Djævlen Raggi skulde bringe over ham; men uheldigvis mødte Raggi H. B.s Barn paa en Svalegang, hvorfor Ulykken kom over Barnet, som faldt ned ad Trappen. Abelone

¹⁾ Sj. Tegn. XXIV, 276. 404. 405. 407. Sj. Reg. 18, 491. 498. Klæd. 1628. 30. ²⁾ D. Mag. I, 115. 4 R. V, 280. VI, 132. 5 R. I, 164.

Graah 110. Slange v. Schl. II, 64. 229. N. Mag. II, 187. V. Simonsen, J Brahe 46. Breve (Molbech) I, 433. Sj. Tegn. XXIV, 433. 586. XXV, 34. 286. XXIX, 285. N. Rigsr. IV, 600. V, 65. VIII, 524.

blev da ogsaa rettet derfor udenfor Byen. H. B. til Vrejlevkloster omtales død 1634¹⁾.

129. (1610)—(31). Peter Kjeldsen, Kaptejn paa Juppiter, fik 26. Maj 1610 Artikler og Pas at sejle til Østersøen under Admiral M. Ulfeldt og blev 29. Sept. Skibskaptejn (200 Dlr.). Feb. 1611 udkrev P. K. Baadsmænd i Jylland, ved hvilken Lejlighed han i Ribe fik af Borgmester og Raad en Gave af 10 Dlr. „til Formildning paa Baadsmænd, som han udtog“, uagtet han skulde bekomme saa mange som muligt. Først 1620 genfindes han atter i Apr. som Chef paa Markatten i Vestersøen; 1621 skulde han, der fra Avg. havde været i Øresund under Admiral St. Villumsen, derpaa begive sig udi Bælt efter sin forrige Instruktion; 1622 udtager han Baadsmænd paa Sjælland, Møn, Lolland og Falster og er senere, i Marts, Kaptejn paa Havhesten under Admiral H. Vind i Vestersøen; 1623 i Marts forordnes han atter til at være Udligger i Bælt. 1625 (Sept.) findes han paa Vesperstrømmen førende Nassov i J. Munks Eskadre; men da senere Skibene bleve oplagte der og ikke befandtes at være sikre paa det valgte Sted, fik P. K. Befaling (i Dec.) til at lægge dem i en sikker Havn „paa den anden Side“ (af Vesper). I Følge Befalinger af Feb. 1626 skulde han lægge Rorsjagter med Basser og Musketter for „Munden“, hvilke han skulde lade kommandere af „en dygtig Karl, som Kommendo kunde have“; Baadene skulde holde det gaaendes op og ned, saa at ingen Proviant blev indført i Grevskabet Oldenburg uden greveligt Pas. 1627 førte P. K. Postillionen 19. Maj—26. Sept.; i Avg. 1630 fik han Pas paa Fordringskab fra Flækkerø til Danmark, og 1631 var han Kaptejn paa Den forgyldte Løve (1.—26. Avg.). — Det er vel ham, som før 1610 var Skipper. I saa Fald førte han 1596 B. Trolles Skib Den sorte Hund til Nordland; 13. Marts 1604 fik „vor Skipper P. K.“ en Memorial, hvorledes han sig paa Rejsen til Riga skulde forholde (paa svenske Strømme lade Top falde for Svenskerne osv.). 1605 var han om Bord paa Røde Løve som Styrmand paa Grønlandsrejsen; medens den

¹⁾ Hofman III, 323. Rørdam, Lyskander 26. D. Saml. 2 R. V, 67. Nyt hist. Tids. III, 257. 281. Fyn. Saml. VI, 401. 414. 425. D. Mag. I, 115. Ny d. Mag. I, 383. 387. Sj. Tegn. XVIII, 472. XXV, 350

engelske Styrmand J. Hall, der var af en anden Mening om Kursen til Grønland end P. K., ikke roste denne, omtalte de danske med Stolthed, at „de havde en dansker Styrismand god, var frisk og snild i Mund og Mod; den Kaas vilde han vel friste“. 1609 skulde Skipper P. K.s Bislag vesten for Nikolaj Kirkegaard og hans Skarnbod og Kælderhalse i Kirkestræde enten flyttes eller afskaffes. En Stifsøn (Søren K.) gjorde ham ingen Ære. — Der nævnes ogsaa 1621—1629 en Styrmand P. K. med 150 Dlr.s Løn; er han en anden Person end Skibskaptejnen? ¹⁾

130. (1610). Jakob Klavsen de Val var Søn af Kristian IV's Herold Klavs de Val. 3. Avg. 1610 udsejlede Lindormen til Østersøen med Klavs de V.s Søn som Fører; J. d. V. havde 25. Jul. faaet Søpas paa dette Skib. 1609 nævnes „Skipper“ J. K.s Ejendom i Stenboderne; senere træffes han som Koffardiskipper; saaledes udfærdigedes paa Klavs de V.s Efterleverskes Anfordring 1613 Pas til Nordland paa Den røde Rose, som J. K. var Skipper paa; og 1614 var han Skipper paa Hjorten paa samme Fart. Hans Enke Karen nævnes 1633. Han kan let forveksles med J. K. Mylting (Levnetsløb 119); det var maaske J. K. d. V., som myrdede Johan Adriansen²⁾.

131. (1610)—(11). Johan (Jon) Petersen Dalpil fik 25. Jul. 1610 Søpas paa Turtelduen under Admiral G. Lindenov i Østersøen. 1. Marts 1611 bestilles han for en Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.), blev 6. Marts sat til Kaptejn paa Den forlorne Søn og deltog i Elfsborgs Blokade under J. Daa; under Baadangrebet 27. Nov. førte han 2den Baad. J. P. ejede Gaarden Strøm i Baahus Len, var Søn af Peter Jensen D. og Eline Asbjørnsdatter og nævnes endnu i Live 1639³⁾.

132. (1610)—(12). Jakob (Joakim) Beck var Søn af Lave B. og Kirsten Hvitfeldt, studerede 1580 i Vittenberg,

¹⁾ Sj. Reg. 15, 296. 310. 325. 17, 41. 170. 196. 213. 226. 338. 18, 508. Sj. Tegn. XXIII, 132. 141. XIX, 467. Klæd. 1627. 31. D. Mag. I, 115. Secher, Rettert. II, 76. Kinch, Ribe II, 719. Garde, Efterr. I, 97. N. Rigsr. III, 407. Grøn. hist. M. III, 673. Kbh. Dipl. III, 554. Klæd. 1621—29. Levnetsløb 162. ²⁾ D. Mag. I, 116. 273. 318. Sj. Reg. 15, 301. Sj. Tegn. XX, 358. N. Rigsr. IV, 486. 521. Kbh. Dipl. VI, 229. II. 561. ³⁾ Sj. Reg 15, 301. 327. 328. Rothe II, 538. N. Rigsr. V, 22. N. Saml. 4to I, 380.

tjente 1592—98 som Hofjunker og 1597—1602 i Danske Kancelli. At han deltog 1596 i Kroningsturneringerne, udviser Drikkebægeret paa Rosenborg. 1597 var han i Kongens Følge paa Rejserne til Gulland, Bornholm og Tyskland. 25. Jul. 1610 fik han som Underadmiral paa Arkarosa Søpaa til Østersøen i Admiral G. Lindenovs Flaadeafdeling; skulde uden al Forsømmelse være i København 1. Marts 1611 og modtog 1. Apr. 1612 Pas og Instruktion som Søadmiral paa Sejlads udi Østersøen paa Den lybske David og med Juppiter, Markatten og St. Peter; han skulde først anløbe Kalmar, krydse ved Øland og ødelægge alle Baade dér, hvorpaa der skulde gøres Togt paa den tyske Side. — Han skrives til Beldringe, som han med Fordel bortmageskiftede mod Gladsakse; hans Bryllup med Helle Marsvin Jørgensdatter var 1603 fejret mere militari; selv døde han 1625. Følgende Len vare ham tildelte: Varberg, Helnekirke, Frosteherred og Arnsborg paa Øsel¹⁾.

133. (1610)—(18). Sigvard Gabrielsen Akeleje var Søn af Gabriel Knudsen og Helvad Jakobsdatter Sparre. 13. Nov. 1609 blev han antaget som Adelsburs paa Kronborg under K. Miltnitz med Pension som de andre Adelsbursere, men Marinen blev dog hans egentlige Virkefelt, og 3. Avg. 1610 førte han Norske Drage i Østersøen under G. Lindenovs Overkommando; Søpasset var udfærdiget 25. Jul.; samme Aars 29. Sept. fik han Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). Efter at han i Jan. 1612 havde udtaget et stort Antal Baads- og Tømmermænd i Bergen og Stavanger Len, var han til Søs i Østersøen og deltog under G. Kruse i Travemynde-Affæren, hvori han befaledes at entre de lybske Skibe; men hans og de andre danske Skibe stak for dybt og maatte vige af. 1614 udtog han Skibsfolk i Nørrejylland langs Vestersøen, var i Apr. 1616 under J. Daa i Vestersøen med Leoparden og udtog i Feb. 1618 igen Baadsmænd, men i Bratsberg, Nedenæs og Agershus Len²⁾. — Nu hengaar der nogle Aar, hvori han ikke synes at have tjent i Marinen, og først 1627 var han atter til Søs med K. Maj.s Skibe (15. Sept.—1. Okt.). 1628, 4. Jan. befaledes han snarest

¹⁾ Sj. Reg. 15, 301. 425 Sj. Tegn. XX, 367. Rentek. 1872, 136. 160. Brock, Old. Kgsl. 19. Slange v. Schl. I, 258. D. Mag. I, 115. 4 R. IV, 16. Erslev, Len II, 8. 47. 1. 11. Adelsaarbog. ²⁾ Sj. Tegn. XX, 296. Sj. Reg. 15, 301. 310. 16, 23. 177. 309.

at begive sig fra Norge til København med alle norske Galejer fra Lenene paa denne Side Lindesnæs, tagende ingen Forsømmelse, anseendes, største Magt derpaa liggendes var; og da han (dog med et vistnok mindre Antal Skyttebaade) var ankommen til Hovedstaden, fik han 27. Maj Instruktion til, med Argo at gaa til Varnemynde og drive den Pram fra Indløbet, der skulde hindre Løbets Forsænkning; han skulde blokere Indløbet og især paase, at han ikke overraskedes af Fjenden. I Flaadelisten af 1628 nævnes han i øvrigt som Chef paa Rekompens; han var til Søs 29. Maj—25. Jun. og 12. Jul.—28. Avg. Samme Aar bestilles han for en Kaptejn til Skibs (200 Dlr.) fra Paaske (eller 16. Dec.?) at regne. Fra 1629 skulde han have Indseende med Galejerne fra Lenene sønden for Stavanger Len; de skulde føres til Kristiania og synes af ham 2 Gange om Aaret¹⁾. — Efter nogle Aars Ophold i Norge, under hvilket han gentagne Gange laa i Slotsloven paa Baahus, træffe vi ham til Søs med K. Maj.s Skibe 26. Avg.—1. Okt. 1634; 1635 hvervede han Skibsfolk en Maaned; 1637 blev han tilsagt til straks, saa snart Vandet blev „obet“, at begive sig til København, dér Kongens videre Vilje at erfare; men herom er ingen Kundskab naat til os. 29. Apr. 1638 fik S. G. Instruktion om at begive sig til Østersøen som Admiral over Lindormen og 3 andre Skibe; Togtet galdt Rostok, hvor de svenskes Licensopkrævning til Vands og de kejserliges Toldopkrævning hos Skibe mellem Rostok og Danmark skulde hindres. Hvis den kejserlige Kommandant i Skansen ved Varnemynde protesterede, skulde S. G. svare, at den tyske Krig ikke vedkom den danske Krone, og at slig Opkrævning ikke kunde taales længere. Om alt forefaldende skulde Statholderen i København aviseres. Men da Skansen ikke kunde holdes længere imod de svenske, sendtes de kejserlige alligevel i Slutning af Okt. under dansk Konvøj til den lybske Kyst; dog synes S. G. selv kun at have været i Søen 9. Maj—20. Jun. — 1639 sendtes han 14. Maj med Rafael til Vlie for under Skin af at ville konvøjere Skibe til Norge at erfare, hvad de hollandske Skibes Udrustning havde at betyde, hvorpaa han straks skulde begive sig tilbage med Besked. 19. Jun. forbedredes hans Løn til 300 Dlr. 1640 udskrev han om Vinteren et stort Antal Skibsfolk i Agershus

¹⁾ Klæd. 1628. 30. Sj. Reg. 18, 372.

og andre norske Len og førte dem i egen Person med første aabent Vande til Holmen. 7. Maj bestemte Kongen, at S. G. skulde være Kvartaladmiral paa Oldenborg over 6 andre Skibe, der vare en Del af den store Flaade, som da udrustedes. I Avg. sejlede han som Admiral over Nældebladet, Svanen, Rafael og De to Løver til Helsingør, hvor han fik sin Instruktion (30. Jul.), der bød ham at blive i Sundet, indtil den hollandske Koffardiflaade kom fra Østersøen; da havde han at konvøjere den til Flækkerø, at krydse i de Farvande efter Sædvane, indtil Provianten om Bord omtrent var sluppet op, og da endelig at indfinde sig igen i Sundet. Nogle hollandske Skibe, som i Norge vare anholdte for Toldsvig, skulde han ved to af sine Skibe føre derfra til København; denne sidste Befaling (af 1. Avg.) var udført før 22. Avg. Samme Aars 21. Dec. betroedes ham Opsynet med Defensionsskibene søndenfjelds; Skipperne skulde han meddele Certifikater ¹⁾. 1641 er S. G. (14. Jun.) atter Admiral, der med Lindormen, Den sorte Rytter og Havhesten skulde føre Grev Valdemar til Riga; af svenske Skibe skulde der fordres Løsen. I Jul. udsendtes han til at krydse mellem Sjælland, Skaane, Bleking og Gulland; for at slippe for at stryge Merssejl for de svenske paa svenske Farvande, maatte han ingen Merssejl føre, naar han fik svenske Sejlere i Sigte; fremmede Galejer o. a., som satte deres Kaas henad Smaalandene (de danske Øer), skulde han hindre i at udføre deres Intent. Kongen gjorde selv Udkastet til denne Instruktion. Aaret 1641 begyndte S. G. med at hverve Baadsmænd i Norge, med hvilke han selv indstillede sig i København. 1642 forekommer han sidste Gang i Regnskaberne som Søofficer. 1643—44 laa S. G. gentagne Gange i Slotsloven paa Baahus og var i Begyndelsen af 1644 (som Lensmand) behjælpelig med at udskrive Baadsmænd. Men 1645 fik han under 8. Jul. Bud fra Hannibal Sehested, om han vilde komme til Statholderen, da det var „angelegen“. Det viste sig da, at man havde bestemt S. G. til som Viceadmiral at føre en Afdeling af „den norske Flaade“, over hvilken A. Sitton var Admiral, og som skulde sejle til Baahus; 14. Avg. paatænkte den for S. G. behageligere Bestemmelse, at han alene skulde raade over Flaaden

¹⁾ Klæd. 1634—36. 39. Sj. Tegn. XXVI. 262. XXVII, 90. Sj. Reg. 20. 15. 81. 147. 245.

i Norge, men denne Ændring var endnu ikke sat i Værk 29. Avg. Længere kunne vi ikke følge S. G. paa hans Bane som Søkriger. 1634 havde han takseret Kristiania Defensionsskib, 1638 et Skib, som Daniel Bildt Knudsen tilbød Kongen, og 1647 Hann. Sehesteds Skib (Hannibal). S. G. til Krenkerup og Kambo var gift med Else Galde, med Øllegaard Nettelhorst og med Anna Bildt. Han var forlenet med Vernøkløster paa Livstid mod at tilskøde Kongen Nygaard. Han døde 1659 ¹⁾).

134. (1610)—(22). Peter Nielsen. 25. Jul. 1610 fik P. N. Søpas paa Ørnen at sejle under G. Lindenov til Østersøen, hvorefter han 29. Sept. fik Kaptejns Bestilling. 1611 under Kalmars Belejring var P. N. „Admiral over Jagterne“ (paa 16—30 Læster), som skulde blokere Fæstningen fra Søsiden, men ikke al Tid vare lige heldige; 22. Jul. indtog han Grimskær om Natten. 1612, 8. Sept. udkommanderede Kongen, der laa med Flaaden for Stokholm, 1 Baad af hvert af Flaadens Skibe tilligemed den liden Jagt, P. N. var paa; de mødte de svenske Baade, som straks greb Flugten, men P. N.s Jagt „blev“ der paa en Klippe; dog reddedes Folket og Stykkerne. 1614 udtog P. N. Skibsfolk i Nørrejylland langs „Østersøen“ og 1616 i Apr. kommanderede han Juppiter under Admiral J. Daa i Vestersøen. 29. Nov. 1618 drog P. N. til Ostindien, — kort efter fødtes der ham en Søn, Peter, — indtraadte 23. Marts 1620 paa Patientia, brugtes til forskellige Sendelser i Land og hjemkom 29. Marts 1622 med Elefanten, hvis Chef han da var ²⁾. — I Nov. 1620 drukkede derimod en P. N. i Brændingen paa Koromandelkysten; han havde sikkert tidligere været Skriver paa Københavns Slot ³⁾. — Men samtidig levede der en kgl. Skipper P. N., som omtales baade 1597, 1618, 19 og 22 og boede i Delehaven ⁴⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 21, 56. 59. Adelsaarbog. D. Mag. I, 116. 4 R. V, 286. N. Rigsr. IV, 456. 658. VI, 2. 161. 677. VII, 426. 624. 765. 772. VIII, 525. 552. N. Saml. 4to IV, 501. 512. V, 457. 198. 216. 241. 280. 290. Breve III, 334. 374. 390. IV, 105. Fridericia II, 90. Om Nygaards Salg 1648 N. Rigsr. IX, 24. 199. 202. ²⁾ Sj. Reg. 15, 301. 16, 23. 177. Klæd. 1622. Kirkebg. D. Mag. 4 R. V, 284. Ny d. Mag. II, 22. Schlegel, Saml. I, 2 og 3. Rørdam, Monum. 2 R. II, 679. 685. 761. ³⁾ Sj. Tegn. XXII, 129. ⁴⁾ Sj. Reg. 14, 133. 16, 430. 17, 244. Kirkebg.

135. (1610). Thomas Noll var fra Kurland og begyndte sin Løbebane i Danmark 1602 med at hente Krudt til Kongens Bøsser, blev dernæst Edelknaab, Hofjunker, forsøgte sig uden Lands og derpaa til Orlogs, idet han 25. Jul. 1610 fik Søpas paa Stjærnen at følge G. Lindenov i Østersøen og afsejlede 3. Avg. I Marts s. A. havde han været Hopmand for 100 blaa Gønger, snart efter blev han Høvedsmand for Kongens Livkompagni (dog 1611 under Hopmanden Miltnitz); deltog i Kalmarkrigen, blev Drabanthøvedsmand og Hopmand paa Kronborg; forordnedes 1621 til Kaptejn over K. Maj.s Livkvarter paa det Tog, H. Maj. foregav, og endelig 1624 til Kaptejn over K. Maj.s Tøjhus og til Oberstløjtnant over Artilleriet. Han findes fra nu af ført i Klædekammerregnskaberne og udleverede bl. a. Krudt til Flaaden; det er maaske ham, som har udvirket Kongebudet om, at Skibskaptejnerne skulde spare paa Munitionen eller ogsaa betale (eller erstatte), hvad de havde brugt til Unytte. T. N. til Magelø var forlenet med Lysekloster, var gift med Margrete Gedde og med Helvig Urup og døde 1634; Joakim Beck besørgede Jordefærden i Følge kgl. Befaling af 22. Jul. T. N. boede paa Kristianshavn i Sigvard Grubbes Hus, men efter hans Død ønskede Ejeren Huset ryddet saa snart som muligt, hvorfor Løssøret der blev optegnet og indflyttet i ét Kammers, indtil Børnenes Lavværg O. Gedde kunde komme ned fra Norge ¹).

136. (1610)—(12). Oluf Jensen førte fra Jul. 1610 Skibet Bøssen under G. Lindenov i Østersøen. Men baade 1597, 1599, 1607 og 1621 kaldes han Skipper. Han er vel den „Oluf Nordmand“, som i Marts 1612 fik Pas paa Makrelen (under J. Daa) i Vestersøen ²).

137. (1610)—(12). Steffen (Staffen) Sørensen, der 23. Marts 1610 kaldes Indvaaner i København, fik 25. Jul. 1610 Søpas at følge G. Lindenov til Østersøen paa Den sorte Hund; 29. Sept. fik han Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). I Marts 1611 sendtes han under J. Daa til Elfsborg med Makrelen, der ikke som de andre Eskadrens Skibe overvintrede i Kalund-

¹) Sj. Reg. 15, 301. 17, 484. Sj. Tegn. XX, 380. XXI, 561. XXIII, 271. XXV, 323. D. Mag. I, 116. Blom, Kr. IV's Artilleri 28. 42. 348. Pers. Tids. III, 202. Rentek. 1872, 140. 196. 200. Erslev, Len II, 84. ²) Sj. Reg. 15, 301. 422. 14, 115. 228. 17, 192. Klæd. 1607. D. Mag. I, 116. Se Levnetsløb 299.

borg. 1612 møder han igen med Sorte Hund i Vestersøen under J. Daa. — Efterretningerne tie nu om ham, der maaske er blevet afskediget, indtil 1627, da han 25. Apr.—29. Okt. førte Gabriel; „Staffen“ laa 24. Maj med sit Skib under Gabriel Kruses Kommando paa Elben, og 11. Avg. blev han Skibskaptejn (200 Dlr.). 1628 førte han Flyvende Fisk 1. Jun.—6. Dec., hvorefter han 14. Avg. 1629 forløvedes. — 1626 var S. S. indtraadt i Danske Kompagni. Hans Hustru synes at have været af den adelige Familie Svale¹⁾.

138. (1610). Bartolomæus Schmalfeldt nævnes fra 13. Nov. 1607 som Kaptejn (til Lands) og Ingeniør eller Bygmester. Han forestod Københavns nye Befæstning og paatog sig især ved Kontrakt af 4. Apr 1608 at forfærdige Volden fra Østerport og ud til Stranden ved K. Majs den store Smedje paa Bremerholm, for 7000 Dlr. B. S. fik dog kun begyndt paa Arbejdet, som 1609 overdroges andre Entreprenører. Men i Avg. 1610 anføres han som Skibskaptejn paa Den lybske Mand, der under G. Lindenov afsejlede til Østersøen. Dette bekræftes dog ikke af de officielle Brevbøger. B. S., som 1611 var blevet Enspænder, døde samme Aar omtr. 9. Jun.²⁾

139. (1610)—(33). Holger Rosenkrans omtales første Gang som Sømand, da han i Avg. 1610 af Admiral M. Ulfeldt sendtes om Bord paa den svenske Flaade for at byde den fremmede Admiral til Gæst paa den danske, der da var i Østersøen. Under 29. Okt. beskikkes han til Kaptejn (200 Dlr.) fra Mikkelsdag at regne. 1. Marts 1611 skulde han være til Stede i København og er formodentlig brugt paa Flaaden; 1612 udtog han Skibsfolk i Skaane. Da en Flaade under J. Daa paa Viktor 1616 udsendtes mod Fribyttere, var H. R. Admiralsens Flagkaptejn. 1617 kommanderedes han til København i Sept., og 1618 udskrev han Baadsmænd i Skaane, Halland og Blekingen. I Feb. 1620 blev H. R. Lensmand paa Island, en Udnævnelse, som dog ikke hindrede ham i 16. Maj at være til

¹⁾ Sj. Reg. 15, 301. 310. 328. 422. 18, 212. Klæd. 1627. 28. 31. Secher, Røttert. II, 334. V. Simonsen, J. Brahe 46. Rothe II, 536. Kbh. Dipl. VI, 56. Han kan forveksles med Holmens Skriver S. S. og med Skibskaptejn S. Schønfelt, Levnetsløb 344. ²⁾ Rentek. 1872, 197. 156. Lassen, Befæst. 28. Kbh. Dipl. VI, 53. D. Mag. I, 116.

Stede i København ved Hertug Ulriks Jordefærd¹). 1627 holdt de algerske Sørøvere ilde Hus paa Island; man fortalte, at de nær havde taget H. R. med, men til Lykke stod hans Hest opsadlet, og Sørøverne troede han ikke at kunne angribe. Senere paa Aaret var han i Danmark og til Søes 15. Sept.—29. Okt. som Chef for Patientia, i Okt. som „øverste Kommanderer af Flaaden, som skal ligge udi Øresund“. 1628 findes han paa Flaadelisten anført som Admiral over 4 Skibe til Island; dette passer ret vel til Instruksen af 28. Maj, hvorefter han paa Viktor og med Rafael, Flensborg og Havhesten skulde konvojere Handelsskibe til Island; medens han var i Land paa Øen, skulde hans Løjtnant E. Ottesen være Admiral over Skibene. Rejsen varede 26. Apr.—12. Sept. I Maj 1629 fik han Instruktion om med Justitia og Trost at gøre en lignende Rejse til Island for at administrere Retten. H. R. fik paa denne Rejse, der varede fra 16. Maj—4. Sept., Tilladelse til mod en Afgift at føre Handelsvarer til og fra Island. 1630 afsejlede han atter i Marts til sit Len med Lindormen og Trost og optraadte igen som Handelsmand. Men imedens vare Fjendtlighederne med Hamborg begyndte, og efter sin Hjemkomst befaledes han 5. Jun. med sine 2 Skibe at forene sig med Gabriel Kruse i Listerdyb; 27. Jul. bestemtes han til paa Justitia at føre en Eskadre som Kvartaladmiral. Efter Angrebet paa Hamborg sendtes Justitia hjem 8. Sept. og Kommandoen blev strøget 9. Okt.²). 1631 var han udkommanderet 4. Jun.—29. Sept., hvorefter han i Nov. var til Stede ved Dronning Sofies Bisættelse. 1632, 19. Maj—1. Sept. var han atter som Søkaptejn, Lensmand og Handelsmand med Oldenburg til Island og stævnedes til København i Marts 1633, hvorefter han i sin tredobbelte Egenskab 29. Marts—27. Jul. var paa Rejse til og fra Island med Oldenburg og Havhesten; ved Vespensø skulde han opsøge Rafael for at overlevere dette Skibs Fører en kgl. Instruktion. Dette Aar blev han Island kvit, og dermed høre hans Søfarter op. Senere talte man vel om, at han skulde være Norges Riges Admiral, men en saadan Stilling opnaaede han ikke (Side 35). Han var Lensmand paa Gulland og senere

¹) Sj. Reg. 15, 310. 414. 16, 177. 309. Sj. Tegn. XX, 367. XXI, 257. XXII, 368. ²) Sj. Reg. 18, 231. 321. 411. 473. 484. 498. Sj. Tegn. XXIV, 407. Klæd. 1630. 32.

i Stavanger Len; fra førstnævnte Len skaffede han 1640 de Orlogsskibe „fersk Mad“, som skulde bortføre Enkedronningen af Sverig. Fra Island forsynede han Kongens Klædekammer med Vadmel og Hoser, især til Fangerne paa Bremerholm. H. R. til Frølinge og Ørup var Søn af Børge R. og Margrete Juel og gift med Vibeke Tot. Paa Ørup findes Indskriften: „Tvende Ting du ikke forgætte, at frygte Gud og gøre hver Mand Ret“; det har vel været H. R.s Valgsprog¹⁾.

140. 1610—(22). Enevold Stygge fik under 29. Okt. 1610 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.) fra Mikkelsdag at regne. Efter at være kaldt til København 1. Marts 1611, modtog han fra Feltlejren for Kalmar Befaling af 22. Jul. 1611 om at begive sig med St. Mikael til Vestersø og være G. Lindenov lydige; var i Marts 1612 med Leoparden i Vestersø under J. Daa, udtog (1614) Skibsfolk i Halland og Bleking og førte 1616 Enhjørningen, atter under Admiral J. Daa, i Vesterhavet. Endnu 1621 og 1622 nævnes han som Kaptejn med 200 Dlr.s Løn²⁾.

141. 1610—(25). Niels Rosenkrans havde været K. Maj.s Livdreng, men gjordes værgagtig af Kongen, som derpaa skænkede ham 100 Dlr. Mikkelsdag 1610 blev han Kaptejn (200 Dlr.) og maatte 1611 møde 1. Marts i København. I Begyndelsen af 1612 udtog han Baads- og Tømmermænd i Baahus, Agershus og Tunsberg Len; 1614 udskrev han Baads-mænd i Skaane og 1618 ligesaa i Jylland, men fik dernæst Instruks, hvortil Kongen egenhændigt havde forfattet Udkastet, om at bringe kgl. Kommissærer til Island paa Fides (og Havhesten); paa Vejen skulde Fribyttere efterstræbes og ulovligt Fiskeri langs Norges Kyst indtil Vardø og Kildin hindres; i Avg. skulde Kommissærerne atter afhentes. — Men i Nov. s. A. afsejlede N. R. med O. Gedde til Ostindien som Befalingsmand over de medfølgende Tropper; paa Rejsen fik han Skibschefs Kommando over David, som afsejlede i Marts 1621 fra Ostindien og ankom i 1622 tilbage til Danmark; hans Besolding beregnedes til 22. Apr. 1622. Han forekommer nu i Regn-

¹⁾ Klæd. 1632. 37. Sj. Tegn. XXIV, 586. Sj. Reg. 19, 18. D. Mag. I, 117. N. Rigsr. V, 132. VI, 32. 204. 477. 514. 518. Erslev, Len II, 83. 11. 88. Giessing I, 197. Breve III, 349. (Molbech) I, 433. Volf, Diar. 642. Hofman II, 77. Hist. Tids. V, 610. ²⁾ Sj. Reg. 15, 310. 394. 423. 16, 23. 177. Sj. Tegn. XX, 367. Klæd. 1621. 22.

skaberne som Kaptejn fra 1622 til 1625, og det vides, at han Jul.—Sept. 1623 laa paa Veser med Markatten og nogle Smaajagter, hvilke ved Afrejsen dog vare ham til Besvær; at han i Jun. 1624 mødte i København for at holde Vagt paa de tilforordnede Skibe; at han fra 16. Apr. 1625 førte Svanen som Admiral over dette Skib og Hummeren paa Veser, og at han 25. Feb. havde faaet sin Besolding forbedret med 100 Dlr. Han kan da ikke være død 1623, som det berettes. Han skrives til Buderupholm og skal være en Søn af Aksel R. til Halkær¹⁾.

142. 1610—30. Sten Villumsen Rosenvinge. Se Levnetsløb 13.

143. 1610—12. Erik Høg var 1596 blevet udskrevet til Kroningen, men forskaanedes for at møde med Heste; han „bar Mad“ til de moskovitiske Gesandter i Byen. Under 29. Okt. 1610 blev han Skibskaptejn (200 Dlr.) fra Mikkelsdag at regne; 1611 befales han at være til Stede i København 1. Marts; 1612 i Jan. udtog han Skibsfolk i Nørrejylland „ved Østersøen“ og i Maj sendtes han med Trost vistnok til Østersøen under G. Kruse. — E. H. til Klarupgaard, Søn af Jørgen Høg, der selv havde været Søkriger, og Anna Stygge, var gift med Kristense Dyre og døde 10. Okt. 1612²⁾.

144. (1611)—(25). Johan Mortensen (Martens) udtager i Feb. 1611 Baadmænd i Skaane, sendes i Apr. 1612 under J. Beck til Østersøen som Kaptejn paa Markatten, faar 20. Jun. 1618 Bestilling for Skibskaptejn (200 Dlr.); er (sammen med Markatten og Havhesten) efter 1. Apr. 1620 paa Juppiter i Nordsøen, synderlig under Norge, ved Bergen og Lindesnæs og paa de nordlandske og islandske Farvande; bliver i Apr. 1622 Chef paa Gabriel i Vestersø; bestilles i Maj 1624 (med Markatten?) at blive liggende Sommeren over paa Veser, Landene til Defension og Forsikring; og faar endelig, da Kansleren 1625 har modtaget Kongens Bud om at lade Veser- og Elbeskadrene forstærke, 10. Avg. Brev fra Kansleren om at komme til ham

¹⁾ Sj. Reg. 15, 310. 16, 309. 342. 18, 14. 34. Sj. Tegn. XX, 367. XXII, 377. N Rigsr. IV, 456. Breve I. 33. 138. 320. D. Saml. 2 R. III, 371. Trap, Danm. V, 261. Schlegel, Saml. I, 2. Klæd. 1622—25. ²⁾ Sj. Tegn. XVIII, 505. 562. XX, 367. Sj. Reg. 15, 310. 414. 446. Adelsaarbog.

i Roskilde, for paa denne Rejse at lade sig bruge for en Kaptejn en Maanedstid og erfare videre Ordinans¹).

145. (1611). Johan Stenger førte 1604 en Skyttebaad fra Bergen til København, men led Skibbrud paa Vejen og maatte udvirke en kgl. Ordre for at faa sit Klæde og Gods, der var bjerget, udleveret. 1610 var J. S. Styrmand paa den kgl. Pinas Rytteren, der skulde til Novam Semblam, Kildin, Vejgat osv. 1611 i Feb. befaledes han at udtage Baadsmænd i Jylland, og 1. Marts fik han Kaptejns Bestilling (200 Dlr.); men 1616 træffe vi J. S. som Skipper paa den københavnske Nordlandsfarer Den hvide Svane²).

146. 1611. Klavs Vinkop fik 1. Marts 1611 Kaptejns Bestilling til Lands og Vands (200 Dlr)³).

147. 1611—(12). Anders Nolk (Noll) fra Bergen var 22. Jul. 1595 til Stede i Malmis, da de danske Gesandter dér nedlagde Protest mod Russernes Udeblivelse; et Dokument desangaaende blev medunderskrevet af A. N. 1606 førte Skipper A. N. Katten paa Grønlandsfarten, „og blev ingen Skibsartikler medgivne“. 1610 var han J. Munks Styrmand paa Angelibrandt, der sammen med Rytteren skulde til de nordlige Farvande. 1. Marts 1611 fik A. N. Kaptejns Bestilling (200 Dlr.), udkommanderedes 6. Marts paa Røde Løve under Admiral J. Daa til Vestersøen og var ved Angrebet paa Elfsborg i Nov. Fører af „Ildbaaden“. 1612, 14. Maj tiltraadte han sin forrige Kommando paa Røde Løve under J. Daas Overanførsel. — 1617 erhvervede A. N. „Borger i København“ Pas paa sit Skib Daniel, som han selv var Skipper paa, til Nordland; 1619 bevilges det „vor Styrmand A. N.“ en Kronens Gaard i Bergenus Len paa hans og Hustrus Levetid, og 1621 træffe vi endnu A. N. som kgl. Styrmand med 150 Dlr. Løn⁴).

148. 1611—28. Jens Munk, Søn af Erik Munk og Anna Bartolomæusdatter, fødtes 3. Jun. 1579. Faderen endte selv sine Dage i Fængslet paa Dragsholm 1594 og begravedes under Galgen. Havde J. M. ved Faderens ulige Ægteskab

¹) Sj. Reg. 15, 325. 425. 16, 388. 17, 42. 240. 485. Sj. Tegn. XXIII, 91. Klæd. 1621—23. ²) Sj. Tegn. XIX, 492. Sj. Reg. 15, 325. 327. N. Rigsr. IV, 363. 582. ³) Sj. Reg. 15, 327. ⁴) Büsching VII, „316“. Sj. Tegn. XX, 92. Grøn. hist. M. III, 690. N. Rigsr. IV, 363. 632. V, 27. Rothe II, 536. Sj. Reg. 15, 327. 17, 196. Klæd. 1621.

mistet sit Adelskab, saa mistede han som Selvmorderens Søn sin Arvepart, hvoraf der kun blev ham bevilget en Sølvkande og nogle Klæder. Efter en meget æventyrlig Ungdom, der drev ham vide om, vendte han hjem, førte i nogle Aar et Børge Trolle tilhørende Skib, hvori han selv havde Part, til franske Havne og blev saa 1610 paa kgl. Befaling Chef paa Angelibrandt, der skulde til Novaja Semlja, men kom kun til Kildin og vendte hjem med en Ladning Fisk. 1. Marts 1611 udnævntes han til Skibskaptejn (200 Dlr.), hvorefter han 6. Marts blev Turtelduens Fører i J. Daas Eskadre; han er formentlig den „J. Daas Løjtnant“, som senere sættes i P. Holstes Sted paa Sorte Hund for Elfsborg. Han udmærkede sig ved Angrebet i Nov., under hvilket han førte 1ste Baad, og hvorfra han hjembragte 3 svenske Skibsflag, som 1613 ophængtes i Vor Frue Kirke i København. De Skibe af Eskadren, der overvintrede i Kalundborg, maatte J. M. lade kølhale og udruste til det nye Togt; 14. Marts 1612 fik han Befaling over Heringnæs og førte dette Skib og de 4 andre til J. Daa ved Elfsborg. Fra 12. Maj besørgede han (fra Marstrand) Provianteringen af Feltlejren ved Elfsborg og afskar fuldstændig Guldborg fra al Tilførsel. 1613 i Apr. var J. M. Tolk og Furér ved et Gesandtskab til Spanien om Bord paa Viktor og Svenske Hektor; førte 1614 russiske Gesandter „norden omkring“ til St. Nikolaj (paa Heringnæs) og udsendtes Maj 1615 som J. Daas Løjtnant paa Viktor i Vestersøen, hvor Kampen med Fribytteren Mandose gav J. M. ny Lejlighed til at vise sit Mod. Da J. Daa 1616 atter førte en Flaadeafdeling i Vestersøen, var J. M. Viceadmiral F. Brokkenhuses Løjtnant paa Lybske David¹⁾. 1618 havde han faaet Befaling til at „fly“ (og vel ogsaa føre) de Skibe, der skulde paa den ostindiske Sejlotion, hvilket Hverv han dog fritoges for. 1619 besørgede han først J. Daas Jordefærd, og 7. Maj „medgaves Kaptejn J. M. paa Heringnæs Søpas udi Vestersøen“; det blev dog ikke Heringnæs, men Enhjørningen, som (tilligemed Lamprenen) blev ham tildelt; selve Rejsen er beskrevet i J. M.s *Navigatio septentrionalis*. Efter en sørgelig Overvintring ved Churchillfloden i Hudsonsbugten vendte han og de tiloversblevne 2 Mænd tilbage med Lamprenen og kom

¹⁾ Sj. Tegn. XIX, 163. XX, 423. Sj. Reg. 15, 327. 422. 446. 16, 48. 177.

21. Sept. 1620 til Bergen; her begik den ene af hans Mænd Drab og flygtede, hvorfor Lensmanden troede sig berettiget til at anholde baade Kaptejn og Skib, men dette „kom Kongen noget sælsomt fore“, J. M. løslodes og var i Dec. i København. 1621 i Foraaret var det paatænkt at udsende ham paa en ny Ekspedition, bl. a. for at hente det i Hudsonsbugten efterladte Skib Enhjørningen, men J. M.s svækkede Helbred forbød dog Udførelsen af denne Plan. I Nov. sendtes han derimod til Nederlandene for at antage Baadsfolk til Kongens eget og Ostindisk Kompagnis Behov; de danske Matroser, der havde begaaet Forbrydelser, skulde han love Pardon, hvis de lod sig antage. 1622 udtog han Baadsmænd i en Del norske Len og konvøjerede dernæst som Kaptejn paa Nældebladet det ostindiske Kompagniskib Vaterhunden forbi de kanariske Øer indtil 23. Bredegrad; paa Hjemvejen mødte han Kongen, som sejlede til Norge, og som bød ham at løbe med til Bergen med Hofjunkere og Kancelliherremænd om Bord¹⁾. 19. Apr. 1623 blev J. M. som Admiral over Hektor, Gabriel, Havhesten og Gribben beordret til i Vestersøen at modsætte sig Russernes Overgreb. I Kola gjorde han Landgang, borttog alle de rede Penge, der tilhørte Russerne, og forvoldte disse Skade for over 54000 Rubler, hvilket skulde være Gengæld for den Ulempe, Russerne havde tilføjet et Klemens Jørgensen tilhørende Skib. Denne Ekspedition foranledigede en russisk Klage over J. M., hvis Journal over Rejsen endnu er bevaret. 3. Feb. 1624 afsendtes han til Pommern, Meklenborg o. a. St. at opspørge 60 gode Skibstømmermænd og akkordere med dem om en lidelig Dagløn, og 20. og 21. Apr. fik han Instruktion til atter at begive sig til Nordland, men mod Russerne maatte han ikke begynde noget fjendtligt; han førte ikke, som oprindeligt bestemt, „tvende vore Skibe og Jagter“, men Leoparden, Nassov og Gribben. I Okt. skulde han og H. Vind paakænde Rigtigheden af en Restans, som D. Sinklær gjorde Fordring paa for Bygningen af Den røde Løve; ligeledes underskrev J. M. i denne Maaned Smederegnskabet. 1625, 25. Feb. forbedredes hans Besolding med 100 Dlr.; i Begyndelsen af Aaret affattede han Inventarielister over Orlogsskibenes Redskab og førte i nogen Tid i Jul. Tilsyn med Skibsbygningen paa Lolland; men da Kansleren var befalet at

¹⁾ Sj. Tegn. XXI, 373. Sj. Reg 16, 429 17, 181. 213.

udruste en Flaade til Veser, kaldtes J. M. 10. Avg. til Roskilde, hvor Kansleren ansatte ham til Admiral over den nævnte Flaade, som kom til at bestaa af Havhesten, Hummeren, Trost, Nassov og Lamprenen; 27. Sept. fik han Instruktion: han skulde afskære de kejserlige Tilførsel, ogsaa fra Bremen. 31. Okt. fik han Besked om, i Tide, medens der endnu var Proviant paa Skibene, at udse en god Vinterhavn, hvor Skibene kunde oplægges. Klæder til Folkene, som J. M. havde udbedet sig, bleve ham nægtede. 13. Nov. forløvedes J. M. at hjemrejse, naar al Ting var bragt i Orden og 50 Mand efterlodte til Vagthold ved Skibene ¹⁾). 1626 var J. M. allerede 10. Feb. til Skibs paa Nældebladet, lige til 7. Sept.; han ombyttede i Apr. de gamle Skibsartikler med de sidst udgangne (af 1625). Bremerne vedblev at volde ham Bryderier. Han maatte taale, at deres Orlogsskib, naar det laa stille paa Veser, lod sit Flag flyve; Skibe til Bremen maatte frit passere; i Oldenborgs Toldstrid med de Brener skulde han ikke blande sig, „auseendes, vi udi den Sag ere nevrtrale“; noget Smør o. a., som han havde konfiskeret, maatte han tilbagegive, da han ikke maatte hindre de Bremer deres Handel og Trafik. 8. Avg. hjemkaldtes han med alle Skibene paa 2 Jagter nær; Lindormen synes at have været hans Admiralskib dette Aar, men Lamprenen forgik for ham med Takkel og Tov. 1627 i Apr. var H. Vind Admiral paa Veser, medens J. M. (paa Hummeren) blev hans Underadmiral og var til Sø 11. Apr.—12. Nov.; 23. Sept. fik han Ordre til at vende hjem med 3 af Skibene. 1628 var han allerede 5. Jan. om Bord i Flyvende Fisk, der overvintrede i Nakskov, og som han vel førte i H. Vinds og siden i Kongens Flaadeafdelinger i Østersøen; 18. Marts fik han en Ordinans med K. Maj.s egen Haand skrevet, om at sejle i Hummerens Køl-vand ved Angrebene paa Sønderjylland, „men 16. Apr. er han med Hummeren igen hjemkommen“ vistnok som syg, og „hans Hustru Margrete Tagesdatter modtog hans Pension til St. Jøhannesdag, da han døde“. Efter andre Beretninger er han død 3. Jun. og begravet 3. Jul. i Nikolaj Kirke. Han havde først været gift med Katarina Adriansdatter, men maatte skilles fra hende; senere klagede hun over, at J. M. ikke alene forholdt

¹⁾ Sj. Reg. 17, 351. 451. 480. 483. 18, 14. 82. Smede Regn. 1624. Sj. Tegn. XXII, 412. XXIII, 6. 59. 84. 91. 119. 120.

hende alt deres Fællesgods, men ogsaa nægtede at udrede de 100 Dlr., som han havde forpligtet sig til aarlig at betale hende. Holmens Admiral maatte derfor 1626 tilholde J. M. at efterkomme Kontrakten, og 1630 fik Katarina Tilladelse til at indgaa nyt Ægteskab. J. M. boede i København i Pilestræde og fik her 1619 Sønnen Adrian. S. A. opnaaede 2 andre Sønner Ventebrev paa at komme i Sor Skole; 1623 fik endnu en Søn Ventebrev, medens det bestemtes, at de 2 førstnævnte skulde optages straks. J. M. var 1614 indtraadt i Danske Kompagni¹⁾.

149. 1611—(28). Niels Hammer blev 1. Marts 1611 Kaptejn til Skibs (200 Dlr.), udtog i Feb. 1612 Skuder og Krejer i Fyn og Langeland, hvorved Lensmændene skulde være ham behjælpelige, og udsendtes 23. Apr. 1614 med J. Semb i Vestersøen at holde Strømmene rene. Efter at han først paa Aaret 1618 havde udskrevet Baadsmænd i Bergens By og Len fik han sidst paa Aaret, 3. Dec., tilligemed H. Vind Befaling om at have flittigt Opsyn paa Bremerholm, som han vilde ansvar og være bekendt, „indtil vi anderledes derom tilsigendes vorder.“ Han var altsaa konstitueret som Holmens Chef under S. Villumsens Suspension. I Apr. 1620 begav han sig paa Nældebladet sammen med Rafael til Størrort; og det næste Aar var han ogsaa Kaptejn paa et Orlogsskib paa Elben; 23. Maj udskikkedes han i Vestersøen efter nogle fransøsiske Sørovere for at blive dem mægtig og føre dem tilbage til Elb. Da Proviantskibet udeblev, — man mente, at det var forulykket, — nødtes N. H. til i Jun. at løbe hjem til København, men fik dernæst Befaling til atter at indtage sin Station og medtage en Klokke til Glykstad. 17. Okt. blev han, efter at være hjemkommen, „for des ene“ affærdiget til Norge for med Statholderen der at gøre Anordning om, i hvilke Havne Brændevad til „Hofhaltung“ al Tid kunde ligge til Rede²⁾. I Jan. 1622

¹⁾ Klæd. 1626—28. Sj. Tegn. XXIII, 175. 182. 186. 201. 206. 227. 255. 386. XXI, 389. XXII, 223. Sj. Reg. 18, 187. 471. Kirkebg. Klæd. 1621—28. Fyn. Saml. VI, 410. Kbh. Dipl. IV, 755. I, 604. VI, 54. N. Rigsr. IV, 363. V, 118. 290. Büsching VII, „321“. 328. N. Mag. II, 187. Pers. Tids. I, 206. P Lavritsen, J M.s Navig. septentr. Nielsen IV, 216. Rothe II, 526. Secher, Rettert. II, 358. ²⁾ Sj. Reg. 15, 327. 415. 16, 46. 309. 17, 41. 43. Sj. Tegn. XXI, 352. 573.

udtog han Skibsfolk i Bergen og Trondhjem Len; ved hvilken Lejlighed der rejste sig Vanskeligheder ved at faa Forenskab hos Bønderne; i Apr. fik Rytteren, hvis Chef han var, og Markkatten Pas til Østersøen, „nogle Orlogsskibe, som der den søfarende Mand belejdigede, at efterstræbe“. I Maj 1623 havde N. H. Station paa Støren med Viktor; 7. Jun. 1624 kommanderedes han til København at holde Vagt paa Skibene. S. A. i Jan. var N. H. bleven Foged over Dragsmark Kloster mod en Afgift og mod at lade sig bruge i Kongens Tjeneste til Skibs, naar det behøvedes, „hvorfore hannem da skal gives og fornøjes for hver Maaned, han sejlandes vorder, den Besolding, Løn og anden Underholdning, som andre K. Maj.s Kaptejner“. 1626, 1. Maj designeredes han til Chef paa Flensborg og Underadmiral over Den flyvende Fisk og Sælhunden, men skulde underordne sig H. Vinds Admiralskab, naar denne havde konvøjeret Islandske Kompagnis Skibe, og derpaa nogen Tid holde Søen. Forinden havde N. H. været Dommer i M. Bagges Sag angaaende en Ladning Salt. 1627 førte N. H. Fides paa Elben 25. Apr.—31. Okt.; i Nov. befaledes han at udtage det store Antal af 1200 Baadsmænd i Baahus, Agershus, Tunsberg og Stavanger Len. 1628 faar han 16. Jun. Instruks om at begive sig med Justitia for Varnemynde, bemægtige sig Skuder der og indtil videre være Admiral over Orlogsskibene i Østersøen; 6 Jul. gives ham nærmere Anvisning om, hvilke Skibe der maa udpassere fra Rostok; en svensk Skipper skal opbrænde en ved Munden liggende Pram eller i det mindste medvirke derved¹⁾. 16. Dec. forlenedes han med Dragsmark Kloster; den visse Indtægt skal tilfalde ham kvit og fri, mod at han lader sig bruge til Skibs uden nogen Besolding, Løn, Kostpenge og Underholdning paa sig selv og sin Løjtnant. Men denne Tjeneste til Skibs blev ikke mere fordret af ham. 1634 dømte han i en Sag angaaende Salget af et Skib 1624 fik han Skøde paa et Hus ved Bremerholm ved Adelstrædet. Naar han i 1639 endnu ikke har berigtiget sin 17 Aar gamle Gæld til B. Haagensen, viser han sig som en daarlig Betaler. 19. Dec. 1617 døbttes Inger Nielsdatters uægte Barn Gunild, hvortil N. H. var Fader. 6. Avg. 1618 døbttes en ægtefødt Datter og 1623

¹⁾ Sj. Reg. 17, 213. 242. 336. 18, 98. 329. Sj. Tegn. XXII, 377. XXIV, 103. Klæd. 1621—27.

Sønner Kristen. 11. Sept. 1643 omtales hans Enke, der fik Tilladelse til at beholde Fogderiet til 1. Maj 1644; 1651 omtales Enken Margrete atter og Sønnen Hans Nielsen H., der fik Brev paa den Gaard, som Moderen havde faaet bevilget paa Livstid, og som N. H. paa egen Bekostning havde ladet opbygge ¹⁾).

150. 1611. Jakob Hall. Under 1. Marts 1611 fik J. Halle Kaptejns Bestilling til Lands og Vands (200 Dlr.). Det er formodentlig den bekendte Nordpolarfarer, som her atter for en Stund gaar i dansk Tjeneste. Baade 1605, 1606 og 1607 havde han paa Kristian IV's Grønlandsekspeditioner været principal pilot paa Trost. 6. Sept. 1605 var han bleven antaget at være Styremand og fik da til aarlig Pension 500 Dlr., fri Hus og Vaaning her i Byen og en Genant, bestaaende af 1 Okse, 1 Pund Rug, 1 Pund Byg, $\frac{1}{4}$ Td. Smør, 1 Td. Gryn, 1 Td. Brød, 5 Lispund Flæsk og 6 Lispund Bergfisk. 1606, da der skænkes ham 45 Dlr., kaldes han „vores grønlandske Styrmand os elsk. J. H. af Hull“. Der forefindes en Relation om Sejladsen forbi Grønland til „Anianstrædet“, som skal have ham til Forfatter. Han dræbtes 1612 paa et engelsk Grønlandstog ²⁾).

151. 1611—16. Frans Brokkenhus fødtes i København 24. Jul. 1570, var 1591—96 Sekretær i Danske Kancelli og ledsagede 1595 danske Gesandter til Malmis (25. Maj—18. Avg.), hvor han mældte Vøjvoden de danskes Ankomst. 1. Marts 1611 fik han Skibskaptejns Bestilling (200 Dlr.) og førte d. A. Stjærnen, først i J. Daas Eskadre for Elfsborg; men 2. Jul. forlod han denne Station med sit Skib og sejlede til Østersøen; da de svenske bleve udjagne af Kalmarsund, løb Stjærnen paa Grund, men kom trods Fjendens stærke Kanonade og hæftige Angreb dog snart klar igen. Men Natten mellem 30. og 31. Jul. blev Stjærnen erobret af de svenske. Hvis F. B. er blevet Fange ved denne Lejlighed, maa han snart efter være udløst, thi allerede i Jan. 1612 udtog han Skibsfolk i Sjøland, Lolland

¹⁾ Breve I, 218. IV, 391. N. Rigsr. V, 180. 364. 528. 640. VI, 102. 713. VII, 476. 616. X, 273. Y. Nielsen, J. Bjelke 99. V. Simonsen, J. Brahe 46. Kbh. Dipl. II, 763. Kirkebg. ²⁾ Sj. Reg. 15, 50. 153. 327. Sj. Tegn. XX, 65. Grønl. hist. M. III, 671. P. Lauritsen, Nav. septr. LI.

og Falster. 1614 havde han det samme Hverv, men paa Fyn og Langeland. 8. Apr. 1616 fik F. B. Pas til at følge J. Daa i Vestersøen som hans Viceadmiral. Endnu Mortensaften 1616 skrev han sit Navn i et Haandskrift paa Hylteberg, men døde inden Udgangen af Aaret. F. B. til Volderslev var Søn af Otte B. og gift med Anne Tot. 1612 skyldte han Kongen 500 Dlr. 1591 kom han i Danske Kompagni og var 1608 vonhaftig i Roskilde¹⁾.

152. 1611—(12). Gert Johansen Blok. 1. Marts 1611 fik Gert Johansen Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). 10. Marts udsendes G. J. paa Pøniten for tilligemed Markatten (G. Kruse) at konvøjere Munitionsskuder til Kristianopel og dernæst krydse mellem Tyskland og Sverig at hindre Tilførsel. Dernæst har han vel deltaget i Tildragelserne om Kalmar. 3. Maj 1612 fik G. J. Bloch Pas paa Lindormen at følge S. Villumsen vistnok i Østersøen²⁾. G. J. B. kan let forveksles med G. J. Kattr, se Levnetsløb 155.

153. 1611—(12). Niels Bagge fik 1. Marts 1611 Kaptejns Bestilling til Lands og Vands (200 Dlr.) og udskrev i Feb. 1612 med Lensmændenes Bistand Skuder og Krejer i Skaane. N. B. ejede Baggessaard og var Søn af Herredsfoged Oluf B. paa Bornholm; Moderen var en Kofod; skønt Familien mente at være adlet 1468, fik N. B. dog 1605 at vide, at han kun var Frimand, og det forbødes ham at øve Strandret³⁾.

154. 1611. Kristen Jariksen fik 1. Marts 1611 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.)⁴⁾.

155. 1611. Gert Johansen Kattr fik 12. Marts 1611 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). — 19. Marts 1612 fik en G. J. Patent paa Defensions- eller Kaperskibet Den blaa Kaaff⁵⁾. Se i øvrigt Levnetsløb 152.

156. 1611. Jørgen Mejer blev Skibskaptein 30. Marts 1611 (200 Dlr.)⁶⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 15, 327. 414. 16, 23. 177. Sj. Tegn. XX, 450. Fyn. Saml. VI, 321. Secher, Rettert. II, 5. 232. Rentek. 1873, 185. 1872, 159. Büsching VII, „313“. Slange v. Schl. I, 512. Ny d. Mag. II, 19. Rothe II, 536. Molbech, hist. biogr. Saml. 41. N. Saml. 4to III, 157. Kbh. Dipl. VI, 49. Erslev, Len II, 65. Rørdam, Monum. 2 R. II, 699. ²⁾ Sj. Reg. 15, 327. 328. 446. ³⁾ Sj. Reg. 15, 327. 415.

Adelsaarbog. Hübertz, Bornholm 23. 373. 556. ⁴⁾ Sj. Reg. 15, 327.

⁵⁾ Sj. Reg. 15, 329. 398 ⁶⁾ Sj. Reg. 15, 333.

157. 1611. Jarik Simonsen blev 30. Marts 1611 Skibskaptejn (200 Dlr.)¹⁾.

158. (1611). Jørgen Holst. 1599, paa Kongens Nordlandsfart, ankrede Angelibrandt op for Bergen 21. Jun; J. H. var da Skipper om Bord. 1604, 4. Maj skulde J. H. paa St. Peter hindre Brændevedsudførselen i Østersøen. 6. Marts 1611 fik J. H. Pas paa Katten til at følge J. Daa til Elfsborg. En Bestalling for J. H. som Skibskaptejn er dog ikke fundet²⁾.

159. 1611—(12). Klavs Petersen. 1597 fører Skipper K. P. et Flensborgskib til Norge, Spanien, Frankrig, „og hvor ham Vinden vil føje“; 1603 er K. P. Skipper paa Mikkel Vibes Den røde Løve, som faar Pas til Vespenø. Under 15. Nov. 1611 modtager K. P. Kaptejns Bestilling (200 Dlr.), fra Paaske at regne, og skal 1612 med Lensmændenes Hjælp udskrive Skuder og Krejer i Nørrejylland, hvorpaa han 14. Maj som Fører af Gabriel følger G. Kruse i Østersøen. — 27. Marts 1612 faar en K. P. Pas paa Defensionsskibet Summa Summarum, og det kgl. Skib Jonas sejler 1618 til Riga med en K. P. som Styrmand³⁾.

160. 1611—(15). Klavs Povlsen blev 1611 Skibskaptejn (200 Dlr.) fra Paaske at regne, fandtes 1612 paa Turtelduen i Vestersøen i J. Daas Eskadre, udtog 1614 Skibsfolk i Sjælland, var 1615 Juppiters Chef under Admiral J. Daa i Vestersøen og anførte (med J. Munk) Landgangsfartøjerne, da Fribytteren Mandose havde løbet sit Skib i Land⁴⁾.

161. (1611)—(22). Henning Gabrielsen Akeleje. Da J. Daa satte J. Munk i P. Holstes Sted paa Den sorte Hund i Avg. 1611, tog han med Regeringsraadets Samtykke „Knud Gabrielsens Broder“ til Løjtnant hos sig paa Heringnæs, „efterdi J. Daa selv eragtede det at kunne være til Gavn“. 19. Marts 1612 blev H. G. Skibskaptejn fra Paaskedag at regne; Lønnen (200 Dlr.) fastsattes atter ved ny Bestalling af 15. Apr. 1617. I Feb. 1618 udtog han Baadsmænd i Jylland, men gik 29. Nov. paa den lange Rejse til Ostindien og blev i Okt. 1619 Kaptejn paa Kristian, som senere strandede ved Trinkenomale, og hvis Besætning gjorde Mytteri. 29. Marts 1622

¹⁾ Sj. Reg. 15, 333. ²⁾ Sj. Reg. 14, 448. 15, 328. N. Mag. II, 170. ³⁾ Sj. Reg. 15, 407. 415. 446. 399. 16, 336. N. Rigsr. III, 497. IV, 9. ⁴⁾ Sj. Reg. 15, 407. 422. 16, 23. Rothe II, 545.

„hjemkom H. G., Løjtnant paa Elefanten“. -- H. G. til Odense Bispegaard var Søn af Gabriel Knudsen og Helvad Sparre og døde omtr. 1630 ¹⁾).

162. (Før 1611). Søren Kjeldsen. I Jul. 1611 erobrede de danske i Kalmarsund det svenske Mjølkepigan med 24 Metalstykker. Kaptejnen paa Skibet, Severin K., viste sig at være en dansk, der var traadt i svensk Tjeneste. Han var født i København og var „for nogen Tid forleden (maaske allerede 1599) som en Skælm udi Norge forløbet Børge Trolles Skib“, hvorpaa han vel havde tjent som Officer, thi havde han kun været menig, kunde hans Tilfange-tagelse ikke vække saa stor Opsigt. Han blev nu en kort Tid holdt som Fange i Kalmarlejren og derpaa sendt med Stjærnen til København. Men detté Skib erobredes under Vejs af de svenske, og skønt Kristian IV „gærne havde set“, at S. K. var blevet straffet for sine Misgærninger, kunde det nu ikke ske. Han nævnes som „Peter Kjeldsens Stivson i København“ ²⁾).

163. (1612). Villom Peitersen („Spition“) var blandt de „Kaptejner“, som 3. Maj 1612 sammen med S. Villumsen fik Pas og Artikler; V. P. S. førte Justitia. Men baade 1609, 1613, 1620, 1621 og 1622 kaldes han kun Styrmand eller Skipper og føres i Regnskaberne for 1621—27 som Skipper, der til sidst opnaaede 120 Dlr. i Løn. 1622 var V. P. „Styrmand og Kaptejn paa Den røde Løve, som blev“, og 1626 fik han Skøde paa en Grund paa Kristianshavn ³⁾).

164. (1612). Johan Diriksen („Vagebund“) fik 3. Maj 1612 Pas og Skibsartikler som Kaptejn paa St. Anna ⁴⁾, men det er et Spørgsmaal, om han har haft Kaptejns Bestilling.

165. (1612). David von Vathlen. Admiral M. Ulfeldt fik 25. Maj 1612 Befaling at forordne D. v. V. som Officer til Søns paa det Sted, han kunde eragte at være fornødent ⁵⁾).

166. (1612). Simon Kornelissen Maulorken skulde (25. Maj 1612) anvendes af Admiral M. Ulfeldt som Søofficer paa fornødent Sted ⁵⁾).

167. (1612). Ernst Pricker kaldes 25. Jun. 1612 „K. Maj.s ny antagne Kaptejn fra Embden“. Han blev da paa

¹⁾ Sj. Tegn. XX, 423. Sj. Reg. 15, 422. 16, 244. 309. Klæd. 1622. Schlegel, Saml. I, 2. 3. Adelsaarbog. ²⁾ Ny d. Mag. II, 15. 17. 19. 27. Levnetsløb 129. ³⁾ Sj. Reg. 15, 446. 17, 196. N. Rigsr. IV, 303. Kbh. Dipl. VI, 54. IV, 770. III, 51. Kirkebg. ⁴⁾ Sj. Reg. 15, 446. (N Saml. 4to IV, 501?) ⁵⁾ Sj. Tegn. XX, 462.

en Jagt udsendt til J. Daa i Vestersøen med en Ordre om at gøre Anslag paa Münnichhaufen. — 1621 træffe vi en E. P. som kgl. Styrmand (120 Dlr.), men 23. Jun. 1624 fik E. P. Udnævnelse som Kaptejn (200 Dlr.). 1625 inventerer han Orlogsskibenes Redskab, men maa forlade dette Arbejde for paa Rafael at gaa (16. Apr.) til Elben, Vester- og Nordsø under H. Vind. 27. Sept. beordres han atter til Elb, denne Gang som Underadmiral paa Hektor under J. Ulfeldt som Admiral, og Togtet varer for E. P.s Vedkommende til 18. Marts 1626, men han er i denne Tid ogsaa brugt til „Rejser i Tyskland“. 3. Maj 1627 findes han stationeret paa Ejderen, hvor han skal paase, at Proviant og Munition ikke udskibes fra Frederikstad uden dansk Pas, dog maa almindelige Købmandsvarer vel udføres, naar de ere bestemte til danske Købstæder. I Jun. tager Admiral G. Kruse ham med til Østersøen; E. P. har dette Aar været Kaptejn paa Nassov og gjort Tjeneste 6. Apr.—29. Nov. 1628 forhøjedes (5. Feb.) hans Løn til 300 Dlr.; 2. Apr. sejlede han med tom Skude til Ekernførde for at hente Korn, Palissader o. s. v. og afgik dernæst 20. Apr. med Sælhunden og Galejerne Rosen og Vildsvinet til de stralsundske Farvande at hindre Tilførsel der og, om det begæredes, undsætte Byen, hvorpaa han skulde indordne sig under H. Hess'es Kommando; han var i Fart 5. Jan.—19. Apr. og 17. Jul. 1628 —17. Jan. 1629¹⁾ og anføres i Flaadefortegnelsen af 1628 som Chef for Sælhunden „paa den holstenske Kyst“. I Maj 1629 klagede Admiral G. Kruse over E. P., — der maa have fungeret i Østersøen, — at han havde nægtet at efterkomme en Ordinans; E. P. mistede derfor sin Kommando og sendtes til København; men det ses ikke, om hans Ulydighed har haft alvorligere Følger; Kostpenge beregnedes ham d. A. 21. Marts—12. Jun. som Kaptejn paa Fides. 8. Nov. synes han at være udsendt til Ostindien som Fører for Skibet Fortuna; at han virkelig har besøgt de varme Lande, nu eller paa en anden Tid, fremgaar af den Kændsgærning, at han ejede en „Morian“, Frans Panirs, som 28. Nov. 1638 døbtes i Holmens Kirke. Efter at være forsvundet nogle Aar af vor Synskreds optræder

¹⁾ Sj. Reg. 17, 196. 495. 18, 34. 82. 200. 264. 295. 300. Klæd. 1621. 24. 26—28. Sj. Tegn. XXIII, 6. 303. Rentek. Bestallings Protokol III, 221.

E. P. 16. Jul. 1635 paa ny i Marinens Tjeneste som Kaptejn (300 Dlr.), efter at han i det mindste fra 1633 havde haft Ophold i København (ved Stranden); og han anføres nu som Sø-officer med samme Løn indtil 1651, men er ved denne Tid vel enten afskediget eller død. 1636 var han paa Togt 30. Apr.—28. Jul. og 1644 8. Apr.—22. Okt. E. P. var Broder i Danske Kompagni (fra 1637) og boede 1645 i Admiralgade. Hans Søn Gert var ogsaa kgl. Skibskaptejn¹⁾.

168. (1612). Albrekt Maler, „K. Maj.s ny antagne Kaptejn“, blev 25. Jun. 1612 med en Jagt udsendt til J. Daa i Vestersø for at overbringe en Ordre²⁾.

169. 1612. Johan (John) Maar (Mohr) antages 11. Avg. 1612 som Skibshøvedsmand (200 Dlr.). — 27. Apr. 1627 bestilles J. M. i Krenpe atter for Skibskaptejn med 200 Dlr. i Løn, som 21. Jan. 1629 forbedredes til 300 Dlr. 1627 førte han Den flyvendes Fisk 1. Avg.—15. Nov., var 27. Marts—26. Nov. 1628 om Bord paa Nældebladet og befaledes 1629, 1. Apr. at ligge i Sundet med Nældebladet, Nassov, en Galej og en Bøjert for at ervarte nærmere Ordre og tilholde fremmede Skibe at stryge; Togtet varede 21. Marts—5. Jul. — Nogle Aar henrandt, i hvilke J. M. sandsynligvis har været ude af Tjenesten; men 16. Jun. 1637 blev han i Glykstad atter antaget som Kaptejn med 300 Dlr. og fik Jomfrusvenden at føre, købte Bjælker i Norge for Kongen og hentede Kundskab om Fæstningsværkernes Bygning paa Flækkerø, hvorpaa han var i Fart lige til 12. Marts 1640. — 1628 boede J. M. i Pilestræde og fik der en Søn ved Navn Johan. Omtr. 1658 omtales to Brødre Klavs og Johan Mohr, der gik i Kavtion for Otto Sperlings Tilstedeværelse i Glykstad; den ene af dem skulde have været Sperlings Svigersøn, men Partiet kom ikke i Stand³⁾.

170. (1612). Korlant. Da G Lindenov i Okt. 1612 kom paa Reden ved Travemynde med Viktor, sendte han sin Løjtnant „Kaptejn Corlant“, der vel var Landofficer, med en Baad i Land for at fylde Vand; men C. kom i Strid med lybske Baadsmænd, saaredes

¹⁾ Klæd. 1629. 35. 36. 44. 49. 51. Sj. Tegn. XXIV, 276. Sj. Reg. 18, 443. Kirkebg. D. Mag. 4 R. V, 75. Garde. Eiterr. I, 97. Kbh Dipl. VI, 58. 209. 238. ²⁾ D. Mag. 4 R. V, 75. ³⁾ Sj. Reg. 15, 449, 18, 211. 389. 402. 19, 517. Klæd. 1627—29. 39. 42. Kirkebg. N. Rigsr. VII, 350. 354. Sperling, Selvbiogr. 196.

i den ene Haand og mistede endog en af Baadens Falkonetter. Striden bilagdes dog, og Kanonen udleveredes senere til de danske¹⁾.

171. (1612). Hans Lindenov til Ørlevkloster var Søn af Hans L. og Elsebe Juel. 9. Jan. 1612 fik han selv personlig Brev som Kaptejn paa sit Defensions- eller Kaperskib Regenbogen, men har senere paa Aaret gjort Tjeneste i den kgl. Flaade, idet han i Okt. medvirkede (paa Regenbogen?) i Affæren ved Travemynde, da „de smaa Skibe“ søgte at komme de lybske nærmere ind paa Livet, hvilket de grundede Farvande dog forbød. I Efteraaret fik H. L. tillige Bestilling paa en hans tilforordnede Kaptejn A. Lavritsen paa Kaperskibet Snap op. Landjorden havde imidlertid ikke mere noget tiltrækkende for H. L.; her ventede Kreditorer paa gunstig Lejlighed til at falde over ham med Fordringer paa omtr. 24000 Dlr. ialt; derfor gjorde han sig usynlig, „saa at han intet Steds vilde lade sig finde“, tog atter til Søkrigerhaandværket og udrustede 1613 et „Orlogsskib“ under Skin af at ville begive sig paa det tyrkiske Farvand, „hvilket dog anderledes befandtes“. Han forblev paa de danske Strømme, udgav sig for en kgl. Orlogsmænd, tvang Skipperne til at stryge for sig, lod enkelte for Morskabs Skyld springe fra Raaen eller overøse med Vand i Gallionen, skød til Maals efter Skibes Master o. s. v. Over alt, hvor han kom i Land, i København, Danzig, Ystad, Helsingør, udviste han en kaad og overmodig Opførsel, og ved at tage en fredløs Mand i sin Tjeneste viste han, „hvor vel affektioneret han var slige trodsige, forhærdede, løse Folk“. Medens dette dog havde et vist Præg af Gemytlighed, forværredes hans Sag derved, at han paa Bornholm uforvarende havde begaaet Drab. For alt dette stævnedes han for Retten; 4 Bønder roede ud til hans Skib med Stævningen, men han kysede dem med Skud, saa at de faldt om Kuld i Baaden, nøjedes med at holde Stævningen i Vejret og takkede Gud, at de kunde komme til Land igen. H. L. blev derpaa anholdt i Aalborg, sat i Arrest paa Københavns Slot og tiltalt 1615 af Kristian Fris paa Herredagen, „for hvis vi hannem kunde have at beskyldte“. Kongen resolverede paa H. L.s Ansøgning, at han maatte bruge den Defensor, han vilde, men ikke tale med ham i Fængslet uden Vidner. H. L. dømtes da 16. Marts til evigt Fængsel paa

¹⁾ D. Mag. 4 R. V, 288.

Dragsholm, men løslodes 1618 mod at udstede Forpligt om at lade sig bruge 7 Aar paa Cejlon og Ostindien og tjene ærlig og vel. Han drog af Sted med O. Gedde, blev 27. Feb. 1619 sat til Kaptejn over det erobrede Jægeren, men da dette Skib „ved Styrmændens faute“ strandede 27. Jul ved Taffelbay, fik han i Marts 1620 en Kommando paa Skibet København. Aaret efter skal han være død i det fremmede Land. Hans Hustru hed Elsebe Tot, som 11. Jan. 1613. havde født ham et Barn¹⁾.

D.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1613—24.

172. 1613—(16). Lavrits Brems. Under 30. Marts 1613 faar L. B. Udnævnelse som Skibskaptejn (200 Dlr.) fra 26. Feb. at regne; 23. Maj 1615 sendes han som Skibshøvedsmand paa Gabriel til Færøerne og er Apr. 1616 J. Daas Løjtnant paa Viktor, som krydsede i Vestersøen mod Fribyttere²⁾.

173. 1613. Søren Bugge havde 1611 kæmpet til Lands i Kalmarkrigen, men fik under 3. Apr. 1613 Bestilling som Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.) fra 26. Feb. at regne. 1615 blev han Enspænder og Rytterprofos, 1619 tillige Hof- og Rigens Profos, hvorpaa han fra 1625 virkede til Lands ved Militzen (Sjælandsk Kompagni) og døde 31. Marts 1636. Han besad Ejendomme i København³⁾.

174. 1613—16. Johan Sem (Semb) fik 20. Marts 1613 Bestilling som Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.). 1614

¹⁾ Sj. Reg. 15, 398. 399. 16, 108. Sj. Tegn. XXI, 102. D. Mag. V, 282. 286. IV, 38. 42. Secher, Rettert. II, 501—15. V. Simonsen, Eske Brok II, 84. Breve I, 83. Schlegel, Saml. I, 2. Hübertz, Bornh. 580. ²⁾ Sj. Reg. 16, 5. 120. 177. ³⁾ Sj. Reg. 16, 5. Ny d. Mag. II, 33. Hofman II, 100. Sj. Tegn. XXIII, 20. Rentek. 1872, 157. 201. Kbh. Dipl. VI, 210. 213. I, 603. Rørdam, Monum. 2 R. II, 706.

var han sammen med N. Hammer paa Juppiter i Vestersøen, 1615 K. Povlsens Løjtnant paa samme Skib og Farvande og 1616 E. Stygges Løjtnant paa Enhjørningen, atter i Vestersøen. Den sidste Rejse begyndte i Apr. Maaned, men allerede 31. Marts havde „Mester“ J. S. faaet Bestilling som Ingeniør. Som saadan paatog han sig 1617 Kristianshavns Befæstning, at levere færdig inden 2 Aar for 38000 Dlr.; 1618 kaldtes han af Kongen til Inddigningen ved Bredsted, og hans Søn Sem Johansen maatte da fortsætte Arbejdet paa Amager. J. S. nævnes endnu 1620. 1624 fik D. Balfur Skøde paa J. S.s Grund ved Strandgade paa Kristianshavn¹⁾.

175. (1614)—28. Movrits Vibrandtsen Prins vides at have været i Kongens Bestilling i 1614. 8. Apr. 1616 blev han S. G. Akelejes Løjtnant paa Leoparden i Vestersøen; udsendes i Apr. 1620 paa Havhesten (og med Markatten og Juppiter) i Vestersøen, var 1621 atter under Norges Kyster, kaldtes dernæst til Øresund under S. Villumsen, hvorpaa det 30. Avg. befaledes ham at begive sig under Norge og forholde sig efter sin forrige Instruks. 10. Maj 1622 befales M. P. at ligge med Viktor i Øresund og give Agt, om noget Skib med Kongen af Polens Bestalling agter at passere der igennem; Skibene skulle besigtiges over alt, ikke mindst i Baglasten, og hos Lensmanden paa Kronborg kunne Soldater faas til at besætte de mistænkte Skibe med, hvilke dernæst føres til København. S. A. 13. Okt. konvøjerer han under Admiral H. Vind Købmandsskibe fra Flækkerø til Spanien med Orlogsskibet Røde Løve, som tillige skulde gøre Handelsforretninger for den københavnske Borger Johan Bram, der havde fragtet det. Men J. Bram blev ikke tilfreds med Rejsens Resultat; og Kongen nedsatte derfor 1624 en Kommission af 3 Søofficerer og 2 Skippere, som havde sejlet paa Spanien, for at gennemse M. P.s Regnskaber paa Den røde Løves Fart; 1626 maatte Kommissionen atter gennemse Regnskaberne og tage de Antegnelser for, som vare gjorte derpaa af Rentekamret, og 1627 kom Sagen mellem M. P. og J. Bram endelig for Borgmester og Raad i København. — 1623, 1. Avg. befaledes M. P. at sejle med

¹⁾ Sj. Reg. 16, 5, 46. 177. 289. 17, 455. Rothe II, 546. Rentek. 1872, 197. Nyt hist. Tids. IV, 232. 220. 330. N. Rigsr. IV, 644. V, 36. 64. Nielsen IV, 271. Breve I, 147.

St. Anna til Vester- eller Østersø, eftersom Vinden hannem vilde følge, og siden efter forrettet Hverv, (som ikke angives), tilbage igen. 1625 forbedredes hans Løn (25. Feb.) til 300 Dlr.; efter at han i Jan. var begyndt at forfatte Inventarier paa Orlogsskibenes Redskab, sendtes han 27. Sept. som J. Munks Underadmiral paa Havhesten til Veser. 1626 var han til Søs med Havhesten 2. Maj—9. Sept.; 1627 fik han 20. Jul. Instruktion om at være Kaptejn paa Lindormen til Færø og Island; Hektor skulde han opsøge og avisere J. Ulfeldt om sin Instruks; derpaa kommandere begge Skibene og konvøjere islandske og færøiske Skibe. Paa denne Rejse, der varede til 9. Dec., fik han vel de algierske Sørøvere i Sigte, som havde plyndret paa Island og Færøerne, men de undsejlede. 1628 var han designeret til at føre Den røde Løve, men omtales 25. Apr. som død. — Han var først gift med Maria Jans, som „aldeles“ forlod ham 1614, medens han var i Kongens Bestilling, og drog til Holland, hvor han anlagde Sag imod hende; M. P. fik derfor 1622 Dispensation til at gifte sig med Anneke Korts, som efter Mandens Død fik et Aars Frihed for borgerlig Skat og Tynge, en Frihed, som M. P. selv havde haft siden 1626. De boede i Helsingør. Anneke giftede sig senere med F. Herkules ¹⁾).

176. 1616—33. Henrik Vind til Grundet, Agersvold og Klarupgaard var Søn af Jakob V. og Else Høg og fødtes 21. Sept. 1594. Han havde taget Tjeneste i Holland, men vendte hjem 1610 for at forsøge sig til Skibs; men da han var for ung til at forestaa nogen Bestilling, begav han sig til G. Kruse, da K. Maj.s bestalter Kaptejn, og sejlede med ham for en Volonterer, medens Fejden varede; efter denne drog han atter uden Lands. Efter sin Hjemkomst præsenterede han K. Maj. sin Tjeneste og fik 8. Jan. 1616 Bestilling som Skibskaptejn (200 Dlr.), hvorpaa han i Apr. sendtes til Nordsøen som H. Kønings Løjtmant paa Gabriel; 1617 var han med Fides i Østersøen og 1618 i Apr. (som Kaptejn) paa Havhesten: han skulde forholde sig under Færø og Vespenø, men ikke „krybe udi nogen Havn“, indtil Fides forenede sig med ham, hvorpaa

¹⁾ Sj. Reg. 16, 177. 17, 42. 170. 282. 310. 317. 374. 18, 14. 82. 203. 303. 19, 42. Sj. Tegn. XXII, 380. XXIII, 6. 160. 163. 272. Klæd. 1627. Garde, Efterr. I, 97. Slange v. Schl. II, 343.

begge Skibe skulde sejle til Vardø og Kildin og hindre ulovligt Fiskeri. Sidst i Avg. havde Fides at løbe igen til Island, men H. V. til Færø og Vespenø. Kongen har egenhændigt givet Udkast til denne Instruks. 3. Dec. fik H. V. og N. Hammer Befaling om indtil videre at have flittigt Opsyn paa Bremerholm, som de vilde ansvare og være bekendte. 1619, 7. Maj modtog H. V. Pas paa Den svenske Hektor (og Gabriel) til „Grindlands“ Farvande og var 1. Apr. 1620 Kaptejn paa Spes under Admiral A. Skel i Vestersøen og paa Elben. 1621 udsendes han med Den sorte Rytter (og Havhesten) under Rusland, ved Malmis, Kildin og de Steder, „vi os Ret og Rettighed tilholde“. 28. Marts 1622 krydser H. V. med Fides, Juppiter og Havhesten (og dertil maaske Dragen og Lindormen) i Vestersøen, men udskikkes i Okt. med Sorte Rytter, Nældebladet, Fides, Røde Løve, Lange Hollænder, Heringnæs, Haabet og Nassovske Pris til Flækkerø, hvorfra han skulde konvøjere Købmandsskibe, især Vin- og Saltkompagniets, indtil Højden af Spanien. Fribyttere skulde han angribe under Vejs, ikke tillade, at nogen visiterede de af ham konvøjerede Skibe, og omgaas de spanske Officerer med Diskretion. I Spanien blev han Vinteren over og kom hjem ved Paasketid 1623¹⁾). 1624 i Jun. befales han at komme straks til København og holde Vagt paa Skibene og sættes samme Maaned til at gennemse M. Prinses Regnskab anlangende Rejsen med Den røde Løve, medens han i Okt. dømmer om den Sinklær tilkommende Betaling for Bygningen af samme Skib. I øvrigt havde han dette Aar hvervet et Kompagni Soldater til Fods og ligget med dem i Garnison i Malmø; men i Foraaret 1625 aftakkedes Kompagniet. 25. Feb. forbedredes hans Bespding med 100 Dlr., hvorefter han 16. Apr. fik Pas til som Admiral over Rytteren, Rafael, Nældebladet og Postillion at sejle til Elb og hindre Fjenden Tilførsel; da der udbrød Sygdom om Bord, befaledes han 17. Jun. at stikke i Søen og kun af og til besøge Elben, men da Sygdommen tog til og Provianten var knap, tillodes det ham 22. Jun. at efterlade de syge i Land og forholde sig efter sin forrige Instruks, og derpaa, naar Provianten slap helt op, begive sig til København; i Jul. blev det ham budet at lade et af

¹⁾ Ligprædikenen sammenholdt med Sj. Reg. 16, 159, 177, 342, 430, 17, 40, 138, 236, 317, Sj. Tegn. XXI, 352, XXII, 152.

Skibene konvøjere Flensborg mellem „Nessit“ og Irland. 1626 forhørte han paa ny M. Prinses Regnskaber i Marts og udsendtes i Maj med Rytteren, Fides, Sælhunden, og desuden Flensborg og Flyvende Fisk (eller: Hektor og Lindormen) at konvøjere Islandske Kompagnis Skibe indtil Halvvejen mellem Færø og Island, hvorpaa han skulde vende tilbage langs Norges Kyst; han laa derpaa nogen Tid paa Elben. 12. Apr. 1627 sendtes han med Svanen (eller Hummeren), Nældebladet, Havhesten, Flensborg (eller Hektor) og Gribben (og desuden 3 Jagter) til Veser og var paa dette Togt 11. Apr. til 24. Okt. Skipper S. Kristensen havde 28. Marts faaet Befaling at vogte Skibene der og oppebie H. V.s Ankomst. 30. Apr. udgik endvidere Brev om, at H. V. skulde være General Morgan til Assistanse i alle Maader; 9. Maj, at ingen Soldat maatte drage af Landet der uden dansk Afskedspas, og 18. Jul., at H. V. skulde efterlade 3 Skibe paa Veser, selv personlig føre danske Gesandter paa Svanen til Holland og sende Resten af Skibene til København. „Efter at H. V. lovlig og vel var hjemkommen med Flaaden“, bebudedes det (23. Avg.) G. Kruse i Østersøen, at H. V. vilde tilføre ham flere Krigsskibe, for at han kunde være stærk nok til at holde det gaaende ud for Lybek, Rostok og Vismar¹⁾, hvorefter H. V. „var Admiral over den Flaade, som laa under Lolland den hele Vinter indtil paa Foraaret“. 10. Jan. 1628 fik han nemlig Instruktion om at være Admiral for Flaaden i Østersøen; han affærdigedes 8. Jan. fra København til Lolland, der Admiralskibet Hummeren at forvarte; først 10. Feb. sendes Løjtnanten med Skibet fra Bremerholm. 5. Marts befalede Kongen, at H. V. med Sælhunden, Den flyvende Fisk, Mynden, Haren, Den marstrandske Galej og Den blaa Orm skulde afgaa til Rødby og derfra føre Soldater til Femernsund, anstille sig, som om han vilde gaa i Land der paa Øen, men intet tentere. Hummeren, Havhesten, Nassov og alle Skuder, der laa ved Albuen, skulde ogsaa gaa til Sejls ad det samme Farvand. Det er tvivlsomt, om denne Befaling er bleven udført, men den viser, at Hummeren ikke længere var H. V.s Admiralskib (se Side 12); kun indtil 22. Marts føres han i Regnskaberne som dette Skibs Chef. 16. Marts havde

¹⁾ Sj. Tegn. XXII, 377. 380. 412. XXIII, 70. 78. 160. 291. 301. 307. 350. 371. Sj. Reg. 18, 14 34. 58. 98. 187. Klæd. 1627.

han faaet Instruktion om at sejle til Elben om Bord paa Lindormen, (hvis Chef han var 27. Marts—26. Nov.), som Admiral over en Flaade, der til sidst skal have bestaaet af Spes, Patientia, St. Anna, Fides, Hektor, Gabriel, Trost, Markatten, Svanen, Nældebladet og Viktor. 6. Apr. fik han Resolution paa 7 Punkter, som ikke vare klarede i den første Instruks, f. Eks. at Dynkerkerne skulde bortjages af Elben, at Tilførsel til Vesper skulde hindres, men Udførsel til ikke mistænkelige Steder tillades; endvidere, at svenske Skibe skulde passere, men nogle Doctorer og Kaptejner, som praktiserede imod Kongen, anholdes; at Øksne og Korn fra Lolland og Falster med Fru Moders Pas ikke maatte hindres o. s. v. I Apr. skulle de danske Krigsskibe forgæves have søgt at undsætte Stade; og i Maj begærede H. V. Forstærkning, fordi de Hamborger havde paa Elben en stor Flaade forsamlet, og han ikke mente sig bastant nok, om de vilde begynde noget fjendtligt imod ham; der sendtes ham derfor 5 Skibe, hvoriblandt Patientia og Hummeren. 23. Avg. befaledes han at yde Bistand til Krempes Undsættelse; ogsaa Glykstad undsatte han med Vivres og Munition og lod ved sine Folk bygge der en Skanse („Admiralskansen“), som gjorde Fjenden stort Afbræk; men da store, dybt gaaende Skibe paa den Aarstid ikke uden Fare kunde blive liggende paa Elben, hjemsendtes Hummeren og flere Skibe og desuden Spes, Lindormen, Patientia og St. Anna under Viceadmiral K. Muat (Befaling af 25. Avg. og 2. Sept.); H. V. tog sig et andet Admiralskib, fortøvede saa længe som muligt paa Elb og lod til sidst Markatten, Galejerne og Slupperne overvintre der, men var selv budet den første lyse Maane efter Mikkelsdag at begive sig hjem med de andre Skibe. En fjendtlig Officer, Rasimonte, havde H. V. taget til Fange; dennes Ranconering bevilgedes det H. V. at beholde. Dernæst modtog han Kostpenge for en Rejse til Lolland 26. Nov. 1628—20. Feb. 1629; 17. Nov. gentoges nemlig en Ordre, som han under sit Ophold i København havde modtaget, om at begive sig; Dag og Nat uspart, til Lolland og der ervarte Viktor, hvorpaa han skulde træde, og være Admiral over Flyvende Fisk, Haren og Sælhunden i Østersøen, hvor han ved Nakskovs Albue skulde samles med G. Kruse og hans 3 Skibe. Begge Admiraler skulde derpaa skiftevis føre Lanternen, have Agt paa de præparatoria, som Fjenden foretog sig, og holde sammen ud for Rostok,

Vismar og Neustadt, ligesom ved de meklenborgske, pommerske og holstenske Kyster. Breve, som opsnappedes fra Fjenden, skulde sendes til København. H. V. skulde desuden lempe sig saa, at han 29. Nov. kunde være under Femern for at indtage Geeandter til Lybek, hvorpaa han atter havde at vende tilbage paa sin Post. Mandskabet paa dette Vintertogt tildeltes der en Ekstraration af Vin. 19. Dec. vilde Kongen lade Skibene Hummeren, Mynden, Flyvende Fisk, Sælhunden, Haren og Hjorte Galej oplægge i Nakskov; men H. V. skulde dog holde Søen saa længe som muligt og komme saa tidligt som muligt paa Foraaret i Søen igen og have Indseende med alt, som den farlige Tid udkrævede¹⁾. 9. Marts 1629 beordredes han igen til Nakskov for at gøre Skibene dér fuldfærdige og være Admiral over dem (og maaske tillige: Viktor, Hektor, Fides, Gabriel og 2 Galejer); et Bovspryd til Hummeren var blevet ham overleveret. Først opererede han i Kongens Nærværelse mod Vismar (Side 14), og dernæst laa han for Lybek, baade 23. Apr., da han fik Ordre til ikke at standse Købmandsskibe, saa længe Rigens Raad (Fredsunderhandlerne) vare i Lybek, dog at ingen „Underfundighed“ blev begaaet; — og 10. Maj, da nogle Fiskegarn, som 2 danske Orlogsskibe havde taget paa Traven, skulde tilbageleveres. 30. Maj befaledes H. V. at hjemsende Flaaden og selv med Hummeren at overbringe Kongen af Sverig en kgl. Skrivelse. Dette Aars Togt varede 25. Feb.—23. Jun. 1630, 6. Jun. giftede han sig med Margrete Laksmand Petersdatter og blev kort efter sendt mod Hamborg (30. Jul.—14. Avg.) som Kvartalsadmiral paa Lindormen. I Nov. 1631 var han tilsagt til Dronning Sofies Bisættelse, men 1632 atter til Søs (5. Maj—31. Jul.). Han udsendtes 7. Maj som Admiral paa Lindormen og over Nældebladet, Rafael, De tre Løver, De to Løver, Lammet, Den kronede Fisk, Fides, Svanen, Den flyvende Fisk, Gribben, Sælhunden, Rosen Galej, Flyvende Hjort og Vildsvinet i Vestersøen mod Fribyttere. Naar Dynkerkerne og Hollænderne i rum Sø kom i Træfning, maatte han ikke tage Parti, men i de norske Havne skulde han hindre enhver Kamp. Den 15. i hver Maaned havde Flaaden at indhente nærmere Ordre i Flækkerø, og 1. Okt. skulde den vende

¹⁾ Sj. Reg. 18, 258. 291. 323. 333. 354. Sj. Teg. XXIV, 54. 56. 63. 69. 86. 111. 116. 117. 180. 186. 212. Klæd. 1627. 28.

hjem. „Hvilken besværlig Rejse H. V. og med synderlig gratia lykkelig haver udført og fuldendt“, idet H. V. blev kaldet hjem i Jul. med de bedste Skibe, medens en Flaade af middelmaadige Skibe dog blev i disse Farvande. H. V. havde bl. a. opbragt et Skib, som fandtes uden Toldseddel. Han døde 17. Feb. 1633 paa Røgle i Skaane, og hans Pension ophørte ved Paaske, da den betaltes til „hans velbaarne Efterleverske“. Trykt Ligprædiken over ham udgaves af Mads Jensen Medelfar. 1627—1633 var han forlenet med Bakke Kloster. Om ham hedder det i en omtrent samtidig Folkeviser: „hand seyller den salte søe, sin finder tør han vell bie“¹⁾.

177. 1616—(18). Erik Grubbe til „Snilleredt“, Søn af Peter G., blev 20. Avg. 1616 Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.). 1618 i Feb. udskrev han Baadsmænd paa Møen, Lolland og Falster. 13. Avg. laante han 5000 Dlr. af Kongen, vistnok nærmest for at kunne indlægge disse Penge i Ostindisk Kompagni; og i Nov. afsejlede E. G. med O. Gedde til Ostindien som Officer over de medfølgende Tropper; i Jan. 1619 begærede han 4 à 500 Dlr. til Laans af Kompagnipengene, hvilket ikke kunde nægtes ham, da han havde indlagt den store Sum i Kompagniet. 12. Nov. sættes han til Skibskaptejn over København. 1620 sejler han uden Bemyndigelse til Sokotora, afslutter en Traktat der, løber fra Eskadren og kommer til Cejlon før de andre Skibe. Efter at være brugt i Diplomatens Tjeneste paa denne Ø, sendes han til Trankebar, men gaar imod given Ordre her i Land og afslutter, atter uden Fuldmagt, en Traktat med Najken af Valdure; Kompagniets Bogholder klagede over, at E. G., der i Land var blevet syg, havde taget hans „Kød og Blod“ (∴ Hustru) fra ham, (for at hun skulde være Sygeplejerske), og desforuden slaget og ilde trakteret Ægtemanden. Endelig kom da E. G. om Bord og sendtes til Cejlon, men her lod han slaa Mønter (Lariner) med Indskrift: „Don Erich Grubbe“. I Maj 1621 sendtes han til Kejseren der paa Øen og udeblev langt ud over den givne Frist, saa at O. Gedde

¹⁾ Sj. Reg. 18, 395. 403. 498. 19, 17. Sj. Tegn. XXIV, 268. 276. 285. 586. Klæd. 1629. 33. Breve I, 138. II, 20. 29. Breve (Molbech) I, 352. 433. Slange v. Schl. III, 353. 356. 383. D. Mag. 4 R. IV, 81. Adelsaarbog. Erslev, Len II, 79. Sv. Grundtvig, D. gl. Folkeviser III, 688.

maatte sejle af Sted uden ham. E. G. er da vist vendt tilbage med København, som hjenkom 27. Avg. 1622. Hans Færd paa dette Togt var præget af stor Selvraadighed, men maaske ogsaa af virkelig Overlegenhed. 1624 tog han af Sted med en ny Ekspedition (Perlen og Juppiter) og sendtes i Marts 1625 til Cejlon, hvor han var bedst kendt, at sørge for Levnetsmidler og Lodser; 27. Sept. afsejlede man fra Ostindien, og 30. Jul. 1626 var man i København. Men E. G. er enten bleven tilbage i Ostindien, eller ogsaa har han gjort endnu en Ostindiefart, thi 1631 døde han derovre. Da han skyldte sin Søster Anna Penge, gjorde hun Fordring paa hint Indskud og paa hans resterende Besolding. Bevindtheberne og Roland Krappe maatte da 1637 give Erklæring og Oplysning herom, og 1638 blev der nedsat en Kommission til at dømme i Sagen ¹⁾.

178. (1616). (30). Markus Smith. I 1616 indtraadte „Smidt Lutenant“ ved Juledrik i Danske Kompagni. 6. Avg. 1630 afsejlede mod Hamborg i Rigsadmiralens Eskadre M. S. som Kaptejn paa Hummeren ²⁾.

179. 1617—(35). Hans Markdanner til Søgaard var Søn af Kaspar M. og Sofie Oldeland og blev 9. Jan. 1617 Skibshøvedsmand (200 Dlr.) fra Nyaar at regne; denne Besolding havde han endnu 1621 og 1622. I Jul. 1633 lovede han Kongen at overtage Opsynet over Børne- og Tugthuset mod at faa slig en Underholdning, som han kunde leve af, og modtog derfor 20. Okt. Bestilling som tilsynshavende over disse Anstalter og tillige som Skibskaptejn for en Løn af 800 Dlr. in specie fra Mikkelsdag at regne. Det varede en Stund, inden han kunde opfylde det Løfte, han havde givet Kongen, thi i Mellemtiden var hans Frue, Anna Vensin, død. Men Kongen blev snart efter misfornøjet med sin „Generalissimus“ i Børnehuset og ytrede: „hans Gage løber uden Tvivl højere end den Profit, han haver gjort“. H. M. frattraadte derfor Embedet 14. Apr. 1635. — 1631 var han til Dronning Sofies Bisættelse, ligeledes 1633 til Frk. Anna Katrines Jordefærd, og 1634 vare

¹⁾ Sj. Reg. 16. 215. 309. Sj. Tegn. XXVI, 161. 250. 280. 292. Nyt hist. Tids. IV, 316. Schlegel, Saml. I. D. Mag. 5 R. I, 164.

²⁾ Sj. Reg. 18, 498. Kbh. Dipl. VI, 55.

han og Frue (?) indbudne til Prinsens Bilager. — Det kan ikke paavises, at han nogen Sinde har været til Søs¹).

180. 1617. Niels Basse til Tveden var Søn af Lavrits B. og Sofie Stygge og blev 10. Apr. 1617 Skibskaptejn (200 Dlr.). Indtil da skal han have været i Danske Kancelli. N. B. var gift med Kristense Krag og døde 1650²).

181. (1617). Peter Jansen Schørhoff, „os elskelig“ og „vor Skibshøvedsmand“, fik tilligemed nogle Borgere i Helsingør 14. Okt. 1617 kgl. Bevilling til at bjerge Vraget af et Skib, der var undersejlet mellem Kullebonden og Sjælland og nu laa hin Sides Gilleleje; Redernes Samtykke til Vragets Optagelse var indhentet. — En Peter Jensen af Helsingør antoges 23. Okt. 1639 til at tage Vare paa Lygterne og holde Fyringen ved lige for 4666½ Dlr. in specie aarlig. Hans Tilnavn er imidlertid Grove; han kaldes senere Fyringsforvalter (Fyrmester) udi Øresund og forsynede de 4 Fyr: Skagen, Anholt, Kullen og Falsterbo; for sit Tilgodehavende ønskede han 1665 Udlæg i Koldinghus Amt. Han var gift med Dorte Rude, som 1674 ægtede Hans Rostgaard³).

182. 1618—(29). 44—60. Ove Gedde. Skønt de Kaptejner, der førte Skibe til Ostindien, i Reglen ikke havde kgl. Udnævnelse, maa 24. Okt. 1618 dog anses for O. G.s Indtrædelsesdag i Marinens Tjeneste, da han under denne Datum fik kgl. Instruks paa Elefanten. Se Levnetsløb 6.

183. 1619—(24). Enevold Kruse. Se Levnetsløb 122.

184. 1619—(22). Mogens Krabbe blev 10. Marts 1619 Skibskaptejn (200 Dlr.) og var det endnu 1622. Vistnok Søn af Niels K. og Birgitte Skave og gift med Lisbet Bryske⁴).

185. (1619)—20. Movrits Stygge afsejlede 16. Maj 1619 som J. Munks Løjtnant paa Enhjørningen paa Nordpolarfarten. 12. Jul. var M. S. i Land ved „Munkenæs“ (Sydspidsen af Resolution Island) at hente Vand og søge Ankerplads. „1620, 10. Apr.“ — skriver J. Munk — „døde ædle og velbyrdige Mand M. S., som havde længe (siden 27. Jan.) ligget syg; og

¹) Sj. Reg. 16, 233. 19, 166. Breve II, 146. 192. 309. Rentek. 1872, 134. Sj. Tegn. XXIV, 586. XXV, 197. 286. Klæd. 1621. 22.

²) Sj. Reg. 16, 241. Adelsaarbog. ³) Sj. Tegn. XXI, 264. Sj. Reg. 20, 166. Afregninger P, 30. Brock, Efterr. Rosenb. I, 80. ⁴) Sj. Reg. 16, 384. Klæd. 1622. Hofman II, 201.

tog jeg af mine egne Linklæder og svøbte hans Lig udi; og var det med stor Nød, at jeg kunde faa en Ligkiste gjort til hannem. 12. Apr. førte vi hans Lig paa Landet og blev efter den Lejlighed, da for Haanden var, vel til Jorde bestødetig“. Han hviler altsaa ved Churchillflodens Bred¹⁾.

186. 1620—(21). Otto van Hadeler (Hadelen), „os elsk.“, blev 10. Marts 1620 Skibskaptejn (200 Dlr.), var dernæst s. A. i Apr. Kaptejn paa Heringnæs i Vestersøen (under E. Kruse) og opføres ogsaa 1621 som Kaptejn²⁾.

187. 1620—27. Jørgen Ulfeldt til Borsø, Søn af Frederik U. og Berete Marsvin, antoges under 28. Marts 1621 som Kaptejn (200 Dlr.) fra 7. Apr. 1620 at regne, sendtes 1622 i Marts med Juppiter under Admiral H. Vind i Vestersøen og konvøjerede i Okt. (under samme Admiral) Handelsskibe med Nældebladet til Spanien; ogsaa Okt. 1623 var han paa Konvøj (under E. Kruse) til Spanien med samme Skib. I Jun. 1624 kaldtes han til København at holde Vagt paa Skibene, men udsendtes 14. Jun. til Skaane at hverve Skibsfolk, som han i Besolding skulde love, hvad der i Holland var brugeligt; 25. Jun. valgtes han til at deltage i Gennemsynet af M. Prins'es Regnskaber over Røde Løves Spaniefart. 1625 befalede J. U. at ligge med Hummeren (og Svanen) paa Veser for at hindre Tilførsel; da en Del hollandske Skibe trodsig, uden Strygen, vilde løbe forbi, beføl Kongen 12. Jul.: „I Stykkerne lige paa deres Skibe retter og fyre lader“. 2. Sept. skulde Svanen, — og ikke, som først bestemt, Hummeren, — ført af J. U., gaa til Søes og tilholde Skipperne paa mødende Kornskibe at løbe til Veser med deres Ladning, dog uden Tvang; selv havde J. U. ikke mere end 3 Ugers Proviant, og det overlodes derfor til ham at erfare, hvor han kunde bekomme halvanden Maanedes Fetalje. 27. Sept. udnævntes han dernæst til Admiral over Elbflaaden, der (foruden Svanen?) bestod af Hektor, Gabriel, Markatten, Postillion og Gribben; da de danske Kornskibe hellere søgte Elb end Veser, maatte J. U. (25. Okt.) alvorlig befale dem at indløbe paa sidstnævnte Flod. 31. Okt. skulde han hos Skibbygger P. Mikkelsen bespørge sig om Havne paa Stør, hvor Elbflaaden kunde gaa i Vinterleje, naar den inde-

¹⁾ P. Lauritsen, Nav. sept. 12. 37. 43. Klæd. 1621.

²⁾ Sj. Reg. 17, 17. 43.

havende Proviant var fortæret. Efter at Officerer og Mandskab vare efterladte for at forse Vagten ved Skibene, blev J. U. i det sene Efteraar (17. Nov.) forløvet at rejse hjem, og der blev godtgjort ham Vognleje fra Elben, hvor Svanen blev beliggende, og til København, medens et Skib hjemførte Resten af Mandskabet¹⁾. 1626 i Marts sad J. U. atter i Kommissionen, der gennemsaa Røde Løves Regnskaber, men i Apr. var han paa Elb, hvor han forkyndte de nye Skibsartikler af 1625. 29. Apr. fik han kgl. Resolution paa flere af ham forelagte Spørgsmaal angaaende Flaaden; bl. a. befaledes det ham, at ingen Dynkerker-Fribytter maatte passere ham forbi paa Flaaden; naar derimod Hollænderne angreb noget „ufrit Skib“ paa Elben, skulde J. U. intet befatte sig dermed. Af et Kongebrev, dateret 24. Maj, ses det, at der nu ogsaa fandtes engelske Krigsskibe paa Elben, men „da de ere saa vidt paa Floden nederlagt, at deres Flagge næppeligen ses kan“, skulde det ikke bydes dem at stryge Flag. Undsætning af Baadsfolk og Styrmand, som J. U. havde forlangt, nægtedes ham. 27. Maj fik han Instruktion om med Hummeren og flere paa Vesper og Elb liggende Skibe (med Undtagelse af det mindste og 2 Smakker), efter Pinsehelligdage at løbe i Vestersøen under Norge imod Dynkerkerne og mod de lybske Skibe, der førte Krudt til Spanien ad danske Strømme. J. U. underrettede Prins Kristian V om disse hans kgl. Faders Ordre og stak i Søen, hvor han 1. Jun. skal have kæmpet heldigt med et Fribytter-Admiralskab og opbragt nogle lybske Krudtskibe. Han førte Svanen dette Aar 1. Maj—7. Avg. Efter en Instruktion til M. Prins af 20. Jul. 1627 at dømme, skulde man antage, at J. U. atter d. A. var paa Elben eller i Nordsøen; 22. Nov. blev han imidlertid forløvet af K. Maj.s Tjeneste og havde da 300 Dlr. i Pension. Han skal have været halt og døde ugift i Lund af Pesten²⁾.

188. (1620). Kristen Eriksen (Skipper?) førte Fides 1. Apr. 1620 under Rigsadmiral A. Skel, da denne kommanderede en Eskadre i Vestersøen³⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 17, 118. 236 318 391. 18, 34. 82. Sj. Tegn. XXII. 377. 379. 380. XXIII, 78. 117—120. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 160. 175. 193. 198. 200. 207. Sj. Reg. 18, 129. 203. Klæd. 1627. 31. Hofman II, 217. Garde, Efterr. I, 97. ³⁾ Sj. Reg. 17, 41.

189. (1620). Gude Galde, Søn af Oluf G. og Dorte Ravensberg, var 1601—10 Hofjunker og som saadan 1606 med Kristian IV i England. 3. Marts 1611 befaledes han at begive sig straks og uden al Forsømmelse til København, hvor ham K. Maj.s Vilje skulde blive forstændiget; maaske han da skulde til Skibs. Vist er det, at han 1. Apr. 1620 udkommanderedes som Kaptejn paa Gabriel for under Rigsadmiral A. Skel at krydse i Nordsøen. — G. G. til Tomb, Ryomgaard og Nørlund var gift med Helvig Marsvin, men havde nær glemmt at betale Leje af Københavns Raadhus, hvor Bryllupet stod; han døde 1626. Endnu 1624 var han indbudt til Kongens Barsel, til Jørgen Urnes Bryllup og til Hertug Ulriks Begravelse ¹).

190. 1620—(25). Klavs Rejnartsen (Reymartsen) blev Skibskaptejn under 27. Jul. 1620 (200 Dlr.) fra 12. Maj at regne. 22. Marts 1622 fik han som Kaptejn paa Trost Søpas til under det søndenfjeldske Norge indtil Lindesnæs at tage Vare paa dem, som førte forbuden Ladning, og paa Sørvøvere. Endnu 1625 forekommer Kaptejn K. R. — En K. Rejmerts var 1657 Skibskaptejn ²).

191. 1620—(45). Børge Juel til Lungegaard var Søn af Mogens J. og Birgitte Rosenkrans, fungerede som Staldmester hos Kansler Kr. Fris til Borreby og blev i Okt. 1615 i et Slagsmaal med en Student saaret i en Finger, hvor et Ben blev hugget i Sønder. Han klagede vel, men frafaldt Erstatningskrav. 15. Jun. 1620 blev han „Lytenant“ til Lands og Vands (200 Dlr.) og skulde 1624 i Jun. ved Dag og Nat holde Vagt paa de ham forordnede Skibe. Apr. 1625 laa han med Trost i Bælt; senere, i Jul., paa Strømmen for Lybek; men besværede her forbisejlende nevtrale Skibe for meget med Strygning, saa at han fik Paabud om at forholde sig imod dem med Diskretion; og endelig blev han 27. Sept. med samme Skib under J. Munks Admiralskab sendt til Vesper. 24. Maj 1627 laa G. Kruse paa Elben med 4 Skibe; det ene kommanderedes af „Byrre Juell“. 1628 var B. J. destineret at fungere med Fides under Norge, eller: „med 3 Skibe at holde sig under

¹) Sj. Tegn. XX, 373. XXII, 344. 368. Sj. Reg. 17, 40. Kbh. Dipl. VI, 199. N. Saml. 4to I, 391. Rentek. 1872, 139. Nyt hist. Tids. IV, 316. ²) Sj. Reg. 17, 70. 280. Klæd. 1621—25. 57.

den nordiske Kyst“, men maatte dernæst begive sig til Admiral H. Vind, der havde begæret Hjælp imod Hamburgerne; forinden skulde B. J. proviantere sig i Bergen for 3 Maaneder. I Hamborgertoget var B. J. (27. Jul. 1630) G. Kruses Viceadmiral paa Rafael; men efter Angrebet sendtes Rafael 8. Sept. hjem. 1632, 26. Jun. fik B. J. Pas som Admiral over Havhesten, Mynden og Haren at føre K. Maj.s Gesandter til Narven; var Vinden længe imod, maatte han, naar Gesandterne begærede det, landsætte dem andet Steds¹⁾. I Feb. 1633 befaledes Admiral A. Muat at løbe i Vestersøen med en større Eskadre; fra Bergen skulde da B. J. støde til ham med De to Løver og 2 Galejer, og Togtet skulde begynde 1. Marts. I Nov. 1635 udnævntes B. J. til samme A. Muats Viceadmiral paa Svanen i Nordsøen, hvor Eskadren skulde anlægge en Bradbænk paa Flækkerø. 1638 fik han Bud om at begive sig til København, saa snart Vandet blev „obet“, for at erfare Kongens Vilje, som dog er os ubekendt. 1640 skulde B. J., der i Vinterens Løb havde udskrevet Skibsfolk i Bergenhus og flere Len, med første aabent Vande i egen Person føre Baadsmændene til Bremerholm, hvorpaa der (21. Dec.) overdroges ham Opsynet med Defensionsskibene nordenfjelds og Fuldmagt til at meddele disses Skippere Certifikater. Ogsaa i Vinteren 1641 hvervede han Baadsmænd og indstillede sig siden med dem i København. Til omtr. 1645 stod han i Nummer i Marinens Tjeneste og døde 15. Jul. 1653. 1634 opfordredes B. J. til at indlægge nyt Tilskud i Ostindisk Kompagni, „men han var i Gæld og Besværing og kunde intet formaa dertil“; samtidig var han dog velhavende nok til at lade sin Gage for Aarene 1628—1636 staa uhævet og til mod Artiklerne at „forskyde“ Krudt for 146 Dlr., hvilke han maatte erstatte. Han var gift med Blanseflor Bildt og havde 1632 et Kannikedom i Roskilde. 1634 var han til Prinsens Bilager²⁾.

192. 1620—(23). 43—44. Jørgen Vind. Se Levnetsløb 5.

¹⁾ Sj. Reg. 17, 66. 18, 34. 82. 498. 19, 43. Sj. Tegn. XXII, 377. XXIII, 77. XXIV, 86. ²⁾ Sj. Reg. 19, 72. 370. Sj. Tegn. XXVI, 262. XXV, 126. 286. Klæd. 1636. Hofman II, 35. Rørdam, Univ. IV, 716. Garde, Efterr. I, 97. V. Simonsen, J. Brahe 46. Breve (Molbeck) I, 433. N. Rigsr. VII, 624, 765. 772. VI, 394. 523. Pers. Tids. 2 R. I, 27 (derimod N. Mag. II, 216). Y. Nielsen, J. Bjelke 284.

193. 1621—35. Stalder Kaas til Skovgaard, Faddersbøl og Rosendal var Søn af Herman K. og Birgitte Kaas og født 1587. 28. Sept. 1617 befaledes han at komme straks til København og blev da i Nov. Arkidiakon og fik Æmundi Præbende ved Trondhjem Domkirke mod at lade sig bruge, Kongen og Riget til bedste, naar og hvor tilsagdes; men først 7. Maj 1621 tog han Tjeneste i Søetaten som Kaptejn (200 Dlr.). 1622 udtog han ved Vintertid Skibsfolk i Fyn og Jylland; var i Jun. med Viktor i Østersøen paa det rostokske Farvand og kommanderede i Okt. Fides i den spanske Konvøjeskadre under H. Vind. Denne Spaniefart fuldførtes først næste Aar (1623). 16. Maj 1624 sendtes han som Admiral over Gabriel, Havhesten og Markatten i Vester- og Nordøsøen; Skibe, som ved Bergen bleve antrufne uden Toldseddell fra Øresund, skulde sendes til København; men allerede 31. Maj kaldes han tilbage med Skibene til Hovedstaden, „hvor du siden videre vores Vilje skal erfare“; ogsaa Trost skulde han beordre hjem, hvis han traf det. Paaskedag 1625 fik han sin Besolding forhøjet med 100 Dlr. og fungerede største Delen af Aaret som tilsynshavende ved Skibsbygningen paa Lolland, for hvilket Hverv han 2 Gange, i Jul. og i Nov., fik 14 Dages Orlov for at rejse til Jylland. 1627 var han om Bord paa St. Sofie 10. Nov.—22. Dec. ¹⁾. 1628 udtog han Baadsmænd paa Sjælland, Lolland, Falster, Fyn og Samsø og var senere bestemt at fare med Hektor under Norge, men det ses dog, at han 10. Maj—12. Sept. var om Bord paa Rafael. Fra Feb. 1629 førte han atter Tilsynet ved de 2 Skibe, som D. Sinklær byggede ved Nakskov. 1630 var han paa Hamborgtoget H. Rosenkrans'es Viceadmiral paa Viktor, som han førte 28. Jul.—9. Okt., idet Viktor beordredes hjem 8. Sept. 15. Maj 1635 forløvedes han af Tjenesten og hævede samtidig resterende Kostpenge for ialt 109 Maaneder „efter Rigsadmiralens vidtløftige Seddel“. Men i Krigsaaret 1644 er han atter til Orlogs. 1. Apr. afsejlede han paa Lindormen (som Viceadmiral) til Elfsborg og derfra til Flækkerø og til Sild, hvor han 16. Maj deltog i Slaget ved Listerdyb; Lindormen omtales ogsaa 3. Jun. i Planen til et nyt Søslag, der dog ikke kom i Stand. Ogsaa

¹⁾ Sj. Tegn. XXI, 257. XXII, 377. XXIII, 84. 107. Sj. Reg. 17, 210. 213. 291. 318. 391. 490. Klæd. 1625. 29.

i Slaget paa Kolbergerhejde i Jul. deltager S. K. paa De to Løver i Kongens egen Eskadre, syner efter Slaget den Skade, Skibene havde lidt, og mønstrer det tjenstdygtige Mandskab, hvorefter han ved Kielerfjords Blokade modtager forskællige Befalinger af 24. og 27. Jul. Senere kan han ikke med Bestemthed paapeges som tjenestegørende. Han døde 1656 (jordet 1. Feb.) og var gift med Regitse Bille. 1647 var han til Stede ved Prins Kristian V's Begravelse, 1651 ved Niels Banners Bryllup. 1647 fik han Tienden af Krop Sogn. Han var Broder i Danske Kompagni i København, men da der 1645 afkrævedes ham Bidrag til Hovedstadens Befæstning, svarede han, „sig ej Middel at have, noget nu at give“¹⁾.

194. 1621—(25). Jens Vognsen til Stenshede blev 22. Sept. 1621 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.). I Apr. 1623 førte han Gabriel under Admiral J. Munk i Vestersøen, og fik 1624, 13. Maj Bestilling at ligge i Bælt, men allerede 16. Maj forandredes dette til, at han skulde følge S. Kaas i Vestersøen som Kaptejn paa Markatten. 1625 blev han (23. Feb.) Kaptejn til Skibs (200 Dlr.)²⁾.

195. (1621)—29. Tidemand (Timand) Klavsen var 1621 Løjtnant (120 Dlr.). 19. Apr. 1623 beordredes han med Havhesten at følge Admiral J. Munk i Vestersøen, og skulde 3. Sept. med Gribben ligge udi Øresund for at paase, at ingen løb igennem ved Nattetider, for at der ikke derved skulde tilføjes Fiskernes Garn nogen Skade. Fra Fastelavn 1624 fik han Lønnen forhøjet til 150 Dlr., hvorpaa han i Apr. kommanderede Nassov i Vestersøen under J. Munk. 15. Jul. 1625 befaledes han at afgaa med Flensborg til Irland for at hjemkonvøjere det ostindiske Skib Perlen; Togtet did varede til 9. Nov., men i Forvejen havde han ført Flensborg paa et andet Togt 20. Maj—29. Jul. I Maj 1626 kommanderede T. K. Sælhunden i Vestersø under Admiral H. Vind og laa 1627, 6. Apr. —31. Jul. med Trost paa Ejderen, hvor Udskibning af Proviant og Muniton fra Frederikstad uden kgl. Pas skulde hindres; dog

¹⁾ Sj. Reg. 18, 253. 498. Sj. Tegn. XXIV, 241. XXVIII, 188. 191. XXIX, 246. Klæd. 1628. 30. 35. Breve (Molbech) I, 433. Bruun, Kolbergh. 43. 35. D. Saml. VI, 264. 2 R. II, 76. Pers. Tids. V, 315. N. Rigsr. IV, 670. Kbh. Dipl. VI, 57. IV, 787. ²⁾ Sj. Reg. 17, 173. 351. 485. 490. 18, 12. Klæd. 1621—24.

maatte Købmandsgods til danske Købstæder passere. 4. Avg.—19. Nov. er han paa Trost (vistnok) i Østersøen under Admiral G. Kruse. 5. Feb. 1628 udnævntes han til Skibskaptejn (200 Dlr.) og førte Flensborg 26. Apr.—12. Sept. og 11. Okt.—22. Dec. 1629, 11. Apr. skulde han med Postillionen begive sig til Ruden (ved Rygen), derfra til Admiral H. Vind at levere ham et „Bogsbrett“ til Hummeren og derfra endelig til Medelfarsund at overlevere H. Sass Skibet (Postillionen); fra denne Rejse hjemkom T. K. 25. Jul. og aftakkedes 14. Avg. — Men 27. Marts 1630 antoges han atter med 200 Dlr.s Pension, afsejlede i K. Daas Eskadre fra København mod Hamborg paa Trost og var dér om Bord 28. Jul.—9. Okt. og paa et andet Skib 12. Nov.—23. Dec.; men 25. Dec. 1630 afgik han ved Døden¹⁾.

196. (1622). Kristoffer Bøje var 24. Apr. 1622 Chef paa Markatten, der under N. Hammer opererede i Østersøen. Ingen Officersbestalling er forefundet²⁾.

197. 1622—(25). Vogn Vognsen til Stenshede er født 1594 og antoges 30. Okt. 1622 som Løjtnant til Skibs (150 Dlr.). 1624 i Maj var han Chef paa Havhesten, som under Admiral S. Kaas krydsede i Vesterhavet; 28. Sept. sendtes V. V. (fra Agershus?) med Nældebladet ud paa de danske Strømme mellem Holland og Flækkerø mod nogle Fribyttere, som havde vist sig under Norge; i Tønsberg Len skulde han komplettere sin Proviand. Endnu 1625 anføres han som Skibskaptejn (200 Dlr.), men 1627 kæmper han til Lands, fører et Kompagni under en fri Fane, besætter i Jun. Skansen ved Stillhorn, men befales at fritage „Herregaarden der samme Steds“ for ulidelige Kontributioner, og faar Opsynet med de ved Harborg liggende Galejer betroet. 1630 bebrejdede Kongen ham dog, at han mod Bestikkelse begunstigede Smuglerier (paa Elben?). 1644 udmærkede han sig til Lands ved sin Tapperhed mod Svensken, men maa atter have paadraget sig Kongens Vrede; Kristian IV „havde aldrig et godt Øje paa hannem“ og befalede ham i Feb. at indstille sig i København; kom han ikke godvillig, skulde han tages med Magt. Da opholdt han sig (som Skibsofficer?) paa eller ved Læsø. Han døde 1650 og var gift med Kristense

¹⁾ Sj. Reg. 17, 351. 379. 472. 483. 18, 264. 403. 498. Sj. Tegn. XXIII, 303. Klæd. 1627. 30. 31. ²⁾ Sj. Reg. 17, 242.

Rodsten¹⁾. — Naar man²⁾ i det V. V. 1624 meddelte Søpas har villet læse hans Navn som Mogens Mogensen (Handingmand), da beror dette paa en Fejltagelse.

198. (1622). Niels Fris til Krastrup og Gundestedgaard, Søn af Jørgen F. og Else Bjørn, var 1614—23 i Danske Kancelli og efter 1616 øverste Sekretær; var endvidere 1622 kgl. Skibskaptejn og døde 1639. Gift med Susanne Krabbe og forlenet med Apostelgodset i Bergen, Segelstrup og et Prælatur i Viborg Domkirke. Var 1634 indbudt til Grev Penzes Bryllup³⁾.

199. (1622). Kristoffer Hansen var fra 29. Nov. 1618 til 29. Marts 1622 paa den ostindiske Rejse som Skipper og hjemkom med Elefanten, men anføres derefter i Regnskaberne for 1622 som Kaptejn (200 Dlr.)⁴⁾.

200. (1622)—(36). Klavs Linnertsen. 4. Søndag i Advent 1622 faar „Kaptejn“ K. L. et Barn døbt ved Navn Anne. 1623 klages der over de kgl. Tjenere, som bruge borgerlig Næring og dog ikke ville bære Byens Tyngge, deriblandt „Skibskaptejn“ K. L., som har Ølsalg. 1633 omtales K. L.s Have uden Østerport. 23. Apr. 1636 faar K. L. (paa ny?) Kaptejns Bestilling (200 Dlr.), og da (26. Maj) E. Ottesen med Lindormen og Kronet Galej sejler til Vestersøen og forlader Flaaden under Bergen, er hans Kaptejnlojtnant K. L. kommanderende i hans Sted og krydser i Søen for at holde Kronens Strømme rene⁵⁾.

201. 1623—(35). Jørgen Orning til „Eggede“ og Skaarupgaard havde 1618—22 været med Ove Gedde i Ostindien, nærmest dog som Soldaterofficer, og blev derpaa 1. Feb. 1623 Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.), hvorefter han forordnes for en Udligger i Bælt paa Lampreten. 1624, 21. Apr. fulgte han som Kaptejn paa Gribben J. Munk i Vestersøen og var 1625 efter 16. Apr. Postillionens Chef paa Elb (og i Vestersø) under H. Vind og efter 27. Sept. under J. Ulfeldt. Efter at have foretaget Rejser til „Lejgeren“ i Tyskland, skulde han 1626 igen have overtaget sin Kommando paa

¹⁾ Sj. Reg. 17, 324. 490. 18, 180. 200. Sj. Tegn. XXII, 403. XXIII, 370. Klæd. 1625. Breve (Molbech) I, 449. Breve IV, 453. (Suhm) Saml. II, 2, 176. ²⁾ N. Rigsr. V, 431. ³⁾ Adelsaarbog. Rentek. 1872, 161. Sj. Tegn. XXV, 264. Erslev, Len II, 40. 78. ⁴⁾ Klæd. 1622. ⁵⁾ Kirkebg. Sj. Reg. 19, 385. 399. Kbh. Dipl. V, 62. VI, 221.

Elben, men havde endnu ikke indfundet sig 29. Apr. hos J. Ulfeldt, hvorfor hans Skipper midlertidig overtog Befalingen. I Avg. fratog han hamborgske og lybske Skibe deres Krudtladning mod Anvisning paa Rentekamret. 1627 var han i Maj G. Kruses Løjtnant paa Elben og formodentlig senere ogsaa i Østersøen; var 1628 udset til at føre enten St. Anna eller Skildpadden, sidste Skib i Medelfarsund, men kom i Virkeligheden til at føre Spes 27. Marts—10. Okt.; havde 21. Jan. faaet Lønningen forbedret til 300 Dlr. 1629 holdt han det gaaende med det samme Skib langs Jyllands Kyst 23. Maj—14. Jul. og førte ogsaa i 1630 (3. Maj—30. Jul.) Spes vistnok til Island som H. Rosenkrans'es Kaptejnlojtnant og skulde, medens Admiralen var i Land, holde Søen med Eskadrens 3 Skibe. Dernæst gjorde han (30. Jul.—9. Okt.) Togtet mod Hamborg med som H. Vinds Underadmiral paa Nældebladet. 1634 laa han paa Strømmen i Anledning af Prinsens Bilager og hvervede i Marts 1635 Skibsfolk i Danmark. Han var gift med Sofie Basse og med Elisabet Rodsten, havde Aastrup Len og var 1631 tilsagt til Enkedronningens Jordefærd, 1634 til Prinsens Bilager og 1642 til Hannibal Sehesteds og Ebbe Ulfeldts Bryllup¹⁾.

202. (1623)—(25). Klavs von Byssen (Bøjsen?) „vor Skibskaptejn“ udsendes 18. Marts 1623 med Trost i Vestersøen og udskikkes atter næste Aars 27. Apr. derhen med samme Skib i 2 Maaneder, hvornæst han som Kaptejn paa Nældebladet bliver underlagt H. Vinds Kommando paa Elben 16. Apr. 1625²⁾.

203. (1623)—(28). Klement Blomme førte 1616 et Flensborg Skib norden om og ejede selv en Part i et andet Skib paa samme Farvand. 20. Okt. 1620 nævnes han som rysk Tolk og 19. Apr. 1623 som Skibskaptejn paa Gribben, der under J. Munk krydsede i Vester- og Nordsø. 1627 førte han Postillionen 26. Sept.—20. Nov.; 1628 Markatten 5. Jan.—13. Marts. Han skal ogsaa under Kejserkrigen have været Kaptejn i Hæren og døde 1636³⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 17, 338. 343. 483. 18, 34. 82. 258. 415. 494. 498. 19, 307. Sj. Tegn. XXIII, 193. 224. Klæd. 1626. 28—30. 34. 35. Schlegel, Saml. I, 2. V. Simonsen, J. Brahe 46. Pers. Tids. V. 230. (Suhm) Saml. II, 2, 179. Sj. Tegn. XXIV, 586. XXV, 286. XXVII, 323. 328.

²⁾ Sj. Reg. 17, 337. 483. 18, 34. Klæd. 1624. ³⁾ Sj. Reg. 17, 351. Klæd. 1630. N. Rigsr. IV, 575. 609. Rentek. 1872, 178.

204. 1624. Mogens (Magnus) Aleksander(sen), „os elskelig“, blev 10. Feb. 1624 Skibskaptejn (200 Dlr.), men kaldes rigtignok i Bestallingen: M. Andersen, medens Regnskaberne have det rette Navn. 7. Jun. befales det ham ved Dag og Nat at holde Vagt paa Orlogsskibene. 1625 klagede han over, at al hans fædrene og mødrene Arv forholdtes ham af hans Svoger Vessel von Vellem, saa at han ikke havde faaet det ringeste efter sine Forældre. Københavns Borgmester og Raad befaledes derfor 18. Feb. at paakænde Sagen¹⁾.

205. 1624—30. Jakob Isebrandt (Isenbrandtsen). 1620 havde Kongen befalet Generalvisitøren Baltasar de Bitter at beskikke Undervisitører i Norge; blandt disse blev J. I. forordnet, der brugte Jagten Salomon som Visitationsfartøj og 19. Apr. 1623 bestilles at være Visiterer i Norge den Sommer, dog under D. Hessels Direktion. Men 24. Marts 1624 fik J. I. dernæst Skibsløjtnants Bestilling (150 Dlr.) fra Fastelavn at regne og udsendtes 28. Avg. med Lamprenen under Norge. 1625 inventerede han i Begyndelsen af Aaret Orlogsskibenes Redskab og blev 27. Sept. Chef paa Gabriel under Admiral Ulfeldt paa Elben. 7. Feb. 1626 rettes en Befaling angaaende Udrustningen af nogle Rojagter til „J. I. eller hvem paa Elben haver at kommendere“; de skulde besættes med Basser og Musketter og paa nærmere Ordre føres op ad Elben. 27. Jun. faar J. I. Besked angaaende det snart fuldfærdige Skib, som er bygget paa Støren ved Itzeho; naar det er sejlkklart, skal saa vel det som Gribben, der ligger paa Elb, føres hjem af ham; men 25. Okt. er han Udligger paa Vesper (med J. Grabov); han skal tilbagevise ethvert Skib, der vil sejle op ad Floden, eftersom det har vist sig, at Fjenden ved de paa Bremen og andre Steder farende Skibe har faaet Tilførsel. 1627, 12. Apr. er han „med Nældebladet her fra København sejlet til Gribben, som laa i Veseren“, (og hvis Chef han var) „indtil 15. Nov., da han med Skibet til Byen kom“. 5. Feb. 1628 fik han 200 Dlr.s Løn og blev altsaa Skibskaptejn; han var 1629 i Fart 21. Marts—12. Jun., vistnok i Østersøen, men havde her undladt at efterkomme en Ordre, G. Kruse havde givet ham, hvorfor han paa Kongens Befaling sendtes til København, medens en

¹⁾ Sj. Reg. 17, 454. Klæd. 1624. Sj. Tegn. XXII, 377. XXIII, 17. En M. Andersen var 1627 Skipper (Sj. Reg. 18, 189).

anden Kaptejn blev indsat i hans Sted. Ligefuldt var J. I. i Tjenesten det følgende Aar; sendtes 23. Marts 1630 paa Trost med H. Rosenkrans til Island, afsejlede 6. Avg. som Kaptejn paa Svanen i G. Kruses Eskadre mod Hamborg og var dette Aar i det hele til Søes 17. Apr.—7. Okt., men forløvedes 13. Okt. 1630. — Endnu 1633 havde „Kaptejn“ J. I. Ejendom i Stenboderne i København ¹).

206. 1624—(25). Søren Mund til Jomfruholm, der 1611 havde deltaget i Kalmarkrigen til Lands, blev 14. Jun. 1624 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.); i Jan. 1625 inventerede han Orlogsskibenes Redskab ²).

207. 1624—(35). Pros Mund til Birkesvold, Rønnebækholm og Grevensvænge var Søn af Niels Sørensen Mund og Inger (Ingeborg) Hørby og blev efter en Udenlandsrejse Løjtnant til Skibs 14. Jun. 1624 (150 Dlr.). Der forefindes nogle „Afrejninger“ med ham fra denne Tid. I Jan. 1625 befaledes han at inventere Orlogsskibenes Redskab. 1626 udkommanderedes han med Sælhunden og var, med nogle Afbrydelser, i Fart til 9. Jan. 1627. Dette Aars 27. Marts—8. Dec. laa han med Haren i Bælt, Kronens Told at beoagte og tage Krudt fra de lybske og hamborgske Skibe, undtagen hvad de selv næppeligen kunde behøve, og give dem Recipisse til Rente af Kongen. 15. Okt. maatte han forfølge sig til Dalum Kloster, hvor han Kongens Vilje videre havde at fornemme. 1628 forfremmedes P. M. 11. Jan. til Kaptejn med 200 Dlr. Løn, var fra 5. Jan. Chef paa Haren; sendtes (30. Marts) som Viceadmiral (under G. Kruse?) med Havhesten og Sælhunden til Rostok for at lade Skibe „sinke“ for Indløbet til dettes Afspærring; skulde 5. Apr. med Havhesten og et af de smaa Skibe i Vismars Havn bemægtige sig en Pinke, som hvervede Baadsfolk, hvis det var Folk fra fjendtlige Steder, den antog; og skulde 9. Apr. med Havhesten, en lille Pinas og en Fribytter i Greifswalde blive de Skibe mægtig, som dér byggedes, hvorpaa han befaledes at bringe Kansleren i København et Brev til Svenskekongen. P. M.s Virksomhed d. A. i Østersøen, i

¹) Sj. Reg. 18, 82. 187. 264. 498. Sj. Tegn. XXIII, 6. 141. 211. 257. XXIV, 276. Klæd. 1624. 27. 34. Kbh. Dipl. VI. 215. N. Rigsr. V, 89. 202. 300. ²) Sj. Reg. 17, 494. Sj. Tegn. XXIII, 6. Klæd. 1624. Rørdam, Monum. 2 R. II, 722.

Nydyb og ved Vismar synes endt 12. Sept. og skal have været meget vellykket; Fjendens Baadekpeditioner umuliggjordes. Flaadelisten af 1628 bestemmer ham ogsaa til at gøre et Islands-togt d. A.; Havhesten sendtes virkelig 28. Maj 1628 til Island, men P. M. nævnes ikke som Chef og maa da være overtraadt paa et andet Skib, maaske paa Viktor, som han førte 19. Dec. 1628—12. Jun. 1629. P. M.s Pension forhøjedes 21. Jan. 1629 til 300 Dlr. ¹⁾. 23. Marts 1630 fik han Søpas til med Spes(?) og Markatten at gaa under Færø og dernæst langs den nordiske Kyst imod dem, der gjorde Handelen Afbræk; han kom af Sted 27. Apr. og hjem 31. Jul.. Paa Hamborgtoget var han Kvartal-admiral H. Rosenkranses Flagkaptejn paa Justitia; efter Angrebet forblev han ud paa Efteraaret med tre mindre Skibe ved Glykstad, da Hovedflaaden sejlede hjem, og der gaves ham da en Del Befalinger, men den sidste af 7. Nov. omtaler hans Eskadre som oplagt, og 9. Nov. ophørte han at hæve Kostpenge. 1631 kaldes han Admiral paa Elben og fik som saadan „Forskud“ paa sin Gage med ialt 506 Dlr. 22. Maj modtog han udførlig Instruktion om at give Agt paa Tolden, have Korrespondens med Guvernøren i Glykstad, lade Baadsfolket hjælpe til ved Slusens og „vore Huses“ Bygning m. m. 16. Jul. lod Kongen ham krydse med Svanen og Gribben under Norge imod Fribyttere; Mortensdag skulde han vende hjem til København. 16. Marts 1632 fik han Bud om straks at begive sig til „vor Befæstning Glykstad“ for at have Indseende med Skibe og Mandskab paa Elb og rette sig efter de Ordre, han der forefandt. 7. Maj blev han saa Admiral H. Vinds Viceadmiral paa Nældebladet, der indlemmedes i den store Flaade, som da udsendtes i Vestersøen; han var hjemme 6. Sept. Næste Aar (1633) forlenedes P. M. med Island, som han styrede udadeligt. 14. Feb. havde han faaet Befaling til fra Elben, hvor han havde overvintret, at krydse mellem Jylland og Norge med Fides, Lammet, Store Lykkepot, Lille Lykkepot og Skiens Galej; men 27. Feb. paalagdes det ham først, efter Samraad med A. Skel paa Riberhus, at konvøjere Øksneskibe til Holland; dernæst skulde han rette sig efter sin forrige Instruks; naar

¹⁾ Sj. Tegn. XXVI, 331. XXIII, 6. 398. Sj. Reg. 18, 186. 200. 295. 298. 321. 369. Klæd. 1627. 28. D. Kong. Hist. 103, 5. Reg. Geh. Ark.

A. Muats Eskadre fra Bergen eller andre Orlogsskibe forenede sig med ham, skulde P. M. være Admiral ¹⁾. 1634 sejlede han først (21. Apr.—30. Avg.) paa Oldenburg til Island at administrere Retten; laa dernæst paa Strømmen i Anledning af Prinsens Bilager, og førte endelig 16. Okt.—15. Nov. paa Oldenburg (og De tre Kroner) den polske Ambassadør til Danzig; naar denne var kommen i Land, skulde P. M. straks vende hjem; svenske Skibe maatte paa danske Strømme ikke besværes med Sejlfælding, men kun skyde svensk Løsen og sende Esping om Bord paa det danske Krigsskib med Søbrevet til Forevisning. Vistnok d. A. hvervede P. M. efter K. Daas Seddel Skibsfolk. 1636 befalede det ham til Foraaret at forfølge sig op til Island (med det Skib — St. Hans, — som skulde krydse der under Landet), og derpaa forblive Vinteren over paa Øen; 1637 befalede han atter at overvintre der; 1638 konvøjeredes han af Lindormen og Gabriel til Island, hvorhen hans Hustru endog fulgte ham d. A., og fra nu af optager Lenet hans meste Tid paa Bekostning af hans Virksomhed til Orlogs. — Men Krigsaaret 1644 kaldte ham atter til Orlogstjenesten og til — Helte døden. Straks i Begyndelsen af Aaret bød Rigsadmiralen ham at afgaa som Admiral med Delmenhorst, To Løver, Lammet, Kronet Fisk og Samsons Galej til Sønderjyllands Østkyst for dér at ødelægge Fartøjer, som Svensken kunde bruge ved Overgang til Øerne; men 29. Feb. havde han endnu ikke kunnet efterkomme Ordren, der saa maatte udføres af D. Danel. P. M. var dog allerede til Søs 6. Feb. (til 1. Apr.) og havde da maaske udført et andet Hverv; 24. Marts befales han med sine (ovennævnte?) fem Skibe at komme (fra Østersøen?) til København for at indhente ny Ordre; det var vel ved denne Lejlighed, at han i Øresund attraperede Skibe, som ulovligt udførte dansk Flyttegods af Riget ²⁾. Hans næste Togt varer 3. Apr.—24. Avg. og gælder Vesterhavet. Han havde vel først deltaget i Gøteelvns Blokade, men traf derefter 10. Maj sammen med O. Geddes Eskadre i Flækkerø, hvorpaa begge Admiraler 13. Maj afsejlede til List for at søge Kongen, som 18. Maj forlod Krigsskuepladsen dér; og 25. Maj havde P. M. (paa St.

¹⁾ Sj. Reg. 18, 484. 485. 498. 582. 587. 19, 17. 71. 78. Sj. Tegn. XXIV, 450. XXV, 33. 130. Klæd. 1633. ²⁾ Sj. Reg 19, 215. 293. 294. 20, 9. 21. 280. Sj. Tegn. XXVIII, 176. 205. Klæd. 1634. 35. 44.

Sofia?) og O. Gedde under et stort Uvejr en Træfning med de svenske Hollændere uden at opnaa nogen større Fordel. Efter Slaget samledes de danske i Flækkerø, hvorhen P. M. ved en af Kongen 26. Maj udsendt Galej var bleven kaldet, og her anklagede P. M. 3. Jun. flere Officerer, der ikke havde villet følge ham imod Fjenden. Skønt et nyt Angreb paa Listerdybfjenden var paatænkt, forlagdes Skuepladsen nu til Østersøen, og P. M. anførte 4de Eskadre paa St. Sofia i Slaget paa Kolberghede. Kongen havde meget at udsætte paa de øvrige Officerers Opførsel under Slaget, „og P. M.s Schadron holdt sig ikke et Haar bedre“, men P. M. selv havde dog staaet Admiralskibene Patientia og Trefoldighed godt bi under Fægtningen. Efter denne synede P. M. (2. Jul.) den Skade, Skibene havde lidt „i Søen“. Under Blokaden af Kielerfjord var P. M. bestemt til at gribe ind i Fægtningen, efter at P. Galt havde angrebet Fjenden, naar denne vovede sig ud¹⁾. — Sit sidste Togt gjorde P. M. 25. Avg.—13. Okt. i Østersøen, hvor han havde faaet Overanførselen efter E. Ottesen. I Følge Instruksen af 7. Sept. skulde han med 17 Skibe tage Station mellem Femern og Lolland, lade de lempeligste Skibe krydse kontinuerlig under de svenske Skær og ved Kalmarsund; Farten mellem Danmark og Holsten skulde holdes ren; men hvis den svenske Flaade kom i Søen, skulde han holde sin Flaade sammen. 12. Sept. sejlede han da af Sted, som det sagdes, med bange Anelser, Sygdom hjemsøgte Eskadren og havde snart bragt 400 Mand paa Sygelisten. Da de svenske Hollændere tillige med nogle svenske Orlogsskibe mentes at ville gaa igennem Sundene, befaledes det P. M. (i Okt.) at hindre denne deres Intention, til hvilken Ende han skulde holde Søen længere end oprindelig bestemt. Naar han da forføjede sig hjem med Flaaden, skulde han forordne 4 Skibe til at krydse endnu nogen Tid mellem Lolland, Falster og Vismar; de skulde overvintre i Nakskov. Men det blev anderledes: 13. Okt. stod det ødelæggende Slag under Lolland; ved Entringen af Patientia dræbtes P. M., „da han ikke vilde tage imod Kvarter“; eller efter en anden Version: „efter given Kvarter ihjelskød Svenskerne hannem, hans Klæder hannem afrøvede og hannem saa blot og nøgen over Borde kastede“. „P. M. var vel en behertzig Mand for et

¹⁾ Sj. Tegn. XXVIII, 185. 188. 191. Sj. Reg. 21, 297. Klæd. 1644.

Skib, men om han var erfaren for en Admiral, ved jeg ikke“, hed det i en samtidig Kritik; man mente, at han havde stor Skyld i, at Svenskerne Angreb for ham blev en Overrump-ling. — P. M. var gift med Edel Urne og boede i København i Helligkorsstræde ¹⁾).

208. 1624—(25). Hartvig Saks (Sasse) til Svante og Rugballegaard blev 23. Jun. 1624 Skibsløjtnant (150 Dlr.), in-venterede i Jan. 1625 Orlogsskibenes Redskab, men har der-næst faaet sin Afsked. — 23. Jan. 1628 antoges han igen med 300 Dlr.s Pension og laa med Postillionen og 2 Galejer i Medelfarsund for at dække Fyn mod fjendtlige Landgangsfor-søg og, naar Vinteren indtraadte, begive sig til Nyborg. S. A. ihjel-skød hans Folk Hans Munk i Hvilbjerg paa en løs Mistanke om Forræderi, men skønt H. S. havde bortført som sit private Bytte 4 af H. Munks Heste, og der blev udnævnt Kommissarier i Sagen for at forhøre H. S., vægrede denne sig endnu 1633 at give Enken nogen Erstatning. 1629 var H. S. atter komman-derende paa Lille Bælt, hvor T. Klavsen i Apr. bragte ham Postillionen; og 25. Jul. forløvedes han. — 1644 toges han atter i Tjeneste og førte „adskillige Skibe“ 20. Jan.—8. Sept. og fik førstnævnte Dag Admirals Befaling over de Skibe og Baade i Medelfarsund, som hannem af Anders Bille blev be-falet at kommandere, med 100 Dlr. in specie om Maaneden i Pension. — Han var gift med Lisbet Skade og 1635 forlenet med Lønborg Bispegaard; 1642 var han til Stede ved Hann. Sehesteds og Ebbe Ulfeldts Bryllup ²⁾).

209. 1624—(29). Ernst Pricker. Se Levnetsløb 167.

210. 1624—(57). Køn Joakim Grabov til Sørup, Søn af Hans G. og Barbara Hvitfeldt, blev 23. Jun. 1624 Skibs-løjtnant (150 Dlr.). 1625, 27. Sept. var han med Hummeren paa Veser i J. Munks Eskadre, og blev om Vinteren alene til-bage paa Stationen. 1626, 25. Okt. befaledes han og J. Ise-brandtsen at hindre Skibsfarten paa Veser, da Fjenden ad den

¹⁾ Sj. Reg. 21, 307. Sj. Tegn. XXVIII, 219. Pers. Tids. III, 202. Graah 124. N. Rigsr VII, 134. 206. 210. Erslev, Len II, 83. Breve IV, 488. 509. Volf, Diar. 632. 633. Holberg, Danm. Hist. II, 582. D. Mag. 4 R. VI, 281. Nielsen IV, 432. Bruun. Kolbergh. 15. 35. 44. 32. 180. ²⁾ Sj. Reg. 17, 495. 18, 259. 403. 21, 274. Sj. Tegn. XXIII, 6. XXVII, 323. 328. Klæd. 1628. 30. 47. Hist. Tids. II, 187. Ny. kirk. Saml. VI, 403. Erslev, Len II, 69.

Vej fik Tilførsel. 11. Jan. 1628 udnævnes han til Kaptejn (300 Dlr.) og udtager 2. Jan.—15. Marts Baadsmænd i Skaane, Halland og Bleking, hvorpaa han fører Svanen paa Elben 27. Marts 1628—25. Jul. 1629. 1630 var han 31. Jul.—12. Okt. paa Hamborgtogtet i Rigsadmiralens Eskadre som Kaptejn paa Store Lykkepot og var 2. Dec. 1630—18. Jun. 1631 i Østersøen paa Markatten i Admiral P. Galts Afdeling. Nældebladet førte han 16. Jul.—8. Okt.; endnu i Slutningen af Nov. fo'r han til Søs, maaske paa et andet Skib. Dernæst kommanderede han (under A. Muat eller P. Mund) Lykkepotten 6. Apr. 1632—20. Sept. 1633 i Vestersøen. 1634 var han til Søs 20. Avg.—21. Nov. og 1635 fra 13. Jun.—3. Sept.; ved den Tid havde han ogsaa hvervet Søfolk. 11. Feb. 1638 træffe vi ham paa Elben, hvor han faar adskillige Befalinger, deriblandt om Nældebladets, Postillionens, Rafaels og Jomfrusvendens Kølhaling eller Reparation; efter at de 2 førstnævnte vare reparerede, skulde de anvendes til at konvøiere Øksneskibe fra Listerdyb til Holland, hvorefter han i Maj med de 2 Skibe skulde begive sig til København og afvente videre Ordre¹⁾. 29. Maj 1639 var han Kaptejn paa Lykkepot og havde paa Veser at udføre den Ordre, som „vor Søn Frederik, udvalgt Erzbiskop til Bremen“, vilde give, hvorpaa han skulde have den øverste Kommando over Skibene paa Elb og Veser, men naar han blev forløst fra sidstnævnte Flod, skulde han overtage sit tidligere Hverv paa Elb. Senere paa Aaret skal han have ført en Eskadre i Farvandet om de danske Øer. De følgende Aar var han vistnok paa sin sædvanlige Station paa Elben, men i Apr. 1642 konvøjerer han med Rytteren, Delmenhorst, Nældebladet og De tre Løver de Skibe, som skulde hente det af Kongen i Spanien overladte Salt; fremmede (mod Spanien fjendtlige) Skibe maatte ikke taales i Konvøjen, og intet Skib af denne maatte sælges eller bortfragtes i Spanien. Kongen skrev 8. Jun.: „At de 4 Skibe, som have ladet i Hispanien Hann. Sehesteds Salt, saa vel ere ekspedieret, og de danske samme Steds vel ansete, det hører jeg gerne“. K. J. G. kom hjem 6. Okt. Da han 17. Avg. 1643 faar Underretning om en Fange, der skulde slages i Jærn paa Bremerholm, er det

¹⁾ Sj. Reg. 17, 495. 18, 82. 253. 259. 498. 523. 19, 72. Sj. Tegn. XXIII, 257. XXVI, 277. 288. Klæd. 1628. 30—33. 35.

tænkeligt, at han paa dette Tidspunkt har fungeret som Holmens Chef (Side 60). 1. Apr. 1644 afsejlede K. J. G. paa Norske Løve fra København til Elfsborg og Flækkerø og derfra til Listerdyb, hvor han deltog i Slaget 16. Maj. Paa Kolberghede var han 2den Eskadres Admiral paa Lindormen; 2. Jul. inspicerede han Skibenes og Mandskabets Tilstand efter Slaget; ogsaa i Kielerfjord var han til Stede og skulde i Følge Ordinansen af 13. Jul. staa som 3dje Træffen, hvis Fjenden vilde undsejle. I Slaget under Lolland fører han Oldenburg; det entres af 3 svenske Skibe, men han kaster sig i Søen med et Rundholt og opfiskes af Fjenden. I Krigsaarene fik han en „Forstrækning“ paa sit Tilgodehavende hos Kongen paa ikke mindre end 1479 Dlr. Under Frederik III brugtes han endnu til Sø; havde 1649 400 Dlr. i Løn, var 1652 Admiral for en Flaade i Øresund; blev 25. Marts 1653 indkaldt til Flaaden at mælde sig hos Admiral K. Lindenov, hvorefter han var 6 Maaneder i Fart; 1657 fik „Admiral“ K. J. G. 1 Maanedes Kostpenge. Han var fra 1640 forlenet med Jærestads Herred uden Afgift og fik det 1647 af synderlig Gunst og Naade for sin og sin Hustrus Livstid mod at gøre Afkald paa den ham skyldige Pension og paa den af ham i sidste Krig givne Forstrækning; 1633 var han til Stede ved Frk. Anne Katrines Jordefærd, 1634 ved Prinsens Bilager, 1647 ved Prinsens Ligfærd og 1660 ved Stændermødet i København. Han ejede (1644) en Have udenfor Østerport ved Sejlhuset og var gift med Anna Stensen¹⁾.

211. 1624—(25). Niels Kruse blev 23. Jun. 1624 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og forekommer ogsaa i Aaret 1625²⁾.

212. 1624—40. Tyge Kristensen antoges 12. Avg. 1624 som Skibsløjtnant (150 Dlr.). 1625 i Jan. befaledes han at affatte Inventarier over alle Orlogsskibenes Redskab m. m. og kommanderede dernæst i Sept. Gribben under Admiral J. Ulfeldt paa Elb. 1626 førte han Markatten fra 13. Apr. og

¹⁾ Sj. Reg. 20, 72. 113. 21, 122. 297. Sj. Tegn. XXVIII, 73. 188. Klæd. 1642. 45—51. 55. 57. Slange 1102. D. Saml. 723. Reg. Geh. Ark. Hübertz, Bornholm 559. Nyt hist. Tids. V, 178. Breve IV, 163. 189. 221. D. Saml. VI, 264. Bruun, Kolbergh. 34. 42. Erslev, Len II, 3. Sj. Tegn. XXV, 197. 286. Volf, Diar. 653. Holberg, Danmhist. III, 297. Kbh. Dipl. III, 254. ²⁾ Sj. Reg. 17, 495. Klæd. 1624. 25.

indtil 7. Jan. 1627 paa Elben, foretog en Rejse til Lands fra og til denne Station, modtog 3. Avg. Befaling om, at det Krudt, der førtes igennem Strømmene af Hamborgere og Lybekkere, skulde fratages dem mod Anvisning paa Rentekamret; og fik endelig Godtgørelse for Vognleje fra Heiligenhafen til Glykstad, hvor Markatten laa, samt fra Nyborg, hvor Skibet blev oplagt, og til København. 28. Marts 1627 befaledes ham (ligesom P. Mund) at ligge med Mynden i Bælt; Togtet beregnedes fra 24. Marts til 19. Nov. 1628, 5. Feb. blev han Kaptejn (200 Dlr.) og førte 5. Jan.—10. Apr. (i Østersøen) Mynden, paa hvilken han efterlod nogen Proviant om Bord, som blev ham erstattet af Kongen, da han 12. Apr. traadte over paa Markatten, gik med dette Skib til København og derfra til Elben, hvor han blev til 26. Jul. 1629, idet han 2. og 24. Sept. 1628 tillige med „en anden dygtig Kaptejn“ blev udvalgt til at fortøve ved de Skibe, Markatten, Nældebladet, Galejerne og Slupperne, der skulde overvintre paa Floden. 1630 førte han Lykkepotten fra 12. Apr.—9. Okt. I Maj beordredes han at holde Søen ved Sild og avisere Kongen om de andre Skibes Ankomst, som skulde dirigeres mod Hamborg; Landfogden i Ditmarsken havde at assistere ham med Levnetsmidler. En Ordre af 23. Jun. bød ham at give nogle Baade og Fiskegarn tilbage, som han havde frataget Fiskerne (paa Elben?). I selve Aktionen mod Hamborg var han udnævnt til Lille Lykkepots Chef i H. Rosenkranses Eskadre. D. A. afkortedes ham 60 Dlr. som „forskudt imod Artiklerne“¹⁾. 1631 var T. K. i Fart 21. Maj—13. Nov. I Maj udsendtes han med De tre Løver at føre den kgl. Sekretær Aksel Juel til Vlie i Holland; løb dernæst til Glykstad at tage nærmere Ordre og befaledes 18. Avg. at drage med samme Skib i Vestersøen mod Fribyttere, saa længe Provianten strakte til. Men andre Ting forberedtes. S. D. tillodes det ham fra Den store Lykkepot, Postillionen, Den lille Ravn og Hummeren at udtage frivillige, der vilde drage med St. Anna under T. K.s Kommando til Ostindien; disse Skibes Besætninger skulde da kompletteres af Folk fra De tre Løver. Fra Mikkeldag forhøjedes endvidere hans Løn til 300 Dlr. Hvis Turen

¹⁾ Sj. Reg. 17, 508. 18, 82. 186. 264. 296. 498. Sj. Teg. XXIII, 6. 224. XXIV, 60. 117. 151. 404. 405. 409. Klæd. 1626—28. 30, som dog lader ham 1630 føre Oldenborg.

med St. Anna for T. K.s Vedkommende er kommet i Stand, kan den ikke være begyndt før 13. Nov. 1631; det maa da ogsaa anses for en Hukommelsesfejl, naar T. K. 7. Maj 1632 bestemmes til at være Admiral H. Vinds Flagkaptejn paa Lindormen i Vestersøen; og den ostindiske Rejse maa alt være endt i Slutningen af 1633, thi i Feb. 1634 paatænkes en ny Udrustning af St. Anna til Ostindien og senere paa Aaret laa T. K. selv paa Strømmen i Paradering ved Prinsens Bilager, og hvervede Skibsfolk en Maanedes Tid. I 1635 var T. K. i Fart fra 11. Maj, medens Togtet først endtes 4. Jul. 1636. Det var sikkert paa Elben, han fungerede, siden han (1636) skulde overlade den hollandske Resident Karl von Krakov et Skib *Fortuna*, som var sendt med Ladning fra København og lossede „der paa Fæstningen“ (Glykstad)¹⁾. 1637 kom han atter(?) til Ostindien. 11. Feb. skulde Rigsadmiralen tilsige T. K. at rette sig efter at være Kaptejn paa Kristianshavn, der skulde til Ostindien; 12. Feb. befaledes Bevindtheberne at fatte og forfærdige Instruktion for T. K., og 14. Feb. fik Kristianshavn Søpas. T. K. tilstodes der paa Rejsen 100 slette Dlr. i Maanedsløn, hvoraf hans Hustru under hans Fraværelse efter Haanden maatte hæve et Forskud paa ialt 300 Dlr. Rejsen blev da hurtigt fuldendt, thi allerede 10. Nov. 1638 begynder T. K. atter at hæve Kostpenge (indtil 20. Jul. 1639), og Kristianshavn udsendes atter til Ostindien i Nov. 1639. S. A. var T. K. endvidere i Søen 11. Sept.—3. Dec.; 26. Sept. udbetaltes der ham nemlig 100 Dlr. til Indkøb af Viktualier til Brug for Hertuginde Hedvig af Pommern, som han skulde overføre til Pommern paa De to Løver. 6. Maj 1640 forløvedes han, og 1642 udgav han sin Bog *Ars navigationis*, som senere vil blive omtalt. 1632 fik han uden Afgift, Fæste, Ægt eller Arbejde den halve Del af Kundbygaard i Vordingborg Len, og det tillodes ham at udmindle Bonden paa den anden halve Gaard, hvis han vilde lade sig bevæge dertil. Gaarden maatte han beholde paa Livstid, hvis han forblev i Skibstjenesten og forholdt sig efter sin Bestalling; men 1642 tillodes det ham dog, uagtet han var afskediget af Tjenesten, at beholde Gaarden

¹⁾ Sj. Reg. 18, 583. 593. 19, 17. 20. Sj. Tegn. XXVI, 94. Klæd. 1631. 34. 36.

mod aarlig Afgift efter Jordebogen. 1637 fik han og Hustru Ventebrev paa Kongetienden af Hammers Sogn og Kirketienden af Kastrup Sogn efter Ejler Jakobsen, Borgmester i Vordingborg, hans Død¹).

213. (1624). Mogens Mogensen Handingmand. Levnetsløb 197.

214. (1624)—28. Kristoffer Muat (Mouat, Movat, Mot) til Evet, Søn af Anders M. og Else Rustung, forekommer 1624 som Kaptejn (200 Dlr.). Det næste Aar (1625) laa han i Apr. med Markatten i Bælt og 12. Jul. paa Strømmen for Lybek, men det bebrejdedes ham, at han her besværede fremmede Skibe, videre end som billigt var, hvorfor det blev ham paa-budt at behandle dem med Diskretion; og i Sept. var han med samme Skib paa Elben og under Admiral J. Ulfeldt. 1626 førte han Gabriel indtil 17. Avg. (ved Glykstad) og derpaa Postillionen 18. Avg. 1626—9. Jan. 1627. Med Skibet sejlede han til Nyborg og oplagde det der; men i denne By skal han paa Skibsbroen uden nogen Aarsag med Hug og Slag have overfaldet Thomis Brun, Borger der i Byen, med en Stok og siden med en dragen Degen hannem søgt. Herom maatte K. M. indgive en skriftlig Erklæring i Kancelliet. 1627, 11. Apr.—31. Okt. kommanderede han Nældebladet under Admiral H. Vind paa Vesper og udtog derpaa et stort Antal (900) Baadsmænd i Bergenhus og Trondhjem Len. I Flaadelisten 1628 var han bestemt til at føre Spes paa Elben, men 1. Jun. fik han Instruktion om at gaa med Patientia til Teksel i Holland med Folk og Gods, der at losse; paa Elben forene sig med H. Vind, som havde begæret Hjælp mod Hollænderne; blive der, til Provianten slap op, og derpaa begive sig til Øresund. 8. Sept. 1628 afgik han ved Døden, vistnok paa Elben; Lønningen, der 1628 var forhøjet til 300 Dlr., udbetaltes til H. Vind²).

¹) Sj. Tegn. XXVI, 144. 257. XXVII, 293. Sj. Reg. 19, 34. 476. 490. Klæd. 1639. Pakke ang. Kristianshavns Rejser i Geh. Ark. Breve II, 241. III, 349. Schlegel, Saml I, 4, 169. Se Kap. IV, H, 2. ²) Sj. Reg. 18, 34. 82. 187. 323. Sj. Tegn. XXIII, 77. 266. XXIV, 86. Klæd. 1624—28. N. Saml. 4to VI, 244. N. Rigsr. V, 640.

215. (1624). Kristoffer Vind fik 1624 Kostpenge for 2 Maaneder (som Skibsofficer?). „Velbyrdig K. V.“ ejede 1635 en slet øde og ubebygget Grund paa Kristianshavn¹⁾.

E.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1625—30.

216. 1625—(30). Lukas Henriksen. „Eftersom Holmens Admiral haver angivet, L. H. sin Tjeneste for en Kaptejn til Skibs at præsentere, da ere vi tilfreds, at han for en Løjtnant antages“; saaledes resolverede Kongen 17. Dec. 1625, og noget efter, 9. Apr. 1626 blev L. H. endog Kaptejn (200 Dlr.), hvorpaa han 20. Maj—28. Jul. var i Vestersøen paa Den flyvendes Fisk under Admiral N. Hammer og gjorde s. A. flere Landrejser i offentligt Ærinde. 1627, 11. Apr.—6. Dec. kommanderede han Havhesten under H. Vind paa Veser og sendtes bl. a. med dette Skib til Holland med to Gesandter. 1628 var han udset til at føre Fisken; men 30. Marts laa han med Sælhunden under P. Mund ved Femernsund, da han med sin Admiral befaledes at sejle til Rostok for at forsænke Indløbet der, hvorpaa han atter indtog sin forrige Station. Dernæst førte L. H. Haren 17. Jul. 1628—27. Jan. 1629, da det blev oplagt i Nakskov. 1629, 21. Marts—26. Jun. var han om Bord paa Nassov og gjorde i Slutningen af Aaret en Rejse til Fyn, Tømmermænd at udskrive. 1630 i Feb. og Marts udskrev han atter Baadsfolk i Jylland og modtog af Ribe By en Foræring af 3 Rosenobel for at skaane Byen, da der intet „Forraad“ var af Baadsmænd; i Apr. togtede han til Færøerne med Markatten under P. Munds Admiralskab²⁾. Nu synes L. H.

¹⁾ Nielsen IV, 256. Klæd. 1624. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 125. Sj. Reg. 18, 92. 99. 187. 295. 469. 484. Klæd. 1626—30. Best. Prot. III, 205.

i nogle Aar at have tjent ikke som Kaptejn, men som Skipper, thi 1633 boede „Skipper L. H.“ i Kongensgade. Men 25. Jan. 1637 antoges L. H. som Skibskaptejn med 200 Dlr. Løn, var 1639, 27. Apr.—20. Nov. til Søs i 3 Farter, fik 1640 forhøjet Pension (300 Dlr.) fra Mikkelsdag, førte d. A. Jomfrusvenden under S. G. Akeleje og var 1642 Chef paa Nældebladet i K. J. Grabovs Konvøj til Spanien (22. Apr.—14. Okt.); et andet Togt, der varede 24. Okt. 1642—5. Feb. 1643, galdt vistnok de nordlige Farvande, thi 11. Jan. modtog han den Befaling, at naar J. Børgesen forrejste „her neder til Danmark“, skulde L. H. forordne A. Muat til at kommandere i hans Sted paa Markatten. 1643 var han i Fart 23. Jul.—18. Okt. og dernæst 29. Dec.—20. Avg. 1644. 12. Marts d. A. havde han faaet det Hverv at begive sig som Admiral over Svanen, Nældebladet og Havhesten at ertappe de af Svensken ved Vismar udrustede Skibe; tillige skulde han bemægtige sig eller ødelægge det nye danske Skib, A. B. Berns havde under Bygning i Neustadt, eftersom Fjenden stræbte at blive Herre over det. Men 24. Marts fik L. H. Kontraordre og Befaling til med sine underhavende Skibe at begive sig straks til København og stak atter i Søen 24. Apr. Paa Kolberghede 1. Jul. var han Chef paa Svanen i J. Vinds Eskadre og blev noget efter Svenskens Undvigelse fra Kielerfjord sendt til København med Svanen for at lade det reparere, overbringende en Fortegnelse paa den Proviant, som gjordes fornøden paa Flaaden; under Stævns Klint sluttede han sig atter til de øvrige Skibe. L. H. gjorde endnu et Togt 10. Okt.—15. Nov. Han maa d. A. have vist sig tapper uden at finde Paaskønnelse, siden det i et Flyveskrift fra c. 1645 kunde hedde: „Men bekom ikke L. H. for sin mandelige Gærning Skam og Overfuselse til Løn?“ Hvad der end er sket, saa forblev L. H. i Tjenesten, førte 1645 Den norske Løve, var 1646 til Søs 5. Jun.—27. Sept., havde 1649 300 Dlr. i Pension og var 1653 i Fart Størstedelen af Aaret ¹⁾. Kristoffer Dybvad omtaler L. H. i sin Dagbog for 1619 ved at fortælle om en „Lucas Holstenius“, der havde bragt opsigtsvækkende Efterretninger fra Holland. 1645 boede

¹⁾ Sj. Reg. 19, 473. 21, 55. 122. 284. Sj. Tegn. XXVIII, 7. 176. 194. Best. Prot. III, 206. Klæd. 1639. 42—45. 49. 51.

L. H. endnu i Kongensgade, men 1661 havde Skrædder Henrik H. (en Broder?) Bolig i hans Hus¹⁾.

217. (1625). Jens Sehested fik 1625 „Instruktion anlangende Skibene paa Veseren“, men han nævnes ellers ikke som Søofficer, og var vel kun Overbringer af Befalingen til Admiralen paa Veser. Han var Søn af Klavs S. og Anna Lykke, skrives til Holmegaard og faldt 12. Jul. 1627 som Landofficer ved Lydershausen²⁾.

218. 1626—(28). Søren Harbo (Harbou) var Søn af Kristen H. og Birgitte Mund. Han afsejlede 29. Nov. 1618 til Ostindien med O. Gedde, og deltog maaske ogsaa i en senere Ostindiefart; men skønt der var bevilget ham 24 og senere 28 Gylden til maanedlig Besolding, vilde Kompagniet, da han hjemkom (1626), ikke beregne ham mere end 20 Gylden maanedlig, hvorfor Kongen maatte tilholde Forvalterne at give S. H., hvad der tilkom ham med Rette; tillige gav Kongen S. H. Anvisning paa Rentemesteren, at hæve Besolding for Rejsen fra København til Dannisborg i Ostindien, „eftersom andre K. Maj.s Tjenere sket er, som samme Rejse haver været“. — 9. Apr. 1626 fik han da Bestilling for en Kaptejn til Lands og Vands (200 Dlr.), hvorpaa han 1. Maj fik Søpas paa Fides for under H. Vind at konvøjere Islandske Kompagnis Skibe, hvilken Rejse varede 18. Maj.—25. Jul. 8. Avg. fik han dernæst Ordre til med et Skib, som Holmens Admiral nærmere skulde anvise ham, at sejle til Agershus og der ruinere alle Skibsbroer ved Oslo, eftersom ingen Ind- og Udslibning maatte ske dér mere, — hvis Norges Statholder da ikke allerede havde fuldbyrdet Ødelæggelsen. Denne Tur udførte S. H. paa Nassov 8. Avg.—1. Nov. 1627 laa han paa Veser under H. Vind med Flensborg 11. Apr.—31. Okt., hvorpaa han udtog 400 Baadsmænd i norske Len. Men efter at han 1628 havde faaet sin Løn forhøjet med 100 Dlr. og var blevet destineret til Chef paa Rafael, forekommer han ikke senere som Søofficer og skal være død 1629—30³⁾.

¹⁾ Kbh. Dipl. V, 88. VI, 209. 233. I, 728. Kinch II, 719. Slange v. Schl. II, 360. Breve III, 335. IV, 320. D. Mag. 4. R. VI, 281. V, 46. Sj. Tegn. XXIX, 247. ²⁾ Sj. Reg. 18, 72. V. Simonsen, J. Brahe 52. Hofman III, 49. Derimod D. Mag. 4 R. V, 225. Befalende paa Veser (1625) var først N. Rosenkrans (eller J. Ulfeldt) og senere J. Munk. ³⁾ Sj. Tegn. XXIII, 190. 226. Sj. Reg. 18, 92. 99. 187. 264. Klæd. 1626—28. Hofman I, 3. N. Rigsr. V, 640. Pers. Tids. 2 R. II, 227.

219. 1626—45. Hans Lydersen omtales 1622 som Borger i København, hvem der „denne ene Gang“ gives Tilladelse til at tilforhandle sig en Skibsladning Rug i Danzig eller andet Steds og at sælge den igen i København. 9. Apr. 1626 blev H. L. Skibsløjtnant og tjente da 15. Maj—25. Jul. som H. Vinds Løjtnant paa Rytteren i Vestersøen, hvorefter han sendtes til Itzeho for at hente Lindormen, som var bygget der. 1627, 8. Marts—12. Apr. hentede han Skibstømmer i Bergen og bestemtes 1628 til at føre Mynden ved den holstenske Kyst. 1629 blev H. L. (12. Marts) Skibskaptejn (200 Dlr.) og var 1. Marts—13. Okt. om Bord paa Havhesten; 1631, 22. Jul.—6. Okt. Chef paa Oldenborg og 1632 i Fart 15. Marts—31. Maj, hvorhos han en Maaned hvervede Skibsfolk. 16. Apr. 1633 fik han Pas paa Svanen, som skulde til Norge og konjungere sig med Flaaden dér under A. Muats Kommando; i det hele var H. L. i Søen 4. Maj 1633—12. Nov. 1634 og har vel overvintret i Norge. 11. Nov. 1635 udkommanderedes han atter med A. Muat til Flækkerø paa Trost og gjorde Tjeneste 11. Jan. 1636—25. Sept. I 1640, da hans Kaptejnsgage forbedredes 11. Avg. med 50 Dlr. og allerede 12. Okt. med andre 50 Dlr., skulde han 7. Maj følge Kvartaladmiral S. G. Akeleje med Svanen, men forordnedes 20. Okt. som Admiral over Den sorte Rytter og Svanen at løbe i Sundet og der forvente de hollandske Skibe, som havde været arresterede i København, og konvøjere dem til Flækkerø, hvorpaa han skulde returnere til København. 1641 hentede han (fra Apr.) rysklandske Fisk og spansk Salt med Den hamborgske Fortuna og fik 2. Okt. Proviantskriverens Kvittering for Varerne; 10. Maj—10. Okt. 1642 var han ligesaa paa Rejse til Arkangelsk efter Voks og russiske Huder. 14. Marts 1643 fik „os elskelig“ H. L. Instruktion til med Oslo Galej og St. Peters Galej at være Admiral under Jylland og konvøjere den Riber- og Varder-Øksneflaade til Holland (indtil 19. Jul.); og i Krigens Tid var han uafbrudt i Virksomhed 23. Dec. 1643—4. Nov. 1645, uden at vi dog kunne specificere hans Farter. 3. Nov. 1645 blev han forløvet af Tjenesten. Han var (1629) Broder i Danske Kompagni og boede (1645) i Løvstræde i Hr. Otto Skels Gaard. — 1617 omtales en H. L. i Bergen, som af Kapitlet var bleven skilt fra sin

Hustru Else Karstensdatter, men havde giftet sig igen uden Bevilling¹⁾.

220. (1626). Thomas Dyre havde 1626 (eller 28) „begivet sig til Skibs“ med H. Vind, Admiral over Flaaden paa Elben; og var 11. Jun. 1645 til Stede paa Trefoldighed ved Afsigelsen af en Soretsdom. — T. D. til Hvidstedgaard og Sundsby var Søn af Iver Dyre og Else Galskyt, fødtes 1. Jun. 1605 og var 1. Apr. 1629—Feb. 1634 ansat i Danske Kancelli, hvor han indførte Kongebrevene i „Sjælandske Registre“ (1629—32) med en ret tydelig Haand. „Manden kan være god nok“, skriver Kongen 1643, „men jeg talede aldrig med hannem et Ord, jeg ved ikke heller, at han lod under-skrive et Brev hos mig, saa længe han var i Kancelliet“. 1644 fik han Dragsmark Kloster til Len og døde 13. Sept. 1651. Han var 1629 optaget i Danske Kompagni og 1634 indbudt til Prinsens Bilager. Der er ikke forefundet nogen Bestalling for T. D. som Skibskaptejn²⁾.

221. 1627—(29). Klavs Bagge. Se Levnetsløb 115.

222. 1627—(29). Johan Maar. Se Levnetsløb 169.

223. (1627)—29. Steffen Sørensen. Se Levnetsløb 137.

224. (1627). (32). Hans Torkildsen havde vel selvstændig Kommando over Sælhunden 29. Maj 1627—15. Dec. og opererede fra 27. Okt. paa Jyllands Vestkyst, ligesom han 29. Maj—25. Jul. 1632 fik Kostpenge, som om han var Kaptejn; men han var dog kun Skipper baade 1620, da han brugte Ølsalg uden at bære Bysens Tyngge, og 1621, da han blev Fattigforstander i Holmens Sogn, og 1622, da han sad i Retten paa Bremerholm, og 1633, da hans Have uden Østerport omtales, og 1634, da han boede i K. Maj's Huse og havde Barn i Kirke³⁾.

225. 1627—29. Albrekt Jensen Kistenmacher blev 18. Jul. 1627 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 19. Jun. 1629; Pensionen udbetaltes til den hollandske Agent⁴⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 18, 92. 395. 19, 105. 370. 20, 268. 300. 303. 21, 230. Klæd. 1626—36. 42—45. Afregn. H, 3. Kbh. Dipl. II, 720. VI, 304. 57. Breve III, 335. N. Rigsr. IV, 664. ²⁾ D. Saml. 725. Reg. Geh. Ark. Sj. Tegn. XXII, 142. XXV, 286. N. Saml. 4to V, 376. Breve IV, 390. Rentek. 1872, 163. Erslev, Len II, 81. Kbh. Dipl. VI, 60. ³⁾ Klæd. 1627. 32. Sj. Reg. 18, 234. Kirkebg. Kbh. Dipl. IV, 770. VI, 219. 331. ⁴⁾ Sj. Reg. 18, 202. Klæd. 1627.

226. 1627—(39). Peter Gryner (Grøn) blev 2. Sept. 1627 bestillet for en Skibskaptejn (200 Dlr.) at ligge paa Elb (indtil 6. Dec. 1632); 8. Marts 1633 udsejlede han paa Lille Lykkepot under Admiral P. Mund i Vesterhavet og endte sit Togt 14. Jun.; han fik da Løn udbetalt til Paaske 1633 og endvidere 180 Dlr.s Forstrækning, men havde endnu i 1639 ikke fordret Afregning paa Klædekamret. — Samtidig med P. G. levede en Møntmester af samme Navn¹⁾.

227. (1627)—(28). Ejler Urne til Aarsmarke og Gunderslevholm fødtes 1592 og var Hofjunker 1614—19. 1627 har han maaske været til Orlogs (dog uden Bestalling), thi der udbetaltes ham da Kostpenge for 15. Sept.—3. Nov. af Klædekamret. I den „Ejler Vorm“, der 1628 anføres paa Flåadelisten som Patientias Chef, tro vi at genkende E. U. Han havde Holbæk Len og (1620—40) Bratsberg Len. Som Lensmand her fik han 1635 det Bud, at dersom Dynkerkerne tog Skibe paa Kongens Strømme ved hans Len, skulde han anvende den største Flid at blive Fribytterne mægtig. Han leverede mange Mastetræer fra sit Len til Marinen, besigtede Masteskove og foreslog Midler, hvorved Skovene søndenfelds kunde skaanes for Forhugning. E. U. var gift med Jytte Gyldenstjerne og døde 10. Jan. 1640. Han havde været til Stede ved Kr. Penzes og Korf. Ulfeldts Bryllupper (1634 og 36)²⁾.

228. (1627). Lorens Hartvigsen modtog Kostpenge for 27. Sept.—9. Dec. 1627, da han førte Galejen St. Peter. Var ellers Skipper³⁾.

229. (1627)—(43). Sigvard Gabrielsen Akeleje. Levnetsløb 132.

230. 1627—29. Lavrits Lavritsen, Søn af Lavrits Jonsen og Begge Andersdatter, fødtes 1582, kom i Tjeneste hos Jfr. Magdalene Powisch i Vejle og dernæst hos Iver Vind som Ridefoged paa hans gejstlige Godser i Ribe, Aarhus og Viborg. 4. Okt. 1627 fik L. L. Løjtnants Bestilling til Skibs (150 Dlr.), laa med Marstrands Galej i Middelfartsund 4. Okt. til 26. Dec. og førte Tre Kroner 11. Jan. 1628—31. Jan. 1629, hvorefter han 14. Avg. forløvedes. 1633 blev han Raad-

¹⁾ Sj. Reg. 19, 51. 72. Klæd. 1631—33. 39. ²⁾ Klæd. 1634. Sj. Tegn. XXV, 264. XXVI, 52. Breve III, 296. N. Rigsr. VI, 687. VII, 130. V, 338. 519. Erslev, Len II, 15. 80. ³⁾ Klæd. 1622, 23. 28. Sj. Reg. 17, 123.

mand (senere Borgmester) i Vejle og døde 18. Jul. 1657. Gift med Karen Gregersdatter ¹⁾.

231. (1627). Lavrits Fris førte 6. Okt.—15. Dec. 1627 Søndervigs Galej. Han var næppe den kgl. Skipper, som i mange Aar havde ført Østers fra Norge til Hoffet ²⁾.

232. 1627—29. Niels Honning antoges 11. Nov. 1627 som Skibskaptein (200 Dlr.). 1628 blev han udset til at føre Karitas til Island og var i Fart 5. Jan.—31. Maj; 1. Jun. befaledes han at lade Karitas indtage Proviant og dernæst afgaa til Vlie for at hente de kgl. Tjenere, som vare udskikkede paa Patientia, og føre dem til København; han hjemkom 15. Nov. I Marts 1629 laa han med Havhesten og en Galej under Limfjorden at hindre Tilførsel til Fjenden og afgav senere Galejen til Læsø's Defension, medens han selv forblev ved Limfjorden. I Maj gik han som H. Rosenkranses Kaptejn-løjtnant (paa Justitia) til Island og holdt Søen, medens Admiralen var i Land. Han forløvedes 4. Sept. 1629. — 1613 var N. H. Skipper paa det københavnske Skib Rytteren, der søgte norden om Norge. 1628, da N. H. boede i Vandmøllestræde, døbttes hans Datter Maren ³⁾.

233. 1627—30. Henrik Hess var Deltager i O. Geddes ostindiske Togt, paa hvilket han (2. Nov. 1619) blev udnævnt til Løjtnant hos Erik Grubbe paa København, senere anvendt til diplomatiske Sendelser, og fik, uagtet Soldaterne ikke vare tilfredse med ham, (31. Maj 1621) Bestilling som Kommandant paa Dannisborg, men vendte straks efter hjem (med København). 27. Marts 1623 afsejlede H. H. (som Admiral) med Perlen, (hvorpaa Leonhardt Thomsen var Skipper), og Jupiter. Efter paa Udvejen heldigt at have undgaaet 4 tyrkiske Fribyttere, og paa Hjemvejen at have lidt meget af Storm, Sygdom og Mangel paa Proviant ankom Perlen (og H. H.?) tilbage til København 30. Jul. 1626. Allerede 20. Okt. 1625 havde H. H. klaget over, at der ikke var tilsagt ham nogen vis Besolding, men at han kun havde oppebaaret nogle hundrede Daler paa Regnskab, hvorpaa Kansleren befaledes at forhandle

¹⁾ Sj. Reg. 18, 257. 214. Klæd. 1627. 28. Jydsk Saml. I, 319. Hist. Tids. II, 202. ²⁾ Klæd. 1630 (D. Mag. 4. R. II, 390. Sj. Reg. 14, 115. 156. Klæd. 1607). ³⁾ Sj. Reg. 18, 325. 400. 411. Klæd. 1629. 31. Kirkebg. N. Rigsr. IV, 488.

derom med Bevindthebberne, saa at H. H. efter Billighed for Tjenesten kunde rekompenseres. At H. H. virkelig er hjemkommen i Efteraaret 1625, ses af en anden Befaling (af 13. Nov.) til Kansleren om at akkordere med H. H., — hvem det var bevilget at hverve et Kompagni paa 300 Mand, — om den Sum, han skulde have herfor; dog maatte H. H. stille Kavtion og være pligtig at levere Folkene til Marts paa det Sted, hvor H. Maj. til den Tid var. Men 30. Nov. 1627 var Kongen kommen til den Erkændelse, at H. H. ikke duede til at kommandere udenlandske Folk, og da der ikke fandtes saa mange danske i Hæren, at deraf kunde dannes et helt Kompagni til ham, var han blevet tilsagt at vare paa til Skibs. Fra 17. Apr. 1627 se vi ham ogsaa stationeret paa Vesper, hvor han skal hindre al Skibsfart, uden kgl. Pas, til Bremen. Men først 9. Dec. 1627 traadte han definitivt i Marinens Tjeneste¹⁾. 1628 var han bestemt til at virke med Nassov ved den hollandske Kyst og førte virkelig dette Skib 14. Feb.—9. Jun.; bl. a. hentede han Korn, Palissader o. a. i Ekernfærde, formodentlig efter Angrebet paa denne By; hans Instruks lød dernæst paa, at han med Nassov, Haren, Mynden og Den flyvendes Fisk skulde krydse ved Femern, ruinere fjendtlige Orlogsskibe, overhale Handelsskibe o. s. v., indtil der sendtes en Admiral. 20. Apr. befaledes Sælhunden, Rosen-Galej og Galejen Vildsvinet at forene sig med ham, efter at de havde opereret paa det stralsundske Færvand; Øksne og Korn med Fru Moders Pas maatte frit passere fra Lolland og Falster; 23. Apr. skulde han lade 2 Galejer blive liggende i Femernsund, lade Haren og Mynden tage Station ved Rostok og Vismar og med Resten af Eskadren forene sig med de øvrige danske Orlogsskibe i Nydyb ved Lante Rygen, dér at hindre Tilførsel; 28. Apr. blev der givet ham Instruktion om at lade finske og lybske Skibe passere, naar de sejlede paa nevtrale Havne. 9. Avg.—15. Okt. førte han St. Anna og 28. Okt.—5. Apr. 1629 Trost, hvorefter han havde endnu en Kommando 25. Jul. 1629—8. Okt. 1630 var han (Feb. og Marts) i Fyn og Jylland at udtage Baadsmænd; fik i Maj som Kaptejn paa Viktor Søpas til Danzig for at hente Gesandter til København og blev 27. Jul. Chef paa Gabriel mod Hamborg, hvorfra han

¹⁾ Sj. Reg. 17, 319. Sj. Tegn. XXIII, 119. 120. 297. Klæd. 1630.

hjemkom 9. Okt. og aftakkedes s. D. 22. Dec. fik han saa Majors Bestilling paa Agershus; og efter at hans Løn 1636 var bleven forhøjet „for hans lange og tro Tjeneste“, blev han 1649 Oberstløjtnant. Han var gift med Dorte Luft (Lucht). 1672, 20. Nov. jordedes „General-Auditeur Heinrich Hesse in Norwegen“ i Københavns St. Petri Kirke ¹⁾).

234. 1627—29. Johan Thiessen (Teiss) maa antages at have været Søofficer (Maanedstjener?) fra 24. Dec. 1627. Han befaledes 30. Maj 1629 paa Galejen St. Oluf at sejle til den danske Flaade for Vismar og siden til Ruden at tage Vare paa, at Tolderen dér ingen Overlast led. Men 16. Avg. afgik J. T. ved Døden. Aaret forud (1628) boede „Kaptejn J. T.“ i Badstuestræde og havde 2. Pinsedag sin Søn Teis til Daaben ²⁾).

235. (1627)—(28). Peter Olsen (Olufsen) Bornholm førte i 1627 Den flyvende Fisk 29. Maj—6. Sept., Galejen St. Oluf 12. Sept.—7. Dec og Galejen St. Peter 15. Dec. 1627—24. Dec. 1628, for hvilke Perioder han oppebar Kostpenge; han nævnes paa Flaadelisten af 1628 som Chef paa Den norske Galej ved Middelfart og langs Jyllands Kyst. Anføres ellers (fra 1607) dog kun som Skipper ³⁾).

236. 1628—30. Niels Harbo havde været Officer paa et Togt til Ostindien og besad et ostindisk Krus som Minde fra den Tid. 1. Jan. 1628 blev han Løjtnant (150 Dlr.) og fo'r med Gabriel 27. Marts—9. Okt. 1630 var han til Søs fra 13. Apr.; fungerede paa Hamborgtoget som Underadmiral J. Ornings Løjtnant paa Nældebladet, hjemkom 9. Okt. og forløvedes 13. Okt. Han var Søn af Kristen H. og Birgitte Mund, var gift med Birgitte Galt, med Karen Urne og med Elisabeth Termo og ejede Nielsbygaard, Holris og Egeløkke. 1642 tvivlede Kongen om hans Adelskab og kaldte ham og hans Lige for „Hundsotter, Skrattinger og Skælmer“. I Marts 1658 toges han ved Langelands Indtagelse til Fange af de svenske og var 18 Uger i Fangenskab. 1679 omtales han som død ⁴⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 18, 295. 296. 300. 469. 491. 498. Sj. Tegn. XXIV, 63. 65. Klæd. 1628—30. Schlegel, Saml. I. D. Mag. I, 104. Breve (Molbech) I, 297. N. Rigsr. VI, 274. VII, 265. 317. IX, 265. Breve III, 193. Pers. Tids. 2 R. III, 281. ²⁾ Klæd. 1631. Sj. Reg. 18, 417. ³⁾ Klæd. 1607—30. ⁴⁾ Klæd. 1628. 30. 32. Sj. Reg. 18, 252. 498. Pers. Tids. III, 54. 2 R. II, 229. Breve IV, 176.

237. 1628—29. Jørgen Bejer antoges 10. Jan. 1628 som Sø-officer med 10 Dlr.s maanedlig Gage, afgik 20 Apr. med Galejen Vildsvinet til Stralsund og dernæst til Østersøeskadren, førte 25. Jun. 1628—28. Marts 1629 Rosengalejen, men døde 27. Jul. 1629¹⁾.

238. 1628—(45). Henrik Mund til Serridslevgaard og Tidselholt, Søn af Klavs M. og Kirsten Harbo, fødtes 8. Dec. 1601 og blev 10. Jan. 1628 Skibsløjtnant (150 Dlr.), hvorpaa han førte Den nordlandske Galej 19. Okt.—4. Dec. Paa Hamborgtoget 1630 var han en af Kvartaladmiral H. Vinds to Løjtnanter paa Lindormen og kommanderede derefter 2. Dec. 1630—18. Jun. 1631 Gabriel under Admiral P. Galt i Østersøen. 1632, 7. Maj beskikkedes han til at være Viceadmiral P. Munds Kaptejnsløjtnant paa Nældebladet i Vestersøen og fo'r til Søes 25. Jul—23. Okt.; 1634 skulde han ligge paa Strømmen i Anledning af Prinsens Bilager og dernæst 22. Sept. paa De tre Kroner (og Oldenborg) føre en Ambassadør til Danzig, hvorfra han kom tilbage 28. Okt. 1635 udtog han i Marts Baadsmænd i Danmark for Besolding og paa nogle Maaneders Tid, var dernæst i Fart 4. Jul.—24. Avg.; fik i Maj 1636 Instruks til som Admiral at løbe med De tre Løver og underhavende Skibe til Elben; paa Vejen did skulde de hollandske Skibe, som begærede det, konvøjeres fra Østersøen til det hollandske Rev. Naar han kom til Glykstad, hvor der henlaa nærmere Ordre, skulde han lade de paa Elben liggende danske Orlogsskibe sejle hjem. Denne Udkommando varede 14. Maj—6. Dec. 1637 var han i Fart 21. Jun.—3. Avg.; fik 1638 sin Kaptejns Løn forhøjet til 300 Dlr. fra Paaske at regne og fo'r derpaa 4. Jun.—3. Avg. 1639 befaledes han 29. Apr. at konvøjere Johan Brams Hvalfangerskibe med Lindormen, Kronede Stokfisk og De to Løver indtil Spitsbergen og forsvare dem mod Hollænderne og de fransøske; men for at undgaa de ubehagelige Sammenstød, som K. Ulfeldt forrige Aar havde haft med Hollænderne, gav Kongen H. M. 28. Maj ny hemmelig Ordre, i Følge hvilken han vel skulde begive sig til Johan Brams Bay, men kun fortøve der 14 Dages Tid; ingen fremmed maatte han tilføje Molest uden Aarsag, og til ingen lade sig formærke, hvorlænge han dér skulde forblive, eller hvor han derfra sejlede

¹⁾ Klæd. 1631. Sj. Beg. 18, 302.

hen; 13. Sept var han hjemme¹⁾. 1641 var han i *Fart* 15. Maj—29. Sept; 1642: 28. Maj—10. Avg. og 1643: 22. Apr.—24. Jul. 1644 førte H. M. Stormarn som J. Vinds Schoutbynacht paa Kolbergerhejde, kom Patientia mægtig til Hjælp i Slaget, udnævntes 31. Jul. til Generaladmiral E. Ottesens Schoutbynacht og førte under Lolland Skibet Lindormen, som opbrændtes. 5. Maj 1645 befaledes han at møde i København, og 17. Nov. endvidere at indstille sig for Rigens Admiral, Viceadmiral og de andre Skibsofficerer i København at svare for det, hvis han beskyldtes anlangende sit Komportement og Forhold til Søs. H. M. døde 1. Jun. 1675 og var gift med Berete Mormand. 1634 var han til Stede ved Prinsens Bilager, og 1636 fik han Ondsted Kirketiende. „Hans ærlig Navn vi ej bør glemme“, minder Gravskriften os om²⁾.

239. 1628—29. Knud Tollesen (Torlufsen) antoges 17. Jan. 1628 til Løjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 14. Avg. 1629. Men i Toget mod Hamborg (Jul. 1630) deltog han som Underadmiral B. Juels Løjtnant paa Rafael og maa da være antaget paa ny³⁾.

240. 1628—(40). Aksel Muat (Movat, Moth) til Hordland, Søn af Anders M. og Else Rustung, var Kaptejn (200 eller 300 Dlr.) fra 21. Jan. (8. Maj?) 1628 og førte Haren 4. Jun.—30. Jul., Rafael i Nov. 1628 og Hektor 21. Marts—12. Jun. 1629. 1630 var han Kaptejn paa Havhesten i H. Vinds Eskadre mod Hamborg og havde maaske forinden været om Bord paa Rafael; han hjemkom 9. Okt. 1631 i Maj fik han Instruktion at være Admiral over Lindormen og Fides og holde det gaaende indtil 1. Jul. mellem Island og Færøerne og dernæst langs den norske Kyst, indtil den medhavende 4 Maaneders Proviant var opbrugt; han var hjemme 17. Avg. og gjorde endnu et Togt 31. Okt.—29. Nov. 1632 førte han Svanen under H. Vind i Vestersøen og fik Kostpenge for Tidsrummet 5. Maj 1632—16. Maj 1634. Han overvintrede nemlig i Bergen og udsejlede 1. Marts 1633 som Admiral med De tre Løver, De to Løver,

¹⁾ Sj. Reg. 18, 257. 498. 522. 19, 17. 293. 307. 391. 20, 105. 71. Sj. Tegn. XXVI, 36. 446. Klæd. 1628. 31 34—36. 39. ²⁾ Klæd. 1642—44. Sj. Tegn. XXVIII, 192. 347. XXV, 286. Sj. Reg. 19, 387. Marm. Dan. II, 173. Bruun, Kolbergh. 34. 42. 62. 155. ³⁾ Sj. Reg. 18, 257. 498. Klæd. 1628—30.

Kronet Fisk og Kronet Galej, (som havde været oplagte i denne By), til Vestersøen for at holde Strømmene rene; mødte han Elbfaaden, skulde dennes Admiral (P. Mund) dog være Admiral over de forenede Eskadrer. I øvrigt skulde A. M. krydse mellem Norge og Jylland og ikke søge Havn uden for at proviantere, hvilket da skulde tilmældes Rigsadmiralen. I Apr. beordredes Svanen at støde til A. M.s Eskadre. Men 19. Avg. fik A. M. en udførlig Instruktion (i 13 Artikler) som Admiral paa Elben: naar Havhesten kommer, skal han træde over paa dette Skib og sende De tre Løver til Hovedstaden; men naar Svanen indtræffer, skal dette være Admiral og Hummeren Vice-admiral; om Skibenes Oplæggelse giver Rigsadmiralen Ordinans. 14. (17.) Sept. forbedredes A. M.s Løn med 100 Dlr.¹⁾ Næste Aars Jan. og Feb. befaledes A. M., Admiral paa Elben, med Havhesten og Kronegalej at stikke i Søen med første aabne Vande for at konvøjere Øksneskibe; den mindste Galej skulde løbe op ad Elben for at indtage Hertug Ulriks Lig. 11. Nov. 1635 fik han Instruktion om i 1636 som Admiral over Fides, Svanen, Trost, Gribben, Krone Galej, Samson Galej og Marstrands Plage (og vistnok ogsaa Hummeren, Hjorten, Gabriel, St. Peter og St. Oluf) at afgaa til Vestersøen, hvor A. M. paa Flækkerø skulde lade sine Folk forfærdige en Bradbænk og en Kran, hvortil Overdelen medførtes paa Flaaden; noget forinden Togtets Slutning skulde Admiralen med Fides og de 3 smaa Skibe holde det gaaende en Stund mellem Norge og Jylland. 29. Avg. befales A. M. at lade Hummeren sejle til Danmark, men maa omtr. i Okt. have overgivet Kommandoen til P. Harbo. 1638, tidligt paa Aaret, modtog A. M. Befaling om at begive sig til København, straks, naar Vandet blev „obet“, for dér at erfare Kongens Vilje, og 11. Apr. instrueredes han om at krydse langs ad Norge og Jylland, værges Kongens Højhed og blive ude til Mikkelsdag. 1640 førte han med første aabne Vande i egen Person de 320 Skibsfolk til København, som han i Forvejen havde udskrevet i Trondhjems Len og Jæmteland. A. M. døde 27. Jan. 1661 og hans Enke Karen Bildt 2 Aar efter. I et Brev af 23. Nov. 1662 eragtede Kongen den salig Mands tro Tjeneste i Kristian IV's Tid, hvorudi han ogsaa havde

¹⁾ Sj. Reg. 18, 259. 498. 582. 19, 17. 71. 105. 144. 146. Klæd. 1628. 31. 34. 36.

kontinueret, indtil hans Svaghed og Alderdom ej længer tillod det. — 1634 var A. M. til Prinsens Bilager¹⁾.

241. 1628. Stenzel von Jasmund blev 21. Jan. (eller Paaske?) 1628 Skibsløjtnant (150 Dlr.), men forløvedes nogen Tid efter. 24. Jul. 1631 antoges han paa ny som Kaptejn (200 Dlr.) og var d. A. til Søes 7. Jul.—9. Avg. og 31. Okt.—25. Dec. 1632 ledsagede han H. Vind i Vestersøen som Kaptejn paa Gribben (5. Maj—31. Jul.), laa 1634 paa Strømmen udi Prinsens Bilager og førte (7. Okt.—30. Nov.) den fransøsiske Ambassadør paa Lindormen til Sverig. 1635 i Marts antog han en Del Matroser for Besolding og sejlede derpaa 13. Jun.—10. Sept.; da han kom tilbage i Sundet, fik han en Styrmand, der kendte Farvandene til Dieppe, om Bord og modtog Instruktion som Admiral over Skibsflaaden paa Elben, hvor han forblev 10. Sept. 1635—21. Okt. 1636. I Begyndelsen af Aaret 1636 havde han udbedet sig større Forsyning af Proviant, men fik (5. Feb.) til Svar, at han maatte behjælpe sig med den Forsyning, han havde, paa første foretagende Rejse, han udi Søen kommanderet blev, og ellers omgaas saa med Udspisningen, som han vilde ansvare. 31. Okt. fik han Befaling over Nældeblad og Den kronede Stokfisk, med hvilke han skulde sejle til Flækkerø, affordre P. Harbo hans Instruktion og rette sig efter den, medens Delmenhorst og Havhesten straks skulde hjem. Togtet endtes 17. Jun. 1637, men i dette Tidsrum var der af S. v. J. „forskudt“ mod Artiklerne for 52 Dlr. 2). 8. Nov. 1637 fik S. v. J. Ordre om med Delmenhorst, Lammet, De to Løver og Snarensvend at løbe ud paa det pryske Farvand for at modarbejde Spieringernes Toldopkrævning; et Skib skulde sendes til Kønigsberg, og Handelsskibe konvøjeres ind og ud ved Danzig. Denne Ordre kom dog ikke S. v. J., men N. H. Kok til at udføre, hvilket fremgaar deraf, at der ikke er udbetalt S. v. J. Kostpenge for det Tidsrum, hvori Togtet gik for sig. 1638 forhøjedes hans Løn til 300 Dlr. fra Paaske. 1639 sejlede han 11. Marts—5. Dec.; hvervede i Jan. 1640 i Ribe og paa Vesterhavssøerne Skibsfolk, og var i Virksomhed

1) Sj. Tegn. XXV, 244. 246. 250. 286. XXVI, 262. Sj. Reg. 19, 370. 452. 20, 9. N. Saml. 4to VI, 244. 256. 646. N. Rigsr. VII, 133. 228. 624. N. Mag. II, 220. 2) Sj. Reg. 18, 257. 595. 19, 17. 293. 307. 336. 452. Sj. Tegn. XXVI, 6. Klæd. 1632—37.

3. Jan.—18. Jun. 20. Jul. 1642 fik han Ordre til med Oldenborg og Den hollandske Fregat at begive sig fra Glykstad for at føre den franske Ambassadør d'Avaux til Calais eller en anden fransk Havn. Franskmanden tøvede imidlertid saa længe, at Kongen 28. Avg. ytrede sin Utaalmodighed derover. S. v. J.s Togt varede i det hele til 16. Avg. 1643; han havde en Tid lang Station paa Elben og maatte inden sin Afrejse derfra lade en Skipper, 2 Kvartermestre og 100 Aarstjenere blive tilbage i Glykstad. Da Krigen var udbrudt, tjente han til Skibs fra 29. Dec. 1643. 1. Apr. 1644 afsejlede han paa Sorte Rytter til Elfsborg, Flækkerø og derfra til Listerdyb, hvor han deltog i Slaget 16. Maj; paa Kolbergerhede kommanderede han Norske Løve, kom Trefoldighed godt til Hjælp og inspicerede efter Slaget Skibe og Mandskab; og under Lolland, hvor han var P. Munds Viceadmiral paa De tre Løver, erobredes hans Skib af Fjenden, og han selv blev Krigsfange, men 26. Okt. 1645 atter løsgiven. Han døde ugift 21. Jan. 1646; Holmens Snedker forfærdigede 2 Ligkister til ham, en af Fyr og en af Eg, og endvidere en Standart m. m. til Jordefærden (i Feb.)¹⁾.

242. 1628—29. Hartvig Sasse. Se Levnetsløb 208.

243. 1628—44. Villum Evertsen (Efvindsen, Eventsen, Ebbesen) blev 26. Jan. 1628 antaget som Skibshøvedsmand (200 Dlr.) og befalede 5. Apr. paa Trost at visitere og anholde de Skibe, der førte Munition fra Rostok og Varnemynde; tillige skulde alle paa Rostok farende Skibe uden Undtagelse anholdes. Dernæst havde han Befaling at holde sig under den nordiske Kyst i B. Juels Eskadre, men bestemtes 27. Maj til at forstærke H. Vinds Afdeling paa Elben. D. A. førte V. E. Trost 21. Feb.—8. Okt. 1629 sendtes han med en Jagt til Stokholm med Brevskab til Svenskekongen, men var i øvrigt i Fart 1. Marts—13. Okt. 1630 udtog V. E. Baadsfolk paa Sjælland, Lolland og Falster og var paa Hamborgtoget H. Hess'es Løjtnant paa Gabriel (3. Maj—19. Okt.). 1631, 4. Maj—18. Avg. var han Chef paa Fides; førte 1632, 4. Maj—28. Jul. Kronet Fisk i H. Vinds Eskadre i Vestersøen, og kommanderede 1633,

¹⁾ Sj. Reg. 19, 519. 20, 64. 184. Sj. Tegn XXVIII, 56. 188. Klæd. 1643. 45. Afregn. S, 5. Breve II, 420. III, 297. IV, 247. D Saml. VI, 264. Bruun, Kolbergh. 34. 43. 63. Garde, Efter. I, 142. N. Rigsr. IV, 439. 473. Slange 885. Fridericia II, 51.

4. Jun.—11. Okt. Gabriel, som sammen med Rafael konvøjerede Købmandsskibe og krydsede mellem Norge og Helgoland. Togtet varede 8. Marts—18. Okt.¹⁾. 1634, 4. Jun.—11. Okt. var V. E. Admiral i Vestersøen mellem Jylland og Norge over Rafael og Samson Galej; hvervede 1635 Søfolk én Maaned og sejlede 2. Maj—22. Avg.; hvervede 1636 atter en 3 Maaneders Tid, „rejste“ 10. Maj—28. Sept. og sendtes Jul. 1637 med Fides til Friborg for at hindre Toldsvig; saa vel dette som det næste Aar hvervede han Skibsfolk, hvorefter han var i Fart 27. Feb.—30. Okt. 1639; hans Besolding forbedredes samtidigt (29. Sept.) til 300 Dlr. 1640, da Flaaden holdtes udrustet, førte han De tre Kroner, og i Avg. sendtes han med Den hvide Bjørn til Norge, dér at indtage Trælast, som skulde føres til Spanien og sælges der, hvorefter Skibet skulde lades med Salt og afgaa til Glykstad dermed. Kongen ønskede en dygtig Person til denne Forretning, og „saa fremt Kaptejn V. E. kunde skrive og læse“, da var han god dertil, „men mange Subtilliteter havde man intet at forvente hos V.“. Desuagtet var denne i Yndest hos Kongen, som d. A. skænkede ham en Guldkæde med sit Kontrafej. Næste Aar (1641) gjæntog V. E. sin Spaniefart med Hvide Bjørn og var til Søs 10. Jul. 1641—24. Apr. 1642 og videre til 13. Jul. 1642; derpaa 8. Jul. 1643—10. Nov.²⁾. Ogsaa 1644 var han i Tjenesten 9. Apr.—16. Avg. og deltog i Slaget paa Kolberghede om Bord paa Fides i J. Vinds Eskadre; men 25. Avg. udgik følgende Kongebrev: „Eftersom V. E., vor Skibskaptejn, haver udi langsommelig Tid været udi vores Tjeneste og sig imidlertid forholdet saaledes, at vi udi Naade med hannem vel er tilfreds; og han nu for Alderdom og Skrøbeligheds Skyld ikke længere samme sin Tjeneste tilbørligen kan forrette, have vi naadigst hannem deraf forløvet og bevilge, at han den Besolding, han hidtil nydet haver, maa hans Livstid nyde og beholde“. 22. Nov. 1646 blev V. E. Kirkeværge for Holmens Kirke, og 28. Dec. 1647 skulde hans Kirkeregnskaber forhøres. 11. Nov. 1648 døde han og jordedes 15. Nov. i Nikolaj Kirke, hvor

¹⁾ Sj. Reg. 18, 262. 296. 418. 469. 498. 19, 17. 78. Sj. Tegn. XXIV, 86. Klæd. 1630—32. 34. ²⁾ Sj. Reg. 19, 214. 513. 20, 168. 21, 55. Klæd. 1634—37. 39. 41. 42—44.

hans Enke Mette ogsaa begravedes 2. Maj 1654. — V. E. boede i Kongensgade og ejede en Have uden Østerport ¹⁾).

244. 1628—(45). Mikkel Mortensen, Borger i København, var 1615 Skipper paa Den blaa Due, der skulde nordenom. 26. Jan. 1628 blev M. M. Skibskaptejn (200 Dlr.) og førte Fides 18. Apr.—9. Okt.; først ved den nordiske Kyst under B. Juel og dernæst 27. Maj ved Elben for at forstærke H. Vinds Eskadre der. 1630 paa Hamborgtogtet var han 12. Jul.—9. Okt om Bord paa Oldenburg som General-Viceadmiral G. Kruses 2den Løjtnant. 1632 sejlede han 8. Marts—21. Nov. og 1633: 8. Marts—27. Jul. Han fik d. A. Instruktion til med Rafael og Gabriel at konvojere de i København overvintrede Handelsskibe fra Øresund til Rigets Strømmes Grænse og saa krydse mellem Norge og Helgoland, indtil Provianten slap op. Stødte han til Hovedflaaden, skulde han underordne sig P. Munds Kommando. Denne Ordre ændredes senere derhen, at det blev paa Farvandet under Færøerne (og Vespenø), Skibene skulde krydse, og naar den Proviant for én Maaned, de havde faaet i Flækkerø, slap op, skulde de straks tilbage til København; den sidstnævnte Instruks (af 1. Apr.) overbragtes af H. Rosenkrans ²⁾). I Foraaret 1635 sendtes M. M. med Postillionen at krydse ved Skagen og gøre sig største Flid for at bemægtige sig 2 smaa Dynkerkere, som udgav sig for danske, og som havde røvet 4 hollandske og 1 Rostokker Skib og havde Anslag paa den første Handelsflaade, der vilde til Holland. Naar saa Delmenhorst stødte til ham, skulde M. M. træde over paa dette Skib og begive sig (vistnok) til Flækkerø. Under sit Ophold her har M. M. og en Kaptejn paa Rafael da omtr. 3. Jun. udvist en stor Mangel paa „Skikkelighed“ lige over for Kongen, idet de ikke vilde hente „Ordet“ hos ham, hvorfor de kom en Nat i Bolten ved den store Mast (Side 128). Længe har Kongens Unaade ikke varet, thi 7. Jun. sendes M. M. med Rafael til Hiterøen i Lister Len at eftersøge Fribyttere og anlægge en Skibsbro og et Batteri dér. 1639 fik han sin Løn

¹⁾ Sj. Reg. 21, 301. Klæd. 1647. Sj. Tegn. XXIX, 296. Breve III, 334. 376. 382. 391. IV, 88. N. Rigsv. VIII, 55. Bruun, Kolbergh. 34. Kbh. Dipl III, 269. VI, 209. 219. 233. Resen, Inscr. 184. Pers. Tids I, 207. ²⁾ Sj. Reg. 18, 262. 493. 19, 77. 88. Klæd. 1629. 31. 32.

forhøjet til 300 Dlr. fra Paaske at regne og var til Søes 28. Maj—2. Nov.; 17. Jun. sendtes han med Delmenhorst til Trondhjems Kyst mod Sørøvere der. — 1. Apr. 1644 afsejlede M. M. paa Neptunus til Elfsborg og Flækkerø og deltog i Søslaget 16. Maj i Listerdyb; samme Skib førte han paa Kolberghede i Kongens Eskadre og under Lolland, hvor det gik op i Luer. I det mindste til Nov. 1645 var M. M. endnu i Tjenesten. — 7. Jun. 1634 havde M. M. faaet Bevilling til efter sin Fader Morten Soelings Død at bekomme Færgehuset ved Vordingborg (Hvidenger). Men i Sept. 1645 vilde Lensmanden paa Vordingborg sætte sin Skriver til Færgemand, hvilket kom Kongen underligt for, og „saa fremt den forrige Færgemands Søn, som haver tjent her paa Flaaden, kan sætte Loven og Vissen, at han vil holde al Ting færdig samme Steds, da er han saa god som en anden, thi han kan intet dertil, at hans Fader var en Børenhyter“¹⁾.

245. 1628—(29). Jørgen Kongell blev 26. Jan. 1628 Kaptejn (200 Dlr.) og var s. A. bestemt til at gaa til Elb med Gabriel og gjorde 1629, 12. Marts—30. Maj en Rejse til Lolland. — 1612 fik J. K. af København Kaperbrev paa Den hvide Hand (eller: Hund), og 1614 maatte J. K. „vinde“ paa Københavns Raadhus angaaende Ytringer, som Mag. Oluf Kok havde brugt paa Prædikestolen. 1620 boede J. K. i Antoni-stræde²⁾.

246. (1628)—34. Kato Gertsen førte Den blaa Mand 5. Jan. 1628—22. Jan. 1629, Varbjerg Galej 26. Jan.—14. Marts, Kronen Galej (De tre Kroner) 21. Marts—9. Jul. og 11. Okt.—7. Maj 1630 og endnu et Skib 19. Maj—22. Jul., — altsammen vel som Skipper og en Stund som Løjtnant (150 Dlr.); 1. Maj 1629 havde han faaet Befaling til med De tre Kroner at afgaa til Ruden for at assistere ved Toldopkrævningen der og lade Skibsfolkene arbejde paa Skansen samme Steds. 29. Sept. 1630 blev han da Kaptejn til Skibs (200 Dlr.), medvirkede paa Krokodillen under K. Daa i Hamborgtoget til

¹⁾ Sj. Tegn. XXV, 393. XXVII, 302. Sj. Reg. 20, 104. 144. 19, 228. Klæd. 1639. 45. N. Rigsr. IV, 558. VI, 518. VII, 51. Breve II, 393 V, 79. D. Saml. VI, 264. Bruun, Kolbergh. 35. Garde, Efterr. I, 142. ²⁾ Sj. Reg. 18, 262. 15, 398. Kbh. Dipl. I, 605. Kirk. Saml. 3 R. I, 609.

8. Okt. og førte 1632 Rosengalej under H. Vind i Vestersøen; men 31. Dec. 1634 forløvedes han. — I Efteraaret 1632 boede K. G. i Farvergade, hvor hans Husstand øgedes med 2 Sønner, Aksel og Peter¹⁾).

247. 1628—29. Verner von Wow var 1628, 1. Jul.—29. Avg. Tolder i Øresund, men 11. (13.) Feb. s. A. blev han antaget som Skibsløjtnant (150 Dlr.), fra hvilken Stilling han aftakkedes 14. Avg. 1629. 1630 var han atter i Kongens Tjeneste, idet han paa Hamborgtogtet (27. Jul.) fungerede som Kvartaladmiral H. Rosenkranses 2den Løjtnant. 1632 førte V. v. W. Rafael under H. Vind i Vestersøen 5. Maj—31. Jul.; var 1634 i Fart 12. Apr.—17. Okt. og 1635: 25. Apr.—17. Okt., idet han da laa med Gribben i Bælt, og havde desuden en Maaned hvervet Søfolk. 1636 var han paa Gak med under A. Muats Kommando i Nordsøen, hvorfra han i Avg., efter at have lagt sine Stykker over i Hummeren, gik med Træløst fra Langesund til Glykstad. 1639 fik han sin Løn forhøjet til 250 Dlr., blev 1640 udset til at føre Nældebladet, der skulde opvarte Rigsadmiralen paa St. Sofie, var 1644 i Marts Chef paa Havhesten under L. Henriksen i Østersøen, førte paa Kolbergerhede samme Skib i J. Vinds Eskadre og var d. A. i det hele til Søs 13. Feb.—27. Avg. 3. Nov. 1645 forløvedes han²⁾).

248. 1628—29. Niels Krag blev 13. Feb. 1628 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og forløvedes atter 14. Avg. 1629. Var det Niels Krag til Gissingholm og Søndergaard, Søn af Henrik K. og Kirsten Munk, gift med Johanne Kaas og med Maren Mund og 1613 tiltalt for Drab³⁾).

249. 1628. Benediks Groth fik 14. Feb. d. A. Kaptejns Bestilling (200 Dlr.)⁴⁾).

250. 1628—(29). (Povl) Jørgen Bjørnsen var født i Flensborg 1596 og fik 14. Feb. 1628 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). Han førte først 6. Apr.—1. Jul. Marstrands Pløge i Femernsund, dernæst Viktor 15. Nov.—17. Jan. 1629, (hvorefter

¹⁾ Sj. Reg. 18, 406. 498. 548. 19, 17. Klæd. 1628. 29. 34. Kirkebg ²⁾ Sj. Reg. 18, 267. 498. 19, 17. 310. 20, 64. 21, 284. Klæd. 1629. 34—36. 44. 45. Rentek. 1872, 205. N. Rigsr. VII, 228. Breve III, 333. Bruun, Kolbergh. 34. ³⁾ Sj. Reg. 18, 267. Klæd. 1628. Pers. Tids. V, 6. Secher, Rettert. II, 523. 1620 fik N. K. en Søn optaget i Sor. Sj. Teg. XXI, 540. ⁴⁾ Sj. Reg. 18, 267. Klæd. 1628.

han oplagde Skibet paa Lolland), og endelig Flensborg 21. Marts—14. Jun. s. A., men maa dernæst være bleven forløvet. — 19. Marts 1635 antages han igen med 200 (og senere 300) Dlr.s Løn; dog vides intet om hans Sætogter før 1645, da han sejlede 28. Avg.—9. Sept.; og dernæst 11. Jan. 1646.—17. Apr. 1647. I Fejden havde han udlagt 2000½ Dlr. til gevorbnne Maanedstjeneres Besolding, hvoraf han 6. Jun. 1647 af Rentemestrene fik Halvdelen straks udbetalt og Løfte om Resten, naar Middel var, „paa det han derover for den Tjeneste, han Riget gjort havde, ikke ganske skulde komme om sin Kredit og Velfærd“; men hans Kredit var dog ikke mere svækket, end han 1647 kunde købe E. Ottesens Plads paa Kristianshavn. Som Afdrag paa sit øvrige Tilgodehavende havde han 1645 fra Bremerholm modtaget en „Dagh Baaed“ af 200 Dlr.s Værdi¹⁾. 1. Jan. 1649 forbedredes J. B.s Løn til 350 Dlr., og s. A. var han til Søs. 1. Maj. 1651 udnævntes han til Viceadmiral paa Bremerholm med 700 Dlr.s Løn, men det nye Embede hindrede ham ikke i at gøre Sætogter baade 1651, 52 og 53. Bestallingen udfærdigedes dog først 23. Marts 1652. I Sept. modtog han som Holmens Souschef 750 udskrevne Baadsmænd paa Holmen. I Jun. 1654 udleverede han tomme Tjæretønder til at afbrænde paa Gaderne i Pestens Tid, og samtidigt aflagde han Regnskab over Udgifter til Flaaden paa Bremerholm 1652—54. Under Hovedstadens Belejring maatte han forordne Baadsfolk til at dæmpe Fjendens glødende Kugler, skaffe Baade til at overføre Krigsfolk til Flaaden; lægge 2 eller 3 mindre Orlogsskibe ud til at sikre Havnen mod Kapere; skaffe Pæle og Bomme til Havnens Spærring; presse søfarende Folk o. s. v. Desuden talrige Befalinger om Baadsmandsboderne, Søkvæsthuset, en Misdæders Henrettelse o. s. fr. I Anledning af Regeringsskiftet blev 19. Okt. 1660 en Del Fanger paa Grund af J. B.s Intercession løsgivne paa Bremerholm. 1669 maatte han opgive sin Stilling som Viceadmiral paa Holmen, i hvilken Jens Rodsten afløste ham. 1670 havde J. B. en Lønning paa 650 Dlr. Endnu 1671 gav han Møde i Admiralitetskollegiet, hvoraf han skal være udtraadt 1675; alligevel var der 1677 normeret ham en Løn af 900 Dlr. 1680 døde han og begravedes

¹⁾ Sj. Reg. 18, 267. Sj. Tegn. XXIX, 202. Klæd. 1628. 29. 45. 47. 49. 51.

15. Dec. i Holmens Kirke, hvor der findes et Portræt af ham; han var gift med Anna Valentinsdatter. 1648 trolovedes hans Datter Birgitte med Herman Lygtemager. J. B. boede udenfor Holmens Laage i en Vaaning, han 1660 købte af Kongen for en Fordring paa 1250 Dlr. ¹⁾.

251. 1628—30. Korfits Mormand til Østeraad, Søn af Morten Mogensen M. til Løvestad, blev 15. Feb. 1628 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.), deltog i Hamborgtogtet 1630 paa Viktor som Underadmiral S. Kaas'es Løjtnant og blev dernæst efter halvtredje Aars Tjeneste forløvet 23. Nov. 1630. Han var gift med Lisbet Bendiksdatter Hartvigsen ²⁾.

252. 1628—37. Markus Hess (Huss) bestilles 25. Feb. 1628 til Løjtnant (150 Dlr.). 28. Feb.—8. Apr. førte han Marstrands Plage ved Femern under (Broderen?) H. Hess, men da der fattedes en Kaptejn paa Mynden, blev M. H. 8. Apr. Befalingsmand paa dette Skib, hvorfor den Fetalje, som Myndens forrige Kaptejn havde efterladt paa Skibet, blev afkortet i M. H.s Kostpenge. Mynden førte han saa til 2. Okt. og 18. Nov.—5. Feb. 1629. Paa Flaadelisten af 1628 anføres han som Chef for Haren paa den holstenske Kyst. 1629, 18. Avg.—19. Nov. kommanderede han Dragen og udskrev Søfolk i Skaane, Halland og Bleking fra Dec. til Apr. n. A. 1630 førte M. H. 17. Apr.—7. Okt. Gribben og Mynden, sidstnævnte mod Hamborg i H Vinds Eskadre. 1631 var han 4. Jul.—28. Dec. i Fart, udskrev i Apr. 1632 Søfolk og sejlede 5. Maj—28. Jul. som Kaptejn paa Fides under H. Vind i Vestersøen. 1633 var han i Virksomhed 16. Jan.—3. Feb. og 29. Marts—27. Jul.; forordnedes 1634 at ligge paa Strømmen udi Prinsens Bilager, hvervede ogsaa Skibsfolk og fik Kostpenge 2. Apr.—4. Avg. og 13. Okt.—29. Nov. 1635 fo'r han til Søs 2. Apr.—12. Okt. og hvervede desuden i 2 Maaneder. 1636, 1. Maj—15. Sept. var han udsendt paa en Islandsrejse at holde Strømmene rene og tog vistnok ved denne Lejlighed et Skib til Pris, som senere R. Samsing fik Brev paa. — M. H. boede

¹⁾ Klæd. 51. Kirkebg. Kbh. Dipl. III, 496. 500. V, 700 o ff. Braun, Kort Adl. 189. 211 381. 411. D. Saml. 2 R. II, 122. Lützov, Hist. Eft. Søoff. 107. ²⁾ Klæd. 1627—30. Sj. Reg. 18, 267. V. Simonsen, J. Brahe 32. Velvillig Meddelelse af Hr. Arkivsekretær Thiset.

i Helsingør og døde 26. Sept. 1637. 21. Feb. havde han efter Begæring faaet Frihed for borgerlig Tyngde, da han ingen borgerlig Næring brugte. Hans Hustru hed maaske Lisbet og boede da 1645 i København¹⁾.

253. (1828). Prangell. I Følge Klædekammerregnskabet 1628 har P. Galt paa Rafael „spist“ Løjtnant P. 21. Marts—28. Apr. 1628.

254. 1628—29. Trude Petersen blev 1. Apr. 1628 Skibsløjtnant (150 Dlr.). Han førte da Galejen Den sorte Ravn 28. Apr.—20. Jul. og 15. Avg.—26. Marts 1629. Det første Aar kæmpede han ved Stralsund under E. Pricker og indlemmedes dernæst i H. Hess'es Eskadre. Han forløvedes 31. Marts 1629, men fik, da han en Tid lang havde tjent Kongen for en Skibsløjtnant, 29. Jul. 1634 Tilladelse til at nedsætte sig i hvilken Købsted i Danmark og Norge, han selv lystede, og der være fri for al kgl. og borgerlig Tyngde, saa længe han ingen borgerlig Næring brugte²⁾.

255. 1628. Lavrits Jensen havde 1612 ført Kaperen St. Peter og blev 20. Apr. 1628 Kaptejn til Skibs (200 Dlr.), men døde allerede 31. Okt., og hans Hustru Maren Lavritses fik hans Løn udbetalt. I Begyndelsen af Aaret havde han faaet en lille Datter ved Navn Maren og boede da ved St. Nikolaj Kirkegaard³⁾.

256. 1628—(39). Herman Hunemeyer (Honnemeyer, Hunemyr, Hunemører, Hunemør, Hønemor, Hunnemurer, Hune-mørder) fik 20. Apr. 1628 Løjtnants Bestilling til Skibs (150 Dlr.) og førte Den store Pram (Scheltudtz) fra 27. Maj; 28. Okt. skulde han med „denne vor Pram“ gaa til Møen paa videre Ordre og 11. Dec. til Vordingborg tillige med nogle Galejer, udføre Øverste Henrik Holks Befalinger (i Stralsund?) og dernæst begive sig med Prammen til Korsør, men skikke Galejerne til København. 11. Apr. 1629 sendtes han med Prammen (fra Lybeks Red) til Ruden at blive der, indtil „vor Flaade var at finde“, og da at forene sig med den; men mærkede han, at

¹⁾ Klæd. 1629—37. Sj. Reg. 18, 227. 296. 498. 19, 17. 398. 481. 20, 88. Kbh. Dipl. VI, 232. ²⁾ Sj. Reg. 18, 300. 302. Klæd. 1628. N. Rigsr. VI, 669. 127. 595 nævnes en T. P. som Herbergvært paa Moss og som Forstander for Bergen Hospital. ³⁾ Sj. Reg. 15, 398. 18, 299 Klæd. 1628. Kirkeb.

„vi havde begivet os tilbage“, skulde han ogsaa vende hjem. Togtet endte 28. Jun. 1630 var H. H. 27. Jul. bestemt til at være Generaladmiral K. Daas 2den Løjtnant paa St. Sofia, men var i Virkeligheden (18. Avg.—6. Dec.) om Bord paa Den forgyldte Løve. 18. Avg. var han bleven Kaptejn med 200 Dlr.s Gage. 1631 førte H. H. Lykkepotten 29. Apr.—8. Sept. næste Aar. 1634 laa han paa Strømmen i Prinsens Bilager, sendtes 1635, 11. Nov. med Hummeren og Hjorten til Hiterøen i Norge og skulde Okt. 1636 lade Gak med indtage Deler og Master i Drammen. 1639, 16. Apr. blev H. H. Tolder i Øresund med 250 Dlr. og en Femtedel af, hvis forbrødes, i Løn og var anden Visitør endnu i 1643; men 13. Jul. fik H. U. Gyldenløve Befaling til paa Kronborg at anholde ham, forfare om hans Levnet og Bedrifter og tiltale ham, hvis hans Forseelse fandtes, og 24. Jul. sad H. H. i Blaataarn. Der blev afkortet ham 58 Dlr., som han dels havde „forskudt“, dels „fortæret udi Fængslet, og som Byfogden udi København havde annammet, ydermere at gøre Regnskab fore“. Efter at have mistet sit Embede blev H. H. Fribytterkaptejn paa Roth Gans og fik som saadan 29. Feb. og 9. Marts 1644 Pas og Skibsartikler. Men det var gaaet tilbage for ham. 1646 klager H. H., Indvaaner i Helsingør, at han i sidste Krigstid formedelst stor Tyngde og Besvær, som han da haver udstaaet, er geraden udi stor Skyld og Gæld, hvorved han tribuleres daglig, og hans Formue med Hus og Gaard hannem ved Vurdering fratages. Hans Kreditorer ville ingen Respit ham forunde; men da han har noget at fordre i Rostok og Lybek, begærer han, at de ville have Gedult med ham. Kongen bød da Lensmanden paa Kronborg at skaffe ham denne Respit, for at han ikke skulde blive overilet og ruineret. Nov. 1659 omtales han som død. — I 1628 boede han i Violstræde i København og fik Barnet Benediks døbt¹⁾.

257. 1628—(29). Sikst (Siks) Jakobsen var 1618—22 Skipper paa København, der var paa Ostindiefart, men blev 1619 dømt til Forlis af 2 Maaneders Sold, for Ord, som Folkene noget nær til „Mentnation“ kunde foraarsage. 20. Apr.

¹⁾ Klæd. 1630. 34. 47. Sj. Reg. 18, 299. 348. 371. 403. 498. 548. 19. 370. 20, 110. 21, 234. 277. 323. Sj. Tegn XXVIII, 1. 63. XXIX, 89. Afregn. B, 35. Kirkebg. N. Rigsr. VII, 242. Rentek. 1872, 206.

1628 antoges S. J. til Kaptejn (200 Dlr.). D. A. førte han Hummeren, der henhørte til en af G. Kruse kommanderet Eskadre i Østersøen, fik 24. og 29. Apr. Instruktion om at efterstræbe en Fribytter ved Kysten under Lybek; skulde senere paa Sommeren overføre Tropper til Vlie i Holland, paa Vejen jage Fribyttere og efter endt Rejse slutte sig til H. Vinds Eskadre paa Elben, hvorfra Hummeren dog snart beordredes hjem; og fik endelig 11. Dec. Instruktion paa Hummeren og de Skibe, hannem medgives, at underlægge sig G. Kruses Kommando i Østersøen. 1629 i Maj sejlede han med Trost til Nyborg for at konvøjere Skuder; ledsagede H. Rosenkrans til Island med samme Skib og var tilbage 20. Avg. Men 8. Nov. fik Ostindisk Kompagni Pergamentpas herfra til Ostindien paa Skibet Flensborg, som os elsk. S. J. var Skipper paa. 1632 i Sept. omtaler Kongen dette Skib som „genommen“, vistnok af Dynkerkere, imod hvem Sag skulde anlægges i Bryssel; der maa altsaa være tilstødt S. J. Uheld paa Vejen. 1633 boede han i „det nye ostindiske Hus“ ved Stranden¹⁾.

258. 1628—45. Hans Knudsen antoges 27. Apr. 1628 til Skibskaptejn (200 Dlr.). Han blev 12. Nov. Chef paa Mynden, der da laa i Nakskov, og var det til 4. Sept. 1629, hvorpaa han førte Sælhunden 3. Okt. 1629—30 Maj 1630, Havhesten 22. Jul. 1631—27. Avg. og Sælhunden (i H. Vinds Eskadre i Vestersøen) 4. Maj 1632—29. Jul. 1633, 14. Apr. befaledes han med Galej Kronen at holde det gaaende under Norge, anløbe Havnene der og efterstræbe Sørøvere. Dette Togt varede 20. Apr. 1633—14. Nov. 1634; senere hvervede han Skibsfolk en Maanedstid. Efter i 1635 at have sejlet 11. Maj—3. Sept. beordredes han i Nov. til Norge med Gabriel, St. Peter og St. Olaf og i 1636 med Gabriel alene til Bælt, saa at han var til Søs 27. Nov. 1635—25. Sept. 1636. 1639 var han i Fart 11. Maj—27. Nov. og befaledes 8. Okt. med Den kronede Stokfisk at begive sig til Ekernførde for at visitere efter Salpeter og Krudt; hvo der vægrede sig at betale den paalagte Told, 14 Dlr. pr. Centner, skulde miste sin Salpeterladning. 1640, 7. Maj skulde han paa Rytteren følge Kvartaladmiralen paa Oldenburg, fik 11. Avg. Gagen forhøjet til

¹⁾ Klæd. 1628. Sj. Reg. 18, 302. 311. 333. 371. 408. 412. 443. Schlegel, Saml. I, 2, 61. Kbh. Dipl. VI, 210. Breve II, 43.

250 Dlr. og 29. Sept. til 300 Dlr. og fo'r derpaa 17. Sept. 1642—26. Dec. og 29. Apr. 1643—19. Okt. 1644. I første Krigsaar deltog han paa Delmenhorst i Slaget ved Listerdyb 25. Maj, men anklagedes 3. Jun. for at have holdt sig tilbage i Slaget; baade paa Kolberghede og under Lolland kæmpede han paa samme Skib, der i sidste Slag skal være taget af Fjenden, hvorved han vel selv blev Fange. 25. Apr. 1645 forløvedes han derpaa. — 1641 udgav han Navigationsbogen „En nyttig Tavle“; boede 1632 i H. Rosenkranses Gaard i Pilestræde og fik s. A. Datteren Karen døbt; 1645 boede han paa Gammeltorv. Broder i Danske Kompagni var han bleven 1637 ¹⁾).

259. (1628). Lavrits Rasmussen skulde 5. Apr. 1628 paa „sin Krejer“ løbe til Trost ved Rostok efter nogle prisgjorte hollandske Oste. 1617 havde han ført et Flensborgskib nordenom ²⁾).

260. (1628)—(49). Daniel Hansen von Husum førte Flyvende Hjort 16. Apr. 1628—27. Nov. og St. Oluf Galej 16. Apr. 1629—11. Avg., hvorpaa han udskrev Skibstømmermænd i Skaane og Bleking. 20. Jan. 1630 blev han, — der hidtil havde været Løjtnant (150 Dlr.), — derpaa Kaptejn. Skibet Haren førte han fra 29. Apr. 1630 og desuden i Avg. mod Hamborg i H. Rosenkranses Eskadre, i Nov. s. A. under P. Galt i Østersøen og endvidere 29. Apr. 1631—18. Jun. 1632 var han T. Kristensens Løjtnant paa Lindormen under H. Vind i Vestersøen; 1633 fo'r han 30. Avg.—17. Okt.; og da der i Marts 1634 udsendtes smaa Galejafdelinger mellem Jylland og Norge, blev D. H. „Admiral“ for en Afdeling, bestaaende af Rosen og Hjorten. D. H. hvervede Søfolk i 1635 og var ogsaa 1636 i Fart. 1637 laa han paa Elben med De tre Løver, da dette Skib ulykkelig omkom paa denne Rejse; Viktualierne, som han havde indkøbt til Skibsbehov, men som blev med Skibet, godtgjordes ham dog. 1638 sejlede han 16. Maj—14. Avg. 1639 fik han 9. Marts Kaptejns Bestilling med 250 Dlr.s Løn og tilforordnedes i Avg. 1640 (som Admiral?)

¹⁾ Sj. Reg. 18, 303. 19, 17. 104. 370. 385. 20, 268. 21, 3. Sj. Tegn. XXVI, 492. Klæd. 1628. 31. 32. 34—36. 39. 43—45. Breve III, 395. D. Saml. VI, 275. Bruun, Kolbergh. 35. Garde, Efter. I, 142. Kirkebg. Kbh. Dipl. VI, 287. 58. Bruun, Kort Adl. 219. Se Kap. IV, H, 2. ²⁾ Sj. Reg. 18, 296. N. Rigsr. IV, 630.

med Marstrands Plage og Den hollandske Fregat at konvøjere hollandske Skibe fra Sundet til Flækkerø. 1641 sejlede D. H. 16. Apr.—30. Sept.; 1643, da hans Løn forbedredes med 50 Dlr., var han til Søs 24. Apr.—8. Jul. og ligeledes hele Krigsaaret 1644 til 31. Jan. 1645; paa Kolbergerhede var han Chef paa Lammet i J. Vinds Eskadre. 1647 fik han en Maanedes Kostpenge og havde 1649 endnu 300 Dlr.s Gage; baade 1630 og 1639 afkortedes der ham Summer for, hvad han havde forskudt mod Artiklerne. Hans Bopæl var 1645 i Admiralgade¹⁾.

261. 1628. Donald Macdonald var Skibskaptejn (200 Dlr.) fra 1. Maj 1628, men forekommer kun dette Aar²⁾.

262. 1628. Villum (Vuldemb) Lejel, der stammede fra Helsingør, havde i en Del Aar været ansat ved den hollandske Handel paa Batavia, da han 1. Maj 1628 blev udnævnt til Kaptejn til Skibs (200 Dlr.), men forekommer som saadan kun dette ene Aar. 1634 var V. L. Købmand paa St. Anna til Ostindien; blev 1635, 14. Sept. Bevindthebber (og Forvalter) i Ostindisk Kompagni; indgav 1637 et selvstændigt Overslag om Udrustningen af Kristianshavn og blev udset til Kommandant i Trankebar; antoges 1639 som „Buchhalter“ og Participant i Kompagniet mod 500 Dlr.s Pension „af hvis Retour, som kommer aarligen Kompagniet til gode.“ S. A. sejlede han med Kristianshavn til Ostindien, men Skibet blev arresteret paa Teneriffa, hvorfor V. L. maatte rejse til Spanien for at klage. 1642, da V. L. havde været borte paa 4de Aar i Kongens Tjeneste, begærede hans Hustru Alhed, der boede i København, en Latværgæ, som hendes Gods og Formue i Husbondens Fraværelse kunde forestaa, hvorfor Renteskriver Anders Sørensen maatte paatage sig dette Værgemaal. Alhed V. L.s kunde ikke skrive, hvorfor hun paa en Kvittering (af 7. Dec. 1641) for modtagne 500 Dlr. kun aftrykkede sit Signet, medens hendes Svoger Jakob Timmermand underskrev paa hendes Vegne³⁾.

¹⁾ Klæd. 1630—32. 34—37. 39. 42—45. 47. 49. Sj. Reg. 18, 454. 498. 523. 19, 17. 215. 20, 64. 273. 21, 209. Bruun, Kolbergh. 34. Kbh. Dipl. 239. ²⁾ Sj. Reg. 18, 313. Klæd. 1628. ³⁾ Sj. Reg. 18, 313. 19, 341. 20, 151. Sj. Tegn. XXVI, 20. XXVII, 285. 408. Pakke om Krhvn.s Rejse. Geh. Ark. Klæd. 1628. Breve II, 315. Nielsen IV, 227. Kbh. Dipl. III, 205. Slange 981. 1029. 1467.

263. 1628. Robert Lambsden blev 1. Maj 1628 Skibskaptejn (200 Dlr.)¹⁾.

264. 1628. Jerome (Giereme) Hortein blev 1. Maj 1628 antaget som Kaptejn til Skibs (200 Dlr.). 1621—22 var han kgl. Styrmand med 300 Dlr.s Løn²⁾.

265. 1628—29. Jens Boldevig udnævnes 3. Maj 1628 til Løjtnant (150 Dlr.) og fører Galejen Vildsvinet 3. Maj—1. Jul. 1628; en kgl. Ordre af 29. Maj byder vel, at Vildsvinets Chef skal arresteres og vel forvaret føres til Hovedstaden; men J. B. fortsætter dog sin Virksomhed (med nogle Afbrydelser 11. Jul.—30. Marts 1629) og afskediges først 14. Avg. 1630, 30. Jan. antages J. B. paa ny i samme Stilling, fører Rosen Galej (30. Maj—30. Jul.) og Flyvende Fisk (mod Hamborg, 31. Jul.—9. Okt.), hvorefter han forløves 13. Okt. 1630³⁾.

266. 1628. Erik Ottesen Orning. Se Levnetsløb 14.

267. 1628—29. Jon Hill (Hyll) fik 31. Maj 1628 Løjtnants Bestilling til Skibs (150 Dlr.). Paa Bergens Galej (eller Galej Samson) skulde han i Jun. løbe under Læsø, blive der, saa længe hans Proviant varede, og dernæst begive sig til København; efter endt Rejse (18. Jan. 1629) blev Galejen oplagt paa Lolland. Men 30. Apr. s. A. døde J. H., og hans Hustru Magdalene Gabrielsdatter hævede hans resterende Løn⁴⁾.

268. 1628—45. Jan (Johan) Folkersen blev 18. Jun. 1628 Skibsløjtnant(?) med 200 Dlr.s Løn og førte Karitas Galej 19. Jun.—17. Dec. 1629 befaledes han paa Galej Samson at begive sig med Visitør D. Hessel til Norge og blive der hos ham 1 à 3 Maaneder; han blev der 6. Jun.—31. Jul. og førte saa Haren 12. Avg.—2. Nov. 1630 var J. F. Kaptejn paa Gribben mod Hamborg i H. Vinds Eskadre (fra 3. Maj) og sejlede lige til 12. Nov. 1631. Næste Aar 1632 var han i Virksomhed 17. Maj—26. Sept.; laa 1633 fra Apr. med Gribben i Bæltet; hvervede 1634 Skibsfolk en Maanedes Tid, befaledes i Nov. 1635 at føre Hjorten til Hiterø i Norge og maatte i 1636 betale hele 144 Dlr., som han havde forskudt imod Artiklerne; 1637 var han omtrent stadigt til Søs 7. Maj—23. Dec.

¹⁾ Sj. Reg. 18, 313. Klæd. 1628. ²⁾ Sj. Reg. 18, 313. Klæd. 1621. 22. 28. ³⁾ Sj. Reg. 18, 403. 417. 454. 498. Klæd. 1628—30.

⁴⁾ Sj. Reg. 18, 322. Klæd. 1628.

1640, 7. Maj bestemtes han til paa Kronens Galej at opvarte Underadmiral E. Ottesen paa Patientia og fik 11. Avg. Kaptejns Bestilling med 250 Dlr. Løn og Mikkelsdag s. A. med 300 Dlr. 1641 fungerede han 17. Apr.—28. Avg. og 1644: 16. Marts—20. Avg. Derpaa forløvedes J. F. 3. Nov. 1645 og omtales 1647 som død, efterladende sig en Enke. Han synes at have haft Møje med at komme til Ro i Ægtestanden. I Holmens Kirkebog omtales 1624 en K. Maj.s Styrmand Johan Volckis von Embden, der alt to Gange havde været gift i Amsterdam, hvor begge hans Hustruer laa begravne, og nu 3. Pinsedag d. A. trolovedes med Margrete Petersdatter, salig Karsten Povlsen Styrmands Enke. Men det opgives ikke, naar eller om de bleve viede. Om vor J. F., der ogsaa var fra Holland, vides det, at han i 1628, da han og hans Fader vare bosiddende i Helsingør, i denne By var bleven trolovet med Annike Mikkelsdatter, som dog straks vilde hæve Forbindelsen, da hun af sin Stiffader var nødet til Trolovelse, da hendes Formynder ikke havde givet sit Samtykke, og da hendes Forlovede jo var „Papist“, der ikke vilde gaa til Herrens Bord; før hun vilde lade sig vie til ham, skulde enten hun eller han „blive kold“. J. F. paatalte da Sagen for Roskilde Domkapitel, som dømte, at Trolovelsen burde ved Magt at stande. Men i Jan. 1629 søgte J. F. selv om Tilladelse til at hæve Trolovelsen, hvilket for at undgaa værre Ting ogsaa billigedes, da begge Parter vare enige deri, mod, at de hver udgav 40 Dlr. in specie til Hospitalet i Helsingør. Kort derpaa (Sexagesima) stod J. F.s Trolovelse i København med Sikst Jakobsens Pige Trine Johansdatter, og Vielsen fandt Sted 3 Søndage derefter¹⁾.

269. 1628—29. Hans Sørensen (Sukkerbager) antoges til Skibsløjtnant 23. Jun. 1628 og førte Galejen Stjærnen (Ekers Galej) 15. Jul.—2. Nov. og derpaa 6. Dec.—12. Jun. 1629. 17. Maj d. A. skulde han med Jagten Kronen afgaa til Nyminde ved Ringkøbing for at bemægtige sig en fjendtlig Jagt, som krævede Told der; siden skulde han ligge paa Aalborg Fjord. 17. Jun. s. A. befaledes han at føre Ekers Galej til Norge, den der at oplægge, og forløvedes endelig

¹⁾ Sj. Reg. 18, 381. 418. 19, 20. 90. 370. 20, 268. 21, 55. Klæd. 1628—37. 42. 45. 47. Breve III, 334. Secher, Danmark i æld. og ny. Tid II, 95. Kirkebg.

14. Avg. 1629. Senere var han Foged i Nordlandene og fik 1635 Nærø Kirketiende i Namdalen, hvor han residerede ¹⁾).

270. (1628)—(29). Abraham Wasser omtales som færende til Søs med Dragen 11. Jun. 1628—10. Avg. 1629 ²⁾).

271. (1628). Daniel Straarup førte Den sorte Ravn 3. Jun. 1628—5. Apr. 1629 ³⁾).

272. 1628—44. Peter Galt til Tidselholt, Søn af Niels G. og Elisabet Hvittfeldt, fødtes omtr. 1581, var 1604—5 og 1609—12 i Danske Kancelli; red (Marts 1611) under Aarhus Fane i Kalmarkrigen, og blev 1621 Agent i Stokholm (til 1625). 9. Jul. 1628 udnævntes han til Kaptejn til Lands og Vands med 300 Dlr. Løn, — men maa i Følge Regnskaberne allerede have været det i 1627, — og var om Bord paa Viktor 15. Nov. 1628—19. Jan. 1629. I Forvejen kan han i Følge Flaadelisten af 1628 have været til Søs som H. Vinds „Lytenant“ paa Lindormen paa Elb (ikke som Chef paa et Skib „Lytenant“, der ikke kan paavises blandt Kongens Orlogsskibe). 1629 skulde P. G. holde det gaaende med Rafael langs Jyllands Kyst (21. Marts—1. Avg.). 1630 var han Generaladmiralens Underadmiral paa Spes, som havde Kongen om Bord, i Toget mod Hamborg (15. Jul.—9. Okt.), og blev derpaa selvstændig Admiral over Havhesten, Gabriel, Markatten, Haren, Mynden, Den flyvendes Fisk og 2 Galejer, hvormed han (2. Dec. 1630—18. Jun. 1631) begav sig i Østersøen med Nakskovs Odde som Station. Han gjorde nu intet Togt i nogen Tid, uagtet han i Regnskaberne for 1632, 33 og 39 føres som Skibskaptejn; men fra denne Periode skriver sig hans *De jure Danorum liber*, som han (1632) havde udarbejdet, „naar han blandt de andre Officerer paa den kgl. Flaade var fri for at være til Søs, og som derfor maaske lugtede noget af Fartøjet“ ⁴⁾). Saa oprinder 1644. I Slaget paa Kolbergerhede deltager han som Kaptejn paa Oldenborg i J. Vinds Eskadre og staar Trefoldighed godt bi under Kampen; efter denne bliver P. G. derhos Admiral over J. Vinds Eskadre, bestaaende af Stormarn, Fides, Svanen, Lammet, Havhesten, Jomfrusvenden, Ørnen og Prins Kristian, Københavns Skib. 4. og 5. Jul. bestemmes han til

¹⁾ Sj. Reg. 18, 415. Klæd. 1628. 29. N. Rigsr. VI, 149. VII, 32. 326. ²⁾ Klæd. 1628. ³⁾ Klæd. 1629. ⁴⁾ Sj. Tegn. XX, 378. XXII. 148. 245. 371. Sj. Reg. 18, 414. 498. 522. Klæd. 1627—29. 31. 33. 39.

med Avantgarden at spærre Svenskerne inde ved Kristianspris, først i længere Afstand, dernæst nærmere. 13. Jul. befales han at tage imod det første Stød af Fjenden, hvis denne vilde bryde ud. Og endelig udstedes den skæbnesvangre Ordre af 29. Jul., at P. G. skal lette Anker og søge Fjenden, som han ligger, og give ham først den ene Side og siden den anden. Har P. G. anset Ordren for udførlig eller har han misforstaaet den? Følgerne af hans Ulydighed vise sig snart, idet Fjenden uantastet kan træffe sine Forberedelser til Afrejsen. 31. Jul. degraderes P. G. fra Admiral til Erik Ottesens Viceadmiral; 2. Avg. maa han begive sig til København; 23. Avg. beordres han tiltalt for, hvad han havde forsømt 30. Jul.; Admiralitetsretten mener vel ikke at kunne dømme i Sagen, da den angaar en Adelsmands Liv og Ære, men Rigsraadets Dom gaar den anklagede imod, og 31. Avg. (Klædekammerregnskabet har, mærkelig nok, 4. Sept.) falder hans Hoved for Bødlens Sværd paa Slotspladsen, hvorefter Liget henbæres i et Fjælehus bag Holmens Kirke og bliver siden derfra forflyttet hen til at begraves i Hagedsted Kirke. — P. G. var gift med Birgitte Baad og ejede bl. a. en Plads paa Kristianshavn. 1606, 31, 33 og 34 havde han faaet officielle Indbydelser¹⁾.

273. 1628—29. Gert Pricker, Søn af Skibskaptejn E. Pricker (Levnetsløb 167) antoges 5. Avg. 1628 som Løjtnant (150 Dlr.) og døde 8. Jan. 1629²⁾.

274. 1628—29. Nikolaus Manley (Manle, Mandlein, Mandelinn) blev 26. Avg. 1628 antaget som Skibsløjtnant (150 Dlr.), hvorpaa han var Chef paa Fortuna, (eller Den wolgastiske Pinas) 9. Sept. 1628—28. Marts 1629. 11. Apr. d. A. maatte han begive sig til Ruden og blive der indtil videre for at kræve Told og hindre Tilførsel; men hjemkommen 27. Jul. blev han vistnok aftakket. — Paaske 1630 blev han igen antaget og var først i Virksomhed 27. Apr.—25. Okt. og dernæst paa Mynden i P. Galts Eskadre i Østersøen (2. Dec.—23. Jun. 1631). I Avg. 1631 fik han Befaling til paa Markatten at begive sig til Reval og „forbide“ Gesandten Malte Juels Ankomst; men slap Provianten op forinden, skulde han

¹⁾ Sj. Reg. 21, 298. Sj. Tegn. XXVIII, 192. XX, 108. XXV, 197. 286. XXIV, 586. Rentek. 1872, 177. Volf, Diar. 630. Nielsen IV, 258. Kinch II, 439. Bruun, Kolbergh ²⁾ Klæd. 1628.

uden Forhal sejle tilbage. 1632 var han 5. Maj—28. Jul. paa Flyvende Fisk i Vestersøen under H. Vind; blev ved Paasketid Kaptejn (200 Dlr.); var 1633, efter nogle Smaafarter, fra 7. Sept. paa et længere Togt indtil 13. Nov. 1634; hvervede 1635 Søfolk, sejlede derpaa 13. Jun.—29. Sept. og var endelig i Fart 18. Maj 1636—25. Sept.¹⁾. I Avg. 1638 havde han „paa halvandet Aars Tid været paa Kongens Tog,“ og 1639 fungerede han 11. Marts—17. Nov. 7. Maj 1640 bestemtes han til at opvarte Rigsadmiralens St. Sofia med sit Fides og fik 11. Avg. 250 Dlr. i Gage. 1642, 4. Avg.—13. Sept. førte han paa Lammet og Kronet Fisk de ryssiske Gesandter til Riga og returnerede straks; senere var han i Fart 24. Okt. 1642—15. Feb. 1643 og 12. Apr.—18. Nov. I Krigsaaret 1644 blev han fanget 13. Okt., kom tilbage til Danmark 26. Okt. 1645 og forløvedes 3. Nov. næstefter. — 1638 klagede N. M., der da boede i Helsingør, at Borgmester og Raad dér besværede ham med Skat, idet han i halvandet Aar havde udgivet 3 Skatter og for den fjerde var helt stærkt udpantet, og det uagtet han ingen borgerlig Næring brugte²⁾.

275. 1628—(30). Jakob Kofod blev 27. Okt. 1628 Kaptejn (200 Dlr.) og havde allerede 11. Sept. s. A. paa Postillionen begyndt et Togt, som dog fik en brat Afslutning, idet han 3. Maj 1630 toges til Fange af Hamburgerne paa Elben³⁾.

276. 1628—29. Haagen Jensen Holm blev 20. Sept. 1628 Maanedsløjtnant (10 Dlr.) og 16. Marts 1629 Løjtnant med Aars-Bestilling (150 Dlr.). Den nordlandske Galej førte han 20. Sept. 1628—13. Jan. 1629 og befalede 29. Maj d. A. at gaa med „Pinken“ til Bælt, fængsligen anholde Kaptejnen paa Jagten Vildsvinet og sende ham med Pinken vel forvaret til København, medens han selv skulde træde over paa Vildsvinet og tage Ordre af Admiralen der eller Marsken. Den befalede Arrestation synes dog ikke at være sket; Togtet endtes 26. Jul. og selv afskedigedes H. J. H. 14. Avg. — 11. Jul. 1630 antoges han paany som Løjtnant og forløvedes efter endt Fart 25. Sept.⁴⁾.

1) Sj. Reg. 18, 334. 404. 523. 596. 19, 17. 149. Klæd. 1628. 29. 32. 36. 2) Sj. Teg. XXVI, 330. Sj. Reg. 20, 268. 21, 166. Klæd. 1639. 42. 43. 45. Fridericia I, 58. Breve III, 333. 3) Klæd. 1633. 34. 4) Sj. Reg. 18, 408. 417. Klæd. 1628. 32.

277. 1628—(45). Peter Harbo (Hardebou) fik 30. Okt. 1628 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.). 1629 modtog han i Jan. Ordre om at krydse med den nordlandske Galej ved Samsø og overvintre enten der eller i Kalundborg. 1632 førte han De tre Løver 5. Maj—28. Jul. under Admiral H. Vind i Vester-søen; hvervede 1635 Skibsfolk en Maanedes Tid og var 1636 i Søen 13. Jul.—10. Nov.; det var formodentlig da, at han førte midlertidig Kommando over Norgeseskadren efter A. Muat, og førend S. v. Jasmund blev Admiral; under den sidstes Over-anførsel sejlede han rimeligvis 10. Nov. 1636—20. Marts 1637. I Maj 1640 destineredes han til Chef paa Justitia, blev 1. Avg. Skibskaptejn (250 Dlr.) og hvervede 1641 om Vinteren 100 Baadsmænd i Baahus Len¹⁾. I Apr. 1644 stødte han med Fønix til Kongens Eskadre for Elfsborg; kommanderedes 1. Maj til Marstrand at blive der, indtil O. Gedde kom; men fik s. D. Kontraordre og skulde strax følge Kongen. Med denne sejlede han til Flækkerø og deltog i Slaget i Listerdyb 16. Maj; men fik 3. Jun. Underretning om, at Fønix skulde være O. Geddes Admiralskib, og at han derfor skulde rette sig efter, „hvad O. Gedde ham befalendes vorder“. Endnu 3. Nov. 1645 var han i Marinens Tjeneste. — P. H. til Hvam, Jomfru-holm, Østergaard o. s. v. var Søn af Niels H. og Mette Mund og gift med Maren Mund. Han døde omtr. 1670²⁾.

278. 1628—29. Jakob Fris blev 31. Okt 1628 antaget som Maanedsofficer (10 Dlr.); sejlede med Marstrands Plage 6. Dec. 1628—23. Jul. 1629 og afskedigedes 17. Avg. s. A.³⁾.

279. 1628—(29). Jesper Fris antoges 30. Dec. 1628 med 10 Dlr.s maanedlig Løn (indtil 17. Avg. 1629) og førte (20. Apr. 1629—28. Jul.) Den blaa Mynde til Svendborg for dér at underordne sig Rigens Marsk. Forinden havde J. F. ført Flyvende Hjort 30. Dec. 1628—28. Marts 1629. — 23. Apr. 1636 antoges han paa ny som Kaptejn (200 Dlr.), gjorde en halv Maanedes Rejse til Flækkerø og begyndte 28. Sept. et nyt Togt. 1638 sendtes han i Jul. som „Admiral“ over et eneste Skib, nemlig Rosengalejen, til Reden for Rostok, Told

¹⁾ Sj. Reg. 18, 349. 375. 19, 17. 452. 20, 248. Klæd. 1632. 36.

²⁾ Sj. Tegn. XXVIII, 184—185. N. Rigsr. VII, 772. VIII, 329. Breve III 334 D. Saml. VI, 265. N. Saml. 4to I, 379. Pers. Tids. 2 R. II, 218. ³⁾ Klæd. 1628.

for Varnemynde at hindre. 24. Sept. fik han den Ordre, at han, naar den kejserlige General lod Varnemynde-Skansens demolere, skulde lade Skansens Folk paa de fra Rostok hidskaffede Skibe konvøjere til Travemynde (Side 185). 1639 var han 12. Apr.—2. Nov. til Søes, idet han med Den norske Løve skulde sejle til Kielerfjord at bie en kejserlig Gesandt for at føre ham til Danzig. — J. F. til Landvig, Søn af Daniel F. og Helle Mylting, og gift med Inger Mormand, døde 1676¹⁾).

280. (1628)—(35). Bøj Festersen sejlede 2. Dec. 1628 —25. Nov. 1630 og nævnes derpaa som Løjtnant (150 Dlr.) indtil 5. Maj 1632, da han blev Kaptejn (200 Dlr.) 1632, 5. Maj—29. Jul. førte han Vildsvinet i Vestersøen under H. Vind og var paa et nyt Togt 7. Avg.—30. Okt. 1634 sejlede han 7. Apr.—18. Nov. I Nov. 1635 befales han med Marstrands Plage at slutte sig til A. Muats Eskadre ved Norge. Dec. 1633 viedes han til Maren Torkildsen²⁾).

281. (1628). Ejler Vorm. Se Levnetsløb 227.

282. (1628). Søren Sørensen anføres paa Flaadelisten af 1628 som Chef paa Justitia. I Danske Kompagni indkom 1631 en S. S., og en Mand af dette Navn ejede en Plads uden Vesterport og var ved denne Tid afgangen ved Døden³⁾).

283. (1628). Johan Sandersen var 1628 om Bord paa Galejen Vildsvinet i 3 Maaneder⁴⁾).

284. (1628). Niels Krantz var i Følge Flaadelisten af 1628 bestemt til at føre Galejen Marstrand ved den holstenske Kyst.

285. (1628). Frederik von Buchwald var (i 1628?) forordnet Admiral under Jyllandskysten, der at afværge og forhindre Tilførsel, som ske kunde til Rigens Fjender. — I Marts 1644 havde F. v. B. Befaling over 9 Skibe og 700 Soldater, hvormed han tilbageerobrede Vesterhavssøerne og fratog Fjenden hans Landgangsfartøjer. — Ellers er F. v. B. til Nedergaard mest bekendt som Landofficer. Uagtet udvist stridbar Ulydighed og Uheld i Krigsførelsen var han i Yndest og fik 1642 adelige Privilegier; og da han 1646 ønskede Afsked som Oberstløjtnant, nægtedes det ham, „anseendes, vi

¹⁾ Klæd. 1628—29. 36. Sj. Reg. 18, 405. 19, 385. 20, 22. 71. Sj. Tegn. XXVI, 346. Adelsaarbog. ²⁾ Sj. Reg. 19, 17. 294. 370 Klæd. 1631. 32. 34. Kirkebg. ³⁾ Kbh. Dipl. VI, 58. 222. ⁴⁾ Klæd. 1628.

med hans forrige gjorde Tjeneste er vel tilfreds, han og af os er bekendt og i Landet bosat“. Han havde 1628—29 været Hofjunker og døde 1676¹⁾.

286. (1628). Klavs Jørgensen Holst. Omtr. 1628 var K. H. Skibskaptejn under Admiral F. v. Buchwald under Jyllandskysten; men da Admiralen en Gang gav sin Løsning om at gaa til Sejls, lystrede K. H. ikke, „eftersom en Del af hans Skibsfolk var i Land“. For denne „mislige Forseelse“ Skyld flygtede han til Sverig og blev Kaptejn for et af de fornemste svenske Orlogsskibe, men anholdt dog 1636 den danske Konge om Pardon og fik 9. Dec. Brev paa at maatte begive sig ind i Danmark igen og forskaanes for al Tiltale. Da han 2. Marts tillige havde begæret Skibsløjtnants eller Skippers Plads, eksamineredes han af Rigsadmiralen og er rimeligvis da blevet Løjtnant; 19. Jan. 1639 udnævnes han til Kaptejn (300 Dlr.). Han var til Søes 26. Marts — 31. Jul. 1642, 23. Apr.—6. Nov. 1643 og 22. Dec.—19. Okt. 1644, og fik endnu 1647 20 Dlr. i Rejsepenge. 1645 boede han i Admiralgade. Men 21. Avg. 1649 dømtes K. H. at miste sit Liv for med beraad Hu at have dræbt en værgeløs Mand, Peter Ottesen, i en Seng, denne havde lagt sig paa; K. H. havde vist Kone og Pige ud og skudt Slaaen for Døren for at kunne fuldbyrde sin Misgerning²⁾.

287. 1629—31. Andreas Muat var Løjtnant (150 Dlr.) fra 17. Jan. 1629 indtil Mikkelsdag 1631, da han vel forløvedes³⁾.

288. 1629—30. Hans Hammer fik 9. Feb. 1629 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.), førte 23. Marts—27. Jun. St. Johannes og 3. Okt.—30. Maj 1630 et andet Skib, men blev d. D. taget til Fange af Hamburgerne. 1636, 23. Apr. antages han paa ny og faar 1638 Datteren Kirsten hjemmedøbt⁴⁾.

289. 1629—30. Rejnholt Bentsen blev 12. Marts 1629 Løjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 31. Marts 1630⁵⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 19, 464. 21, 169. Sj. Tegn. XXVIII, 150. 148. XXIX, 44. Rentek. 1872, 148. Meidell, Fra Enev. Dæmr. ²⁾ Sj. Reg. 19, 464. Sj. Tegn. XXVI, 15. Klæd. 1639. 42—44. 47. Kbh. Dipl. VI, 238. D. Mag. 3. R. IV. 5. ³⁾ Sj. Reg. 18, 380. Klæd. 1629—31. ⁴⁾ Klæd. 1629. 32 36. Sj. Reg. 19, 384. Kirkebg. ⁵⁾ Sj. Reg. 18, 395. Klæd. 1632.

290. 1629. Movrits Klavsen antoges 16. Marts 1629 som Løjtnant (?), sejlede med Den norske Bøjert 5. Apr.—11. Jul. og aftakkedes 21. Sept.¹⁾.

291. 1629—30. Jens Skram blev 23. Marts 1629 Skibsløjtnant (150 Dlr.), var 30. Marts—26. Jun. om Bord paa Haren, udskev Skibstømmermænd 5. Dec. 1629—29. Feb. 1630; var 3. Maj—16. Jul. til Søs med Markatten, hvorefter han aftakkedes s. D.²⁾.

292. 1629—(33). Johan Kornelissen førte 1617 som Skipper et københavnsk Handelsskib norden om. 1618 var han Understyrmand paa Kristian, der deltog i Ove Geddes ostindiske Rejse, og dømtes 1619 fra officio og til 3 Gange at drages under Kølen for at have udtalt forklejnende Ord om Skibsartiklerne; men blev senere Skipper og Styrmand paa samme Skib, hvorfor der, da Skibet var strandet, gaves ham (1621) „Seddel“ paa Lønningen for denne Tjeneste. — 26. Marts 1629 blev han Kaptejn til Skibs (200 Dlr.) og førte i Maj Kongesønnen Hertug Frederik til Holland paa Havhesten, hvorefter han nogen Tid skulde løbe under jydsk Kysten ved Ringkøbing (indtil 12. Jul.). 1630 udtog han Baadsfolk i Skaane, Halland og Bleking, hvorefter han paa Hamborgtoget var Underadmiral P. Galts Løjtnant paa Spes. 1631 i Jul. befales han at begive sig til Itzeho, forsyne et Skib dér med Stykker, Munition, Proviant og Folk og føre det til København; i Sept. skal han i Kiel sammen med en Arkelimester opsætte Artilleriet paa Torvet og derpaa føre Skytset til Glykstad; endelig faar han 12. Okt. Søpas paa De tre Kroner fra Glykstad til København. 1632 sejlede han 15. Jun.—30. Sept., men kaldes 1633 „forrige Skibskaptejn“³⁾.

293. 1629—(38). Knud Stensen bliver 29. Marts 1629 Løjtnant (150 Dlr.), er 1630 Kvartaladmiral H. Vinds 2den Løjtnant paa Lindormen imod Hamborg og fører 1632 De to Løver i Vestersøen under H. Vind 5. Maj—25. Jul. og dernæst til 7. Sept. 1633. D. A. afsejler K. S. fra Elben med Lammet i P. Munds Eskadre, efter ved Paaske at være blevet Kaptejn (300 Dlr.); farer 1634, 21. Apr.—11. Okt.; 1635, 20. Jun.—

¹⁾ Klæd. 1629.

²⁾ Sj. Reg. 18, 399. Klæd. 1629. 30.

³⁾ Sj. Reg. 18, 400. 408. 469. 498. 587. 597. Klæd. 1629. 30. 33. 39. N. Rigsr. IV, 616. Schlegel, Saml. I, 2.

23. Avg.; 1636, 15. Maj—7. Sept. (som Admiral over Oldenborg og Rafael at krydse mellem Island og Færø); 1637, 14. Apr.—18. Sept. og 1638, 5. Apr.—31. Jul., (da han bl. a. paa Oldenborg fører Østersøflaadens Maanedstjenere til København). 1638—45 er K. S. Lensmand i Nordlandene og skal 1640 i sit Len udskrive 100 Skibsfolk og selv føre dem til Holmen. — K. S. til Stensgaard fik 1644 Bevilling til at lade sig vie til Mette Karstensdatter, med hvem han forinden havde et Barn ¹).

294. (1629). Johan Farbis. Om Bord paa Rafael havde P. Galt „spist“ Kaptejn Forbes 23 Marts 1629—6. Apr.; 1618—22 var Johannes Froboes i Tyske Kancelli; 1634 solgte Johan Baarbes et Parti Hamp til Kongen, og 1645 boede Kaptejn Johan Farbis i Strandkvarter i København ²).

295. (1629)—(32). Lavrits Kristensen Oddevold er endnu 1625 Skipper (100 Dlr.). Men i Ordren af 21. Maj 1629 til ham om paa Galejen Krokodillen at ledsage Skuder til Svendborg og derpaa afvente nærmere Ordre, kaldes han „vor Skibskaptejn“. Som saadan oppebar han Kostpenge paa Krokodillen 16. Maj—30. Jul.; ligeledes paa K. Maj.s Galej Stavanger (mod Hamborg i G. Kruses Eskadre) 1. Jun. 1630—20. Okt. og endvidere 16. Jun. 1632—8. Sept. ³).

296. (1629). Peter Rikardtsen fik 17. Jun. 1629 Pas til at føre Trondhjems Galej hjem til Norge ⁴).

297. (1629). Thor Lavritsen befalede 17. Jun. 1629 at hjemføre Frederiksstad Galej ⁴).

298. (1629)—46. Povl Mikkelsen blev 17. Jun. 1629 skikket til Norge med Skien Galej, men synes dernæst ikke at have været i Tjenesten før 4. Marts 1632, da han blev Løjtnant (150 Dlr.). 1634 laa han paa Strømmen i Prinsens Bilager og førte 1635 St. Oluf Galej til Norge (27. Nov. 1635—28. Sept. 1636). Kaptejn (200 Dlr.) blev han 1638 ved Paaske, var 1639 til Søs 6. Apr.—9. Nov. og laa fra Jun. med Prinsens Jagt i Middelfartsund. 1640 blev han (7. Maj) Chef for De to

¹) Sj. Reg. 18, 402. 498. 19, 17. 71. 202. 399. Sj. Tegn. XXII, 368. XXVI, 312. Klæd. 1633—39. N. Rigsr. VII, 624. VIII, 307. Erslev, Len. II, 86. ²) Klæd. 1628. Rentek. 1872, 166. Breve II, 304. Kbh. Dipl. VI, 243. ³) Klæd. 1625. 30—32. Sj. Reg. 18, 416. 498. ⁴) N. Rigsr. VI, 149.

Løver og fik (11. Avg.) sin Løn øget med 50 Dlr.; sejlede saa 24. Apr. 1643—29. Nov. og 19. Marts 1644—12. Nov. 1. Apr. afsejlede han nemlig fra København med Postillionen til Elfsborg, Flækkerø og Listerdyb, hvor Slaget stod 16. Maj. Paa Kolberghede førte han samme Skib i K. J. Grabovs Eskadre. 22. Jul. sendtes han og Markattens Chef fra Kielerfjord til Neustadt at gøre sit bedste for at bemægtige sig eller ruinere de svenske Skibe dér. Ved denne Lejlighed erøvrede en Skude, som af de svenske var fraløb, og det bevilgedes P. M. og hans Fælle at beholde denne Prise mod at tage Admiralitetets Dom over den. 1645 udskrev P. M. Baadsmænd og boede da paa Kødmandergade i velb. Kristian Belovs Gaard, men han døde 30. Jul. 1646, og hans Efterleverske hævede hans Tilgodehavende¹⁾.

299. 1629—43. Oluf Glad (maaske identisk med den i Levnetsløb 136 nævnte O. Jensen) blev Løjtnant 3. Jul. 1629 (150 Dlr.) og var i Søen paa Haren 3. Maj 1630—26. Okt. og paa Den flyvendes Fisk under P. Galt i Østersøen 2. Dec.—28. Jun. 1631. 30. Maj d. A. havde han faaet Instruktion om at afgaa med Den flyvendes Fisk, Mynden og St. Olaf Galej til Ruden at hindre, at „vor Bygning der turberes“ eller at Toldernes Oppebørsel formenes. Dernæst sejlede han 5. Maj 1632—17. Okt. 1633; det første Aar førte han Lammet under H. Vind i Vestersøen; det andet Den kronede Fisk i Vestersøen under A. Muat; Skibskaptejn (200 Dlr.) var han bleven Paaske 1632. 1634 befaledes han i Marts at være Viceadmiral i Skagerak paa Galejen Samson under V. Evertsen (5. Jun.—23. Sept.); 23. Sept. 1634—6. Maj 1635 sejlede han med Gabriel, som affærdigedes til Trondhjems Len imod fremmede især hamburgske Skibe uden Pas, og som skulde hjembringe en Ladning Sild til Proviantgaarden. 1635 fo'r han endvidere 20. Jun.—12. Sept., derpaa 2. Nov.—11. Apr. 1636, (da han førte Gribben i Vestersø under A. Muat), 29. Apr. 1636—30. Dec. og 14. Marts 1639—2. Dec., (da han „forskød“ for 129 Dlr. Munition). 11. Avg. 1640 forbedredes hans Løn til

¹⁾ Sj. Reg. 19, 47, 370, 20, 64, 120, 268, 21, 302. Sj. Tegn. XXVIII, 190. Klæd. 1634. 39, 43, 45, 47. N. Rigsr. VI, 149. Breve III, 335. IV, 491. D. Saml. VI, 264. Bruun, Kolbergh. 34. Kbh. Dipl. VI, 306.

250 Dlr. og 1. Jan. 1643 til 300 Dlr.; 1642 konvøjerede han paa Delmenhorst Saltskibe til Spanien (under K. J. Grabov, 22. Apr.—5. Okt.), og 1643 gjorde han sin sidste Rejse 24. Apr.—11. Nov., da „han ved Døden er afgangen“¹⁾.

300. (1629). Frans Arnesen blev 1629 „forstrakt“ med 30 Dlr. i Kostpenge²⁾.

301. (1629). Henrik Backer fik 1629 30 Dlr. Kostpenge som Forstrækning²⁾.

302. 1630—31. Kristoffer Her von Rederen (Rehdern) blev 19. Jan. 1630 Skibskaptejn (300 Dlr.) og forløvedes 26. Nov. 1631³⁾.

303. 1630. Jens Boldevig. Levnetsløb 265.

304. 1630—44. Markus White (Vitte, Huidt, Widt, Weicht), af engelsk Herkomst, blev 24. Feb. 1630 Skibskaptejn (200 Dlr.) og var i Fart 27. Marts 1630—19. Nov. 1631; 15. Apr. 1632—13. Jul. og 7. Sept.—13. Dec.; 30. Marts 1633—8. Okt.; 20. Avg. 1634—11. Nov. og endelig 2. Maj 1635—18. Avg.; desuden havde han d. A. hvervet Søfolk 1 Maaned og efter Ansøgning faaet 100 Dlr.s Forbedring paa sin Gage. 8. Okt. 1639 begav han sig med Snarensvend til Kielerfjord at visitere efter Salpeter. I Vinteren 1640 udskrev M. W. 400 Baadsmænd af Baahus Len; bestemtes i Maj til at føre Spes, (som skulde blive „a part“), og sendtes i Jul. til Flækkerø at opsøge Skibe, som havde angivet mindre Last af Master o. desl., end de havde inde, eller ingen Toldseddel havde fra Sundet; han skulde modtage nærmere Anvisning af Lensmændene og proviantere i Flækkerø. Han attraperede virkelig 3 Skibe, som havde udført Master af større Dimensioner end tilladt. 1641 førte M. W. Norske Løve fra Kristianspris til København. Fra 13. Avg. 1642 laa han i Listerdyb og krævede Told af Heste, Fæ og Korn; Pengene nedlagdes i en Toldkiste, og til Regnskaberne holdt han en Dreng, „der kunde skrive“. Til Instruksen gjorde Kongen selv et Udkast; 28. Jul. 1643 fik W. Den dynkerker Bøjert og Gunde Langes Jagt til Hjælp ved Toldopkrævningen ved Amrum og „Heveren“. 1644, 4. Jan. befales det ham at hverve

¹⁾ Klæd. 1629. 31. 34—39. 43. 45. Sj. Reg. 18, 523. 582. 19, 17. 71. 148. 215. 291. 370. 20, 268. 21. 122. 209. N Rigsr. VII, 15. ²⁾ Klæd. 1629. ³⁾ Sj. Reg. 18, 454. Klæd. 1630.

3 à 400 Baadsmænd paa Øerne ved Listerdyb, sættes med 8 Galejer til at forsvare Vesterhavssøerne; gaar i Feb. over til Fjenden, men falder næste Maaned i de danskes Hænder ved Øernes Indtagelse og bliver 25. Apr. „til Glykstad for sin Forseelse stranguleret“. I den korte Tid, han var i svensk Tjeneste, lod han et Barn (Markus) døbe i Ribe, da Byen var besat af Fjenden¹⁾.

305. 1630. Tidemand Klavsen. Levnetsløb 195.

306. 1630—45. Nikolaus Manley. Levnetsløb 274.

307. 1630—31. Niels Kristensen blev 10. Jul. 1630 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og befalede at rejse til Glykstad, hvorefter han forløvedes 1. Maj 1631. 1634 var han Tolder i Nordmøre i Trondhjems Len²⁾.

308. 1630. Erik Orning blev 10. Jul. 1630 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og var paa Hamborgtogtet Viceadmiral-General G. Kruses 1ste Løjtnant paa Oldenburg, men forløvedes 9. Okt. E. O. til Ejde, vel en Søn af Erik Ottesen O. og Karen Muat, gift med Mette Harbou, levede endnu 1652. 1627—33 boede han i Ribe og havde Børnene Mads, Søren og Sofie til Daaben; A. Skels Frue Birte Fris viste ham sin Ringeagt ved til Datterens Barsel at sende sin Fadeburskvinde i sit Sted³⁾.

309. 1630. Haagen Jensen Holm. Levnetsløb 276.

310. 1630. Niels Jensen (Bøge) blev 24. Jul. 1630 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 13. Okt. I 1644 kæmpede „Jens Nielsen“ om Bord paa Gak med i P. Munds Eskadre paa Kolberghede; 13. Okt. blev N. J. tagen til Fange, men løsgaves, saa at han Okt. 1645 hjemkom paa Jomfrusvenden. Baade 1647 og 1649 var N. J. B. endnu i Tjeneste og havde sidste Aar 200 Dlr. i Løn⁴⁾.

311. 1630 - 41. Klavs Daa. Se Levnetsløb 4.

312. (1630). Jens Andersen Faaborg nævnes baade 1607, 1622 og 1625 som kgl. Skipper, men 1630 førte han

¹⁾ Sj. Reg. 18, 471. 19, 357. 20, 240. 21, 54. 169. Sj. Tegn. XXVI, 492. XXVIII, 68. 124. Klæd. 1632—35. 44. N. Rigsr. VII, 624. Breve III, 336. 391. IV, 253. 365. Jydske Saml. I, 137. ²⁾ Sj. Reg. 18, 495. Klæd. 1630. 31. N. Rigsr. VI, 637. 643. ³⁾ Sj. Reg. 18, 495. 498. Klæd. 1630. N. Saml. 4to VI, 251. Jydske Saml. I, 139. Y. Nielsen, J. Bjelke 370. Pers. Tids. 2. R. II, 244. ⁴⁾ Klæd. 1630. 45—49. Bruun, Kolb. 35.

Tre Kroners Galej 27. Jul.—19. Okt. (mod Hamborg) og hævede Kostpenge, som om han var Søofficer ¹⁾).

313. (1630). Peter Hermansen fungerede 27. Jul.—19. Okt. (som Skibsofficer?) ²⁾).

314. (1630). Knud Tollesen. Se Levnetsløb 239.

315. (1630)—45. Verner von Wow. Se Levnetsløb 247.

316. (1630). Børge Holm afsejlede 6. Avg. mod Hamborg i H. Vinds Eskadre som Kaptejn paa Rosengalej ³⁾).

317. (1630). Oluf Knudsen deltog fra 6. Avg. i Hamborgtoget som Chef for Flyvende Hjort i H. Rosenkranses Eskadre ³⁾).

318. (1630). Gunde Ranuigk(?) fik 27. Okt. i Glykstad Pas til at begive sig til København med Galejen St. Oluf ⁴⁾).

F.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1631—43.

319. 1631—45. Jakob Andersen var 5. Jan. 1631 blevet Løjtnant (150 Dlr.), var 1632 (i Maj) K. Stensens Løjtnant paa De to Løver i Vestersøen og fungerede senere 22. Okt.—18. Marts n. A. 1634 forordnedes han at ligge paa Strømmen udi Prinsens Bilager, og senere sejlede han 17. Okt.—20. Nov. og 1636 13. Apr.—31. Avg. Paaske 1638 var han udnævnt til Kaptejn med 200 Dlr.s Pension, som Avg. 1640 forhøjedes til 300 Dlr., og i Maj d. A. skulde han paa Havhesten opvarte Norske Løve. 1641 i Maj sendtes han til Hertugdømmerne for at bemægtige sig Salpeter fra Skibene og føre det til Guvernøren i Kristianspris. 1642 sejlede han 1. Maj—7. Jul.; i 1643: 18. Marts—9. Jul. og 29. Avg.—

¹⁾ Klæd. 1607. 25. 31. Kirkebg. ²⁾ Klæd. 1634. ³⁾ Sj. Reg. 18, 498. ⁴⁾ Sj. Reg. 18, 516.

20. Nov.; i Marts konvøjerede han med St. Peters Galej under Admiral H. Lydersen Øksneskibe til Holland. 1644 deltog J. A. i Krigen 1. Feb.—7. Nov. Han kommanderede Forlorne Søn, der 29. Feb. sammen med Haabet sendtes til Hallands Kyst at skaffe alle Skuder og Baade til København, for at de ikke skulde falde i Svenskens Gevalt, hvorefter han i Øresund indhentede nærmere Ordre. Straks efter laa han for Elfsborg og borttog her en svensk „Galeon“, hvormed han 12. Maj ankom til Helsingør. Herom tryktes en „sandfærdig Beretning“. Han var 1. Maj blevet sendt til Kristian IV's Eskadre ved Gøteelv og 8. Maj til Samsø. J. A. forløvedes 3. Nov. 1645. Han skal være født 1589, død 1676 og begravet 4. Jun. i Holmens Kirke. Hans første Hustru fødte ham 1635 og 1636 2 Døtre, der begge hed Anna. 25. Feb. 1637 trolovedes han med Mette Johansdatter, Skrædder J. Pops Datter i Aalborg, og i Dec. fik Ægteparret, der boede i Badstuestræde, et Barn døbt. 1638 fødtes Barnet Hans, 1640: Mette, 1642: Villads og 1644 endnu et Barn. 1645 boede J. A. i Skindergade og skal senere have ægtet Anna Simonsdatter. 1646 ejede han en Part af Mikkel Vibes Have uden Vesterport ¹⁾).

320. 1631—32. Frans (von) Stenvinkel havde 1630 paa nogle Aars Tid været i Ostindisk Kompagnis Tjeneste paa den ostindiske Rejse, derover alt sit tilsat, og dog ikke kunnet bekomme den ham tilsagte Løn og Besolding. Paa hans Klage beordredes Kompagniets Forvaltere at kontentere ham. 8. Apr. 1631 blev han Skibsløjtnant (150 Dlr.), var 7. Maj 1632 P. Harbos Løjtnant paa De tre Løver i Vestersøen og aftakkedes 1. Avg. Senere blev han af Jens Bjelke ansat til Tolder i Bergenshus Len, men afskaffedes 1639, anseendes, han ikke var værd at betros til nogen Bestilling, eftersom han formedelst adskillige hans Bedrifter og uterlige Forhold var bleven forvist Danmark. Desuagtet vedblev han senere (1644) paa egen Haand at drive Tolder- og Visitørforretninger i Norge, foregivende, derpaa at have Generalvisitørens Befaling. Der udgik da det Konge-

¹⁾ Sj. Reg. 19, 17, 20, 63, 268, 21, 49, 230, 279. Klæd. 1631, 34, 36, 42, 43—45. Kirkebg. Breve III, 335. D. Saml. VI, 265. Stolpe, Dagspressen I, LXI. Kbh. Dipl. VI, 289. Nielsen IV, 338. Lützwow 12.

bud, at han skulde udvises af Bergenhus Len eller velforvaret skikkes til København ¹⁾).

321. 1631—(33). Ove Dal blev 1. Maj 1631 Skibsløjtnant (150 Dlr.), sendtes i Maj 1632 som Chef paa Flyendes Hjort under H. Vind i Østersøen, udsejlede i Marts 1633 i Vestersø med Kronet Galej under A. Muat og var til Søs 4. Maj 1632—4. Apr. 1633. O. D., Søn af Lavrits D., skrives til Malkenæs og Sandvigen i Søndhordlen ²⁾).

322. 1631—46. Stenzel von Jasmund. Levnetsløb 241.

323. 1632—45. Frans Nielsen (Nilson) blev 25. Feb. 1632 Løjtnant (150 Dlr). Uagtet han ogsaa de følgende Aar anføres i Regnskaberne som Officer, høre vi dog intet om ham før 1639, da han gjorde Togt 28. Marts—29. Jan. 1640. I Jun. 1639 laa han som tilforordnet Admiral over Galejerne Dybendal og St. Peter i Bælt og skulde i Okt. med Højenhald løbe i Sliens Fjord og kræve Salpeterold. I Maj 1640 befalede han paa Ørnen at opvarte Norske Løve, og 11. Avg. blev han Kaptejn (200 Dlr). 1644 gjorde han Krigstogt fra 7. Feb. (—18. Feb. 1645), var 26. Maj 1644 i Kongens Eskadre med Samsons Galej i Flækkerø, udsendtes for at opsøge P. Munds Flaade og byde ham at forfølge sig til Flækkerø, kommanderede samme Skib i P. Munds Eskadre paa Kolbergerhede og var i Okt. under Lolland som Kaptejn paa Lammet en af de faa, hvem det trods skrap Forfølgelse lykkedes at undgaa den almindelige Ødelæggelse. F. N. forløvedes 3. Nov. 1645 og boede da paa Vandkunsten ³⁾).

324. 1632—(40). Iver Hansen Kolding blev 28. Feb. 1632 Løjtnant (150 Dlr.) og sejlede fra 7. Maj i Vestersøen som V. v. Wows Løjtnant paa Rafael. 1633 fungerede han 25. Feb.—9. Jul. og 20. Avg.—17. Okt., var 1635 (8. Apr.—14. Nov.) sendt til Ruden med Den flyvende Hjort og blev 1638 ved Paaske Kaptejn (200 Dlr., 11. Avg. 1640 forhøjet til

¹⁾ Sj. Tegn. XXIV, 450. Sj. Reg. 18, 573. 19. 17. Klæd. 1632. N. Rigsr. VII, 578. VIII, 308. ²⁾ Sj. Reg. 19, 17. 20. 72. Klæd. 1632. 33. (Norsk) Budstikken IV, 718 ³⁾ Sj. Reg. 19, 227. 20, 119. 268. Sj. Tegn. XXVI, 492. XXVIII, 185. Breve IV, 335. Se Rettelserne i nærværende Værk. Klæd. 1644. 45. Bruun, Kolb. 35. Garde, Efterr. I, 143. Kbh. Dipl. VI, 259.

250 Dlr.), men er dernæst afsat fra sin Tjeneste. 18. Okt. 1642 blev han efter Ansøgning atter antaget i sin forrige Stilling. I Krigens Tid virkede han 28. Dec. 1643—20. Dec. 1645. I Nov. 1645 fik han et Tillæg af 50 Dlr. til sin Gage og havde samme Løn endnu i 1650. Det vides ogsaa, at han var i Fart Marts 1653—4. Dec. 1654. — 1633 boede han paa Vestergade og fik Sønnen Mads døbt; 1634: Datteren Sofie og 1636: Kristian og Magdalene Sybilla. 1645 boede han paa Gammeltove og havde 1647 en indviklet Gældssag med B. Orning¹⁾.

325. 1632—45. Povl Mikkelsen. Levnetsløb 298.

326. 1632—41. Trond Tejste (Thested, Thiste, Teste, Thæst) blev 4. Apr. 1632 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.), men Bestillingen udfærdigedes først 19. Maj 1637. — 1632 var T. T. A. Muats Løjtnant paa Svanen i Vestersøen og i Marts 1634 Admiral D. Husums Viceadmiral over 2 Galejer, hvoraf T. T. skulde føre Hjorten mellem Jylland og Norge (4. Jun.—11. Okt.). 1635 udkommanderedes han 11. Nov. i Vestersø paa Kronens Galej under A. Muat. Han forløvedes Mikkelsdag 1641, men gjorde 1644 atter Tjeneste 13. Jun.—20. Avg. og førte 1. Jul. Sorte Bjørn i K. J. Grabovs Eskadre paa Kolberghede. — T. T. til Hananger og Lunde paa Lister var Søn af Hans T. (Levnetsløb 75) og gift med Karen Fris og med Pernille Rytter. I Skifteforretningen efter T. T. 1660 anføres blandt Bohavet ogsaa et Minde om Ejerens forhenværende Stilling: en Skibs-Underdyne²⁾.

327. (1632). Bent Andersen var 5. Maj—7. Okt. 1632 Løjtnant med 14 Dlr. Løn om Maanedn og blev V. Evertsens Løjtnant paa Kronet Fisk i Vestersøen. Men ellers omtales han som Skipper, boede 1629—32 „i K. Majs Huse“ og fik i de Aar 3 Børn, hvoriblandt Ingvor og Margrete³⁾.

328. 1632—(35). Kristian Klavsen Flensborg, „os elskelig“, blev 9. Maj 1632 Løjtnant (150 Dlr.) og allerede 29. Dec. Kaptejn (200 Dlr.) 1634 var han til Søs 5. Maj—

¹⁾ Sj. Reg. 19, 17, 20, 309, 20, 64, 268, 21, 213. Bestal. Prot. III, 218. Klæd. 1633, 36, 44, 45, 49, 51. Sj. Tegn. XXIX, 247. Kirkebg. Kbh. Dipl. VI, 287. ²⁾ Sj. Reg. 19, 500, 17, 215, 370. Klæd. 1634, 43, 44. Bruun, Kolbh. 34. N. Saml. 4to III, 375. ³⁾ Sj. Reg. 19, 17. Klæd. 1632. Kirkebg. Er maaske den i Bruun, Kurt Adl. 411. Kbh. Dipl. VI, 508. D. Saml. 2. R. V, 21 nævnte Bernt A., død 1675.

15. Jun. og forordnet at ligge paa Strømmen udi Prinsens Bilager. 1635 sejlede han 8. Apr.—30. Avg., idet han paa De tre Løver afgik til Irland for at forsørge det ostindiske Skib Kristianshavn med Folk og Takkel og konvøjere det hjem. Med Guvernøren i Irland skulde han holde god Korrespondens og hannem en Present ved H. U. Gyldenløve lade presentere og overlevere. Hjemkommen fik han 7. Nov. Bestilling at drage med St. Anna til Ostindien mod en maanedlig Besolding af 100 Dlr., og hans Hustru, der var en Udlænding, modtog 3 Maaneders Forskud paa denne hans Løn. Men Rejsen maa have voldt K. K.s Død, thi 6. Maj 1638 fik hans Efterleverske Tilhold om at skifte med sit Barn og stille en Formynder for det, førend hun selv drog ud af Landet. Af Børn kendes i øvrigt 2: Engelke, døbt 1633, da K. K. boede i Pilestræde, og Mary, døbt 1635, da han var ude med De tre Løver¹⁾.

329. 1632—(38). Johan (Jan) Adriansen blev 19. Maj 1632 Skibsløjtnant (150 Dlr.). 1635 sejlede han først 11. Jun.—26. Sept. og befaledes dernæst 11. Nov. at være Chef paa St. Peter under H. Knudsen til Norge. 1636 var han i Fart 5. Jan.—12. Okt. og skulde 23. Marts 1638 ligge under Norge med Samsons Galej og gaa ad Fladstrand mod Dynkerkerne, indtil tre Uger efter Mikkelsdag; Baadsfolket maatte ej gøre Folket der paa Landet nogen Overvold eller Uret, „som vi hidtil formærket have at være sket“²⁾.

330. (1632). Peter Jonsen Landskrone sejlede 5. Maj—7. Okt. 1632 som Maanedsløjtnant paa Lammet, Kaptejn O. Glad, i Vestersø³⁾.

331. (1632). Johan Hasenkop var 5. Maj—7. Okt. 1632 M. Hess'es Løjtnant paa Fides i Vestersøen, vistnok som Maanedsløjtnant³⁾.

332. (1632). Rasmus Gylling fik 16. Maj 1632 Pas at begive sig udi Bælt med Samsons Galej⁴⁾.

333. (1632). Jørgen Nielsen Tærning fik 16. Maj 1632 Pas at ligge med en Galej under Faaborg for at hindre Toldsvig⁵⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 19, 64. 309. 367. Sj. Tegn. XXV, 464. XXVI, 303. Klæd. 1634. 35. Kirkebg. Breve III, 407. ²⁾ Sj. Reg. 19, 54. 370. 20, 4. Klæd. 1635. 36. N. Rigsr. VII, 390. ³⁾ Sj. Reg. 19, 17. Klæd. 1633. ⁴⁾ Sj. Reg. 19, 50. ⁵⁾ Sj. Reg. 19, 51.

334. 1632—45. Lavrits Bertelsen blev 8. Jun. 1632 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.). 1634 laa han paa Strømmen til Parade ved Prinsens Bryllup og var 1639 i Virksomhed 11. Marts—2. Dec. I Begyndelsen af 1644 udskrev han 300 Baadsmænd i Baahus Len, sejlede 15.—29. Marts og 26. Avg. —13. Okt. og førte under Lolland Søhesten, som erobredes; han selv toges til Fange og kom først 26. Okt. 1645 tilbage til Danmark, hvorpaa han forløvedes 3. Nov. — Men 1647 anføres han som atter værende i Tjenesten (250 Dlr. og 25. Dec. 1649: 300 Dlr.) og vides at have været i Fart i hvert Aar 1652—1658. Han døde 1662 og begravedes 20. Apr. i Holmens Kirke. Med sin Hustru Mette Hansdatter havde han mindst 3 Børn: Inger (1644), Hans (1646) og Bartilneis (1648). 1645 boede L. B. i Hestemøllestræde, 1660 købte han Nr. 5 i Laksestræde for 400 Dlr. — Angives at have været en Søn af Adelsmanden Bertel Lavritsen Hørby¹⁾.

335. 1632—44. Daniel Nielsen Frederiksstad blev 6. Sept. 1632 Løjtnant (150 Dlr.); laa 1634 paa Strømmen udi Prinsens Bilager; bestemtes 7. Maj 1640 paa Kronede Fisk at opvarte Patientia; befaledes 14. Sept. med Krongalej (og Arken) at krydse mellem Elben og Helgoland efter Dynkerkere; var 11. Avg. bleven Kaptejn med 200 Dlr.s Løn; sejlede i 1642: 26. Marts—14. Maj; udskrev 1644 300 Baadsmænd af Agerhus Len og forrettede i det hele Tjeneste 29. Dec. 1643 -- 2. Dec. 1644; men sidst anførte Dag døde han²⁾.

336. (Før 1632). Frans Herkules. M. V. Prins'es Efterleverske Anneke Korts (Levnetsløb 175) giftede sig med Kaptejn F. H., „der ogsaa havde været i K. Maj.s Tjeneste“ og 1632 befandt sig i Holland. Anneke stod da i Begreb med at drage til ham og blev forskaanet for at svare 10de og 6te Penge af Formuen til Kongen og Byen³⁾.

337. 1633—(39). Jakob Hansen blev 2. Marts 1633 Løjtnant (150 Dlr.) og 25. Jun. 1635 Kaptejn (200 Dlr.); var s. A. til Søs 20. Jun.—23. Sept. og hvervede Skibsfolk en

¹⁾ Sj. Reg. 19, 221. Best. Prot. III, 209. Klæd. 1634. 39. 43. 45. 47. 49—57. Kirkebg. Garde, Efterr. I, 143. Lützwow I, 69. Kbh. Dipl. VI, 262. V, 703. N. Rigsr. VIII, 306. ²⁾ Sj. Reg. 19, 54. 20, 268. 285. Klæd. 1634. 42. 44. 45. Breve IV, 334. N. Rigsr. VIII, 305. ³⁾ Sj. Reg. 19, 42.

Maaned, fungerede 1636 25. Maj—28. Jul. og sendtes 18. Jul. 1639 med Kristians Ark efter en Ladning norske Deler til Glykstad ¹⁾.

338. 1633—37. Otte Jensen fik 16. Apr. 1633 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.), førte (21. Nov. 1635—10. Okt. 1636) Samsons Galej under A. Muat ved Norges Kyst og døde 11. Okt. 1637 ²⁾.

339. (1633). Jakob Hundersen fik Kostpenge 21.—29. Maj 1633 ³⁾.

340. 1633—34. Jens Hansen fik 28. Jun. 1633 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.), paraderede ved Prinsens Bilager 1634 og forløvedes straks efter, 16. Okt. ⁴⁾.

341. 1633—44. Korfits Ulfeldt blev 9. Jul. 1633 Kaptejn (250 Dlr.). 1634 var han Admiral paa Elben og fik 12. Jul. Instruktion i 11 Artikler om Toldens Opkrævning, Skibenes Oplæggelse efter Rigsadmiralens Ordre osv. Paa Vejen til Elb skulde han bemægtige sig de Hamborgskibe, han mødte mellem Øresund og Helgoland. 11. Okt. befaledes han at blive liggende paa Floden med Nældebladet og Skiens Galej Vinteren over, medens Hummeren, Havhesten og Kronegalej skulde til København. Endnu i Dec. faar han Ordre om Provianten og Folkenes Spisning m. m. 1635 hvervede han Skibsfolk 1 Maaned. 12. Marts 1637 fik han Instruktion om at konvøjere Johan Brams Skibe til Spitsbergen med De tre Løver for at hindre ulovlig Hvalfangst fra Fransøvers og andres Side og holde Kongens Højhed i Agt. Denne Instruks modificeredes 29. Apr. derhen, at han, naar han saa, at J. Brams Skibe vare bastante nok til selv „at anholde samme Hvalfiskeri“, skulde straks efter Ankomsten til Spitsbergen vende tilbage til Glykstad paa nærmere Ordre. 1638, 11. Apr. udfærdigedes ny Instruktion for ham til at konvøjere J. Brams Skibe samme Steds hen med De tre Løver, Lammet og Stokfisken; atter skulde han, „al fjendtlig Anmodning, være sig af franske eller Hollændere, afværge“; naar mindelige Forestillinger ikke frugtede, maatte han gribe til Magt. Ved Spitsbergen traf han to hollandske Skibe og bemægtigede sig dem,

¹⁾ Sj. Reg. 19, 79. Klæd. 1635. 36. 39. N. Rigsr. VII, 595.

²⁾ Sj. Reg. 19, 147. 370. Klæd. 1633—36. ³⁾ Klæd. 1633. ⁴⁾ Sj. Reg. 19, 124. Klæd. 1633. 34.

men havde den Tort, at de med Magt bleve befriede af andre hollandske Fartøjer. Efter K. U.s Hjemkomst paakændtes Sagen af Bremerholms Ret og Rigsraadet, hvis Domme ikke gik ham imod; de senere Konvøjeringer til de nordlige Farvande bleve ham dog ikke betroede; men Navnet „Ulfeldts Bay“ bevarede i nogen Tid Mindet om hans Færd i disse Egne¹⁾. 1640 udnævntes han 7. Maj til Kaptejn paa Lindormen og instrueredes 5. Avg. som Admiral over Lindormen og Lammet at gaa til England med Gesandter; i Flækkerø tørnede Lammet imod blinde Skær i Indløbet, og senere skilte en Storm paa 3 Døgn Skibene ad, men han selv red den heldigt af til Ankers under Englands Kyst, idet hans Skib var det bedst besejlede. 11. Avg. havde K. U. faaet et Lønningstillæg paa 50 Dlr. 1641 sejlede han 17. Apr.—13. Sept. I 1644 deltog han baade i Slaget paa Kolbergerhede, hvor han førte De tre Kroner som Viceadmiral i P. Munds Eskadre, og under Lolland, hvor han som Schoutbynacht kommanderede Stormarn, der under Slaget kom paa Grund og toges af Fjenden; K. U. faldt (13. Okt. 1644). Han ligger begravet i Tapdrup Kirke ved Viborg og var, i Følge en (senere) Indskrift paa Alteret, „fordum Riges Admiral, som blev i det Søslag for Lister Anno 1644, da Kong Kristian . . . miste sit Øje“. — K. U. til Selsø, Tvis og Krogsdal var Søn af Rigsadmiral M. U. og Anna Munk og var gift med Else Tot, Hans Lindenovs Enke²⁾.

342. 1633—(34). Staffen Schönfeldt (Schönfelder) blev 14. Sept. 1633 Kaptejn (200 Dlr.). Forinden havde han været kgl. Styrmand og i Nov. 1630 faaet Befaling til at føre sin Bøjert til Itzeho for at hente Tømmer til Glykstad. — Kaptejn S. S. gjorde Tjeneste 2. Okt. 1633—1. Jun. 1634 og forordnedes d. A. at ligge paa Strømmen udi Prinsens Bilager. Men Mikkelsdag oprettedes der en Kontrakt med ham an-

¹⁾ Sj. Reg. 19, 131. 263. 488. 20, 10. Sj. Tegn. XXV, 319. 344. 361. XXVI, 184. Klæd. 1635. Breve IV, 226. 406. Fridericia II, 217. N. Rigsr. IX, 169. ²⁾ Sj. Reg. 20, 251. 267. 17, 509. Sj. Tegn. XXII, 397. 413. XXVII, 328. Klæd. 1645. Hist. Tids. 3 R. III, 493. 6 R. I, 468. Breve I, 330. IV, 334. Bruun, Kolbh. 35. Garde, Efterr. I, 142. Hofman II, 217. 232. Højskolebladet 1887, 1236.

langende Søtønderne paa Elben at have i Agt, at indtage og udlægge etc. I Pension herfor skulde han have 2000 Dlr.¹⁾

343. 1634—44. Sebastian (Bastian) Fenotzsky (Fenogsi, Fenoschi) blev 7. Jan. 1634 Løjtnant (150 Dlr.) og fik 1640 forhøjet Løn (200 Dlr.). 1643 sejlede han 16. Apr.—10. Jun. og 1644: 17. Apr.—24. Avg.; han førte Den hvide Bjørn under K. J. Grabov paa Kolberghede. Men 24. Sept. 1644 aftakkedes han. S. F. boede 1634 paa Kødmandergade og fik da Barnet Anna døbt; 1640 døbttes hans og Hustru Marias Barn Bastian²⁾).

344. 1634—(47). Kristoffer Mormand, Søn af Erik Kristoffersen M., til Esperød, blev ved Paaske 1634 Løjtnant(?) til Skibs (200 Dlr.) og fik Paaske 1640 (som Skibskaptejn) sin Gage forhøjet til 300 Dlr.; s. A. i Maj bestemtes „Kf. Norman“ til Chef paa Marstrands Plage. 1643 fungerede K. M. 24. Apr.—8. Jul.; 1644 afsejlede han 1. Apr. paa Pelikanen til Elfsborg og derfra til Flækkerø, hvor han blev tilbage uden Ordre, men dog var udset til at deltage i det projekterede 3dje Listerdyb-Slag. Paa Kolberghede kommanderede han Sorte Rytter i Kongens egen Eskadron. 11. Jun. 1645 var han til Stede paa Trefoldighed ved Afsigelsen af en Søretsdom, var endnu ved Paaske 1647 i Tjenesten og havde da 972 Dlr. til gode. — K. M. til Esperød var gift med Else Ulfstand og døde 1659. 1645 boede han i „Leyerstræde“ i Borgmester Kristoffer Hansens Baghus³⁾.

345. (1634)—(58). Iver Børgesen. Uagtet I. B. i Regnskaberne indtil 1651 kun forekommer som Underarkelimester og Arkelimester (med 150 Dlr. og efter 1647 med 300 Dlr. i Løn), har han dog til forskellige Tider gjort Tjeneste som Skibskaptejn og som saadan faaet udbetalt Kostpenge: 1634 for 14. Apr.—10. Jul.; 1643 for 5 Maaneder; 1644 for 6 Maaneder, 1645 for 3 Maaneder og endelig for 11. Nov. 1646 —15. Sept. 1647. 1642 synes han at have været Markattens

¹⁾ Sj. Reg. 19, 147, 518. Sj. Tegn. XXIV, 450. Klæd. 1631. 34 Se Levnetsløb 137. ²⁾ Sj. Reg. 19, 222, 20, 287. Klæd. 1633—45. Kirkebg. Bruun, Kolbh. 34. ³⁾ Velvillig Meddelelse af Hr. Arkivsekretær Thiset. Sj. Reg. 19, 283, 20, 319. Danske Saml. i Geh. Ark. 725 Reg. Klæd. 1643. 47. Breve IV, 334. D. Saml. VI, 264. Bruun, Kolbh. 35. (Suhm) Saml. II, 2, 152. Kbh. Dipl. VI, 243. Sj. Tegn. XXV, 197.

Chef ved Norges Kyst; 1644 var han medvirkende, dog maaske som Arkelimester, ved Blokeringen af Kielerfjord; og 18. Jul. 1646 forløves han for at blive Kaptejn paa et af de Skibe, der vare befalede at gaa til Spanien, hvortil Holmens Admiral da skulde forordne ham. Først 27. Apr. 1651 beskikkes han udtrykkelig til Skibskaptejn og ses at have været i Fart 1649 og 1651—58, da der betales ham Kostpenge; 1658 kommanderede I. B., „vores Skibskaptejn“, Batterierne paa Toldboden¹⁾.

346. 1635—(77). (Povl) Jørgen Bjørnsen. Se Levnetsløb 250.

347. (1635). Didrik Hansen Hessel. I Foraaret 1635 krydsede M. Mortensen ved Skagen, indtil Delmenhorst kom til ham i Søen; da skulde M. M. indtræde paa Delmenhorst og „os elskelige D. Hessel, vores Skibskaptejn“ igen gaa sin rette Gang med Postillionen efter sin Instrukses Indhold. 2. Jul. befaledes D. H. med sit underhavende Skib at begive sig til Stavanger og derfra konvøjere til Skagen det Skib, hvorpaa Jørgen Brokkenhuses Lig befandt sig. — 1620 var D. H. Undervisitør i Norge, men udviste næppe noget ulasteligt Forhold i dette Embede, siden Kongen 1622 befalede ham under Trusel med Bremerholms Jærn at lade sin Visiteren blive. Ikke desto mindre blev D. H. 1623 Generalvisitør, og 1626 sælges og afhændes til „Visitør udi Øresund“ D. H. det kgl. Skib Den forlorne Søn, 75 Læster stort. 1631 fik han Bestilling som (Skibs-) Visitør i al Norge og er vel derpaa blevet Skibskaptejn. 11. Maj 1635 solgte Kongen „D. H., vores forrige Visitør hans Gaard i Helsingør, som os nu tilkommer“, for 2000 Dlr. in specie. Men i Jun. 1635 kaldes han atter Visitør²⁾.

348. 1635—45. Verner tor Borrig (Thorborg) var Skibskaptejn (200 Dlr.) fra Paaske 1635. 1635 sejlede han 2. Apr.—24. Avg. 1638, 17. Avg. befaledes han at forfølge sig med Jagten Højenhald ned til Øresund, der at passe paa de danzigske Skibe, at de ej passerede eller repasserede, før-

¹⁾ Klæd 1634. 42—45. 47—58. Sj. Tegn. XXVII, 219. XXVIII, 7. 192. XXIX, 81. Bestal. Prot. III, 208. Kbh. Dipl. V, 459. ²⁾ Sj. Tegn. XXV, 393. 417. N. Rigsr. V, 89. 257. 300. VI, 306. VII, 47. 71. Y. Nielsen, J. Bjelke 144. 274. Rentek. 1872, 205. Sj. Reg. 18, 97.

end de rigtigen vare blevne visiterede og fortoldede. 7. Maj 1640 førte han Samsons Galej og fik 10. Avg. Lønningen forhøjet med 50 Dlr. Han affærdigedes 25. Apr. 1645 paa Den flyvendes Hjort (med St. Peter og Ørnen) til Lolland, der den udvalgte Prinses Ordre at bekomme om Foretagender enten i Øster- eller Vestersø; men, efter at have sejlet 30. Nov. 1644 —6. Sept. 1645, forløvedes han 3. Nov. og fik 16. Jan. 1647 Bevilling til at være fri for al borgerlig Skat og Tynge i København. 1635 boede han paa Nørregade, 1645 i „Leyerstræde“. 1635 døbttes hans Anne Sofie, 1637: Helvig og 1639: Johan ¹).

349. 1635—43. Bærnt Lambertsen (Lambrektsen) blev 1. Maj 1635 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og Paaske 1638 Kaptejn (200 Dlr.; fra 11. Avg. 1640 250 Dlr.). 1638 havde han i 6 Maaneder været i Rusland som Tolck, 1642 fo'r han til Søs 4. Avg.—13. Sept. og 1643: 19. Apr.—17. Okt., da han døde. — 1640 døbttes hans og Hustru Bodil Hansdatters Otte og 1643 efter Faderens Død deres Bodil ²).

350. 1635—(37). Hans Madsen fik 1. Maj 1635 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.) og var 1637 endnu i Tjenesten ³).

351. (1635)—45. Jan (Johan) Jansen. En Mand af dette Navn, Indvaaner i Hull, fik 1617 Pas norden om med sit Skib Susanna; en J. J. var Skipper paa Kristian paa O. Geddes ostindiske Rejse, men blev 1619 dømt fra sit officio for „Letfærdighed og Løgn“; en J. J. fra Holland endelig købte sig i 1629 Søpas til Nordlandene for en Portugaløse. En J. J. var 1635 kgl. Skibskaptejn (200 Dlr.), hvervede Søfolk i 2 Maaneder og tjente til Skibs 26. Jun.—23. Avg. 1636 fungerede han 1. Feb.—20. Apr. og 25. Maj—28. Sept.; 1639: 13. Marts—15. Dec. 1. Maj d. A. sendtes han nemlig paa Markatten til den lybske Rejde for der under Admiral K. J. Grabovs Kommando at afvente videre Ordre; fra Paaskedag var hans Løn forbedret med 50 Dlr. 1640 sejlede han først 25. Jan.—20. Marts; var dernæst i Maj ude ~~at~~ anholde Salpeter; det, der tilhørte de lybske Redere selv, maatte dog passere; 30. Sept.

¹) Sj. Reg. 19, 387. 20, 287. 21, 358. 584. Sj. Tegn. XXVI, 355. Klæd. 1636. 44. 45. Kirkebg. Breve IV, 334. Kbh. Dipl. VI, 243. D. Mag. 4 R. V, 142. ²) Sj. Reg. 19, 331. 20, 64. 268. Klæd. 1635—43. Kirkebg. ³) Sj. Reg. 19, 331. Klæd. 1635. 37.

endelig sendtes han, der 20. Jun. atter havde faaet et Lønnings-tillæg paa 50 Dlr., paa Trost til Norge for at visitere Skibe. 1642 var han til Skibs 4. Maj.—15. Jul.; 1643: 22. Apr.—9. Jul. (og desuden 1 Maaned). 1644 afsejlede han 1. Apr. fra København paa Graa Ulv til Elfsborg og derfra til Flækkerø, hvor han blev efterladt uden Ordre. Men 25. Maj deltog han i Listerdybslaget, dog ikke med Hæder, hvorfor der 3. Jun. afholdtes Krigsforhør over ham i Flækkerø. Graa Ulv førte han dog ogsaa i Kongens Eskadre paa Kolbergerhede og var i det hele i Fart 25. Marts—26. Avg. 1645 virkede han mindst 11. Jun.—6. Sept., hvorefter han 3. Nov. forløvedes. Han boede paa Kristianshavn og fik der 1637 Sønnen Elias døbt. Paa hans Ligsten i Holmens Kirke læses: „Denne Sten og Sted tilhører J. J., K. Maj.s Skibskaptejn, samt hans Hustru Anne Jensdatter, Børn og Arvinger med Rette. Lev ærlig og vel, gør Ret og Skæl, kom Døden i Hu; gør et af to: i Himmerig er Glæde og gode Dage, i Helved er Pine og evig Plage. Anno 1648“. Det sidste Tal betegner Aaret, da Gravstedet købtes; thi Skødet udfærdigedes 1649. Selv døde J. J. vistnok 1668, og det tillodes 2. Feb., at hans afgangne Lig maatte begraves uden Betaling¹⁾.

352. 1635—(51). Ernst Pricker. Se Levnetsløb 167.

353. 1636—44. Robert Williams (Villumsen) fik Paaske 1636 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.). 7. Maj 1640 bestemtes han til Chef paa Lammet og blev 5. Jun. Kaptejn (250 Dlr.s Løn; fra Mortensdag 1642: 300). 1642 sejlede R. W. 22. Apr.—7. Dec. og 1643: 22. Apr.—19. Okt. — 12. Marts 1644 befalede R. W. som Chef paa Nældebladet at følge L. Henriksen med 2 andre Skibe, som skulde krydse under Vismar og ertappe de der af Svensken udrustede Skibe. 25. Maj førte R. W. Nældebladet i Slaget i Listerdyb, men beskyldtes for at holde sig tilbage med sit Skib og kom derfor 3. Jun. i Krigsforhør. Derimod udmærkede han sig paa Kol-

¹⁾ Klæd. 1635. 36. 39. 42—45. Sj. Reg. 20, 72. 74. 246. 291. Sj. Tegn. XXVII, 35. N. Rigsr. IV, 668. Schlegel, Saml. I, 2, 74. D. Saml. V, 59. VI, 264 275. Bruun, Kolbh. 35. Kirkebg. Resen, Inscr. 194. Nielsen IV, 256. 258. Kbh. Dipl. III, 266. 311. VI, 442. Pers. Tids. 2 R. IV, 40. J. J. er maaske identisk med den Kongens Ingeniør, som under Frederik III havde Arbejde ved Københavns Udvidelse mod Nord, og med en J. Hansen af Familien Sundt.

bergerhede, atter som Kaptejn paa Nældebladet i P. Munds Eskadre: det svenske Skib Kattan gjorde et Entringsforsøg paa Nældebladet, men Angrebet afsloges heltemodigt, Svenskeren mistede Bovsprydet og Gallionen, Hænderne afhuggedes endog paa flere af Angriberne, og de danske erobrede et Flag, som blev sat op paa Gækken. Under Lolland blev R. W.s Skib taget af Fjenderne, og han selv faldt. Saaledes varede hans Krigstogt 29. Dec. 1643—13. Okt. 1644. — R. W., der var en Skotte, trolovedes 1640 med Gesebrot (Gesebrekt) Modis (Mods), som var født i Utrecht. 1645 boede Efterleversken paa Østergade og ejede 1661 et Hus i Kongensgade. 5. Marts 1645 fik hun Bevilling til aarlig at bekomme af Provianthuset Fetalje for 20 Dlr.; af Klædekamret havde hun som „Naadsens Besolding“ 40 Dlr., der 1649 forhøjedes til 100 Dlr. (Side 133) ¹⁾.

354. 1636—(58). Jørgen Rytter (Ritter, Ridder) blev 23. Apr. 1636 Løjtnant (150 Dlr.) og gjorde derpaa Tjeneste 4. Jun.—5. Okt. 1640 forhøjedes hans Gage til 200 Dlr. fra 26. Avg.; 7. Maj bestemte Kongen ham til at være K. Ulfeldts Løjtnant paa Lindormen. 1644 var han til Søes 25. Marts—6. Sept. og 1645, da han blev Kaptejn (250 Dlr.), 4. Apr.—27. Sept. Han vedblev at være i Tjenesten under den følgende Konge, overtog 1657 paa Gribben Kommandoen over Eskadren i Medelfarsund og var ogsaa 1658 i Fart. J. R. boede i Antonistræde og var gift med Marie (Mary) Henriksdatter; 1638 døbttes Barnet Jørgen, 1641: Anne Marie; 1645: Barbara; 1646: Marta, og endelig 1649: Sofie, ved hvis Daab Dronning Sofie Amalie var Fadder ²⁾.

355. 1636—44. Albrekt Jack (Siake, Zach, Jackis, Jacques, Sanck) Lordhelmer. 29. Apr. 1622 hjemkom fra den ostindiske Rejse „Her Jackis“, der var Styrmand paa David og havde været i Tjeneste fra 29. Nov. 1618. — 23. Apr. 1636 blev A. J. L. Løjtnant (150 Dlr.) og Paaske 1638 Kaptejn (200 Dlr.), hvorpaa han 1639 sejlede 27. Feb.—2. Nov. 1640 bestemte Kongen 7. Maj: „A. J. paa Gabriel bliver a part“;

¹⁾ Klæd. 1636. 42—44. 49. 51. Sj. Reg. 20, 230. 21, 183. 284. 604. Breve IV, 334. D. Saml. VI, 275. Bruun, Kolbh. 35. 63. Garde, Efterr. I, 142. Kirkebg. Kbh. Dipl. VI, 326. I, 729. ²⁾ Sj. Reg. 19, 384. 20, 287. Best. Prot. III, 247. Klæd. 1636. 44—58. Kirkebg. Breve IV, 334. Mejdell 144. Kbh. Dipl. VI, 321. N. Saml. 4to I, 427.

han skulde nemlig sendes til Veser for der at kræve den paa-
budte Salpetertold; men 30. Jun. befaledes han at kvittere det
Sted, han laa paa i Veser, og krydse i Vestersøen; nødtes han
at søge Veseren igen, skulde han „sætte“ paa den oldenborgske
Side af Floden; de Skibe, der syntes ham mistænkelige, maatte
han følge til Søs. 12. Okt. fik han 300 Dlr. i Løn. 1642
fungerede han 7. Maj—24. Dec., 1643: 24. Apr.—21. Okt. og
oppebar desuden 4 Maaneders Kostpenge; 1644: 27. Feb.—21.
Maj. 20. Feb. fik han Instruktion paa Markatten at føre
Munition til Kristianopol og dernæst krydse, med Rendezvous
ved samme Fæstning, efter svenske Sejlere, der kom fra Tysk-
land; kaldtes 24. Marts til København der at forvente videre
Ordre, men døde 21. Maj. A. J. L. boede i Helsingør og
klagede 1638 over de haarde Skatter, som hans Hustru be-
sværedes med, medens han „nu paa halvandet Aars Tid var
paa Kongens Tog“. 26. Jun. 1644 fik hans Enke Else Frihed
for al borgerlig Skat og Bys Tynge i Helsingør ¹⁾).

356. 1636. Bøj Lavritsen blev 23. Apr. 1636 Løjtnant (150 Dlr.) ²⁾).

357. 1636—38. Jakob (Jack) Kynnair (Kynnairt, Kenner, Kenær) blev 23. Apr. 1636 Kaptejn til Skibs (200 Dlr.) og sejlede 1638, 19. Apr.—11. Sept ³⁾).

358. 1636—(58). Søren Hansen Viborg (eller: Bro-
mand). 2. Marts 1636 androg S. H. V. for Kongen, at han en
Tid lang havde faret paa Vestindien og paa Orlog (formodentlig
som Skipper) og begærede derfor Skibsløjtnants Plads paa
Kongens Flaade. Rigsadmiralen eksaminerede ham, der ogsaa
bestod Eksamen og 23. Apr. blev Skibsløjtnant (150 Dlr.).
1643 sejlede han 24. Apr.—18. Okt. 1644 førte han Den
hollandske Fregat og sejlede 1. Apr. fra København til Elfs-
borg og til Flækkerø og deltog i Listerdybslaget 16. Maj; i
1ste Juli-Slaget fandtes hans Skib i Kongens Eskadre. Ogsaa
under Frederik III var S. H. Søofficer; saaledes blev han 1658
Søren Ornings Løjtnant paa St. Hans. — 1645 boede han i
Antonistræde. 1642 fik S. H. og Margrete Mikkelssdatter deres
Barn Karen døbt og 1643: Bodil. Efter som Enkemand at

¹⁾ Klæd. 1623. 39. 42—45. Sj. Reg. 19, 384. 20, 64. 197. 235 299.
21, 279. 297. Sj. Tegn. XXVI, 330. XXVIII, 177. Breve IV, 336.

²⁾ Sj. Reg. 19, 384. Klæd. 1636. ³⁾ Sj. Reg. 19, 385. Klæd. 1636. 39.

have klaret Skiftet efter Margrete trolovedes S. H. 1645 med Karen Nielsdatter og havde 1646 Barnet Hans til Daaben¹⁾.

359. 1636—(38). Hans Hammer. Se Levnetssløb 288.

360. 1636—53. Peter Gorresen blev 23. Apr. 1636 Løjtnant (150 Dlr.) og Kaptejn fra Paaske 1638 (200 Dlr., som 1640 forhøjedes til 300 og 1645 til 400 Dlr.). 1640 maatte han i Okt. som Viceadmiral paa Svanen under Admiral H. Lydersen konvøjere hollandske Skibe fra Sundet til Flækkerø, men i øvrigt sejlede han 1639, 1. Jun.—21. Nov.; 1642, 11. Maj—3. Dec.; 1643, 24. Apr.—24. Jul. og endvidere 22. Dec. 1643—28. Avg. 1644; dernæst, efter at have været taget til Fange af Svenskerne: 1645, 10. Okt.—15. Nov.; 1646, 5. Jun.—27. Sept. og endelig 1647 i 7 Maaneder. 1652 fungerede han 25. Sept.—12. Nov. og 1653 1. Apr.—21. Jul. Hans Ligsten i Holmens Kirke fortæller videre: „Her under ligger ærlig og mandhaftig Mand, salig Kaptejn P. G., K. Maj.s forrige Skibskaptejn, som salig i Herren hensov 9. Avg. 1653 udi hans Alders 49. Aar.“ — 1645, da han var „fangen under Svensken“, var hans Bolig i Løvstræde. 1644 fik Kaptejn P. G. og Hustru Inger Petersdatter deres Barn Mette døbt i Holmens Kirke²⁾.

361. 1636—(39). Jesper Fris. Levnetssløb 279.

362. 1636—44. Isak de Foss (Voss) blev 23. Apr. 1636 Skibsløjtnant (150 Dlr.), fik Mortensdag 1642 sin Løn forbedret med 50 Dlr. og blev Kaptejn; var til Søes 30. Dec. 1643—6. Okt. 1644; deltog i Kolbergerhedeslaget paa Flyvende Hjort i P. Munds Eskadre; men afgik 6. Okt. 1644 ved Døden³⁾.

363. 1636—(37). Johan Svabe (Suab) blev 4. Maj 1636 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og var det ogsaa 1637⁴⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 19, 384. Sj. Tegn. XXVI, 15. Klæd. 1636. 43. Kirkebg. Kbh. Dipl. V, 525. VI, 325. D. Saml. VI, 264. Bruun, Kolbh. 35. En S. H. var 1605 Skipper paa et H. Daa tilhørende Skib, der ved Styrmandens Uerfarenhed strandede og siden opbrændte (Secher, Rettert. II, 58). En Severin Johansen, Løjtnant, og Hustru Pernille havde 1640 Barnet Adrian i Holmens Kirke (Kirkebg.). ²⁾ Sj. Reg. 19, 384. 20, 64. 287. 311. Best. Prot. III, 210. Klæd. 1639. 42. 45. 49—51. Resen, Inscr. 194. Kbh. Dipl. VI, 303. Kirkebg. ³⁾ Sj. Reg. 19, 384. 21, 183. Klæd. 1644. 45. Bruun, Kolb. 35. ⁴⁾ Sj. Reg. 19, 389. Klæd. 1636. 37.

364. 1636—(50). Evert Kærstensen kom 4. Maj 1636 i Tjenesten som Løjtnant (150 Dlr.) og sejlede 26. Jul. — 14. Nov.; sendtes 1637 i Marts med Gribben til Ruden; fungerede 1639: 30. Marts—29. Okt.; fik Mikkelsdag 1640 Kaptejns Bestilling (300 Dlr.), sejlede d. A. 25. Jan.—20. Marts og 1642: 2. Apr.—13. Nov., sendtes 1646 i Maj til Norge efter guldholdigt Malm; fik 1647 2 Maaneders Kostpenge og havde endnu 1650 300 Dlr. i Løn. — 1645 boede E. K. i Kongensgade¹⁾.

365. 1636—(49). Mikkel Skov (Schouw) bestilles 24. Maj 1636 som Løjtnant(?) til Skibs (200 Dlr.) og sejler d. A. 4. Jun.—29. Sept. 10. Maj 1640 bliver han Skibskaptein (300 Dlr.), kommer derpaa til Skade i Malmø at dræbe Niels Jespersen, men da han ej „har givet nogen Aarsag til denne Persons Død“, faar han sin Fred igen 26. Okt. 1642. 1643 gør han Tjeneste 1 Maaned og 1644 28. Jan.—24. Avg. 29. Jun. skal han (i Stedet for Chefen S. Hansen?) begive sig med Den hollandske Fregat til Kielerfjord og forfare, om den svenske Flaade er der liggendes; og dersom han det fornemmer, ufortøvet begive sig tilbage til Hovedflaaden og gøre Kongen paa Trefoldighed vis Kundskab. Paa Kolbergerhede er M. S. Løjtnant hos Kongens Flagkaptein paa Trefoldighed, L. Nielsen. 1645 fungerer M. S. 25. Apr.—6. Okt., faar 7. Nov. 1646 400 Daler i Pension og nævnes endnu 1649 som værende i Tjenesten, men maa derpaa være udtraadt af den, siden han 1. Apr. 1653 (atter) antages med 400 Dlr.s Løn. — Det er vel vor M. S., der senere blev Oberstløjtnant og Generaladjutant, og hvis Bedrifter i Svenskekrigen og i K. Ulfeldts Historie ere bekendte. Denne M. S. var da endnu i Live 1709 og Søn af Jesper S., Borgmester og Tolder i Ronneby i Bleking²⁾.

366. 1636—42. Hans Køster nævnes 1624 som Tolder i Lister Len, hvem Andabelø bliver tillagt; 1635 antages han, med Løn af 50 Dlr., til at have Indseende med Kongens Skibe og Galejer under Hiterøen og i andre omliggende Havne

¹⁾ Sj. Reg. 19, 389. 486. 21, 55. Klæd. 1636—50. N. Rigsr. VIII, 405. Kbh. Dipl. VI, 233. ²⁾ Sj. Reg. 19, 389. 20, 286. 21, 171. 297. 546. Klæd. 1636. 45. 49. 51. Bruun, Kolbh. 35. D. Mag. 3 R. I, 263. Nyt hist. Tids. II, 621. IV, 28. Birket Smith, E. K. Ulf. II.

og antegne, naar de udi Havnen der ankomme og igen udsejle, ved visse Tid og Dag (Side 128), „og skal han med ingen se igennem Fingre“. 25. Maj 1636 udnævnes H. K. til Løjtnant til Skibs (150 Dlr.), at lade sig bruge paa den Rorsjagt, som bygges i Lister Len mod Fribyttere, og ellers hvor han tilsiges. Mikkelsdag 1642 forløvedes han. 1650 faar H. K.s Sønner Ditlev og Hans Brev paa Annabel Ø efter deres Forældre, som paa Grund af Alderdom havde opladt dem Øen¹⁾.

367. (1636)—49. Klavs Jørgensen Holst. Levnetsløb 286.

368. (1636). Kort Holmer blev „sidst betalt ved Paaske 1636“ med 150 Dlr. som Løjtnant. I Efteraaret gjorde han en Rejse til Baahus²⁾.

369. (1636). Bastian Helmer, Lutenant, boende i Klosterstræde, fik 1636 et Barn, Maricke, døbt i Holmens Kirke³⁾.

370. 1637—(53). Lukas Henriksen. Levnetsløb 216.

371. 1637—44. Peter Fris blev 7. Feb. 1637 Skibsløjtnant (150 Dlr.). I Sommeren 1639 sejlede han som Kaptejn paa Kristians Ark (tilligemed Gak med) til Norge at indtage Master til Glykstad. 7. Maj 1640 blev han udset til Chef paa Linden, der skulde opvarte Lindormen, og 24. Sept. fik han Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). Efter at have faret til Søs 14. Avg.—4 Dec. 1643, døde han 24. Maj 1644 ugift. Han var Søn af Daniel Fris til Landvig og Helle Mylting⁴⁾.

372. 1637—(40). Johan Maar. Levnetsløb 169.

373. 1637—(44). Johan Gran. Mortensdag 1635 blev J. G. Visitør i Karmsund og Egnen nord derfor, med en Femtedel af, hvad der forbrødes, til Løn; hans Bestilling galdt lige saa vel Bergens By som Lenet, „anseendes, ikke at maa tilstedes Borgerskabet mere Utroskab at bevise end andre“. 5. Sept. 1637 fik han tillige Kaptejns Bestilling til Lands og Vands; til Besolding skulde han have, hvad han hidtil havde nydt som Visitør. Men han forholdt sig i adskillige Maader utilbørligt i sit Embede, hvorfor han beordredes afsat i Feb. 1639. 7. Marts 1640 bliver han dog igen Visitør i Bergenhus Len mod Andel i Konfiskationerne og bestilles s. D. til Skibs-

¹⁾ N. Rigsr. V, 377. VII, 60. 62. 222 X, 41. Klæd. 1639. 42.

²⁾ Klæd. 1636. ³⁾ Kirkebg. ⁴⁾ Sj. Reg. 19, 491. 20, 152. 287. Breve IV, 334. Klæd. 1643. 45, Adelsaarbog.

kaptejn (150 Dlr.). Vel tiltales han atter 25. Feb. 1643 for ikke at have forestaaet Bestillingen forsvarligt, men endnu i Marts 1644 se vi ham som Skibskaptejn og Visitør som forhen. 1637 overleveredes der J. G. et lidet Skib med maadelige Stykker, at bemægtige sig Koffardiskibe med¹⁾.

374. 1638—(70). Lavrits Nielsen blev 1. Jun. 1638 Skibskaptejn (250 Dlr., 12. Okt. 1640 forhøjet til 300 Dlr.). 1639 sejlede han 11. Maj—19. Okt.; var 7. Maj 1640 Chef paa Gak med; konvøjerede 1642 med De tre Løver Saltskibe til Spanien under Admiral K. J. Grabov og var til Søs 22. Apr.—5. Okt.; fungerede 1643 22. Apr.—18. Jul. og 2. Okt.—29. Nov. 1644 var L. N. Kongens Flagkaptejn paa Trefoldighed i Slaget paa Kolberghede; der bevilgedes ham, „som da var Kaptejn paa vores Skib hos os selv“, Halvparten af en Skude, som de svenske havde ført til Femern, men løb fra, da den danske Flaade kom til Øen; efter nævnte Slag synede L. N. Flaadens Skibe og mønstrede Mandskaberne. 1647 var han 2 Maaneder i Funktion. Under den følgende Konge tjente han endnu i Marinen og havde ved denne Tid 400 Dlr. i Pension. 1652 var han i Fart 23. Sept.—10. Nov. og ligeledes 1653 og 56; 1657 førte han en Eskadre i Kattegat, hvormed bl. a. Gøteborg blokeredes. 1668 boede L. N. i Laksestræde og havde 1670 300 Dlr.s Gage. — 1641 fik han Skøde paa en Grund i Dronningensgade paa Kristianshavn; s. A. blev ham bevilget en Gaard i Roskilde Len, Kornerup kaldet, og 1642 en Gaard i Anderskov Len, Pebering kaldet. 1648 bevilligedes ham paa Ansøgning en Del Tømmer i Norge, og 1649 udleveredes ham Tøj til en Sørgeklædning. 1641 havde han Barnet Anne til Daab²⁾.

375. 1638—45. Thomas (Tønnes) Rasmussen var først Sorenskriver i Lister Len og beskyldtes 1630 for at have været Aarsag i, at nogle Børn vare druknede. 1631 forflyttedes han til Sorenskriveriet i Topdal i Mandals Len, men da han 1637 angav nogle Urigtigheder ved Toldoprævningen i

¹⁾ Sj. Reg. 19, 515. Sj. Tegn. XXVI, 227. N. Rigsr. VII, 120. 305. 503. 646. VIII, 262. 308. ²⁾ Sj. Reg. 20, 73. 300. 21, 118. 122. 178. 310. Sj. Tegn. XXVII, 189. XXVIII, 188. Klæd. 1643—57. Kirkebg. Breve IV, 334. Bruun, Kolbh. 35. Kbh. Dipl. III, 220. II, 811. Bruun, Kort Adl. 411. N. Rigsr. IX, 132.

Flækkerø, blev han forordnet til Visitør der og til Kaptejn til Lands og Vands med 150 Dlr.s Løn fra 2. Jun. 1638; tillige anvistes der ham en liden Galej med nogle Stykker til at krydse med i Søen for Visitationens Skyld. T. N. føres nu i Regnskaberne som Søofficer indtil 3. Nov. 1645, da han af-takkedes; men endnu 1647 var han Visitør i Flækkerø¹⁾.

376. 1638—45. Movrits Brun til Vindom fik 1. Dec. 1638 Bestilling som Skibsløjtnant med 150 Dlr., der 11. Avg. 1640 steg til 200 Dlr. 7. Maj s. A. førte han Postillionen, som opvartede St. Sofie. 1641 sejlede han 7. Apr.—7. Avg. og 1644 21. Maj—13. Okt.; deltog 25. Maj paa Markatten i Slaget i Listerdyb, men var 3. Jun. i Krigsforhør som anklaget for at have holdt sig tilbage i Kampen. 1. Jul. var han med paa Kolberghede i Pros Munds Eskadre og medvirkede i Blokaden for Kristianspris, hvorefter han 22. Jul. sendtes herfra (sammen med Postillionen) til Neustadt at bemægtige sig eller ruinere de svenske Skibe dér og straks begive sig tilbage. Ved denne Lejlighed erøvrede en af de svenske forløben Skude, hvoraf Halvdelen tillagdes M. B. som Ejendom, dog at han først erhvervede Admiralitetets Dom over Prisen. Under Lol-land førte han De to Løver, som erobredes af Fjenden, der holdt M. B. i Fangenskab 13. Okt. 1644—26. Okt. 1645. Der-paa forløvedes han 3. Nov. 1645. Men 1. Jun. 1653 antoges han igen med 400 Dlr.s Løn og hvervede s. A. Skibsfolk i Jylland; ogsaa 1657 var han i Funktion²⁾.

377. 1638. Svend Povlsen, Visiterer i Bælt, modtog 9. Dec. 1638 Kaptejns Bestilling til Skibs, uden nærmere Angivelse af Lønnen. Nov. 1637 bekom S. P. et lidet Skib til at krydse i Bælt³⁾.

378. (1638). Bastian Behm, Lutenant, boende i Kødmerger-gade, havde 1638 Barnet Dorete til Daaben i Holmens Kirke⁴⁾.

379. 1639—40. Kristoffer Højer blev 9. Marts 1639 Løjtnant (150 Dlr.), var 7. Maj 1640 udset til Chef paa Rafael,

¹⁾ N. Rigsr. VI, 247, 327. VII, 361. 408. VIII, 576. Kbh. Dipl. V, 236. Klæd. 1639—45. Sj. Tegn. XXVI, 310. ²⁾ Sj. Reg. 20, 45. 268. 21, 302. Sj. Tegn. XXVIII, 190. Klæd. 1642. 45. 51. 55. D. Saml. VI, 275. Bruun, Kolbh. 35 Garde, Efterr. I, 142. (Suhm) Saml. II, 2, 167. Hofman, III, 185. Volf, Diar. 653. ³⁾ Sj. Reg. 20, 47. Sj. Tegn. XXVI, 257. ⁴⁾ Kirkebg. Se dog Levnetsløb 369.

og befalede 14. Sept. (under D. Nielsen) med Arken at krydse ved Helgoland efter Dynkerkere. — Efter en Tids Forløb, i hvilken han vistnok har været forløvet, antages han 2. Jan. 1644 i sin forrige Stilling og er i det mindste 5. Okt.—1. Nov. i Fart. 1645 kommanderede han (fra 22. Apr.) St. Peters Galej, der sendtes til Lolland, Kristian V's Ordre at bekomme til Øster- og Vestersø, og hjemkom 7. Okt. 1. Nov. fik K. H. 50 Dlr.s Lønningstillæg, sejlede endnu 1647 26. Jul.—9. Avg. og var en Maaned til i Funktion, men maa være blevet forløvet 1649 eller 50. — K. H. antoges atter Mortensdag 1651 (200 Dlr.); var i Fart 1652—55 og blev Kaptejn; hvervede 1657 Baadsmænd i Flensborg, Husum, Tønning og Kiel og var 1658 næstkommanderende paa Norske Løve, der skulde sekundere Hollænderne. — K. H. var gift med Bodil Hansdatter, boede 1645 i Endeløsgade og havde Barnet Dorrete til Daab. 1660 lod han sig udlægge Nr. 9 i Hummerstræde¹⁾.

380. 1639—(51). Villum Lavritsen (Lavrsen) fik 11. Marts 1639 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.). 1636 havde han været Fører af Engel Gabriel paa det grønlandske Kompagnis Togt (Apr.—Avg.) til Grønland. 29. Okt. 1639—29. Okt. 1643 var V. L. paa den ostindiske Rejse som Kaptejn paa Den forgyldte Sol, der bl. a. ogsaa kom til „Farnebuoko i Brasilien“. Han anføres endnu i Regnskaberne 1647—51 med samme Løn²⁾.

381. 1639—45. Morten Karstensen (Kristensen) blev 12. eller 16. Marts 1639 antaget som Løjtnant (150 Dlr.) og døde 12. Feb. 1645³⁾.

382. 1639—(49). Aleksander Aarat (Aarred, Arratt) blev 30. Marts 1639 Kaptejn (200 Dlr.), var 7. Maj 1640 Chef paa Markatten; fo'r til Søs 21. Nov. 1641—1. Marts 1642; fik 24. Dec. 1642 sin Løn forbedret med 50 Dlr., og var endnu 1647 og 1649 i Tjenesten⁴⁾.

383. 1639—45. Nikel Helmer Kok afsejlede i Nov. 1637 med Delmenhorst, Lammet, De to Løve og Snarensvend til Danzig, hvor Polen var begyndt at kræve Told ved „Spie-

¹⁾ Sj. Reg. 20, 64. 285. 21, 281. 358. Best. Prot. III, 231. Klæd. 1644—57. Afregn. C 57. Breve IV, 333. Kirkebg. Kbh. Dipl. V, 525. 699. 701. VI, 253. I, 733. ²⁾ Sj. Reg. 20, 64. Slange 837. Pakke i Geh. Ark. om Krhvns og Solens Rejse. Klæd. 1647—51. ³⁾ Klæd. 1639. 45. Sj. Reg. 20, 64. ⁴⁾ Sj. Reg. 20, 74. 21, 203. Klæd. 1639—49. Breve IV, 334.

ringernes“ Hjælp. S. v. Jasmund var fra først af udset til at være Eskadrens øverstbefalende. 22. Nov. ankom N. H. K. for Danzig, bemægtigede sig næste Nat 2 polske Orlogsmænd der, detacherede 2 Skibe til Pillav og sejlede hjem efter at have efterladt 2 Skibe ved Danzig. Først under 20. Sept. 1638 fik han, fra førstkommende Paaske at regne, Bestilling for en Skibskaptejn (200 Dlr., 12. Okt. 1640 forhøjet til 300 Dlr.); hvervede 25. Jan.—20. Marts 1640 Skibsfolk i Aabenraa, Sønderborg, Flensborg og Ekernførde; var 7. Maj Chef paa Snarensvend, der skulde blive a part; og fik 17. Jul. Instruktion til (med Havhesten?) at gaa under Norge for at hindre ulovlig Indførsel og besøge alle Havne indtil Flækkerø, hvor han skulde proviantere og afvente nærmere Ordre; denne udfærdigedes 30. Sept. og lød paa, at han med Havhesten skulde visitere Skibe i Vestersø. 1641 foretog han to Farter (24. Apr.—13. Nov.), hvoraf den første gjordes paa Markatten til Riga „med vor affærdigede moskovitiske Gesandt Hans Helmer“. 22. Marts havde Rentemestrene faaet Befaling til at udbetale N. K. 2000 Dlr., „hvilke vi hannem naadigst have foræret, for hvis Rejse han for os gjort haver“, — maaske den, paa hvilken N. K. hentede Hertug Hanses Lig fra Rusland. 11. Maj 1642 udnævntes han til Generalvisitør i Norge, men fik dog udbetalt Kostpenge som kgl. Skibskaptejn, saaledes for 21. Maj—20. Dec., da han førte Snarensvend. 15. Feb. og 20. Marts 1643 modtog han ny Udnævnelse som Generalvisitør i Danmark og Norge; Skibet Postillionen tildeltes ham som Visitørskib; men ogsaa i den følgende Tid udbetaltes der ham Kostpenge. I Feb. 1645 døde han¹⁾. — N. H. K. var oprindelig Borger paa Kristianshavn, hvor han ejede Nr. 22—24 i Strandgade. Som driftig Handelsmand knyttede han gode Forbindelser, saaledes med den danske Marine, hvilken han leverede Hamp og Skibstømmer; 1637 fragtede han det kgl. Skib Følgesvenden til Spanien. Den danske Konge brugte ham ogsaa som Faktor i diplomatiske Sendelser. Men N. K.s voldsomme Karakter forførte ham ikke sjældent til Overgreb, som da han 1639 for Retten slog Hans Knip, Borger i Kristians-

¹⁾ Sj. Reg. 19, 519. 20, 37. 239. 290. 300. 21, 46. 134. 220. 231. Sj. Tegn. XXVI, 268. XXVII, 148. Klæd. 1639, 42. 44. Breve IV, 173. 336. 381. V, 236. 292. Fridericia II, 52.

havn, for Hovedet; som naar han (1642) paa egen Haand indsatte Visitører, eller naar Skibsvisitationen i Øresund af ham blev udført med den største Strenghed. Hans Overgreb vakte Mishag hos Kongen, — der af den Grund skal have slaaet ham med sin Stok, — og opirrede Landets Fjender. „Monne nu N. K. med sine Adhærenter kunne erstatte den Verlost udi Holsten, Jylland og Skaane?“ hedder det i et Skrift fra 1645. Og N. K. blev Genstand for et almindeligt Had, der endog udartede til Haandgribeligheder imod ham. I en Udtalelse fra 1651 skildres han som „en uforstandig Kompan, der ellers af Profession havde været en Kok udi Flensborg, som kunde hverken læse eller skrive, en dumdristig, uforfaren, løgnagtig Opsnidere og Drukkenbolt“. At N. H. K. ikke kunde skrive, er bevisligt. Naar Kongen for Spøg kalder ham „velbyrdig“, forklares det af den Omstændighed, at N. K. skal være adlet af den polske Konge Vladislav. Hans Hustru hed Else og fødte paa Kristianshavn Børnene Ide (1639), Kristian (1640) og Nikolaus (1641). Senere boede N. K. i Helsingør, hvor Else efter hans Død fik Frihed for borgerlig Tyngde, Indkvartering undtagen ¹⁾.

384. 1639—(41). Hans Kynnairdt (Kyners) blev 26. Maj 1639 Løjtnant(?) til Skibs med 200 Dlr. og modtog Løn endnu 1640 og 1641 ²⁾.

385. 1639—(53). Johan Koppen (Kiøppe) blev Løjtnant (150 Dlr.) 19. Dec. 1639 og fo'r til Søs 5. Sept. 1641—29. Sept. 1642, 28. Dec. 1643—25. Dec. 1644, 23. Apr.—17. Avg. 1645 og 1647 3 Maaneder. Det første Krigsjaar førte han i Apr. Højnehald til Elfsborg og til Flækkerø, men sendes i Maj med Admiral J. Vind om Bord tilbage til København. Samme Skib førte han i Kongens Eskadre paa Kolbergerhede, men i Slaget under Lolland derimod Markatten, som det lykkedes ham at redde fra at falde i Fjendens Hænder. 6. Marts 1644 var han bleven Kaptejn med 200 Dlr., der 21. Avg. 1645

¹⁾ Sj. Reg. 19, 422. 20, 76. 21, 348. Sj. Tegn. XXIX, 172. Nielsen IV, 271. Breve III, 165. IV, 269. V, 93. 236. 351. 384. Büsching VII, 330. N. Rigsr. VIII, 226. 340. 374. Fridericia II, 288. 383. Hist. Tids. III, 330. D. Mag. 4 R. VI, 282. Kirkebg. Holberg, Danm. Hist. II, 573. Kbh. Dipl. V, 204. Lassen, Børsen 47. ²⁾ Sj. Reg. 20, 108. Klæd. 1639. Maanedstegnebog. Se Levnetsløb 357.

øgedes med 50 Dlr., og 1. Nov. med andre 50 Dlr., og der foræredes ham desuden 100 Dlr. Efter Kongens Død fandtes han endnu i Tjenesten med 300 Dlr.s Løn og var i Fart ontrent fra Apr. til Nov. 1653 ¹⁾).

386. (1639). Otto Pors „til N.“, bestalter Skibsløjtnant, blev 27. Avg. 1639 forløvet for at gøre en Rejse til Ostindien, hvor der lovedes ham en Charge ²⁾).

387. 1640. Villum von Pudterberg (Podtberg, Pattberg), „vor Mand og Tjener“, blev 20. Jan. 1640 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og skulde 7. Maj være Kvartal-Underadmiral H. U. Gyldenløves Løjtnant paa Norske Løve. Han var gift med Agnete Ludvigsdatter og havde 1641 Barnet Ludvig til Daab i Holmens Kirke ³⁾).

388. 1640—43. „Unge Aksel Muat“ fik 3. Marts 1640 Løjtnants Bestilling til Skibs med 150 Dlr., der 1642 vare øgede til 250 Dlr. (Kaptejnsgage); designeredes 7. Maj til 1ste Løjtnant hos Rigens Admiral paa St. Sofia og er vel den A. M., som Lukas Henriksen i Følge Befaling af 11. Jan. 1643 skulde sætte til Chef paa Markatten i I. Børgesens Sted. Men 3. Marts skrev Kongen: „Efterdi der er for faa Dage siden af en af Kaptejnerne stukken en anden Herremand ihjel, da vil befales, at Vidnesbyrdene i samme Sag bliver forhørte med det første. Der siges, at den, som død blev, gav den anden stor Aarsag“. Det var A. M., paa hvem L. Galtung „et ulykkeligt Drab for Haanden beganget havde“ ⁴⁾).

389. 1640—(45). Niels Lange antoges 8. Marts 1640 til Skibskaptein (200 Dlr.); i Kongebrevet af s. D., som forlenede ham med Sæm og Eker, findes anført: „Dog, at du skal tilfortænkt være, os og Kronen til Lands og Vands, hvor og naar tilsiges, at tjene.“ Uagtet han forefindes i Regnskaberne indtil Nov. 1645 som Søofficer, kan det ikke opgives, hvilke Tjenester han har ydet Søetaten. — N. L. til Fritsø var Søn af Gunde Lange og Anna Litle og gift med O. Geddes Datter Merete; havde været Hofjunker 1636—40 og forlenedes ogsaa

¹⁾ Sj. Reg. 20, 176. 21. 344. Klæd. 1642—47. 49. 51. D. Saml. VI, 265. Bruun, Kolbh. 35. Garde, Efterr. I, 143. ²⁾ Sj. Reg. 20, 158. ³⁾ Sj. Reg. 20, 183. Kirkebg. Breve IV, 335. ⁴⁾ Sj. Reg. 20, 199. 21, 275. Klæd. 1642, der sætter 1. Maj som Dødsdagen. Sj. Tegn. XXVIII, 7. XXIX, 247. Breve IV, 333. V, 313.

med Brunla og Numedalen og med Lavrvigens Tolderi. 1645 blev han Generalkrigskommissær, men befaledes 1649 at klare sine Regnskaber. I en Satire fra denne Tid hedder det: „Der præsenterede sig en fornemme Person formunnet; paa hans Hat stod skrevet: „Hr. Generalkommissarius“; i hans Vaaben hans Symbolum: „Lad Soldaten sulte, lad Fædrelandet gaa for Fanden, naar min Pung kun bliver spækket““. Den saaledes skildrede N. L. blev virkelig overbevist om, „Kronen største og ulidelige Skade at have tilføjjet“, og maatte afstaa Len og Godser ¹⁾).

390. 1640. Hans (Johan) Kolmejer (Gelmejer) blev 5. Apr. 1640 Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og var 7. Maj 2den Løjtnant hos Rigens Admiral paa St. Sofia. — Efter at have været forløvet nogen Tid antages han 22. Feb. 1644 med 150 Dlr.s Løn, der 1647 var forhøjet til 200 Dlr. 1645 sejlede han 22. Feb.—9. Nov.; 1646: 20. Jun.—15. Avg., hvorpaa han forløvedes ved Paaske 1650 ²⁾).

391. 1640—45. Johan Henriksen blev 5. Apr. 1640 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 3. Nov. 1645. 1641 døbtet Jan H.s og Sofie Neppis(?) Datter Sofie ³⁾).

392. 1640—(41). Rasmus Hansen fik 5. Apr. 1640 Bestilling som Skibsløjtnant (150 Dlr.), blev 7. Maj Chef paa Arken og var endvidere til Søs 15. Dec. 1640—19. Marts 1641. Efter at være forløvet en Stund antages han atter 22. Apr. 1645 og sendes d. D. med Ørnen til Lolland, dér Prinsens Ordre at bekomme. Rejsen er forbi 3. Okt., og 3. Nov. 1645 forløves han atter. — 1642 fik han og Hustru Anna Hansdatter Sønnen Hans døbt ⁴⁾).

393. 1640—(53). Henrik Brun bliver 20. Apr. 1640 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og bestemmes 7. Maj til at være Underadmiral Erik Ottesens 1ste Løjtnant paa Patientia. 1642 har han 200 Dlr. i Løn. Efter i 1644 at have fungeret i 5 Maaneder tages han 13. Okt. til Fange, men løsgives allerede 7. Dec. 1646 sejler han 20. Jun.—27. Avg. (og endnu en

¹⁾ Sj. Reg. 20, 187. Sj. Tegn, XXVI, 280. Klæd. 1645. N. Rigsr. VII, 226. 328. 514. 648. T. Sehested I, 157. 169. D. Saml. VI, 356. N. Saml. 4to II, 526. Sperling, Selvbiogr. 127. Volf, Diar. 653. ²⁾ Sj. Reg. 20, 199. Klæd. 1645—51. Breve IV, 333. ³⁾ Sj. Reg. 20, 199. Klæd. 1642. 45. Kirkebg. ⁴⁾ Sj. Reg. 20, 198. 21, 358. Klæd. 1642—45. Kirkebg. Breve IV, 334.

Maaned), er 1649 i Fart i 3 Maaneder og 1653 i 2. 1645 boer han i Vingaardstræde „ud til Gaden“. — En H. B. var 1631—45 kgl. Enspænder¹⁾).

394. 1640. Jørgen Holgersen blev 27. Apr. 1640 Løjtnant (150 Dlr.) og 7. Maj V. Evertsens Løjtnant paa Tre Kroner²⁾).

395. 1640. Mattias Vormersen blev 29. Apr. 1640 Skibsløjtnant (150 Dlr.)³⁾).

396. 1640. Kristian Brandt blev 30. Apr. 1640 Løjtnant (150 Dlr.) og 7. Maj Underadmiral E. Ottesens 2den Løjtnant paa Patientia⁴⁾).

397. 1640—44. Peter Hansen fik 9. Maj 1640 Løjtnants Bestilling (150 Dlr.); sejlede 1642 24. Apr.—7. Sept., førte 1644 Stumpet Dorete; skulde med det begive sig ned til Øresund at hente Ordre hos Kronborgs Lensmand; sluttede sig i Maj til Kongens Eskadre ved Vingø, sendtes 8. Maj til København; sejlede i alt 7. Feb.—11. Sept., men døde 29. Okt. 1644. — 1641 døbttes Datteren Mette. 1642 bevilgedes ham betingelsesvis, at den Arrest, som var lagt paa Raadmand i København Kristen Bentsens Gæld til P. H., maatte hæves for at han (P. H.) kunde komme til sine Penge⁵⁾).

398. 1640. Hans Jakobsen. 1619 var „Her Jakobsen“ Overstyrmand paa David til Ostindien, men døntes fra alle fortjente Maanedspenge for at have bragt Flaaden i Perikel. — 11. Maj 1640 antoges H. J. som Skibsløjtnant (150 Dlr.) og blev kort Tid efter atter forløvet. Men 1643 tilbød han igen sin Tjeneste og beskikkedes 21. Jan. som Løjtnant, sejlede 24. Apr.—31. Okt. og døde 14. Dec. 1644. 1642 døbttes Barne Sofie⁶⁾).

399. 1640—76. Peter Knudsen (Skaaning). Levnetsløb 524.

400. 1640. Søren Kristensen var Skipper, da han 28. Marts 1627 befaledes at blive paa Veser med de Skibe,

¹⁾ Sj. Reg. 20, 199. Klæd. 1642—53 Breve IV, 333. Kbh. Dipl. VI, 236. Rentek. 1872, 158. ²⁾ Sj. Reg. 20, 199. Breve IV, 334. ³⁾ Sj. Reg. 20, 219. ⁴⁾ Sj. Reg. 20, 199. Breve IV, 333. ⁵⁾ Sj., Reg. 20, 202. Sj. Tegn. XXVII, 353. XXVIII, 174. Klæd. 1642—45. D. Saml. VI, 265. N. Rigsr. VIII, 45. Kirkebg. ⁶⁾ Sj. Reg. 20, 199. 21, 212. Klæd. 1643—45. Schlegel, Saml. I, 2, 76. Kirkebg.

han da havde hos sig, indtil H. Vind kom med flere. S. K. skulde imedens anholde alle Fartøjer, som førte Proviant og Munitioen til Bremen. Fra 16. Maj 1640 er han Skibsløjtnant (150 Dlr.), bliver derpaa afsat af sin Tjeneste, men 21. Jan. 1643 atter antaget og sejler derpaa 22. Apr.—9. Jul. 1643 og 1. Marts—10. Sept. 1644. 29. Feb. d. A. fik S. K. paa Haabet Ordre at afgaa (med J. Andersen) til Halland og skaffe alle Skuder og store Baade til København; i Maj forenede han sig med Kongens Flaadeafdeling ved Vinge, men sendtes 8. Maj til Samsø. 1647 var han lønnet med 200 Dlr., fo'r 1649 til Søs og forløvedes ved Paaske 1650; Staten skyldte ham da 201 Dlr., hvorfor der gaves ham Restseddel, som han straks pantsatte for 41 Dlr.¹⁾

401. 1640. Hans Ulrik Gyldenløve var Søn af Kong Kristian IV og Slegfreden Karen Andersdatter Vinke og fødtes 10. Marts 1615 paa Kronborg. 1618 gav Kongen Karen 286 Dlr. for alle Haande Folk, som havde varet paa H. U. Denne (og Halvbroderen Kristian Ulrik) fik Mester Jens Dinesen Jersie til Tugtemester og boede hos Magisteren i Studiestræde; ved Gudstjenesten i Vor Frue Kirke „stod“ H. U. paa det Pulpitur, som Mette Hardenberg havde ladet opføre. Apr. 1621 befaledes Provianskriveren M. Davidsen at udlevere Genant til H. U. og hans Folk. Salomon Gutfeldt „balberede“ ham (?) og hans Tjenere; Mikkell Ytrekt lærte ham at slaa paa Simfani, og Oluf Mus var Præceptor fo'r de Edelknaber, der opdroges sammen med ham; af disse nævnes Oluf Brokkenhus, en Lytzov og en Lindenov; men Apr. 1625 bleve Adelsdrengenes Forældre anmodede om at hente deres Børn hjem; H. U. var den Gang sendt til Sorø Akademi. I Nov. 1625 blev Niels Mortensen Schelderup udset til Hovmester (til 1629), og 1627—30 var Kristoffer Lebzelter antaget til at rejse uden Lands med Gyldenløverne og har vel ogsaa rejst med H. U.; thi i Maj 1629, skriver Kongen, drog Hertug Frederik til Frankrig og „samme Tid sendte jeg H. U. (?) med“²⁾. Dernæst paa-

¹⁾ Sj. Reg. 20, 203. 21, 213. 279. Sj. Tegn. XXIII, 291. Afregn. P. 55. 3. Klæd. 1642—49. D. Saml. VI, 265. ²⁾ Sj. Tegn. XXIII, 42. Sj. Reg. 17, 121. Hofman III, 221. Nyt hist. Tids. IV, 333. Gjellerup, J. D. Jersin 68, 140. 271. D. Saml. V, 63. Rentek. 1872, 167. 185. Kirkehist. Saml. 3 R. I, 446.

begyndtes H. U.s maritime Uddannelse. Under 27. Nov. 1634 skrev Kongen til Rentemestrene: „I skal fortinge H. U. i Kost hos godt Folk i København, det næste Slottet ske kan, paa det han desto bedre det, som hannem paa Holmen og udi Arkeliet at lære befalet er, kan sætte i Værk“. H. U. fik da tilligemed 2 Tjenere Lossement hos Købmand Lavrits Hammer, der fik Betaling for Kosten og for saa meget Vin og Tyskøl, som H. U. for sin Person til Nødtørft kunde behøve. 1. Marts 1635 udnævntes H. U. til Hofjunker og var som saadan i Marts om Bord paa De tre Løver (Kapt. K. Klavsen Flensborg), der skulde til Irland; H. U. medbragte en Present til Guvernøren der. 2. Jul. 1636 befalede Rentemestrene at gøre den Anordning, at der kom saa meget Proviant om Bord paa Delmenhorst, som H. U. til hans Fornødenhed fra København til Veseren kunde behøve. Efter denne her antydede Rejse udnævntes H. U. 28. Avg. til Kammerjunker. 1637 blev H. U. myndig; til hans Formyndere og Værger havde været udnævnt: Kristoffer Urne til Aasmarke (til 1623); Aksel Arnfeldt til Lysholt (til 1626); Jens Høg til Vang (til 1628); Tønne Fris til Hesselager, (der dog vægrede sig); Ernst Normand til Palsgaard (til 1633); og endelig Ventzel Rotkirk, som 30. Apr. 1637 overleverede Værgemaalet til H. U. selv; Jordegodset udgjorde 1638 omtr. 670 Tdr. Hartkorn. 7. Dec. 1638 blev det bevilget H. U. G., der skrev sig til Vindinge, at være fri for den af Adelen bevilgede Kontribution, „fordi han er i vor daglige Tjeneste“ (som Kammerjunker). I Maj 1640 blev H. U., der var blevet forlenet med Hven, derimod Kvartal-Underadmiral paa Norske Løve under Rigens Admiral som Hovedanfører, men kom dog ikke længere end paa Strømmen. 31. Jul. fik H. U. G., bestalter Kammerjunker og nu tilforordnede Admiral, derpaa ny Instruktion. Han skulde med Norske Løve og Delmenhorst transportere Hannibal Sehested til Spanien, holde god Orden med alt og god Justits mellem Besætningen; af alle mødende Skibe skulde han fordre Strygning. Efter at Gesandten var landsat, skulde H. U. uden Forhal begive sig tilbage. Denne Rejse kom ogsaa i Stand; der var medgivet H. U. en dygtig Matematiker fra Husum, Povl Wurtz, der skulde undervise ham i Navigation; men han „havde intet Hoved eller Ingenium dertil“, og Kongen maatte snart opgive sine Planer om at gøre Sønnen til Rigsadmiral. Det

gik heller ikke ganske efter Instruktionen af 31. Jul., thi da Eskadren efter en trods Styrmandenes „store Forseelse, Vanvittighed og Uerfarenhed“ nogenledes lykkelig Rejse havde naaet Corunna, gik H. U. i Land med H. Sehested og blev hos denne saa længe, indtil H. U.s epileptiske Anfald tvang ham til at vende hjem paa et lybsk Skib. Han havde i øvrigt i Spanien faaet Tilbud om en Charge i den spanske Marine, men paa uantagelige Vilkaar¹⁾. Efter Hjemkomsten blev H. U. 25. Apr. 1641 Lensmand over Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup Len, og det var vel som Lensmand, at han 13. Jun. i Sundet skulde antage 15 forfarne Styrmande, og at han 18. Jun. skulde give Ordre til 2 af de snarest Skibe, som sendtes ned til ham; men H. U. kom atter i nærmere Forhold til Holmen, thi da E. Ottesen d.A. var blevet suspenderet som Holmens Chef, skrev Kongen 13. og 18. Jul. to Breve desangaaende med Udskrift: „Dette skal af Rentemesteren Sten Beck og H. U. G. forrettes“ eller „St. B. og H. U. G. til Hande“, hvorved altsaa H. U. synes midlertidigt at have overtaget Holmens Styrelse. S. A. 10. Okt. stod hans Bryllup med Regitse Grubbe, Datter af Jørgen G. til Vedby; i Marts 1642 holdtes Skifte i Karen Andersdatters Bo, hvoraf Halvdelen tilfaldt H. U. 18. Jul. beordredes han med en Del af Adelen til København. 6. Nov. var han til Hannibal Sehesteds Bryllup, men følte sig utilpas i Dec. Som Lensmand paa Kronborg synes han at have indlagt sig Fortjenesten af at modarbejde den Toldpolitik med opskruede Toldsatser og streng Opkrævning, som Kongen da fulgte. Saaledes modtog han 1641 en mod Sverig meget streng Ordre, men hans Forespørgsel om dens Betydning indgav Kongen Betæneligheder, saa at Ordren blev væsenlig modificeret. 31. Jan. 1645 døde H. U. paa sit Fødested, knap 30 Aar gammel. Kongen selv kom paa Grund af Dødsfaldet til Kronborg; Fruer indbødes at være udi Sørgestue til Begravelsen, at „drage“ og gaa for Borde; Herremænd befaledes at gøre Liget den sidste Ære, naar det nedskikkedes til Vor Frue Kirke i København; Melkior Oldeland fik Paabud om at tale over H.

¹⁾ Sj. Reg. 19, 309. 17, 393. 18, 322. 20, 45. 247. Sj. Teg. XXIII, 157. XXIV, 131. 170. XXV, 142. XXVI, 185. Breve III, 302. 315. 451. IV, 49. 335. Sperling, Selvbiogr. 99. T. Sehested, H. Sehested I, 16, 27. Rentek. 1872, 133. 150. D. Mag. 5 R. I, 180.

U. G.s Lig „efter den Form, vi dig derom ville lade opsætte og siden dig tilstille“; Holmens Snedker forfærdigede Bagebrædder og Skovle at bruge ved Forberedelserne til Begravelsesgildet. I Frue Kirke sattes da hans (nu tilintetgjorte) Ligsten; hans Portræt findes endnu paa Rosenborg. Hans Enke havde 1645 faaet Hven som Len, men opgav det 1654 mod en aarlig Pension af 1000 Dlr.; 1647 anvistes der hende Bolig paa Esrum Kloster; 1661 boede hun derimod i sin Gaard Nr. 12—16 paa Østergade og havde (1667) en heldig Strid med Rudernes Arvinger om Gravstederne i Vor Frue, men beskyldtes for Delagtighed i Mordforsøget paa Birte Skel og forvistes (1678) til Bornholm paa Livstid¹⁾.

402. (1640). Peter Gyntersen var 7. Maj 1640 Kvartal-admiral S. G. Akelejes Løjtnant paa Oldenborg²⁾.

403. 1640. Mattias Møller fik 3. Jun. 1640 Skibsløjtnants Bestilling (150 Dlr.), men forløvedes derpaa. 5. Marts 1644 antages han paa ny, havde 1647 200 Dlr. i Løn og fandtes i Tjenesten ved Paaske 1649. 22. Jul. 1644 var han paa Ørnen sendt fra Kielerfjord til Femernsund for at afskære Forbindelsen mellem Holsten og Femern og mellem Neustadt og Vismar, og for i det hele at afværge Fjendtligheder. 1645 sejlede han 26. Jun.—1. Sept. 1658, 30. Avg. sendtes fra København en Galiot med 100 Mand Hjælpetropper til det belejrede Kronborg, hvilke det lykkedes Skibsføreren, Jørgen Mattisen M., at bringe til Bestemmelsesstedet³⁾.

404. 1640—(58). Søren Jensen Ørbek blev 3. Jun. 1640 Løjtnant med 150 Dlr. Løn, som senere forhøjedes til 200 Dlr. 1645 gjorde han Tjeneste 8. Maj—6. Sept., var ligeledes 1647, 51—53 og 55—58 i Fart og føres i det mindste fra 1657 som Kaptejn. 1661 ejede hans Arvinger et forfaldent Hus paa Østergade⁴⁾.

¹⁾ Sj. Tegn. XXVII, 187. 193. 287. 323. 354. XXVIII, 65. 282. 284. 295. XXIX, 281. Afregn. S. 5. Sj. Reg. 21, 381. 603. 737. Bestal. Prot. II, 39. 47. III, 177. Erslev, Len II, 18. 55. Breve IV, 93. 321. V, 98. 104. 131. 276. VI, 18. 362. D. Saml. 2 R. III, 389. Fridericia II, 284. 405. Marm. Danic. I, 56. Nielsen IV, 428. Skel, Fan. Skel 240. 246. Supplement 53. Kbh. Dipl. VI, 476. Jammersminde 2 Udg. 197. Brock, Old. Kgs. 41. ²⁾ Breve IV, 334. ³⁾ Sj. Reg. 20, 220. 21, 281. Klæd. 1645—49. Sj. Tegn. XXVIII, 190. D. Mag. 5 R. I, 314. 323. ⁴⁾ Sj. Reg. 20, 220. Klæd. 1642—57

405. 1640. Samuel Kristensen Malmø blev 15. Jun. 1640 Løjtnant (150 Dlr.). Efter at have været forløvet en Tid, kom han atter i Tjenesten 10. Jun. 1642, og var da til Skibs 20. Apr.—31. Maj og 25. Jun.—9. Jul. 1643, hvorpaa han 19. Maj 1644 fik Afsked. 1645 trolovedes Løjtnant S. K. M., „absolvendus“, med Kirstine Petersdatter, „absolveret“. 1648 døbttes deres Søn Kort¹⁾.

406. 1640. Johan Lambrætsen blev 16. Jun. d. A. Løjtnant til Skibs (150 Dlr.)²⁾.

407. 1641—79. Povl Justsen fik 1. Jan. 1641 Skibsløjtnants Bestilling (150 Dlr.) og fo'r til Søs 28. Dec. 1643—18. Jan. 1644 og 17. Feb.—13. Apr. 12. Marts befaledes P. J. at sejle med Dybendal til Medelfarsund og levere Admiralen der Munition; derfra til Bæltet for at hindre Indfald i Fyn og især have et vaagendes Øje paa Knudshoved og Slipshavn. 1. Nov. 1645 fik han 50 Dlr.s Lønningstillæg, modtog Kostpenge 1647, 53, 55, 56 og 58 og førte i Sept. 1659 paa Nældebladet Brændved fra Aalborg til København. Hos Staten havde han 2350 Dlr. til gode; derfra droges Værdien af en Vaaning i Laksestræde (Nr. 27) og af Indvisning i Trondhjem Amt. 1670 havde han 300 Dlr.s Gage. 1678 var han Havnemester i København, men saa svækket af Alderdom, at han d. A. maatte have en Medhjælper og n. A. nedlægge Embedet. 1689 boede Enken endnu i Laksestræde. 1646 var P. J., Enkemand, blevet trolovet med Anna Kristensdatter, en Skibsløjtnants Enke; 1647 døbttes deres Hans Kristian³⁾.

408. 1641—44. Thomas Hansen Aalborg udnævntes 1. Jan. 1641 til Skibsløjtnant (150 Dlr.). 1. Jul. 1644 døde han (paa Kolberghede). Med sin Hustru Margrete Hansdatter havde han 1642 Barnet Hans⁴⁾.

409. 1641—(45). Kristen Rasmussen (Bødker) var Enspænder 1617—24, men udnævntes 1624 til Foged i Jæmteland, hvor han tillige skulde være Kaptejn over Bønderknægtene (1634 ogsaa i Herjedalen). I Fogedembedet begik

Kbh. Dipl. I, 728. Levnetsløb 105 nævnes Hans J. Ø., vistnok en Broder.

¹⁾ Sj. Reg. 20, 293. Klæd. 1642—43. Kirkebg. ²⁾ Sj. Reg. 20, 248.

³⁾ Best. Prot. III, 237. Sj. Reg. 21, 24. 284. Klæd. 1644—58. Afregn. P. 17. 41. Kbh. Dipl. V, 703. VI, 705. Kirkebg. Bruun, Kort

Adl. 411 ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 68. Klæd. 1645 47. Kirkebg.

han mange Uretfærdigheder og fik sin Afsked derfra, men forblev i Kaptejnsbestillingen. Det er vel ham, som fra 1631 var Tolder i Øresund. 5. Jan. 1641 blev K. R., forrige Visitør, Løjtnant til Skibs (150 Dlr.) og træffes i dette Embede endnu 3. Nov. 1645¹⁾.

410. 1641—45. Erik Sørensen antoges 5. Maj 1641 til Løjtnant (150 Dlr.), sejlede 5. Maj—27. Dec. 1643 og 16. Jul.—8. Okt. 1645 og forløvedes 3. Nov. E. S. havde været Skipper; saaledes sendtes han 1621 med Den lybske Skude til Agdesiden efter Østers²⁾.

411. 1641—45. Klavs Kaas blev 30. Maj 1641 Løjtnant (100 Dlr. in specie), men udnævntes Paaske 1643 til Kaptejn (200 Dlr.) og fungerede d. A. en Maaned. 1644 sejlede 3. Apr.—13. Okt., var Kaptejn paa De tre Løver i K. J. Grabovs Eskadre paa Kolberghede og toges med sit Skib Fides af Svensken under Lolland, men kom fri 26. Okt. 1645. I Dec. ansøgte han om at forløves en Tid lang med Bibeholdelse af Lønning, men Kongen resolverede, at Forlov kunde han faa, men ingen Penge, eftersom det kom Kongen tungt nok an at besolde dem, som forblev til Stede. Derpaa forløvedes K. K. 27. Dec. 1645. — K. K. til Gerdrup var Søn af Frans K. og Anna Hundermark, fødtes 1618, var gift med Anna Barbara von Kaltenhoff og faldt i en Træfning til Lands i Skaane 1657 som Oberstløjtnant³⁾.

412. (1641) — (67). Bærnt Orning nævnes første Gang som Søofficer 1. Maj 1641, da han tiltraadte et Togt, som endte 11. Sept.; 1642 sejlede han 27. Apr.—28. Avg.; 1643: 22. Apr.—24. Sept. og dernæst 13. Nov. 1643—19. Marts 1644; var medvirkende som Pelikanens Chef baade paa Kolberghede i Kongens Eskadre, hvor han kom Kongeskibet godt til Hjælp, og under Lolland, hvor han frelste sit Skib fra at falde i Fjendens Hænder. Ogsaa 1645 træffe vi ham 11. Jun. paa Trefoldighed ved en Søretsdoms Afsigelse, og han var fremdeles i Tjenesten ogsaa under den følgende Konge. 30. Avg. 1648

¹⁾ Sj. Reg. 21, 2. Klæd. 1645. Rentek. 1872, 157, 205. Breve III, 415. N. Rigsr. V, 426. 447 VI, 299. 498. 647. ²⁾ Klæd. 1642—47. N. Rigsr. V, 183. ³⁾ Sj. Reg. 21, 55. 281. Klæd. 1643 45. Bruun, Kolbh. 34. Garde, Efterr. I, 142. Breve VI, 113. N. Saml. Svo II, 498 Pers. Tids. V, 273.

forløvedes han til med Bibeholdelse af den fulde Gage „at gøre en Rejse eller to paa Strædet eller Vestindien“ og atter, naar det fordredes, indstille sig til Tjeneste. 1667 skulde han kommandere Galejerne og Skærbaadene i Norge og kaldes ogsaa senere „Admiral for Galejerne“. Endnu 1677 nævnes en Kapt. B. O. som Fører for Fregatten Glykstad (?). — B. O. til Vatne var Søn af Erik Ottesen O. og Karen Muat og gift med Sidsel Juel, Børge J.s Datter. 1647 fremhæves han som en af de bedste Kaptejner og forfarneste Sømænd i den danske Marine. I Anledning af en Fordring, som J. Kolding havde paa E. O. O., befaledes det 1647, at B. O., der havde vedgaaet Faderens Arv og Gæld, og var sin Moders Værge, maatte lade alt sit Tilgodehavende paa Klædekamret (mindst 1035 Dlr.) beslaglægge indtil videre ¹⁾.

413. 1641—(60). David Urbanus Daniel (Danel, de Nell), født omtr. 1605, forordnedes 14. Jun. 1641 til Skibskaptejn (200 Dlr.); sejlede 8. Jul.—26. Dec. 1642, 19. Apr.—30. Nov. 1643 og 29. Dec. 1643—13. Okt. 1644. I Feb. s. A. forbedredes hans Løn med 100 Dlr., og s. M. var han vel P. Munds Viceadmiral paa De to Løver og befaledes derfor at udføre en Ordre angaaende Ødelæggelsen af Baade paa Slesvigs og Holstens Kyster (Side 228); han skulde være Admiral over De to Løver, Delmenhorst, Lammet, Kronet Fisk og Samsons Galej og endvidere tage med sig de 2 Galejer, som laa under Femern, hvis de kunde ombæres dér. I Okt. deltog han i Slaget under Lolland som P. Munds Flagkaptejn paa Patientia, blev Fange og hjemkom først 26. Okt. 1645 med Jomfrusvenden. Efter at han 1. Nov. 1645 havde faaet 400 Dlr. i Løn, var han til Skibs 11. Nov. 1646—15. Sept. 1647; 18. Jul. 1646 var han nemlig „forløvet“ for at gaa som Kaptejn med et af de Skibe, der befaledes at løbe til Spanien. 1652 foretog han paa Grønlandske Kompagnis Bekostning en Grønlandsfart med St. Peter og St. Jakob Maj—Sept. og kom i Land paa Vestkysten. 10. Feb. 1653 blev D. D. Kaptejn med 500 Dlr.s Gage, førte St. Jakob (Apr.—Sept.) i samme Kom-

¹⁾ Klæd. 1642—45. D. Saml. 725 Reg. Geh. Ark. Sj. Tegn. XXIX, 247. Bruun, Kolbh. 35. 63. Bruun, Kort Adl. 265. 422. Garde, Efterr. I, 142, 233. N. Rigsr. VII, 470. IX, 126. 147. Pers. Tids. I, 135. N. Saml. 4to. VI, 251.

pagnis Tjeneste og opnaede atter Forbindelse med Land. Marts 1654 afsejlede han endnu en Gang med to Skibe, laa 3 Uger ved Grønland og saa i Davisstrædet „en Havfrue med udslagen Haar og meget dejlig“. S. A. 14. Nov. fik D. D. Befaling til at føre Lindormen, der var købt i Lybæk, til København. Ogsaa 1655—56 var han til Søs og blev ved denne Tid Assessor i Admiralitetet. 8. Jun. 1656 overdroges ham Inspektionen over Udspisningen paa Holmen, Bødkerens og Kompasmagerens Virksomhed; han havde s. A. faaet Eneret i 12 Aar til i København at falholde toldfrit indførte Master, Spir og Rundholter. 1658 var han Admiral H. Bjelkes Flagkaptejn paa Trefoldighed i den Flaade, der skulde sekundere Hollænderne. Men 12. Jun. 1660 overlod „Maren salig D. D.s“ til Fiskal P. Knudsen en Fordring paa 32 Dlr.; 1646 fik D. U. D. og Hustru Maren Petersdatter Barnet Livike døbt og 1648: Margrete; Datteren Maren var senere gift med Bager Jakob Sirtzou. 1654 boede D. D. tvært for Holmen i Nr. 12, som tillige med Nr. 13 blev ham udlagt Jan. 1660¹⁾.

414. (1641)—43. Lavrits Galtung nævnes første Gang i Regnskaberne 15. Jun. 1641, da han som Skibskaptejn (200 Dlr.) tiltraadte en Rejse, der endte 27. Sept. Men 1. Marts 1643 blev han entlediget, idet han (i Duel) havde ihjelstukket unge A. Muat og derfor maatte flygte ud af Landet til fremmede Steder. Da de i Sagen førte Vidnesbyrd ndviste, at den dræbte havde givet ham stor Aarsag, fik han dog 1. Feb. 1644 Bevilling paa sikkert Lejde her i Landene. Men i Krigens Tid blev han angrebet og fanget af Svensken, kom fri 5. Apr. 1645 og var dernæst i Virksomhed 10. Jun.—6. Okt. 1645. 1647 havde L. G., der „holdtes for en af de bedste Kaptejner og forfarneste Sømænd“, 300 Dlr. i Pension. Han var ogsaa i Frederik III's Tjeneste som Søofficer i nogle Aar, men er saa afskediget og har dernæst faaet ny Bestalling (300 Dlr.) fra 1. Maj 1651, da „hans Charge først begyndtes“. 1652 sejlede

¹⁾ Sj. Reg. 21, 57. 280. 301. Sj. Tegn. XXIX, 81. Best. Prot. III, 207. 220. Klæd. 1642—55. Kirkebg. Afregn. P. 55. 3. Graah, 146 Grønland. hist. M. III, 713. D. Saml. 712. Reg. Geh. Ark. Garde, Efterr. I, 158. Bruun, Kort Adl. 391. Kbh. Dipl. I, 734, II, 812. III, 433. V, 525. 694. VI, 514. Lützov 182 har (Avg.) 1661 som Dødsdatum.

han 23. Sept.—10. Nov.; skulde 25. Marts 1653 mælde sig hos Admralen paa Bremerholm for dernæst i Maj at krydse i Vestersøen med 4 Skibe efter engelske Kapere. Ogsaa i 1656 var han i Fart. 19. Jun. 1657 forbedredes Lønnen til 400 Dlr., hvorefter han som Admiral førte en Eskadre paa 7 Skibe, deriblandt det store Frederik, til Danzig og forenede sig med de andre Skibe der. Endnu 1658 var han til Søs og fik Lister Len kvit og fri som Skibshøvedsmand; tidligere havde han været forlenet med Hørje. L. G. til Thorsnæs og Bjørnstrup, Søn af Johan G. og gift med Barbro Grabov, døde 1659 eller 61 og efterlod en Restfordring paa 2134 Dlr., der 2. Apr. 1662 betaltes af Kongen. 23. Avg. 1648 var hans Adelsbrev blevet konfirmeret¹⁾.

415. 1641—(45). Mads Bøjesen var 1639 Visitør paa Nordmøre og 1641 Generalvisitør udi Trondhjems Len; 5. Jul. bestilles han tillige som Skibskaptejn (200 Dlr.); hans „Afgang“ (som Visitør?) omtales i Okt. 1645²⁾.

416. 1641—(45). Peter (Peiter) Petersen de Foss (Voss, Fasy) antages 1. Sept. 1641 som Skibskaptejn (300 Dlr.) og gør Tjeneste til Søs 26. Marts 1642—30 Maj, 24. Apr. 1643—9. Jul., 10. Okt.—14. Nov. og 30. Dec. 1643—7. Sept. 1645. Han er Chef paa Kronet Fisk i K. J. Grabovs Eskadre i Slaget paa Kolberghede³⁾.

417. 1641—(50). Tidemand (Timand) Henriksen Dunker fra Friesland fik Løjtnants Bestilling (150 Dlr.) 22. Sept. 1641. 1644 fungerede han 27. Jan.—10. Sept. og i 1647 én Maaned, havde 1649 200 Dlr. og var endnu i Tjenesten ved Paaske 1650. 1646 trolovedes han med Kirsten, Datter af Undervejer H. von der Lip, og 1647 døbttes Barnet Sikæ⁴⁾.

418. 1641—45. Jens Lavritsen blev 29. Sept. 1641 Kaptejn (200 Dlr.), sejlede 20. Sept. 1641—25. Marts 1643,

¹⁾ Klæd. 1642—55. Sj. Reg. 21, 275. Best. Prot. III, 219. D. Saml. 723 Reg. Geh. Ark. Afregn. L, 18. Breve V, 313. Bruun, Kort. Adl. 422. Meidell 114. Erslev, Len. II, 83. N. Saml. 4to. II, 543. III, 382. VI, 252. Pers. Tids. I, 139. Adelsleksik. I, 170.

²⁾ Klæd. 1642. 45. N. Rigsr. VII, 613 VIII, 76. N. Saml. 4to V, 413.

³⁾ Sj. Reg. 21, 68. Klæd. 1642—45. Bruun, Kolbgh. 34. ⁴⁾ Klæd. 1642—50. Sj. Reg. 21, 94. Kirkebg.

24. Apr. 1643—11. Sept. 1644 og 8.—20. Okt. s. A., men døde 24. Feb. 1645. Han er maaske den „K. Maj.s Tjener“, som 1606 (som Skipper?) fik Søpas til Narven, eller hvor Vinden hannem kunde henføje ¹).

419. 1641—(45). Ejler(t) Gorresen (Jorresen) blev 13. Okt. 1641 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og var 3. Nov. 1645 endnu i Tjenesten ²).

420. 1641—(45). Gabriel Akeleje til Hjulerød, Søn af Knud Gabrielsen A. og Sofie Vøjen, fik 21. Okt. 1641 Skibsløjtnants Bestilling (150 Dlr.). Han tjente endnu i Marinen, da han i Maj 1645 befaledes at traktere med en Del skotske vel udmunderede Skibe, om de for Maanedssold vilde tjene den danske Konge. Resultatet af Underhandlingerne skulde G. A. „ved Nat og Dag“ lade Kongen forstændige. 1643 var han bleven Sekretær i Danske Kancelli, og 1647 befaledes han baade at ekstrahere Klædekammerregnskabet og inventere, hvis der udi Kongens (afbrændte) Tøjhus fandtes. Han var ogsaa bleven Oberst i Skaane og havde faaet et Præbende ved Aarhus Domkirke, „thi han havde det behov“. 1649 sendtes han til Island og Færøerne for i Kongens Navn at modtage Indbyggernes Hylding. Han døde 1656 efter at have udmærket sig i Litteraturen ³).

421. (1641)—(47). Helmick de Fererius (Ferrius) forekommer først 1642 i Regnskaberne med 200 Dlr.s Løn (som Kaptejn?). 25. Feb. 1647 fik Holmens Admiral Ordre til at gøre Afregning med H. d. F., for at han kunde faa Restseddel. Men i Følge Holmens Kirkebog var han „Løjtnant“ 27. Okt. 1641, da han og Hustru Giaqvitina havde Barnet Giaqvitina til Daab ⁴).

422. 1642—48. Frederik Bøjsen, Borger i Kristiania og Søn af Bøj Frederiksen i Oslo, drev Skibsbyggeri ved Falckensten ikke alene for private, — hvad en „Skibstrætte“ med en Glykstad-Borger 1636 tyder paa, — men ogsaa for Kongen, som 1634 lod et af F. B. der bygget Skib vurdere,

¹) Sj. Reg. 21, 109, 15, 111. Klæd. 1642—45. ²) Sj. Reg. 21, 94. Klæd. 1645. ³) Sj. Reg. 21, 94. Sj. Tegn. XXVIII, 357. XXIX, 210, 277. Klæd. 1642, 45. Rentek. 1872, 164. Breve VI, 337. D. Saml. 2 R. II, 67. Hist. Tids. 5 R. IV, 694. Pers. Tids. V, 229. Adelsaarbog. ⁴) Kirkebog. Klæd. 1642. Sj. Tegn. XXIX, 141.

hvilket vistnok havde Navnet Følgesvenden; for dette ansøgte F. B. nemlig 1636 om resterende Betaling. 1638 blev han Visitør i Agershus, Tunsberg og Baahus Len, men forsaa sig 1641, truedes af Fængsel og Dom, men slap heldigt derfra, thi 27. Apr. 1642 fik han Skibskaptejns Bestilling (200 Dlr.) og tillige Forpagtningsbrev paa Foss Mølle ved Agershus, og skønt Generalvisitøren i Norge N. H. Kok snart efter beskyldte ham for at have udgivet falske Toldsedler, blev han dog 1645 Koks Efterfølger. I Dec. s. A. paatog han sig ved Skibbygger J. Rubbens Fuldførelsen af det paabegyndte „Hoved-Orlog-Konge-Skib“ (Hannibal), som Statholderen skulde levere Kongen, hvortil F. B. selv i Jun. havde opkøbt Tømmer. Da Skibet var færdigt, deltog F. B. i dets Vurdering og overtog vel dernæst ogsaa Leveringen af Sofia Amalia og Prins Kristian, thi 1651 skyldte Hann. Sehested F. B. 7300 Dlr. „for Skibene“. Fra 1648 lønnedes F. B. som Generalvisitør med Procenter og maatte opgive sin Skibskaptejns Besolding; 1650 blev Inspektionen over alle norske Defensions-skibe ham overdraget, og 1653 var han Generalinspektør over Skovene søndenfjelds. Han levede endnu 1672¹⁾.

423. 1642—(43). Johan Pettersen (Petersen) blev 6. Maj 1642 Løjtnant (200 Dlr.) og var til Søs 17. Okt. 1643—19. Dec. — 1617 omtales Jan P., Indvaaner i Amsterdam, som Skipper paa Fartøjer norden om. 1618 var Jan P. Overstyrmand paa Øresund, men „for en Skælm bortløb“ i Apr. 1621. En Johan P. var 1628—34 Løjtnant ved Kaptejn S. Bugges Kompagni paa Sjælland; det er vel ham, som har gjort to Farter til Søs: 4. Apr.—7. Nov. 1633 og 26. Avg.—11. Okt. 1634²⁾.

424. 1642. Bærnt Lavritsen. Under 18. Nov. 1642 udgik Brev til Rentemestrene om, at Kongen 23. Maj sidstleden havde antaget B. L. for Skibsløjtnant (150 Dlr.), men da nu hans Tjeneste ikke længer behøvedes, skulde der udbetales ham Løn indtil Datum. — En Brønnild L. antoges 1. Jun. 1653 med 200 Dlr.³⁾.

¹⁾ N. Rigsr. VI, 696. VII, 227. 431. VIII, 18. 22. 181. 262. 552. IX, 46. X, 2. 306. Sj. Tegn. XXVI, 14. Klæd. 1642. D. Saml. VI, 337. N. Saml. 4to III, 126. IV, 467. 501. V, 449. 456. T. Sehested II, 366. ²⁾ Sj. Reg. 21, 171. Klæd. 1634. 42—44. N. Rigsr. IV; 614. Schlegel, Saml. I, 3, 75. Rentek. 1872, 201. ³⁾ Sj. Tegn. Dansekernes Historie Online
 Danske Slægtsforskernes Bibliotek

425. 1642—44. Samuel Kristensen. Levnetsløb 405.
426. 1642—(54). Iver Hansen Kolding. Levnetsløb 324.
427. 1642—45. Jakob Sinklær blev 1. Dec. 1642 antaget til Skibsløjtnant (150 Dlr.) og forløvedes atter 3. Nov. 1645 ¹⁾).
428. (1642). Lavrits Kristensen, Skibslutenant, havde 17. Apr. 1642 Barnet Jens til Daab i Holmens Kirke ²⁾).
429. 1643—44. Hans Jakobsen. Levnetsløb 398.
430. 1643—50. Søren Kristensen. Levnetsløb 400.
431. 1643. Daniel de Rees, „os elskelig“ fik 8. Feb. 1643 Skibsløjtnants Bestilling uden nærmere Angivelse af Lønnens Størrelse. 11. Dec. skriver Kongen: „Herhos sender jeg en Certifikation (nemlig til Passage gennem Sundet), som D. d. R. er given (1634), at han var Borger i Stokholm, der han dog aldrig var Borger samme Steds“. D. d. R. blev N. H. Koks Medhjælper ved Skibsvisitationen ³⁾).
432. 1643. Rikardt Smidt blev 19. Apr. d. A. Kaptejn (200 Dlr.) ⁴⁾).
433. (1643). Kristian Gørker kaldes „vor Skibskaptejn“, da han 29. Apr. 1643 bliver Visitør i Sundet mod at nyde en Femtedel af Konfiskationerne; et nyt Beskikkelsesbrev af 29. Jul. tillægger ham desuden 250 Dlr. in specie i Pension (som Visitør) ⁵⁾).
434. (1643). Erik Nielsen. 24. Okt. 1643 sendte Kongen følgende Linier til Peter Vibe i Stokholm: „Den Kaptejn E. N., som du haver skrevet Rigens Admiral til om, skal du lade forstaa, at han skal blive akkommoderet, naar han kommer, og skal du lade mig vide, hvad Traktement han i Sverig haft haver“. At E. N. virkelig blev knyttet til Danmarks Sag, ses dog først en Del Aar efter, da Mikkel Skov skulde gøre Anslag mod Kristianopol (1659), thi da gives der ham Anvisning paa at tage Kaptejn E. N. med hans Kaper til Hjælp ⁶⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 21, 193. Klæd. 1647. ²⁾ Kirkebg. Denne omtaler ogsaa 1642 „en Kaptejn, som havde tjent paa Agershus og nu var i H. Maj.s Tjeneste“. ³⁾ Sj. Reg. 21, 217. Breve V, 423. Fridericia II, 289. Medd. Geh. Ark. 1883—85, 181. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 24. Klæd. 1642. ⁵⁾ Sj. Reg. 21, 234 259. Bestal. Prot. I, 38. ⁶⁾ Breve V, 412. D. Mag. 3 R. I, 270.

435. (1643)—70. Mattias Bolt modtog i Regnskabsaaret 1643—44 3 Maaneders Kostpenge; fungerede (ligeledes) i 1645 21. Maj—26. Nov.; 1646: 28. Apr.—13. Okt. og sejlede „med adskillige Skibe“ i 1647 og 48. Da han 1646 hævdede 100 Dlr. hos Skriveren paa Nyborg Slot og 1649 kaldes Visitør, har han maaske alle de nævnte Aar været „Visiterer udi Bælt og kgl. Kaptejn“, hvilket han kaldes 1656. Gagen var 1649, da han sejlede 7. Apr.—7. Dec., 200 Dlr. 1657 affærdigedes han (maaske med Galioten St. Peter) til Medelfarsund som Eskadrechef og var i Sept. paa Krydstogt mellem Als, Ærø og Femern. 1661 førte han Fregatten Den hvide Mand (Vagtskibet ved Nyborg) og den kgl. Jagtpapegøje. 1670 havde han opnaaet 250 Dlr. i Løn, men døde s. A. og jordedes 25. Apr. i Nyborg. M. B. var gift med Birgitte Sørensdatter og besad Landejendom i Vindinge¹).

G.

Skibsofficerer,

tagne i Tjeneste i Aarene 1644—48.

436. 1644. Kort Mejer blev 2. Jan. d. A. Løjtnant (150 Dlr.) og døde 19. Jun.²).

437. 1644—(49). Kristoffer Højer. Levnetsløb 379.

438. (1644). Hartvig Saks. Levnetsløb 208.

439. (1644)—(50). Lavrits Galtung. Levnetsløb 414.

440. 1644—45. Jens Gagge (Bagge?) antoges 8. Feb. 1644 som Skibsløjtnant (150 Dlr.), men forløvedes 29. Okt. 1645, og havde da haft 200 Dlr.s Løn. 1645 boede J. Gage, Skibskaptejn, i Hyskenstræde, og 1647 var J. G. til Prinsens Begravelse. 1656 og 1657 ses „velb. J. G.“ atter som Søofficer og i Virksomhed til Skibs³).

¹) Klæd. 1643—61. Meidell 144. Pers. Tids. V, 327. Bruun, Kort Adl. 411. ²) Sj. Reg. 21, 281. Klæd. 1644. ³) Klæd. 1645. 55. 57. Kbh. Dipl. VI, 244. Volf, Diar. 653. Sj. Reg. 21, 281.

441. 1644—(67). Kornelius Kruse (den ældre) fik 10. Feb. 1644 Løjtnants Bestilling med 150 Dlr., men steg hurtigt til 200, 300 og til sidst (20. Dec. 1647) 350 Dlr.s Løn. Han angives at have faret til Søs 27. Jan. 1644—26. Feb. 1645, 14. Apr.—10. Jul. s. A. og 27. Maj 1646—31. Dec. I 1645 forrettede han Tjeneste især i Norge og var efter Haanden Chef for den kgl. Rosengalej, for den Tønsbergske Fløjte (i Jul.), for Engel Malta, et Silius Marsilius tilhørende Skib (i Avg.), og endelig (i Okt.) for Hann. Sehesteds Galiot, hvormed han skulde konvøjere Den norske Fregat, som førte Kongens Penge ned til København; her skulde K. K. faa videre Ordre af Rigsadmiralen. 1649 fik han 2 Maaneders Kostpenge og 1651 5 Maaneders; han sejlede 4. Dec. 1652—23. Marts 1653 og 13. Jul. 1653 med faa Afbrydelser til 23. Feb. 1656; ogsaa 1657 var han i Fart. — 1655, 29. Avg. fik K. K. Sæde i Admiralitetet, havde fra 8. Jun. 1656 derhos Tilsynet med Reberbanen og Skibsudtaklingen paa Holmen, boede 1661 i Hummerstræde, havde 1662 1287 Dlr. til gode hos Staten og konvøjerede 1667 med Hummeren de to her byggede, af Frankrig købte Orlogsskibe til Teksel, hvorefter han søgte Elben. — 1641 nævnes en Skipper K. K., der optræder som Forlover. I de senere Aar er vor Skibskaptejn K. K. ikke let at skælnes fra Kompasmager K. K. den yngre, der endte som Søofficer¹⁾.

442. 1644—45. Niels Nielsen Kierkel (Kircker) var 10. Feb. 1644 bleven Løjtnant (150 Dlr.). 24. Marts befaledes han med St. Peter at gaa i Konvøj til Baahus og dernæst begive sig til Kristianopol, krydse der under Landet og bemægtige sig Pinker og Skuder, som løb mellem Sverig og Tyskland med Breve og Budskab. Denne Rejse varede 24. Marts—24. Avg.; derpaa sejlede han 30. Sept. 1644—13. Sept. 1645 og forløvedes 3. Nov. — 1614 var N. K. Skipper paa Helsingørskibet Fortuna, der skulde norden om Norge²⁾.

443. 1644—45. Svend Jensen Varberg blev 20. Feb. 1644 Løjtnant (100 Dlr.) og forløvedes 3. Nov. 1645³⁾.

¹⁾ Sj. Reg. 21, 281. Best. Prot. III, 212. Klæd. 1645—55. N. Saml. 4to IV, 474. 512. V, 216. 407. Bruun, Kort Adl. 390. 396. 411. Afregn. C. 55. 89. Kbh. Dipl. I, 734. Garde, Efterr. I, 165. Becker, Fred. III. II, 193. Kirkebg. Holberg, Danmhist. III, 215. ²⁾ Sj. Reg. 21, 281. Sj. Tegn. XXVIII, 177. Klæd. 1645. 47. N. Rigs. IV, 521. ³⁾ Sj. Reg. 21, 281. Klæd. 1645. 47.

444. 1644—50. Johan Kolmejer. Levnetsløb 390.

445. 1644. Pros Mund. Levnetsløb 207.

446. 1644—45. Oluf Svendsen Malmø udnævntes 2. Marts 1644 til Løjtnant (150 Dlr.), sejlede 1645, 5. Marts—25. Jun. og forløvedes 3. Nov. Han havde i mange Aar været Skipper; saaledes førte han 1622 Pinken Lindormen til Bergen. 1645 boede „Kaptejn“ O. S. M. i Vingaardstræde ¹⁾).

447. 1644—(49). Jørgen Lavritsen bliver 2. Marts 1644 Løjtnant (150 Dlr.; 1647 200 Dlr.); fanges 13. Okt. 1644 af Fjenden, men løsgives 26. Okt. 1645, faar derefter 1 Maanedes Kostpenge og er endnu 1649 i Tjenesten. Han boer 1645 i Farvergade, og hans og Hustru Karen Knudsdatters Barn Lavrits døbes 1646 ²⁾).

448. 1644—(51). Jep (Ib) Valtzer (Vatzer), „os elskelige, af vor Købsted Helsingør“ blev 5. Marts 1644 Løjtnant (150 Dlr., 1. Nov. 1645: 200 Dlr.). Ogsaa i Aarene 1647—51 var han i Marinens Tjeneste ³⁾).

449. 1644—(49). Mattias Møller. Levnetsløb 403.

450. 1644. Jakob Fleck blev 9. Marts d. A. Løjtnant (150 Dlr.), men døde 3. Sept. og Efterleversken modtog Pensionen ⁴⁾).

451. 1644. Mogens Davidsen førte 1622 som Skipper Pinken Dragen til Bergen; modtog ogsaa senere fortjente Kostpenge for (vel som Skipper) at have ført Tre Kroners Galej 7. Nov. 1627—27. Jan. 1628; blev 20. Marts 1644 Løjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 13. Okt. 1644. 1645 boede „Kaptejn“ M. D.s Enke ved Vingaardstræde ⁵⁾).

452. 1644. Peter Lavritsen (Lavrsen) blev 20. Marts d. A. Løjtnant (150 Dlr.). 23. Apr. fik han og Hustru Anne Hosslersdatter(?) deres Barn Zibellæ døbt. „P. Lorens“ boede 1645 i Øster Kvarter ⁶⁾).

453. 1644—(47). Henrik Ejlertsen (Ellers) blev 26. Marts 1644 Løjtnant med 24 Dlr. maanedlig Løn; 15. Marts

¹⁾ Sj. Reg. 21, 281. Klæd. 1645. 47. N. Mag. II, 187. Kbh. Dipl. VI, 236. ²⁾ Sj. Reg. 21, 281. Klæd. 1643—49. Kirkebg. Kbh. Dipl. VI, 258. ³⁾ Sj. Reg. 21, 281. Best. Prot. III, 235. Klæd. 1645—51. ⁴⁾ Klæd. 1644. ⁵⁾ N. Mag. II, 187. Klæd. 1627. 45. Sj. Reg. 21, 281. Kbh. Dipl. VI, 236. ⁶⁾ Sj. Reg. 21, 281. Kirkebg. Kbh. Dipl. VI, 232.

1645 bevilgedes ham Aarsløn som Kaptejn, og 1647 havde han 250 Dlr. Da boede han i Løvstræde¹⁾.

454. 1644. Henrik Johansen bestilles 26. Marts d. A. i Lybek som Skibsløjtnant med 24 Dlr. Løn om Maaneden, men afgaar ved Døden 20. Avg.²⁾.

455. 1644—(51). Lavrits (Lorens) Petersen blev 27. Marts 1644 Løjtnant med 150 Dlr.s aarlig Løn, fik i Nov. 1645 50 Dlr.s Tillæg og fandtes ogsaa i Tjenesten 1647—51³⁾.

456. 1644—45. Peter Rasmussen blev 30. Marts 1644 Maanedsløjtnant (24 Dlr.) men fik 1. Dec. Kaptejns Aarsløn (300 Dlr.), fortjente 4 Maaneders Kostpenge og døde 1. Jun. 1645. 5. Avg. befalede Rentemestrene at udbetale Efterleversken Engel Peiters hendes Husbonds resterende Besolding⁴⁾.

457. 1644. Frederik von Buchwald. Levnetsløb 285.

458. 1644—46. Ludvig (Lavrits) von Witten (Withe) antages (som Maanedsløjtnant) og udsejler 10. Apr. 1644, til 31. Okt., da han med Lammet er hjemkommen; bestilles 3. Maj 1645 for Skibsløjtnant (200 Dlr.) indtil 21. Avg., da han udnævnes til Skibskaptejn. Men 28. Jun. 1646 forløves han⁵⁾.

459. 1644—45. Jesse Holck blev 10. Apr. 1644 Skibskaptejn (250 Dlr.), sejlede 4. Maj—24. Avg. og aftakkedes 8. Maj 1645. 1. Sept. 1628 befalede Admiralitetet at dømme i en Sag angaaende et hollandsk Skib, som af en Kaptejn Jesenus Holche var anholdt og bragt til Kristiania⁶⁾.

460. 1644. Jarmen Kloppenberg antages 13. Apr. d. A. som Maanedsløjtnant (20 Dlr.) og atskediges 29. Avg.⁷⁾.

461. (1644). Adser Ris var 1644 til Skibs 1. Apr.—28. Dec. Han førte Jomfrusvenden, var i Slutningen af Jun. sendt Øster paa for at skaffe Kundskab, stødte 29. Jun. atter til Flaaden under Stævns og deltog i Slaget 1. Jul. i J. Vinds Eskadre⁸⁾.

462. (1644). Stalder Kaas. Levnetsløb 193.

463. 1644—45. Kort Haffuekost (Haurkost) faar 4. Maj 1644 Kaptejns Bestilling (200 Dlr.) og er til Søs i 3 Maaneder. 26. Jun. 1645 fornyes hans Bestilling, og han tilforordnes

¹⁾ Sj. Reg. 21, 347. Klæd. 1644—47. Kbh. Dipl. VI, 303.

²⁾ Klæd 1644. ³⁾ Best Prot. III, 238. Klæd. 1647—51. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 344. Klæd. 1645. Sj. Tegn. XXVIII, 409. ⁵⁾ Sj. Reg. 21, 380. Klæd. 1645. 47.

⁶⁾ Klæd. 1644. Sj. Tegn. XXIV, 115. ⁷⁾ Klæd. 1644. ⁸⁾ Klæd. 1644. Bruun, Kolb. 34. 60.

til at anføre et „Brandskib“, hvorfor der loves ham en Gave af 300 Dlr. in specie, dersom han, Fjenden til Skade, Brandskibet vel anligger. Han fungerer saa 23. Jun.—1. Sept., hvorpaa han forløves 3. Nov. ¹⁾).

464. 1644. Klavs Lesche, Skibskaptejn med 40 Dlr. om Maaneden, antaget i Lybek, var i denne Stilling 16. Maj—16. Avg. 1644 ²⁾).

465. 1644. Hans Lybek, antaget 16. Maj i Lybek som (Maanedes?) Løjtnant, døde allerede 22. Avg. ²⁾).

466. 1644—45. Jørgen Knudsen, Løjtnant, antaget 17. Maj 1644, forløvet 3. Nov. 1645 ³⁾).

467. 1644—78. Rikardt Andersen (Stud) fik 14. Marts 1644 Pas paa Kaperen Jægeren som Fribytterkaptejn, men antoges derpaa 21. Maj som Skibsløjtnant (150 Dlr.) og var i Virksomhed til 26. Okt. 7. Okt. bevilges ham Halvparten af en Skude, som han havde taget under Femern og som de svenske vare løbne fra. I Slaget under Lolland førte han en Galej. 1645 fo'r han til Søs 14. Apr.—30. Sept og fik 1. Nov. et Lønningstillæg paa 50 Dlr. I Aarene 1655, 57—59 og 61 var han i Fart; fik 1660 Nr. 4 i Laksestræde udlagt, hvor han ogsaa boede 1668; havde 1670 300 Dlr.s Gage og udnævntes 1678 til Chef paa Fregatten Vildmanden, Vagtskib i Bælt, men døde midt paa Sommeren ⁴⁾).

468. 1644—45. Jakob Bahr (Bare) blev 22. Maj 1644 Skibsløjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 3. Nov. 1645. Han boede da paa Østergade ⁵⁾).

469. 1644—(49). Anders Weinhugger (Vinhuger) var Løjtnant (150 Dlr.) fra 24. Maj 1644 at regne. 1. Jun. 1644 fik Peter Harbo, Kaptejn paa Fønix, Kongebrev om, at A. W. skulde være Løjtnant hos ham, „og dersom A. W. sig forholder, som det sig bør, skal han bekomme vores naadige Bestalling“. Denne udfærdigedes 28. Apr. 1645, og A. W. fungerede 5. Jul.—7. Sept. 1644. 29. Avg. 1646 fik han 200 Dlr.s Løn og var endnu 1647—49 i Tjeneste ⁶⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 21, 311. 373. Klæd. 1644—47. ²⁾ Klæd. 1644.

³⁾ Klæd. 1645. 47. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 310. 323. Sj. Tegn. XXVIII, 232. Best. Prot. III, 326. Garde, Efterr. I, 143. Klæd. 1645—61. Kbh. Dipl. V, 713. II, 811. Bruun, Kort Adl. 411. Lützov 225.

⁵⁾ Klæd. 1644. 45. Kbh. Dipl. VI, 326. ⁶⁾ Sj. Reg. 21, 359. 544. Sj. Tegn. XXVIII, 185. Klæd. 1645—49. Er maaske den „Kapt. Anders Andersen“, som 1645 boede i Admiralgade. Kbh. D. 101. 1. 235.

470. 1644—45. Jakob Lerke bliver 2. Jun. 1644 antaget som Maanedsløjtnant og er til Søs 5. Jun.—10. Nov. 28. Marts 1645 bevilges ham Aarsbesolding som Kaptejn (250 Dlr.), men 3. Nov. forløves han ¹⁾).

471. 1644. Óluf Steffensen af Glykstad fik 3. Jun. 1644 paa Trefoldighed i Flækkerø 2 enslydende Bestillinger som Kaptejn til Lands og Vands. Som Løn tillodes det ham at beholde det, han „byttede“. Han fungerede derpaa som „Admiral“ ved Elben og Sønderjyllands Vestkyst og deltog (i Avg.) i de danskes Belejring af Riberhus. Han havde tidligere leveret Tømmer til Kongen ²⁾).

472. 1644—(47). Peter Mattissen Riber blev 25. Jun. 1644 Løjtnant (150 Dlr.) og var endnu i Tjeneste ved Paaske 1647 ³⁾).

473. 1644—(45). Anders Bøjsen var Kaptejn (150 Dlr.) fra 25. Jun. 1644 og tjente vel endnu i Nov. 1645 ⁴⁾).

474. (1644). Trond Tejste. Levnetssløb 326.

475. 1644—(66). Fit (Vit) Johansen (Jansen) Ertman blev 13. Jul. 1644 Løjtnant (150 Dlr.; 1. Nov. 1645: 200 Dlr.) og sejlede 5. Jun.—9. Sept. 1645. Han var nu vedblivende i Tjenesten og til Skibs 1652—59. For Tiden 1652—1663 havde han til gode hos Kongen 1872 Dlr. (300 Dlr. aarlig Løn). I Okt. 1658 var han næstkommanderende paa H. Bjelkes Admiralskib Trefoldighed; blev 1660 sat til at vaage over Karantæneforanstaltninger paa Københavns Red, førte 1663 Trælaster fra Norge til Holmen paa Den sorte Bjørn og overværede 1666 Prøveprædikener i Holmens Kirke. Men 1668 omtales Afy (eller Anneke), salig Fit Jansens. 1645 boede F. J. uden Østerport ⁵⁾).

476. 1644—(55). Arne (Arnt) Tøgersen (Torgiersen, Thorchersen) beskikkes 25. Jul. 1644 til Skibsløjtnant (150 Dlr.), fik 1. Nov. 1645 50 Dlr.s Lønningstillæg og vides at have været i Tjenesten indtil 1655, da han endnu gjorde Farter til

¹⁾ Klæd. 1645. ²⁾ Sj. Reg. 21, 294. Kinch II, 376. Breve III, 304 IV, 148. ³⁾ Sj. Reg. 21, 301. Klæd. 1645. Kbh. Dipl. VI, 233. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 295. Klæd. 1645. ⁵⁾ Sj. Reg. 21, 348. Klæd. 1645—49. Best. Prot III, 250 Afregn. A, 8. Kbh. Dipl. V, 525. VI, 351. 327. Lützov 222. Kirkebg. Wulff, Jens Bang, 9. 195 omtales en Johan Ertman i Aalborg

Søs. Hans Hustru hed Inger Isaksdatter; Barnet Karen døbt 1646 og Erik 1647¹⁾.

477. (1644)—(49). Niels Jensen (Bøge). Levnetsløb 310.

478. 1644—(73). Jørgen Plovmand (Plou) udnævnes 13. Okt. 1644 til Løjtnant til Skibs (150 Dlr.), samme Dag, som han under Lolland tages til Fange af Svensken; 22. Apr. 1645 kommer han atter fri og faar 50 Dlr.s Tillæg 1. Nov. Han er ogsaa Søofficer under Frederik III og i Fart Aarene 1653, 55—58 og 61. 1660 vurderes Nr. 30 i Laksegade for Kaptejn J. P., som endnu 1668 boede der. 1670 har han 300 Dlr. i Gage. 1673 sejlede Kaptejn P. fra Drammen til København med Skibet København²⁾.

479. (1644)—(50). Thomas Diriksen træffes første Gang som Officer 13. Okt. 1644, da han under Lolland faldt i svensk Fangenskab, hvoraf han løslodes 26. Okt. 1645. Derpaa vedblev han at tjene i Marinen indtil omtr. 1650. Da maa han have faaet Afsked, men 16. Jul. 1653 antoges T. D. paa ny med 200 Dlr. og er i Fart 1656—61. 1658 var T. D. Vice-admiral N. Helts Løjtnant paa Hannibal, der skulde sekundere Hollænderne; 1670 havde han 250 Dlr. i Gage. — T. D.s Hustru hed Karen Mikkelsdatter; 1647 døbt deres Anna Lisbet og 1648 Mikkel³⁾.

480. (1644)—45. Peter Hansen Holst. „Kaptejn Holst“ var 1644 Chef paa Kronfisken, der under Lolland kom paa Grund og toges af Fjenden. 3. Nov. 1645 forløvedes P. H. H.⁴⁾.

481. (1644). Jørgen. Belov. D. A. skrev Kongen: „Der er en gammel Herremand her i Byen, ved Navn J. B., som jeg haver lovet Kaptejns Plads, og skal den samme bruges med første Lejlighed paa et af Skibene“. Han havde 1599—1601 været Hofjunker og skal være „bleven“ i Slaget under Lol-

¹⁾ Sj. Tegn. XXVIII, 232. Best. Prot. III, 233. Klæd. 1647—55. Kirkebg. ²⁾ Best. Prot. III, 230. Sj. Reg. 21, 348(?). Klæd.

1645—61. Bruun, Kort Adl. 411. Kbh. Dipl. V, 701. II, 811. Hist. Tids. 3 R. III, 632. En J. Plog arbejdede 1619—21 paa Frederiksborg, Glykstad og Københavns Befæstning. Breve I, 167. Sj. Reg 17, 125.

³⁾ Klæd. 1645—61. Kirkebg. Kbh. Dipl. V, 525. Bruun, Kort Adl. 411. ⁴⁾ Garde, Efterr. I, 142. Klæd. 1645.

land. Søn af Vielnek B. og Katarine Kamptz og gift med Ursula Bilov ¹⁾).

482. (1644). St(en?) Haugers førte Galejen Hojenhald i Slaget under Lolland 1644 ²⁾).

483. (1644). Henrik Hagedorn „paa K. Maj.s Skib Fides skudt og død den 13. Okt. 1644“ ³⁾).

484. 1644—58 el. 59. Peter Jensen Bredal skal være født i Ditmarsken og have begyndt sin Løbebane i Marinen som simpel Matros. Kaptejn blev han 23. Nov. 1644 (200 Dlr. og 1. Nov. 1645: 250 Dlr.). I 1645 havde han sejlet 27. Sept.—6. Okt. og desuden fortjent 7 Maaneders Kostpenge. 1651 indgav Kaptejn P. B. en Supplikation, som Kongen, for at blive forskaanet for videre Overløb, befalede Lensmanden paa Baahus at tage sig af. Efter at han havde været til Søes 1653 Apr.—Okt. og faaet sin Bestalling fornyet, deltog han i Svenskekrigen og kæmpede 1657 med i Slagene ved Møen og Falsterbo. Dernæst beordredes han af Admiral H. Bjelke med 4 Skibe at holde sig i Søen saa længe som muligt. Isen lukkede ham inde i Nyborg Fjord (1658), og de svenske angreb, men han skrev til Kongen, at han vilde forsvare sig til sidste Mand, og holdt Ord: Skibene bragtes i god Behold til København, hvor H. Maj. „beviste P. B. all Æres-Tegn“, udnævnte ham til Ekvipagemester paa Holmen og skænkede ham 6 af Skipperboderne som Pant for 1900 Dlr. Under Københavns Belejring løb N. Helt og P. B. med Skytbaade i Kalvebodstrand (24. Avg.) for at ruinere de af Fjenden til et Angreb paa Amager samlede Skibe. Det lykkedes, en fjendtlig Orlogsfregat maatte endog kappe Ankertov for at undgaa Entring, og 19 Skuder og 5 Pramme førtes til København. I Okt. kommanderede han Tre Løver som Viceadmiral. I Nov. maatte P. B. først forstærke H. Bjelkes Flaadeafdeling for Landskrone og sejlede dernæst med Skibe til den nørre- og sønderjydske Kyst for at beskytte Overførelsen af Tropper. Men da P. B. i Maj 1659 laa ved Æbeltoft, blev han angrebet af Fjenden: P. B. mistede begge Benene og døde kort efter; Skibene gik tabt. Efter anden Beretning er P. B. allerede 18. Dec. 1658 faldet under Angrebet paa Sønderborg Slot, da han vilde entre et fjendtligt Skib.

1) Breve V, 427. Adelsaarbog. 2) Garde, Efterr. I, 143.
3) Klæd. 1645.

1675 fik Jacobus Petri Bredalinus, Discipel ved Metropolitan-skolen, af Rektor et ret godt Testimonium, tildels paa Grund af adsiduus lamentantis interpellantisque matris (Helvig Hansdatters) fletus et ejulatus ¹⁾).

485. (1644)—(53). Niklas (Nikolaj) Jansen (Johansen). I 1644 havde N. J. været 12 Dage „over til Malmø“; 23. Feb. 1645 blev N. „Hansen“ Skibskaptejn (200 Dlr. og 19. Feb. 1649: 250 Dlr.). 1647—53 var N. J. (H.) endnu i Tjenesten med 250 Dlr.s Løn. En Klavs Johansen var Enspænder fra 1635 ²⁾).

486. 1645. Jokum Wart von Staden blev 1. Jan. d. A. Skibskaptejn (300 Dlr.) ³⁾).

487. 1645—57. Kristoffer Lindenov. Levnetsløb 15.

488. 1645—54. Hans Petersen Nordmand bestilles 6. Marts 1645 til Skibsløjtnant (150 Dlr.) og er i Fart 25. Okt. —12. Nov. samt senere i 3 Maaneder. 31. Jul. 1647 sendes „Kaptejn Gellius“ (Levnetsløb 495) til Norge og ønsker da at faa H. P., „en norsk Løjtnant“, med sig; 1649 modtager H. P. endvidere 6 Ugers Kostpenge. H. P., der 1. Nov. 1645 har faaet 50 Dlr.s Tillæg, dør 18. Apr. 1654; Enken Malene har da 672 Dlr. til gode hos Staten. — En H. P. var Postbud ad Sverig 1633—41; en anden H. P. var (Marts—Okt. 1645) Visitør i Trondhjem, men fik Afsked, da han selvraadigt „afsatte Tjenere“ ⁴⁾).

489. 1645—56. Niels Trolle. Levnetsløb 7.

490. 1645—(53) Bode Albertsen antages 20. Marts 1645 som Løjtnant (150 Dlr., 1. Nov. 200 Dlr.). 1647—53 var han endnu i Tjenesten ⁵⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 21, 315. Best. Prot. III, 219. Klæd. 1645—57. N. Rigsr. X, 152. Kbh. Dipl. V, 445. 501. 508. 526. Becker, Frederik III, I, 396. Vaupell, D. d. Hærs Hist. I, 32. Nielsen, II, 295. Hist. Tids. III, 301. 3 R. III, 675. Biogr. Leks. III, 35. ²⁾ Klæd. 1644—49. Rentek. 1872, 158. — Om Henrik Bjelke, den senere Rigsadmiral, der i Følge Traditionen skal have været blandt Kristian IV's Søofficerer, men først 31. Avg. 1648 faar Bestalling til at tjene til Lands og til Vands for 200 Dlr. om Maaneden, se Sj. Reg. 21, 15. Bruun, Kolbh. 232. Fridericia II, 413. ³⁾ Sj. Reg. 21, 403. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 344. Sj. Tegn. XXIX, 235. Klæd. 1645—49. Best. Prot. III, 234. Afregn. P, 55, 3. Rentek. 1872, 208. N. Saml. 4to III, 126. V, 413. ⁵⁾ Best. Prot. III, 249. Sj. Reg. 21, 348. Klæd. 1645—51.

491. 1645. Rasmus Hansen. Levnetsløb 392.

492. 1645—(50). Karsten Thomasen blev 23. Apr. 1645 Løjtnant med 150 Dlr. (1. Nov. 200 Dlr.), sejlede 12. Jun.—9. Sept. og stod ogsaa 1650 i Nummer som Officer. 1646 havde K. T. og Ingeborg Petersdatter Sønnen Thommus til Daab. En K. T. var Enspænder 1612—13¹⁾.

493. 1645—(51). Oluf Rasmussen (Nordmand) beskikkes 3. Maj 1645 til Løjtnant (150 Dlr.; 1. Nov.: 200 Dlr.); 1651 og 1656—58 ses han i aktiv Tjeneste. 1660 fik „Kaptejn O. R.“ Nr. 27 i Hummergade udlagt for 225 Dlr. Han og Hustru Inger Jensdatter havde 1647 Barnet Ingeborg til Daab. 6. Dec. 1651 dømtes O. R. Nordmand, som i København havde truet Martinus Tancke, forhenværende Resident i Haag, til at være æreløs og gaa paa Holmen hans Livstid og der vel bevares, for at Tancke kunde være sit Liv sikker. O. R. maa dog senere være bleven benaadet²⁾.

494. 1645. Jokum (Johan) Pølcke blev 1. Jun. d. A. Løjtnant (150 Dlr.) og forløvedes 4. Nov.³⁾.

495. 1645—60. Gelles Leonhardtzen (Gille, Gellius, Jelles, Lennertsen, Lennerts) blev 7. Jun. 1645 Kaptejn (400 Dlr.). Da han havde god Erfarenhed om Fiskeriets Beskaffenhed, forløvedes han med fuld Gage 31. Jul. 1645 for at rejse til Norge til Fiskeriets Fremme der (Levnetsløb 488). Han hævede d. A. Kostpenge for 23. Marts—24. Maj, 14. Jun.—26. Jul. og 9. Avg.—11. Nov. og desuden for 1½ Maaned. 4. Marts 1648 kapitulerede han med Gabriel Marselis, Faktor i Amsterdam, om et Traktement af 400 Dlr. til sig selv og Matrosgage for Sønnen Bondevin; tillige betaltes der for Sønnens Rejse fra Holland til Danmark; 22. Jun. 1649 fik G. L. Tilladelse til i Fredstid, og naar Kongen ej hans Tjeneste behøvede, at sejle i Østersøen og andre Steder og dog beholde Lønnen. Men 1649, 52, 53, 57 og 58 udbetaltes der ham Kostpenge i Kongens Tjeneste; 1658 var han saaledes Kaptejn paa Norske Løve. 1660 købte han den Vaaning, han iboede, Nr. 17 tvært

¹⁾ Best. Prot. III, 248. Sj. Reg. 21, 374. Klæd. 1645—49. Kirkebg. Rentek. 1872, 156. ²⁾ Best. Prot. III, 229. Klæd. 1645—55. Kbh. Dipl. V, 701. Kirkebg. D. Mag. 3 R. IV, 135. Breve V, 18. ³⁾ Sj. Reg. 21, 373. Klæd. 1645.

for Holmen. 1647, 19. Feb. befaledes Rentemestrene at lade G. L. bekomme et halvt Aars Løn til Hustruens Begravelse¹⁾.

496. 1645. Jørgen (Jokum, Jakob) Hejdtman, der 26. Jun. 1645 var bleven Kaptejn (200 Dlr.), blev tillige Fører af et Brandskib, og der lovedes ham endvidere 300 Dlr. in specie, hvis han tilføjede Fjenden Skade. Han fungerede til 1. Sept.²⁾.

497. 1645—(53). Jokum Jorresen Wall (Jorresvall, Jorresen) blev 26. Jun. 1645 Kaptejn (200 Dlr.). J. „Rotval“ fik s. D. et Brandskib at føre, med Løfte om en Belønning paa 300 Dlr. in specie, dersom han blev Fjenden til Skade. J. J. sejlede 23. Jun.—1. Sept. 1645, modtog senere endnu en Maanedes Kostpenge og forekommer fremdeles 1649—53. — 1646 havde J. J. og Dorrete Rasmusdatter deres Søn Jakob til Daaben; 1648 deres Børte³⁾.

498. 1645. Didrik Bentsen Kongell udnævnes 26. Jun. 1645 til Kaptejn (200 Dlr.) og til Fører af en Brander med Løfte om 300 Dlr. in specie, dersom han tilføjer Fjenden Skade; han fungerer indtil 1. Sept. og hæver desuden 1 Maanedes Kostpenge, da han forløves 3. Nov. Han antages atter i Tjenesten 26. Apr. 1653 (200 Dlr.) og farer til Søs 1655 og 57. — 5. Avg. 1645 have D. B. og Anne Petersdatter deres Bente til Daab i Holmens Kirke⁴⁾.

499. (1645)—(47). Johan (Jan) Hardt (Haardt) sejlede 5. Jun.—9. Sept. 1645 og var endnu i Tjenesten ved Paaske 1647⁵⁾.

500. (1645). Aleksander Sitton (Seaton). 22. Okt. 1627 androg Oberstløjtnant Ziton, hvorledes der efter sidste Munstring i Assens resterede ham nogle Penge. 24. Maj 1628 bestiltes „Aleksander Engelsk“ til Kaptejn over Landfolket i Norge. 16. Maj 1645 sender Kongen Oberst S., som tilforn havde været i kgl. Tjeneste, med Hannibal Sehested til Norge. Han anvendtes først til Lands, men 15. Jul. satte H. Sehested ham til Admiral over en Flaade-

¹⁾ Sj. Reg. 21, 378. Best. Prot. III, 215—17. Sj. Tegn. XXIX, 235. 140. Klæd. 1647—55. Kbh. Dipl. V, 525. 700. ²⁾ Sj. Reg. 21, 373. Klæd. 1645. 47. ³⁾ Sj. Reg. 21, 373. Best. Prot. III, 211. Klæd. 1645—51. Kirkebg. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 373. Klæd. 1645. 53. 55. 57. Kirkebg. ⁵⁾ Klæd. 1645. 47. — Om Oluf Koldevej, Fører af „Anders Madsens Fregat“ (i Norge), „i K. Maj.s Tjeneste“ (?) N. Saml. 4to IV, 472.

afdeling paa 8 Skibe, der skulde gøre en Ekspedition mod Gøte-
elven. 2. Avg. var denne Flaade ankommen til Marstrand. 14. Avg.
kommanderedes 10 Skibe under A. S.s Anførsel til at konvøjere en
Lastflaade ned til Danmark, men først 11. Sept. skriver H. Sehested
en Anbefalingsskrivelse, som A. S., der „var befaleet denne norske
Flaade“, skulde have med: „A. S. begærer underdanig at maatte
salutere E. Maj.; han har, udimidlertid han har været her, kompor-
teret sig vel“. 14. Avg. synes H. Sehested en Tid at have haft den
Tanke at lade A. S. faa en Kommando i Land (paa Agershus) og
sætte S. G. Akeleje alene over Flaaden. I Okt. tjente A. S. vistnok
atter som Landmilitær¹⁾.

501. 1645. Sigvard Gabrielsen Akeleje. Levnets-
løb 133.

502. 1645—(49). Daniel Blom udnævnes 2. Avg. 1645
til Skibsløjtnant (150 Dlr. og senere 200 Dlr.) og er 1647—49
endnu i Marinens Tjeneste²⁾.

503. 1645. Lavrits Købken blev 21. Avg. 1645
Kaptejn med 250 Dlr. og fra 1. Nov. med 300 Dlr.³⁾.

504. (1645)—(61). Enevold Frederik Akeleje var
Søofficer mindst fra 1645, thi der forefindes en Seddel om hans
Lønning, undertegnet 1. Nov. af O. Gedde. 1646 androg
E. F. A., om han mod at beholde sin Besolding maatte 1½ Aar
sig videre til Søs forsøge udi Forhaabning at ville blive dyg-
tigere og mere capable at gøre Kongen og Fædrelandet Tjeneste.
Det bevilgedes ham 10. Apr.; dog skulde han med rigtige
Passer bevise, i hvilke Occasioner og hvor han desimidlertid
havde tjent. 21. Avg. 1647 tillodes det ham at blive endnu
et Aar uden Lands, paa det han sig udi Navigationen og Ar-
tillerikunsten desto bedre kunde lade sig informere. 2. Nov.
1648 blev han Skibshøvedsmand (250 Dlr.). 25. Marts 1653
indkaldtes han til Flaaden at mælde sig hos Holmens Admiral,
hvorefter han var 6 Maaneder til Skibs; ligeledes findes han
1657 og 61 i Virksomhed. — E. F. A. til Hjulærød var Søn af

¹⁾ Sj. Tegn. XXIII, 403. N. Rigsr. VI, 39. VIII, 366. N. Saml.
4to IV og V. ²⁾ Sj. Reg. 21, 405. Klæd. 1645—49. ³⁾ Best.

Prot. III, 223. — Anders Briks, bestalter Skibskaptejn paa en
norsk Fregat, presser i Avg. 1645 Skibsfolk til Flaaden. N. Saml.
4to V, 216.

Knud Gabrielsen A. og Sofie Vøjen, blev Landsdommer i Hal-land, gift med Margrete Stensen og døde 1679¹⁾.

505. (1645). Henrik Tancke havde 1645 været Sø-officer, men forløvedes 4. Nov. 1645. Han antoges atter 10. Jul. 1652 som Løjtnant (150 Dlr., 26. Feb. 1654 paa Ansøgning 200 Dlr.), var paa Tøgt i Aarene 1655—58 og kaldes 1658 Kaptejn, men synes forløvet 16. Dec. 1658. Et Gældsbevis fra ham til Povl Simonsen paa 216 Dlr. er affattet paa tysk²⁾.

506. (1645)—(49). Herman Hermansen Stahl (Staaell) anføres i Sept. 1645 i Holmens Kirkebog som Lutenant og var endnu 1647—49 Officer med 200 Dlr. 1645 fik H. S. og Anna Nielsdatter Barnet Malene døbt, 1647: Herman og 1649: Margrete, som „er dødt“³⁾.

507. (1645). Kristoffer Didriksen, Søn af Didrik Sander- sen, Borgmester i Kristiania, og Guri Trondsdatter og gift med Karen Schøller, skal have været Kaptejn paa et „Orlogsskib“ 1645. Han og hans Broder Johan bleve adlede af Frederik III under Navn von Tack⁴⁾.

508. (1645)—(50). Hans Dal var Skibsløjtnant (200 Dlr.) ved Paaske 1647; men var det vist allerede 1645 og i det mindste indtil 1650. H. D., „vores forrige Løjtnant til Skibs“, indgav 1651 en Supplikation om en Sag, hvori Lensmanden paa Bergenhus skulde hjælpe ham til Rette. 1. Marts 1653 blev han atter antagen med 200 Dlr.s Gage; var 1655—61 til Søs; boede 1668 (som Kaptejn) i Laksestræde og havde 1670 300 Dlr.s Løn⁵⁾.

509. (1645). Niels Børgesen nævnes blandt „de Kaptejner og Løjtnanter, som indtil 3. Nov. 1645 havde faaet Forstrækning i Følge Kristoffer Lindenovs Seddel“⁶⁾.

510. (1645). Mads Madsen havde 3. Nov. 1645 faaet Forstrækning. M. M. var Kaptejn og i Fart 1657 og 58 og boede 1668 i Store Færgestræde⁷⁾.

¹⁾ D. Saml. 724. 667. 723. Reg. Geh. Ark. Sj. Reg. 21, 469. Sj. Teg. XXIX, 242. Klæd. 1649—57. Adelsaarbog. ²⁾ Klæd 1645—57. Afregn. P, 55, 3. ³⁾ Klæd. 1645—49. Kirkebg. ⁴⁾ N. Saml. 4to IV, 501. ⁵⁾ Klæd. 1645—61. N. Rigsr. X, 148. Bruun, Kort Adl. 411. Kbh. Dipl. II, 811. ⁶⁾ Klæd. 1645. (Levnetløb 310?) ⁷⁾ Klæd. 1645. 57. Kbh. Dipl. II, 808.

511. (1645). Morten Petersen havde faaet Forstrækning indtil 3. Nov. 1645. 1657 var han Kaptejn og til Søs¹⁾.

512. (1645). Vibolt Petersen fik Forstrækning til 3. Nov. 1645, antages 13. Nov. 1648 paa ny (300 Dlr.), forløves 12. Apr. 1650 og kommer atter i Tjenesten 1. Jan. 1654²⁾.

513. (1645). Albrekt Nissen, Kaptejn (300 Dlr.), faar Afsked 3. Nov. 1645³⁾.

514. (1645). Henrik Jensen forløves 3. Nov. 1645 som Søofficer³⁾.

515. (1645). Niels Eriksen, Skibsofficer, forløves 3. Nov. 1645³⁾.

516. (1645). Anders Hansen, Kaptejn, og Hustru Johanne Hansdatter havde 27. Dec. 1645 Barnet Zander til Daab i Holmens Kirke⁴⁾.

517. (1645). Gunder Andersen, „Skibsløjtnant“, og Hustru boede 1645 i Daniel Bundtmagers Gaard ved Farvergade⁵⁾.

518. (1647)—(60). Lavrits Bertelsen. Levnetsløb 334.

¹⁾ Klæd. 1645. 55. ²⁾ Klæd. 1645—55. ³⁾ Klæd. 1645.

⁴⁾ Kirkebg. ⁵⁾ Kbh. Dipl. VI, 261. G. A. er maaske identisk med G. Ranuigk (Levnetsløb 318). Kbh. Dipl. VI, 234 anføres som boende (1645) ved Nikolaj Kirkegaard: K. Majs Kaptejner Jørgen Lavtrup og Klavs Brandt (se Levnetsløb 396).

IV.

Kongelig Majestæts Holm-Tjenere,

nærmest under Holmens Befalingsmand.

Admiralen paa Holmen skulde i Følge sin Instruktion grangiveligen have Tilsyn med alle Mestres for Værkerne og alle Skrivere, som havde K. Maj.s forseglede og underskrevne Bestallinger, i lige Maade med Skippere paa K. Maj.s Orlogs- og Koffardiskibe, at de forholdt sig efter de udgangne Skipperbestillinger og den Ed, de Kongen gjort havde. Det er disse nævnte Embedsmænd under Holmens Admiral, som vort sidste Afsnit især skal omhandle. En Rangfølge for dem og andre Holmtjenere blev fastsat, da der 1647 bestemtes en Takst for Stolestader i Holmens Kirke¹⁾. H. Maj.s Tjenere nævnes her i følgende Orden: 1. Skibskaptejner og Overskipperen. 2. Løjtnanter. 3. Proviant-, Tøjhus-, Bryggers- og Holmens Skrivere. 4. De fornemste Mestres for Haandværkerne. 5. Underskrivere. 6. Skippere og Skibsskrivere. 7. Arkelimestre, Underskipper, Trommetere, Kokke og Trommeslagere o. s. v. Men ligesom vi ved Betragtningen af de enkelte Embeder ikke ganske ville

¹⁾ Kbh. Dipl. III, 275.

følge denne antydede Orden, saaledes vil det vise sig nødvendigt, at vi tilføje enkelte andre Klasser Embedsmænd, som Taksten har forbigaaet.

A.

Overskippere og Skippere.

Da Skibsofficererne i Reglen ikke havde modtaget nogen speciel maritim Uddannelse, var det nødvendigt, at der om Bord paa Orlogsskibet under Udkommando fandtes en i det praktiske Liv uddannet Sømand, som under Kaptejnens Overtilsyn kunde forestaa Navigeringen. Denne Mand kaldtes Skipperen. Om hans Pligter om Bord anføres i Søstatens Love: Skippere (og Styrmand) have — med og under Kaptejnen og Løjtnanten — Skib, Underofficerer, Skibsfolk, Soldater og Bøsseskytter at kommandere eller befale; særdeles have de at befale med Sejl at gøre, det mindre eller mere at føre, Kaasen at sætte, saa og lade og stuve, og ellers hvis andet Kongens Tjeneste vedkommer; og udi Overofficerernes Fraværelse have de fuldkommen Kommendo. Ere Skippere og Styrmand uenige om Kaas og „Gedsingen“, da skulle de fleste Stemmer med Kaptejnens Samtykke gælde. Skipperen skal holde Bog eller Dagsregister, hvori optegnes Rejse, Kaas, Sejlads, hvad Vind hver Dag er, hvad Tid Anker sættes og løftes, naar losses og lades, hvor tit Sejlene tørres, og in Summa, hvad hver Dag sig tildrager. — Paa de kgl. Koffardskibe var Skipperen højstkommanderende; da maatte han iagttage: ikke at forligge Vinden; ikke have for liden, men ejheller for stor Ladning; ikke gøre (for) lange Rejser, o. s. v. — alt, hvis han ikke vilde drages til Ansvar efter 4 Skipperes Sigelse. Efter endt Rejse havde han at give Seddel paa Rejsens Varighed

for Spisnings-Regnskabets Skyld. — Kændskabet til de nærmeste Farvande skulde Skipperne vedligeholde dels ved hyppigt at løbe gennem Grundene med Smaafartøjer, dels ved at være nærværende, naar Søtønderne bleve udlagte, „for at de kunde lære Vejen i deres egne Huse“. — Skippernes Virksomhed ved Flaaden, naar den var i Lejet, var ordnet saaledes, at hver Skipper havde sit Skib at staa til Ansvar for¹⁾. Han skulde holde rigtigt Inventarium og Regnskab over sit Skibs Redskab, forføje Skibet godt i Vinterlejet eller Havnen; renholde, klæde, lapsalve og smøre det til dets Bevarelse²⁾. Paa Holmen maatte han ikke lade sig befinde uden Kaarde og Sjøfløjte; denne sidste var af Sølv og udleveredes som Værdighedstegn til Skipperen, naar han tiltraadte sit Embede, og tilbagekrævedes, naar han afgik ved Døden³⁾. Skipperne vare Morgen og Middag til Stede paa Holmen ved Mønstringen og skiftevis ved Udspisningen, overværede Udleveringen af Viktualierne til Holmen og Skibene, synede Brødet, vragede Øllet; dannede Underretten paa Holmen, deltog i Vagten baade paa Holmen og Skibene, overleverede Holmens og Skibenes Fattigbøssers Indhold til de fattiges Forstandere o. s. v. Disse og andre af Skippernes Embedspligter ses bl. a. af en „Bestilling (af

¹⁾ Skibsart. §25. Holm Art. 1625. Sj. Tegn. XXIII, 17. Skipperne paa Argo, Rekompens og Patientia havde 1625 100 Dlr. Løn, paa Den røde Løve, St. Anna og Spes 90 Dlr., Justitia og Rytteren 80 Dlr., Hektor, Viktor og Rafael 70 Dlr., Nældebladet, Fides, Svanen, Flensborg og Hummeren 60 Dlr., Gabriel og Havhesten 50 Dlr., Nassov, Trost, Markatten og Postillion 40 Dlr., Lamprenen og Gribben 30 Dlr. ²⁾ Det løbende Redskab skulde holde 2 Sommere à 7 Maaneder paa et Orlogsskib og brugtes derpaa endnu 1 Aar paa et Koffardiskib; det staaende Redskab maatte ligge 9 eller 10 Aar, i det ringeste, uskadt paa Toppen. ³⁾ Bestall. prot. III, 363. For faa Aar siden ere en Del Sølvfløjter blevne bortsolgte af Marineministeriet ved Avktion.

29. Apr. 1625), hvorefter de Skippere, som ere udi K. Maj.s Tjeneste, sig skulle have at forholde“.

Foruden Lønnen, der varierede fra 26 til 100 Rdl., nød Skipperne fri Bolig, Aarsklæde og sædvanlig Underholdning. Flere Skippere øgede denne Indtægt ved at holde Ølsalg eller lign. 1621 fandtes 42 Skippere i kgl. Tjeneste¹⁾.

Skipperne skulde være Over- og Ypper- (Opper-) skipperen hørige og lydige. Denne er at betragte som et Mellemed mellem Holmens Admiral og de øvrige Skipper og synes at have forrettet en Del af den senere Holmens Ekvipagemesters Pligter. Han skulde have flittigt Opsigt med Arbejdet paa Holmen, daglig lade sig finde paa Munstrepladsen og da fordele Skibsfolkene til de forefaldende Arbejder; Sedlerne paa Materialier (til Takling af Skibene), der udleveredes til Skipperne, skulde han underskrive. Endelig underlagdes ham Opsigten med Udspisningen, men selv var han Holmens Admiral undergiven²⁾. Overskipperen havde fra Begyndelsen Løjtnants-gage, der senere øgedes, fri Bolig og Genant. Embedet synes oprettet 1626; hvad der efter dette Aar blev varetaget af Overskipperen, udførte før den Tid „en af Skipperne, som vi paa vore Vegne forordne“. Skipper N. S. Malmø har saaledes fra gammel Tid (1597) specielt haft Opsigt med Spisningen paa Holmen og fik derfor Navnet „Befalings- eller Tilsynsmand“; og i ham saa vel som i Kristen Petersen, „Tilsynsmand paa Bremerholm“, have vi vel egentlig kun en Overskipper, der er noget anderledes stillet end de senere³⁾.

Den fri Bolig, som Overskipperne og Skipperne fik tildelt, fandtes „for vort Slot København“, altsaa i „Skipperboderne“.

¹⁾ Sj. Reg. 17, 196. Kbh. Dipl. IV, 770. V, 62. ²⁾ Best. Prot. III, 281. Sj. Reg. 18, 105. ³⁾ Levnetsløb 9. 11. 1630 havde Sverig en „Gårdsskeppare“ (270 Rdl.), (Bäckström 590).

Disse laa paa en Del af Kongens Urtehaves Grund¹⁾ og vare 1619 dels under Opførelse, dels beboede. De have bestaaet af 6 ligeløbende Længer, med Gaardsrum inellem, som laa ud til Størestrædets ene Side, til begge Sider af Hummer- og af Laksestræde og til Dybensgades ene Side. Husrækkerne, som vare overskaarne af Svaldergaarden, vendte deres Gavle ud til Admiralstræde og Holmensgade og omfattede i alt 120—130 „Numre“ paa et eller to Stokværk; de benævnedes „De nye Boder“, „Kgl. Maj.s nye Huse i den gamle Have“ eller „Skipperboderne“, (senere ogsaa „Numrene“), og beboedes ikke alene af Skippere, men ogsaa af andre Kongens Tjenere: Præster, Officerer o. a.²⁾ — 1622, 4. Jul. maatte Kongen udstede en Lov, der advarede Søfolkenes Hustruer i disse Huse mod at bruge Skældsord, og allerede 26. Jul. blev der Brug for den; thi denne Dag var Underretten, bestaaende af 8 Skipperere, forsamlet i Holmens Skriverstue for at dømme i en saadan Sag. S. D. var nemlig Eva Rasmus Jensens fremkommen i Holmens Kirke og havde berettet for mange godt Folk, som da i Kirken vare forsamlede, at hun sidste Mandag den 22. stod i sin Husdør (i Boderne) om Aftenen, efter at hendes Mand var gaaet i Seng, og saa paa, hvorledes hendes Kattekilling legede med en fremmed Kat. En forbigaaende Karl havde vel snappet Killingen, men slap den igen paa hendes Bøn. Men da hun saa kaldte den tilbage, raabte Kirsten Børges, som var over Maade beskænket: „Skam faa du, din

¹⁾ Større, ubebyggede Arealer paa og ved Bremerholm omtales baade før og efter denne Tid. Græsmarker, hvor Kvæg kunde finde Føde, ses paa Prospektet af 1611 og maa forudsættes omtr. 1591, da 1 eller 2 Rensdyr havde Ophold paa Holmen. Men naar 1625 omtales Kongens Køkkenhave, hvor Holmens Folk efter tidligere Tidens Skik skulle luge, eller 1634 den Køkkenhave, som til Bremerholm bruges, eller 1642 Lyst- og Køkkenhaven, da er herved ment Haven ved Rosenborg, hvorfra Holmen ogsaa fik Grøntsager. (Friis 192. Kbh. Dipl. V. 80. 150. D. Mag. V, 210. Breve IV, 179.) ²⁾ Størestræde havde 18 Nr. (4 Hjørnehuse), Hummerstræde 40 Nr., Laksestræde 48 Nr. og Dybensgade 18 eller 24 Nr. Secher, Danm. I, 218. Kbh. Dipl. IV, 772. Nielsen, IV, 97. Nielsen, Kbh. p. Holbergs Tid 26. Holberg, Danm. Hist. II, 612 (efter Volf, Encom), Grundtaksterne i Kbh. Dipl. I, II og III. Levnetsløb 521.

Tyv, og Skam skal du faa, din Trolddjævel, der som du volder mig med dine Katte, som du indgænger; jeg kænder dig vel, saa og din Moder paa Amager, dertil din Broder og din Mand, Broder Rasmus; saa faa I Skam tilsammen!“ Uagtet Eva ikke svarede et Ord hertil, blev Kirsten ved og kaldte hendes Mand „Rasmus med Næsen“, item „Skonroggen-Skipper“. Vidne til det hele Optrin havde bl. a. ogsaa Povl Nielsen Student, liggendes til Rasmus Jensens til Herbergs, været, men han og alle andre Vidner førte Klager over Kirsten. Da det oplystes, at hun var indskrevet i Byens Bog for en Æreskænder, og da hun ikke var mødt for Retten, men havde oversiddet K. Maj.s Bud, dømte de 8 Skippere hende til 3 Aars Arbejde i Tugthuset, dér at spinde 1 Pund Garn om Ugen. En saadan Dom egnede sig i høj Grad til at berolige vredagtige kvindlige Gemytter i Skipperboderne ¹⁾.

519. 1626—40. Rasmus Sørensen Samsing. 1600 udstedtes der Pas til Østersøen for et Skib, hvorpaa R. S. var Skipper. 1618 fo'r han med Ove Gedde til Ostindien og hjemkom 29. Apr. 1622 som Skipper paa David, og nævnes endnu 1625 som Skipper (90 Dlr.). Men Paaske 1626 blev han Over- og Opperskipper paa K. Maj.s Flaade saa vel som paa Bremerholm under Admiralen samme Steds. I Løn fik han foruden Viktualier og fri Bolig 150 Dlr., som Paaske 1633 forhøjedes til 200 og Paaske 1639 til 400 Dlr. S. A. skænkede Kongen ham et Skib, som M. Hess (Levnetssløb 252) havde taget til Pris under Island. R. S. S. døde 1640 og begravedes i Feb. i Nikolaj Kirke; hans Hustru var død Aaret forud. Hans „Manér“ var, — fortæller Kongen, —, al Tid at lade skrive de yoveste Baadsmænd til de Skibe, som Kongen selv vilde sejle paa. Han ejede nogle Grunde ved Holmen ²⁾.

520. 1640—(53). Rasmus Tygesen Samsing antoges 18. Marts 1640 for en Over- og Ypperskipper paa vor Flaade og Bremerholm. Pengelønnen var da 200 Dlr. og 18. Jan. 1648 350 Dlr. Han var Rasmus Sørensens (Halv-?) Broder,

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 706. Kirkebg. ²⁾ Kbh. Dipl. II, 509 III, 93. 166. Klæd. 1623. 25. Kirkebg. Sj. Reg. 18, 105. 440. 19, 149. 20, 88. 139. Pers. Tids. I, 196. Breve V, 99. 1618 døbtes Sønnen Søren.

og viedes 1634 til Broderens Pige Eline Karlsdatter. Han forekommer endnu 1653 som Overskipper; senere nævnes en Kristoffer Kristensen. Ogsaa R. T. S. ejede en Grund ved Holmen¹⁾.

B.

Portnere.

Bremerholm havde paa forskellig Vis sikret sit Territoriums Grænser. Ud mod Strømmen vare disse bedst bevogtede, baade af Vagten paa Skibene og — i det mindste i Begyndelsen af vort Tidsrum — af Krabbeløkkebatteriet. Krabbeløkke var en Vig, der skar sig ind nord for Reberbanen, og hvoraf den senere Mastegrav, ikke langt fra Nyhavns Hoved, var en Levning. Som Flaadeleje anvendtes Løkken efter nedarvet Skik (S. 58) endnu 1607; paa Prospektet af København 1611 ses ogsaa bag Reberbanen en Række aftaklede Skibe ligge for-tøjede ved Pæle; og 1615 nævnes „Krabbeløkke eller K. Maj.s Flaade forbi“ som en Grænse i Færgetaksten. Som Batteri forekommer Krabbeløkke 1576, da det havde en Hovedsmand og en Kok, og det er vel ogsaa Krabbeløkke, som 1617—18 forsynedes med en Rundel, hvortil der kørtes en Del Jord og Tørv²⁾; men ved de kort efter anlagte „Blokhus“, som laa omtrent ved den nuværende Toldbodbom, blev Krabbeløkke dog gjort overflødig som Batteri. — Fra Krabbeløkke gik Bremerholms Grænse i en Bue uden om Reberbanen hen til Sejlluset

¹⁾ Best. Prot. III, 281. Klæd. 1651. 1637 døbt Barnet Apelone; 1642: Apelone, 1646: Karl, 1647: Rasmus, 1649: Karen (Kirkebg). Bruun, Kort Adl. 413. 454. Kbh. Dipl. III, 289. ²⁾ Prov. Regn. 1576. Kbh. Dipl. II, 596. Lassen, Befæst. 30. 1607 laa i Krabbeløkke Orlogsskibene Fortunen, De tre Kroner, Argo, Dragen, Josafat, Gideon, St. Mikael og Karitas (Klæd. 1607).

ved Reberbanens Ende. Her var Holmen paa en Strækning kun adskilt fra Omverdenen ved et Plankeværk, som til Tider var saa forfaldent, at Tyverier paa Grund af den uhindrede Passage baade ud og ind med Lethed gik i Svang. — Fra Sejlhuset og til den store Smedje (Holmens Kirke) har Stadsgraven efter 1606 dannet en sikker Grænse ¹⁾).

Vagten, som skulde bevogte det saaledes afstukne Omraade, bestod 1587 af: 2 Skippere, 4 Højbaadsmænd og 34 Matroser, foruden Vagten paa Flaaden: 4 Skippere, 8 Højbaadsmænd, 30 Matroser, 4 Bøsseskytter under en Skibshovedsmand om Natten eller: 1 Skipper, 2 Højbaadsmænd, 2 Styrmand og 2 Bøsseskytter om Dagen. Paa Søn- og Helligdage var der desforuden 40 Mand af Holmens Folk til Stede paa Bremerholm. — 1625 udkrævede Vagten paa Holmen og Skibene om Vinteren, naar Is laa: 2 Kaptejner, 2 Skippere, 2 Styrmand, 2 Højbaadsmænd, 60 Baadsmænd med deres „Gevær“. Størrelsen paa Reservevagten om Søndagen sattes da til: 1 Skipper, 1 Styrmand, 1 Højbaadsmand, 2 Kvartermestre og 30 Baadsmænd. — Disse Vagter opførtes under Pibers og Trommers Lyd ²⁾).

Indgangene til Holmen krævede selvfølgelig en særlig Bevogtning. Ved de tre „Porte og Laager“, som 1587 førte ind til Holmen, skulde en god stærk Matros staa Dagvagt; Portene aabnedes om Morgenen, naar Mandskabet skulde paa Arbejde, og lukkedes om Sommeren, naar Nattevagten opførtes, men om Vinteren Kl. 6 Aften. 1614—18 opførtes en ny „Holmens Port eller Laage“ med tilhørende Vagthus ovenpaa, ud for den senere Ulkegade;

¹⁾ Breve V, 260. 312. Lassen, Befæst. 26. 1634 resolveredes: Hvad Muren der paa Holmen belanger, da skal den repareres, hvor den findes bygfældig (Sj. Tegn. XXV, 254). Det har vel været en af Væritets Grænsemure. ²⁾ Garde, Eiterr. I, 65. Holm Artik. Se foran S. 126.

det var en Voldport, hvorfra en muret Vindebro førte over Stadsgraven til Holmen. Denne Bro var bygget 1610—13, men maa have afløst en anden tidligere, som nævnes 1587, mellem Holmen og Slottet, og som ogsaa kunde ophales og laases ¹⁾. — I „Bremerholms Laage“ var 1619 ansat en fast Portner, som havde sit Stade i et lille Hus tæt ved Indgangen. Han skulde oplukke Porten om Morgenen i rette Tid, men ikke aabenholde Porten eller Laagen længere, end den næppe passeredes igennem. Personer af Adel maatte frit indlades, men ikke fremmede, ejheller ubekendte Borgere; de, der hentede Mad til syge blandt Holmens Folk, saa og Baadsfolk og Haandværkere maatte i Arbejdstiden ikke udstedes uden Passeresedler eller Tegn, som rakte Portneren gennem et Hul paa Laagen. Vilde nogen trænge sig igennem med Gevalt, skulde Portneren lade Skudporten falde, selv om vedkommende fangede Skade derved. Kl. 7 Aften lukkedes Porten, og Nøglen bragtes til Holmens Admiral; om Natten vaagedes der oven paa Porten. — Portneren i Holmens Laage skulde 1619 ogsaa føre Tilsyn med den „Vandport“, som var straks tvært overfor afgangne Statholders (Frans Ranzovs) Gaard, men som paa den Tid vel ikke har været brugt. 1634 tingedes der med Murmestre og Tømmermænd om den Vej og Port, som skulde gøres bag ind paa Holmen, paa det de, som boede ude ved St. Anne Bro, des bedre til Tide kunde komme paa Holmen; og 1635 ansættes en Portner udi den ny Port, som Kongen havde ladet forandre ved Sejlhuset uden for Østerport. Denne Indgang, der senere kaldtes „de uærliges Port“, var i vor Periode vist ikke længe i Brug, men gaar dog endnu 1649 under Navnet „Vandporten“.

¹⁾ Lassen. Befæst. 29. Garde I, 67. Da senere Volden forsvandt, forblev Porten dog som hidtil paa denne Side Graven, ind til Byen.

et Navn, hvortil den i Nærheden værende „lange Dam“ sikkert har givet Anledning¹⁾.

521. 1619—(43). Kristen Kristensen blev 10. Jan. 1619 Portner og Vægter udi Porten for vor Bremerholm med 20 Dlr. Aarsløn og 4 Dlr. Maanedspenge. Han havde 5 Underportnere. 1619 trolovedes i K. Maj.s Huse K. K. „i Laagen“ med Skipper Anders Olsen Helsingørs Enke Karen Petersdatter. Han tjente endnu 1643 og ejede et Hus i Antoni-stræde²⁾.

522. 1646—(49). Peter Lavritsen antoges 26. Maj 1646 som øverste Portner i Holmens Port med Løn som ovenfor. 1649 nævnes Jens Sørensen som øverste Portner³⁾.

523. 1635—(39). Kristen Jensen Roskild bestilles fra Paaske 1635 for en Portner og Vægter udi den nye Port ved Sejlhuset. „Portneren for Sejlhuset“ fik (indtil 1639) samme Løn som K. Kristensen⁴⁾.

C.

Retstjenere.

I Kristian IV's Tid fandtes der paa Bremerholm tvende Domstole, en Overret og en Underret, som begge kunde føre deres Tilværelse tilbage til Frederik II's Regeringstid. I Holmens Artikler af 1625 findes følgende Bestemmelser om disse Domstole. Medens ringe Forseelser maatte afstilles, forliges og straffes af Holmens Admiral

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 609. III, 152. 307. 468. V, 157. Nielsen IV, 457. Lind, Nyboder o. d. Beboere 135. Mejborg, Billeder f. Kristian V.s Hof 77. — I Bremerholms Port uddeltes der i Pestens Tid 1619 til K. Maj.s Baadsmænd Aquavitæ som Antidotum „i denne tilstaaendes Skrøbelighed“ (Secher, Danm. I, 208). — I senere Tider opsloges Bekændtgørelser i Porten (Bruun, Kort. Adl. 492). ²⁾ Klæd. 1621—43. Kirkebg. Kbh. Dipl. II, 609. I, 605. ³⁾ Sj. Reg. 21, 498. Klæd. 1647. 49. ⁴⁾ Kbh. Dipl. III, 152. Klæd. 1636—39.

selv efter Lejligheden, skulde de (andre) gemene Sager paakændes af to, tre eller fire Skippere („Underretten“), som hver Mandag i Maanedens 2den og 4de Uge paa det forordnede Sted skulde holde Ret, hjælpe enhver til sin Ret og give det kortelig beskrevet ved Holmens Skriver. — Hvo, som paa Underdommerne „fejlede“, kunde stævne sig dennem ind for „Overretten“. Denne bestod af (Holmens) Admiral med nærværende Kaptejner og fornemste Skippere paa Holmen, som den 1ste og 15de i hver Maaned skulde sidde Retten. Blev nogen Forbrydelse begaaet paa Holmen, skulde den paakændes samme Steds; vare Sagerne særlig vidtløftige, kunde de dog afvises til Byens Ret; skete Forseelsen i Byen, skulde Byretten dømme den, hvis ikke Admiralen krævede Forbryderen udleveret. Om Foraaret, og naar store Udredninger vare fore, var der „Tinghelligt“, Holmens Retsiddens skulde da oppeholdes, og Sagerne enten ved mundtlig Befaling straks afhjælpes eller ogsaa, efter deres Vigtighed, til Byretten afvises. — Formenten nogen sig af Overretten at ske forkort, kunde han stævne sig ind „for os og vores elskelige Rigens Raad, som her hos os til Hove eller Stede er.“

Til at belyse den Virksomhed, som Holmens Ret udfoldede, kunne følgende Momenter tjene. 1618 holdtes Ret paa Holmen, hvor den ældste af Kaptejnerne tiltalte Holmens Admiral; Kansleren præsiderede ved den Lejlighed. 1622 skulde Kvinderne, der tilhørte Kongens Søfolk, som svarede under „vores Admiralitet og Holmens Ret“, tiltales for Retten paa Holmen, hvorefter de „Skibsofficerer“, som vare bestilte at dømme, sig skulde rette. 1623 befaledes Holmens Admiral at lade en Sag angaaende en Englænder, der var dræbt ved et Skud fra et dansk Orlogsskib, indkomme for Admiralitetet. 1625 bestemmes, at forsømmelige Skippere skulde staa til Rette efter 4 Embedsbrødres Sigelse¹⁾. 1633: Alt det privilegerede Hvalfanger-

¹⁾ Side 73, 326 og 329. Kbh. Dipl. II, 706. Skipp. Art. 1625. Sj. Tegn. XXII, 224.

kompanis Sejlingsfolk skal være Bremerholms Ret aldeles undergivet. 1633: Kongen befaler Admiralitetet paa Bremerholm at kende to Parter imellem angaaende nogen Bjærgeløn for et Skib, der er stødt under Læsø, uagtet den ene Part har henskudt sig under Kongen. 1634 skulde Holmens Admiral og menige Holmens Retsiddere adskille en Privatmand og Holmens Skibbygmester angaaende Leveringen af Skibet Krokodillen¹⁾. 1635 henvises til Rigens Admiral og Admiralitetet en Sag angaaende et hollandsk Skib, fordum taget af Dynkerkerne, dernæst solgt til en Englænder, og nu arresteret i Sundet. „Saa-danne Sager henhøre dog med Rette til Admiralitetet“. 1639 oversendes en Instruktion, som var givet Skibskaptejn K. Ulfeldt (Levnetsløb 341), Rigens Raad til Gennemsyn, for at det kunde skønnes, „om samme Dom, som paa Bremerholmen dømt er, rimer sig paa samme Kaptejns Aktioner, som passeret er“. ²⁾ 1644 afvistest P. Galts Sag af de Admiralitetsdommere paa Bremerholm, da de forment, at de ikke kunde dømme derudi, efterdi det var en Adelsmands Liv og Ære angaaende. 1645 befales Skibskaptejn H. Mund at møde for Rigens Admiral, Viceadmiral og de andre Skibsofficerer i København, at svare for det, han beskyldtes for anlangende sin Komportement til Skibs. 1647 skulde Rigs-Viceadmiralen med Skibskaptejnerne være Meddommere i Krigsretten over Tøjhuschefen Zernikov. 1650 blev en Restseddels Pantsættelse tinglæst for Admiralitetsretten paa Bremerholm. Fra 1651 findes en Overadmiralitets-Dom, hvorved en 1644 paa Lindormen bleven Trommeslagers resterende Tilgodehavende tilkændes Kongen³⁾.

Medens Admiralitetet paa Bremerholm saaledes kan genkendes i hele vor Periode, er der ingen Tvivl om, at der samtidigt har været et Admiralitet paa Københavns Slot, som ikke maa identificeres med hint. Dette fremgaar af en Brevveksling mellem Kongen og Statholderen Korfits Ulfeldt. I Dec. 1640 fik Ulfeldt Befaling til at lade Holmens Admiral hænde Dom over en desertere^t

¹⁾ N. Rigsr. VI, 449. Sj. Tegn. XXV, 113. 312. ²⁾ Sj. Tegn. XXV, 425. Breve IV, 227. ³⁾ Bruun, Kolbh. 175. 42. Levnetsløb 272 og 238. Breve VI, 255. Pers. Tids III. 288. Afregn. P. 55.3.

Skibskaptejn. Jan. 1641 skrev Ulfeldt tilbage, at „Admiralitetet“ ikke vilde foretage Sagen uden ekspres Befaling, hvilket med Rette forbavtede Kongen meget; men 6. Feb. skriver denne: „Jeg har forstanden den vrang Mening, du haver været i, at Admiralitetet paa Slottet skulde dømme paa Kaptejnen, hvilket herefter vil have i Agt, al den Stund de(t) haver ingen Gemenskab med Bremerholmen“¹⁾. Admiralitetet paa Slottet var en Ret i Told- og Prisesager, som indtil 1639 sammentraadte lejlighedsvis især i Krigstid, men fra dette Aar blev permanent og fik en stor Betydning²⁾.

¹⁾ Breve IV, 437. V, 12. 20. ²⁾ Det var Holmens Admiral forbudt at lægge Arrest eller Beslag paa noget Handelsskib for privat Trættes Skyld, da saadan Arrest skulde søges hos Borgmester og Raad (Holm. Artikl.). En Del Told- og Prisesager ere ogsaa i Begyndelsen af Aarhundredet paakendte af Magistraten i København (Nielsen III, 124). 1611 dannedes en Admiralitetsret (paa Slottet), bestaaende af Knud Markvardsen, Ernst Verkmand, Iver Povlsen og Peter Andersen (Larsen, Kalmarkrigen 166). 1612 skulde Henrik Lange, Thomas Kruse, Oluf Rosenkrans og Ernst Verkmand træde i disses Sted. (Sj. Reg. 15, 411). I Feb. 1613 vare Henrik Lange, Knud Gabrielsen Akeleje, Just Fris og Iver Vind tilforordnede i Admiralitetssager (Secher, Rettert. II, 468). 1627 beskikkes Ivar Vind, Mogens Kaas, Jørgen Vind, Nikolaus Eggebrect, Simon Surbæk og Johan van Dellen til at sentiere over de Priser, som Kaperne tog (Sj. Reg. 18, 244); 1628 skulde derimod Mogens Kaas, Stig Pors, Daniel Bildt, Simon Surbæk, Nik. Eggebrect, Jørgen Bødker von Dellen, Henrik von Fiuren den unge, Johan Petersen, Lambert Bærentsen og Johan Fris dømme i Admiralitetssager (Sj. Reg. 18, 255. Sj. Tegn. XXIV, 102. 103. 115. 175. 278. 285). S. A. omtales ogsaa Admiraliteter i Bergen og Kristiania (N. Rigsr. VI, 27). 1630 nævnes som Admiralitetsdommere: Mogens Sehested, Nik. Eggebrect, Simon Surbæk, Henrik von Fiuren, Johan Eттersen, Lambrect Bærentsen og Johan Fris (Sj. Tegn. XXIV, 379). 10. Maj 1639 fik Retten udvidet Magt, idet den skulde dømme i alle Sager angaaende Søhandelen i al Danmark og Norge. Dommere vare nu Niels Trolle, Melkior Oldeland, Gabriel Laksmann, Frederik Gynter, Jakob Mikkelsen, Hans Nikkelsen Lundt, Johan Bram og Floris Rejnholdtsen (Nielsen III, 125. Fridericia II, 221). 1641 blev Sten Beck og 1642 Niels Vind Dommer (Sj. Tegn. XXVII, 140. 275), og det bestemtes, at de Dommere, som ved hver Dom vare Majori-

Den særlige maritime Lovgivning, hvorefter Bremerholms Admiraliteter havde at dømme, vare de saakaldte „Artikler“. Slige Artikler for Holmen udstedtes 20. Nov. 1587 og 8. Maj 1625 og suppleredes med Skipperartiklerne af 29. Apr. 1625. Skibsartikler udstedtes i Begyndelsen af Tidsrummet for hvert enkelt Skib, der udsendtes, idet der da ændredes i dem efter Behov; senere fæstnede Formen sig noget mere, saa at Forskællen kun bestod i Skibets og Førerens Navne, for hvilke der var ladet aabent Rum i Formlen, og endelig udgik der 8. Maj 1625 almindelige Søkrigsartikler, som skulde træde i alle de tidligere gældendes Sted. De galdt til Frederik III's Tid, da der 1657 atter udstedtes nye Skibsartikler. De fleste af disse Love udgik i Trykken¹⁾.

Da Admiraler, Skibsofficerer og Skipperere vare Doms­mænd i Holmens to Retter, fandtes saaledes i lang Tid ingen fast ansat juridisk Embedsmand paa Holmen; en af Holmens Skrivere fungerede som Retsskriver, hvorom mere nedenfor. Vel forekommer i Periodens Begyndelse en Foged paa Holmen²⁾, som tillige var Slotsfoged paa Københavns Slot, men der vides intet om denne Fogeds Embedspligter paa Holmen, uagtet Slotsfogden ogsaa senere optraadte som Justitiens Udfører paa Værftet. Derimod fik Søetaten henimod Slutningen af Kongens Rege­ringstid en fast ansat Fiskal, følgende heri Byen Køben-

teten, skulde give Dommen beskrevet (smst. 227.). 1643 vare Asses­sores: Sten Beck, Melkior Oldeland, Niels Vind, Fr. Gynter, J. Mik­kelsen, H. Nikkelsen og Joh. Bram (ibid. XXVIII, 20). Fra alle disse nævnte Admiralitetsretter kunde der appelleres til Kongens Retterting. ¹⁾ Sj. Reg. 16, 466. Sj. Tegn. XXIII, 175. Bibl. Danic. I, 678. 679. ²⁾ Hans (Bærnt) Tysk paa Holmen (Kbh. Dipl. I, 500. Rentek. 1873, 179. Sj. Tegn. XVIII, 197. Sj. Reg. 14, 115). 1596 fornøjedes Vilnike, afg. H. T.s Efterleverske med 50 Dlr., som hendes Husbonds resterende Pension (Sj. Tegn. XVIII, 529). Dog forekommer H. T. „Fougidt paa Holmen“ endnu i Proviantskriverens Instruks af 1599 (Sj. Reg. 14, 228).

havns Forbilleder¹⁾. Denne Embedsmand blev antaget som Fiskal paa Bremerholm, Tøjhuset og Flaaden, til at opsøge og forfølge alle Sager, som samme Steds hidindtil vare faldne eller forfalde kunde, og derudinden efter Skibsholmens Artikler hælde Dom; ligeledes skulde han fungere ved Skifter, Vurderinger og Udlæg og paase, at alt tilgik efter Artiklerne. Han lønnes med Andel i det konfiske-rede eller med Dusører af de behandlede Boer²⁾.

Bremerholms Ret holdtes i „Raadhuset“, „Retskam-merset“ eller „Skriverstuen“ paa Holmen. Dette Lokale fandtes i en med takkede Gavle og med Taarn og Spir smykket Bygning, som 1611 dannede Afslutningen paa Reberbanen ud mod Strømmen, og som var opført 1591—92. Her „ansloges“ Bekændtgørelser om, naar der var „Ting-helligt“, at enhver sig derefter kunde vide at rette³⁾.

Vel havde Bremerholm 1587 en Galge, og vel vides 1649 en Fange at være blevet hængt ved Galge og Gren paa Holmens Ad-mirals Foranstaltning, — skønt Admiralen ikke havde Myndighed til at lade nogen henrette, uden udtrykkelig Befaling —; men Holmen synes dog ikke at have haft nogen særegen Mestermannd, og naar senere en Fange skulde henrettes, maatte „Klenodierne at smykke Skælmer med“, som Kongen kaldte det, først skaffes til Veje⁴⁾.

Det skal endnu erindres, at Bremerholm ogsaa fremtraadte som Straffeanstalt, idet den var Skuepladsen for en Del Straffefangers Virksomhed og Lidelser. Saa længe her har været Værft, har dette vistnok gjort Brug af saadanne Fanger. Disse rekruteredes (fra omtr. 1570) især af Lediggængere, som bleve sendte til Københavns Slot, indsmedede i Kæderne og satte til „groft Arbejde“, som sikkert

¹⁾ Sj. Tegn. XXIX, 230. Nielsen III, 256. ²⁾ Best. Prot. I, 56. Sj. Reg. 21, 421. Af Skifteprotokol. 1659 se vi ham overvære Skifter (Lind, Nyboder 114). Sverigs Marine havde 1633 en Fiskal med Majors Løn (Bäckström 90. 394. 405.). ³⁾ Nielsen II, 221. Skriverstuen nævnes 1607 (Klæd.), 1622, osv. Et Stykke af Raadhuset blev 1659 afbrudt for at anvendes til „Fredshus“ (Kbh. Dipl. V, 657). ⁴⁾ Kbh. Dipl. IV, 680. V, 324. 650. Breve V, 427.

mest forefaldt paa Holmen¹⁾. Fra omtr. 1620 øgedes Fangernes Antal saa betydeligt, at deres Opholdssted om Natten, Slotstaarnet, blev for snævert, hvorfor der indrettedes Fængsler til dem paa Holmen; men selve Arbejdet forandrede ikke Karakter. Alle Haande Forbrydere indsamledes fra Rigerne, især saadanne, der vare dømt til Galge og Gren eller paa Kongens Naade og Unaade; de maatte nu efter kgl. Resolution aftjene deres Straf paa Bremerholm; den Dom, der var overgaaet Fangen, skulde medfølge ved hans Overlevering. Det hedder ogsaa i et Kongebrev af 1622: Da det ofte hænder sig, at de Misdædere og Fanger, over hvilke Dom paa Livet er gangen, men som i Stedet sendes til Holmen udi Jærn, bortrømme, skulle saadanne, naar de igen betrædes, staa deres Ret efter den første Dom, som er afsagt over dem, og derefter skal ske Eksekution²⁾.

Det Arbejde, hvortil Fangerne anvendtes, findes antydet i en Forordning om Betlere af 1636: de skulle føres til Bremerholm, „der at arbejde i Jærn eller i Lænker eller paa vore Jagter eller Galejer at trælle, indtil de kunne trælle dennem fri“. De leverede ogsaa Arbejdskraft til Reberbanen; ligeledes maatte de fungere ved alle „uærlige“ Forretninger, saasom at bære henrettede Forbrydere til Graven eller Anatomihuset o. lign.³⁾.

Fangerne interneredes i 2 saakaldte Trunker. 1633 behøvedes 200 Voger Næver til at tække dem med. 1625 var der Sygdom og megen Ulejlighed iblandt Fangerne paa Bremerholm; de forsynedes med Medikamenter og akkommoderedes efter Lejligheden, saa vidt ske kunde; i Synderlighed bleve de, som ikke for nogen „livløs“ Sag vare indkomne, forordnede til de mindst farlige Steder. 1640 befalede Kongen, at der skulde bygges en ny Trunk, eftersom Fangerne „endnu dagligen“ brød ud af den gamle; den maatte ikke, som den tidligere, være af Tømmer, men en muret Bygning, og muliggøre et

¹⁾ 1599 arbejdede 9 Fanger som Haandlangere ved Opførelsen af Tøjhuset. Hist. Tids. V, 64. 6 R. I, 577. Kbh. Dipl. I, 463. II, 596. IV, 650. D. Mag. V, 154 Rørdam, Univ. III, 179. Nielsen IV, 3. Slange v. Schl. I, 401. ²⁾ N. Rigsr. V, 158. Breve I, 191. 240. 250. 335. Fanger sendtes ogsaa til Frederiksborg. Sj. Tegn. XXII, 147. 192. 386. ³⁾ N. Rigsr. VII, 151. Breve V, 180. Volf, Diar. 635. Kbh. Dipl. VII, 190. Fanger roede ogsaa Galejer 1669 (Bruun, Kort Adl. 314). I Sverig kændes ved denne Tid Straffen at „arbejde på galeyerna“ og „gå under kalkbaljan“ (Geijer, Saml. Skrift. VI, 59).

bedre Tilsyn. Urenlighederne maatte Fangerne vel selv kunne ud-bære om Natten ned til Stranden; og Lossementerne burde derfor gøres mange og smaa, saa at Fangefogden ikke slap flere ud paa én Gang, end han vel kunde raade¹⁾. — Fangerne vare i Lænker Nat og Dag; som en Øgelse af Straffen betragtedes det at gaa i Kæde selvanden, især naar denne Medfange var af de værste. Lænkerne kunde være slagne baade om Hals, Liv og Ben. Mest bårbarisk var (1647) dog Behandlingen af en Fange, som havde været Klavs von Ahlefeldts Tjener, men for Tyveri var dømt til Galge og Gren: Slotsfogden paa Københavns Slot maatte lade ikke alene Haaret, men ogsaa Ørerne og Næsen skære af ham, og i denne Tilstand sluttedes Fangen i Jærn paa Holmen til en anden, som var „lige saadan faren“, og den, som havde Opsigt med Fangerne, skulde paase, at Haaret al Tid holdtes „smukt stakket“ paa Forbryderen²⁾,

Som vi have set, var det temmelig let for Bremerholmsfangerne at slippe bort fra Straffestedet ved Rømning: blot 2 Dlr. til Fangefogden kunde aabne Fængselsdøren; men en formelig Løsladelse maatte dog være at foretrække. 1621 kom nogle Fanger fri fra Holmen, men kun for at drage ind i Tugthuset; 1624 løslodes en Fange mod at tjene paa Agershus Slot for sædvanlig Knægteløn og færdiggøre Volden der; 1625 løsgaves en anden mod at betale en Bøde af kun 50 Dlr., for ikke at tale om en Fange, der maatte bøde 1000 Dlr.; 1648 kunde atter en anden takke sin „Erfarenhed paa Render og anden Vandkunst“ for sin Løsladelse; 1650 dispenseredes en Fange „fra den Vanære blandt andre udædige Fanger paa Bremerholm“ og flyttedes til Baahus, der at arbejde i Jærn. Ved vigtige Begivenheder i Kongefamiliens Liv har der sikkert ogsaa fundet mere almindelige Frigivelser Sted³⁾.

Af mere notable Fanger fra denne Tid skulle vi nævne: 1623: en Person, som i Trondhjem havde anrettet Oprør blandt Menigheden og derfor var dømt fra Livet, men nu anstillede sig som

¹⁾ N. Rigsr. VI, 544. Sj. Tegn. XXIII, 67. Breve IV, 319. 1651 var her 3 Fangefogder (Bruun, Kort. Adl. 446). 1627 udleveredes til Fangerne 62 Sæt Klædningsstykker. 1628: 53 Skjorter. 1629: 55 Skjorter (Klæd.). 1642 beregnedes Fangerne Antal til 154 (D. Saml. VI, 346). ²⁾ D. Mag. 3 R. IV, 62. Breve V, 22. 480. Volf. Encom. 160. Sj. Tegn. XXIX, 230. ³⁾ Nielsen III, 381. Nyerup, Rejseiagt. IV, 526. Sj. Tegn. XXIX, 307. XXVI, 365. D. Saml. 2. R. II, 122. VI, 99. N. Rigsr. V, 291. 363. X, 17.

afsindig og udgav sig for en Profet; ligeledes „en ung umyndig Dreng“, der som Medvider i Tyveri kom 2 Aar i Jærn, men døde i Jærnet; 1624: en Borgmester i Nykøbing (Sjælland) og en Ridefoged i Dragsholm Len, som havde udskrevet bosatte Borgere, uagtet der var dygtige ledige Karle at faa; ligeledes en Mand, „som skulde have kommet et hans Barn til at sige, det havde fastet udi 21 Uger, paa det han kunde trygle Penge med hannem, og skulde dog have givet hannem hemmelig Mad om Nattertider“; 1626 gaves en Mand Oprejsning, som var tildømt „for nogen hans Broders Forseelse“ at straffes i Jærn 1 Aars Tid. 1635 skulde Folkvar Cant(or), der havde forventet en Salme, enten forvises Rigerne eller arbejde paa Bremerholm; 1641 fængsledes en Orlogskaptejn, som var deserteret og havde begaaet Svig; han skulde gøres fast ved en af de æreløseste Skælmer paa Holmen; 1644: den bekendte sevelske „Pønitenspræst“ Jørgen Lavritsen Fris; før 1645 „maatte en Skibskaptejn, som sagde Sandhed om en Part af Adelskaptejnerne, betjene Holmen paa en Maanedstid; han havde ogsaa sagt tilforn, at det vilde se ilde ud med vores Flaade“. 1646 var Mattias Rammelen, forrige Løjtnant under Oberstløjtnant Johan Firiks, dømt i Bremerholms Jærn for nogen Mutation, men løslodes imod Revers om ikke at opholde sig 4 Aar i Rigerne; 1647 skulde Holmens Admiral lade Klavs Mortensen, forrige Kopiist i det tyske Kancelli, arbejde lige med de andre Fanger der paa Holmen, „efterdi han sig ikke vilde lade bekvemme efter det Decretum, som over hannem gangen var“¹⁾.

524. 1646—76. Peter Knudsen (Skaaning) fik Skibsløjtnants Bestilling med 150 Dlr. fra 12. Maj 1640 at regne og 1. Nov. 1645 et Tillæg af 50 Dlr.; s. A. fo'r han til Søs 2. Jun.—9. Sept. 16. Marts 1646 antoges han for en Fiskal paa Bremerholm, Tøjhuset og Flaaden. Som Løn skulde han have en Fjerdedel af, hvad der konfiskeredes, og for Skifter og Vurderinger $\frac{1}{2}$ eller 1 Daler efter Boens Formue og Vidtløftighed. Ved en „rigtig Afregning“ med P. K. indtil Paaske 1647 blev Staten ham 432 Dlr. skyldig i Pension. 1657 og 58 var han kort Tid i Fart; sidstnævnte Aar pressede han først Baads-

¹⁾ N. Rigsr. V, 297. VII, 110. Sj. Tegn. XXII, 381. XXIX, 91. 290. Breve I, 348. V, 22. 480, Sj. Reg. 18, 93. D. Mag. 4. R. VI, 282. D. Kong. Hist. 83 Reg. Geh. Ark.

folk i København til Flaaden, der skulde sekundere Hollænderne, og var dernæst selv om Bord paa Trefoldighed som Fiskal. 1659 skulde han o. fl. overlevere Mønstreskriver Lorens Jakobsen rigtigt Inventarium paa, hvis fandtes paa Bremerholm. 1670 havde Løjtnant P. K., Fiskal, mærkelig nok kun 150 Dlr. Gage. Han døde 1676. Ved Køb, Pantsættelse o. lign. var han kommen i Besiddelse af en Del Gældsbeviser, Restsedler, Indkvarteringsbilletter o. s. v., hvorved hans Fordring paa Statskassen voksede betydeligt. Han var en velhavende Mand, der ejede flere Ejendomme i Byen¹⁾.

D.

Skrivere paa Bremerholm.

1.

Skrivere i den store Smedje.

Smed og Smedesvende udi den store Smedje paa Bremerholm fik i Begyndelsen af Kristian IV's Regering deres Pengeløn udbetalt af Slots- eller Proviantsskriveren, der tillige udleverede dem deres Proviant. Men 7. Okt. 1598 gjorde Hofmester Kristoffer Valkendorf den Anordning, at dennem herefter skulde betales deres Besolding og fortjente Arbejds løn (paa deres egen Kost) fra Rentekamret. Saaledes skete det ogsaa indtil 1617; Regnskabet for 23. Marts 1617—21. Marts 1618 findes da undertegnet af Knud Vorm, som er den første selvstændige Skriver ved Smedjen²⁾. Det var ham paalagt at føre

¹⁾ Kbh. Dipl. I, 734. II, 812. 841. III, 500. V, 295. 514. 525. 591. 699. Sj. Reg. 20, 203. 21, 421. 490. 592. Best. Prot. I, 56. III, 232. Klæd. 1645—51. 55. Afregn. P, 55. 3. 4. Bruun, Kort Adl. 412. Lützov 108. ²⁾ 1648 fandtes i Registerkamret 30 Smederegnskaber (1600—1629); endnu findes 2 til i Geh. Ark (1598. 1599); men indtil 1805 fandtes endvidere Regnskaber for 1630—1662. (Skanderborg Lensr. 1581—99. Rentek. 1871, LXXVI.)

Regnskab over nyt og gammelt Jærn, over Stenkul og over de arbejdende og de forsømmende Svendes Antal. Dersom Mesteren uden Tilladelse vilde arbejde for andre end Kongen, og dersom nogen vilde oprette Ølsalg i Smedjen, skulde Skrивeren mælde saadant for Holmens Admiral. Alt eftersom Virksomheden i Smedjen tiltog, udvidedes Skrивerembedet ogsaa; den ene Skrивerdreng blev to, og en Underskriver kom til. Men ved Siden af sin Virksomhed i Smedjen havde denne Skrивer andre og vigtigere Embedsforretninger. 1622 skrev K. Vorm en Fortegnelse over Bremerholmsfangerne til Kongens nærmere Resolution. Dommen over en Højbaadsmand blandt disse Fanger, oplyser Skrивeren, findes „udi Holmis Bog“, som K. Vorm saaledes vel har ført. S. A., berettes det os, opbevaredes Originalen til en kgl. Forordning hos K. Vorm, „Skrивer paa Holmen“. 1623 tildeltes der Skrивeren foruden de 2 Skrивerdrenge i Smedjen 2 Skrивerdrenge „til den daglige Opvagtning i Holmens Skrивerstue“. 1625 forvaredes ogsaa de da udkomne Skipper- og Holmens Artikler i Skrивerstuen, hvor enhver, som burde have rigtig Kopi, kunde faa en saadan meddelt. Som vi have set, skulde endvidere de gemene Sager, som Underretten kunde afgøre, gives beskrevne af „Holmens Skrивer“. Alle disse Momenter skildre vor Skrивer som den, der besørgede de skriftlige Forretninger ved Rets-, Kommando- og Mønstringsvæsnet. Det maa da have været ham, som førte Rullerne over Mandskabet ved Mønstringerne; som (i Skrивerstuen) aflagde Regnskab over de paa Holmen bespiste og over de syge; som registrerede de Patienters efterladte Gods, der døde paa Baadsmændenes Sygehus; som førte Lister over Forsømmelserne paa Holmen; som gav dem Pasbord, der skulde afskediges o. s. v. Maaske paahvilede disse Forretninger oprindelig Materialskrивeren; men da der i vort

Tidsrum intet forekommer derom i dennes Instruks, maa det antages, at Smedeskriveren, der jo ogsaa kaldes „Skriveren paa Holmen“, har overtaget de nævnte Embeds- pligter, som senere til Dels gik i Arv til „Mønstre- skriveren“¹⁾.

525. 1618—23. Knud Johansen Vorm (Orm) antoges 7. Jan. 1618 til Skriver over den store Smedje („Skriveren paa Bremerholm“) med Besolding paa ham selv 50 Daler aarlig og 5½ Dlr. maanedlig, og paa en Dreng 16 Dlr. aarlig og 4 Dlr. maanedlig. Sidste Gang underskrev han Regnskaberne 13. Sept. 1623. 1622 forlangte Kongen, at han skulde optegne, Dag for Dag, hvad Klejnsmedene forfærdigede²⁾.

526. 1623—29. Anders Andersen Haar blev Skriver over den store Smedje fra Mikkelsdag 1623 med 150 Dlr. Løn; paa 2 Dreng, som paa Smedjen skulde tage Vare, 16 Dlr. aarlig og 4 Dlr. maanedlig til hver; og paa 2 Dreng i Holmens Skriverstue samme Løn. Han føres som død Mikkelsdag 1629³⁾.

527. 1629—(31). Peter Thomsen var 1597 antaget som Skriversvend hos Niels Paaske ved Proviantvæsnet med 5 Dalers Løn, Klædning og 4 Dlr. i Maanedspenge. Mikkelsdag 1629 antoges han i salig A. Haars Sted som „Skriver paa Bremerholm“. 1. Maj 1631 forlod han denne Plads og blev „Renteskriver“, men kom 1. Maj 1634 atter i Smedjen med Betjening og Løn som i Levnetsløb 526. 1642 skal han desuden have haft en Underskriver med 40 Dlr. Løn og 5½ Dlr. Maanedspenge. 1645 boede P. T., „Skriver paa Holmen“, i Admiralgade. 30. Avg. 1646, kort efter at hans Efterfølger blev udnævnt, udgik der Brev til Rentemestrene, at, eftersom Sagen mellem Holmens forrige Skriver og Mestersmeden var opsat til 6. Sept., maatte der, naar Dom var gaaet i Sagen,

¹⁾ Sj. Reg. 16, 344. 17, 463. Sj. Tegn. XXIII, 45. 52. Kbh. Dipl. III, 179. V, 519. Breve I, 249. 230. Kirkebg. Om Skriverstuen Side 339. En Mønsterskriver fandtes 1654. Levnetsløb 46. ²⁾ Sj. Reg. 16, 344. Klæd. 1621—23. Smedesv. R. 1618—23. 1621 døbt hans Søn Kristian. Kirkebg. 1628 skulde K. V. og fl. dømme en Irring mellem Lavrits Eskildsen og Niels Mikkelsen (Kbh. Dipl. III, 72). Breve I, 275. ³⁾ Sj. Reg. 17, 463. Klæd. 1624—29.

ingen Eksekution ske, førend samme Skriver havde gjort Regnskab, som det sig burde¹⁾.

528. 1631—(34). Didrik Orm (Vorm) blev antaget 1. Maj 1631 i Peter Thomsens Sted²⁾.

529. 1634—46. Peter Thomsen. Se Levnetsløb 527.

530. 1646—(49). Eskild (Eske) Nielsen fik 20. Avg. 1646 Bestilling som Skriver for Smedjen (som Levnetsløb 526). Han boede 1645 i Ulkegade og fik 5. Apr. 1649 Konfirmation paa sin Bestalling. Nogle Grunde i København havde ham til Ejer³⁾.

531. 1646—(54). Kristen Andersen Mørk, Under skriver i den store Smedje. Levnetsløb 46.

2.

Materialskrivere.

Materialskriver-Embedet er vistnok det ældste Skriverembede paa Holmen og omfattede da flere af Forvaltningens Grene, saasom Rets- og Kommandosager. Regnskaber kunne paavises i det mindste fra 1581, men længe før fandtes der en „Skriver paa Holmen“; saaledes var Rasmus Sørensen, Faderen til Sjælands Biskop Jesper Brokmand, midt i det 16de Aarhundrede Skriver paa Bremerholm i 3 Aar⁴⁾. I vort Tidsrum førte Material-

¹⁾ Sj. Reg. 14, 115. 19. 207. Klæd. 1629—43. D. Mag. V, 212. Kbh. Dipl. VI, 239. Sj. Tegn. XXIX, 89. 1630 fik P. T., Holmens Skriver, Barnet Lisbet døbt. Kirkebg. ²⁾ Klæd. 1633. Sj. Reg. 19, 60 har 8. Maj 1632 som Ansættelsesdag. En Dietrichus Vilhelmi Vorm har forfattet (omtr. 1629) „Et Hjærtens og inderligt Klagemaal“ (Rosenberg, Aandsliv III, 508). ³⁾ Sj. Reg. 21, 537. Underskriveren findes i Klæd. 1647 og i (Suhm) Saml II, 3. 56. — Best. Prot. I, 92. III, 269. Kbh. Dipl. I, 729. III, 307. VI, 234. 1647 fik E. N. og Marike Thommesdatter Barnet Niels døbt. Kirkebg. ⁴⁾ Se ovenfor S. 344. Skanderborg Lensregn. 1581—99. Rentek. 1871,

skriveren „i Skriverstuen“ kun Regnskab over Materialia af enhver Art, nemlig over 1. Hamp og Reberbanens Arbejde, 2. Redskab, Liner, Kabeltov, Sejl, som udleveredes til Skipperne; 3. Prisskibe, og Vrag, som bjærgedes i Sundet; 4. Udleveringerne til Tøjhuset; 5. alle Species, der afleveredes af hjemkomne Orlogsskibe; 6. Ankere, Metalgenstande, Jærnfang, Spiger; 7. Flag, Bolsaner, Sejl, Skanseklæder, Mersklæder; 8. Blokke, Pumpelæder, og 9. Skippernes Sølvfløjter. I øvrigt maatte Skriveren ikke udlevere andre Varer end dem, Admiralens Sedler lød paa; maatte ikke participere i Købmændenes Leveranser til Holmen, og ikke uden Admiralens Seddel bestille Arbejde hos Byens Haandværkere¹⁾. — Materialskriveren havde 3 eller 4 Medhjælpere paa sin Skriverstue, deriblandt en Underskriver. 1635 forenedes med dette Embede Deleskriverbestillingen, hvorved Embedets allerede i Forvejen meget omfattende Forretninger betydeligt øgedes, sikkert ikke til Gavn for dets nøjagtige Førelse.

532. (1590). Jens Gregersen, „Skriver paa Bremerholm“, fik 27. Maj 1590 Brev om Rigsadmiralens Tiltale mod Skipper K. Petersen for Skibet Gideons lække Tilstand i Søen 1589 (Side 67)²⁾.

533. (1594). (1612). Anders Hansen Vinke kom 1576 til Emmike Kaas paa Gulland for en Slotsskriver, men havde en besværlig Rejse over til Øen. Broder i Danske Kompagni blev „A. H. Skriver“ 1579. A. H. omtales første Gang som „Skriver paa Holmen“ i 1594, da han 17. Dec. udleverer 2 Skippund Kobber til Skanderborg Slot. 23. Marts 1601 fik Bremerholms Skriver en Søn optaget i Sor Skole, kvitterede 1602 for 29 leverede Kirkeklokkers Modtagelse, modtog (1607) Flag og udleverede (1610) „Scharpentin“; og Kvitteringer fra ham forefindes indtil 22. Okt. 1612. 1598 var han maaske

LXXVI. 1878, 189. Nu er tilbage kun nogle Kvitteringer m. m. til Regnskaberne for 1632—49. Pers. Tids. II, 310. ¹⁾ Best. Prot. III, 363. ²⁾ Danske Saml. 723 Reg. Geh. Ark.

fjærnet fra Embedet (Levnetssløb 534). Han omtales 1618 som død, var gift med Bodil Knudsdatter og Fader til Karen Andersdatter (Levnetssløb 401). A. H. havde to Vikarier i Lund og ejede en Gaard i København¹⁾.

534. 1598. Jørgen Jørgensen Granhofer nævnes 1583, da han indkom i Danske Kompagni, var 1587—98 Renteskriver, og blev derpaa Marts 1598 Skriver paa Holmen i Steedet for A. H. Vinke. I Avg. fik han 2 Præbender og Kannikedømmer i Stavanger Kirke og Kongetienden af Stege Sogn; men i Okt. s. A. omtales han som død²⁾.

535. (1618)—26. Klavs Soll var født i Itzeho omtr. 1581, var Slotsskriver paa Vordingborg, men nævnes i Feb. 1610 som „velbyrdig Brejde Ranzovs, K. Maj.s Statholders Tjener“ eller Skriver. 1615 optages „K. S. Skriver“ i Danske Kompagni og anføres i Apr. 1618 som Skriver paa Bremerholm, da han udleverer Jærn og Boldavid. 1625 inventeredes Orlogsskibenes Redskab udi „vores Skrivers“ Nærværelse, men Paaske 1626 tog han Afsked fra Bremerholm og døde 1628 (Marts). 1638 oplystes det, at han til Mads Povlsen, Borger i Slingerup, havde solgt en Kedel, „som Kongens Krone paa stod“, og hans Efterleverske, Marta Rode, — da gift med Markus Radebant, — tiltaltes derfor af Niels Trolle, for at hun skulde tilhjemle sig denne Kedel. 1618 havde K. S. et Vikarie i Lunds Domkirke, ejede en Grund paa Kristianshavn og Part i nogle Reberbaner. Han testamenterede de fattige 100 Dlr.³⁾

536. 1626—29. Steffen Sørensen (Aars?) blev 24. Jul. 1626 Skriver paa Bremerholm, men døde 3. Okt. 1629 af Pest. Hans Medhjælper især ved den tyske Korrespondance, Baltasar Sekmand, stod Enken og de efterladte Børn bi ved Regnskabsafleggelsen. Forud havde S. S. 1623—24 været

¹⁾ Prov. R. 1576. Skanderborg Lensregn. 1581. Sj. Tegn. XIX, 304. D. Saml. I, 100. Klæd. 1607. 10. Afregn. H, 92, 9. Rørdam, Univ. IV, 683. Ny d. Mag. II, 2. Kbh. Dipl. II, 554, I, 605, IV, 709. VI, 45. ²⁾ Rentek. 1872, 169. Sj. Reg. 14, 171. Kbh. Dipl. VI, 46. N. Rigsr. III, 553. ³⁾ Resen, Inscrp. 164. Klæd. 1610 18. 35. Sj. Tegn. XXIII, 6. 147. XXVI, 309. 314. Kbh. Dipl. II, 628. 644. 724. 786. Nielsen IV, 272. 255. Rørdam, Univ. IV, 683. Nyerup, Rejseiagett. IV, 517. Breve I, 226. Pers. Tids. I, 203. Sj. Reg. 16, 344.

Renteskriver. 17. Feb. 1629 bevilgedes det ham at udskibe 30 Læster Byg til Lybek eller andre Steder, hvor Fjenden ikke var, mod at levere 50 Centner Krudt til Kongens Behov. Han boede ved Stranden, ejede en Grund paa Kristianshavn og indkom 1626 i Danske Kompagni¹).

537. 1629—44. Gotfred Mikkelsen var fra 4. Feb. 1618 til omtr. 1626 Tøjhus- eller Arkeliskriver med 60 Dlr. Løn, 10 Dlr. til Husleje og Fetalje for 50 Dlr. (1625: 100 Dlr.). Bestillingen udfærdigedes 20. Marts 1620 og betegnede et Fremskridt mod en tidligere af 29. Marts 1619, i Følge hvilken „Godthardt“ M. skulde have 30 Dlr. Løn og for 39 Dlr. Fetalje. 5. Okt. 1629 blev han Skriver paa Bremerholm, men kaldes stundum „Forvalter over Sejlhuset“. I Løn fik han paa sig selv fjerde til Kost og Løn og al anden Underholdning 450 Dlr., dog skulde den (Skriver?) afskaffes, som hidtil var anført i Holmens Mandtal, ham til Hjælp. Allerede 1. Maj 1630 fik han en ny Bestalling men med samme Løn. 1634 befaledes Erik Pors og Kristian Sinklær at gennemgaa G. M.s Materialregnskab, (der ses at have mange Mangler,) og tillige Delehavens; siden skulde samme Haves Administration G. M. befales, der til det forøgede Arbejde maatte holde en Skriverdreng; P. M. forvaltede (fra 16. Okt.) Tømmerskriverens Bestilling mod et Tillæg af 60 Dlr.; men hans første Deleskriverregnskab 1634—36 udviser allerede betydelige Restanser. Kvitteringerne dateres af G. M.: Bremerholms Skriverstue. Han begravedes 11. Jan. 1644 i Nikolaj Kirke efter at have været gift med en Marta og med Lisbet Madsdatter (død 1659). Man maa antage, at de ulfeldtske Underslæb alt ere begyndte i hans Embedstid. Hans sidste Tømmerregnskab fra Nyaar 1643 til 10. Apr. 1644 udviser en Totaludgift af 212334 Dlr.²).

¹) Sj. Reg. 18, 108. 389. Klæd. 1627—29. Levnetsløb 21. Kbh. Dipl. III, 51. VI, 56. Rentek. 1872, 170. Nielsen IV, 319. 1628 døbttes Sønnen Hans. (Kirkebg.). ²) Som Børn af 1ste Ægteskab nævnes (Kirkebg.): Sofie (døbt 1625), Kirsten (1631) og Tvillingerne Klavs og Marta (1633; Moderen fik tillige den hellige Nadver og døde vistnok). Af 2det Ægteskab: Mikkil (1637), Povl (1639), Otte (1640), Helvig (1641), Klavs (1642) og Gotfred (1. Jul. 1644, efter Faderens Død). (Suhm) Saml. II, 3, 56 (?). Sj. Reg. 16, 409. 17, 34.

538. (1642)—(51). HANS Nummesen (Numbsen, Nummensen) var født 1613 og Renteskriver eller Skriver udi Raadstuen 1. Maj 1642—1. Jan. 1644; ved Paaske 1644 betales ham sidste Gang for Raadhusbestillingen. 1642 kaldes han ogsaa Materialskriver paa Bremerholm og Deleskriver, med Løn 450 og 60 Dlr., den Gang vistnok G. Mikkelsen adjungeret. Men der er ikke fundet nogen kgl. Bestalling for ham, og saaledes bekræftes, hvad der 1653 anføres af Frederik III: „Den, som paa Holmen var Materialskriver, havde været Hr. K. Ulfeldts egen Tjener og havde ingen kgl. Bestalling“. Ikke desto mindre er han fra 1645 i fuld Virksomhed; han modtager og udleverer Tømmer, Tjære, Sejl, Kabelgarn, Deler osv.; modtager ogsaa — til Forsømmelse af sin øvrige Tjeneste — Kontributionen af Gaardene i København, der udrededes i Korn, Kobber, Tømmer. Der forefindes fra denne Tid en „Ekstrakt over hvis Tømmer, som er forbrugt og til Udgift skrevet udi H. N.s Regnskab fra Nyaar 1647 til Nyaar 1648“, lydende paa ialt 105478 Dlr.¹⁾ Da H. N. altsaa førte Tømmerregnskaberne, maa de storartede Underslæb, som i Krigsaarene 1644—45 fandt Sted med Tømmer, ogsaa falde H. N. til Last. Kongen skrev derom 1653: „Af Tømmer paa 6 Aars Tid fra A^o. 1642 indtil A^o. 1648 opskrives at være leveret næsten for 13 Tønder Guld, uanset ikke et Skib deraf er bygt, mens vel beregnes til et Skib at reparere at være medgangen Tømmer for 36000 Dlr. og til et andet for 35000 Dlr.²⁾ Tømmeret er for én mere end dobbelt saa højt takseret som for en anden, og adskilligt er 6 Gange dyrere betalt, end andre det have erbødet at ville levere“. For en enkelt Leve-
randør anførtes den utrolig store Sum 261631 Dlr.; paa en andens Konto opførtes i 4 Aar 45303 Dlr. for meget for Tømmer, der kun var 9000 Dlr. værdt! I en Satire fra c. 1650

18, 21. 457. 537. 19, 329. Sj. Tegn. XXV, 354. Registerbog. Pers. Tids. I, 213. Breve III, 115. 296. IV, 93. 121. 385. V, 89. 269. Klæd. 1621—26, 29—43. Best. Prot. III, 363. ¹⁾ Rentek. 1872, 173. Klæd. 1644—47. D. Mag. V, 212. Hist. Tids. III, 405. Lassen, Børsen 57. Breve VI, 23, 39. Sj. Tegn. XXVIII, 284. 344. XXIX, 146. Kbh. Dipl. V, 280. ²⁾ I den ovenfor omtalte „Ekstrakt“ er den største Udgift af Tømmer til et enkelt Skib (Tre Kroner): 1600 Dlr. og til adskillige Skærbaade og Pramme: 4700 Dlr.

forekommer en Kæmpe Briareus med 100 Hænder: „Der var henkast adskilligt Slags Materie af Jærn, Kobber, Messing, Tømmer, Master og alle Haande Skibsredskab, som denne Kumpan alt greb efter. En som en Skriver blev derhos præsenteret, som fremviste et stort Papir, hvorpaa stod skrevet: Regnskab skal dog en Gang gøres“¹⁾. H. N. maa være afskediget omtrent 1651 og død 1652. 1648 havde han af K. Maj.s Skibsfolk tilforhandlet sig 63 Restsedler, hvorfor der gaves ham 331 Skippund Stangjærn til Værdi af 3975 $\frac{1}{2}$ Dlr. Han boede i Kompagnistræde, var 1644 gift med Inger Margrete Madsdatter (Lundius) og indkom 1650 i Danske Kompagni²⁾.

539. 1621—36. Morten Thomassen tjente hos K. Soll og G. Mikkelsen, udi Tjærekælderen eller paa Sejloftet, med 13 Dlr. i Løn³⁾.

540. 1631. Morten Jakobsen blev 2. Maj 1631 Underskriver⁴⁾.

541. 1636. Kristen Jensen havde først tjent i Rentemesterens eget Kammer 1627—30; dernæst 1630—6. Marts 1636 som Renteskriver, hvorefter han 1636 blev Underskriver paa Holmen⁵⁾.

3.

Vejere.

27. Jan. 1624 fik Holmens Admiral Befaling til at gøre sig Flid for at bekomme en god Karl, som kunde

¹⁾ Hist. Tids. III, 405. D. Mag. 3 R. IV, 122. 238. Birket Smith, El. Kr. Ulfeldt I, 127. Lassen, Befæstn. 68. Kbh. Dipl. V, 402. D. Saml. VI, 349. ²⁾ Kbh. Dipl. VI, 62. 252. Om hans Eftermand se Levnetsløb 39. Efter Kirkebg. havde han 1646 Barnet Mads, 1647 Leonora Kristina og 1648 Hans og Mikkel til Daaben. I Følge Lengnicks Stamtavle skal 1648 være født Barnet Mads (Mattias, senere til Brusgaard og adlet 1688). Moderen døde 1648. Pers. Tids. II, 159. N. Rigsr. VIII, 493. ³⁾ Klæd. 1621—36. ⁴⁾ Klæd. 1633. ⁵⁾ Rentek. 1872, 172.

være Vejer, Vrager og Tæller der paa Bremerholm, i Proviantgaarden og paa Tøjhuset, under Admiralens Tilsyn; og i Feb. var allerede en Vejer udnævnt og havde faaet sin „Bestilling“. Han skulde paa de tre nævnte Steder holde rigtig Bog over, hvad der ind- og udvejedes; over hvad der udleveredes til Skibenes Udredning af Skriveren paa Bremerholm; over hvad Skipperne fra hvert Skib afleverede igen til samme Skriver. Vejereren havde at syne Sejldug i Fællig med Sejlæggeren, Hør og Hamp med Rebslageren, Stangjærn med Smeden; Spiger og Tømmer eftertaltes af ham. En ret københavnsk Alen skulde ophænges paa Døren til Vejerhuset som Normalmaal for alle paa Bremerholm. Lokalet, som ogsaa omtales 1665, holdtes aabent om Sommeren Kl. 6—10 og 12—5, om Vinteren Kl. 7½—3, og synes i nogen Tid at have været i nederste Etage af Sejlhuset. — Vejerens Embede, der oprettedes baade som Hjælp og som Kontrol for Materialskriveren paa Holmen, fuldstændiggjordes allerede 1625, idet Kongen 6. Maj resolverede: „Vi ere tilfreds, at en Undervrager forordnes, som skal gives halv Løn og nyde halv billig Fordel mod Vrageren.“ En Snes Dage efter var der kommet en Undervrager, der skulde holde Bog mod Overvragerens, over al Vragen etc. efter Holmens Skrivers Sedler, holde Købmandsbog over Leveranserne og ellers forrette det samme som Overvejerer¹⁾.

542. 1624—33. Frans Mogensen blev 9. Feb. 1624 Vejer, Vrager og Maaler paa Bremerholm, Proviant- og Tøjhuset; Besoldingen var 150 Dlr. og paa en Dreng 4 Dlr. Maanedspenge. Han forekommer i Regnskaberne 1625—33²⁾.

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 760. Bruun, Kort Adl. 227. Ny d. Mag. II, 344. Sj. Reg. 18, 53. Sj. Tegn. XXII, 348, XXIII, 50. ²⁾ Kbh. Dipl. II, 760. Sj. Reg. 17, 452. Var Mikkel Jensen Vrager, som for sin lange Tjeneste fik Plads i Helliggesthus Hospital 1603, ansat ved Holmen? (Kbh. Dipl. IV, 765).

543. 1634—(45). Lavrits Nielsen antoges 21. Apr. 1634 som Vejer, Vrager, Maaler og Tolder paa Holmen med samme Gage som Formanden, var det endnu 1642 og boede 1645 paa Østergade (1634 i Kompagnistræde)¹⁾.

544. 1647—(51). Arnt Vilhelmsen Suntutum (Sundtung), Indvaaner i København, var Vejer o. s. v. med Løn som ovenfor, fra 1. Avg. 1647. Hans Hustru hed Folke Jensdatter. Som hans Efterfølger kan nævnes Peter Gregersen, der 25. Feb. 1651 blev Vejer (med samme Løn) og dernæst Samuel Nielsen²⁾.

545. 1625. Hans Kristensen fik 30. Maj 1625 Bestilling for en Under-Vrager, Maaler og Tolder paa Bremerholm, Proviant- og Tøjhuset med den af Kongen fastsatte Løn³⁾.

546. 1626—33. Jørgen Rasmussen var Undervejer 14. Feb. 1626—33⁴⁾.

547. 1633—(51). Henrik von der Lippe antoges 1. Maj 1633 i J. Rasmussens Sted og genfindes 1643 i Regnskaberne; var Undervejer endnu 1651 og boede ved Nikolaj Kirkegaard paa Østergade⁵⁾.

4.

Deleskrivere.

Delehaven ses paa Københavnsprospektet af 1611 som en bag den store Smedje (Holmens Kirke) ved

¹⁾ Sj. Reg. 19, 218. D. Mag. V, 213. Klæd. 1636—42. Kbh. Dipl. VI, 210, 241. L. N. fik 1634 Barnet Kirsten døbt. Kirkebg.
²⁾ Best. Prot. I, 65. Sj. Reg. 21, 694. Afregn. S, 20. Best. Prot. III, 266. (Suhm) Saml. II, 3, 57. Kbh. Dipl. I, 733. II, 811. 1648 døbttes Sønnen Villum. Kirkebg. ³⁾ Sj. Reg. 18, 53. ⁴⁾ Klæd. 1631—32. ⁵⁾ Klæd. 1635—43. Kbh. Dipl. VI, 241. D. Mag. V, 213. (Suhm) Saml. II, 3, 57. 1634 døbttes Barnet Margrete; 1646 giftedes en Datter med T. Henriksen. Levnetsløb 417. Kirkebg.

Strøimmen beliggende Plads, der var indhegnet med Plankeværk til alle Sider og forsynet med Porte. 1660 bleve de gamle Stolper, som stod om Delehaven, brugte til Brændsel i Søk væsthuset, eftersom de til ingen Brug tjenlige vare. — Skrивeren i Delehaven eller Tømmer-skrивeren skulde syne og maale Tømmer og Knæer, som leveredes til Holmen af Lenene, — hvis Regnskaber skulde konfereres med Skrивerens, — og af private Købmænd, der ikke maatte opholdes over 3 Dage. Intet Tømmer maatte modtages, førend det var vurderet. Lod Skrивeren ubrugeligt Tømmer passere, skulde det gaa for hans Regning og forbrydes til Kongen, og Skrивeren endda for hver Gang bøde 10 Dlr. til de fattige. I øvrigt havde han at holde rigtige Bøger over Indtægt og Udgift af Tømmer, Master og Deler, som laa i Oplag paa Bremerholm. Tømmerregnskaber for hele vor Periode fra 1594 fandtes fordm; nu er kun tilbage 2 Ekstrakter af Regnskaberne for 1643—44 og 1647.

1635 bleve Deleskrивerens Forretninger lagte ind under Materialskrивerembedet. 1644 omtales atter en Deleskrивer, men han var vistnok kun Underskrивer hos Materialskrивeren¹⁾.

548. 1619—30. Povl Mortensen blev Tømmerskrивer 16. Jun. 1619. I Besolding fik han 60 Dlr.s Aarsløn og 4 Dlr.s Maanedspenge og paa en Dreng 12 Dlr.s Aarsløn og Genant. 29. Jan. 1624 fornyedes denne Bestalling. Han var (1620) Broder i Danske Kompagni og skænkede ved sin Død i Sept. 1630 100 Dlr. til de fattige²⁾.

549. 1630—34. Jakob Jensen blev 1. Maj 1630 Tømmerskrивer med Løn som Førgængerens; allerede 1627 var

¹⁾ Kbh. Dipl. V, 698. Best. Prot. III, 374. Rentek. 1871, LXXVI. Breve V, 180. Størrelsen af Tømmermaalene: en Palme (c. 3 $\frac{3}{4}$, Tomme) og en Skovalen (c. 21 $\frac{1}{2}$ T.) findes Sj. Tegn. XXIV, 146; noget forskellig derfra hos Berntsen IV, 543. ²⁾ Sj. Reg. 16, 463. 17, 450. 18, 21. Kbh. Dipl. VI, 55. II, 786.

han dog ansat „i Delehaven“ og 1629, da han indkom i Danske Kompagni, kaldes han Tømmerskriver. 1633 beæredes han med en egenhændig Skrivelse fra Kongen om Udleveringen af nogle Deler. — Til Prinsens Bryllup 1634 havde Kristoffer Ulfeldt boet hos en Renteskriver, som lod sig forstaa med, at Deleskriveren havde villet kontrahere med en anden om at defravdere Kongen for 1000 Dlr. Rentemestrene befalede derfor at undersøge Sagen, thi, som Kongen skrev, hvis det forholdt sig saa, var det paa Tide, at man „fik Deleskriveren straks ved Hovedet“. Erik Pors og Kristian Sinklær gennemgik da Regnskaberne, og J. J. „afskaffedes“, skønt han ikke havde sit Regnskab færdigt. (Levnetsløb 537). Han ejede en Grund paa Kristianshavn og boede selv paa Østergade¹⁾.

550. (1644)—(57). Niels Olufsen nævnes i Holmens Kirkebog for 1644 som „Deleskriver“; 1646 udnævnes N. O., „vores Deleskriver“, til Kirkeværge for Holmens Kirke, og 1647 fik „Tømmerskriver“ N. O. Skøde paa en Plads ved samme Kirke. 1656 lod han, der atter var Kirkeværge, en Lysekrone forfærdige i Hamborg til Kirken, men i Jan. 1657 omtales han som død; som Kirkeværge var han blevet Kirken Penge skyldig. Han var gift med Elisabet Jakobsdatter van Dortt, der havde Tilnavnet Jordemoder, og som skænkede 2000 Dlr. til de fattige. Var N. O. delagtig i de ulfeldtske Tømmerunderslæb²⁾).

5.

Vindskrivere.

Da der daglig blev begaaet „stor Forseelse med Vindens Forsømmelse paa Sørejserne“, befalede Kongen under

¹⁾ Best. Prot. III, 374. Sj. Reg. 18, 535. Kbh. Dipl. VI, 57. Breve III, 85. 289. 296. Sj. Tegn. XXV, 354. Nielsen, IV, 255. 1627 døbtes Barnet Nelavs, 1631 et andet Barn og 1633 Hans. (Kirkebg.).
²⁾ Kbh. Dipl. III, 269. 283. 465. I, 733. VI, 388. II, 792. Resen, Inscrp. 184. 198. N. O. havde til Daab: 1644 et Barn, hvis Navn ikke angives; 1645: Magdalene Sybille (Fadder var bl. a. Prinsesinden); 1646: Wulff Hendrik; 1647: Engel Margrete; 1648: Margrete. (Kirkebg.). Breve IV, 349 nævnes ogsaa en N. O. 1640.

6. Feb. 1621 Admiralen paa Holmen ikke blot at lade føre en vis Fortegnelse paa Dag og Tid, naar Skibene afsejlede, og naar de igen ankom; men ogsaa at holde Bog (eller Register), hvori dagligen optegnedes, hvad Vinden hvert Kvartal paa Dagen havde været, desligeste hvert Kvartal om Natten, hvorpaa Vagten hver Morgen skulde gøre Beskeden og saadant lade indskrive. Af Skrivere, som saaledes nedskrev metereologiske Iagttagelser, kendes nedenforstaaende ¹⁾.

551. 1624—(25). Mogens Hansen blev 23. Nov. 1624 Vindskriver med 16 Dlr. Aarsløn og 4 Dlr. Maanedspenge ²⁾.

552. 1633. Hans Kaspersen blev 10. Avg. 1633 Registerskriver paa Bremerholm med 60 Dlr. Løn og 4 Dlr. Maanedspenge, men forløvedes 29. Dec. ³⁾.

553. 1634—(45). Klavs Andersen var Registerskriver med samme Løn fra 1. Jan. 1634 og forekommer endnu 1645 ⁴⁾.

6.

Skibsskrivere.

Uagtet Skibsskrivernes nærmeste Virkekreds var om Bord og ikke paa Holmen, kunne de dog ikke ganske forbigaas her, da deres Regnskaber dannede Grundlaget for en stor Del af Bremerholms-Regnskaberne. Skibsskriveren var forpligtet til at opholde sig paa sit Skib, fra det udløb, indtil det indkom. Med Skipperen forfattede han en Rulle over Mandskabet, hvori Afgang og Tilgang nøjagtigt førtes. „Hos deres Navn, som døde ere, skal † tegnes; hos deres, som syge ere, S; hos deres, som forløves, F; hos deres, som i Lande forblive efter

¹⁾ Sj. Reg. 17, 104. Holm. Art. ²⁾ Klæd. 1624—25. ³⁾ Klæd. 1633. ⁴⁾ Klæd. 1635—45.

Befaling, L; hos deres, som ellers i Lande glemmes eller fraløbes, G; meden hos deres Navne, som bortløbe, skal tegnes en Galge“. Skriveren førte Regnskab over Provianten, og da han saaledes fungerede som Kældersvend, tildeltes der ham Løn til en Kælderdreng. Nøglen til Kælderen bevaredes mellem Maaltiderne i Kahytten i et dertil bestemt Skab. Skriveren holdt desuden Bog over, hvad der hver Dag til Skibs tildrog sig, „hvis for Retten gik“, hvor tit Retten sad, hvor ofte Artiklerne læstes, hvilke Bøder der idømtes, og hvilke Gaver der skænkedes til de fattige. De afdøde efterladte Gods antegnede han og undertegnede Gældsbeviser. Var der ingen Præst om Bord, oplæste Skriveren hver Søndag Evangeliet og om Onsdagen Epistlens eller Børnelærdommens Forklaring. — I 1645 anføres 26 Skibsskrivere som bosiddende i København¹).

E.

Mestre paa Bremerholm.

1.

Mestersmede ved den store Smedje.

Den første Bremerholms Smedje, der kendes, laa paa den nuværende Boldhusgades Grund og blev senere brugt til Tøjhus og til Boldhus. 1562 byggedes en anden „stor“ Smedje paa Bremerholm, men omdannedes 1619 til Kirke; den maa da være blevet afløst af en tredje Bygning, der lige indtil vore Dage laa paa Bremerholm nærmere Strøm-

¹) Holm. Artikl. Skibs Art. 1625. Kbh. Dipl. VI.

men, ved Paradepladsen¹⁾. Prospektet af 1611 viser os den anden Smedje som en Længe paa ét Stokværk, der ud til Vandet ender i en taarnagtig Bygning med buede Gavle; — denne sydvestlige Del anvendtes i vort Tidsrum efter Haanden til Bolig for Smedemesteren, til Navigationsskole, til kgl. Toldbod og (1624) til kgl. Mønt. — Op over Taget paa selve Smedjen rage Skorstenene med store Jærnkapper til at standse Lufttrækket med; udenfor Bygningen ses Kul- og Jærnhaven, og det hele er indesluttet af Byens Vold. Den tredje Smedje var til 1619, thi paa den Tid passerede Smedesvendene Holmens Port, hvilket de ikke behøvede, da de arbejdede i den forrige Smedje. Der fandtes nu et Mølleværk, som vistnok skulde drive en stor Hammer; det blev sat i Bevægelse af Øksne, til hvilke der beregnedes Foder og en Opvarter; Resterne af Mølleværket fjærnedes 1659. En Kulhave fandtes ogsaa nu; Vejen fra Holmens Port til Smedjen blev 1634 opfyldt, men ikke brolagt. 1598 var der 7 „Ild“ i Smedjen; 1602 fandtes der 12, nemlig: 1ste („store“) Ild, Klejnsmedeilden, de 2 Grovsmedeilde, 3dje til 9de Ild og Slotstens Ild; 1624 opregnes 18 Ild²⁾. — Under Tiden brugtes Smedjen til andre Øjemed; saaledes var Smedjen før 1591 Stedet, hvor Skibsfolkene fik deres Lønning; 1640 benyttedes Ildenes Varme til at tørre Deler ved o. s. v. Smedjen stod i Forretningsforbindelse med Hammermøllen ved Helsingør og med de kgl. Bøssestøbere, der leverede Metalstøbegods, f. Eks. Skibspumper, til Flaaden; efter 1620 havde private Haandværkere i Byen dog overtaget denne Leveranse³⁾.

¹⁾ Kbh. Dipl. I, 354. Grundtvig, Fred. II.s Statshush. LXXXVI. Tids. f. Søværnen, ny R., XV, 291. Nielsen IV, 91. 98. ²⁾ Kbh. Dipl. II, 609. V, 657. Breve I, 332. V, 180. VI, 269. Sj. Teg. XXV, 254. Smed. Regn. ³⁾ Breve IV, 286. 421. Nielsen, II, 221. Hist. Tids. 5 R. IV, 383. 422.

Holmens Admiral førte Overtilsynet med Smedjen¹⁾. I Følge Instruksen af 1626 skulde Mesteren her forfærdige baade grove og andre Ankre og slaa gode Spiger efter vis Vægt og forfattet Takst. Nyt Arbejde maatte ikke paabegyndes, førend det gamle, som det skulde erstatte, var udleveret til Smeden; gammelt Jærn skulde vejes af Vejeren, førend det forbedredes med nyt. Mesteren og Holmens Admiral antog og forløvede Svendene, som fik „Hammeropgæld“ efter gammel Skik. Smedjen aabnedes som sædvanligt Kl. 5 om Morgenen og lukkedes Kl. 7 Aften; Arbejderne skulde holde deres visse „Tider“ til Morgen, Frokost, Middag og Aften. — 1645 nævnes herved 70 K. Maj.s Smede som bosatte i København; Ekstrahjælp skaffede man sig ved at lade Lensmændene udskrive Smedesvende af Købstæderne; gamle veltjente Svende tildeles der Alderdomsbolig i Hospitalet i Slagelse.

554. 1568—91. Bærnt Buavortsen var omtr. 1564 bleven Mestersvend i den store Smedje paa Holmen og 1568 Mester (Ankersmed) samme Steds. Men efter 23 Aars Tjeneste som Mester kunde han 1591 for Alderdom og Skrybeligheds Skyld ikke længere forestaa sit Embede, hvorfor det tillodes ham efter Ansøgning, uagtet han var afskediget, at oppebære det samme, som da han var i Tjeneste, nemlig 90 Dlr. og Genant²⁾.

555. 1591—1625. Anders Bentsvinger (Pengsuender, Pindsvin; den ældre) blev 25. Apr. 1591 Mestersmed i den store Smedje og fik i Løn 150 Dlr. og Genant. 10. Nov. forhøjedes hans Løn saaledes, at han den følgende Tid nød 200 Dlr.s Løn foruden 40 Dlr. til Husleje; 1624 havde A. B. aarlig 200 Dlr. „baade til Aarsløn og Kostpenge“ (?). Han døde 18. Okt. 1625, og hans „Kvinde“ modtog sin Livstid

¹⁾ Holm. Art. Kbh. Dipl. VI Breve I, 389. IV, 76. Sj. Reg. 18, 94. Sj. Tegn. XXIV, 357. XXIII, 362. Takst for Skibsspiger og Søm findes hos Berntsen, IV, 539. ²⁾ Kbh Dipl. IV, 646. Sj. Reg. 13, 195.

Halvdelen af Husbondens Genant. A. B. ejede en Gaard paa Nørregade og en Have uden Nørreport og indkom 1594 i Danske Kompagni¹).

556. 1625—37. Anders Andersen Bentsvinger var før Faderens Død Mestersvend i Smedjen og kaldes derfor „M. Andreas den unge“. Mikkelsdag 1625 blev han Mester (Oversmed) med 200 Dlr. Løn og 40 Dlr. til Husleje, foruden Klæde og Genant, og døde 29. Sept. 1637; Lønningen udbetaltes til hans „Svoger“ Hans Ribolt, gift med Datteren Susanne; og 1639 bevilgedes det Efterleversken (Anne) paa de sædvanlige Betingelser at være fri for al borgerlig Tyngde. Jan. 1638 skrev Kongen: „Den store Smedje paa Bremerholm staar uden Mester. Om (den nye) intet kan gøre Klejnsmedearbejde, som den forrige kunde, da ligger der ingen Magt paa“; og 1640: „Mig er mere tjent med en god Smed end med en god Perlestikker“. Hermed synes Kongen at ville karakterisere A. A. B. Denne havde 1634 faaet en egenhændig Skrivelse fra Kongen om et Smedearbejde paa Københavns Slot; han opbevarede ogsaa Hovednøglerne til de forskællige Slotte og offentlige Bygninger. — A. A. B. ejede en Gaard paa Østergade foruden flere Grunde i Byen og var fra 1613 Broder i Danske Kompagni; 1629 begærede han en øde Plads og et Hus, kaldet Skovsrød, i Kronborg Len; den bevilgedes ham uden al Afgift, og n. A. tillodes det ham der at opsætte en Vandmølle²).

557. 1638—(56). Hans Ulriksen Svitser. Da Embedet ved A. A. Bentsvingers Død var blevet ledigt, ønskede Kongen sig en Ankersmed fra Danzig. Det blev maaske den Klavs Evertsen, „Ankersmed paa Bremerholm“, som i 1640 fik 20 Dlr. bevilget til Underhold, „indtil saa længe med hannem om en vis Løn blev akkorderet“, men som vel blot var Mester-

¹) Sj. Reg. 13, 230. 14, 115. 228. 348. 18, 21. Klæd. 1607. 10. 21—25. Kbh. Dipl. I, 506. 623. VI, 50. 166. 199. 201. IV, 706. Sj. Tegn. XXII, 370. XXIII, 93. 213. Smede R. 1619. Breve I, 191. 389.

²) Klæd. 1623—37. Sj. Reg. 18, 94. 388. 456. Sj. Tegn. XXIV, 231. Kbh. Dipl. I, 756. III, 207. 264. 396. VI, 54. 167. Breve IV, 80. 89. 171. 303. III, 273. 302. A. A. B. havde følgende Børn til Daab: Andres 1618; Dorete 1619; Margrete 1622; Kirsten 1625; Sylvester 1627; Karen 1633. Hans Pædagogus var Mads Hansen; hans Skriver Jens Madsen (Kirkebg.); hans Broder Kristoffer Nielsen, Foged over Nordmøre Len (N. Rigsr. VI, 580. VIII, 341).

svend; thi Maj 1639 fik Mester H. U. Udnævnelse som Smed udi den store Smedje fra 19. Apr. 1638 at regne. Han var Borger i København, havde 1626 leveret Jærnarbejde ved Børsens Opførelse og maaske nogen Tid før 1638 været ansat ved Smedjen. Som Mester fik han nu Løn o. s. v. som For-gængereren; 1649, 30. Jan. forhøjedes Pengelønnen til 340 Dlr., og 1652, 8. Apr. og 1653, 8. Sept. tilstodes der H. U. S. for sin lange Tjeneste paa Livstid den saaledes forhøjede Pension (og tillige Genanten, der beregnedes til 138 Dlr.). 1654 og 1655 konfirmeredes to med Smed H. U. S. sluttede Akkorder; for Tidsrummet fra Paaske 1651 til Mikkelsdag 1656 havde han (1662) 1747 Dlr. til gode. 1646 gik han i Rette med Holmens forrige Skriver. H. U. S. ejede flere Gaarde i København og var gift med en Kirsten og med Mette Nielsdatter ¹⁾).

558. 1639. Gudmund Olsen fik 1. Jun. 1639 Skorstensfejer-Bestilling paa Holmen, Provianthuset, det store Bryggers o. fl. Steder mod aarlig Løn af 100 Dlr. og 8 Alen Klæde og 8 Alen Sejldug til en Underklædning at feje Skorstenene i. Disse skulde han til bestemte Tider holde rene, saafremt han ikke vilde straffes som vedbør ²⁾).

2.

Skibbygmestre.

Værfter, hvor kongelige Skibe byggedes, fandtes paa flere Steder i Rigerne i vort Tidsrum. Saaledes for Norges

¹⁾ Bestl. Prot. III, 275. 277. 278. 279. 285. 286. Afregn H, 56. Sj. Reg. 20, 99. Breve IV, 171. 303. V, 372. Sj. Tegn. XXIX, 89. Levnetsløb 527. Kbh. Dipl. I, 728. 754. II, 807. 830. VI, 306. III, 307. 344. 500. Lassen, Børsen 28. Af førstnævnte Ægteskab kendes Børnene Lisebet (døbt 1639), Jørgen (1640) og Ulrik (1642). Af andet Ægteskab: Kirstine (1646) og Morten (1647). Endvidere Datteren Anne, som 1646 blev gift med Skoleholder David Reich, og Henrik (Hans) Drager, som 1650 af Kongen fik 60 (1652: 100) Dlr. aarlig til at rejse udenlands for (Kbh. Dipl. I, 756). ²⁾ Kbh. Dipl. III, 196.

Vedkommende ved Frederikstad, ved Oslo eller Kristiania, i Tunsberg Len, i Nedenæs Len, ved Trondhjem o. fl. I Danmark kan der nævnes: Villands Herred i Skaane, Bleking, Kristianshavn, Nakskov, (Skanderborg), Kolding, Haderslev, Flensborg; desuden Itzeho, Glykstad og Neustadt. De nævnte Byggesteder vare naturligvis valgte af Hensyn til den lette Adgang til fornødent Egetømmer, som disse Egnes Skove kunde yde. Hovedværftet var dog paa Bremerholm. Var der i 1540 i ubestemte Udtryk blevet talet om Skibsbygningen „her for Slottet“, saa mældes der os i Aaret 1555 aldeles utvetydigt om en Bark, som var opsat paa Bremerholmen, og denne saaledes begyndte Virksomhed kunne vi spore hele Kristian IV's Regering igennem. 1590 befales Holmens Admiral at skaffe alt fornødent til de nye Skibe, som nu ere begyndte; 1600 spørger Kongen, hvorvidt det er med det nye Skib (Argo), som er paa Holmen udi Bygning; 1614 lægges „Stempellerne“ til et nyt Skib i København; 1615 forlænges Skibet Enhjørningen her; 1616 kom Karitas Patriæ i Vandet; 1619 bygges en Galej paa Bremerholm; 1635 ligeledes 3 Rojagter; 1637 bliver et paa Bankestokken paa Bremerholm staaende Skib vurderet; 1640 bygges Pramme, 1642 Prinsens Smakke o. s. v.¹⁾ Det var altsaa ikke alene Reparationer, men ogsaa Nybygninger, som Skibbyggeriet paa Bremerholm satte i Værk. Af Bremerholms Skibbygmestre i vort Tidsrum vare kun ganske enkelte antagne til blot at „bygge, hjælpe og vare paa“ Skibene; de flestes Instruks paalagde dem at „opsætte“ Orlogsskibe. Disse sidste, som oftest uden-

¹⁾ Sj. Tegn. XVII, 284. XIV, 275. XXVI, 175. (Suhm) ny Saml. II, 3, 96. 103. 108. N Rigsr. V, 33. Breve III, 451. IV, 416. V, 260. Kbh. Dipl. IV, 512. 558. 1597 byggedes en Galej ved Svovlhuset ved Københavns Slot; 1608 et Orlogsskib bag Tøjhuset. Larsen, Kalmарkrig 18. 19.

landske Mestres tillagdes der en Løn, der i Størrelse langt overgik en Skibskaptejns.

Det var „Mester Skibbyggernes“ Pligt stedse at være til Stede ved Tømmermændene i Arbejdstiden; hvis noget Arbejde ved Mestrenes Forsømmelse maatte gøres om, skulde de selv staa til Rette derfor. De skulde syne Tømmer og Planker, kvittere for de til dem udleverede Materialia og anvende dem sparsommeligst. Hvad Jærnfang der „udsledes“ af gamle Skibe, havde de at aflevere til Skrивeren paa Holmen. Mestrene paa Holmen maatte ikke lade udføre Tømmerværk, uden det kændtes og be-fandtes gavnligt af „Bygmestrene“ og de forstandigste søfarende Mænd, og Manglerne efter endt Togt vare angivne af Skibets Chef. Hvad Uorden Mestrene opdagede paa Holmen, skulde de angive for Admiralen der. De havde en „fuldkommen Kommendo“ over Tømmermændene o. s. v., fra rette Tid om Morgen og til 7 slet om Aftenen om Sommeren, og ellers, saa længe man kunde se at arbejde ved Dagen; men Mestrene maatte ikke bruge Folkene til eget eller andres Arbejde¹⁾.

Inden Orlogsskibet byggedes, tilvejebragtes de nødvendige Tegninger til Arbejdet, en „Fortegnelse“ over Skibets og Tømmerværkets forskellige Dimensioner og vel under Tiden en Model, som fremstillede Skibet i formindsket Maalestok. Skibstegningerne kaldtes som oftest Skabelon; saaledes byggedes 1645 i Norge et Skib efter „en Skabelon med Kongens egen Haand paategnet og efter en Fortegnelse af Admiralen paa Holmen under-skrevet“ (Side 21). „Fortegnelsen“ kaldtes ogsaa et Sarter eller en udskaaet Zert (eller Skrift; egentlig charta par-tita); dette Navn kunde med større Ret tillægges den Kontrakt, hvorved Leverandøren forpligtede sig til at

¹⁾ Holm. Art. Sj. Reg. 18, 229.

bygge Skibet, og som var Fortegnelsen i forkortet Skikkelse. — Til at forfærdige Modeller lønnede Kongen under Tiden en særlig Modelmager; naar der i 1616 opsendes til Norge en „Skabelon“ til en Galej, er dermed vistnok ment en Model til et saadant Fartøj¹⁾.

Paa Københavnsprospektet af 1611 ses vest for Reberbanen 3 Skibsbeddinger; paa de to staa Skibene endnu i Spant, men fra den tredje er Skibet afløbet og ligger lige ud for i utiltaklet Stand. Ligesom Kongen under Tiden var til Stede, naar man „i Herrens Navn“ lagde Kølen til et nyt Skib, saaledes skete Skibets Afløbning af Bankestokken i Reglen ogsaa „med stor Højtidelighed“ i Kongens Nærværelse; Handlingen foregik i Frederik III's Tid „med de sædvanlige Ceremonier“, under Pavkers og Trompeters Lyd, og efter at Præsten havde velsignet Skibet; til at standse det afløbende Skibs Fart kendtes intet andet Middel end at lægge en Tømmerflaade paa dets Vej, hvorimod det kunde tørne²⁾.

Kristian IV's Skibe roses af alle samtidige. Hertug Henrik af Brunsvig, som besøgte Danmark 1590, lovede den statelige Skibsflaade og mente, at der ikke skulde findes sliq en Flaade „in tota Europa“; den kappedes med Kronborg og Uranienborg om at vække hans Beundring. 1606 vakte Kongen stor Opsigt i England ved sine prægtige Orlogsskibe, som alle vandrede ud for at se. Fra en senere Tid møder os Peleus' Vidnesbyrd om disse „merveilles de l'océan“, disse „puissantes fortresses flottantes“. „Eders K. Maj.“ — skriver Tyge Kristensen 1642, —

¹⁾ N. Rigsr. VIII, 365. IV, 600. Sj. Tegn. XIX, 145. Y. Nielsen, 411 Bruun, Kort Adl. 243. (D. Mag. 4 R. II, 399 om en hængende Kahyt) Afregn. S. 5. Maanedstegnebog. 1645 forfærdigede Holmens Snedker, tidligere kgl. Modelmager, en „Skabelon“. 3 Alen i Firkant, efter H. Maj.s Begæring, „som et Kastel, at flyde paa Vandet“. ²⁾ (Suhm) ny Saml. II, 3, 96. D. Mag. 4 R. IV, 45. N. Rigsr. VII, 580. Becker, Frederik III, II, 45. 276.

„lader aarligen bygge adskillige skønne Orlogsskibe, hvilke noksom kan kompareres med de bedste Skibe, nogen Tid flød paa Søen“. Og det forsikredes 1644, at man skød fra dem „som fra Blokhuse og ikke som fra Skibe“ o. s. v. Vare Kristian IV's Orlogsskibe noget mindre end de engelske, saa vare de større end de hollandske og hævdede ogsaa deres Overlegenhed i Størrelse lige over for de svenske¹⁾.

Under Skibbygmesteren stod 4 „Mestersvende for Tømmermændene“, hvoraf den ene i Regien var Brademester eller Tilsynsmand ved Skibenes Kølhaling. Naar et Orlogsskib skulde kølhales, bleve Kabys og Ballast udtagne af Skibet, medens Kahyt og faste Skodder ikke uden Nødvendighed nedbrødes. Det ofte omtalte Prospekt viser os en Bradbænk vest for Reberbanen: et Skib er kølhalet ved Hjælp af Tove, som fra Masterne gaa til Pæle i Land; udenfor ses Tømmerflaaden med Arbejdere; Skibet er altsaa, som det kaldtes, „lagt paa Pram“. — I Sept. 1635 udsees Tømmer til en „Ducke, hvorudi man kunde sætte de Skibe, som man vilde hjælpe fra Kølen op“, og Rigsraadet bevilger ogsaa 60—80000 Dlr. dertil; men 6. Dec. befaler Kongen, at der skal bukkes Pæle langs Dybet, der som Ankrene pleje at ligge, for at man der kan faa en Bradbænk; en Dæmning slaas „for Enden af Reberbanen ind i Dybet“, og 1636—40 gøres „det ny Bradsted“ færdigt; 1642 sættes en stor og en lille Kran paa „det ny Pæleværk“ udenfor Reberbanen, „hvorved man kan kølhale baade store og smaa Skibe, paa det man ikke er trængt til Bradsteder, som man nu er“²⁾.

¹⁾ Fyn. Saml. VII, 299. Garde, Efterr. I, 88. D. Saml. VI, 277. Bruun, Kort Adl 238. 418. 420. 422. Bäckström 391. 396.
²⁾ Skipper Art. Sj. Tegn. XXVI, 374. Becker, Frederik III, I, 38. Breve III, 449. 453. IV, 24. 41. 414. V, 260. Sj. Reg. 19, 343. (N. Rigsr. III, 355) 1646 ses, at ogsaa private Skibe kølhales ved

Fra omtrent 1625 blev det paalagt Skibbygmestrene, at de hvert 4de Aar skulde have „afrettet“ 12 Personer saaledes, at de kunde passere for ret gode Skibstømmermænd, og for hver udlært Person oppebar Mesteren da 4 Dlr.; dog skulde de skarpsindigste af Lærlingerne ogsaa undervises i alle Vinklernes Delinger. I øvrigt maatte ingen antages som Skibstømmer, førend han var forhørt af Mesteren, om han var god for sit Værk, hvorefter han af Mesteren fik en herpaa lydende Seddel. Saadanne Svende kaldtes Aarstømmermænd og fik Dagløn, Klæde og Kost efter sædvanlig Takst. Desuden blev der næsten hvert Aar i dette Tidsrum udskrevet Skibstømmermænd fra Danmark og Norge; Kongen frabad sig dog saadanne, der „optog Penge og siden løb deres Kaas“. Indfødte Tømmermænd, der rømmede, erklæredes for fredløse. Ogsaa fra Udlandet indskrev man Tømmermænd, saaledes fra Pommern og Meklenborg og fra Holland. — Hver Lørdag mønstredes Tømmermændene, over hvilke Skrивeren paa Holmen førte en Rulle¹⁾.

Træaffaldet ved Skibsbyggeriet havde Kongen fra 1574 forbeholdt sig selv; ogsaa under Kristian IV førtes der Tilsyn med, at Tømmermændene ikke udslæbte noget Træ, da det brugtes som Brændsel bl. a. i Børnehuset. 1635 kunde Kongen mærke, „at der nu skændedes intet saa meget Tømmer (paa Holmen), som før skete“. I tid-

„Kongens Kran paa Holmen“ (Sj. Tegn. XXIX, 83). Om et senere Dokanlæg paa samme Sted, Tids. f. Sø. Ny R. XVI, 57. ¹⁾ Holm. Art. Nyt hist. Tids. I, 166. Sj. Tegn. XXI, 208. XXIII 106 155. N. Rigsr. IV, 587. V, 37. Sj. Reg. 17, 451. Tømmermændene havde 1602 (og 1607) i Sommer-Dagløn 8—4 Sk. (Schlegel, Saml. I, 1, 113); 1621: 10—6 Sk (Klæd. 1607. 21); 1625 og senere fik Tømmermænd 28—16 Sk.; Borere 10 Sk., Boltelagere og Savskærere 12 Sk. daglig (Sj. Tegn. XXIII, 50). 1645 vare c. 100 K. Maj.s Tømmermænd, 13 Savskærere, 8 Borere o. s. v. bosatte i Kbhn. (Kbh. Dipl. VI). 1620 indtoges en Skibstømmer i Helsingør Hospital (Sj. Tegn. XXI, 515).

ligere Dage synes Affaldet at være overladt de fattige; i det mindste fortæller Niels Helvad: „Eftersom Kong Kristian III haver taget sig fore at lade bygge nogle mægtige, store Orlogsskibe, da haver han af den Stadt Bremen ladet indkalde nogle kunstlige Skibsbyggemestre og forordnet en Plads paa Holmen østen for Slottet til den Lejlighed, som vi nu kalde Bremerholm; og eftersom fattige Folk i København søgte der hen at samle „Spone“, gave de saa Holmen Bremerholms Navn, og kommer den Stadt Bremen intet ved“ ¹⁾).

559. 1574. (1604). Hans Katlin. 28. Jun. 1574 blev Mester H. K. antaget for en Skibbygger: han skulde stedse være til Stede paa Bremerholm, vare paa Skibene og bygge og hjælpe dem. Med Spaaner og andet ubrugeligt Tømmer skulde han have flittigt Tilsyn, at det ikke forværkedes eller bortkom, da Kongen vilde have sligt sig selv forbeholdt. Til Løn tilstodes ham 150 Dlr., Genant og fri Vaaning. 1577 var „Mister H. Kitlin“ Kaptejn paa Den liden røde Galej paa et 2 Maaneders Togt ²⁾).

560. (1577). 92. Hans Madsen antoges 13. Jan. 1592 som vor Skibbygger paa Holmen for vort Slot København. Han skulde bygge og opsætte alle hvis store og smaa Skibe, som hannem der samme Steds „enten af os selv eller vor Rigens Admiral paa vore Vegne“ blev befalet at bygge og opsætte. I Løn fik han 150 Dlr., til Ved 20 Dlr. og Genant, — 1575 kaldes H. M. „vor Mester Hugo Bedas Mestersvend“ og fik da Livsbrev paa Gaarden Skinderø i Norge, og 1577 opføres han endog som „Mester paa Bremerholm“. Han er da vel den „geschickte Baumeister“, som omtr. 1585 byggede Gideon, og som taalmodig ombyggede, hvad der ikke var efter Kongens Hoved ³⁾).

¹⁾ Sj. Reg. 11, 121. Kbh. Dipl. II, 609. Breve III, 337. Nic. Helvaderi Onomat-etymologicon. (Denne Forfatter fik 1631 Genant af Provianthuset. Sj. Reg. 18, 567.) ²⁾ Sj. Reg. 11, 121. Prov. R. 1576. ³⁾ Sj. Reg. 13, 234. 281. 14, 115. 228. N. Rigsr. II, 162. Prov. R. 1576. D. Saml. 2 R. VI, 89.

561. 1592. Johan Vorm, „os elskelig“, bestilles 15. Jun. 1592 for en Skibbygger paa Holmen og skal være „os elskelige H. Madsen, vor forrige (?) Skibbygger“ i alle Maader hørig og lydig og hannem tilhjelpe at bygge og opsætte Skibe. Lønningen bestemtes til 120 Dlr. foruden 20 Dlr. til Ildebrand, fri Vaaning og Genant¹⁾.

562. 1596. 1604. Robert Peitterssøn (Petersen) bestilles 12. Jun. 1604 for en Skibbygger; hans Bestalling er enslydende med H. Katlins (Levnetsløb 559). — Men allerede før det anførte Aar har R. P. bygget Skibe for Kongen. 1596 skulde Holmens Befalingsmand forhandle med „den skotske Skibbygger“ om at begive sig til Haderslev at bygge et Skib der og (1597) endvidere 3 Galejer, hvoraf de 2 med 15 Aarer paa hver Side. 1598 affærdiges Skibbyggeren i Feb. til København efter Master o. a. til det nye Skib (Viktor), og 16. Jun. bevilges „Robert Petersen“ 170 Dlr. videre end den udskaarne Skrift formælder, som af H. Maj. og ham for det nye Skib ved Haderslev at bygge gjort er²⁾.

563. (1597)—1634. David Balfour (Balfort, Baallfølge) fra St. Andrews var af skotsk Adelsslægt, Søn af David B. og Johanne B., og født 1574. 2 Aar gammel mistede han sin Fader, men kom i Huset hos Margrete Flemming og studerede dernæst i Udlandet, især Geometri. Efter at være vendt hjem til Skotland blev han dernæst af B. Trolle indkaldt til Danmark. 1597 handlede Kongen med ham om Bygningen af en Galej paa 48 Aarer, 40 Al. lang i Kølen; i Arbejdsløn lovedes 200 Dlr. og fornøden Kost. En lignende Galej byggedes 1598 i Bleking af D. B., som n. A. begyndte paa Argo, der 1601 blev færdigt, hvorpaa D. B. 8. Avg. antoges som (fast) Skibbygmester. S. A. paatog han sig Bygningen af De tre Kroner ved Flensborg³⁾; herom skrev Kongen Jan. 1604 til ham: „Vi dig paa samme Arbejde haver ladet give og forstrække saa mange Penge, som aftalt og aftinget haver været, og ere ikke til Sinds dig derpaa videre at forstrække; hvad be-

¹⁾ Sj. Reg. 13, 281. ²⁾ S. Reg. 14, 492. Sj. Tegn. XIX, 5, 91. 115. 120 131. 145. ³⁾ I Flensborg var der ogsaa senere Skibbyggeri, saaledes 1620—21, da 2 Borgere overtog Bygningen af et Orlogsskib, og nogle Jagter tiltakledes her, og 1647, da 2 store Skibe skulde bygges for Kongen. Breve I, 174. 210. Nyerup, Rejseiaegt. IV, 486. Schlegel, Saml. II, 1, 62. Bruun, Kort. Adl. 422.

langendes, om vi dig videre udi vor Tjeneste behøver, det ville vi til videre Betænkende optage, og naar samme foretagne Arbejde er fuldbragt, dig vor Mening tilkændegeve“. Udfaldet af Overvejelserne blev dog D. B. gunstigt, thi 20. Dec. akkorderedes der med D. B., Skibbygger, Indvaaner udi Skotland, om i Agershus Len paa egen Bekostning at opsætte et Skib, 40 Alen i Kølen, med 3 Rad Kanoner, for 1500 Dlr. og 1 Læst Byg i Arbejdsløn. 1606 i Okt. er Skibet færdigt og bliver besigtet, „om det med den Vindskibelighed og Fasthed tryggelig og trolig findes at være funderet, bygt, skikket og flyt, som det bør sig efter Kontraktens Indhold“. Fra 21. Okt. 1607 anføres han atter som kgl. Skibbygmester, men maa dernæst i et eller andet Stykke have forset sig, thi 1616 træffe vi ham paa Dragsholm, hvor han en Tid lang havde været indsat, men hvorfra han 13. Jun. løslodes og sendtes til København¹⁾. 2. Jul. 1617 fik han da Bestilling at være Skibbygmester med 400 Dlr. Pension. 1618 var han i Virksomhed i Villands-herred i Skaane, hvorhen der sendtes ham 1000 Dlr. 1623 sluttes Akkord med D. B., „vor bestalter Skibbygger“, om Bygningen af et Skib, 40 Al. i Kølen, med 13 Al. Bjælker, stikkende 5 Vater-Al. og færdigt til St. Lavrentii Dag 1624; herfor skulde han have 3500 Dlr. in specie. 1625, 25. Jan. lovede han til St. Hans Dag at bygge to Skibe som Postillionen, 33 Al. lange og 9 Al. brede; Arbejdslønnen bestemtes til 900 Dlr. in spec. for hvert Skib. 6. Maj tilstodes der ham ugenlig Fetalje for 5 Ort, hvorimod han skulde oplære 12 Skibstømmermænd hvert 4de Aar. S. A. afgav D. B. og D. Sinklær deres Betænkende om Bygningen, Flaaden, Tømmermændene og anden Holmens Lejlighed, som de efter Befaling af Holmens Chef havde givet beskrevet; men endvidere fremsendte de i Konvolut en Angivelse af „letsindige Praktiker“, Flaaden til Skade. Herom anstilledes nu Undersøgelser, dog i Hæmmelighed, at ikke nogen Defekt paa Holmen, om den befandtes, skulde divulgeres, Riget udi denne (Krigs-)Tilstand til Skade. Vel blev der givet Skibbygmestrene fuldstændig Kommando over Tømmermændene, medens der tillige udstedtes visse

¹⁾ Sj. Tegn. XIX, 457. 480. Sj. Reg. 14, 495. N. Rigsr. IV, 94. 95. 110. 166. Rentek. 1872, 203. Kbh. Dipl. V, 25. Larsen, Kalmarkrig 18 Slange v. Schl. I, 117. Universitetsprogram.

skærpede Bestemmelser om Mestrenes Pligter; men der opkom tillige en Strid mellem dem og Holmens Admiral Sten Villumsen, som først ved Regeringens Magtsprog blev bilagt. Senere paa Aaret havde D. B. en Irring med nogle hollandske Tømmermænd (i Kongens Tjeneste?), hvilken Holmens Admiral og Mogens Kaas maatte paakænde. 1626 i Sept. gaves der D. B. efter Haanden Forstrækning for 2 Skibe (fra 1625?), som han havde lovet at opsætte¹⁾. 26. Nov. 1628 tingedes med D. B. om at bygge 2 Skibe som Hummeren, hvilket han for nogen Tid siden havde bygget. Begge Skibene, for hvilke han fik 14000 Dlr. in spec. tilsammen, skulde have 13 Al. Bjælker og stikke 5 Vater-Al., men det ene Skib skulde være 44, det andet 42 Al. i Kølen. I Okt. besøgte han Tømmer i Anderskov og havde s. A. faaet sin Fetalje øget til 6 Ort ugenlig fra 6. Maj 1625 at regne. 1631 affærdigede D. B. sin Fuldmægtig Villum Haffuersach til Preussen og Pommern efter Tømmer til den kgl. Flaades Behov; Trondhjems Lens Indbyggere befaledes at akkordere med D. B. om det Orlogsskib, som de skulde stille; ligeledes anstrængte Kongen sig senere for at faa et af D. B. bygget Skib afsat som Defensionskib i Norge. Noget før 1631 havde D. B. „her for Kristianshavn“ opsat Orlogsskibet De tre Løver (42 Al. og 13 Al.)²⁾. 12. Marts 1634 døde D. B. og jordedes 18. Marts; Dr. Jakob Mattiessen skrev et programma funebre over ham og fik 4 Dlr. for sin Umage. 1630 tilegnede Niels Helvad ham „En nyttig og almindelig Navnebog“. I Tilegnelsen skriver Forfatteren: „I, velbaarne D. B., har efter K. Maj.s Befaling og Bekostning opbyggt mange adskillige store Skibe, blandt hvilke er højliggen at berømme det Skib, som kaldes De tre Kroner, desligeste Rekompens, Argo, Justitia, St. Anna, Pønitens, Makarel, Jupiter, St. Peter, Trost, Den lange Galej, nok en Galej, Hummeren, Postillion, Sælhunden, Flyvende Fisk, Haren, Mynden, Oldenborg, Prammen, som kaldes Skæltudsen, og mange flere, med ogsaa de to store Skibe, som nu staa paa Stabelen, eder til en besynderlig Ære og Berømmelse paa eders Kunsts og

¹⁾ Nyerup, Rejseiagtt. IV, 415. Sj. Reg. 16, 268. 17, 386. 18, 4. Sj. Tegn. XXIII, 50. 54. 60. 76. 106. 248. Se Levnetsløb 13. ²⁾ Sj. Reg. 18, 357. 573. Sj. Tegn. XXIV, 27. 161. N. Rigsr. VI, 328. 437. 534. 535. 574.

Dueligheds Vegne“. I Bogen findes ogsaa aftrykt D. B.s „Geburtsbrieff“ eller Adelspatent, udfærdiget af Kong Karl I i Edinburg 5. Nov. 1629. — Omtrent 1634 havde D. B. kontraheret med Rikard Hanyes om at levere ham Skibet Krokodillen færdigt inden 3 Uger; men da D. B. ikke præsterede det lovede, sagde Modparten sig fri fra Kontrakten. Denne Sag indankedes for Holmens Ret og for en Kommission, men havde et for D. B.s Dødsbo uheldigt Udfald. D. B. ejede Nr. 8—14 i Strandgade og havde ud for sin Ejendom her en privat Skibbygningsplads ved Grønnegaards Havn. Han var gift med Agnete Dunchesia, med Maria Escyllæa og med Johanne Villums. Hans mange Børn synes alle at være døde før Faderen¹⁾.

564. (1607). (13). Peter Madsen var 1607 Skibbygmester med 100 Dlr: Løn, Klæde (og Genant?). Han var da i Færd med Baadebygning paa Holmen, idet han ses at have udtaget hos Karine Jonsdatter Siig og Haar til at forbedre adskillige Espinger paa Bremerholm. 1607 bleve ogsaa 6 Vinduer i den K. Maj.s Hus og Vaaning, som Skibbygmester P. M. iboede, reparerede for 4 Mark; 1608 solgtes denne Bolig, der laa tæt ved Østervold, til Anders Olufsen; 1609 ejede P. M. et Hus i Springgade. Men 1613, 27. Maj fik Helliggesthusets Forstander Ordre til at indtage P. M. i Hospitalet, naar der blev Plads²⁾.

565. (1614)—36. Daniel Sinklær (Senkeler), „en brav Adelsmand af skotsk Herkomst“, blev 1614 Broder i Danske Kompagni og kaldes da Skibbygger; han har altsaa i denne Egenskab været nogle Aar her i Landet, inden han 2. Jul. 1617 fik Bestalling at være Skibsbygmester paa lige Konditioner som D. Balfour (400 Dlr.). 1619, Jan. var D. S. ved Korsør, hvor Bønder hjalp ham med at lette Tømmer. S. A. akkorderedes med D. S. om i Bleking at bygge et Skib paa 300 Læster ved

¹⁾ D. Mag. I, 219 har fejlagtig 1633 som Dødsaar. Sj. Tegn. XXV, 312. 463. 466. Kbh. Dipl. II, 762. III, 129. V, 127. 166. 178. Nielsen IV, 185, 256. 271. Sj. Reg. 19, 262. 1620 døbtes Datteren Agnete (af 3. Ægteskab); 1623 Elisabet. En Stifdatter, Else Villumsdatter, ægtede 1624 D. Sinklær og en anden, Johanne Villumsdatter, 1632 Anders Mortensen (Kirkebg.). ²⁾ Klæd. 1607. Kbh. Dipl. II, 549. 555. Sj. Tegn. XXI. 12.

Navn Den røde Løve for 14000 Dlr. Herpaa byggede han 28. Jan. 1620—31. Maj 1622. Endnu 1624 paastod D. S., at han ikke havde faaet alt, hvad der tilkom ham for Den røde Løve, hvilket dog Kongen „ikke formente“, hvorfor H. Vind og J. Munk befaledes at efterse Kontrakten og dømme i Sagen, under hvilken Holmens Admiral mødte paa Kongens Vegne; Sagen endte med, at der 23. Feb. 1625 anvistes D. S. den resterende Besolding¹⁾. 1623 havde Kristian IV beset et Sted ved Nakskov, som egnede sig til Skibbyggeri, og havde valgt Slotsøen dertil; 1624 fik Lensmanden Brev om der at bygge Husrum for Tømmermænd, Smede, Skriver, Kok, Kældersvend og Mesteren foruden en Smedje, en Naglebod og selve Bankestokken. Her blev der nu drevet Skibbyggeri 1624—34. 1625 og 34 sendes der en Skibspræst til den ny opsatte Bygning i Lolland, 1627 nævnes Morten Jakobsen, Skriver ved Skibsbygningen der; og J. Munk og S. Kaas sættes til at føre Inspektion over Foretagendet. Ligesom D. Balfour fik D. S. 1625 ugenlig Fetalje for 5 Ort imod at undervise Tømmermænd, indgav Betænkning og Angivelse om Holmens Lejlighed, fik et skærpet Reglement for sin Embedsførelse, kom i Tvist med Holmens Chef og modtog Befaling til at holde inde med Stridighederne, indtil Kongen selv kom hjem. 1628 forhøjedes den ydede Genants Værdi til 6 Ort ugenlig (fra 6. Maj 1625 at regne); 7. Feb. afsluttedes Kontrakt med D. S., vor bestilter Skibbygger, om inden Pinsedag 1629 at bygge to Skibe som Hummeren, 40 Al. lange og 13 Al. brede, for ialt 14000 Dlr.; Tømmeret overlodes D. S. af Kongen til Vurderingspris, som afkortedes i Betalingen. 19. Dec. befaledes han endvidere at fly Haren og Mynden og forsyne dem med en ny Straakøl etc., hvis det kunde ske i Nakskov²⁾. 13. Marts 1631 sluttedes Akkord med D. S. om at bygge et Skib, 50½ Al. i Kølen og med 15 Al. Bjælker, for 9500 Dlr.; Tømmeret, der laa paa Slotsøen, skulde vurderes og Beløbet afkortes i den

¹⁾ Slange ved Schl. II, 354. Kbh. Dipl. VI, 54. 168. Sj. Reg. 16. 268. Sj. Tegn XXI, 370. XXII, 412. XXIII, 19. Nyerup, Rejseiagtt. IV, 468. 478 502. Breve I, 174. Klæd. 1622—24. 28—36. 1622 kom en Højbaadsmand i Bremerholms Jærn for Underslæb ved Skibsbygningen i Bleking (Breve I, 260). ²⁾ Nyt hist. Tids. V, 162. 177. Rentek. 1878, 139. Sj. Tegn XXIII, 50. 60. 76. 83. XXIV 27. 212. 241. Sj. Reg. 18, 264. Se Levnetsløb 13 og 563.

akkorderede Sum, og Skibet være færdigt til Pinse 1632. Da samtidigt (1631) Kristoffer Gøje skulde levere Kongen et Krigsskib, bygget i Nedenæs Len, 42 Al. langt, 13 Al. bredt (som De tre Løver), forpligtede han sig til at lade D. S. forfærdige Skibet, der skulde være klart i Avg. 1632. Avg. 1635 befaledes D. S., „vor Skibbygger“, ikke at befatte sig med de københavnske Skibe, der laa i Grønnegaards Havn, indtil Striden om denne Havn var afgjort; og 22. Sept. sendtes D. S. med Trost til det Sted, hvor Tømmer var at bekomme, tjenlig til Skibsreparation eller til en eventuel Dokke paa Holmen. D. S. døde 7. Okt. 1636 og begravedes 11. Okt. i Nikolaj Kirke. 1624 blev han viet til Else Villumsdatter, David Balfours Stifdatter. Han havde Ejendom paa Kristianshavn (Strandgade Nr. 30. 32). Sin Besolding for 1622—23 havde han faaet udredet i — Salt¹).

566. (1608). (17). Klavs Jansen (Johansen). 1617 var der gjort Fortingning med K. Jansen, „vor Skibbygger“, at han i Norge skulde opsætte et Skib; og Kongen „var kommen i Forfaring, at det var opsat i Tunsberg Len“. 1608 havde K. Johansen Skibbygger faaet Brev om at maatte ned sætte sig i København, og 1609 befaledes Borgmester og Raad i Oslo at hjælpe Skibbygger K. Jensen til Rette i en Sag²).

567. 1629—(48). Svend Andersen nævnes i 1628 som Mestersvend for Tømmermændene (60 Dlr.). Mikkelsdag 1629 bestilles han for „vor Skibbygmester“ med 200 Dlr. Løn og 6 Orts ugenlig Genant. — 1633, Apr. byggede S. A. som Mester et kgl. Skib, Kristoffer Gøje skulde levere, og s. A. befales han at sætte Master og forfærdige Gallion paa Delmenhorst; 1634 vurderede han et Skib i Kristiania og et i Falkenstein; fik 1637 en ny Bestilling fra Paaske med 400 Dlr. Løn og samme Genant, mod at oplære Tømmermænd, og vurderede s. A. et Skib, der stod paa Bankestokken paa Bremerholm. 1645 boede S. A. i Kongensgade, men omtales i 1648 (?) som død, efterladende sig en Enke. — 1627, 24. Nov. fik en S. A. sin Fred igen: han var for nogen Tid siden geraadet i

¹) Sj. Tegn. XXV, 435. Sj. Reg. 18, 558. 561. 19, 343. N. Mag. II, 322. Pers. Tids. I, 198. 1635 fik D. S. en Datter Anne døbt. Kirkebg. Hans Enke døde 1644. Nielsen IV, 272. 256. ²) N. Rigsr. IV, 331. 624. Sj. Reg. 15, 215. K. J. har maaske ikke været i fast Tjeneste og var saaledes kun Skibsløverandør.

nogen Ulejlighed og var derfor dømt til Bremerholms Jærn; men Kongen eftergav paa hans Begæring hans Forseelse, som ikke skulde komme hans gode Navn og Rygte til Skade; og den Pension, som han hidtil havde haft, maatte han fremdeles nyde uden Lands, men ikke begive sig i nogen fremmed Herres Tjeneste ¹⁾).

568. 1636—(47). Johan Brandt blev 24. Marts 1636 forordnet som Mestersvend for Tømmermændene, men antoges som Mester straks derefter, 29. Avg., og nævnes som saadan indtil 1647. Som Mester havde han, foruden 6 Orts ugenlig Genant, 200 Dlr. i Løn, som fra Paaske 1637 forhøjedes til 400 Dlr.; han underviste ligeledes Personer i Haandværket. 1638 synede han Tømmer hos Peter Mikkelsens Søn i Itzeho. Med J. B. skulde Kristoffer Gøje akkordere at forfærdige et Skib til 14000 Dlr., om hvilket der var afsluttet Kontrakt med Kongen 22. Avg. 1638 og ligeledes et mindre Skib til 9000 Dlr., hvorom var kontraheret 8. Jun. 1639; endnu 1641 se vi J. B. i Arbejde med disse Nybygninger. Hans Efterleverske omtales Okt. 1648; han boede i sin Tid paa Kristianshavn ²⁾).

569. 1641—(51). James (Jakob, Joakim, Johan) Rubbens (Rubbenis, Rubberts, Rubbing) blev antaget som Skibbygmester med 900 Dlr. in specie i Pension og 60 Dlr. in sp. til Hus-hyre fra 30. Jul. 1641 at regne og forpligtede sig til at undervise visse Personer om Aaret i sin Kunst. I Maj 1645 sendtes han („Rybling“) til Norge, hvor han paa Hovedøen ved Kristiania for F. Bøjsen som Entreprenør skulde bygge et Skib (Hannibal), hvis Betaling Hannibal Sehested foreløbig udredede; der resterede da 1070 Dlr. i J. R.s og hans 6 Svendes Løn; 1646 synede „Kongens Skibbygmester paa Holmen“ noget Skibstømmer (hermed kan dog ogsaa være ment J. Brandt eller S. Andersen); 1647 i Jul. befaledes J. R. at vurdere Hannibal; for Bygningen af dette Skib og sandsynligvis af to andre

¹⁾ Sj. Reg. 18, 241. 549. 19, 504. Sj. Tegn. XXVI, 175. 213. N. Rigsr. VI, 535. 552. 696. Breve IV, 169. V, 295. Kbh. Dipl. VI, 233. Klæd. 1628—47. ²⁾ Klæd. 1636—47. Sj. Reg. 19, 431. 504. Sj. Tegn. XXVI, 213. Breve IV, 168. N. Rigsr. VII, 427. 579. VIII, 46. Bruun, Kort Adl. 417. 1637 havde han Barnet Katrine til Daab; 1639: Johan; 1645 ægtede Datteren Katrine Johan Juurken (Koppen? Levnetsløb 385), Borger i Helsingør. (Kirkebg.)

Orlogsskibe (Sofia Amalie og Prins Kristian, færdige i Sommeren 1651) var H. Sehested 1651 blevet „Skibbyggeren og hans Søn“ 1600 Dlr. skyldig; da Sehested var falden i Unaade, overtog Kongen J. R.s („Robert James“) Pensionering og gav ham i Sept. 1651 600 Dlr.s Forstrækning. „Engelskmand Skibbygger“ boede 1645 i Admiralgade¹⁾.

570. 1647—(69). James (Jakob, Jan, Jonas), Robbins (Rubin, Robbing) var Søn af ovennævnte J. R. og antoges 9. Jun. 1647 som Underskibbygmester paa Bremerholm med 300 Dlr.s Løn. Som ovenfor antydet, har han ogsaa haft Del i de norske Skibes Bygning, hvorfor Kongen ogsaa i Sept. 1651 holdt Afregning med ham og gav ham 200 Dlr. paa Regnskab. 1654, 13. Nov. forhøjedes hans Gage som „Skibbygmester“ til 600 Dlr. (foruden 3 Hofklædninger à 20 Dlr.), men han maatte da informere Personer i Skibbyggeriet. 1659, da han havde faaet Betaling til 30. Apr. som K. Maj.s Skibbygmester“ paa Bremerholm, istandgjorde han (under Belejringen) Den nye Stykpram, Lykkepot og Den nye Jagt. 1667 fortælles der, at en Englænder for 2 Aar siden var blevet kasseret paa Holmen og havde nu resolveret sig til at gaa som Skibbygmester i russisk Tjeneste. Hvis dette angaar J. R., er der dog truffet en anden Bestemmelse af og med ham, thi endnu 1668 ejede han et Hus og en vidt begreben Plads i Ny Kongensgade (Gotersgade), og 1669 brugtes han paa Holmen ved det smaa Fartøj, men „det synes, som han da i længere Tid havde været ude af Tjenesten“²⁾.

571. (1574)—(1607). Kort Barnested var allerede 1574 Bramester; boede da ved Bremerholm; fik 1576 Proviant til at fetalje K. Maj.s nye Skude; sendtes 1585 til Norge at

¹⁾ Rentek. 1872, 203. D. Mag. V, 212. Best. Prot. II, 39. Sj. Reg. 21, 109. N. Rigsr. VIII, 365. 552. X, 214. 275. 315. N. Saml. 4to. V, 449. 456. Sj. Reg. XXIX, 83. Kbh. Dipl. VI, 238. T. Sehested II, 366. Bruun, Kort Adl. 423. ²⁾ N. Rigsr. VIII, 524. X, 286. Sj. Reg. 21, 670. Best. Prot. III, 173. Kbh. Dipl. V, 676. II, 839. Becker, Frederik III, II, 197. Bruun, Kort Adl. 247. Klæd. 1657.

bygge to Galejer; modtog 1599 Genant for 15 Dlr. aarlig og fik 1607 som Skibsbramester 50½ Dlr. i Løn¹⁾.

572. (1621). (25). Kjeld Knudsen var 1621 Formand for Tømmermændene og Brahemester paa Holmen (50½ Dlr.; fra 6. Maj 1625: 60½ Dlr.); 1618 viedes han til Anna Petersdatter²⁾.

573. (1626). (51). Knud Troelsen (Trugelsen) var 1621—25 Formand for Tømmermændene, men fra 1626 eller 29 Brahemester og Mestersvend og var det endnu 1651 (65½ Dlr.). 1619 var K. T. Mestersvend eller Assistent i Norge hos Mester Gullik Olsen, som havde fortinget et K. Maj.s Arbejde (Skyttebaade?) hos Jens Bjelke³⁾.

574. (1639). (53). Villads Kristensen var 1639—43 Mestersvend (60½ Dlr.); sendtes i 1640 til Krempe at forrette Grev Penzes Ordre som „Skibsbygningssvend“; førte senere Tilsyn med Bygningen af et Skib i Neustadt; boede 1645 Springgade; havde 1649 samme Løn som ovenfor; fik endelig i Jan. 1656 Betaling for en 3 Maaneders Rejse til Lolland, som maa være foretaget flere Aar forud, da han døde 1653 og ligger begravet i Holmens Kirke⁴⁾.

Tillæg.

Skibsleverandører⁵⁾.

575. (1613). (33). Peiter Mikkelsen (Michaelsen) var „Skibbygger“ i Itzeho (eller: paa Støren ved Heiligenstade). I Følge et Udkast, forfattet af Kongen selv, forpligtede P. M. i Dec. 1613 sig til at levere Kongen et Skib, 45 Al. langt og 15 Al. bredt, for

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 341. 416. 534. Prov. R. 1576. N. Rigsr. II, 592. Sj. Reg. 14, 228. Klæd 1607. ²⁾ Sj. Reg. 17, 192. Klæd. 1621—25. Kirkebg. ³⁾ Klæd. 1621—49. Y. Nielsen 84. ⁴⁾ Klæd. 1639—43. 49. 55. Breve IV, 422. Sj. Tegn. XXVII, 5. Kbh. Dipl. VI, 311. Nielsen IV, 106. ⁵⁾ Robert Seffvids, Gullik Olsen og Jean de Noqueur (en Flandrer) nævnes som Leverandører af Skyttebaade i Norge 1618—1622.

000 Dlr., et andet var 1614 under Bygning i Itzeho, 65 $\frac{1}{2}$ Al. mellem Stavnene og c. 16 Al. bredt. 3. Maj sendtes G Kruse efter et Skib, der var kærtret paa Stør; 30. Avg. kom dette Skib til København og blev Skuepladsen for et kgl. Gæstebud. 1618 i Okt. og 1619 i Avg. fik P. M. henholdsvis 5000 og 3000 Dlr. paa Haanden for det (eller de) Skib, hos hannem fortinget var at bygge i Itzeho. Jun. 1620 var atter et nyt Skib dér færdigt til Afhentelse. 1625 i Maj var Kongen i Itzeho hos det Skib, som samme Steds byggedes; i Okt. skulde P. M. angive, hvilke Havne paa Støren der bedst egnede sig til Overvintring for Kongens Skibe 1626 leverede P. M. 2 Smakker og Skibsfornödenheder til Elbeskadren; et Skib, som stod under Rygning hos ham, var s. A. færdigt og hentedes hjem. 1629 solgte P. M. store Spiger til Kongen. 1630 omtaler Kongen, at Lindormen er bygt i Itzeho, og 1633, at de Skibe, der vare opsatte der, vare blevne betalte paa Kieler Omslag. Ved denne Tid (1632) skildres Itzeho som en dyb og god skønt snæver Havn, hvor Kongen lod bygge Skibe af betydelig Størrelse. 1633 befaledes Rente-mestrene med Holmens Admiral at forhøre P. M.s Regnskaber over de til Flaaden leverede Varer. 1637 paatænktes Køb af Skibstømmer hos P. M.s Søn; Faderen maa da være død¹⁾.

576. (1625). (42). Kristoffer Gøje var 1619—30 Lensmand over Nedenæs Len (Agdesiden) i Norge. Baade 1618 og 1619 havde han laant større Summer af Kongen; vare disse Laan Forskud for Skibsbygning? I Tidsrummet 1625—28 leverer han Kongen mindst 54 Skibsjoller. 1629 var han Leverandør af 5 Skibsladninger Egetømmer til Bremerholm. 23. Marts 1631 forpligtede K. G. sig ved Mester D. Sinklær at bygge Kongen et Skib (42 Al. langt, 13 Al. bredt) som De tre Løver for 6700 Dlr., der skulde afdrages K. G. i hans Lensrestanser. Skibet skulde være færdigt Avg. 1632. Herpaa udstedte K. G. en med Kontrakten ligelydende „Forpligt“. Samtidigt havde han maaske endnu ét Skib i Arbejde for Kongen. 25. Apr. 1633 indgik han Akkord om et andet Skib (42 Al., 13 Al.), ligeledes som De tre Løver for 7000 Dlr.; S. Andersen skulde bruges som Mester derved og skaffe Skibet færdigt til Bartolomæusdag 1634²⁾.

!) (Suhm) ny Saml. II, 3, 93. 100. Sj. Reg. 16, 56. Sj. Tegn. XXI, 519. 521. XXIII, 120, 193. 198. 200. 211. XXV, 235. D. Saml. V, 68. Breve (Molbech) I, 432. Breve I, 77. III, 102. 315. IV, 168. Nyerup, Rejseiaegt. IV, 437. 441. 466. 520. 530. D. Mag. 3 R. I, 15. ²⁾ Breve I, 156. N. Rigsr. V, 446. 503. 646. VI, 122. 535. N. Mag. II, 320. Sj. Reg. 18, 561. Nyt hist. Tids. IV, 316.

1635 havde han faaet 1000 Dlr. paa Haanden til det Skib, som han da havde under Bygning. 1638, 22. Avg. paatog han sig at bygge et stort Skib i Nedenæs Len for 10000 Dlr. og selv levere Jærnværket dertil for 4000 Dlr. Skibet, der var 47½ Alen i Kølen, 15½ Al. bredt, skulde bygges færdigt til Pinse 1640 af Mester J. Brandt. Samme Mester byggede ogsaa det Skib (som De to Løver, 42 Al., 13 Al.), hvorom K. G. kontraherede 8. Jun. 1639, og som skulde være færdigt til Pinse 1641. 1635, 38, 40, 41 og 42 „forstraktes“ han med forskællige Beløb for Skibe under Bygning. Med Forskudets Udbetaling i 1640 havde Kongen dog gjort Vanskeligheder: „han bygger Skib for mig, paa det at jeg kan ved det Middel komme til min Betaling hos ham“; naar nu Kongen alligevel gav ham Penge, fik Kongen paa den Manér ikke sin Betaling. K. G. opnaaede dog Forskudet, sagtens fordi Kongen hellere vilde se Betalingen end Skibsbyggeriet gaa i Staa. Om et af de i Norge byggede Skibe siger Kongen 1641: „Det er fast større end det i Neustadt, men det kan dog gaa med saadant Redskab, som Store Sofia haver“. Af et Kongebrev fra 1645 erfares, at K. G. i sin Tid havde leveret De tre Løver (bygget af D. Balfur)¹⁾. Gælden, for hvilken han maatte pantsætte al sin Formue, tænktes 1634 og 38 klareret af K. G. ved Tømmerleveranser; endnu 1646 leverede han Tømmer til Kongen. Men K. G. kom dog aldrig ud af sit Gældsforhold. 1639 klagede han over, at der blev taget baade Rente og Rentes Rente af de Summer, han skyldte Kongen, medens der kun gaves ham Rente af de Penge, der tilkom ham for de af ham leverede Skibe, medens de vare under Bygning; dette Forhold ændredes da ogsaa. K. G. drev ogsaa Skibsbyggeri for private og havde 1631 en Retssag med en Borger i Aalborg om et nyt Skib, han havde paataget sig at levere. K. G. var født 1584, døde 1. Feb. 1652, var Søn af Mogens G. og Helleborg Krafse og gift med Karen Lange²⁾.

577. (1639). (49). Albert Baltser Bærns (Berns), Kongens Faktor og Kommissarius i Hamborg og Leverandør til Bremerholm af Skibsfornødenheder, havde et større Skibsværft i Neustadt. 28.

¹⁾ N. Rigsr. VII, 35. 92. 426. 453. 577. 579. 740. VIII, 35. 63. 84. 136. Bruun, Kort. Adl. 416. Breve IV, 365. 370. V, 15. Sj. Tegn. XXVIII, 486. ²⁾ Sj. Tegn. XXI, 257. 274. XXII, 356. XXV, 249. 264. 286. XXVI, 52. 510. N. Rigsr. VI, 329. VII, 407. VIII, 448. Breve V, 78. Hofman I, 149. Rentek. 1872, 143. Erslev, Len II, 21. 85. 20. N. Saml. 4to III, 408. Volf, Diar. 653. Pers. Tids. V, 314. Kbh. Dipl. I, 756. VI, 54. 168.

Jun. 1639 satte Kongen for Neustadt og drog i Land og besaa Skibene, som der byggedes. 1640 i Apr. befaledes Villads Kristensen at have Opsigt med Bygningen af et Skib her, hvorom det hedder i et Brev fra Kongen (Nov.): „Saafremt der ikke findes Master, saa store som Store Sofias Master, paa Holmen til det Skib, som lægges ved Neustadt, da skal det bestilles“. I Jan. 1641 skrev Kongen: „Jeg var i disse Dage hen hos de Skibe, som bygges til Neustadt, og befandt, at det største er saa stærkt af Tømmer, som jeg er vis paa, at Magen intet findes i Evropa. Det mindste er af den Størrelse som Nældeblad. Der vil tænkes i Tide paa Master, Takkel og Tov af den Størrelse, som S. Sofies Master og Redskab er, og den anden efter Nældeblads Tilbehøring. De bliver begge færdige straks efter S. Hans Dag“. S. A. udbetalte Klædekamret en Sum „til Skibsbygningen i Neustadt“. 1643 omtaler Kongen et Skib, som A. B. B. skulde bygge for ham i denne By, „efter den Skabelon, jeg derpaa gjort havde“. Det er sikkert dette Skib, som den svenske Kommandant i Vismar under Krigen i Marts 1644 vilde tiltakle og føre til Vismar; en dansk Ekspedition, som skulde have hindret dette, blev kontramanderet, og Skibet kom (i Jun.) i Fjendens Vold, ligesom Værftet led stor Skade, om end Neustadt i Jul. faldt i Kongens Hænder; for den tilføjede Skade lovedes der A. B. B. en efter hans Mening for ringe Erstatning, men Værftet blev efter Krigen atter bragt i Drift. 1647 leverede A. B. B. et nyt Skib, vistnok Viktoria, der lagdes „i Flaaden“, aftakledes, fik Overløbet diktet og vurderedes (for 52,800 Dlr.). I Okt. 1649 kom det samme Steds byggede Frederik til København; ogsaa Pelikanen og Graa Ulv angives at være udgaaede fra A. B. B.s Værft. A. B. B. var født 1602 og Søn af Købmand Baltser B. i København og Nille Johansdatter. 1645 ytrede Kongen, at i ham og hans Abgesandter kunde man ikke naa Bund selv med en lang Spies. 1652 døde han; Anna Margrete, Datter af den kgl. Faktor i Hamborg, Gabriel Marselis, var hans Hustru¹⁾.

578. (1634). (51). Frederik Bøjsen. Levnetsløb 422.

¹⁾ D. Saml. V, 80. Sj. Reg. 20, 179. 281. 21, 284. Sj. Tegn. XXVII, 1. XXIX, 253. Breve IV, 422. V, 10. 431. VI, 29. Maanedstegnebog. N. Rigsr. VIII, 549. 589. Biogr. Leks. II, 137. Bruun, Kort Adl. 224. 226. 420. Bruun, Kolbergh. 20. Nielsen IV, 238.

3.

Snedkere.

1610 nævnes „Snedkeren paa Kikkenborg“, 1623 derimod „Snedkerloftet“ og 1647 „Bremerholms Snedkerstue“. Kikkenborg var en Lokalitet paa Bremerholm, thi 1607 bleve 24 Vinduer flikkede og bødede paa „Kickenborge paa Holmen“ for 9 Mark. Naar en Skibspræst 1596 kunde hilse en anden med de Ord: „Guds Fred, Broder, skalt du ikke være i Kickenborrig?“ henleder den talendes Livsstilling ogsaa vor Tanke til at stedfæste dette Navn til Holmen.

Foruden de fast ansatte K. Maj.s Snedkersvende brugtes ogsaa Snedkere, som Lensmændene udskrev i Lenenes Købstæder ¹⁾).

579. (1607). Niels Povlsen anføres 1607 som Snedker med 24 Dlr.s Løn paa sig selv og en Svend ²⁾).

580. (1610)—(37). Gurrus (Gregers, Gregorius) Jakobsen nævnes 1610 som Snedker paa Kikkenborg og senere (1621—37) paa Holmen med 30 Dlr.s Aarsløn og 4 Dlr.s Maanedspenge. 1635 skulde Snedkerværket paa Den norske Løve og Delmenhorst gøres færdigt af ham inden Herredagen. Han maa være død inden 1639; hans Hustru Judit boede endnu 1645 med en Datter i hans Bolig i Admiralgade. Af hans Ejendomme fremhæves to Boder og en Have paa Kødmanagergade, som fordem havde tilhørt Anne, Mester Jakobs, vistnok hans Faders Enke. 1623 „holdt han Kælder“ imod Loven ³⁾).

581. (1637)—44. Eskild (Eske) Gorrisen eller Slenter (Slenten), Søn af foregaaende, var 1637 Snedker paa

¹⁾ Klæd. 1607. 10. Kirkebg. Tømmer R. 1647. Rørdam, Univ. IV, 415. Sj. Tegn. XXIV, 389. ²⁾ Klæd. 1607. ³⁾ Klæd. 1610. 21—37. Breve I, 276. III, 171. 243. 328 Kbh. Dipl. V, 62. VI, 223. 238. I, 603. 607. 616 652. III, 93. 1636 troløvedes Peter Ortmænd med Sara Georgiusdatter. Kirkebg.

Bremerholm, havde Faderens Løn, var gift med Else Henriksdatter og døde 1644¹⁾).

582. 1644—55. Søren Ibsen, der i Marts 1643 efter Hr. Statholders Ordre havde faaet udbetalt 100 Dlr. som Modelmager, blev 10. Nov. 1644 Snedker paa Bremerholm med Forgængerens Løn, men desuden betaltes der ham stykkevis for hvert Arbejde, han leverede, hvilket vel ogsaa har været Tilfælde med hans Formænd i Embedet. Af Røgninger fra S. I. findes bl. a. en for 1644—48 paa 2498 Dlr., en anden for 1648—51 paa 1345 Dlr. og en tredje for Snedkerarbejde paa Hannibal, dateret 24. Jan. 1649, foruden en Restseddel fra 1648 paa 156 Dlr. 1645 havde S. I. suppliceret om at maatte udføre adskilligt Snedkerarbejde paa Skibene, hvorfor Kongen resolverede, at der skulde tinges med ham derom, at nogle Penge skulde gives ham, men at intet ufornuødent Arbejde maatte foretages. 1647 bevilgedes der S. I. nogle Penge for leveret Arbejde, for at det ham anbefalede Arbejde desto bedre kunde fortsættes og forfærdiges. Han havde 1649 samme Løn som tidligere og døde 17. Jan. 1655; for „Flikkeri“ havde han haft 300 Dlr. aarlig (foruden Lønnen). 3. Jul. 1656 blev Adolf Eriksen Snedker i S. I.s Sted²⁾).

4.

Drejere.

Der maa vistnok skælnes mellem „Blokkedrejere“ og „Svarrere“, af hvilke de sidstnævnte uden Tvivl ikke vedkomme Bremerholm. De førstnævntes Værksted paa Holmen kaldtes Blokhuset eller Blokkedrejehuset. Derfra skulde til Skriveren paa Holmen leveres 20 Blokke hver Uge om Sommeren og 16 Blokke om Vinteren eller andet

¹⁾ Afregn. E, 1 (Reg.) Klæd. 1639. Sj. Reg. 21, 312. Maanedstegnebog. (Suhm) Saml. II, 3, 57 (?). 1642 døbttes „Mester Gorris“ (?) Margrete og 1644 „Jakob (?) G.s“ Judict. Kirkebg. ²⁾ Maanedstegnebog. Best. Prot. I, 43. III, 274. 421. Sj. Reg. 21, 312. Klæd. 1644. 49. 55 D. Mag. V, 213 (?). Afregn. S 5. 29. Sj. Tegn. XXVIII, 271. XXIX, 275. Kbh. Dipl. 305.

tilsvarende Arbejde. Af Blokke nævnes baade enkende og dobbelte; baade store og smaa „Blocker, Jomfruer, Racker og Hualper“; de vare ofte forsynede med Kobberskiver; Naglerne forfærdigedes af Havtorn og selve Blokke af Begerholt eller Bøg¹⁾.

583. (1607). Thomas Mikkelsen. 30. Apr. 1595 fik en Trompeter den Hus og Vaaning, som Blokkedrejer paa Holmen senest fradøde; men den afdødes Navn anføres ikke²⁾. Senere (1607) nævnes T. M. som Blokkedrejer med 30 Dlr.s Løn³⁾.

584. (før 1621). Kristen Lavritsen havde en Tid lang tjent Kongen som Blokkedrejer med 30 Dlr.s Løn, da han 1621 for Alderdom og Skrøbelighed forløvedes og 21. Apr. 1624 beordredes indlagt i Helsingørs Hospital⁴⁾.

585. 1621—(43). Anders Olufsen antoges 18. Dec. 1621 som Blokkedrejer med samme Løn. Han boede i Violstræde. 1655 nævnes Peter Jespersen som Blokkedrejer med 200 Dlr.s Løn⁵⁾.

5.

Rebslagere.

Bremerholms Reberbane har al Tid ligget paa samme Sted, der kan betegnes ved en Linie, udgaaende fra det nuværende Charlottenborgs ene Hjørne, løbende parallelt med Tordenskjoldsgade ned mod Havnestrømmen. Reber-

¹⁾ Best. Prot. III, 363. N. Rigsr. II, 256. III, 355. IV, 733. Sj. Tegn. XXIX, 7. Skipper Art. 1625. Breve VI, 241. ²⁾ Sj. Tegn. XVIII, 426. „Kongens Drejer“ Osvald, der forekommer fra 1573, kan det næppe være, da han endnu 1599 modtog Genant af Proviantskriveren; han var vistnok Svarrer. Kbh. Dipl. II, 340. IV, 649. Sj. Reg. 14, 228. Af Svarrer nævnes Peter Nielsen, afløst 1621 af Hans Mekkelborg (Klæd. 1621). ³⁾ 1619 trolovedes Peter Mikkelsen Blokkedrejer med Ingeborg Petersdatter. Kirkebg. ⁴⁾ Klæd. 1621. Sj. Tegn. XXII, 371. ⁵⁾ Klæd. 1621—23. 55. 1643 var A. O. gift med Ingeborg Petersdatter, 1626 døbttes Barnet Ole, 1631: Peter; 1635: Kristen og 1643: Karen. Kirkebg.

banen omtales maaske 1523, da den ved et Planke- eller Pallisade-Værk blev forbundet med Københavns Befæstning. Mere sikre ere Udtrykkene, naar der 1555 gives Befaling til at forsyne Skibet Løven med et Kabel, 7 Tommer tykt og „saa langt som Banen paa Bremerholmen“. Det maa derfor betvivles, hvad der almindelig antages, at hele Reberbanen først skulde være opført af Frederik II. Naar det 1566 hedder, at der er købt en Have udenfor Østerport, „hvilken nu bruges til vor Reberbane“, da kan dette Udtryk bedst forstaas om en partiel Udvidelse af Reberbanens Terræn. Grænsen for Udvidelsen er vistnok at søge der, hvor Holmens Kanal til de sildigste Tider skar sig ind under Reberbanen for at forene sig med Banegraven, omtrent 100 Alen fra den nordlige Ende af Banen. Paa det saaledes tilkøbte Terræn („paa Reberbanen“) opførtes 1579 en Endepavillon (Sejlhuset). Den ældste Del af Reberbanen, — den egentlige Bane, — angives 1644 at have været 480 Alen lang, og denne Opgivelse svarer temmelig nøje til det Maal, som Reberbanens hele Komplex havde, inden det forsvandt i vore Dage, nemlig 573 Alen. Heri var ingen Forandring sket 1591—92, da 30 Favne af Reberbanen nedreves, men atter genopførtes i samme Længde og Brede (14—16 Alen), og Retskammerset indrettedes som en sydlig Endepavillon (Side 339). Prospektet af 1611 viser os da ogsaa Reberbanen i sin fulde Udstrækning og flankeret af de to Endefløje ¹⁾.

¹⁾ Nielsen, I, 50. 52. II, 221. IV, 312. Bricka, Kancell. Brevb. 1551, 360. Kbh. Dipl. I, 352. Breve V, 439. Tids. f. Sø. XV, 296. 1596 fik en Mand Brev paa livsvarig Underholdning paa Holmen, eftersom han, da Reberbanen blev bygt, havde forløftet sig paa en Bjælke og derover mistet sit Helbred (Sj. Tegn. XVIII, 528). I Krigens Tid 1644 blev der i eller ved Reberbanen indrettet Barakker til „Kongens og hans daglige Opvarteres Kvarter“; efter Krigen fjærnedes de dog atter. Breve V, 439. 448. Kbh. Dipl. V, 313.

Holmens Admiral førte Tilsyn med Arbejdet paa Reberbanen, og Materialskriveren førte Regnskabet. Da „den ene spinder med en let Haand, den anden med en tung“, blev Tovværk under én Tommes Tykkelse regnet efter Vægt, over den Tykkelse i Alenvis. Garnet maatte ikke løbe igennem en vaad Stryger, naar det blev opvundet paa Rullen; alle grove Tov skulde indskydes i Drøgstuen, efter at de vare blevne slagne, og henligge 14 Døgn, for at Fugtigheden des bedre kunde uddrages, inden de bleve tjærede. Naar der skulde slaas, drøges eller tjæres, leverede Kongen den nødvendige ekstraordinære Hjælp, vistnok Bremerholms Fanger. Til at „strække Kabelgarn ud til Tove“, anvendtes 1640 et Hjul, som gjorde saa stærkt et Bulder, at Spinderne ikke ved Raab kunde signalisere, at de vare komne til Banens Ende, men maatte give dette til Kænde ved Hjælp af en lille Klokke, sat i Bevægelse af en Snor, som var draget hen under Banens Loft. — Drøgstuen var i Sejlhuset og ombyggedes 1641 med to Hvælvinger, saa lange som Husets Brede¹⁾).

Heglerne havde at hegle Hampen to Gange, naar den skulde bruges til Tovværk. Faste Hampebankere vare antagne ved den Mølle, som 1623 var opført paa Bremerholm „til at stampe Hamp med“; men de arbejdede mest for Børnehuset, om de end for deres Arbejderes Bespisnings Skyld holdt Regnskab med Skriverstuen paa Holmen. Hampen var i Regelen rigaisk; i modsat Fald maatte Rebslageren paa Holmen ikke underrettes derom, for at han ikke skulde laste Varen. 1621 skrev Kongen: „Gud forbyde, at Kongen af Sverig skulde blive Riga

¹⁾ Nyerup, Kr. IV's Karakt. XXXXVIII. Best. Prot. III, 363. Kbh.s Dipl. III, 232. Breve V, 103. 180. IV, 281. Endnu i det 18de Aarh. var Drøgstuen i Sejlhuset. Tids. f. Sø. XV, 161. Ny d. Mag. II, 344. Schlegel, Saml. I, 1, 105. 111. 1602 fik Rebslagerne Kongens Kost og 1½ Ort for hvert spundne Skippund Kabelgarn foruden 10 Al. lybsk Graat hver Maaned.

mægtig, thi da var al vores Rustkammer lukt, hvad Takkel og Tov anbelanger⁴. Det var maaske dette Hensyn, der drev Kongen til at ville fremelske en indenlandsk Avl. 1629 befalede han nemlig, at hver Bonde, som besad en Helgaard eller Halvgaard, skulde aarlig saa henholdsvis en hel eller en halv Skæppe Hampefrø; og fra 1634 tilsendte Kongen flere sjælandske Lensmænd hver 4 Tønder Hampefrø aarlig, som de skulde lade saa i god Jord; hvad Hamp der blev Udbyttet deraf, skulde fremskikkes til Bremerholm¹).

„Det færdige Redskab“ opbevaredes paa Takkelhuset eller Takkelloftet. Herom udsiges der i Begyndelsen af 18de Aarhundrede: „Takkelloftet er det samme Sted, som Takkelagien er bevaret paa siden Christiani IVti Tider, og hvert Skib har sit Loft“. Denne Ordning forefindes i det mindste 1664, og Takkelhuset omtales maaske 1634, men Stedet kan ikke paavises²).

Trods al Virksomheden paa Reberbanen maatte man, især naar større Udrustninger forestod, gøre betydelige Indkøb af Kabeltov og Garn osv. i Udlandet eller hos private Købmænd.

586. (1597). (99). Peter Rebslager modtog 1597—99 for 15 (eller 16) Dlr. Fetalje foruden den Maanedskost, han havde til Underhold paa Holmen³).

587. (1604). (1607). Lambert Hadeller er 1593 Mestersvend paa Reberbanen paa Holmen, da han faar den

¹) 1602 forbrugtes 500 Skippund Hamp om Aaret paa Holmen. Af Hampebankere nævnes: Arent Hansen, antaget 24. Apr. 1624; Henrik Mejer, ant. Mikkelsdag 1624 (Løn: 40 Dlr., Klæde og Maanedskost som Spisningen paa Bremerholm) og forekommer 1633; han boede i Landemærket og fik 1623 Datteren Anne døbt; Jens Madsen, ant. 25. Okt. 1635, boede 1645 i Helliggesthusstræde i Tugt-huset (Klæd. 1624—33. Sj. Reg. 18, 2. 19, 365. Kbh. Dipl. VI, 306. Kirkebg.). Breve I, 219. 326. III, 315. Regesta Danica. Sj. Tegn. XXV, 278. ²) Tids. f. Søvn. XV, 161. Bruun, Kort Adl. 406. Breve III, 225. ³) Sj. Reg. 14, 115, 228.

Vaaning, som afgangne Knud Sørensen havde boet i; ogsaa 1599 er L. H. Mestersvend. 1604 kaldes han derimod „vor Rebslager“, da han faar Skøde paa en Bolig i St. Clemensstræde, og nævnes ogsaa 1607 som Mester paa Reberbanen med 30 Dlr.s Løn¹⁾.

588. (1621)—(34). Hans Tejgler. 1577 forekommer en H. T. som Mestersvend paa Reberbanen; Navnet Tejgler synes da at være en Fællesbenævnelse paa Rebslagere. En anden H. T. er 1607 ogsaa Mestersvend med 28 Dlr.s Løn og 1621—25 „Rebslager paa Holmen“ med 30 Dlr.s Løn. 1624, 27. Jan. fik Holmens Chef Brev om at gøre sig Flid at bekomme en Rebslager, „som vor Reberbane der paa Bremerholm kan betjene, med hvilken skal akkorderes efter den Fortingning, som det islandske Kompagni her i Byen med deres Rebslager gjort haver“. Det blev dog H. T., for hvem den nye Lønningsmaade traadte i Kraft, idet der 11. Marts 1626 for ham udfærdigedes en Bestalling, der skulde gælde fra Mikkelsdag. Til Husleje fik han 15 Dlr., men ellers lønnedes han nu med Betaling for leveret Arbejde. Han boede i Vingaardstræde²⁾.

589. 1634—(42). Niels Petersen var 1621 Mestersvend paa Reberbanen og fik 2. Maj 1634 Rebslagers Bestilling med Lønning som H. Tejgler 1626. Endnu i Maj 1642 udbetaltes ham 4 Aars Hushyre³⁾.

590. 1642—(44). Kristen Jensen Holst var 1638 Mestersvend paa Reberbanen og boede uden Østerport. 20. Jul. 1642 bestilles han for en Rebslager paa Bremerholm⁴⁾.

591. 1644—(66). Lavrits Hansen kaldes 1630 Rebslager, altsaa vel dog kun Mestersvend, thi først 10. Nov. 1644 blev han Mester paa Holmen efter K. J. Holst; han boede 1661

¹⁾ Sj. Tegn. XVIII, 258. Sj. Reg. 14, 228. Kbh. Dipl. II, 520. Klæd. 1607. ²⁾ Prov. R. 1576. Klæd. 1607. 21—25. Sj. Reg. 17, 192. 18, 88. Sj. Tegn. XXII, 348. 1625 døbtet H. T.s Søn Zakarias og 1632 et Barn, der døde. Kirkebg. ³⁾ Sj. Reg. 17, 192. 19, 261. Klæd. 1621—25. Maanedstegnebog. ⁴⁾ Kbh. Dipl. III, 232. D. Mag. V, 213. K. J. H. viedes 1638 til Maren Jensdatter. 1639 døbtet deres Maren. Kirkebg. Er K. J. H. i Slægt med Niels J. H. Destillerer og Rasmus J. H. Renteskriver (Brock, Efterr. Rosenb. I. Rentek. 1872, 172. 193)?

i Ulkegade og havde Ejendom i Farvegade. Jun. 1666 antoges Erik Simonsen Hvid i Holland i forrige Mester L. H.s Sted¹⁾.

6.

Sejllæggere og Kompasmagere.

„Sejlhuset paa Bremerholm“ fandtes paa Værftet ved Aar 1576; da „tog Oluf Kristensen Vare paa“ eller „arbejdede“ i Huset, vistnok som Sejllægger. Hvor Sejlhuset den Gang var, kan vel ikke nu paavises, men i Kristian IV's Tid havde man „det store murede Sejlhus“ i Brug. Denne Bygning, der laa for Enden af Reberbanen, 3 Lofter høj, og med 4 smaa Gavle (Kviste) ud mod Holmen, var 1579 bygget af Hans von Andorf „med grundmurede Vægge og fireslingende Bjælker“ og oprindelig bestemt til Kornmagasin. Fra Sejlhuset, „en svær Bygning med Trappegavle“, „hørtes Klokken til Timer“; i den vestre Gavl hang nemlig Holmens Arbejds-klokke; men 1642 hængtes den højere op „hen imod Stranden“ og forsynedes med et lille Tag, for at den bedre skulde kunne høres i Smeltehuset²⁾.

Sejlhuset var mere Opbevaringssted for Sejl, Skanse- og Mersklæde, Bolsaner og Flag, end egentlig Værksted. Slige Genstande bleve i Reglen syede i Byen af „Skrædere“, der vare Indvaanere i København; men nogen Virksomhed blev der dog al Tid drevet ved Siden heraf paa Holmen, og ved vor Periodes Slutning besørgedes alt

¹⁾ Kbh. Dipl. III, 252. 500. I, 730. 741. II, 817. VI, 257. L. H. var 1640 gift med Sidse Kristensdatter og 1645 med Anna Nielsdatter; 1630 døbtas Barnet Peter; 1633: Kristian; 1640: Maren og 1645: Lave. Kirkebg. Best. Prot. III, 263. (Suhm) Saml. II, 3, 57 (?). Klæd. 1657. Bruun, Kort Adl. 260. ²⁾ Prov. R. 1576. Nielsen III, 355. V, 41. 314. Kbh. Dipl. I, 567. II, 386. III, 468. V, 317. VI, 498. 608. Sejlhuset blev senere Sygehus, derpaa atter Sejlhus, Garnmagasin og er nu Ateliers for Kunstakademiet.

Sejlmagerarbejde af den fast ansatte Mester. Mesterstykket for private Sejllæggere bestod 1591 i: en Smak til en Bøjert og en smal Fok, der skæres firkantet, og et Merssejl, der straks skæres „giellingen“ og ikke firkantet. Vor Perodes sidste Sejllæggermester syede Bolsaner paa 40 Alens Længde og Flag paa 11 Duges Størrelse; nogle enkelte fra 1639 vare paa 15 Duge, men af en særegen Beskaffenhed, da de skulde bruges paa Elben: graa og gule, med en sort Ørn, Krone og Nældeblad. At de danske Flag i øvrigt nu vare røde med hvidt Kors, forsynede med det danske Vaaben i Midten, er udenfor al Tvivl. Der skælnedes mellem Handelsflag og Orlogsflag; — Splitflaget havde jo alt været i Brug siden det 15de Aarhundrede; — paa Prospektet af København fra 1611 ses da ogsaa baade Handelsskibe med Stutflag og kgl. Skibe med Splitflag. Naar kgl. Orlogsskibe bortsolgte fra Holmen som Koffardiskibe, maatte Admiralen der (1635) paase, at de „spidse“ Flag og Vimpler, som hørte til disse Skibe, afleveredes til Holmen, „da vi ikke ville tilstede, Koffardiskibe spidse Flage og Fløje at føre“; det tillodes heller ikke de norske Defensionsskibe (1630) at føre Orlogsskibenes „flakte Flag“, undtagen, naar Skibene vare under militær Overbefaling. — De paa Orlogsskibene udtjente Flag brugtes paa de kgl. Koffardiskibe, medens de helt kassable anvendtes til Kanon-Forladning ¹⁾.

¹⁾ Skipper Art. 162b. Af saadanne Skræddere kendes Jens Jensen (Klæd. 1607) og Jørgen Rasmussen (1619, Sj. Reg. 16, 456; han antoges for Skrædder paa Bremerholm, betaltes i Stykkevis og skulde være Admiralen horig). Secher, Danm. I, 221. Kbh. Dipl. II, 453. Klæd. 1607. Afregn B, 6. Om Elbflagene Fridericia II, 37. Breve IV, 116. 122. 361. Hist. Tids. 6 R. I, 158. 169. Kristian IV's Hoffane (1611, for Kalmar) var „meget lang, med tvende vidt udflyvende Flygeler“, altsaa et Splitflag (V. Simonsen, J. Brahe 13). Sj. Tegn. XXV, 420. N. Rigsr VI, 213. Noget senere blev det i Sverig forbudt Handelsfartøjerne at føre 3 Spidser eller Tunger i deres Flag (Bäckström 150). Best. Prot. III, 363.

Sejllæggermesteren paa Holmen var som oftest tillige Kompasmager; de Tider vare forbi, da man maatte henvende sig til en Tyge Brahe for at faa et paalideligt Kompas. Almindelige Kompasser, Horisont- og Variatskompasser, Timeglas (fra $\frac{1}{2}$ til 6 Timer), Minutglas o. s. v. forarbejdedes efter fast Takst. De største Kompasser vare paa 11 Tommer, men i Reglen vare saavel de staaende som de hængende paa 6—10 Tommer. Der stilledes den Fordring til Kompasserne, at „de rigtigen Streg holde, som forsvarligen kan være“; at Pinden eller Stilken, som Rosen paa driver, er smukt skarp; at Rosen driver ret horisontal; at theca eller Daasen er dikt og tæt, saa at ingen Luft kan derind komme etc. Om Misvisningen siger Bagge Vandel 1649, at K. Majs Kompasmager, M. Herman Lygtemager, udi sine Kompasser, hvilke han her udi København formerer og stiller, forholder sig ligesom Hollænderne, der beregne Misvisningen til $\frac{3}{4}$ Part af en Streg til Østen, medens den for Københavns Meridian er vel $1\frac{1}{2}$ Grad fra den rette Norden til Øster hen. Dog ansaa B. Vandel Fejlen for mindre betydningsfuld¹⁾.

592. (1565). (99). Jørgen Sejllægger. 1580 anføres hans Maanedsfetajle af Slottet, der 1597 og 99 beregnes til 4 Dlr. maanedlig; hans Folk „spistes“ paa Holmen. Han ejede bl. a. en Reberbane uden Østerport²⁾.

593. (1607). (22). Peter Olufsen (Olsen) forekommer 1607 som Sejllægger med 20 Dlr.s Løn og genfindes endnu 1622 i Regnskaberne.

¹⁾ Bricka, Kanc. Brevb. 1551, 345. Friis, Tyge Brahe 147. Kbh. Dipl. III, 440. Afregn. B, 6. B. Vandel, Det vaagendes Øje 226. 229. (Omr. 1660 var Misvisningen blevet 0 Grad for Københavns Middagslinie. Se ogsaa Garde, Efterr. I, 335.) ²⁾ Rørdam, Univ. IV, 209. 228. Kbh. Dipl. I, 468. 502. 510. 612. IV, 643. Sj. Reg. 14, 115. 228.

594. (1621). Peter Aans (?) anføres 1621 som Kompasstryger med sin Genant, men han kan ikke være den samme som Peter Olufsen, da de begge forekomme samtidig i Proviant-skriverens Instruks 1621; han er maaske identisk med den Kompasmager Peter Machal i København, som omtr. 1619 gjorde sig berømt ved at finde Erts i Norge¹⁾.

595. 1623—26. Jan (Johan) Johansen bestilles 8. Sept. 1623 for en Sejllægger med 50 Dlr. aarlig Pension, 4 Dlr.s Maanedspenge og Frihed for borgerlig Tyngte. Han forløvedes 29. Nov. 1626²⁾.

596. 1623. Jakob Bastiansen antoges 9. Sept. 1623 som Kompasmager, der leverede sine Produkter efter Pris-kurant³⁾.

597. 1626—54. Herman Lygtemager bestilles under 22. Okt. 1627 som Sejllægger og Kompasmager med 100 Dlr. aarlig Løn, 4 Dlr.s Maanedspenge og Frihed for borgerlig Skat og Tyngte, alt fra 1. Avg. 1626 at regne. 4. Jan. 1649 konfirmeredes denne hans Bestilling. H. L. døde 20. Jul. 1654, hvorpaa Mikkel Kristensen, som havde tjent for en Mestersvend, medens H. L. levede, og største Delen forrettede, hvis i saa Maade behøvedes, blev indsat i Sejllæggerbestillingen. Men allerede 7. Nov. 1654 antoges Kornelius Kruse den yngre som Sejllægger og Kompasmager med Bestilling af 13. Jul. 1655. — Salig H. L.s Regnskaber og resterende Pension 1639—54 beløb ialt 4589 Dlr.; han var gift med Judit Jakobsdatter og (1648) med Birgitte, Skibskaptejn J. Bjørnsens Datter, og boede i et Hjørnehus i Størestræde, tvært overfor Holmens Kirke, hvis Værge han var 1653. I Bagge Vandels „Det vaagendes Øje“ findes et af H. L. forfattet tysk Æresvers til B. V.⁴⁾.

¹⁾ Klæd. 1607. 21. 22. Sj. Reg. 17, 191. Nyerup, Rejseiagt. IV, 461. N. Rigsr. V, 32. ²⁾ Sj. Reg. 17, 381. Klæd. 1624—26. ³⁾ Sj. Reg. 17, 381. ⁴⁾ Sj. Reg. 18, 229. Klæd. 1626—49. 55. Best. Prot. III. 264. II, 41. Af første Ægteskab nævnes Børnene Henrik (døbt 1642) og Judit (1644); de ovennævnte 4589 Dlr. deltes ved Skiftet 1654 saaledes, at Enken Birgitte Bjørns fik Halvdelen, Sønnen Jørgen Bjørn en Broderlod og Datteren Trine Hermansdatter en Søsterlod (Afregn. B, 6. Kirkebg.). Kbh. Dipl. III, 330. 409. 433. 440.

7.

Malere.

Klædekammerskriverens Regnskab over Farvekælderens Beholdning for 1610 viser os de forskællige Arbejder, som „Holmens Malere“, der i Regien vare Borgere i København, men for hvilke der ikke er fundet noget Bestallingsbrev, havde at udføre paa Orlogsskibene. Saaledes skulde Maleren udstaffere Spejlene, anstryge Gallionerne, male og forgyldte Flagstængerne, forgyldte Knapper og Mers, male Kahytterne o. s. fr. Spejlets Udstyrelse kunde især tjene til Bevis paa Malerens Dygtighed; her prangede i Almindelighed det Vaaben eller Mærke, som Skibets Ejermand førte, og følgelig stod det danske Rigsvaaben paa de kgl. Orlogsskibes Bagstav: i de fleste Kontrakter om Skibes Bygning forbeholdt Kongen sig selv at bekoste „vor og Kronens Vaaben bag paa Skibet“; Kronen over dette Vaaben straaledede altid i stærk Forgyldning. Men desuden stilledes der ofte Maleren den Opgave at udstyre Agterspejlet med forskællige Malerier. Det er bekendt, at Kristi Daab var fremstillet paa Trefoldigheds Spejl, og at selve Sujettets Fastsættelse var Genstand for Kongens og de højlærdes Overvejelser. Da Ove Gedde 1619 havde erobret Lion d'or (Patientia), beretter han: „Den cejlonske Gesandt (Boshouwer) begærede, at jeg kejserlig (cejlonsk) Vaaben hos min Herres Vaaben vilde lade male agter, og at begge Potentaters Personer med hinanden i Haanden derunder maatte afkontrafejes. Men jeg saadant lod efterblive, undskyldendes mig med det lidet Rum, der var; og lod ikkun Danmarks Vaaben derpaa male“. Paa Viktor (1599) saas agter en forgyldt Løve og maaske til lige de latinske Vers, som Professor Jon Jakobsen Venusinus havde forfattet til Skibets Ære. Saadan Udstaffering tog ogsaa en lidt senere Tid i Arv. 1666 var der paa

„Frederiks“ Spejl malet en Stjerne, der lod sine Straaler falde paa et Skib, hvorhos Devisen: „Te faciet sidus natale beatum“; paa „Sofia“ saas Minerva, der giver Juppiter Lynstraalen i Haanden, og Ordene: „Invictum socia cum Pallade fulmen“. — Engelske Krigsskibe fra vor Periode vides ogsaa at have haft latinske Indskrifter paa Agterspejlet ¹⁾.

598. (1593). Rasmus Maler, „der varede paa K. Maj.s Orlogsskibe at male“, bevilgedes der 31. Jan. 1593 at faa 4 Dlr. mere aarlig, end han plejede at bekomme ²⁾.

599. (1601). Elias Jørgensen faar 1601 Penge for at have malet Kongens nye store Galej ³⁾.

600. (1610). Helle Torbensen, K. Maj.s Maler, Indvaaner i København, udførte 1610 Malingen af flere Orlogsskibe ⁴⁾.

601. (1622). Thomas Thomesen var 1622 Holmens Maler ⁵⁾.

602. (1633). (68). Villum Hornbolt var 1633 Holmens Maler eller (1647) „Skibsmaler“. 1653 kaldes han „vores Hofmaler“ og fik Frihed for borgerlig Tyngde. Hans Hustru hed Edle; endnu 1668 boede han i Silkegade i et Hus, han havde købt 1629 ⁶⁾.

¹⁾ N. Rigsr. III, 46. Breve V, 461. Schlegel, Saml. I, 2, 72. 1, 111. N. Mag. II, 170. D. Mag. 4 R. II, 406. Becker, Fred. III. II, 162. Hist. Tids. 3 R. III, 488. 6 R. I, 701. Rentek. 1872, 95. D. Saml. VI, 346. — 1582 beredte Kaspar Maler eller Kontrafejer en særegen grøn Farve, hvormed K. Maj.s Skib St. Mikael, som laa i Bælt, blev anstrøget (Fynsk Saml. VII, 233). ²⁾ Sj. Tegn. XVIII, 228. D. Mag. 4 R. V, 360. ³⁾ Larsen, Kalmark. 19. ⁴⁾ Klæd. 1610. ⁵⁾ Breve I, 240. ⁶⁾ Breve III, 76. 127. 144. VI, 288. Kbh. Dipl. III, 78. 425. VI, 310. I, 757. II, 832. — Endnu kan blandt Holmens Haandværkere nævnes Knud Markvardsen, der 1621—43 var Pumpeborer med 10 Dlr. aarlig Løn (Klæd.); hans Embede var af særlig Vigtighed, da de fleste Skibe lakkede svært, og „Liv, Skib og indehavende Gods staar en stor Del derudi, at Pumperedskabet holdes i Agt, færdig og klar“ (Best. Prot. III, 363).

F.

Medicus. Bartsøkære. Sygehusforstandere.

Holmen vides ikke at have haft nogen særlig Læge før Aar 1636; der kændes kun én fast ansat Medicus ved Holmen i vort Tidsrum, og han fungerede kun et eneste Aar. Af hans Instruktion ses det, at han havde „at gøre sin største og yderste Flid med Guds Hjælp at kurere dennem, paa vores Bremerholm Bestilling og Tjeneste haver, naar de med Sygdom belades“. For Kontrollens Skyld skulde han under sin Haand indlægge paa Apoteket en Fortegnelse paa de Medikamenter, han forskrev til de syge, og paa de syge, hvortil Lægemidlerne ordineredes. Naar Kongen 1640 i Anledning af en Sygdom, som var gængs paa Holmen blandt Baadsfolkene, maa raadspørge de københavnske Medici derom og befale dem at give den Bartsøkær, som paa de syge forordnet er, Anvisninger til at behandle Sygdommen, da fremgaar det tydeligt nok heraf, at der da ingen fast Medicus var paa Bremerholm. Man nøjedes baade før 1636 og efter 1637 med „Bartsøkæren paa Holmen“¹⁾.

Denne Holmens „Balber“ skulde med sit Haandværk og Kunst lade sig finde redebon, villig og ufortrøden; hvad Medicin og andet, som brugtes til de Folk paa Holmen, Tøj- og Provianthuset, der bleve kvæste og til Skade geraadede i Kongens Tjeneste, skulde han selv udrede mod en aarlig rund Sum. Dersom Folkene derimod bleve kvæstede eller bëkom Skade i deres egne Bestillinger eller i Drukkenskab eller ved anden saadan Tilfald, skulde de selv betale Bartsøkærløn²⁾.

1) Kbh. Dipl. III, 164. V, 229. De andre Læger, som vi nævne nedenfor, brugtes kun til Skibs. 2) Kbh. Dipl. III, 198.

Foruden Holmens Bartskår havde Marinen ogsaa andre i sin Tjeneste; nogle enkelte fik Aarsløn, men de fleste tjente for Maanedsløn og vare da tillige med deres Bartskærkiste udskrevne fra Købstæderne. Kisten indeholdt Medicin og Instrumenter, som Bartskæren til sit Haandværk kunde behøve; den var temmelig kostbar at udrede¹⁾; men værre var det dog, at Balberens „Haandværk og Kunst“ ikke strakte til at bruge en saadan Kiste rigtig. Jens Munk skriver 1620 paa sin Nordpolarfart: „27. Marts saa jeg Bartskærens Kiste over, og hvad derudi var, specialiter. Det var en stor Forsømmelse og Forseelse, at der ikke fandtes en liden Fortegnelse, af medicis given, hvortil slige adskillige medicamenta vare tjenlige, og hvorledes de skulde bruges. Der fandtes mange Haande species udi fornævnte Bartskærkiste, som den Bartskår, jeg havde, ikke kændte; meget mindre vidste han selv, hvortil eller hvorledes de skulde bruges, thi alle Navnene vare skrevne paa Latin, af hvilket han havde ikke meget forglemt; men naar han nogen Flaske eller Buddike skulde bese, maatte Præsten for hannem læse Opskriften derpaa.“ — 1644 havde den danske Flaade 11 Skibsbartskære om Bord²⁾.

De, som bleve syge eller kom til Skade i Kongens Tjeneste, fik ikke blot fri Bartskærhjælp, men det tillodes dem at nyde deres Besoldning (4–6 Mark maanedlig) under deres Svaghed og at lade deres Kost afhente paa Holmen; de syge maa altsaa have søgt Pleje i deres eget

¹⁾ Tre Kister til den ostindiske Fart 1619 kostede 1594 Dlr.; Købstæderne gav dog kun 30–75 Dlr. for en stafferet Kiste. Schlegel, Saml. I, 2, 188. Kinch II, 705. ²⁾ Det var Nøglen netop til Bartskærkisten, — ikke til nogen derfra forskællig Medicinkiste (Cold. 122 efter Garde, Efterr. I, 112), — som i Følge Skibsart. af 1625 bevaredes i Kahytten i Kaptejnens Varetægt. Hübertz, Aarhus II, 27. Navig. Sept. 41. Rentek. 1872, 96. Bruun, Kolbh. 72. 1647 fik en Bartskår, der havde begaaet Drab, men senere tjent trolig til Orlogs, sin Fred igen (N. Rigsr. VIII, 543).

Hjem. Imidlertid var der dog ogsaa blevet oprettet et Sygehus paa Holmen. 21. Marts 1611 forordnedes Om-
bæring af en Tavle eller Pose i Kirkerne hver Søn- og
Helligdag, hvori Menigheden kunde komme dennem til
Hjælp og Trøst med Almisse og Gave, som paa Kongens
Orlogsskibe af Kongens og Rigens Fjender nogen Lem-
læstelse, Mensel eller anden Skæde kunde tilføjes eller
bekomme. Hvis disse Indtægter, der igennem Bisperne
modtoges af Rentekamret, ikke ere blevne opslugte af
de almindelige Krigsfornødenheder, kunne de have dannet
Grundfonden for Baadsmændenes Sygehus. Dette var
indrettet nogle Aar før 1628 „udi Bremerholms Laage“,
men flyttedes 1628 derfra, — da Lokalet „faldt dertil for
lidet“, — og fandt en ny Plads ved Gammel Østervold¹⁾,
hvor det fik sig en Forstander (1631). Hans Pligt var
det at paasé, at ingen syg blev indlagt paa Huset eller
udskrevet derfra uden Seddel fra Holmens Admiral;
Patienters Dødsfald skulde meldes til Admiralen, for at
Efterladenskaberne kunde blive registrerede. De syge
skulde bespises efter sædvanlig Holmens Takst, Maden
være vel tilberedt, alt i Sygehuset holdes rent og ordent-
ligt, og rigtigt Regnskab føres over det hele. Som Med-
hjælp havde Forstanderen en Kok, en Kældersvend og to
Kvinder til Rengøring; selv skulde han være Holmens
Ret undergiven. — I den svage Tid 1640 vare de syge
Baadsmænd paa Bremerholm (i Sygehuset?) ikke saa for-
synede med Senge og Ildebrand, som de nødtørftigen og
tilbørligen kunde være tjente med, hvorfor det manglende
maatte skaffes til Veje. — Sygehuset har sikkert allerede
under Kristian IV. haft store Mangler, siden det 1657

¹⁾ Holm. Art. Skipper Art. Klæd. 1621. Sj. Reg. 12, 388.
Bruun, Kort Adl. 398. Kbh. Dipl. II, 609. III, 152. Ny kirk.
Saml. VI 666. Sj. Tegn. XX, 376. Nielsen III, 353 (omtaler et
Soldaterhospital 1618). IV, 443. 463.

kunde stemples som en lav, usund Bygning, der bød de syge en ussel Forplejning¹).

603. 1636—37. Ambrosius Rhodius. 18. Jun. 1636 blev Magister A. R. — efter Ansøgning — udnævnt til Medicus paa Bremerholm og i Børnehuset (200 Dlr.); han maatte ikke begive sig fra Byen uden Kongens eller Statholderens Samtykke. Kongen skriver 15. Dec.: „Den Doktor i Børnehuset kurerer Børnene der inde, at de efter hinanden komme henad Kirkegaarden, uanset, at end om Stund der inde ingen Pest grasserer“. Det kan derfor ikke undre, at Kongen ønsker ham erstattet af en dygtigere Læge. 14. Maj 1637 blev han Professor i Medicinen i det oprettede Collegio i Kristiania. — Det er bekendt, at han her paa sin Hustru Annas Vegne fremkom med ubeviselige Beskyldninger mod Statholderen N. Trolle, hvorfor A. R. og Hustru dømtes æreløse og holdtes i Fængsel paa Vardøhus. 1667 løslodes de, og 1696 døde A. R. i Tyskland. Omtr. 1600 havde han været Tyge Brahes Discipel i Bøhmen, havde senere været Professor i Vittenberg, men var i Trediveaarskrigens Tid flygtet til Danmark. Han var synsk: 1. Avg. 1657 kunde han varsle om den begyndte Svenskekrigs uheldige Udfald, hvorom han paa Jens Bjelkes Opfordring nedskrev en Beretning²).

604. 1644. Søren Hofmand var født i Randers 1600, Søn af Niels Jakobsen og Maren Petersdatter, og blev Doktor i Padua 1629; var 1644 Læge om Bord paa Trefoldighed,

¹) Kbh. Dipl. III, 179. V, 229. 631. 676. N. Rigsr. VII, 370. 476. Sj. Tegn. XXVI, 373. 1619 uddeltes Brændevin som Præservativ mod Sygdom (Side 334). Baade 1637, 38 og 40 omtales megen Sygdom og Dødelighed blandt Baadsfolket. ²) Kbh. Dipl. III, 164. Breve IV, 95. Rentek. 1872, 190. N. Rigsr. VII, 337. VIII, 517. Becker, Fred. III, I, 259. II, 447. N. Saml. 8ve I, 120. 129. 132. Friis 291. Y. Nielsen 78. 377. Cold. 71. 73. Ingerslev, Læger I, 324.

boede 1645 som „Doctor von Jydland“ ved Stranden og døde i sin Fødeby 1649¹⁾).

605. 1644. (53). Niels Vikmand, Søn af Bertel V. og Karen Leth, er født i Odense 1610; bliver 1642 Doktor i Leyden; bestilles 16. Marts 1644 til som Medicus over Skibsflaaden at vare paa Skibsflaadens Folk, naar de ere i Søen; til Søs skal han have frit Bord hos den højstkommanderende; med Flid skal han bese Bartsværkstederne, naar de til Søs udgøres. I Maanedsløn faar han 30 Speciesdlr. — Han findes blandt de Læger, som i Dec. 1644 give Erklæring angaaende Kongens Helbredstilstand og modtager Løn Jan. 1645 og Jun. 1646 som Skibsmedicus; 7. Dec. 1646 bliver han Læge i Børnehuset (400 Dlr.) og 1. Jul. 1653 Medicus paa Skibsflaaden (300 Dlr.). Senere bosætter han sig i Lund, hvor han modtager Ansættelse ved det derværende svenske Universitet, og dør 1668²⁾).

606. 1573—(1609). Mikkell Møller var Barber ved Holmen fra 22. Jan. 1564 til omtr. 1565, da han blev afløst af Kristoffer von Stettin. 18. Apr. 1568 fik M. M. atter Pladsen, men M. Kristoffer beskyldte ham for at være meget „ulyksom“ i sit Embede, hvorfor M. M. atter maatte vige for „en anden, som sit Haandværk var vis og vilde flittigen tage Vare, anseendes, det vilde koste Kongen i Besolding lige møget.“ 7. Marts 1570 se vi atter M. M. som Bartsværk ved Holmen; han skulde i Følge Bestalling af 23. Avg. 1573 paa egen Bekostning læge de saare og syge Folk fra Holmen og Skibene mod 100 Dlr.s Løn, Genant af Slottet og Frihed for Byens Tyngde. 1575 mistede han den sidstnævnte Frihed, men er endnu i Embedet under Kristian IV, ja synes at have faaet Bestilling ved Hoffet, da der 24. Maj 1595 udleveredes ham af Slottets Loft 1 Læst Rug for 2 Rejser, han havde gjort med K. Maj. i Slesvig og Holsten. Han døde omtr. 1609, var gift

¹⁾ Cold 90. Bruun, Kolbh. 72. Kbh. Dipl. VI, 240. Ingerslev I, 372. ²⁾ Best. Prot. I, 48. 55. II, 18. Bruun, Kolbh. 72. 225. Sj. Reg 21, 286. 575. Rentek. 1872, 192. Pers. Tids. II, 126. 131. Cold 92. Maanedstegnebog. Ingerslev I, 350.

med Birgitte Jørgensdatter og boede paa „Fiskertorvet“ i København ¹⁾).

607. 1609—(13). Tobias Høfver var Barber paa Holmen, og — ligesom M. Møller — ved „de to Tugthuse“, fra 6. Apr. 1609 og sandsynligvis til 1613 ²⁾).

608. 1613—38. Kristoffer Bejer var 2. Avg. 1613 blevet Bartskeer paa Holmen og ved Tugthusene og indkom s. A. i Danske Kompagni. 1625 fik K. B. Tilladelse til at holde Læredreng, hvilket Lavet havde forment ham, og 1629 befaledes han optaget i Bartskeerlavet som den 10de Mester, medens han 1634 fritoges for Byens Tyng. 1627 og 28 havde han været til Søs med Viktor og 1629—30 med Postillionen, men 19. Feb. (eller 10. Jan.) 1638 forløvedes han. — 15. Jun. 1641 antoges han paa ny som Bartskeer ved Holmen, Børnehuset, Tøj- og Provianthuset med 130 Dlr. til Løn, Genant og 400 Dlr. til Medicin. 1645, da han boede i sin Gaard paa Amagertorv, kaldes han „Kongens“ (Embedsmand), derimod 1652 kun „Balberer og Indvaaner i København“ ³⁾).

609. 1638—41. Mikkel Dolman blev 10. Jan. 1638 Bartskeer i Børnehuset og paa Holmen, Tøjhuset og Provianthuset med samme Løn som K. Bejer 1641. Han var dygtig til at rette sig efter Børnehusets Medicus, Otto Sperlings Forskrifter. M. D. forløvedes 14. Jun. 1641 ⁴⁾).

610. 1641—(52). Kristoffer Bejer. Levnetsløb 608.

611. 1631—40. Frans Knudsen var under 20. Maj 1637 udnævnt til Forstander udi det Sygehus til de syge Baadsmænd, fra 27. Avg. 1631 at regne; han lønnedes som en af Liggerne eller Aarsknægtene ved Københavns Slot. Han

¹⁾ Kbh. Dipl. IV, 592, 615. I, 500, 555, 611. II, 561. Sj. Reg. 11, 55, 14, 115, 228. Sj. Tegn. XVIII, 437. Rentek. 1873, 206, 1872, 191. Rørdam, Univ. IV, 447. ²⁾ Rentek. 1872, 192. ³⁾ Sj. Reg. 17, 192, 18, 6, 376, 19, 276, 21, 93. Klæd. 1621—36. Rentek. 1872, 192. Best. Prot. I, 12, III, 291. D. Mag. V, 210. Kbh. Dipl. III, 198, 400. VI, 54, 224, 245. 1642 gav han en polsk Afsending Traktement hos sig. Breve V, 239. ⁴⁾ Kbh. Dipl. III, 198. O. Sperling, Selvbiogr. 104. Rentek. 1872, 192.

kaldes 1634 Skriver for de fattige i Holmens Sogn, boede i Farvergade og døde 1640¹⁾).

612. 1640—(61). Oluf Torbensen (Thorbjørnsen) blev ved Paaske 1640 udnævnt til F. Knudsens Efterfølger med samme Løn (60 Dlr.); hele Sygehusets Personale havde tilsammen 94 Speciesdlr. i Besolding. 1637 viedes Admiral E. Ottesens Skolemester Ole T. med Fruens Pige Drude Olsdatter; 1641 blev O. T. dernæst gift med Kirsten Olufsdatter af København. O. T. ejede nogle Grunde nær Sygehuset ved Østervold og maa være død før 1661²⁾).

613. 1589—91. Jakob Pommer nedsatte sig 1576 som Bartskeer i Marstrand, blev 13. Dec. 1589 Bartskeer til Lands og Vands med 100 Dlr. aarlig Løn og 7 Dlr. Maanedspenge, fik 17. Jul. 1591 Kostpengene forhøjede til 10 Dlr. paa sig selvanden og opføres dernæst 22. Dec. 1591—17. Jul. 1607 som Hofbalber³⁾).

614. 1619—20. Kaspar Kaspersen Rothenborg antoges Paaskedag 1619 til Bartskeer til Lands og Vands med 100 Dlr. aarlig Løn, hvorhos Kongen vilde selv forskaffe ham Bartskeerkiste, hvis han til nogen lang Rejse til Skibs blev forskikket. Dette skete ogsaa: han døde 21. Marts 1620 i Hudsonsbugten paa J. Munks sørgelige Togt.⁴⁾

¹⁾ Kbh. Dipl. III, 179. Sj. Reg. 19, 503. (243?). 1632 døbt hans Barn Ole, 1634 Edel og 29. Maj 1640, efter Faderens Død, Frans. Hans Hustru hed Johanne (Kirkebg.). ²⁾ Kbh. Dipl. III, 222. 352. 376. 412. I, 761. Best. Prot. III, 303. D. Mag. V, 213. (Suhm) Saml. II, 3, 57. Sj. Reg. 21, 69. Af O. T.s Børn nævner Kirkebg. Johannes (1646) og Samuel (1649). ³⁾ N. Rigsr. II, 196. III, 617. Sj. Reg. 13, 121. 222. Rentek. 1872, 190. ⁴⁾ Sj. Reg. 16, 422. Navig. sept. 36. 40.

Prædikanter.

1.

Præster ved Bremerholms Kirke.

Bremerholm henhørte i Begyndelsen af Kristian IV's Regeringstid i kirkelig Henseende under Nikolaj Sogn. Af den Grund modtog Sognepræsten ved St. Nikolaj fra 1579 et aarligt Tilskud af 15 Dlr. „for den Umage, han har med vort Folk“. Disse Penge bleve givne en Underkapellan, der var antaget 1575 „for det store Overløb, som Sognepræsten og Kapellanen ved Kirken havde med Holmens Folk at skrefte og berette“. Samtidig — senest fra 1587 — blev der af en Skibspræst (eller Holmens Kapellan) holdt en særegen Prædiketjeneste paa Holmen, for at Søndags-Vagten ikke skulde savne Guds Ords Hørelse; denne Kirkegang varede hele Tidsrummet igennem og fandt sit Sted i „Tømmermandsboderne, som Tjenesten holdes“¹⁾. — Marinens stærke Udvikling under vor Konge nødvendiggjorde Dannelsen af en særlig Holmens Menighed. I Holmens Kirkebog findes noteret: „Anno 1617, 22. Søndag efter Trinitatis, 16. Nov., er det Hus, som Maaltid holdtes udi, indviet af Dr. Reisenio til en Kirke“. Altertavlen kostede 18 Dlr. 30 Sk. i Malerløn til 1 Maler, 2 Svende og 1 Dreng; Funten er sikkert den, som 1647 kaldes „gammel“ og overleveredes til Fogden paa Island for at opsættes i en Kirke paa denne fjerne Ø. En Sognepræst blev ansat ved Kirken, og Rigsadmiral A. Skel fik Brev om, at denne Kirke var funderet paa

¹⁾ Nielsen IV, 29. 80. Kbh. Dipl. VI, 147. IV, 643. Garde, Efterr. I, 70. Holm. Art. Bruun, Kort Adl. 403. Klæd. 1607.

Bremerholm, „paa det Kirkedisciplin des bedre underholdes og al Ting des ordenligere ske kunde“, hvorfor han skulde tilholde alle, som paa Holmen og hos Flaaden havde deres Tjeneste, at anse bemældte Kirke for deres rette Sognekirke. — Dette vistnok kun midlertidige Kirkelokale ombyttedes 1619 med et bedre: „5. Sept., 15. Søndag efter Trinitatis, blev Smedjen ud til Stranden da til en Kirke med Alter, Funt, Prædikestol og andet fuldfærdiget og af bemældte Superintendent indviet“. Koret, som var den ældste, højeste og smukkeste Del af Bygningen, er først o. 1639 indrettet til Kirkebrug; en af Klokkerne støbtes 1619 af Hartvig Kvillichmejer. Der udgik derpaa 1623 ny kgl. Ordinans om, at denne Kirke, som Kongen, Gud den almægtigste til Ære, havde funderet, skulde søges af alle, der hørte til Bremerholm, Arkeliet, Provianthuset, Bryggerhuset og Slottets Vognstald; Sognepræsten maatte der ikke gøres Indpas af andre Præster¹⁾. Denne „Holmens Kirkes Fundats“ blev gentaget med ringe Ændring 1632 og udgivet i Trykken, men maatte senere hen i Tiden atter indskærpes. — Menigheden voksede stærkt. Medens der i Aarene 1618—29 i Gennemsnit døbttes omtr. 150 Børn aarlig, døbttes der 1630—34 omtr. 200 Børn, 1635—39 280 og 1639—48 endog 340 Børn aarlig. Derfor skrev Kongen til Statholderen 1641: „Hvorledes min Mening er, at Holmens Kirke skal forhøjes og gøres med et Kryds ud til Holmen, det er dig bekendt. Da, efterdi det sker, fordi at man vil ampliere Kirken, da er det nu en Umag at lade Krydset gaa ud paa den Side imod Byen lige saa vel som mod Holmen. Og efterdi ingen sacra kan administreres i Holmens Kirke, imens den skal forandres, da vil sligt

¹⁾ Secher, Danm. I, 787. Breve I, 109. 333. Kbh. Dipl. V, 28. 29. Kirkebg. Slange 981. Kirk. Saml. 3 R. IV, 839. (Hist. Tids. 5 R. IV, 383). Sj. Tegn. XXIX, 149. Kbh. Dipl. II, 744.

imidlertid ske der, som Søfolket faar Mad; hvorfor vil i Tide tænkes paa, hvor at Prædikestolen kan staa, saa og paa Enebærtræ at røge med, imod Tjenesten sker.“ Saaledes fremstod da Kirken væsenligt i sin nuværende Skikkelse. I en samtidig Optegnelse anføres, at Kirken 1641 blev „hvælvet, dynniket og med Pulpituder omkring, og Spiren forflyt fra Enden, som den tilforn stod, og nu midt paa Kirken“. 1642 blev Kirken „kostelig over al Hvælvingen dynniket, og Pulpituderne formålet“. 1646 blev Koret forhøjet, hvortil Holmens Snedker leverede Snedkerarbejdet (for 48 Dlr.)¹⁾. Udvendig var Kirken gulmalet. Af Pulpiturer var der to eller tre; paa det nederste, tvært overfor Prædikestolen, var der Stade „for det adelige Fruentømmer“, paa det de ikke skulde have behov at staa iblandt „det gemene Folk“; der fandtes ogsaa en kgl. Stol. Stolestaderne fordeltes blandt Holmens Embedsmænd efter fastsat Takst (Side 325). „Oreværket“ var fra først af Organisten Jørgen (eller Johan) Lorents'es private Ejendom, men købtes senere af Kirken; Vinduesruderne vare endnu ikke betalte i 1650. Dette tyder ikke paa gode Formuesomstændigheder for Kirken, og paa forskellig Vis — ved Udleje af Stolestader, ved Salg af Gravjord — søgte man da ogsaa at skaffe Kirken Kapital. 1647 fik Kirken desuden alle Sagefald og Bøder fra 60 Dlr. og derunder, som Holmens Fiskal hidtil havde oppebaaret paa Kongens Vegne, men som nu skulde overgives til Kirkeværgerne. Til at have Opsyn med Kirkens Gavn og bedste udvalgtes nemlig 1646 af Holmens Admiral, Præsterne og de fornemste Sognemænd 2 Mænd til Kirkevæger. De skulde have samme Myndig-

¹⁾ Sj. Reg. 19, 19. Endnu 1685 gentoges Fundatsen (Kbh. Dipl. VII, 120). Hist. Tids. 5 R. III, 516. Senere aftog Tilvæksten: 1649—52: 250; 1653—57: 190 og 1658—64: 160 Børn aarlig. Breve V, 26. Volf, Diar. 615. 618. 643. Afregn. S, 5.

hed som andre Kirkeværger, indkassere alle Kirkens Indtægter og fungere kun et Aar. 1648 nævnes ogsaa en Kirkeskriver ¹⁾).

De til Holmen hørende Menighedsmedlemmer fandt deres sidste Hvilested enten paa St. Nikolaj Kirkegaard eller paa Kirkegaarden udenfor Nørreport — indtil 1628, da Bremerholms Kirkegaard, der laa Vest for Sejlhuset, indviedes 13. Marts, hvorefter det 1632 blev forbudt Marinens Folk at lade nogen jorde uden Nørreport. Men hin „nye“ Kirkegaard kaldes 1647 „den gamle paa Holmen“, efter at der 1646 var blevet indviet „en ny Kirkegaard udenfor Kirken“, som 1647 øgedes med Urtegaarden mellem Kirken og Byen. Desuden var der Gravsteder at faa inde i selve Kirken. — Til de fornemme Ligtog forfærdigede Snedker Søren Ibsen for 4 Dlr. en Ligbaare til Holmens Kirke, 9 Alen lang, 5½ Kvarter bred, „skaaren med 4 Vinduer“ ²⁾).

1617 fik Holmen sin egen Sognepræst, som tillige var Provst over Skibspræsterne. Provsteværdigheden tillagdes vel først udtrykkeligt Præsten 1639, men denne har allerede før den Tid udført Provsteforretninger. 1631 befales det saaledes Lensmændene i Københavns, Frederiksborg og Kronborg Len at avisere Sognepræsten paa Bremerholm, naar noget Præstekald i disse Len bliver ledigt, for at Præsten kan forskikke en af Skibsprædi-

¹⁾ Kbh. Dipl. III, 630. VII, 156. Breve VI, 12. D. Saml. V, 192. Kbh. Dipl. III, 263. 409. VII, 292. Var det dette Orgel i Holmens Kirke, som 1736 solgtes til Korskirken i Bergen og da bestod af 17 Stemmer, men allerede 1750 fandtes ubrugeligt (N. Mag. III, 544)? Sj. Reg. 21, 592. Sj. Tegn. XXIX, 296. 1646 vare V. Evertsen og N. Olufsen Kirkeværger, 1653: H. Lygtemager og Mads Jensen, 1656: N. Olufsen, 1657: Gabriel Jakobsen. Søren Jensen var Kirkeskriver 1648 (Kirkebg.). ²⁾ D. Saml. 2 R. III, 391. Rørdam, Monum. II, 730. Kbh. Dipl. III, 110. 274. Volf, Diar. 643. Afregn. S, 5. Paa „Holmens Kirkegaard“ jordedes 1652: 849 og 1653: 983 døde (Becker, Afhandl. II, 345). 1666 anlagdes den nuværende Skibskirkegaard.

kanterne did, lovlig at kaldes. Og da Peter Hansen Kærteminde 1623 blev Skibspræst, bemærkes der i Regnskaberne for dette Aar: „Herhos Hr. Niels Mikkelsens Seddel, lydendes, at han til Skibspræst er ordineret“. — Holmens Sognepræst førte ogsaa Opsyn med Holmens Skole, bestyrede i Begyndelsen de fattiges Kasse o. s. v. 1629 var en Kronens Gaard „Holms Residens og Præstegaard“; 1641 ønskede Præsten Klokkerens Hus, maaske dog som Privatejendom ¹⁾).

I Aaret 1621 fik Kirken en Kapellan, hvis Bestilling var 1. at hjælpe Sognepræsten til enhver Tid at skrifte i Kirken; 2. alle Søn- og Helligdage i Kirken til Aftenprædiken at forklare Katekismen; 3. om Onsdagen tidlig inde paa Holmen kortelig at repetere den samme Prædiken, som han havde holdt paa Holmen (om Søndagen?), med en Morgensang, Holmens Bøn og et Vers efter; 4. hver Søndag Morgen at prædike Evangelium dominicale paa Holmen for Fangerne; 5. fire Gange om Aaret at berette dem af disse, som vare det begærendes; og endelig 6. at holde Skole for Pødiker. I Følge Holmens Artikler 1625 var han endvidere forpligtet til sammen med Skibspræsterne at prædike for Søndags-Vagtholdet paa Værftet. 1637 fik Kirken sin anden Kapellan. Pengelønnen saa vel til øverste som til nederste Kapellan var lig en Skibspræstes; men desuden havde de hver en Fjerdedel af Præstepengene, medens Sognepræsten havde Halvdelen; en „vis“ Person tilforordnedes til aarlig at indkræve disse Penge i „vore Boder“ baade i Byen og ved St. Anne Bro ²⁾).

¹⁾ Sj. Tegn. XXIV, 515. Klæd. 1623. Kbh. Dipl. III, 93. V, 233. ²⁾ Kirkebg. Kbh. Dipl. V, 260. „Holmens Bøn“ var vel en særlig befalet Bønsformular. 1611 skulde der bedes om, at Gud almægtigste vilde naadelig unde K. Maj. sin guddommelige Beskyttelse, Kongens udsejlede Skibsflaader og des indehavende Folk ledsage og dennem for al overfaldende Ulykke bevare. Jesper

Holmens Fattigvæsen dannede en af Byens almindelige Fattigvæsen uafhængig Institution¹⁾. De fattiges Tavle blev første Gang ombaaet i Holmens Kirke af Degnen Paaskedag 1621. Samme Aars 1. Okt. tilforordnede Holmens Admiral de tvende ærlige Mænd Skipperne Kristen Andersen og Hans Terkildsen til med Sognepræsten paa Alteret at aftælle, hvis paa Tavlen indtil des samlet var. Der befandtes da ialt 100 Dlr. 5 Sk. Sognepræsten førte Regnskaberne indtil 1625, da han afleverede disse og Kapitalen, der var vokset til 1020 Dlr., til „Forstanderne“. 1634 var der antaget en „Skriver for de fattige i Holmens Sogn“. Pengene udlaantes til forskællige Personer i Portioner paa 100 Dlr. til en Rente af 6 af Hundredet; ogsaa Kongen optog større Laan af Fattigkassen, men var ikke saa god Betaler som hine mindre Skyldnere. Indtægten er væsenlig fremgaaet af Kirke- og Skibsbøssernes Indhold. Skipperne havde efter deres Skibs Hjemkomst at overgive Skibsbøssernes Indhold til Sognepræsten og de fattiges Forstandere paa Holmen, hvilke med Admirals Raad det til Holmens og Arkeliets fattige Enker, faderløse og syge skulde uddele, som de for Gud den allermægtigste vilde ansvare og være bekendt. Bøsserne om Bord fik atter deres Indhold, dels ved Bøder, som f. Eks. „fornemme Officerer“ efter Sigelse maatte give for ringe Forseelser (Forsømmelse af Gudstjenesten, Banden i Kahytten), dels ved Gaver, ved hvis senere Uddeling der skulde tages Hensyn til Giverens Vilje og Forsæt. Bøsserne bleve især betænkte, naar en døende om Bord vilde

Brokmand har i sin rimede „Trende Kirke-, Skole- og Husbønner“ fra 1644 ogsaa en Bøn for Skibsflyaden, der vel er at betragte som en Genklang af „Holmens Bøn“ (Sj. Teg. XX, 376. Rosenberg, Aandsliv III, 475. 508). ¹⁾ Nielsen IV, 23. Det havde et fuldkomnere Sidestykke i Sverigs „Amiralitetskrigsmankassan“ (1642), som dannede Grundlaget for en Pensionsfond for alle Marinens Klasser (Bäckström 96. 156).

give Sjølegave, eller naar Storm og anden større Ulykke truede. Saaledes fik Viktor, hvorpaa Kongen var om Bord, 14. Jun. 1599 en voldsom Storm over sig i Nordhavet: „vi gav, saa mange som vi vare om Bord, Penge til de fattige,“ beretter en Deltager. Jens Munk var 26. Jul. 1619 i Betryk af Isen „udi allerstørste Nød og Fare; og samme Dag gav vi, hver efter sin Evne, noget til de fattige“¹⁾).

615. 1617—39. Mag. Niels Mikkelsen Aalborg blev Bremerholms Sognepræst i Nov. 1617. 16. Nov. indviedes Kirken; 26. Nov. begynder Kirkebogen, — uheldigvis med et uægte Barn; — 7. Dec. forbydes det Byens andre Sognepræster at gøre Holmpræsten Indpas. Han fik en Besolding paa 200 Dlr., som 1630 øgedes med 40 Dlr.; hans Genant bestemtes 17. Jan. 1618, og s. A. fik Embedet et Vikarie i Lunde Kapitel til Anskaffelsen af Brød og Vin til Alterbrug. Da Pesten kort efter N. M. A.s Embedstiltrædelse udbrød i København (1619), kunde han alene ikke overkomme at visitere og besøge de syge, som vare under Bremerholms Sogn og dér samme Steds søgte Kirken, hvorfor Skibspræsterne i Hovedstaden (17. Feb.) befalede at staa ham bi. Han kunde dog nu i sin fremrykkede Alder (født 16. Sept. 1562) trænge til stadig Hjælp, hvorfor der 1621 blev ansat en Kapellan; 1634 fik han Bistand af en Skibspræst, som var hjemme, eller af en studiosus, der havde sin Attestats, naar der om Onsdagen skulde forrettes Katekismusprædiken til Froprædiken i St. Nikolaj Kirke, — hvilken Prædikejtjeneste Holmpræsten altsaa paa Omgang maa have deltaget i²⁾). Men uagtet N. M. A. 1637 fik sin

¹⁾ Kirkebg. Kbh. Dipl. III, 310. 452. Garde, Efterr. I, 98. 124. Holm. Art. Skipp. Art. Schlegel, Saml. I, 2, 77. Sj. Tegn. XXV, 445. D. Mag. 4 R. II. 399. Nav. Sept. 17. — 1622 indbragte Bøssen paa Juppiter 16 Dlr., Fides 15, Havhesten 10, Viktor 9, Patientia (hvor Kongen var om Bord) 75, Rafael 3, Gabriel 2 osv. 1645 modtog Holmens Admiral en indbetalt Bøde paa 1000 Dlr. til at uddele blandt nødlidende Baadsmænd og deres Enker. Af Understøttelser af de fattiges Penge omtales 1621—25 kun én: til en Baadsmænd, der havde brækket Benet paa Holmen, 1 Dlr. ²⁾ Kbh. Dipl. V, 29. II, 607. III, 193. Klæd. 1621—43. 47. Sj. Tegn. XXI, 373. XXV, 285. Resen, Inscrp. 184 sætter hans Tiltrædelse til 1619. Rørdam, Univ. IV, 683.

Anden-Kapellan, tilskrev Kongen 15. Feb. 1638 Bisp Resen saaledes: „Eftersom Præsten til Holmen gøres nu fast gammel og ikke vel kan forestaa Holmens Kirketjeneste formedelst Alderdom, da skal I hannem foreslaa, at han samme sin Tjeneste godvilligen vilde resignere“. 21. Maj 1639 fik han da sin Afsked, men maatte vedblivende beholde baade Besoldingen og Genanten og tillige Halvdelen af den uvisse Indtægt; kort efter overdrog hans Eftermand ham Vikariatet i Lund mod at faa den anden Halvdel af de uvisse Indtægter. N. M. A. døde 23. Okt. 1645 og jordedes nedenfor Højalteret i Holmens Kirke, efter Kongens Ønske den første, der stedtes til Hvile inden Kirkens Mure. — I Følge hans Kirkebøger, der i det hele ere smukt førte, gjorde han i Sommeren 1629 en Rejse til Amsterdam og 1626 og 1630 mindre Udflugter til Lund. Han var gift med Anna Akselsdatter, der overlevede ham; en Søn Aksel Nielsen forekommer som Student 1625. N. M. A. beklagede sig 1633 over, at Renteskriver Kristoffer Iversen havde forsømt at tilskikke N. M. A.s Søn, der var uden Lands, nogle Penge, som Faderen havde bedet Renteskriveren at besørge til Sønnen, hvorfor denne havde lidt stor Skade ved den skete Forsømmelse. Kristian Fris og Klavs Daa befaledes 21. Okt. at adskille Parterne ved Dom eller i Mindelighed, men 30. Jun. 1634 maatte Borgmester og Raad i København afgøre Irringen. N. M. A. havde nogle Ejendomme i Hovedstaden ¹⁾. — Hans øvrige Levnetsomstændigheder skulle ikke gentages her; kun skal endnu fremhæves den storartede Forfattervirksomhed, som han i sin Embedstid som Holmpræst udfoldede. 1617 oversatte han *Enchiridion biblicum* Leonhardi Hutteri, tilegnet Rigsadmiral A. Skel; 1619 blev Luthers Om at fly for Pest og Pestilense udgivet; 1622: Husholdningskalender og Melanktons *Loci communes*; 1624: Kort Hus- og Skibspostil, mesten Dels af Luthers Postille sammendragen, „efter Øvrighedens Befaling, ikke uden stor Umage og megen Nattevagt“; 1625 foruden: Skæmt og Alvor, endvidere: Beretning paa Rim om Tegn, skete i Danmark og Norge, og: Filip Kegels Aandelige Vejviser til det himmelske Fædreland; 1626,

¹⁾ Kbh. Dipl. V, 206. I, 637. III, 38. Sj. Tegn. XXVII, 191. XXV, 211, 313. Volt, Diar. 640. Kirk. Saml. 3 R. I, 430, 483.

7. Okt. fik han 10 Aars Eneret paa (ovennævnte?) Postille og Privilegium paa den reviderede Apokalypsisforklaring, der udkom 1627; 1628 fik han 10 Aars Eneret paa Chronologia sacra (af Filip Nikolai) paa Dansk, revideret, og paa Luthers større Katekismus, der udkom 1629 tillige med: Om Gog og Magog. 1631 havde han fuldendt et historisk Værk, som de fleste Professorer undskyldte sig ved at censurere; 1633: Medicin- eller Lægebog og: Luthers Advarsel til tyske; 1635: Avgustins Haandbog om Kristi Beskuelse; 1636: Den hellige Bernhards Meditationes. 1638: Ny Husholdningskalender. Desuden talrige nye Udgaver af Husholdningskalenderne, Lægebogen og andre Skrifter ¹⁾).

616. 1639—42. Anders Andersen Ringkøbing. 15. Maj 1639 skrev Kongen: „Jeg haver set mit Memorial igennem paa dem, som her i disse Dage haver prædiket, saa og iblandt dem, jeg tilforn kendt haver, og befundet, at Hr. Anders (Sognepræst i Varde, forhen i Henne) bedst kan betjene her paa Slottet.“ Der blev hurtigt truffet en anden Bestemmelse: 29. Maj blev A. A. R. ansat ved Holmens Kirke fra Paaske at regne, „da vi gjerne saa en Person at have, hvis Gaver og skikkelige Liv og Levnet os vel er bevidst“. Kollats fik han 8. Nov. I Besolding, (til Husleje) og i Genant fik han det samme som Formanden foruden den halve uvisse Indtægt; den anden Halvdel, som Formanden havde i Efterløn, fik A. A. R. ogsaa i 1641, mod at overlade N. Mikkelsen Vikariatet i Lunde Kapitel, der jo var tillagt Embedet til Brød og Vin; men dette faldt A. A. R. „for højt“, hvorfor han til Brød og Vin fik 50 Dlr. af Kirkens Rentepenge, saa længe Formanden levede. Han benævnes udtrykkelig „Provst over H. Maj:s Skibspræster“. 1. Jun. 1641 kreeredes han af Hans Svane til Magister; s. A. ønskede han Klokkerens Hus, men 17. Maj 1642 udnævnes han til Biskop i Vendelbo Stift og aabner saaledes Rækken af de mange Holmens Sognepræster, som have

¹⁾ Ny kirk. Saml. VI, 588. Rørdam, And. Arrebo I, 92. Rosenberg, Aandsliv III, 380. Ny kirk. Saml. I, 127. Werlauf, Antegnelser 45. Stolpe I, XLII. Sj. Reg. 18, 143. 263. Bruun, Kolbh. 231. Gjellerup, Jersin 129. Se desuden Nyerup og Krafts Litt. Leks. og N. M. Petersen, Litt. Hist. III. D. Mag. 5. R. I, 68. 206.

besteg et en Bispestol. Han var født 1. Okt. 1597 og hensov 11. Okt. 1668¹⁾).

617. 1642—64. Niels Kristensen Spend havde været Sognepræst 1629—42 i Sæby, da han 15. Jul. 1642 udnævntes til Sognepræst paa Bremerholm og Provst for Skibspræsterne fra Paaske 1642 at regne. Han „so'r“ 1. Jul.; Kirkebogen begyndte han at føre 3. Jul., „da jeg indtraadte i Embedet“. Bestallingen, som han først fik 1646, fastsætter hans Lønning som Formandens; i Stedet for de tidligere tilstaaede 50 Dlr. fik han 1643 70 Dlr. af Bøsserne til Brød og Vin, dog skulde han give Kapellanen Søren Kristensen en Part deraf. S. A. lod H. Maj. paabyde, at der „skulde være Froprædiken og Brudevielse i Holmens Kirke om Søndagen og Børn at døbe om Onsdagen og Fredagen med Sakramenternes Forrettelse, paa det at Tjenesten om Søndagen ikke skulde forlænges“. 15. Maj havde N. K. S. taget Magistergraden. 1644 døde Superintendenten paa Gulland, og Rygtet fortalte, at N. K. S. skulde være Bisp i dette Stift, hvorfor Erik Eriksen Pontoppidan skyndte sig at søge Holmens Sognekald; men hverken den ene eller den anden blev befordret. 20. Jul. 1645 skrev N. K. S. i Holmens Kirkebog: „Herefter følger de døbtes Indskrivelse paa en anden Manére, efter K. Maj.s naadige Befaling (af 20. Maj 1645) om Faddere ogsaa at antegne, saa at midt paa Bladet findes Faders og Moders og Barns Navne med Dagen etc.; i første Kolumna Karlfaddernes, i sidste Kvindfaddernes Navne“. 1646 befaledes Prædikanterne ved Holmens Kirke forsøgsvis ved selve Nadveruddelingen at minde Altergæsterne om, hvad de modtog, hvilken Uddeling før var sket stiltiende; senere indførtes den nye Skik i hele Riget. 1647 udgav N. K. S. til Brug for sin Menighed en lille Bønebog, hvori findes mange af de endnu i Brug værende Kirkebønner. 1655 besværede nogle af Tøjhusets Folk sig over, at M. Niels havde forsømt sin Tjeneste i den farlige (Pest-) Tid, hvilket Forhold Aksel Urne nøjere undersøgte. 1656 fik N. K. S. Bekræftelse paa sin Bestalling af 1646 og døde Nyaarsdag 1664.

¹⁾ Breve IV, 236. Kbh. Dipl. V, 216. 233. 780. III, 195. Klæd. 1639. Ny kirk. Saml. I, 502. VI, 112. Resen, Inscript. 184. Sj. Tegn. XXVII, 191. Pers. Tids. IV, 52. D. Saml. I, 339. 2 R. II, 97. Giessing, Jubell. I, 289. Jydsk Saml. V, 96.

Han var født 17. Marts 1594 og gift med Anne Lavritsdatter, Enke efter hans Formand i Sæby Jens Akselsen Bjørn. 1664 havde Anne, sal. M: N. K. S.s, 2134 Dlr. til gode hos Kongen; hendes Husbond havde ejet en Del Huse og Grunde i København¹).

618. 1621—(28). Jens Andersen Aalborg blev Holmens Kapellan fra Paaske 1621 med 50 Dlr.s Løn (Side 404). 1625 anføres hans Genant (af 30 Dlr.s Værdi), og 1626 havde han 70 Dlr. i Løn. — 1614 nævnes en J. A., Hører ved Vor Frue Skole; dette er vel vor J. A. A., som dernæst 1617, 24. Jun.—1621, 24. Jun. var Præst ved Vartov Hospital. Han var gift med Karen Hansdatter (født 1602) og maa være død i 1628, da hans Enke snart efter gifter sig igen²).

619. 1628—(43). Søren Kristensen Aalborg var født 1591, blev personel Kapellan i Aalborg 1622 og antoges 25. Marts 1628 til Kapellan ved Holmen med 70 Dlr. (1634 med 130 Dlr.) i Løn. Da han hidtil selv havde bekostet Brød og Vin til de syge, han besøgte, befaledes Holmens Admiral 1643 at give ham Erstatning derfor. S. A. blev han Sognepræst i Lyderslev-Frørslev, hvor han døde 1654, „Legemet af Prædiken mat og træt, af dette Liv nøjsom og mæt“. Han var (18. Sønd. eft. Trin. 1629) gift med Karen Hansdatter, Jens Andersen Aalborgs Enke (død 1657)³).

620. 1643—(55). Mads Hansen Mariager blev 1643 (øverste) Kapellan (130 Dlr.), efter i nogle Aar, fra 10. (eller

¹) Klæd. 1642—55. Ny kirk. Saml. I, 507. Best. Prot. III, 325. Sj. Tegn. XXVIII, 6. Volf. Diar. 619. Breve VI, 36. 157. Pers Tids. IV, 56. Gjellerup, Jersin 211. D. Mag. 4 R. V. 36. Resen, Inscrp. 184. Wiberg II, 188. Afregn. A, 29. Kbh. Dipl. III, 265. 289. 449. V, 624. 702. 712. I, 732. 734. 764. II, 812. 841. ²) Klæd. 1621—27. Sj. Reg. 18, 21. Rørdam, Univ. III, 730. Rentek. 1872, 180. Af hans Børn nævnes i Kirkebg.: Anders (1621), Hans (1624) og Anne (1627). ³) Klæd. 1628—42. Sj. Tegn. XXVIII, 6. Ny kirk. Saml. V, 178. Hans Børn vare: Karen (1633), Hans (1635), Søren (1637), og Jens (1641). Kirkebg.

22.) Sept. 1637, at have været nederste Kapellan. Endnu i 1649 staar han i Regnskaberne som Kapellan og skal være død 1655. — I Mariager havde han i sin Ungdom forført en Pige, men kunde trods gentagen Anmodning ikke faa hende til Ægte. I København, hvor han som studiosus var Mester A. Bentsvingers Pædagogus, maatte han 4. Jan. 1637 af samme Grund troloves med Kapellan Søren Kristensens Amme ved Navn Anne Nielsdatter; de viedes Septuagesima næstefter. Til et af deres Børn lod Kongen sig indskrive som Fadder. 1647 fik Hr. Mads et — senere kasseret — Skøde paa en Grund ved Holmens Port¹).

621. 1637—43. Mads Hansen Mariager, nederste Kapellan. Levnetssløb 620.

622. (1643)—44. Hagen Bentsen blev (nederste) Kapellan omtr. 1643 og døde Mikkelsdag 1644. Han var gift med Karen Jensdatter²).

623. 1644—49. Aksel Jensen Bjørn (Ursin) var Søn af den i Levnetssløb 617 omtalte Jens Akselsen B. og bestilles Mikkelsdag 1644 i H. Bentsens Sted; 16. Okt. ordineredes Hr. A. Hansen Ursin, A^o ætatis 29, kaldet af Hofmester K. Ulfeldt. Til Løn fik han 130 Dlr. Som Kapellan forekommer han i Regnskaberne til mindst 1647; netop d. A. fik han som „Kapellan ved Holmens Kirke“ Skøde paa en Plads ved Holmens Port, og 3. Sønd. eft. Trin. 1648 døbtes hans og Hustru Mette Thomasdatters (Mummes) Barn Elsebe i Holmens Kirke. Det er ogsaa først 22. Jun. 1649, at hans Eftermand i Kapellaniet, Kristen Nielsen, kaldes fra Tugthuset til Holmens Kirke. A. J. B. maa saaledes først omtr. 1649 være bleven Sognepræst i Børg-

¹) Klæd. 1637—49. Wiberg II, 194. 196. Kirkebg. anfører Børnene: Søren (1638), Barbara (1640), Niels (1642), Anna (1643), Jakob (1644), Beata (1645), Kristian Frederik (28. Apr. 1647; som Fadder Christianus quartus) og Berete (1648). Kbh. Dipl. III, 290.

²) Klæd. 1644. Wiberg II, 196.

lum-Fureby-Vejby; han døde 1691, efter at have giftet sig anden Gang med Inger Povlsdatter ¹⁾).

2.

Skibspræster.

Holmens Sognepræst var Provst for Skibspræsterne, som ogsaa høre til K. Maj.s Tjenere paa Bremerholm. Inden deres Antagelse som Præster underkastedes de en Prøve. 1628 fik Sjælands Biskop Befaling til at lade de Personer, som skulde være Skibspræster, høres i Holmens Kirke og derpaa kaldes af „Sognemændene“, nærmest repræsenterede af Holmens Befalingsmand og nogle Skibs-officerer. 1635 blev et Præsteæmne endog hørt af Rigens Admiral, de anwesende Rigens Raad og visse Skibskap-tejner, at erfare, om hans Gaver saaledes vare, at han dygtig kunde kendes, Menigheden paa Holmen (som Skibs-præst) at forestaa. Der maa den Gang være fulgt samme Fremgangsmaade som noget senere (1666), da 4 studiosi hørtes i Holmens Kirke, og det paalagdes Censorerne, at hvis disse Personer med Gaver saa benaadede befandtes, at de til at være Skibspræster vare dygtige, da skulde dem lovligt og sædvanligt Kaldsbrev gives, hvorefter de siden Rigsadmiralens Kollats vilde have at søge. Som oftest udtog Bispen af de i København tilstedeværende studiosi eller tjenstledige Præster, hvad der kunde bruges til Skibspræst; dog maatte ingen københavnsk Kapellan udskrives ²⁾).

¹⁾ Klæd. 1644—49. Ny kirk. Saml. I, 510. Kbh. Dipl. III, 289. Wiberg I, 248. ²⁾ Sj. Tegn. XXIV, 69. XXV, 420. Kirkebg. Lützov 222.

Nedenstaaende Tavle viser det omtrentlige Antal af Skibspræster, som i de angivne Aar kunne paavises at at have været i kgl. Tjeneste:

Aar.	Skibspræster i Tjeneste.	Aar.	Skibspræster i Tjeneste.
1588	1	1629	10
1599	2	1630	15
1607	5	1635	13
før 1613	6	1640	14
1620	2	1642	17
1624	3	1644	16
1627	10	1645	13
1628	14	1647	12

Efter Antagelsen maatte Skibspræsterne ved Ud-kommando sørge for en vis Ekvipering. 1657 mente en Skibspræst, at der til fornøden Udrustning hørte: en Skibskjortel, Sengklæder, Linklæder, en Bibel og en Alterbog. Præsteregningen over, hvad der 1619 var leveret Skibspræsterne paa tre ostindiske Skibe til Bøger og andet til Gudstjenesten henhørende, beløb sig til 71 Dlr. — Af „Skibsprædikanterne“ fik nogle Aarsløn, andre derimod Maanedsløn. 1607 havde en Skibspræst aarlig til Pension 40 Dlr., til Ildebrand 12 Dlr. og desuden en Hofklædning. Senere modtog en Skibspræst 100 Dlr. i aarlig Løn, som 10. Dec. 1629 forbedredes til 130 Dlr. Desuden fik han Offer om Bord. 1. Jun. 1623 oppebar Hr. Mads Rasmussen, Skibspræst paa det ostindiske Skib Perlen, sit Pinseoffer paa den spanske Sø: „da tænkte jeg paa min Frelasers Ord, Luk. 5: Far ud paa Dybet! hvor Peter skulde hente Velsignelsen, at mig fattige Guds Tjener skulde da paa det dybe Vand og stolte spanske Sø gives mit første Offer“. 1619 celebredede Jens Munk under sørgelige Omstændigheder den hellige Juledag om Bord paa Enhjørningen; der blev holdt Prædiken og Messe, „og efter Prædiken ofrede vi

Præsten, Hr. Rasmus Jensen, efter gammel Vis, hver efter sin Formue; enddog at Pengene vare ikke mange blandt Folket, saa gav de dog, hvad de havde, en Part gav hvide Ræveskind, saa at Præsten fik til at fodre en Kjortel med¹⁾.

Naar Skibspræsterne ikke vare til Skibs, var det deres Pligt at prædike for Vagtholdet paa Holmen om Søndagen, at katekisere hver Lørdag fra Kl. 12 til 2 med Skibsdrengene og ellers hjælpe Sognepræsten ved ekstraordinære Lejligheder. Deres Kaldsbrev paalagde dem endvidere at være Skibspræst, naar og hver Gang det befaledes dem at følge med. Om Bord havde de baade at prædike og administrere Nadveren, hvorfor der anvistes dem Beløb til Kirkebrød og Messevin. Enhver om Bord var befalet at vise Guds frygt og møde til Prædikenen eller Postillæsningen Søndag og Onsdag og til Morgen- og Aftenkor. Ved Prædikenerne kunde Niels Mikkelsen Aalborgs omtalte Skibspostil gøre god Nytte; de selvgjorte kunde være af forskellig Godhed. Den ovenfor nævnte Hr. Mads paa Perlen holdt 1624 ved Det gode Haabs Forbjerg en Juleprædiken, hvori han tog sig til Indgang og exordium af Stedets Navn Anledning og førte da Folket til Gemyt den Havn, som omtales i Apostl. Gærn. 27, 8, og som kaldes God Havn: at Gud, som lader sine vel havne, vilde ikke lade deres „Haab“ slaa fejl og føre enhver hjem til sit Fædreneland; eller, hvo af dem Gud vilde hjemkalde paa denne lange Hjemrejse, til det himmelske Hjem: at den almægtige Gud dem udi „det gode Haab“ indtil Enden vilde bestyrke, at komme til det forjættede Fædreneland heroventil i Himlen, hveden

¹⁾ Hübertz, Aarhus II, 148. Schlegel, Saml. I, 2, 188. Klæd. 1592. 1607. 29. Rentek. 1872, 96. Sj. Tegn. XXIV, 349. D. Mag. I, 105. .Navig. Septr. 35.

vi forvente Frelseren Jesus Kristus. — Mere bekendt er Hr. Niels'es Ligprædiken paa Nordlandsrejsen 1599; Talen havde i det mindste den Dyd, at den var kort. — Om Bord maatte Præsten holde Maaltid „offuen paa“ og lade sig nøje med samme Mad, som Mandskabet „indscaffedes“; i Fad med ham vare Skipperen, Styrmanden, Bartskæren og Skriveren. Til Skibs havde Præsten en „Dreng“ til Opvartning ¹⁾).

Var en Skibspræst fæstet for Maanedspenge, fik han, naar Togtet var endt, sin Afsked og havde intet mere at fordre af Kongen; tjente han derimod for Aarssold, blev han efter Togtets Afslutning i Tjenesten og oppebiede bedre Tider; 1628 blev det lovet Skibspræsterne, at de naar de havde tjent paa to Aars Tid, skulde promoveres til et andet Kald. Og virkelig bleve enkelte Skibspræster efter endt Tjenestetid forfremmede til Landsbykald ²⁾).

Et Blik paa vore Skibspræsters Liv og Levnet vil snart bringe os til den Erkændelse, at vi altfor ofte have Mennesker for os, der havde ført et forfejlet Liv, og som ikke havde kunnet opnaa nogen anden Stilling i Samfundet. Felt- eller Skibspræst kunde enhver studiosus blive, selv om alle andre Sunde vare tillukkede for ham. Fandtes der ogsaa enkelte Skibsprædikanter, der havde opnaaet Magistergraden, saa vare de desto flere, som for Fødens Skyld havde maattet standse paa Studiernes Vej. Saaledes skrev en Kristen Andersdatter i Aaret 1620: „Efterdi min Husbonde blev udtagen blandt de 100 Studenter (paa Kommunitetet) til Kongens Skibstjeneste 1607 at sejle paa det cypriske og candiske Farvand, saa meget

¹⁾ Nielsen IV, 108. Garde, Efter. I, 70. 97. 120. Holm. Art. D. Mag. I, 110. 4 R. II, 395. Sj. Tegn. XXII, 288. Breve III, 95.
²⁾ Sj. Tegn. XXIV, 69. Under Tiden blev det paalagt Købstæderne at skaffe Skibspræster; disse lønnes da al Tid i Maanedsvis. Hübertz, Aarhus II, 148. Kinch II, 811.

ung, at han en 6 Aars Tid var Præst, førend han fik Skæg paa Hagen, haver han sig nu igen til sin Studering forføjet udenlands, saa jeg sidder nu med mine fattige, smaa Børn enlig og elendig, mere, end om jeg var en ret Enke¹⁾.

624. 1585—95. Jakob Heinødsen (Hindsen, Hansen) var vel personel Kapellan 1579 i Rønninge-Rolfsted, studerede udenlands, men tilsatte sin Arv derpaa, blev derfor 20. Sept. 1585 Skibspræst, men afskedigedes Mikkelsdag 1595. Næste Aar havde han to Retssager for Vold med Skibspr. Niels Olsen; i en Bog havde han ogsaa talet „Herrerne“ i Rigsraadet for nær. 1599 forsyndede han sig grovelig med nogle Kvindfolk og skulde stævnes for Herredagen i Bergen²⁾.

625. 1596. 99. Niels Olsen var Skibspr. 1596, da han havde Sagen med Hr. Jakob; 1599 nævnes han 31. Okt. blandt de to Skibspr., hvis Genant bestemmes. Det er da sikkert den Hr. Niels, der paa Kongens Nordlandsrejse holdt sin berømte Ligtale over den hollandske Styrmand, mente, at de Folk nok ikke vare kloge, siden de vilde sejle saa langt, og endelig havde Sammenstød med Skibskatten, der dog maatte vige³⁾.

626. (før 1603). Jordan Hansen havde været Skibspr., da han 1603 blev Sognepr. i Vestenskov Kapel, og døde 1607⁴⁾.

627. 1607. Magister Kristoffer Olufsen (Tønsberg, Norbagge) „Præst her i Byen, var Skibsprædikant med Stjærnen fra København og ad Italien fra 29. Marts 1607 til 17. Okt., da han forløvedes“. Han var død 1613 og havde vel 1596 været Præst paa Andenæs i Norge⁵⁾.

628. 1607. Jens Olufsen Islænder, en Student, som Dr. Hans Resen efter K. Majs Befaling havde forordnet at følge K. Majs Orlogsskib Trost til Grønland, fik i Maj 1607 (forud?) 10 Dlr. og Klæde (K.)⁶⁾.

¹⁾ Tr. Lund, indre Hist. V, 353. Fynsk Saml. VI, 37. Rørdam, Univ. III, 346. ²⁾ Wiberg II, 689. Ny d. Mag. I, 141. Sj. Teg. XVIII, 460. Rørdam, Univ. IV, 412. 414. Ny kirk. Saml. V, 72. 76. 83. N. Rigsr. III, 568. ³⁾ Rørdam, Univ. IV, 414. Sj. Reg. 14, 228. D. Mag. 4 R. II, 391. 395. 309. ⁴⁾ Wiberg III, 529. ⁵⁾ Klæd. 1607. Dette Regnskab betegnes i dette Afsnit i Teksten med „K“. N. Rigsr. III. 449. Rørdam, Univ. III, 724. ⁶⁾ N. Rigsr. V, 264?

629. 1607. Mads Kristensen var 9. Maj—5. Sept. 1607 Skibspr. paa Leoparden paa en Rejse fra København til Vardøhus (K.).

630. 1607. Jens (Nielsen) Hvid fik 1607 som Skibspr. udbetalt 40 Dlr. i Løn, 12 Dlr. til Ildebrand foruden Klæde (K.). 1610 var han Sognepr. i Egebjerg, men afsættes 1620. Søn af Bispen Niels Hvid i Lund¹⁾.

631. (før 1610). Jens Povlsen (Sascerides) skal have været Skibspr. og blev 1610 Sognepr. i Gyrstinge og Flinterup og 1623 i Malmø. Se Levnetsløb 692²⁾.

632. (1611?) 13. Povl Terkildsen, Skibsprædikant, fik Kongebrev 20. Jul. 1613 til Skaanes Bisp om at blive hjulpet til et Kald. — P. T. var 1595 Hører ved Frue Skole, anklagede sin Rektor for Konsistoriet, men overbevistes om Lejermaal og forvistes Skolen³⁾.

633. (1611?) 13. Kristen Petersen (Storm, Stavanger) fik 20. Jul. 1613 som Skibspr. Brev om Hjælp til Kald af Sjælands Bisp. 11. Nov. 1629 afsejlede han med de ostindiske Skibe⁴⁾.

634. (1611?) 13. Anders Andersen (Kolding), Skibspr., skulde 20. Jul. 1613 forhjælpes til Kald i Sjælands Stift. Søn af Bisp Anders Mikkelsen Kolding i Bergen; døntes 1608 i Aarhus for Mishandling af en Pige. 1617 var han Præst i Bergenhus Len og befalede at betale en Gæld, han havde stiftet i Tours⁵⁾.

635. 1611—13. Iver Kristensen (Holm), Hører ved Ribe Skole 1591—1602, studerer dernæst ved Københavns Universitet, bliver 1603 Kapellan ved St. Katarine i Ribe, gifter sig 1609 med Raadmandsenken Karine, var 1611—13 Skibspr., fik 20. Jul. 1613 Brev om at forhjælpes til Kald i Sjælands Stift, men blev derpaa atter Kapellan i Ribe og døde 1635⁶⁾.

636. (1611?) 13. 18. Kristen Henriksen, Skibspr., skulde ogsaa forhjælpes 1613 af Sjælands Bisp⁷⁾. Han brugtes 25. Okt. 1618 paa de kgl. Skibe (M.).

¹⁾ Wiberg I, 294 ²⁾ Wiberg I, 506. ³⁾ Sj. Tegn. XXI, 30. Rørdam III, 719. ⁴⁾ Sj. Tegn. anf. St. Kirk. Saml. 3 R. V, 349. Denne Kilde betegnes fremtidigt med „M“. ⁵⁾ Sj. Tegn. a. St. Rørdam III, 221. N. Rigsr. IV, 645. Levnetsløb 651. ⁶⁾ Sj. Tegn. a. St. Kinch II, 320. ⁷⁾ Sj. Tegn. a. St.

637. (1611?). 14. Peter Ernstsens, der nogen Tid havde ladet sig bruge som Skibspr., skulde Bispen i Oslo skaffe Kald¹⁾.

638. 1618. Hans Nielsen (Roskilde) skal have været Skibspr., ordineredes 25. Okt. 1618, hvorefter han blev Kapellan i Kornerup-Svogerslev; døde 1644²⁾.

639. (1619)—20. Rasmus Jensen var 1619 Skibspr. paa Enhjørningen under Jens Munk (Side 414); 23. Jan. 1620 gjorde han, siddende i sin Køje, sin sidste Prædiken for Folket og døde 20. Feb.³⁾.

640. 1620—(22). Niels Jensen (Fionus) blev 31. Maj 1620 Skibspr. (M.) og var det endnu 1622 med 100 Dlr. Løn (K.). Se Levnetsløb 705.

641. 1621—(22). Anders Jakobsen var 1621—22 Skibspr. (100 Dlr.). (K.).

642. (1621) (22). Niels Nielsen Hornum(?) var 1621—22 Skibspr. (K.). Blev han Sognepræst i Øster-Hornum og døde o. 1646, Søn af Formanden Niels Eskildsen?⁴⁾.

643. (1621)—26. Søren Knudsen var Skibspr. fra 1621 til 9. Feb. 1626, da han døde. Han sejlede 1625 med Hummeren (K.), boede i Studiestræde og fik 1624 Barnet Sidse døbt⁵⁾.

644. 1621. Anders Madsen (Helsingør) var 24. Maj 1621 Skibspr., maaske dog ikke paa kgl. Skibe. (M.).

645. (1623). Peter Hansen (Halmstad) var vel o. 1623 Skibspr. paa de kgl. Skibe. (M.).

646. 1623—(27). Kristen Kristensen (Jungshoved) blev 23. Apr. 1623 Skibspr. paa Kongens Skibe (M.). 1625 fungerede han paa Den sorte Rytter og paa Nældebladet; 1627 paa Hummeren, Flensborg, Gribben og to smaa Jagter (K.).

647. (1623)—31. Peter Hansen (Kærteminde) var 1612 Student fra Kærteminde, dernæst Rektor i Svendborg, 1619 Sognekapellan i Skovlænge-Gurreby. Anføres fra 1623 som Skibspr., var 1625 paa Svanen, bestemt til Vesper, 1627 paa Rytteren og Fides samt paa Lindormen (K.). 11. Nov. 1629 skal han være afsejlet til Ostindien (M.), men i al Fald forløvedes han Paaske 1631 som Skibspr. og promoveredes til

¹⁾ N. Rigsr. IV, 516. ²⁾ Wiberg II, 246. ³⁾ Navig. septent. 35. 39. ⁴⁾ Wiberg I, 679. ⁵⁾ Kirkebog.

Gulland (K.). 1623 havde han boet ved Kærlingebrønden og fik Barnet Hans døbt; 1628, i Studiestræde, døbttes Kristine. Paa Gulland blev han Præst i Ejsta-Sproge og døde Dec. 1657. Sønnen blev Studiosus, men af Datteren fik han ingen Glæde¹⁾.

648. (1625). (26). Knud Kristensen var 1625 og 1626 Skibspr. (K.).

649. 1626—31. Niels Rasmussen (Bagger, Randers) ordineredes 3. Maj 1626 (M.) og var Skibspr. til 19. Dec. 1631, da han døde. 1627 betjente han Svanen, Nældebladet og Havhesten; senere 4 Galejer (K.).

650. 1626—32. Kristen Mikkelsen (Sejling) var 1620 Medtjener i Akerøens Præstegæld i Romsdalen, men blev afsat, da han forsaa sig med sin Fæstekvinde; maatte 1621 søge nyt Kald. Antoges 10. Okt. 1626 til Skibspr. og forløvedes 6. Jan. 1632 (K.); han kan da ikke være kommet 18. Dec. 1631 ad naves (M.), men var 4. Dec. 1631 kaldet til Sognepræst i Havdrup-Skændsved, hvor han døde 1656²⁾.

651. 1626. Anders Sakse var 1626 Skibspr. (K.). Er han den samme som A. A. Kolding, der ogsaa kaldes Saxosonius. Se Levnetsløb 634.

652. 1627—30. Daniel Bartolomæussen (Bertelsen, Krop) kom e lecto ad naves regias 25. Apr. 1627 (M.) og forløvedes 27. Okt. 1630; 1627—28 var han om Bord paa Rafael, Gabriel, Viktor og Fides. (K.). 13. Nov. 1630 blev D. Krop ikke Skibspr. (M.), men Kapellan ved St. Mikkelskirke i Slagelse og derpaa Sognepræst i Rerslev og døde 1660³⁾.

653. 1627—30. Jens Knudsen (Vestervig) antoges 16. Maj (24. Jan. M.) 1627, var s. A. paa Viktor, Hektor og Postillion og døde 23. Marts 1630 (K.).

654. 1627—30. Klavs Bertelsen (Stenderup) ordineredes 3. Avg. 1627 ad regias naves (M.) og betjente Svanen 1628; var Skibspr. til 1. Jan. 1630 (K.), hvorpaa han blev Kapellan i Slangstrup-Uvelse. 14. Apr. 1637 tillodes det Kapellan K. B., der „tilforn i langsommelig Tid havde været

¹⁾ Kirkebg. Wiberg III, 113. Lemke, Visby Herdaminne 305.

²⁾ Wiberg I, 556. N. Rigsr. V, 97. 161. ³⁾ Wiberg II, 593. III, 124. M skælner mellem D. Krop og D. Bertelsen.

Skibspr.“, at lade sig høre i Ude- og Oppesundby, og da hans Gaver „befaldt“ Bønderne der, blev han deres Sognepræst og døde 1665¹⁾.

655. 1627—30. Kristen Hansen (Stenderup) antoges 19. (M. har 16.) Sept. 1627, tjente d. A. paa to K. Maj.s Skibe og 1628 paa Viktor og forløvedes 3. Apr. 1630 (K.). Han blev (28. Okt. 1629?) Sognepræst i Vejen-Læborg, 1651 Provst og døde 1655.²⁾

656. 1627—(29). Peter Kristensen blev 21. Sept. 1627 Skibspr. (M., der benævner ham Fjeldsted,) og anføres til 1629 som saadan; 1627—28 var han paa Patientia og paa Spes. 28. Jul. 1630 antages en P. K. og er Skibspr. Tidsrummet ud (K.). — 1587 forekommer en P. K., som ikke opnaaede at blive Sognepræst i Herfølge-Sædder. (Levnetssløb 9). Ved 1631 var en P. K. Præst ved Børnehuset (K.); han jorredes i Helliggejstes Urtegaard³⁾.

657. (1627)—28. Anders Jørgensen var omtr. 1627 Skibspr. (K.). Se Levnetssløb 713.

658. 1628—29. Villads Andersen (Aalborg) fødtes 1593, deponerede 1618, var cantor regius, antoges 21. Marts 1628 til Skibspr. (M.), og hans Hustru Kirstine Nielsdatter modtog hans Pension for 1628, da han var om Bord paa Nældebladet. 10. Nov. 1629 forløvedes han (K.), da han 23. Okt. var blevet Sognepræst i Slangerup, uagtet Borgerne mente, at han ikke var lærd nok. Han døde 19. Marts 1637⁴⁾.

659. 1628—35. Jonas Andersen Skaaning (Sundhordlen) antoges 21. Marts 1628 og var s. A. Præst paa Hektor (M. K.). Han var en „fittig Samler af gamle Monumenter og Runeindskrifter til Dr. Oluf Vorm“, og fik 1629 Kanslerens Anbefaling til Odense Bisp om, at Præsterne skulde være ham behjælpelige at opspore Runemindesmærker. (M.). 1630—37 havde han et Præbende paa Søndmore, og 1633 be-

¹⁾ Sj. Tegn. XXVI, 179. Wiberg, III, 133, 221. ²⁾ Wiberg III, 493. — En Hr. Kristen var Kapellan i Ovre Ydre, betjente 1625 „dem i Helsingør“, ønskede at være Pestpræst, men henvistes Jan. 1626 til Skibspræst-Stillingen. Han drak sig fuld samme Dag, han havde været til Herrens Bord (Kirk. Saml. 3 R. I, 456. 463). ³⁾ Nielsen III, 386. ⁴⁾ Sj. Tegn. XXIV, 339. Breve (Molbeck) I, 70. Marm. Dan. II, 302. Wiberg III, 131.

faledes det, at han skulde forhjælpes til Volden Kald samme Steds, men Skibspr. vedblev han at være til 29. Dec. 1635, da han forløvedes. (K.). Han var 12. Maj af Kongen blevet udset til Successor i Braaby-Haslev, blev Sognepræst der og døde 1664. 1629 viedes han til Skipper Bent Svendsens Datter Maren, og 1633 døbttes deres Barn Hans, da de boede i Kanikestræde. Se Levnetsløb 687¹⁾.

660. 1628. Magister Lave Kristensen havde som Rektor i Horsens 1625 taget Magistergraden. 3. Maj 1628 blev L. K. Malmø Skibspr. cum litteris regiis (M.). — 30. Jul. 1630 antoges han (igen) og var Skibspr., saa længe Kongen levede (K.).

661. 1628. Peter Andersen antoges 17. Nov. 1628 til Skibspr. (K.).

662. 1628. Niels Jakobsen nævnes 1628 som Skibspr. (K.).

663. 1630—31. Hans Hermansen antages 14. Marts 1630 og forløves 28. Dec. 1631 (K.).

664. 1630—31. Jens Sørensen (Klimp, Viborg) antoges 13. Apr. (M. har 21.) 1630 og forløvedes 26. Jul. 1631 (K.), hvorpaa han blev Sognepræst i Røgen-Sporup, Provst og døde 1679²⁾.

665. 1630—33. Jens Hansen Brun (Helsingborg) antoges 14. (M. har 21.) Apr. 1630. 11. Marts 1633 efterlodes det ham, at han havde forset sig med sin trolovede; han maatte som tilforn være Skibspræst og i sin forrige Tjeneste. Alligevel forløvedes han 31. Avg. 1633. (K.)³⁾.

666. 1630—(47). Peter Kristensen. Se Levnetsløb 656.

667. 1630—(47). Lave Kristensen. Se Levnetsløb 660.

668. 1630—33. Henrik Boesen antoges 30. Jul. 1630 og forløvedes 24. Jul. 1633. (K.).

669. 1631—(39). Rasmus Andersen (Nakskov) antoges 5. Feb. 1631 og nævnes til 1639. (K.). 1636 anføres i Holmens Kirkebog et Par, der i Norge trolovedes af ham med

¹⁾ N. Rigsr. VI, 191. 530. VII, 304. Sj. Tegn. XXV. 418. 420. Wiberg I, 546. Kirkebg. ²⁾ Wiberg II, 682. ³⁾ Sj. Reg. 19, 82.

Sognepræstens Bevilling. — 3. Nov. 1642 antoges R. A. igen som Skibspr. og døde 25. Jun. 1644. (K.).

670. 1631. Oluf Jensen Morsing nævnes som Skibspr. under 9. Maj 1631. (M.)

671. 1631—36. Anders Olufsen var Kapellan i Fjælberg i Bergens Stift, men forsaa sig ved Lejermaal og fradømtes Kaldet; 17. Jun. 1631 tillodes det ham at søge nyt Kald, han blev Skibspr. 18. Jul. 1631 til 1636 og forskikkedes da „fra vor Skibsfaaede“ at betjene Annekssognene Odde og Ullensvang i Hardanger Len, hvis Sognepræst var suspenderet; men da denne atter blev indsat 1641, vilde A. O. ikke vige, hvorfor han dømtes fra dette og ethvert Kald. Men 1642 bevilgedes det ham i sin forrige Tjeneste at indtræde og Skibspræstes Bestilling forestaa, indtil han kunde faa et andet Embede. Skibspr. blev han da 17. Dec. 1642 og forekommer ogsaa 1643. (K.)¹⁾.

672. (1631)—37. Iver Andersen nævnes fra 1631. Han „kaldedes 12. Feb. 1637 til et Præstekald udi Fyn“, nemlig Søndør Næraa-Aarslev. J. A. var født 1597 og døde 1652²⁾.

673. 1632—(39). Otte Lavritsen ordineredes 23. Feb. 1627 og var nogen Tid Medtjener i Slangerup-Uvelse. „Imidlertid holdt han dansk Skole“ (M.). Som Skibspr. antoges han 19. Marts 1632 og forekommer endnu 1639. (K.)³⁾.

674. 1633—35. Bertel Lambertsen antoges 15. Marts 1633, men døde 23. Jan. 1635, og hans Hustru Dorette Jensdatter hævede hans resterende Besolding. (K.).

675. 1633. Niels Jørgensen antoges 1633 i Norge, forløvedes igen og fik 16 Dlr. for sin Tjeneste. 10. Apr. 1635 antoges han atter og forekommer indtil 1639. (K.). 17. Dec. 1646 fik Hr. N. J., som var kommen ned fra Gulland, Bevilling til at maatte kaldes til Kald, hvorpaa han 1. Maj 1647 bestilles for en Skibspr., men dør 3. Jun. 1648. (K.)⁴⁾.

676. 1633. Thorsten Lilje. I Marts 1633 omtales en Kapellan i Askevold i Søndfjord, Hr. T., som skulde føre et uskikkeligt Levnet med en Præsteenke; det maatte „ikke ustraffet bortgaa“. Men s. A. antoges Hr. T. L. som Skibspr.

¹⁾ N. Rigsr. VI, 323. VII, 215. 465. VIII, 6. 66. Sj. Reg. 21, 198.

²⁾ Wiberg, II, 495. ³⁾ Wiberg III, 133. ⁴⁾ Sj. Reg. 21, 577.

i Norge og fik ved sin Afskedigelse 16 Dlr. for sin Tjeneste. (K.).¹⁾

677. 1634—43. Niels Sørensen (Gullandsfar) var 1622 Præst i Vanlingbro-Sundre paa Gulland, da han dømtes fra Kaldet, fordi han mod Recessen havde modtaget en Ko i Begravelseshonorar og havde skrevet for Bønderne et Klageskrift over Lensherren. Dommen konfirmeredes af Kongen selv paa Visborg 7. Sept. 1624, men Hr. N. fik dog snart et „melior pastoratus“ paa Sjælland: en Skibspræstes Stilling, 8. Sept. 1634—Mikkelsdag 1643 (K.). 4. Okt. 1643 „sor“ han som residerende Kapellan i Rødovre (M.), i hvilket Embede han døde 1661 eller 1671²⁾.

678. 1635—(39). Anders Aagesen (M.). 4. Nov. 1634 fik han Kongebrev om, at han, der i Norge for nogen Tid siden havde forset sig med Lejermaal og endog havde taget den samme Kvinde til Ægte, og derfor ikke uden kgl. Tilladelse kunde admittes til Kald, nu maatte søge Kald andet Steds. 13. Feb. 1635 antoges han dernæst til Skibspr. og nævnes endnu 1639. (K.). 1637 fik „Hr. A. Hven (?) Skibspræst, udsejlet, hans uxor Anna“ Barnet Dorete Lisbet døbt³⁾.

679. 1635—39. Niels Jørgensen, se Levnetløb 675.

680. 1635—(36). Kristen Hermansen antoges 10. (M. har 15.) Maj 1635 og nævnes ogsaa 1636. (K.).

681. 1635. Jørgen Jakobsen. 20. Jul. 1625 havde Kongen befalet, at der skulde sendes en Skibspr. til Skibsbbygningen paa Lolland. Hr. J. J. fik 1635 Godtgørelse i Følge Rigsadmiralens Seddel, „formedelst han betjente Skibsfolkene, som bygte K. Maj.s Skib Den norske Løve udi Lolland“. (K.).⁴⁾

682. 1636—38. Sakarias Olufsen (M.) antoges 27. Apr. 1636 og forløvedes 5. Apr. 1638. (K.).

683. 1636. Anders Mogensen antoges 9. Maj 1635. (K.).

684. 1636—41. Jens (Hans) Olufsen (Ris) kom i Tjenesten 13. Maj 1636 (K.), kaldedes 15. Jan. 1641, 38 Aar gl., til Kapellan i Skælskør og blev siden Comminister i Egtslevmagle 1. Jul. 1646. (M.).⁵⁾

¹⁾ N. Rigsr. VI, 489. ²⁾ Lemke 425. Wiberg II, 682. Ny kirk. Saml. I, 509. ³⁾ N. Rigsr. VI, 708. Kirkebg. ⁴⁾ Sj. Tegn. XXIII, 83. ⁵⁾ Wiberg III, 83. Ny kirk. Saml. I, 505.

685. 1636—(44). Hans Mikkelsen. 1603 var en H. M. Stavanger Kommunitetsalumnus, men relegeredes et Aar for oprørsk Adfærd mod Rektor og det akademiske Senat. — 1636 var o. e. hæderlig Hr. H. M. begærendes at maatte nyde en Skibspræstes Besolding, indtil han til et andet Kald kunde kaldes. Det bevilgedes, mod at han lod sig bruge til Skibs. Han antoges 21. Maj 1636 og forekommer endnu 1644 som Skibspr. (K.)¹⁾.

686. 1636. (39). Anders Jensen Tisted (M.) blev Skibspr. 25. Maj 1636 og genfindes i 1639. (K.).

687. 1637—(47). Peter Rasmussen var 1635 personel Kapellan i Braaby-Haslev, da Kongen befalede, at der skulde ansættes en dygtig Person til Sognepræst der. Paa Bispens Rekommendation indsatte Lensmanden Hr. P. R. til Sognepræst; men denne beskyldtes af nogle Sognemænd for ikke at have gode Gaver eller være til Kaldet dygtig, hvorfor Kongen sendte en Skibspræst (Levnetsløb 659) did at betjene Kaldet og befalede, at P. R. i hans Sted skulde være Skibspr., om han af Rigsadmiralen og andre højtstaaende Censores fandtes dygtig nok til Menigheden paa Holmen at forestaa. 1. Dec. 1637 blev P. R. da Skibspr. (M.), men nævnes først i 1647 i Regnskaberne, da han fik Restseddel. (K.). Har han i Mellemtiden haft et andet Kald (M.); var det ham, der indtil 1646 var Kapellan i Helnæs-Sønderby? ²⁾.

688. (1637)—(47). Hans Nielsen Fakse (Strandhoved, Strandbo) skal 6. Okt. 1637 være sendt til Ostindien (M.), men allerede 1639 (og indtil 1647) forekommer han i Regnskaberne som kgl. Skibspr. (K.). 1640 blev Datteren Kirstine døbt og 1646 havde han og Hustru Anne Nielsdatter deres Niels til Daab. 1656 udgik Brev til Lensmænd og Bisp paa Fyn at være H. F., der havde været Skibspr. hos „vores Hr. Fader og os“, behjælpelig med at faa et Kald. 1658 gentages samme Opfordring, og der tillægges ham en Skibspræstes Løn af Nyborg Len, indtil han fik Kald ³⁾.

689. (1638)—44. Kristen Petersen (Vendelbo). Om ham fortælles 1638: „Efter Hr. Statholders Seddel om

¹⁾ Rørdam IV, 547. Sj. Reg. 19, 402. ²⁾ Sj. Tegn. XXV, 418. 420. 429. Wiberg I, 580. ³⁾ Kirkebg. Ny kirk. Saml. V, 677.

største Fornødenhed, examinandus et rediturus . . .“ (M.); han anføres dernæst som Skibspr. fra 1639 til 13. Okt. 1644, da han døde. (K.).

690. 1638. (39). Jens Sørensen blev 1. Apr. 1638 Skibspr. (M.) og forekommer ogsaa 1639 (K.). 1641 blev J. S. Due, (Student fra Slagelse 1633) Sognepræst i Gørlev-Bakkendrup. (M. har en J. Kristensen Due)¹⁾.

691. 1639—(48). Magister Hans Thomsen Skov (Roskilde). Han blev Student 1612, Rektor i Bergen 1615—17; blev Magister 10. Maj 1619 som Skolemester i Landskrone (1618—22), hvilken Plads han maatte forlade paa Grund af slet Levnet; blev dog 1623 udnævnt til nederste Kapellan ved Vor Frue Kirke i København, men da der var raderet i et af hans Testimonia, dømtes Kaldsbrevet forbrudt, og han relegeredes in perpetuum. Han udstod nu Ulejlighed i 7 Aar og kom i miserabel Stand, hvorfor han henvendte sig til Prins Kristian V, som tilskrev Universitetet om at pardonere ham. Dette skete ogsaa. Men først efter Biskop Resens Død befordredes han, idet han 30. Maj 1639 (M. har 5. Feb. 1640) blev Skibspr., hvortil han ordineredes 7. Nov.; han var det i denne Konges Tid, „en høj bedaget Mand“²⁾.

692. (1639)—44. Jens Povlsen (Dejell eller Diello, M.) var 1639 Skibspr. og døde som saadan 22. Avg. 1644. (K.). Se Levnetsløb 631.

693. 1640. Lavrits Hansen (Riber) ordineredes 1. Apr. 1640 i sit 37te Aar til (kgl.?) Skibspr. (M.). Var han Student fra Ribe 1624 og blev han Sognepr. i Nørre Gørding, Vemb og Bur?³⁾.

694. 1640. Henrik Jørgensen (Dystrup) ordineredes 18. Jun. 1640, 32 Aar gl., til (kgl.?) Skibspr.⁴⁾.

695. 1640—(47). Peter Madsen (København) ordineredes 23. Jul. 1640, 44 Aar gl., til Skibspr. (M.); forekommer som saadan 1642—47 (K.) og boede 1645 i Antoni-stræde⁵⁾.

¹⁾ Wiberg I, 457. II, 709. ²⁾ Pers. Tids. III, 140. Ny kirk. Saml. I, 502. Kirk. Saml. 3 R. I, 424. ³⁾ Ny kirk. Saml. I, 502. Wiberg I, 454. ⁴⁾ Ny kirk. Saml. I, 504. ⁵⁾ Sst. 504. Kbh. Dipl. VI, 321.

696. 1640—41. Hans Thomsen (Kolding) var Hører i Roskilde, ordineredes 31. Okt. 1640, 38 Aar gl., til Skibspr., men blev 23. Jun. 1641 Sognepræst i Jyllinge-Gundsømagle¹⁾.

697. (1641). „Hr. Jens N. Benløse, Skibspr., og N. N.“ havde 3. Marts 1641 deres Datter Anne Katrine til Daaben²⁾.

698. 1641—(47). Mikkel Rasmussen (Helsingør) ordineredes 17. Marts 1641 til Skibspr. (M.), 32 Aar gl., og forekommer 1642—47. (K.)³⁾

699. 1641—46. Kristen Sørensen Blok ordineredes 17. Marts 1641, 28 Aar gl., til Skibspr. (M.); 20 Jul. 1646 forløvedes han (K.)³⁾.

700. 1641—(47). Klavs Lavritsen Fris havde været Hospitalspræst i Oslo, blev 4. Avg. 1641 Skibspr., 36 Aar gl., (M.) og nævnes derpaa 1642—47. (K.)⁴⁾.

701. 1641—(47). Rasmus Hansen Fortunius (Parturius, M.) var født 1604, Søn af Professor Hans Rasmussen Skomager og Karen Vesseldatter; blev Student 1623, ordineredes 10. Avg. 1641 til Skibspr. (M.), anføres som saadan (K.) i 1642 og 1643, var med Grev Valdemar Kristian i Rusland 1643, men endnu 1647 afbetales ham Tilgodehavende (som Skibspr.) (K.). 1649 blev han Sognepræst i Everdrup, efter at han nogen Tid havde været Kapellan der. Han døde 1676⁵⁾.

702. 1642—44. Rasmus Andersen (Nakskov). Levnetsløb 669.

703. 1642. 43. Anders Olufsen. Levnetsløb 671.

704. (1642)—43. Mikkel Nielsen (København) var Hører ved Frue Skole i København, ordineredes 10. Apr. 1640 til Medtjener i Dalby-Tureby, blev derpaa Skibspr. (1642—43), forløvedes 5. Avg. 1643 (K.), gjorde samme Dag sit Jurament som Sognepræst i Havnelev „og hjalp sig saa vel hen af Guds Naade og lod sig nøje“. (M.)⁶⁾.

705. 1644. Niels Jensen antoges Paaske 1644, men døde 23. Okt. 1644. (K.). Se Levnetsløb 640.

¹⁾ Wiberg II, 44. ²⁾ Kirkebg. ³⁾ Ny kirk. Saml. I, 506.

⁴⁾ Smst. En Klavs Fris var Feltpræst og udgav (1630) Digtet Jubilum evangelicum. N. M. Petersen, Litt. Hist. III, 251. ⁵⁾ Rørdam, Univ. II, 643. Wiberg I, 329. Ny kirk. Saml. I, 506. ⁶⁾ Sst. 508. Wiberg I, 562.

706. 1644—(47). Magister Kristen Maltesen var Rektor i Halmstad, blev 1637 Magister, antoges 17. Jul. 1644 som Skibspr. og forekommer endnu 1647 (K.). 11. Avg. 1644 sor han (M.). 1645 boede han i Villem Fyrens Gang, og 1646 døbtes hans og Anna Frederiksdatters Barn Johan Malt¹⁾.

707. 1645. Kristen Jensen (Farsovius) blev 30. Jun. 1645 Skibspr. og forløvedes 5. Avg. 1645 (K.). Han ordineredes 2. Jul. Blev Præst i „Frederikstad i Skaane“, men mistede Kaldet for Drab. Fik Oprejsningsbrev og kaldedes 1652 til Krummerup-Fuglebjerger, men dømtes 1678 for Lejermaal fra Kjole og Krave. (M.)²⁾.

708. 1645—(47). Niels Hansen kom 2. Jul. 1645 ad classen regiam (M.) og fik 1647 Restseddel (K.).

709. 1647—48. Niels Jørgensen. Se Levnetsløb 675.

710. Anders Mikkelsen nævnes uden nærmere Tidsangivelse (M.).

711. Hans Mogensen ligeledes (M.). En H. M. var 1627—33 Kapellan i Maribo, men blev afsat for sine bestandige Stridigheder og fik 1641 Tilladelse til at prædike Tysk for Krigsfolket i Odense³⁾.

H.

Læremestre.

1.

Danske Skolemestre.

Oplærelsen af Holmens Ungdom i Børnelærdommen har hele vort Tidsrum været Regeringen magtpaaliggende.

¹⁾ Kbh. Dipl. VI, 294. Ny kirk. Saml. I, 510. Kirkebg. ²⁾ Wiberg II, 263. ³⁾ Wiberg II, 382. — Af kgl. Skibspræster efter 1648 nævnes i K.: Daniel Jakobsen, ant. 1. Maj 1649, forløvet 1. Maj 1650; Andreas Hansen Fabricius (i K. 1655—57); Peter Kristensen

Saaledes findes i Klædekammerregnskabet for 1592 en Udgiftspost paa 300 Dlr. og 55 Alen Engelsk til Skibsprædikanter og „Skoletingen“; — allerede ved denne Tid har der altsaa været lønnet en Skolemester ved Holmen. Dette bekræftes for en lidt senere Tid af Regnskabet for 1607, hvori der forekommer en Oluf Skoledegn med 4 Dlr.s Pengeløn. Men naar en kgl. Befaling af 17. Feb. 1619 til Sjælands Bisp maa anordne, at Pødikerdrengene paa Holmen skulle „blive udi deres Katekismo og Tilbords- og Frabords-Læsning instruerede“, tyder Nødvendigheden af et saadant Bud dog ikke paa Tilstedeværelsen af et fuldstændigt ordnet Skolevæsen ¹⁾. Det er først i Kapellan Hr. Jens Andersens Instruks af 1621, at det bestemmes: Naar Huset bliver færdigt, han skal bo udi, skal han stifte en Skole, derudi nogle Pødikere at informere udi deres Katekismo, Læsen, Skriven og initiis arithmetiarum, som siden skulle sættes til Mester Joris; for andres Børn maa han tage sin Ugeløn som andre danske Skolemestre. Selv om denne Skole er kommen i Gang, blev der dog faa Aar efter truffet andre Bestemmelser; og 17. Sept. 1628 fik „Holmens Skole“ sin Fundats og særegne Bygning. Kongen bevilgede Baadsmændenes Sygehus udi Bremerholms Laage til et Skolehus; Skolemesteren her skulde for en Portion Skipperkost informere 12 Pødikere ad Gangen i et Halvandetaars-Kursus i at læse og i nogen Maade at skrive, saa og Begyndelsen paa Regnekunsten. For hvert Barn, som „andre Forældre eller Formyndere“ vilde lade lære hos ham, skulde han have 2 Sk. danske ugenlig; desuden fastsattes Betaling for

Tiell paa Hannibal med Maanedsbesolding til 30. Avg. 1656; Kristen Nielsen fra 1. Jul. 1656 til 7. Okt. med Norske Løve (?) maanedsvist; Lavge Hansen, samtidigt, med Lindormen (?); og Lavrits Jensen med Graa Ulv, ogsaa maanedsvist. Endvidere betales i Jun. og Jul. 1657: Mogens Olsen, Mikkil Hansen, Sten Mikkelsen (paa Frederik) og Aksel Jakobsen. ¹⁾ Sj. Tegn. XXI, 373.

Klokkeringning og for „Syngen for Lig“, hvoraf dog Skolebørnene ogsaa havde nogen Indtægt, som anvendtes til det Papir, de brugte. Holmens Admiral og Sognepræst beskikkede Skolemesteren, som stod under Tilsyn af Holmens Præsteskab. — Derefter „blev Hr. Anders Jørgensen, Skibspræst, af ædle og velbyrdige Sten Vilumsen indsat at være en Skolemester, og den 9. Dec. tog han under sin Disciplin 12 (navngivne) Pødikere“, hvoraf en, Ole Olesen, var „afløben“ 15. Marts 1630. Fast Pengeløn tillagdes Skolemesteren først 1632. Medens Kirke- degnens og Skoledegnens Embeder hidtil havde været besørgede af 2 forskællige Personer, forenedes de to Embeder 1635. Uagtet Skibspræsterne, som ovenfor omtalt, skulde katekisere med Pødikerne hver Lørdag, krævede Bremerholms Skole snart en Udvidelse, og der blev da ansat en Hører, der tillige var Graver ved Kirkegaarden. — 1647 opførtes en ny Bygning for Skolen. 3. Avg. tingedes nemlig med en Tømmermand om at hugge og opsætte det Hus, som staar ved Holmens Port, hvori er Skolen og Skolemesterens Værelse, er 21 Bindinger (langt) og 13 Alen bredt, for 199½ Dlr.

Foruden denne Skole fandtes i Sognet en af Kongen grundet Skole i de Nye Boder, hvor en dansk Skolemester var ansat senest 1642; desuden forekom der vel ogsaa private Skoleholdere ¹⁾.

712. 1618—35. Henrik Jensen. 17. Jan. 1618 fastsættes Løn til en Klokker og Degn ved Holmens Kirke, som først skulde antages. I Regnskaberne 1621—34 angives H. J.s Løn til 11½ Dlr. (og Klæde); Skoledegn var han ikke, da Kappellanen skulde holde Skole. Paaskedag 1621 ombar han for

¹⁾ Kbh. Dipl. III, 74. Nielsen III, 333. Kirkebg. Afregn. L., 26. Nævnte Nybygning opførtes maaske dog for Navigationsskolen. Lind, Nyboder 62. Af private Skoleholdere nævner Kirkebg. 1644: Hans Bøjesen Odense, studiosus.

første Gang de fattiges Tavle i Kirken. Ved sin Død 1635 efterlod han sig Enken Marene¹⁾).

713. 1628—42 og 1635—42. Anders Jørgensen var 1627 Skibspræst med 100 Dlr.s aarlig Løn og betjente d. A. Lindormen. Men 1628 blev han Skolemester i Bremerholms Skole og maatte nøjes med én Portion Skipperkost i Løn, indtil han 1. Maj 1632 fik 20 Dlr.s Pension, som 1635 forhøjedes til 24 Dlr. S. A. ved Paaske antoges han tillige i afgangne H. Jensens Sted som Degn og Klokker ved Kirken og fik da ogsaa Kirkedegnelønnen 11½ Dlr. Med Formandens Enke Marene kom han i Strid om Naadensaaret. I den Anledning udstedte Rigsadmiral Klavs Daa en „Seddel“, dateret Bremerholm 12. Maj 1635, at Holmens Præster og „Kirkeaaet“ skulde gøre Kontrakt og Forligelsesmaal mellem Enken og Eftermanden, efter som der skete i saadan Tilfald i andre Sogne i København, saa at den fattige Enke med hendes smaa Børn ikke skete for kort, og som de vilde forsvare for Gud og Øvrigheden. 22. Maj kom da den ønskede Kontrakt i Stand, formuleret i 5 Punkter. 5. Sept. fik A. J. paa Ansøgning Til ladelse til med sine Skolebørn at besøge Sognets Folk, men kun disse, med Musik paa Mortens- og andre Højtidsaftner, og ligeledes betydedes det Vor Frue Skolemester, at han skulde lade Skolemesteren paa Holmen og hans Medhjælp umolestere, naar de ved Holmens Folks Begravelse sang for Lig eller musicerede i Holmens Kirke. 1639 konfirmeredes A. J.s Degneløn, men Mikkelsdag 1642 forløvedes han. Kort i Forvejen har han maaske maattet afgive sin Gaard til Sognepræsten mod at flytte ind i en af Skipperboderne. Som en Slags Efterløn bevilgedes ham aarlig 10 Spdlr. af de fattiges Blok paa Holmen, hvilke Penge Holmens Admiral skulde lade ham være følgagtig. 1645 boede han i Magstræde²⁾).

714. 1642—(54). Anders Mikkelsen blev Klokker, Degn og Skolemester Mikkelsdag 1642 i Hr. Anders Jørgensens Sted med samme Løn (Klæde for 7½ Dlr.). 1647 anordnedes, at Frue Skole skulde besørge al Sang til Bryllup i Holmens

¹⁾ Kbh. Dipl. II, 607. Klæd. 1621—34. H. J.s Barn Karene døbt 1624, Johannes 1625 og Anne 1627. Kirkebg. ²⁾ Kbh. Dipl. III, 147. 195. V, 171, 233. VI, 248. Klæd. 1628—42. Sj. Teg. XXVII, 386. Kirkebg.

Kirke, efterdi saadant ved Holmens Skole ikke forrettes kunde, men ved Jordefærd havde Frue Skoles Kor intet at skaffe i Kirken, naar det ikke begæredes, hvilket dog ofte maatte ske, da Holmens syngende Børn vare saa faatallige. Brugtes da begge Skoler, skulde Indtægten deles; men befandtes Skolemesteren paa Holmen at bekomme mere, end han angav, da skulde han straffes som den kgl. Ordinanses modvillige Overtræder. 1647 fik A. M. Restseddel og endnu 1651 havde han samme Løn. 24. Okt. 1654 ansættes Kristen Sørensen Vedel i Embedet, vistnok A. M.s umiddelbare Efterfølger¹⁾.

715. (1642). (49). Lavrits Rolandsen fik 6. Sept. 1649 Brev paa at være Skolemester i de ny Baadsmansboder med en Løn af 30 Dlr. og en Skipperkost. Formodningen om, at dette Brev kun er en Fornyelse af et ældre, bekræftes af Holmens Kirkebog, i Følge hvilken L. R., „Skolemester i de ny Boder“ eller „danske Skolemester i Ny Boder“ 15. Maj 1642 trolovedes med Maren Petersdatter. Efter at være bleven Enkemand trolovedes han 3. Avg. 1645 med Karen Madsdatter, salig Ole Skibstømmermands Enke. 1648 i Apr. døbtes deres Sidsel²⁾).

2.

Lærere i Navigation.

For at uddanne Skippere og Styrmande i Søkyndighed oprettede Kristian IV en Navigationsskole³⁾ og sørgede for duelige Lærere, hentede fra Udlandet. Saaledes synes Englænderen William Huntries, der 1605 var i dansk

¹⁾ Klæd. 1642. 47—51. Kbh. Dipl. III, 273. 448. V, 298. 1644 døbt A. M.s og Anna Maltzdatters (?) Barn Ingeborg. Kirkebg.

²⁾ Kbh. Dipl. III, 317. ³⁾ At Frederik II skulde have oprettet en Navigationsskole (Hammerich, Danm. u. Adelsvæld. II, 135), er ikke fundet bekræftet. — Om Overklassernes (Skibsofficerernes) Undervisning i Sømandskab var der ikke Tale (Side 120).

Tjeneste, at være antaget i den Tanke, at hans „Indsigt i Navigation“ kunde komme danske Sømænd til Nytte¹). Vist er det, at (Hollænderen?) Joris Karolus 1619 blev antaget til Læremester og Undervisere for Kongens Styrmand, Sø- og Skibsfolk, baade unge og gamle, i Navigation og Regning. Der skulde holdes Skole om Formiddagen Kl. 8—10 og om Eftermiddagen Kl. 12—3. I sin Fritid maatte Joris undervise andre, naar Kongens Folk ikke derover forsømtes. Navigationsskolen, der fik Lokale i det senere Holmens Kirkes Kor, skulde efter Bestemmelsen have den Undervisningsanstalt, som Holmens Kapellan skulde oprette for Pødiker (Side 428), til Forskole²). Efter 1624 høre vi i lang Tid intet til Navigationsskolen, da der i omtrent en Fjerdedel af et Aarhundrede ikke var ansat nogen Lærer i Navigation³). Men at der følte Trang til en Sømændsskole, derom vidner en Ytring af Kongen fra 1641, hvori han paastaar, at der blandt 200 Mand om Bord paa St. Sofie næppe var 40, som kunde „tælle et Kompas omkring“; i samme Retning peger Hannibal Sehesteds Klage (1640) over „vore Styrmands store Forseelse, Vanvittighed og Uerfarenhed“⁴. Endelig aabnedes den længe savnede Navigationsskole igen 1647, og Sønderjyden Bagge Vandel blev ansat som Lærer eller, som han selv kalder sig, „Director“ ved den. Skolen havde denne Gang vistnok Bolig ved Siden af Holmens Skole⁴).

¹) W. Huntries fra Yorkshire var 1605 Styrmand paa det danske Skib Katten til Grønland og havde 30 Pund Sterling i Aarsløn (Grøn. hist. M. III, 684. 686). ²) Samtidig havde Kongen en lige saa højt lønnet Styrmand (som Joris) i Jerome Hortein (Levnetsløb 264). ³) Povl Wurtz fra Husum var vel 1640 i kgl. Tjeneste, men som Lærer for H. U. Gyldenløve (Levnetsløb 401), Sperling, Selvbio. 102. ⁴) Kbh. Dipl. VI, 205. Nielsen IV, 98. III, 335. Breve V, 100. T. Sehested I, 16.

I vort Tidsrum fremkom der en Del navtiske Værker, som kunde lægges til Grund ved Undervisningen i Navigation. Saaledes udkom 1608 en ny Udgave af „Søkartet over Øster- og Vestersøen“ (af 1568), „af de bedste (især nederlandske) Piloter og Søkort uddragen om Søens Lejlighed og Skikkelse med Grunder, Dyb, Strømme og andet, som Skibsfolket er fornøden at vide, med skønne Figurer og andet, som dertil er tjenligt, formeret;“ — egentlig et hydrografisk Skrift, men forsynet med et Tillæg om navtiske Instrumenter og deres Brug¹⁾. — 1633 udkom i første Oplag og 1635, 38 og 46 i nye: „Compendium cosmographicum, det er en kort Beskrivelse over den ganske Verden, hvorudi formeldes . . . om Sjøen og Sjøfarten samt Stjærnernes og Solens Deklination, med andre Vidskaber, dertil tjenlige“. Forfatteren er den bekendte Hans Nansen, som i dette Værk nedlagde Frugten af sit 20aarige Sømandsliv. — 1641 udgav Hans Knudsen (Levnetsløb 258): „En nyttig Tavle, hvorudi er daglig at finde Solens Op- og Nedgang, Dagens og Nattens Længde ved Timer, Minuter og Sekunder det ganske Aar igennem“. — Kort efter (1642) saa følgende Bog Lyset: „Ars navigationis, indeholdendes trende Parter, udi hvilke findes alt, hvis en Sejlingsmand fornøden gøres udi Sjøfarten“. Forfatteren, Tyge Kristensen (Levnetsløb 212), har udarbejdet sin Bog efter adskillige, besynderlig engelske avtores²⁾. Endelig fremkom (1649) Bagge Vandel med sit: „Det vaagendes Øje, det er en liden ny danske Gradbog, udi hvilken al Ting . . . indeholdes, som tjener til første Undervisning udi den ædle Kunst Navigation eller Søfarten, efter velb. Tyge Brahes Beregning med mange vidtberømte højforfarne Mænds (af danske nævnes videre: Longomon-

¹⁾ Bibl. danic. II, 356. ²⁾ Hist. Tids. 3 R. I, 145. Nielsen III, 214. Brunn, Kort Adl. 219. Bibl. dan. II, 73.

tanus og Professor M. Jørgen From) observationibus confereret og overvejet“. Bagge Vandel udgav denne lille Bog for at vise, hvorledes Undervisningen paa den kgl. Navigationsskole blev drevet; han havde ikke fornummet, at noget navtisk Skrift paa vort danske Tungemaal var kommet for Lyset, end hvad Hans Nansen, „sig til uddødelig Berømmelse“, havde ladet udgaa; (Tyge Kristensens Bog omtales altsaa ikke). Inden Forf. udgiver et større Værk om samme Genstand, vil han dels oppebie Resultaterne af Paskortenes Forandring, „som hos hæderlige og højlærde mathematicos paa Latin er i Værk“, dels fortøve, indtil „Islænderens“ Observation bliver meddelt.

Som litterære Hjælpemidler ved Navigationsundervisningen nævnes i ovennævnte Værker: Sjøbogen, — vel en Bog som det ovenfor nævnte „Søkartet over Øster- og Vestersøen“; — endvidere: en perfekt Ephemerides eller Calendarium med Angivelse af Solens, Stjærnernes og Maanens Tider, omtrent i Lighed med „En nyttig Tavle“; et Horologium universale eller en Tabel over Højvande. Heller ikke kunde man undvære Søkort eller „Paskarter“, som de især kaldtes, naar Kompassets Streger vare afsatte paa dem. „Søkortet er intet andet end en Afmaling eller Billede om Jorden og Havet“, men det var ofte temmeligt dyrt at overkomme; 1607 købte Kongen et Søkort for 5½ Dlr. De mest brugte vare af hollandsk Oprindelse, skønt ikke uden Mangler. Derfor fik den kgl. Historiograf Johannes Isaksen Pontanus under 10. Avg. 1622 følgende Kongebrev: „Eftersom vi af adskillige af vore Styrmands Klagemaal forfarer, hvorledes de hollandske Søkartter paa vore Rigers Strømme paa adskillige Steder skal befindes urigtige, baade udi Øst- og Vestersøen, da bede vi eder og ville, at I med allerførste muligt et Antal Søkartter paa vor Bekostning lader forfærdige og trykke og derudi danske Navne lader efter herhos fjæde

Fortegnelse indsætte; og kunde I med En paa vore Vegne for ringeste muligt forejnes, som fornævnte Søkarter trykke og forfærdige kan, og dennem siden hid over forskikke“. Uagtet Pontanus' senere udkomne Danmarks-historie, der ledsages af Landkort over Danmark, viser, at kartografiske Arbejder ikke vare Pontanus fremmede, vides det ikke, at de af Kongen hos ham bestilte Søkort ere udkomne. Senere (1647) antoges den omtalte „Islænder“ Jonas Vestmand som „Sømaller“ til at gøre Søkort, men Døden afbrød hurtigt hans Arbejde. Endelig skal Kartografen Johannes Mejer, som begyndte sin Virksomhed i Slutningen af Kristian IV's Regering, ogsaa anføres i denne Sammenhæng, idet der blandt hans mange Kortarbejder, der især have til Opgave at skildre Landjorden, ogsaa findes en Del, som fremstille Kystlinjer og Farvande med deres Grunde o. s. v., og som saaledes Søkrigere kunde drage Nytte af¹⁾.

Ved Undervisningen indøvedes ogsaa Brugen af de forskellige navtiske Instrumenter Til at tage Polhøjden brugtes især Krydsstaven og Astrolabiet. 17. Jun. 1599 efter Middag kom paa Kristian IV's Nordlandsfart Admiral Børge Trolle om Bord paa Kongens Skib Viktor og meddelte, at han med radius astronomicus havde udregnet Polhøjden og fundet, at han befandt sig paa $66^{\circ} 8'$, hvilket stemmede med den Observation, der var anstillet paa Viktor. Denne Radius var netop Krydsstaven, der ogsaa kaldes Gradbuen, baculus Jacobi og Gradstokken og bestod af en inddelt Stok med et forskydeligt Sigte (Krydset). Under særegne Forhold anvendtes ogsaa Astrolabiet, et circulært Instrument med en bevægelig

¹⁾ T. Kristensen, Ars. nav. Schlegel, Saml. II, 3, 35. Hist. Tids. 3 R. I, 145. Sj. Tegn. XXII, 90. N. M. Petersen III, 317. Hist. Tids. 6 R. I, 239—402, især 263.

Viser, der var forsynet med 2 Sigter. Ogsaa Kvadranter og Sekstanter nævnes; Kvadranter forekomme allerede i „Søkartet“ af 1568; 1640 befaledes Rentemesteren Sten Beck at have Opsigt med den, som skulde stikke „den Sekstant“, og paase, at Guldsmeden gjorde Sølvpladen paa samme Sekstant, som det sig burde. — Af andre Instrumenter nævnes den cølestiske Globe, Æquinocialkompasset, Natviseren eller Nocturlabium, Bagstaven o. fl. foruden Kompasset og Kikkerten. Den sidstnævnte forekommer 1611 til Søs, da den danske Flaade laa i Stokholms Skærgaard: „H. Maj. gik selver op til Flagstangen paa Viktor med en „Kicher“, og der H. Maj. stod der oppe, saa han sig runden om gennem Kikkeren“. Dette Redskab, der kort i Forvejen var opfundet, træffes ikke hyppigt i vor Periode; men straks derefter forekommer det oftere¹⁾.

716. 1619—24. Joris Karolus, øverste Styrmand, antoges 22. Marts 1619 til Lærer i Navigation; fik til Besolding, Hushyre og Underholdning 300 Dlr. aarlig og fritoges for al kgl. og borgerlig Skat og Tynge. Han anføres som Læremester indtil 20. Jul. 1624. Men 1636 sendte det grønlandske Kompagni to Skibe, hvoraf Den røde Løve førtes af J. K., til Grønland; Togtet varede fra Apr. til Avg. og hjembragte som Bytte en Del „Guldsand“; da dette fandtes værdiløst og kastedes over Bord, skal J. K. have græmmet sig til Døde derover²⁾.

717. 1647—83. Bagge Vandel (Vandal) var født 22. Jan. 1622 i „Maustrup“, der ligger i Sønderjylland paa 55° 0' n. B.; hans Fader Jens Iversen Vandal var Præst dér og af en lærd Slægt. Efter at han efter sine Forældres Vilje

¹⁾ D. Mag. 4 R. II, 400. V, 284. Friis 17. Sj. Tegn. XXVII, 100. Slange ved Schl. I, 453. Hist. Tids. III, 302. N. Mag. II, 431. I Materialregnskabet 1632—35 omtales bl. a.: Dobbelte Gradbuer, Kobber-Astrolabier, „Astrolabis catholicum“, store „orientale“ Kompasser, Pejlrøser, Kvadranter, Søspejle, ostindiske Paskorter, „Schatte-cammers“ etc. (Registerbog). ²⁾ Kbh. Dipl. VI, 205. Rentek. 1872, 204. Slange 837.

og Befaling og egen Begæring var udsikkert paa fremmede Steder, sig udi den Kunst Navigation og Astronomia at øve, efter gode velforfarne Mænds Undervisning og Information, „proficererede“ han udi sin første Ungdom udi denne Kunst saa vidt, at han paa sit 20. Aar blev antaget af fremmede Folk at sejle for en Styrmand paa Norge, England, Frankerig, Spanien, udi Strædet etc., og omsider, da Kristian IV lod sig hans Studium befalde, antoges 16. Jun. 1647 til at informere Ungdommen paa Bremerholm udi Navigation; han skulde herfor nyde Kost, Løn og fri Bolig lige med Kongens Skippere, men ogsaa sejle for Skipper, naar behov gjordes¹⁾. 1. Avg. 1648 fik han efter Ansøgning ovennævnte Bestalling konfirmeret og forbedret saaledes, at der nu ydedes ham dobbelt Skipperkost, men at han selv, efter eget Tilbud, forskaffede Instrumenterne til Ungdommens Undervisning. 1651 sendtes han til Island, hvorfor alle Sysselmændene der tilholdtes til at give ham Anvisning paa alle de Ind- og Udhavner, dessen Bekvemhed desbedre at erfare, og at forskaffe ham fri Heste og Folk til Rejsen. 1652 bevilgedes der ham, at han, saa længe Kongen behøvede hans Tjeneste, maatte blive boende i Nr. 18 ved Holmens Kirke, som han da iboede og holdt Skole udi, eftersom hans Instrumenter af Flytning ellers vilde fordærves. 2. Apr. 1653 antoges han som Skibsløjtnant (200 Dlr.), fo'r denne Sommer til Søs og fik 20. Dec. sin Løn forbedret til 300 Dlr.; 15. Apr.—11. Nov. 1655 var han ligeledes i Fart. Svenskekrigen har sandsynligvis bevirket, at Skolen gik i Staa og lukkedes; 1661 fik Præsten ved Holmens Kirke det „Nr. 18“, som B. V. hidtil havde iboet, men den Forbyggelse og Reparation, som B. V. havde anvendt paa Huset, blev ham erstattet; s. A. benævnes han ogsaa kun Skibsløjtnant og Stiftsskriver over Agdesiden²⁾. Men 29. Dec. 1666 indgav han Forslag om Oprettelsen af en ny Navigationsskole, og i Jan. 1667 antoges han, fra Mikkelsdag 1666 at regne, til at holde Navigationsskole for alle og enhver, saa vel af Kongens egne Styrmand og Søfolk som andre; for Undervisningen af Kongens

¹⁾ Det vaagendes Øje. Sj. Reg. 21, 670. Bruun, Kort Adl. 219. ²⁾ Best. Prot. II, 283. Kbh. Dipl. III, 305. 399. VI, 369. (Suhm) ny Saml. II, 3, 135. Klæd. 1651. Stolpe I, 203.

Folk i alle Slags Søkort, Skibsinstrumenter, Søbøger, Søtider og alt andet, hvis gode Styre- og søfarne Mænd bør at vide og forstaa, skulde han have en aarlig Løn af 400 Dlr. 1670 og sandsynligvis ogsaa 1679 havde han som „Navigationsskole-Direktør“ samme Gage. 1676 beordredes han til at rejse til Bornholm, især for at syne Havnene der og optage Kortet derover. Han døde 1683, og Skolen, der i nogen Tid standsede sin Virksomhed ved hans Død, fik det Vidnesbyrd, at den havde været til stor Nytte for Kongens Undersaatter. 24. Jan. 1685 kom den nye Forstander, Valentin Lorens. — Han var en frugtbar Forfatter. 1660 fik han Tilladelse til at sælge en Almanak etc., dog skulde han være betænkt, paa egen Bekostning at lade forfærdige de danske og norske Søkort, begge Rigers Indbyggere til Gavn og Bedste. Angaaende Almanakprivilegiet havde han i øvrigt en hæftig Strid med Bogtrykkerne Henrik og Jørgen Gøde. 1661 udkom „Astrologisk Observation af en Komet“, observeret af ham paa Sundmøre i Norge; 1674: Nye korrekte Tavler, indeholdende Solens Deklination, Longitudo etc.; 1678: Rabdologia Neperi, kunstig og lettelig med nogle Talstokke at regne; 1681: Traktat om en Natviser item om den matematiske Hammer paa Stokken. 1682 og 83 (vistnok allerede 1675): Memoriale navticum eller kort Udkastning om Sejlads Undervisning, som paa H. K. Maj.s Navigationsskole publice læres og deduceres.¹⁾

718. 1647—49. Jonas Vestmand Islænder (Jon Jonsen V.), født paa Island, antoges 20. Feb. 1647 til at gøre og afsætte Søkort, og for samme hans Umage skulde han have den Skipperkost og Friværelse, som han da alt nød, og endvidere 100 Dlr. af Rentekamret (∴ Klædekamret). J. V. „Sømaller“ døde 29. Marts 1649; 26. Marts laa han benbruden paa Sengen og viedes til Margrete Petersdatter, og ikke længe efter, 21. Avg., men efter Faderens Død, døbttes deres Barn Margrete. Han er vel forskællig fra den Jon Jonsen Islænder, som 24. Avg. 1645 fik sit og Karen Nielsdatters Barn Ingeborg døbt, og fra den Mand af samme Navn, som 1650 (og

¹⁾ Garde, Efterr. I, 187. 265. 298. Bruun, Kort Adl. 413. Stolpe I, 203. 211. LXXXIII. II, 207. Nyerup og Kraft, Lit. Leks. Bibl. dan. II, 74. 350. Kbh. Dipl. VI, 418. 660. 667.

endnu 1661, 68 og 89) ejede et Hus nær den nuværende Toldbodvej. Derimod kunde det passe paa vor Sømaler, hvad der 1646 fortælles om en Islænder Jonas, som havde været ungefær 18 eller 20 Aar udi Barbariet og sig der ladet omskære, men det nævnte Aar stod aabenbar Skrifte i Holmens Kirke og for en kristen udi den kristne Kirke igen blev indlemmet og annammet ¹⁾).

¹⁾ Best. Prot. I, 58. Rentek. 1872, 183 Klæd. 1651. Kirkebg. Kbh Dipl. V, 790. III, 339.

Tilføjelser og Rettelser.

Side 13 nederst. Paa Toget til Rygen var Kongen om Bord paa „Prammen“, som 5. Jul. havde faaet sin Soldaterbesætning kompletteret.

- 22 Linie 24. Aar 1600 lod Kongen Orlogsskibene Fortuna, Herkules, Samson og Josva afkontrafeje.
- 35 L. 4. 1632, læs: 1633.
- 41 L. 26. Stjærnen, 22 Kanoner, erobredes 30. Jul.
- 52 L. 23. O. Gedde kom for sent til at forsænke Indløbet til Gøteborg, thi 14 „svenske Hollændere“ vare forinden ankomne paa Elven.
- 108 nederst. 23. Feb. 1626 skrev Kongen: „Saafremt Proviantskriveren skulde gøre nogen Forvar med, hvis hjemme gøres skal, da maa han vel blive, som han er“.
- 112 L. 6. „Jakob Proviantskriver“, befaler Kongen 7. Avg. 1626, „kan ved Bestillingen blive indtil videre Besked“. Han har da fungeret under Vakancen efter B. Haagensen og har derfor affattet Regnskabet for 1626.
- 119 L. 18—26. Optællingen af de under Trykningen reviderede Officersbiografier giver ikke ganske disse Tal, der jo ogsaa kunne omtrentlige.
- 120 L. 4. En Del af de adelige Aspiranter antoges først nogen Tid paa Prøve eller som Volontører, inden Bestillingen udfærdigedes.
- 154 L. 8. Jon Tejste til Eg og Hans T. til Bjelland (død 1624) vare Brødre.
- 160 L. 12. Herluf Daa var i Foraaret 1611 med 10 Orlogsskibe sendt til Østersøen at krydse mellem Øland og Stokholms Skær og i Slutningen af Maj mellem Øland og Gulland.
- 162 L. 23. Erik Urne kom 3. Maj i Kalmarsund.
- 162 L. 25. 17. Jul., læs: 9. Jul.

- Side 167. L. 26. Karsten Manteufel var 1603 blandt Kongens Liv-drenge.
- 170 øverst. Jørgen Daa fik i Slutningen af Apr. et strengt Brev fra Kongen, fordi to fjendtlige Pinker uhindrede vare løbne ud og ind ved Gøteelv. I Maj befalede det ham at paase, at der ikke skete nogen svensk Person Overlast af Eskadrens Besætning. 12. Jun. afbrændte han Gøteborg.
 - 170 nederst. 27. Nov. entredes det svenske Hektor (som antændtes), og Blaa Ormen, men intet Skib erobredes.
 - 173. Fra det danske Rigsarkiv er modtaget følgende velvillige Meddelelse. 29. Maj 1616 paakendte Herredagen en Sag mod Isak Petersen til Aagaard, som havde kaldet et Ting „et Skælmsting“, forulempet Tingskriveren paa Tinge og ønsket „en levendes Djævel“ i nogle Altergæster; — hvilken Sag afgjordes paa den i Anm. under Teksten Side 173 antydede Maade. 7. Jul. 1624 tiltaltes I. P. atter for at have gjort Bønderne i Baahus Len modvillige, forbudt dem at give Skat efter de kgl. Skattebrevs Lydelse og taget mod Skænk og Gave ved Baadsmandsudskrivningen. Han benaadedes mod at forblive i Danmark; kom han til Norge, skulde' denne Sag igen være aaben.
 - 176 L. 14. 11. Maj 1611 var Peter Jakobsen sendt til Holland med 4 Mænd (deriblandt Morits Galde), som skulde hverve Tropper der.
 - 189 L. 19. Bartolomæus Schmalfeldt faldt som Ingeniør for Kalmar midt i Maj.
 - 189 L. 3 fra neden. 344, læs: 342.
 - 196 L. 9 fra neden. Ordinansen galdt Angrebet paa Femern. — En (ældre) Biografi af Jens Munk er meddelt i „Danebrog“ 1882.
 - 202 L. 4. Søren Kjeldsen skal have været Skipper.
 - 224 L. 30. Klement Blomme, Borger i København, var før 1623 paa en Nordlandsfart blevet anholdt af Russerne og ført til Arkangel, men senere frigivet.
 - 256 L. 5. (1628), læs: (1628).
 - 263 L. 5. (1628), læs: (1628)—(29).
 - 267 L. 18. Søren Sørensen Korsør var 1620 Skipper. En S. S. var 1639—40 Kæmner i København.
 - 276. Indtil S. 276 er „Bricka og Fridericia, Kristian IV's egenh. Breve 1632—35“ betegnet ved „Breve II“, 1636—40 ved „Breve III“ o. s. fr., da Brevene for Tidsrummet 1589—1631 formodedes at skulle udgøre kun 1 Bind. Fra og med Side 276 er denne Fejl rettet, saa at „Breve II“ betegner Bindet 1626—31 o. s. v.
 - 287 L. 20. 1636—38, læs: 1636—(38).
 - 299 L. 26. Edelknabe hos Gyldenløverne i Sorø var ogsaa Joakim Frederik Basse.

- Side 321 L. 14 fra neden. Aleksander Seaton blev 8. Apr. 1626 Kaptejn og 28. Feb. 1627 Oberstløjtnant over det skotske Folk.
- 373 L. 15. Daniel Sinklær havde (1624) været Bygmester for Store Sofia og (1634) for Norske Løve.
-

En Parentes om et Aarstal foran Levnetsløbene antyder, at Tallet er usikkert. „Dir.“ betyder efter Aar 1619 al Tid Kurantdaler, naar ikke andet opgives. Københavnske Lokalteter ere ofte nævnede uden udtrykkelig Tilføjelse af, at de ere at søge i Hovedstaden.

Manuskriptet forelaa færdigt i Foraaret 1888; Trykningen begyndte Nyaar 1889.

Navneliste

over de Personer, som findes udførligere omtalte.

Kirkelige Embedsmænd (Præster) betegnes ved †, de øvrige civile Embedsmænd (Holmtjenere) ved *, medens de militære (Skibs-officererne) intet særligt Mærke have. — Tallene henviser til Levnetsløbenes Numre. Ved „Rett.“ henvises til Tilføjelser og Rettelser.

- A**gesen † Anders 678.
Aalborg † Jens Andersen 618. —
† Niels Mikkelsen 615. —
† Søren Kristensen 619. — Tho-
mas Hansen 408. — † Villads
Andersen 658.
Aans * Peter 594.
Aarat Aleksander 382.
Adriansen Johan 329.
Akeleje Enevold Frederik 504. —
Gabriel 420. — Henning Ga-
brielsen 161. — Sigvard Ga-
brielsen 133.
Albertsen Bode 490.
Aleksandersen Mogens 204.
Andersen Bent 327. — Gunder
517. — † Iver 672. — Jakob
319. — * Klavs 553. — † Peter
661. — (Stud) Rikardt 467. —
* Svend 567.
Appelrodt Mads 82.
Arnesen Frans 300.
- B**aad Kjeld 58.
Backer Henrik 301.
Bagge Klavs 115. — Mads 102. —
Niels 153.
Bagger † Niels Rasmussen (Ran-
ders) 649.
Bahr Jakob 468.
Balfour * David 563.
Barnsted * Kort 571.
Bartolomæussen † (Krop) Daniel
652
Basse Niels 180.
Bastiansen * Jakob 596.
Beck Jakob 132.
Behm Bastian 378.
Bejer Jørgen 237. — * Kristoffer 608.
Belov Jørgen 481.
Benløse † Jens 697.
Bentsen † Hagen 622. — Rejn-
holt 289.
Bentsvinger * Anders 555. —
* Anders Andersen 556.

- Berns * Albert Baltser 577.
 Bertelsen Lavrits 334.
 Bille Henning 128. — Klavs 63.
 Bjørn † Aksel Jensen 623.
 Bjørnsen Povl Jørgen 250.
 Blok Gert Johansen 152. — † Kristian Sørensen 699.
 Blom Daniel 502.
 Blomme Klement 203 Rett.
 Boesen † Henrik 668.
 Bokholt Johan 85.
 Boldevig Jens 265.
 Bolt Mattias 435.
 Bornholm Peter Olufsen 235.
 Borrig Verner tor 348.
 Brandt * Johan 568. — Kristian 396.
 Bredal Peter Jensen 484.
 Brems Lavrits 172.
 Bro Niels 71.
 Brokkenhus Frans 151. — Peter 59.
 Brun Hans 100. — Hartvig (Moritsen) 68. — Henrik 393. — † Jens Hansen Helsingborg 665. — Movrits 376.
 Buavortsen * Bærut 554
 Buchwald Frederik von 285
 Bugge Søren 173.
 Busk * Jørgen 18. — * Kort von 37.
 Bylov Joakim 94.
 Bødker Kristen Rasmussen 409.
 Bøge Niels Jensen 310.
 Bøje Kristoffer 196.
 Bøjesen Anders 473. — Frederik 422. — Klavs von 202. — Mads 415.
 Børgesen Iver 345. — Niels 509.
- D**aa Herluf 90 Rett. — Jørgen 114 Rett. — Klavs 4.
 Dal Hans 508. — Ove 321.
 Dalpil Johan Petersen 131.
 Danel David Urbanus 413.
 Davidsen * Mads 36. — Mogens 451.
 Dejel † Jens Povlsen 692.
 Di(d)riksen (Vagebund) Johan 164.
- Di(d)riksen Kristoffer 507. — Thomas 479.
 Dolman * Mikkel 609.
 Due † Jens Sørensen 690.
 Dunker Tidemand Henriksen 417.
 Durham Aleksander 55.
 Dyre Tomas 220.
 Dystrup † Henrik Jørgensen 694.
- E**jlertsen Henrik 453.
 Eriksen Kristen 188. — Niels 515.
 Ernstsen † Peter 637.
 Ertmand Fit Johansen 475.
 Eskildsen * Lavrits 41.
 Evertsen Villum 243.
- F**aaborg Jens Andersen 312.
 Fakse † Hans Nielsen (Strandbo) 688.
 Farbis Johan 294.
 Farsovius † Kristen Jensen 707.
 Fenotzsky Sebastian 343.
 Fererius Helmik de 421.
 Festersen Bøj 280.
 Fionius † Niels Jensen 640.
 Flek Jakob 450.
 Flensborg Kristian Klavsens 328.
 Folkersen Jan 268.
 Fortunius † Rasmus Hansen 701.
 Foss Filippus de 110. — Isak de 362. — Peter Petersen de 416.
 Franke Sylvester 51.
 Frederiksstad Daniel Nielsen 335.
 Fris Jakob 278. — Jesper 279. — † Klavs Lavritsen 700. — Lavrits 231. — Niels 198. — Peter 371.
- G**agge Jens 440. — Jørgen 72. — Mads 116.
 Galde Gude 189. — Morits 126.
 Galt Peter 272.
 Galtung Lavrits 414.
 Gedde Ove 6. 182. Rett.
 Gellesen Mads 79.
 Gertsen Kato 246.

- Glad Oluf 299.
 Godske Mogens 111. — Peter Side 59.
 Gorresen Ejler 419. — Peter 360.
 Grabov Køn Joakim 210.
 Gran Johan 373.
 Granhofer * Jørgen Jørgensen 534.
 Gregersen * Jens 532.
 Grot Bendiks 249.
 Grubbe Erik 177.
 Gryner Peter 226.
 Gullandsfar † Niels Sørensen 677.
 Gyldenløve Hans Ulrik 401 Rett.
 Gyldenstjerne Henrik 52. — Mogens 118.
 Gylling Rasmus 332.
 Gyntersen Peter 402.
 Gøje * Kristoffer 576.
 Gørker Kristian 433.
- Haagensen** * Bartolomæus 38 Rett.
Haar * Anders Andersen 526.
Hadeler * Lambert 587. — Otto von 186.
Haderslev Jens 89.
Hagedorn Henrik 483.
Haffuekost Kort 463.
Hall Jakob 150.
Halmstad † Peter Hansen 645.
Hammer Hans 288. — * Kristen 17. — Niels 149.
Handingmand Kristen Mogensen Side 57. — Mogens Mogensen 213.
Hansen * Anders 24. — Anders 516 — Jakob 337. — Jens 340. † Jordan 626. — Kornelius 125. — Kristoffer 199. — * Lavrits 591. — * Mogens 551. — † Niels 708. — † Peter 645. — Peter 397. — Rasmus 392.
Hardt Johan 499.
Harbo Niels 236. — Peter 277. Søren 218.
Hartvigsen, Lorens 228.
Hasenkop Johan 331.
Haugers St. 482.
Hejdtmand Jørgen 496.
- Hejnedsen** † Jakob 624.
Helmer Bastian 369.
Helsingør † Anders Madsen 644. — † Mikkel Rasmussen 698.
Helt * Jørgen 22.
Henriksen Johan 391. — † Kristen 636. — Lukas 216.
Herkules Frans 336.
Hermansen † Hans 663. — † Kristen 680. — Peter 313.
Hess Henrik 233. — Markus 252.
Hessel Didrik Hansen 347.
Hill Jon 267.
Hofmand * Søren 604.
Holgersen Jørgen 394.
Holck Jesse 459.
Holm Børge 316. — Haagen Jensen 276. — † Iver Kristensen 635.
Holmer Kort 368. — * Lorens 29.
Holst Hans 64. — Jørgen 158. — — Klavs Jørgensen 286. — * Kristen Jensen 590. — Peter Asmussen (Vejle) 54. — Peter Hansen 480.
Honning Niels 232.
Hornbolt * Villum 602.
Hornum † Niels Nielsen 642.
Hortein Jerome 264.
Hundersen Jakob 339.
Hundredmark Peter 124.
Hunemejer Herman 256.
Husum Daniel Hansen von 260.
Hvid † Jens Nielsen 630.
Hvide Otto Stigsen Side 58.
Høfver * Tobias 607.
Høg Erik 143. — Jørgen 73.
Højer Kristoffer 379.
- Ibsen** * Søren 582.
Isebrandtsen Jakob 205.
Islænder * Jonas Vestmand 718. — † Jens Olsen 628.
- Jakobsen** † Anders 641. — * Gurris 580. — Hans 398.

681. — * Morten 540. — † Niels 662. — Peter 123 Rett. — Sikst 257.
- Jansen Jan 351. — * Klavs 566. — Niklas 485.
- Jariksen Kristen 154.
- Jasmund Stenzel von 241.
- Jensen * Henrik 712. — Henrik 514. — * Jakob 549. — Jørgen 88. — * Kristen 541. — Lavrits 255. — † Niels (640) 705. — Oluf 136. — Otte 338. — † Rasmus 639.
- Johansen * Hans 47. — Henrik 454. — * Jan 595.
- Juel Børge 191.
- Jungshoved † Kristen Kristensen 646
- Justsen * Hans 45. — Povl 407.
- Jørgen * Sejlægger 592.
- Jørgensen † Anders 657. 713. — * Elias 599. — Jens 91. — * Niels 49. — † Niels 675.
- K**as Klavs 411. — Stalder 193.
- Kansler Hans 77.
- Karolus * Joris 716.
- Karstensen Evert 364. — Morten 381.
- Kaspersen * Hans 552.
- Kat Gert Johansen 155.
- Katlin * Hans 559.
- Kierkel Niels Nielsen 442.
- Kistenmaker Albert Jensen 225.
- Kjeldsen Peter 129. — Søren 162 Rett.
- Kloppenbergh Jarmen 460.
- Klavs Movrits 290. — Tidemand 195.
- Knudsen * Frans 611. — Hans 258 Side 433. — † Jens (Vestervig) 653. — Jørgen 466. — * Kjeld 572. — Mattias 97. — Oluf 317. — † Søren 643. — Torlof 60.
- Kofod Jakob 275.
- Kok Nikel Helmer 383.
- Kolding † Anders Andersen 634.
- Kolding † Hans Thomsen 696. — Iver Hansen 324.
- Kolmejer Hans 390.
- Kongell Didrik Bentsen 498. — Jørgen 245
- Koppen Johan 385.
- Korlant 170.
- Kornelissen Arnt 109. — Johan 292.
- Krabbe Mogens 184.
- Krag Niels 248.
- Krantz Niels 284.
- Kristensen * Hans 545. — † Knud 648. — * Knud 20. 23. — * Kristen 521. — † Lave 660. — Lavrits 428. — † Mads 629. — Niels 307. — † Peter 656. — Søren 400. — Tyge 212 Side 433. — * Villads 574.
- Kruse Enevold 122. — Gabriel 127. — Kornelius 441. — Lavrits Side 56. — Niels 211.
- Kynnair(dt) Hans 384. — Jakob 357.
- Kærteminde † Peter Hansen 647.
- København † Mikkel Nielsen 704. — † Peter Madsen 695.
- Købken Lavrits 503.
- Køning(ham) Hans 105.
- Køster Hans 366.
- L**aksmand Sten Madsen 61.
- Lambertsen † Bertel 674. — Bærnt 349. — Johan 406.
- Lambsden Robert 263.
- Landskrone Peter Jonsen 330.
- Lange Hans Simonsen de 67. — Niels 389.
- Lavritsen Anders 104. — * Anders 48. — Bærnt 424. — Bøj 356. — Jens 418. — Jørgen 447. — * Kristen 584. — Lavrits 230. — † Otto 673. — * Peter 522. — Peter 452. — Tor 297. — Villum 380.
- Lejel Villum 262.
- Leonhardtsen Gelles 495.
- Lerke Jakob 470.

Lesche Klavs 464.
 Lilje † Torstejn 676.
 Lindenov Godske 12. — Hans 171.
 — Kristoffer 15.
 Linnertsen Klavs 200.
 Lippe * Henrik von der 547.
 Lordhelmer Albrekt Jack 355.
 Lybek Hans 465.
 Lydersen Hans 219.
 Lygtemager * Herman 597

Maaneskjold Isak Petersen 117 Rett.
 — Oluf Petersen 86.

Maar Johan 169.

Madsen Hans 350. — * Hans 560.
 — * Johan 28. — Mads 510. —
 * Peter 564.

Makdonald Donald 261.

Maler Albrekt 168.

Malmø Niels Svendsen 11. — Oluf
 Svendsen 446. — Samuel Kri-
 stensen 405.

Maltesen † Kristen 706.

Mandiksen * Hans 39.

Manley Nikolaus 274.

Manteufel Karsten 108 Rett.

Mariager † Mads Hansen 620.

Markdanner Hans 179.

Maulorken Simon Kornelissen 166.

Mejer Jørgen 156. — Kort 436.

Mekkelborg * Klavs 35. 43.

Mikkelsen * Anders 714. — † An-
 ders 710. — * Gotfred 537. —
 — † Hans 685. — * Hans 16.
 — * Morten 42. — * Peter 575.
 — Povl 298. — * Thomas 583.

Milnitz Kaspar 113.

Mogensen † Anders 683. — * Frans
 542. — † Hans 711.

Mormand Korfits 251. — Kristoffer
 344.

Morsing † Oluf Jensen 670.

Mortensen * Hans 26. 32. — Johan
 144. — Mikkel 244. — * Povl
 548.

Muat Aksel 240. — (unge) Aksel
 388. — Andreas 287. — Kri-
 stoffer 214.

Mule Søren 99.

Mund Henrik 238. — Pros 207. —
 — Søren 206.

Munk Jens 148 Rett. — Kristen
 56. — Peter 1. Side 64.

Mus Jørgen 78.

Mylting Jakob Klavsens 119.

Møller Mattias 403. — * Mikkel
 606.

Mørk * Kristen Andersen 46.

Nakskov † Rasmus Andersen 669.

Navete Thomas Normand de la 57.

Nielsen Erik 434. — * Eskild 530.

— Frans 323. — Lavrits 374.

— * Lavrits 543. — † (Hornum)
 Niels 642. — * Niels 30. — Peter
 134.

Nissen Albrekt 513.

Nolk Anders 147.

Noll, Thomas 135.

Nordmand Hans Petersen 488.

Nummesen * Hans 538.

Oddevold Lavrits Kristensen 295.

Olufsen (Olsen) † Anders 671. —

* Anders 19. — * Anders 585.

— Arild Side 56. — * Gudmund

558. — * Jens 31. — † Jens

Islænder 628. — † Kristoffer

(Tønsberg) 627. — † Niels 625.

— * Niels 550. — * Peter 593

— † Sakarias 682.

Orning Bærnt 412. — Erik 308.

— Erik Ottesen 14. — Jørgen
 201.

Paaske * Niels 34 Side 95.

Peter Rebslager 586.

Petersen Johan 423. — Klavs 159. —

* Knud Side 84. — Kristen 9. —

Lavrits 455. — Morten 511. —

Niels 112. — * Niels 589. —

* Niels Side 84. — * Robert 562.

— Torkild 74. — Trude 254. —

- Vibolt 512. — Villum (Spition) 163.
 Plovmand Jørgen 478.
 Pommer * Jakob 613.
 Pors Otte 386.
 Povlsen Klavs 160. — * Niels 579.
 — Svend 377.
 Prangell 253.
 Pricker Ernst 167. — Gert 273.
 Prins Movrits Vibrandsen 175.
 Prytz Steffen 69.
 Pudterberg Villum von 387.
 Pølke Jokum 494.
- R**anuigk Gunde 518.
 Rasmus * Maler 598.
 Rasmussen * Jørgen 546. — Lav-
 rits 259. — Oluf (Nordmand) 493.
 — Peter 456. — † Peter 687. —
 Thomas 375.
 Rederen Kristoffer Her von 302.
 Rees Daniel de 431.
 Regnartsen Klavs 190.
 Rejnholdtsen Jakob 106.
 Rhodius * Ambrosius 603.
 Riber † Lavrits Hansen 693. —
 Peter Mattissen 472.
 Rikardtsen Karsten 101. — Peter
 296.
 Ringkøbing † Anders Andersen
 616.
 Ris Adser 461. — † Jens Olufsen
 684.
 Rolandsen * Lavrits 715.
 Roschi Hans 65.
 Rosengedde Aksel Aagesen 87.
 Rosenkrans Holger 139. — Niels
 141.
 Rosenvinge Sten Villumsen 13.
 Roskilde † Hans Nielsen 638. —
 † Hans Thomsen (Skov) 691. —
 *Kristen Jensen 523.
 Rothenborg * Kaspar 614.
 Rue Johan de la 53.
 Rubbens * James 569. — * James
 570.
 Rustung Kristoffer Trundsens Side
 58.
- Rytter (Ridder) Anders 83. —
 — Jørgen 354.
- S**aks Hartvig 208.
 Sakse † Anders 651.
 Salingen Simon von 70.
 Samsing Rasmus Sørensen 519. —
 — Rasmus Tygesen 520.
 Sandersen Johan 283.
 Sascerides † Jens Povlsen 631.
 Schönfeldt Staffen 342.
 Schørhoff Peter Jansen 181.
 Sehested Jens 217.
 Sejling † Kristen Mikkelsen 650.
 Sekman * Baltasar 21. 27. 33.
 Sem Johan 174.
 Simonsen Jarik 157. — Rejnholt
 103.
 Sinklær * Daniel 565 Rett. — Ja-
 kob 427.
 Sitton Aleksander 500 Rett.
 Sivertsen Rodger 98.
 Skaaning † Jonas Andersen 659.
 — Peter Knudsen 524.
 Skel Albert 3.
 Skinkel Niels 62.
 Skov Mikkil 365.
 Skram Jens 291.
 Slenter * Eskild Gorresen 581.
 Smalfeldt Bartolomæus 138 Rett.
 Smidt Markus 178. — Rikardt 432.
 Soll * Klavs 535.
 Spend † Niels Kristensen 617.
 Staden Jokum Wart von 486.
 Stahl Herman Hermansen 506.
 Stavanger † (Storm) Kristen Peter-
 sen 633.
 Steffensen Oluf 471.
 Stenderup † Klavs Bertelsen 654.
 — † Kristen Hansen 655.
 Stenger Johan 145.
 Stensen Knud 293.
 Stenvinkel Frans von 320.
 Straarup Daniel 271.
 Stygge Enevold 140. — Movrits
 185.
 Sukkerbager Hans Sørensen 269.

- Suntum * Arnt Vilhelmsen 544.
 Svabe Johan 363.
 Svitzer * Hans Ulriksen 557
 Sørensen Erik 410. — † Jens 690.
 — * Steffen 536. — Steffen 137
 — Søren (Korsør) 282 Rett
- T**anke Henrik 505.
 Tejgler * Hans 588.
 Tejste Jon 75 Rett. — Trond 326
 Terkildsen Hans 224. — † Povl
 632. — * Søren 25.
 Thomasen (Thomsen) * Jakob 40
 Rett. — Karsten 492. — * Mor-
 ten 539. — * Peter 527. —
 * Thomas 601
 Tiessen Johan 234.
 Tisted † Anders Jensen 686.
 Tollesen Knud 239.
 Torbensen * Helle 600. — * Jens
 44. — * Oluf 612.
 Trolle Børge 10. — Herluf Side 58.
 — Niels 7.
 Trugelsen * Knud 573.
 Trægaard Jakob 76.
 Tærning Jørgen Nielsen 333.
 Tøgersen Arne 476.
 Tønsberg † Kristoffer Olsen 627.
- U**lfeldt Jørgen 187. — Korfits 341
 — Mogens 2.
 Urne Ejler 227. — Erik 95 Rett
 — Klavs 81.
- V**al Jakob Klavsen de 130. —
 Jokum Jorresen 497.
 Valler Niels 121.
 Valstrup Henning 92
 Valtzer Jep 448
 Vandel * Bagge 717
 Varberg Svend Jensen 443.
 Wasser Abraham 270.
 Wathlen David von 165.
 Vejle Peter Asmussen (Holst) 54.
 Weinhugger Anders 469.
 Vendelbo † Kristen Petersen 689.
 Vestervig † Jens Knudsen 653.
 Viborg † Jens Sørensen Klimp
 664. — Søren Hansen (Bromand)
 358
 Vikmand * Niels 605
 Villemssen (Villumsen) Gert 120.
 Williams Robert 353.
 Vind Henrik 176. — Jørgen 5. —
 Kristoffer 215
 Vinke * Anders Hansen 533.
 Vinkop Klavs 146.
 Withe Markus 304.
 Witten Ludvig von 458.
 Vognsen Erik 8 — Jens 194. —
 Ove 80. — Vogn 197.
 Vorm * Dirik 528 — Ejler 281.
 — * Johan 561. — * Knud Jo-
 hansen 525.
 Vormersen Mattias 395.
 Wow Verner von 247.
- Ø**rbæk Søren Jensen 404.